ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 1er JANVIER
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8991 — 37ÈME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4792

ԺԻՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՋԱՆԿԱԲԵՐ ՏԱՐԻ

Տարի մը եւս անցաւ յաւիտենութեան վիհը :

Անհու՜ն է ժամանակը, անհաս ու անչափելի ; Ո՛չ սկիզբ ունի եւ ոչ՝ վախճան :

Մարդկային միտքն է, որ հին հին դարերէ ի վեր զատաւորած է՝ իր առանցքին վրայ եւ արեւին շուրջ դարձող մեր մոլորակին շարժումները : Ջանոնք բաժնած է մասնիկներու, — տարի, ամիս, շաբաթ, օր, ժամ, վայրկեան, երկվայրկեան :

Արեւն ու լուսինն են կազմած մեկնակէտ՝ ժամանակի ստորաբաժանման համար :

Երկրին թաւալման ամբողջական շրջանը արեւին շուրջ— 365 օր եւ մօտաւորապէս վեց ժամ — կը կազմէ տարի մը : Այս վեց ժամերը, իրարու վրայ գումարուելով, չորս տարին անգամ մը կ'ունենանք նահանջ տարի, որ փոխանակ 365ի, ունի 366 օր :

Կան ժողովուրդներ — արաբ ու մահմետական — որոնք արեւէն աւելի նախապատուութիւն են տուած լուսինին : Անոնց մօտ ի զօրու է լուսնական ամիսը, որ երեսուն օր կը հաշուուի, որով տարին կ'ունենայ 360 օր :

Քրիստոնէական եւ իսլամական թուականները կը տարբերին երկու տեսակէտով : Նախ այն, որ առաջինը կը հաշուուի Յիսուսի ծննդեան օրէն — եւ որ ընդունուած է բոլոր ժողովուրդներէն, մինչ իսլամականը կը սկսի Քրիստոսէ վերջ 622 թուականին, երբ մահմետականութեան հիմնադիր Մուհամմէտ Մէքքէէն հեռանալով Մէտինէ գաղթեց (Հիճրէթ) :

Երկրորդ տարբերութիւնն այն է, որ մինչ քրիստոնէական թուականը կը հետեւի արեգակնային տարիին — 365 օր եւ մէկ քառորդ —, Հիճրէթինը կը հետեւի լուսնայինին — 360 օր :

Անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր երկիրը կը թաւալի արեւին, լուսինը՝ երկրին շուրջ, գիշերը կը յաջորդէ ցերեկին, գարունը՝ ձմրան, աշունը՝ ամրան, տարիները կը յաջորդեն տարիներուն եւ դարերը՝ դարերուն : Այսպէս անվերջ, միշտ եւ յաւիտեան :

Անհասանելի են արարիչին գաղտնիքները : Անիմանալի :

Անբացատրելի է ստեղծագործութիւնը աշխարհի : Անթափանցելի՝ խորհուրդը, որ կը շրջապատէ երկնքի անհունութեան մէջ միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր իրարմէ միլիոնաւոր մղոններով հեռու թաւալող հազարաւոր մոլորակներու եւ աստղերու :

Գիտութիւնը վերջին տարիներու իր հսկայական նուաճումներով կը փորձէ լուծել զայնոնք : Մրցումի է ելած յաւիտենին հետ : Հրթիռները կ'արձակէ դէպ ի լուսին : Արբանեակներ կը նետէ անջրպետին մէջ :

Հասնող ամէն նոր տարի դարձակէտ մը կը կազմէ մարդոց կեանքին մէջ :

Փոքրիկներուն համար տօնական օր է կաղանդը : Ուրախութեան, խրախճանքի եւ նուէր ստանալու օր :

Տարեցներուն համար անցնող իւրաքանչիւր տարի դէպի վախճան առաջնորդող ճամբուն վրայ առնուած նոր քայլ մըն է :

Կանգնած Նոր Տարուան սեմին վրայ, մեծ ու պզտիկ ամէն մարդ կ'ուզէ չեշտել իր կապը այս անցաւոր աշխարհին հետ :

Փոխադարձ Շնորհաւորութիւններ, լաւագոյն օրերու եւ առողջութեան մաղթանքներ՝ առօր ապացոյցը կը կազմեն :

Մեր կարգին մաղթենք մենք ալ, որ 1961 տարին երջանկաբեր ըլլայ հայ ժողովուրդին համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

* Շնորհաւոր Նոր Տարի *

1961

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ
"ՅԱՌԱՋ"

Լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր ընթերցողներուն :
Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որոնք շնորհաւորեցին Ծնունդը և Նոր Տարին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՍԹԵԼ ծրագիր մը հրապարակած է լուծելու համար Ալժերիոյ ողբերգութիւնը : Ծանօթ է որ կառավարութեան քաղաքականութեան կողմնակիցները կ'առարկեն թէ ազգային ընդդիմութիւնը ոչ մէկ դրական առաջարկ կը բերէ : Սուսթել նոր կառավարութիւն մը կ'առաջարկէ որ վաւերացնէ ընդհանուր բարեփոխման ծրագիր մը : Սուսթել Հանրապետութեան մէջ ներքին նոր կազմակերպութիւն մը կ'ուզէ, լայն իրաւասութիւններու տէր տեղական իշխանութիւններով : Ֆրանսական քաղաքացիութիւն տալ Ալժերացիներուն, եւ մահմետական փոխ – նախարարներ եւ պաշտօնեաներ նշանակել Ալժերիոյ մէջ : Սուսթելի ծրագիրը շատ մը ուրիշ մանրամասնութիւններ ունի :

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ մահմետական երեսփոխան եւ երիտասարդ մահմետականներու ընկերակցութեան նախագահը՝ Աստեան էլ Հաքիմ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին պահանջեց բարեփոխել Սահմանադրութիւնը եւ Ազգային Ուխտը, ըստ որոնց Հանրապետութեան նախագահ կը նշանակուի մարոնի քրիստոնեայ մը, վարչապետ՝ Սիւննի մահմետական մը, իսկ խորհրդարանի նախագահը՝ Շիի մահմետական մը : Կը պահանջէ որ այսուհետեւ նախագահ ընտրուի մահմետական մը :

ԳԱՀԻՐԷԻ Բարձրագոյն Ատեանը մահուան դատապարտեց՝ Ֆրանսայի ի նպաստ լրտեսութեան յանցանքով, Թանժերցի եգիպտարնակ չէյխ մը՝ Ապտիւլլա Ըլ Սեռիք :

ՋՕՐԱՎԱՐ ՖՐԱՆԿՕ տարեվերջի ճառով մը ըսաւ, թէ ազատ աշխարհը պատերազմի մէջ է, եւ միջազգային համայնավարութիւնն է պատասխանատուն : Սպանիոյ արտաքին առեւտուրը 700 միլիոն տոլարէն բարձրացած է 1300 միլիոն տոլարի, ուրեմն «ինքնավստահութեամբ եւ յոյսով կրնանք նայիլ ապագային» : Ըսաւ նաեւ. — «Սպանիա, պատմական պատասխանատուութիւնն ունի հիւսիսային Ափրիկէի պահակը ըլլալու : Եթէ այդ շրջանը մեծ կարեւորութիւն ունի Եւրոպայի համար, կենսական է մեր երկրին համար» :

ԻՐԱՔԻ արտաքին նախարարը՝ Հաշիմ Ճաուատ քննադատեց Ֆրանսայի եւ արեւմտեան պետութիւններու քաղաքականութիւնը՝ Ալժերիոյ նկատմամբ : Միւս կողմէ շատ յոգնեց այն տպիւ դերը, զոր Թունիս, Պաքիստան, Փաքիստան, Թուրքիա, Հնդկաստան եւ ափրիկեան ու ասիական այլ երկիրները կատարած էին ՄԱԿի մէջ, Ալժերիոյ հարցին առթիւ :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ Հարաւային Ափրիկէ կը մեկնի : Պիտի փորձէ համոզել Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան կառավարութիւնը որպէսզի հրաժարի իր ցեղային զատորոշման քաղաքականութենէն : Այս առթիւ յաջորդաբար պիտի այցելէ Քոնկօ, Սալզպըրի, Հիւս. Ռոտեզիա եւ Գահիրէ :

ՓՈՒՐԿԻՆԱ յայտարարեց թէ պէտք է «այո» պատասխանել հանրաքուէին :«Ոչ»ը անիշխանութեան պիտի առաջնորդէ ըսաւ Թունուզի նախագահը :

ԼԱՈՍԻ մէջ կացութիւնը կրկին ծանրացաւ : Վիէնթիանի կառավարութիւնը կոչ ըրաւ ՄԱԿին :

ՊՈՆԻ եւ Մոսկուայի միջեւ առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ Շաբաթ օր :

ՎԱՐՁԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷ Շաբաթ առաւօտ Օրան մեկնեցաւ : Այս անակնկալ ճամբորդութեան պատճառները անծանօթ են : Տըպրէ նոյն իրիկունը Փարիզ կը վերադառնար, ընտանիքին հետ անցընելու համար Ամանորը :

ՊԵԼԺԻՈՅ կացութիւնը միշտ ծանր է : Ցուցարար մը սպաննուեցաւ առջի օր : Կառավարութիւնը որոշած է տեղի չտալ :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ հաւանական կը թուի որ ընկերային տագնապ մը ծայր տայ : Մետաղագործները որոնց «Միլանոյի վըրայ արշաւը» ձախողեցաւ Ծնունդին, չեն հանդարտած :

ՃՈՆ ՔԵՆՆԷՏԻ, ընտրեալ նախագահ Միացեալ Նահանգաց շրջանի դեսպանի պաշտօն յանձնեց էվըրէլ Հարիմընի : Հարիմըն որ առեւտրական նախարար եղած էր Թրումընի օրով, մասնաւոր առաքելութիւններով աջ – ձախ պիտի ղըրկուի նախագահին կողմէ :

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ վերջին մարդահամարին համաձայն, Համադաշնակցութիւնը 5 միլիոն 411.000 հոգինոց բնակչութիւն մը ունի : Առաւելագոյն բնակչութիւն ունեցող քաղաքը Ցիւրիխն է՝ 430.000 :

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Ուրբաթ օր Փարիզ վերադարձաւ — քանի մը օրէ Քոլոմպէ էր ճառը պատրաստելու համար — եւ Թունուզի Ֆրանսայի դեսպանը ընդունեցաւ : Տեսակցութիւնը նախատեսուած չէր :

ԴԷՊՔԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՍՈՒՐԷՆ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Մոսկուայէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ պաշտօնանկ եղած է Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Ա. քարտուղարը, Սուրէն Թովմասեան, որ պիտի կոչուի տարբեր պաշտօնի մը, թէ ի՛նչ պաշտօնի՝ որոշ չէ :

Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Սուրէն Թովմասեան կը ղեկավարէր Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը Սթալինի մահէն ի վեր :

Սուրէն Թովմասեանի տեղը՝ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Ա. քարտուղար նշանակուած է Եաշա (ըստ հեռագրին՝ Եաքով) Զառոբեան, որ մինչ այդ՝ կը պաշտօնավարէր իբրեւ Բ. քարտուղար :

ԽՄԲ.— Այս մասին կարդալ մեր աշխատակցին՝ Գ. Խանդկարեանի յօդուածը, որ ընդհուպ :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Առաւօտ Լուսոյ

Ամէն Ամանոր շողշողուն հեռանկարներ կը բանայ, ի վերջոյ թաղուելու համար մշուշին մէջ, մռայլ ու միօրինակ :

Մանաւանդ երբ արեւը կ'ողջունենք օտարութեան մէջ, արմատախիլ եւ ծփուն :

Արդէն մեր կեանքն ունինք աւելի քան երեսուն տարուան բեռ, եւ սարսուռ մը կը համակէ մեզ, երբ կը մտածենք մընացեալի մասին :

Մինչեւ ե՞րբ : Ի՞նչպէս : Ինչո՞ւ այսպէս ...

Իսկապէս լոյս կը ծագէր մեր գլխուն վերեւ, երբ կը լսէինք դարերէն բխած եղանակը — « Առաւօտ Լուսոյ » :

Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը :

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները, — դէպի բարձունք եւ խորութիւն :

Այսօր մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու զառիթափին վըրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին օրը իրիկուն չեղած :

Եւ սակայն պիտի քալենք : Ճամբաները պիտի կտրենք անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին :

Ջահը գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան :

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ — «Առաւօտ Լուսոյ» : Բոլոր ճակատներուն վրայ : Բոլոր ցամաքներուն վրայ : Ծովուն դիմաց թէ լերան ստորոտը :

Որքան խուսափի «Արեգակն արդար», այնքան պիտի գտնանք զինք : Ըմբոստ եւ տոկուն :

Նախ՝ մենք մեզի հանդէպ, որպէսզի կարենանք ուրիշէն իրաւունք պահանջել ճակատաբաց :

Պիտի ունենանք պայծառ տեսակէտներ եւ քաջութիւն՝ զանոնք պաշտպանելու :

Պիտի գիտնանք լռել, որպէսզի կարենանք մէկ ափէն միւսն անցնիլ մեր սեփական ուժերով :

Պիտի գիտնանք երիտասարդացման աւիշը ներարկել ցիրուցան բազմութեանց, որպէսզի կարենայ թօթափել հնութեան եւ թմրութեան փոշիները :

Ճամբան պիտի հարթենք յառաջդիմական երիտասարդութեան մը համար, անոր ներշնչելով ազգային հպարտութիւն եւ հայրենասիրութիւն :

Պիտի կազմենք միացեալ ճակատ՝ յանուն տարագիր բազմութեանց ինքնապաշտպանութեան եւ ինքնուրոյն, բազմազոյն մշակոյթի :

Ոչ ծոյլ եւ նկուն համակերպում, ոչ ալ քարացած սովորամոլութիւն :

Երիտասարդացում՝ նաեւ գրականութեան, գեղարուեստի, գիտութեան եւ հանրային գործունէութեան մէջ :

Թող Նոր Տարուան եւ բոլոր գալիք տարիներու ընթացքին մեր մաղթանքն ըլլայ ճիչդ «Առաւօտ Լուսոյ», բայց երբեք « Աշխարհ Ամենայն » :

Երէկ՝ օրուան պահանջն էր երգելով մեռնիլ :

Այսօր՝ ապրիլ երգելով : Աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան երգի մը վերածելով մեր կեանքը :

Հայրենիքի կարօտն անգամ պէտք է պրկէ մեր ջիղերը, լաւագոյնս կազմակերպելու համար մեր ինքնապաշտպանութեան պայքարը, ցամաքէ ցամաք :

Լոյս, լո՛յս, մեր բոլոր ընդունակութեանց յարաճուն եւ ներդաշնակ զարգացումով :

Ցարատեւ ճիգ ու պրպտում՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ : Ինչպէս երէկ՝ զժոխային պայմաններու տակ :

Մշուշը ուշ – կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ՝ մեր արեւահամ երգերուն :

1 Յունուար 1956 — Շ.

ՏԱՐԻՆ ԵՒ ԻՐ ՕՐԵՐԸ

Կաղանդ բառը, արմատական իմաստով, չի նշանակեր տարեգլուխ կամ տարեմուտ, ոչ ալ գործածուած է այդ իմաստով՝ սկզբնաբար :

Ծագումով՝ սանսկրիտեան բառ մըն է, քալօ, որ կը նշանակէ աղաղակել, կանչել, եւ զոր իւրացուցած են Հելլէնները եւ Լատինները, իրենց կարգին՝ նաեւ Հայերը, ապացոյց՝ քէլ կամ քէլքէլ բառը (հնդկահաւ),— նոյն բառին հիմը կը գտնէք, դարձեալ, աքաղաղ բառին մէջ (Էռնու եւ Մէյէ) :

Բառը շատ հին է,— ունէր ծիսական գործածութիւն մը՝ անուններ յայտարարելու յատուկ: Յետագային՝ տարբեր ծառայութեան մը անցաւ: Այսպէս, ի հնումն սովորութիւն էր, տօները հռչակելու ձեւով (հնչական գործիքներով), ճիշդ ինչպէս յոբելեանները, ծանուցանել հանդիսական օրերը, նաեւ ամսագլուխները, երբ օրէնք էր հատուցանել պարտքերը կամ պարտքերուն տոկոսը: Ի վերջոյ բառը ստացաւ պարտք վճարելու հրաւէրի մը իմաստը: Արդարեւ, լատիներէն քալենտարիում կը նշանակէր տոմար, պարտքի հաշուեցոյց :

Կաղանդ բառը, այս ձեւով, եթէ չպահեց պարտք հատուցանելու հրաւէրի մը իմաստը, պահեց ամսագլուխ հռչակելու իմաստը: Ինչպէս որ մեր մատենագրութեան մէջ, ամսագլուխը (Կաղանդ) զատորոշելու համար, գործածուած է կաղանդիկան բառը՝ տարեգլուխ նշանակութեամբ :

Իրականին մէջ Հայոց տարեմուտը կը սկսէր Նաւասարդ (պարսկերէն՝ նոր տարի) ամսուան առաջին օրը, որ կ'իյնայ Օգոստոս ամսուան մէջ, տօն նոր բերքի եւ հունձքի :

Ուրիշ ժողովուրդներ եւս, միշտ Յունուար մէկին տօնած չեն նոր տարին : Հին Եգիպտացիները եւ Քաղդէացիները տարին կը սկսէին աշնան գիշերահաւասարութեան օրը, Հելլէնները՝ Սեպտեմբեր մէկին, Հռովմայեցիները՝ գարնան գիշերահաւասարութեան օրը :

Ֆրանսայի մէջ նոր տարին կը սկսէր Մարտ մէկին՝ Մերովինկեան հարստութեան շրջանին, Ծնունդին՝ Քարլովինկեան հարստութեան շրջանին: Իսկ Քափեթեան հարստութեան շրջանին՝ Զատկին: Բայց շարժական տօն մը ըլլալով Զատիկը, տարեդարձը եւս կուգար երբեմն ուշ, երբեմն կանուխ: Օրինակ, 1347 տարուան մէջ Զատիկը եկաւ Ապրիլ 1ին, իսկ յաջորդ տարի՝ Ապրիլ 20ին: Ուրեմն մէկ տարիէն միւսը՝ Կաղանդը ուշացաւ 19 օր,— այս տարբերութիւնը լեցնելու համար՝ յաջորդ տարուան առաջին քանի օրերու տեւողութիւնը հաշուեցին ոչ թէ 24 ժամ, այլ ... 48 ժամ :

Այնուհետեւ, նման բարդութեանց տեղի չտալու համար, որոշուեցաւ նոր տարին սկսիլ Ապրիլ 1ին: Իսկ 1563ին, Կարոլոս Թ. թագաւորը, հակառակ խորհրդարանին ընդդիմութեան, հրովարտակով մը նոր տարի սահմանեց Յունուարի առաջին օրը :

Անգլիոյ մէջ նոր տարին կը սկսէր Մարտ 15ին, մինչեւ ԺԸ. դար: Երբ կէս եղած էր արդէն 1751 տարին, արքայական հրովարտակ մը, յանկարծ, նոր տարի սահմանեց Յունուար մէկը, եւ այդ պատճառով՝ տարին լրիւ համարուեցաւ ինը ամիսով, ինչ որ մեծ յուզում պատճառեց... տոկոսով դրամ առնողներուն:

Ըստ Թալմուտի(*), Հրեաները չորս... տարեգլուխ ունէին մէկ տարուան մէջ,— Նիսան ամսուան առաջին օրը՝ տարեգլուխ արքայից, Էլուլ ամսուան առաջին օրը՝ տարեգլուխ կենդանիներու տասանորդը վճարելու, Թշրի ամսուան առաջին օրը՝ տարեգլուխ քաղաքացիական աւանդութեանց (յոբելեան, հողագործական հանգիստ ու տօնախմբութիւն), նաեւ ... կանանչ բանջարեղէններու, Շեբաթ ամսուան առաջին օրը՝ տարեգլուխ... ծառերու :

Տոմարական այս հաշիւներուն համար, հին ժողովուրդները ունէին իւրայատուկ օրացոյցներ կամ տարեցոյցներ, ծանօթ ալմանախ անունով, (բառ մը որուն ստուգաբանութիւնը կը մնայ վէճի առարկայ) :

Չկրցայ ստուգել թէ ինչո՛ւ, Միջին Դարուն, բոլոր այս օրացոյցները կը կրէին հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Բարւոք է ծեծել իր կնիկը»: Հեղինակ մը կը հարցնէ թէ նոյն արձանագրութիւնը չկա՞ր արդեօք հին Հռովմայեցւոց օրացոյցներուն վրայ, թէեւ վստահութիւն կը յայտնէ թէ Կեսարներուն հպատակները շատ հաճոյք կը զգային աւանդական այդ պարտականութիւնը կատարելէն, այնքան որքան «էրիկ ծեծող» արդի կիները :

Հռովմայեցիները կը սիրէին պատկերազարդել իրենց օրացոյցները,— այսպէս, Յունուար ամիսը կը ներկայացուէր ատենակալի պատկերով (դատական նշանակումներու շրջան): Փետրուարը՝ կնոջ մը պատկերով, ջուրին կուժը շրջած (անձրեւի եղանակ): Մարտը՝ գայլի մորթով (պատերազմի աստուածին նուիրուած): Ապրիլը՝ պարողի մը պատկերով, ձեռքին մէջ բոժոժներ (հանդիսութիւններ շատ կը կատարուէին այս ամսուան մէջ) : Մայիսը՝ նախշուն հագած դեռատի մը, ծաղիկներով լեցուն սակառ մը ձեռքին կախ: Յունիսը՝ արեւի ժամացոյցով: Յուլիսը՝ ոսկի բաշխելու ձեւով: Օգոստոսը՝ շրթները բաժակի մը մէջ մխրճած, զովացուցիչ խմելու ձեւով: Սեպտեմբերը՝ մողէզ մը գերձանէ մը կախ, Հռովմայեցիներուն այնքան սիրելի մէկ զբօսանքին ի յուշ: Հոկտեմբերը՝ վագր նապաստակի մը ետեւէն, ոտքերուն տակ խաղողի ողկոյզներ: Նոյեմբերը՝ քուրմ մը: Դեկտեմբերը՝ գերի մը, ի յուշ սատուռնական տօներուն :

Ամենէն ետքը, շաբթուան օրերը եւս կը ներկայացուէին այն աստուածներով, որոնց նուիրուած էր իւրաքանչիւր օր: Շաբթուան առաջին օրն էր Շաբաթը, որ նուիրուած էր Սատուռնոսի, Կիրակին՝ Ապողոնի, Երկուշաբթին՝ Անահիտի, Երեքշաբթին՝ Արէսի, Չորեքշաբթին՝ Հերմէսի, Հինգշաբթին՝ Զեւսի, Ուրբաթը՝ Աստղիկի : Եւ այս եօթը աստուածները բազմած կ'ըլլային նաւակի մը մէջ, որ կը ծփար օրերուն վրայ :

Օրացոյցը կ'ուսուցանէր նաեւ կարգ մը հրահանգներ՝ շաբթուան օրերու յատուկ— Չորեքշաբթի կտրել եղունգները ի յարգանս Հերմէսի, որ իրեն վերապահած է զինուիլ եղունգներով, Հինգշաբթի՝ ածիլել մօրուքը ի յարգանս Զեւսի, որ գեղամօրուս աստուածահայրն էր, Շաբաթ՝ կտրել մազերը ի յարգանս Աստղիկի, որ կը պարծէր իր վարսագեղ գլուխով : Այս հրահանգները կապուած են կախարդական դարաշրջանի աւելորդապաշտութեանց,— այսպէս կ'ըսէին թէ հրատը կը սիրէ գօշերը, իսկ լուսինը՝ ճաղատները :

Օրերու յատուկ այս աւանդութեանց կարգին՝ վերադառնանք ամանորի սովորութեանց :

Հռովմայեցիները, որոնք գարնան բակիզը կը դնէին տարեգլուխը, Կաղանդին օրը կը վազէին այն անտառը, որ նուիրուած էր Ստրենա աստուածուհիին: Նոր ծաղկած կ'ըլլար ազաւնիճը (վեռվէն),— կը փրցնէին ազապոն ոստերը եւ նուէր կը տանէին ազնուականներուն, մեծամեծներուն ու տարեցներուն, (այս Ստրենա աստուածուհիին անունէն կը մնայ Ֆրանսերէն Էթրէն = կաղանդչէք բառը): Յետագային, սովորութիւն դարձաւ նուէր տանիլ, ազաւնիճի տեղ, թուզ, արմաւ կամ ճերմակ մեղր, նաեւ ոսկի մը, որու կը վերագրուէր մոգական ներգործութիւն :

Ճափոնի մէջ Կաղանդը կը սկսի արեւին հետ: Այր, կին, երախայ, ամէն մարդ ոտքի: Արտօրանք մը կայ հագուելու զարդարուելու, շնորհաւորութեան երթալու, սկսելով ընտանիքին անդամներէն: Կինը փսիաթի մը վրայ կը փռէ իր նուէրները եւ կը սպասէ երկիւղած: Երբ ամուսինը կ'երեւայ դրան մէջ, կինը երկրպագութիւն կ'ընէ երեք անգամ, յետոյ կը խոնարհի՝ ձեռքերը մինչեւ ծունկ կախած, մեղմօրէն արտասանելով իր շնորհաւորութիւնները եւ մաղթանքները : Ամուսինը եւս փոխադարձաբար նուէրներ կ'ընէ կնոջ եւ ընտանիքի բոլոր անդամներուն: Յետոյ կը սկսի փառաւոր ճաշ մը:

Չինաստանի մէջ Կաղանդը կը տեւէ տասը օր,— ամէն մէկ օր կը կոչուի Կաղանդ թռչուններու, Կաղանդ ոչխարներու, Կաղանդ եզներու, եւայլն, կենդանիներու այդ անունը ցոյց կուտայ թէ օրուան կերակուրը ինչո՛վ է պատրաստուած :

Անամցիներուն Կաղանդը տօն մըն է իրենց մեռելներուն հետ ընթրելու եւ ի յուշ ընտանիքէն ընդմիշտ բաժնուածներուն՝ խրախճանքներ կատարելու: Յետոյ կ'երթան կը մտնեն մեհեան — Մուճակները կը հանեն, բոպիկ կը յառաջանան, ձեռքերը միացուցած, երկիւղած, դէպի խորան, որու առջեւ կը կատարեն երեք աւանդական լայի,— խոնարհութեան ողջոյնն է ատիկա: Կը ծնրադրեն՝ ձեռքերը բարձրացուցած գլխէն վեր եւ իրարու միացուցած, յետոյ իրենց ճակատը կ'իջեցնեն մինչեւ գետին: Այս արարողութենէն ետքը, կ'երթան եղջիւրի մը մէջէն քաշել փոքրիկ ձողիկներ, որոնց վրայ նշանագրուած կ'ըլլայ թէ ինչպէս պիտի անցնի տարին,— բարեբաստի՞կ թէ աղէտալի: Աւելորդապաշտ է Անամցին,— կը հաւատայ թէ կեր պիտի ըլլայ վայրի գազաններուն՝ եթէ նոր տարուան գիշերը լսէ կատուի մը մլաւիւնը : Ու նման ուրիշ նախապաշարումներ :

Գիրմանիոյ մէջ ջուրի տօն մըն է նոր տարին, որ կը տեւէ չորս օր :

Մեհեաններէն դուրս ելլելէ ետքը՝ կը սկսին ամանորեայ զուարճութիւնները եւ աւանդական խաղերը: Անուշահոտ ջուրերով լեցուն հողէ ամաններ բռնած, կը շրջին փողոցէ փողոց եւ զիրար կը թրջեն: Պատուհաններէն ծաղիկ կը նետեն կամ ծաղկաջուր կը թափեն: Երախայից պէս ուրախ է ամէն մարդ, տխուրը այն է որ քիչ է թրջուած այդ օրը: Ծիծաղը, ծաղիկը, անուշահոտութիւնները կը յորդին ամէն կողմ :

Թուրքիստանի մէջ նոր տարին կ'անցընեն քաղցրեղէն ուտելով, որպէսզի քաղցր անցնի նոր տարին, ու մանաւանդ արդասաբեր ըլլայ,— Աստուծոյ անձրեւը բեղնաւորէ հողը, անասունը եւ... մարդը : Կը զգուշանան միս ուտելէ այդ օրը, այն հաւատքով թէ տարին կ'անցնի երաշտ եւ աղետալի: Կրօնքով՝ իսլամութեան յարած, իրենց օրացոյցը լուսինն է, ու մինչեւ լուսինին երեւումը՝ ծոմ կը պահեն, ամենայն խստութեամբ, ամբողջ օրը, վախնալով կլլել նոյնիսկ... իրենց թուքը :

Հատորներ կարելի է լեցնել՝ եթէ հարկ ըլլար ներկայացնել Կաղանդի այս աւանդութիւնները, անոնց պատմութիւնը եւ նշանակութիւնը:

Կը խնդրեմ որ, այս տարի, գոհանաք այսքանով՝ եթէ .. քիչ կը գտնէք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Երուսաղէմի Թալմուտը, որ սպառած էր երկար ժամանակէ ի վեր եւ հազուագիւտ դարձած, վերջերս լոյս տեսաւ նոր տպագրութեամբ եւ վեց հատորով :

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

Երբեմն կը ցանկայի որ ան ըլլար աւելի լայն, որովհետեւ կենդանիներս անոր մէջ չէին սեղմեր եւ կը դիզուէին մէկը միւսին վրայ: Դուռը անկատար կերպով կը գոցուէր, վասնզի անոր սողնակը շինուած էր երկաթեայ բարակ թելով մը : Վերջապէս, կենդանիներէն մէկ քանին, որ հոն կը գտնուէին ջրհեղեղէն փրկուելու համար, այնքան ալ հաստատուն չէին իրենց սրունքներուն վրայ, ի միջի այլոց բադը, որ շարունակ կ'երերտար, կ'իյնար եւ իրեն հետ կը քաշէր նաեւ բոլոր միւս կենդանիները որոնք հաւասարակշիռ դիրքով մը կեցած էին: Յովազին, էշուն եւ ձիուն պոչերը կորսնցուցած էին իրենց ներկերը: Այդ պոչերը հետզհետէ կը նուազէին եւ սկսած էին նմանիլ այլեւս աստանի կտորի մը : Բայց, արուեստի որպիսի գլուխ-գործոցներ ... ճանճը՝ նոյնքան մեծղի ինչպէս փիղ մը՝ Աստուծոյ կենդանին, թիթեռնիկը, եւ Նոյինքն Նոյ, իր կնոջ եւ զաւակներուն հետ ...

Լռութիւն: Անտառ մը: Ո՞վ է այդ ծառին վրայ: Ռոպէն Հուտը չէ, ոչ ալ Վալանթէնը՝ Օրսոնի զէնքի ընկերը, ոչ Դելին Պաճաճը, ոչ ալ իմ առաջին գիրքերուս այն բոլոր անձնաւորութիւնները, որոնց մասին պիտի չխօսիմ: Արեւելքի թագաւոր մըն է, ճակտին՝ փաթթոց մը եւ ձեռքին փայլուն թուր մը:

Ալլահը վկայ, երկու հատ են անոնք, որովհետեւ կը տեսնեմ երկրորդը որ կը նայի միւսին ուսերուն վրայէն: Ծառին ստորոտը, մարգագետնին վրայ, իր ամբողջ հասակով երկարած կը քնանայ սեւամորթ հսկայ մը, որ իր գլուխը հակած է իշխանուհիի մը ծունկերուն վրայ: Ճիշդ քովը կայ ապակեայ վանդակ մը, յղկուած մետաղէ չորս կղպանքներով, ուրտեղ պիտի բանտարկէ իշխանուհին, երբ ինքը արթննայ: Կը տեսնեմ իր գօտիին մէջ չորս բանալիները : Իշխանուհին նշան կ'ընէ ծառին վրայ գտնուող երկու թագաւորներուն, որոնք վար կ'իջնեն անձայն եւ անշշուկ: Հազարումէկ Գիշերներու սկզբնաւորութիւնն է :

Ահ, այլեւս ամէնէն հասարակ բաներն իսկ ինծի համար կը դառնան դիւթական: Բոլոր լամբարները հրաշալիքներ են եւ բոլոր մատանիները՝ յուռութքներ : Բոլոր ծաղկամանները, ինծի կը թուի թէ իրենց պարունակած հողին տակ պահած են գանձեր եւ կը կարծեմ թէ ծառերուն բոլոր տերեւները կը պահպանեն Ալի Պապան : Բոլոր կարկանդակները շինուած են ցուցմունքներովը Պասրայի վէզիրին զաւակին, որ կարկանդակավաճառ եղաւ երբ օր մը զինքը վարտիքով ու շապիկով լքեցին Դամասկոսի դուռներուն առջեւ: Բոլոր մուճակ կարողները ինծի համար այլեւս Մուսթաֆաներ են որոնք աչքերնին կապուած կ'առաջնորդուին չորս կըտոր եղած դիակներուն մօտ, զանոնք վերստին կարելու համար :

Այսուհետեւ, ինծի կը թուի թէ, բոլոր այն երկաթեայ օղակները որոնք ագուցուած են քարի մը վրայ, ցոյց կուտան մուտքը քարայրի մը որ կը սպասէ իր կախարդին, եւ բոլոր թռչնարանները հալուէի փայտով շինուած եւ սոխակներով լեցուն վանդակներ են :

Բոլոր ձիթապտուղները կուգան նոյն այն կարասէն որ խարդախ վաճառականի մը կը պատկանէր եւ որ ամբաստանուելով աւազակութեամբ, Հաւատացեալներու Հրամանատարին կողմէ յանձնուեցաւ երախաներու դատարանի մը: Բոլոր խնձորները կը նմանէին այն երեք խնձորներուն որոնք երեք դահեկանի ծախու առնուեցան Սուլթանին պարտիզպանէն եւ թէ անոնցմէ մէկը գողցուեցաւ սեւամորթ գերիի մը կողմէն ...

Այո, բոլոր այն առարկաները զորս կը ճանչնամ իմ Ծնունդի ծառիս վրան, կը փայլին հոյակապ լոյսով մը :

Տարուան այն եղանակին, երբ սպիտակ ձիւնը կը ծածկէ տուներուն տանիքները եւ ես արթուն կ'ըլլամ օրուան ծագումէն առաջ, անկողնոյս մէջ կը լսեմ Տինարզատը, որ կը կրկնէ. «Քոյր իմ, քոյր իմ, եթէ չէք քնանար տակաւին, խնդրեմ, վերջացուցէք ինծի համար Սեւ-Կղզիներու երիտասարդ թագաւորին պատմութիւնը»: Շեհերազատ կը պատասխանէ. «Եթէ իմ տէրս, սուլթանը, հաճի թողուլ որ ապրիմ օր մը եւս, քոյր իմ, ոչ միայն կը վերջացնեմ այս պատմութիւնը, այլեւ ձեզի կը պատմեմ ուրիշ մը՝ աւելի արտակարգ»: Եւ ահա, շնորհալի Սուլթանը կը հեռանայ, հրամայելով որ յետաձգեն մահավճիռին գործադրութիւնը եւ մենք շունչ կը քաշենք երեքով ...

Երբեմն, Ծնունդի ծառիս տակ կը նշմարեմ Ռոպէնսոն Քրուզոն՝ իր ամայի կղզիին մէջ, Ֆիլիփ Քարլը՝ իր կապիկներուն միջեւ, Սէնտֆորտը եւ Մերթոնը՝ Պ. Պերլովի(*) հետ եւ երբեմն կը տեսնեմ նուազ ընտանի դէմքեր, որոնք կը միանան իրարու կամ կը հեռանան իրարմէ հեռաւոր ալիքով մը :

Շ. ՏԻՔԸՆՍ

(3 Շար.)

(*) Անգլիացի երիտասարդներուն սիրելի արկածախնդրական վէպերու հերոսներ :

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ՍԵՄԻՆ

Մի տարի էլ անհա: 1960 Թուականն եւս անհետանում է յաւիտենականութեան գրկում: Ինչո՞վ պիտի արձանագրուի պատմութեան էջերում 1960 Թուականը:

Իբրեւ միջազգային երեւոյթ, անկասկած, առաջին տեղը պիտի գրաւէ Խրուշչեւի կօշիկը, որպէս դիւանագիտական նոր զէնք: Եւ կօշիկին զուգընթաց Խրուշչեւի հրթիռները՝ բանաւոր, գրաւոր եւ հիւլէական:

1960 թուականը անմահացնող անունն է՝ Լումումպա: Դարեր կ'անցնին, բայց Լումումպա անունը կը մնայ, որպէս խորհրդանշան պատմութեան խափշիկեան դարաշրջանի:

Մի խօսքով՝ 1960 Թուականը համամարդկային պատմութեան էջերում անմոռանալի պիտի մնայ երկու նշանաւոր անուններով.

— Խրուշչեւը եւ իր կօշիկը եւ Լումումպա խափշիկը:

Իսկ հայ կեանքո՞ւմ:

Հայ կեանքում նոյնիսկ կօշիկ ու խափշիկ չկայ: Պատմագիրը շուարած պիտի մնայ, երբ հասնի 1960 Թուականին՝ ի՞նչ արձանագրել:

Թերեւս, կարելի լինի ասել՝ յոբելենական Թուակա՞ն:

Ասում են, որ Երեւանում տօնուել է Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակը (*): Ասում են, բայց ո՞վ իմացաւ, թէ ով տօնեց, ի՞նչպէս տօնեց եւ ի՞նչ եղաւ արդիւնքը: Ցոյցեր ու յոյզեր շատ յայտնուեցան շատերի կողմից, բայց զուր յոյզեր ու զուր յոյսեր:

Ամէն երեկոյ խօսնակը աղաղակում է.

— Երեւանն է խօսում:

Եւ խօսում է Լումումպայի մասին: Զոմպէի մասին, Կուբայի ազատագրութեան մասին, ամերիկեան իմպերիալիզմի եւ ոչ մի խօսք քառասուն տարի սովետական իմպերիալիզմի ճիրաններում տառապող Հայաստանի յոբելեանի հանդիսութիւնների մասին:

— Երեւանն է խօսում... Ամէն երեկոյ Սփիւռքի Հայը անձկանօք լսում է, թէ այս ինչ կոլխոզի վաստակաւոր կովարած Մկօն կամ Կաղօն այսքան հորթեր է մեծացրել կամ Կուբայի կոմունիստները այսքան կով են թաղել ամերիկեան դեսպանատան առջեւ, բայց ի՞նչպէս է անցել Հայաստանի քառասնամեայ յոբելեանը, ինչ եղան Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը:

— Զուր երազներ, զուր յոյսեր:

Սփիւռքն էլ իր յոբելեանը ունեցաւ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը հանդիսաւոր շուքով տօնեց իր Անթիլիաս հաստատուելու երեսնամեակը: Թրքական եաթաղանից մազապուրծ, աքսորավայրերից եւ անապատներից Սուրիա եւ Լիբանան ապաստան գտած Հայութեան թշուառ խլեակները, իրենց մտքի եւ բազուկի շինարար հանճարով այսօր զարմանք ու նախանձ շարժող բարգաւաճման են հասել, եւ երեսնամեայ յոբելեանը պսակումն է յաւերժական Հայի արդար աշխատանքի:

Ուրիշ ի՞նչ յիշատակելի բան կարելի է արձանագրել 1960 Թուականի հայ կեանքից: Եկեղեցական եւ կուսակցական վէճերն ու կռիւնե՞րը, բայց դրանք առաջ էլ կային, ապագային էլ պիտի լինեն. միայն անցեալ Թուականին յատուկ չեն: Սփիւռքի հոգեմտաւոր կեանքի ատրճանական անապատացո՞ւմը, որպէս ընդհանուր երեւոյթ, ազգօրէն ղեկավարութեան աղքատացո՞ւմը մտաւոր, բարոյական եւ նիւթական տեսակէտից: Աւաղ, պատմութեան յանձնելիք շատ քիչ լուսաւոր բաներ ունեցանք 1960 Թուականին: Տարեգիրը երբ հասնի 1960 Թուականին, շուարած պիտի մնայ:

Բանաստեղծի հետ մենք էլ կարող ենք ասել 1960 Թուականի մասին.

— Անցաւ, էլ յետ չգայ այս տարուայ տարին:

×

Լաւ, անցածը անցաւ, ի՞նչ է լինելու գալիքը: Ի՞նչ ենք ուզում, որ լինի, ի՞նչ կարող է լինել 1961 Թուականը:

Ինչ ենք ուզում որ լինի — պարզ չէ՞ միթէ: Բարի ցանկութիւններով, ասում են, նոյնիսկ դժոխքը սալայատակուած է: Ես դեռ չեմ եղել դժոխքում բայց աշխարհի եւ հայկական իրականութիւնը տեսնելով՝ կարող եմ երեւակայել, թէ ինչ բան է դժոխքը:

Ի՞նչ ենք ուզում, որ լինի 1961 Թուականը:

Իմ մասին խօսելով՝ ես ուզում եմ եւ ուզում եմ, որ բոլոր Հայերը ուզեն, աշխարհիս բոլոր մարդիկ ուզեն, որ նոր պատերազմներ չվրդովեն աշխարհի խաղաղութիւնը: Նոյնիսկ այսօրուան անխաղաղ խաղաղութիւնը աւելի լաւ է, քան որեւէ պատերազմ:

Բարեբախտաբար, ես այն համոզման եմ, որ 1961 Թուականն էլ պատերազմ չի լինելու: Համոզում է այս կամ հաւատ, որ կարելի չէ փաստերով հաստատել: Ընդհակառակն, փաստերը աւելի իրաւունք կը տան ռազմատենչներին: Եթէ ինձ ասեն, ապացուցիր, որ պատերազմ չի լինելու, չեմ կարող ապացուցանել, բայց ներքին զգացումս եւ աշխարհահայեցողութիւնս այդ են թելադրում:

Յիշում եմ 1939 Թ. ամառը: Ես հիւր էի Կրանիթ – Սիթիի մը ընկերոջ տունը: Եկաւ տեղական թերթի թղթակիցը, թէ ի՞նչ է ձեր կարծիքը, Եւրոպայից էք եկել, պատերազմ պիտի լինի, թէ ոչ: Ծիծաղելի էր, բայց ես լուրջ դէմ առի եւ պատասխանեցի. այս աշնան Եւրոպան պատերազմի մէջ կը լինի: Ճաշի վրայ էինք եւ ամէնքս խնդացինք:

Մի ամիս անցած՝ սկսուեց երկրորդ համաշխարհային պատերազմը, եւ ամերիկեան թերթի թղթակիցը վազել է ընկերոջս մօտ, թէ ո՞ւր է ... (մի անտպագրելի բառ է գործածել) որ գուշակեց պատերազմը:

Պատերազմը արդէն սկսուած էր, եւ Նիւ Եորքից իմ մէկ բարեկամը՝ յայտնի ռուս սոցիալիստ յեղափոխական պատմեց, թէ

— Նոր էի Փարիզից Նիւ Եորք հասել: Ընկերներս խնդրեցին, որ զեկուցում տամ Եւրոպայի վիճակի մասին: Շատ մարդ էր հաւաքուած, եւ ես մանրամասն փաստերով բոլորին հանգստացրի, որ պատերազմ չի լինելու: Ամէնքը ազատ շունչ քաշեցին: Կարո՞ղ էք երեւակայել, ինչ պատահեց: Երբ դուրս եկանք փողոց, լրագրավաճառները գոռում էին՝ պատերազմ: Եւրոպայում սկսուել էր երկրորդ համաշխարհային պատերազմը ...

Ցամենայն դէպս, իմ ներքնազգացումը ինձ ասում է, որ 1961 Թուականին մենք պատերազմ չենք ունենալու:

Պատերազմը անապահովութիւն է եւ աշխարհի եւ Հայաստանի ու Հայութեան համար:

Եւ քանի որ պատերազմ չի լինելու, ի՞նչ կարող ենք սպասել, ի՞նչ կարող ենք պահանջել Կաղանդ Պապայից 1961 խաղաղ Թուականի համար: Խօսքս մեր հայ իրականութեան համար է, աշխարհի մասին մտածողներ կան:

– Խրուշչեւի կօշիկը եւ Լումումպա եւ Քազավուպու խափշիկը:

Մտածենք մեր մասին: Եւ ո՞վ է, որ պէտք է մտածէ: Բնականաբար, նրանք, ովքեր կոչուած են մտածելու:

Ամէնից առաջ Հայաստանը: Խորհրդային է թէ անխորհուրդ, Հայաստանը մերն է: Մաղթենք, որ 1961 Թուականին մենք էլ Ազատ աշխարհի Սփիւռքը դառնանք Հայաստանինը: Այսինքն, ինչպէս ասել է Քրիստափորը՝ բռնաւորների ձեռքով գծուած սահմանները ջնջուեն ընդմիշտ: Հայը Հայ է ամէն տեղ եւ բոլոր վարչաձեւերի ներքեւ: Մաղթենք, որ 1961 Թուին Հայը ունենայ Ամենայն Հայոց կառավարութիւն, ինչպէս ունի ամէն ազգ, նոյնիսկ Լումումպայի հայրենակիցները: Մաղթենք, որ ՄԱԿի նստարանների վրայ, Անգլիայի եւ Ղանայի կողքին նստի եւ Հայաստանի ներկայացուցիչը, եւ Հայը ճամբորդելիս իր գրպանում ունենայ հայկական անցագիր, ինչպէս ունին ամէն ազատ ազգի զաւակներ:

Մաղթենք, որ 1961 Թուականին Ամենայն Հայոց կառավարութեան կողքին՝ իր աթոռի վրայ բազմի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ իրապէս եւ ոչ կարծեօք:

Որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ունենայ իր ազատ հօտը եւ ոչ թէ հօտը: Մաղթենք, որ ուղիղ եւ կարճ ճամբայ բացուի Էջմիածնի եւ Անթիլիասի ու Երուսաղէմի միջեւ, փոխանակ Մոսկուա, Նիւ Եորք : Պուէնոս Այրէս արկածալից ճանապարհի:

Մաղթենք, որ Հայաստանի սահմաններից դուրս, Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող մէկ միլիոն երկու հարիւր Հայերը, եթէ ոչ իրենց գրպանում, գէթ իրենց սրտում ունենան Հայաստանի անցագիր եւ գոնէ բարոյական յարաբերութիւն պահեն իրենց Մայր Հայրենիքի հետ:

Մաղթենք, որ, վերջապէս, միասնականութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատուի Հայոց եկեղեցու ներսը, որպէսզի նա ի վիճակի լինի կատարելու ազգապահպանութեան իր կենսական դերը գոնէ Սփիւռքում: Որ Էջմիածինը Սիսի համար եւ Սիսը Էջմիածնի համար պատմական իմաստութիւնը տեղ գտնէ եւ Էջմիածնական վարիչների ուղեղներում:

Անթիլիասի զօրացումը Էջմիածնի տկարացում չի նշանակում: Ընդհակառակը, որքան զօրաւոր դառնայ Անթիլիասը,

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Շար.ը կարդալ 7րդ էջ)

ՏԷ՛Ր, ԱՂՕԹՔՍ ՁԵՂԵԱԼ ՀԱՄԱՐԷ...

Սեբաստիա հասայ 1919ի գարնան: Սուտ խօսած կ'ըլլամ եթէ ըսեմ թէ մեծ փափաք ունէի տեսնելու համազգային անուն ու հռչակ ունեցող Երեք Մեծերու ծննդավայրը:

Սուտ՝ ոչ թէ անոր համար որ իրական ու խորունկ սէր չունէի դէպի անոնց կեանքն ու գործը, այլ, պարզապէս, այդ օրերուն տարուած էի գլուխս ուսերուս վրայ պահելու մտահոգութիւնով: Այլապէս, ծաղկոցի սեղաններէն սկսած, մեզ սէր էին ներշնչած Աբբահօր անձին ու գործին հանդէպ՝ ու Մեծ Վանականը մեր մտքին մէջ կը ներկայանար սուրբի մաքրամաքուր դիմագծով: Մուրատի հանդէպ մեր ունեցած հիացումը, հերոսի իր գլխէն յորդելով, մինչեւ իր ձիուն վրայ կը տարածուէր... Ու Վարուժանը, Մեծ Երրորդութեան վերջին դէմքը, Սիամանթոյի պէս ու անոր հետ, ամէնէն շատ հաւնուած, կարդացուած ու արտասանուածն էր: Բայց ինչպէս ըսի, այդ օրերուն տարբեր մտահոգութիւններ ունէի... Քիւրտիստանէն, ուրկէ կրնկակոխ հալածուելով կուգայի, հետս բերած էի Հայերու Վանի մէջ պէյլիկ, պետութիւն հաստատելուն լուրը, որ, հակառակ դեռ ստուգման կարօտ ու անհաւատալի ըլլալուն, մեծապէս կ'երջանկացնէր զիս ... Ոչ միայն մեր դարաւոր երազին իրականացման ականատես ու ժամանակակից կ'ըլլայինք, այլեւս, ապացոյց կ'ունենայինք թէ աշխարհի վրայ դեռ հաւաքական կեանքով ապրող եւ ուժ ներկայացնող Հայեր կային... Ուրեմն Թուրքերը սուտ էին երբ 1915ի ջարդերուն յաջորդող տարիներուն ջանացին՝ ու յաջողեցան ալ մեզ համոզել թէ, «չորցուցած էին մեր արմատը...»: Բարեբախտաբար մօտաւոր ապագան ցոյց տուաւ որ, Թուրքերը, աւերումի ու կոտորածի այդ անմրցելի վարպետները, ձախողած էին իրենց առաջադրութեան մէջ, ու կոտորածի ու աքսորի մղձաւանջը հազիւ վերցած, անապատներէն, պետութիւններու որբանոցներէն, Քիւրտիստանի լեռներէն, Անատոլուի խորքերէն եւ Տաճկաստանի ախտավարակ յարկերէն փախստական, որբերու եւ այրիներու կարաւաններ սկսան հասնիլ: Հայ կեանքը սկսաւ կազմակերպուիլ, խլրտիլ, շնչել: Փիւնիկը արթնցած իր թեւերուն մոխիրները կը թօթուէր ...:

Սեբաստիոյ Արամեան վարժարանը բերնէ բերան լեցուած էր որբերով: Հող Դարի բարձունքին թառած Ամերիկեան ու Զուիցերական որբանոցներն ալ լայն էին բացեր իրենց դռները ու ցերեկուան լուռ մէկ պահուն այդ հաստատութեանց պատերուն տակէն անցնող մը, կրնար լսել Մեսրոպեան տառերը հեգող աղու մը խակ ձայնը.

Խէ – այր – չէ. խաչ ...

Ազգին դարձողներուն մէջ կային նաեւ հազուագիւտ երիտասարդներ իրենց պատանեկութեան շրջանը Թուրքերու ծառայութեան մէջ մաշեցուցած տղաք, որոնք, իրար գալով, քանի մը բախտաւոր տարեցներու առաջնորդութեամբ, կազմած էին միութենական ու մարզական միութիւններ:

Ես, այդ օրերուն, նոր վար իջած Քիւրտիստանի լեռներէն, մշակոյթի հետ շատ գլուխ չունէի. միացայ նոր կազմուած ֆութպոլի խումբին: Դաշտ մը հարթեցինք ու սկսանք վազվզել անոր լայնքին ու երկայնքին ...

Օր մը, դէպի Փաշուն Չէքթըրին կատարուող արշաւանքի մը ընթացքին, հանդիպեցանք ճամբուն վրայ գտնուող Ս. Նշան վանքը ուր, ընկերներս, մեծ մասով Սեբաստացի, հպարտութեամբ ինծի ցոյց տուին Հայոց Սենեքերիմ Թագաւորին գերեզմանը:

Ան օրերուն, Սենեքերիմ Թագաւորին մասին բան չէի գիտեր: Իմ գիտցած Հայոց պատմութիւնը կը սկսէր Հայկ Նահապետով ու, փառքի ու անկման շրջաններ բոլորելով, կը հասնէր Լուսինեան Լեւոն Ե.ի, որուն վիզը, որպէս Հայութեան պետական կեանքի անճարակ պաշտպանի, պատմութեան դասագրքիս մէջ կտրած էի... Կեցայ պահ մը ու մտածեցի. չէ, յիշողութեանս մէջ չկար Սենեքերիմ անունով Թագաւոր ... Բայց քանի որ ընկերներս կ'ըսէին թէ նման Թագաւոր ունեցած ենք, ու գունաւոր մարմարէ ծանրաշուք շիրմաքար մըն ալ ուժ կուտար անոնց ըսածին, հաւատացի: Գլուխս խոնարհեցուցի՝ ու ջերմեռանդութեամբ աղօթեցի ... գուրգուրանքով շօշափեցի վանտալներու մուրճերէն վիրաւոր մարմարը պաղ, ու Վանի մէջ նորոգ հիմնուած պէյլիկին՝ ու այդ պէյլիկի գահին վրայ բազմելիք հայ Թագաւորին մասին մտածելով, ելայ դուրս:

Դուրսը արեւ էր: Սեբաստիոյ պայծառ կապոյտով խորունկ երկինքին վրայ, մանր թռչուններ, թեւ բացած, օդը կը մկրատէին:

Ուրախ էի: Գրեթէ երջանիկ ...

Կեանքիս յոռեգոյն շրջանը ետեւ ձգած էի ու ապագային կը նայէի յոյսով, վստահութեամբ՝ ու երիտասարդի լաւատեսութեամբ: Բայց դժբախտաբար այս երջանկութիւնը երկար չտեւեց: Քաղաքի ծառաստաններուն մէջ ծնունդ առաւ քեմալական շարժումը՝ ու զգացուց ինքզինքը: Երկրորդ կոտորածէ մը վախնալով փախանք Պոլիս՝ ուր դրուեցայ վարժարան:

Օր մըն ալ, Հայոց Պատմութեան դասագրքի մը վրայ հակած, մտաւ դրի Սենեքերիմի անուան.

«Վասպուրականի Սենեքերիմ Թագաւորը, վախնալով մօտեցող Սելճուկներու ուժէն, որոշեց իր երկիրը ընծայել Բիւզանդիոնի Կայսեր ու փոխարէն ստանալ աւելի ապահով Թագաւորութիւն մը: Այս նպատակով Սենեքերիմ իր որդին Դաւիթը Կ. Պոլիս ուղարկեց երեք հարիւր նժոյգներու վրայ բեռցնելով ճոխ ընծաներ Վասիլ Բ.ի համար: Վասիլ Բ. առաւ փոխարէն Սենեքերիմի ընծայեց Սեբաստիա, Լարիսա, ու Աւարա քաղաքները: Սենեքերիմ ձգեց Վանը ու չորս հարիւր հազար Հայ հետն առած փոխադրուեցաւ Սեբաստիա: Վասիլ Բ. տէր դարձաւ Վասպուրականի հայկական Թագաւորութեան իր տասը քաղաքներով, հարիւր մեծ գիւղերով ու ... 72 բերդերով ...»:

Գէթ չարիքը այսքանով սահմանափակուէր... Չէ, Սենեքերիմի ըրածը օրինակ կը ծառայէ Անիի Յովհաննէս – Սմբատ Թագաւորին, որ նմանապէս կը մտածէ իր Թագաւորութիւնը յանձնել Բիւզանդիոնի վեհապետին՝ պայմանաւ որ այդ փոխանցումը կատարուի իր մահէն վերջ ...

Ինձմէ վերջ ջրհեղեղ ...

Հօս փակե՞նք էջը, թէ ոչ՝ շարունակենք՝ մինչեւ որ հասնինք Կիրակոս քահանայի դժոխային դէմքին ...

Հիմա չեմ գիտեր թէ Սեբաստացիք ի՞նչ կը մտածեն իրենց հողերուն վրայ ննջող Հայոց Սենեքերիմ Թագաւորին մասին... Իմ կարծիքս նպաստաւոր չէ ... Ու եթէ վերջին դատաստանին օրը Յարութեան փողը հնչէ, ու տեսնեմ աչքերս բանալով որ Յովհաննէս – Սմբատ, Կիրակոս քահանայ, կամ Սենեքերիմ արքայութիւն կ'երթան, ես ճամբաս կը փոխեմ... կը վազեմ Աստուծոյ գահին առջեւ, ու ծունկի եկած, լալահառաչ կ'ըսեմ տիեզերքի արարիչին.—

— Տէր, քու դատաստանդ արդար է ու անքննելի. գիտեմ, բայց եթէ Սենեքերիմը արքայութիւն կը ղրկես, պատանի ու արդար եղած ատենս Ս. Նշան Վանքին մէջ անոր ի նպաստ քեզի աղօթելուս համար խնդրեմ, աղօթքս ձեղեալ համարէ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄ

*

Տարեվերջի այս օրերուն՝ երբ ամէն բան կը համրուի, կը կշռուի ու կը դատաւորուի, երբ ամէն հաստատութիւն, միութիւն ու կառավարութիւն յետադարձ ակնարկով մը կը ջանան հաշուեկշիռը պատրաստել տարուան մը գործունէութեան, համոյքով պիտի կարդայինք բովանդակ Հայութեան 1960ի կացութիւնը ներկայացնող ամփոփ ուսումնասիրութիւն մը: Այս հաճոյքը պիտի չունենանք անշուշտ, որովհետեւ տարբեր ենք բոլորէն եւ կ'ուզենք տարբեր մնալ: Թերեւս մամուլի փոքրեր լոյս տեսնեն քանի մը թերթերու մէջ մասնաւոր կերպով գրական ու բարեգործական գործունէութեանց վերաբերեալ, բայց ոչ մէկ Հայ ամբողջական ծանօթութիւն մը պիտի կրնայ ունենալ: Հաճելի չէ այս կացութիւնը:

Անտարակոյս, եթէ ըմբռնած ըլլայինք նման աշխատանքի մը անհրաժեշտութիւնը, ճիգ մը թափած կ'ըլլայինք արդէն այս ուղղութեամբ, բայց կ'երեւի թէ չենք ըմբռնած: Քանի մը անձեր միայն գործը վաճառականական տեսանկիւնէն դիտելով ամէն տարի տարեգիրքեր կը պատրաստեն, որոնք սովորական գրքերէ աւելի կը ծախուին անշուշտ եւ կարգ մը ծանօթութիւններ կը պարունակեն, յաճախ հեղինակին չափանիշերով դատուած: Բայց այս տարեգիրքերու հեղինակները անհատներ են, որոնք միջոցները չունին ամբողջ տարի մը նիւթ հաւաքելու աշխարհի չորս ծայրերէն եւ զանոնք դասաւորելու վերջին ամսուան ընթացքին:

Կարելի չէ Ֆրանսացի ըլլալ ու իբրեւ Ֆրանսացի ապրիլ առանց ճանչնալու Ֆրանսան, Ֆրանսացիները, Ֆրանսայի պատմութիւնը, մշակոյթն ու արուեստները: Եթէ կան Ֆրանսական անձնագիր ունեցող մարդիկ, որոնք իրենց երկրին անցեալն ու ներկան չեն ճանչնար, կը նմանին այն Հայերուն, որոնց Հայ անունը տալ դժուար է, որովհետեւ թէ՛ անծանօթ են Հայութեան եւ թէ՛ չեն շահագրգռուիր Հայութեամբ:

Բազմաթիւ գաղութներու մէջ իրարմէ բոլորովին անջատ ապրող մեր ազգակիցները ստիպմանաբար կը հեռանան Հայութենէ հակառակ թափուած անհամար ջանքերու, որոնց գոնէ մէկ մասը անօգուտ չի կրնար ըլլալ: Կը հեռանան, որովհետեւ ամէն գաղութ լճացեալ վիճակ մը կը պարզէ եւ քանի մը զօրաւոր գաղութներ գրեթէ ոչ մէկ ազդեցութիւն ունին տկարներուն վրայ: Եւ ոչ մէկը լուր ունի միւսէն: Թերթերու խմբագրութիւնները իրարու հետ կը փոխանակեն իրենց հրատարակութիւնները եւ միայն անոնք որոշ չափով գիտեն թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Սփիւռքի զանազան անկիւններուն մէջ: Բարեբախտաբար Յ. Հայաստանէն առնուած մաս մը լուրեր գրեթէ բոլոր թերթերուն մէջ կ'արտատպուին եւ Սփիւռքի Հայերը գոնէ հեռաւոր գաղափար մը ունին այդ մասին:

Մեր գաղութները կառավարողները կամ կազմակերպողները մեր թերթերու խմբագրութիւնները չեն անշուշտ, հակառակ անոր որ կարեւոր ուժ ունի անոնց ձայնը:

Կացութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ տողերով:

Սփիւռքի գաղութները, որոնք հետզհետէ կ'անշքանան, իրարու մասին ամբողջական ծանօթութիւններ չունին եւ կ'ապրին իրենց առօրեայ հոգերով, տեղական ցաւերով կամ ուրախութիւններով: Ունին միայն կարգ մը անբաւարար տեղեկութիւններ Յ. Հայաստանի մասին: Կազմակերպուած լուրջ աշխատանք մը չի կատարուիր Հայութեան գոնէ ներկան ամբողջութեամբ ծանօթացնելու համար բոլորին: Իսկ Յ. Հայաստանի Հայերը եւ Յ. Միութեան զանազան կեդրոններու մէջ ապրող մեր ազգակիցները գրեթէ ոչինչ գիտեն Հայութեան միւս կէսին մասին, որ Սփիւռք կը կոչուի: (Նամակներ, զբօսաշրջիկներ ու կաթողիկոսէն սկսեալ մինչեւ ուրիշ պաշտօնատարներ եւ հոս հասած թերթեր կը փաստեն այս պարագան):

Կը կարծենք ուրեմն որ չափազանց օգտակար ու անհրաժեշտ է որ ամէն Հայ ամբողջական ծանօթութիւններ ունենայ իր ազգակիցներուն մասին, ուր որ ալ ըլլան անոնք: Այս ծանօթութիւնները դիւրամատչելի ընծայելու լաւագոյն կերպը հրատարակութիւնն է անշուշտ: Եւ քանի որ տարեվերջի շրջանը ամբողջ աշխարհի համար հաշուեկշիռի շրջանն է, յարմար է այս աշխատանքին:

Ներկայ կացութեան մէջ այս աշխատանքը բաղդատաբար աւելի դիւրին է թերթերու խմբագրութեանց եւ այն անձերուն կամ մարմիններուն համար, որոնք օրը օրին կը ստանան ամէն թերթ, հանդէս ու հրատարակութիւն: Անշուշտ անկարելի է որ եւ է մարմինէ ուզել պահանջել որ նման աշխատանքի մը լծուի մեր «կապոյտ աչքերուն համար» միայն: Թերթերու խմբագրութիւնները, որոնք առհասարակ ինքնարա ու անկախ են, իրենց տրամադրութեանց համաձայն թերեւս ուզեն գործին մէկ մասը ստանձնել, բայց նախընտրելի է որ նոր կամ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւն մը ըմբռնէ կացութեան պահանջը եւ կազմակերպէ աշխատանք մը, տրամադրելով դրամ եւայլն:

Հինէն, ի վեր եկեղեցի, հիւանդանոց, որբանոց, ծերանոց եւ նման հաստատութիւններու կը տրամադրուի ամէն ինչ, բայց միշտ կը մոռցուին առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող հարցերը: Տարիներէ ի վեր պնդած ենք որ եւրոպական ըմբռնումով հրատարակչական մը սա պահուս աւելի օգտակար է տասը եկեղեցիէ եւ հարիւր ագէտ կրօնաւորէ: Պնդած ենք նաեւ որ ընտանիք գլուխ ամբողջ երկու քիլօ անուշ տալու ազքատախնամէ մը աւելի օգտակար է օտար լեզուի թարգմանել հայերէն գործ մը եւ նուիրել օտարներուն, եւայլն, եւայլն...: Որքան օգտակար առաջարկներ ներկայացուած են շատերու կողմէ, բայց միշտ եկեղեցին, տէրտէրը, տիրացուն եւ դէշ կազմակերպուած դպրոցը կազմած են առանցքը մեր գոհողութեանց: Չենք տեսներ որ շինուած եկեղեցիները տարեց սերունդի մէկ մասին կը ծառայեն միայն եւ քառորդ դար վերջ «հայկական ծագում» Հայերը եթէ աղօթել փափաքին օտար եկեղեցի մը պիտի երթան:

Մեր կրօնաւորներուն կոչերը միշտ անպատասխանի չեն մնար, հիւանդը, ծերը կը խնամուին, բայց բուն ցաւով ոչ ոք կը բաղի: Մանուկն ու երիտասարդը մոռցուած են պարզապէս:

Իրաւունք չունինք մեր պատմութեան վստահելով ըսելու որ Հայը կը տոկայ, կը դիմանայ ու չի կորսուիր: Ամէն ընթերցող իր շրջապատին մէջ կրնայ համբել ամէն օր կորսուողները: Փոխուած են ժամանակներն ու պայմանները: Եթէ տակաւին արեւելքի մէջ դժուար է կորսուիլը, արեւմուտքի մէջ դիւրին եւ բնականոն է: Այսպէս չէր հազար տարի առաջ:

Ապրող Հայը պէտք է ամբողջութեամբ ճանչնայ Հայութիւնն ու իր ազգակիցները: Օտարանալու ճամբուն վրայ անհամար Հայեր կան որոնք պիտի չփոխեն իրենց ուղին բանի ուժով այբենդիմ սորվելով կամ հայ տէրտէր լսելով: Բայց թերեւս փոխեն այդ ուղին եթէ ամբողջութեամբ ճանչնան Հայութիւնը եւ համոզուին որ նուաստացուցիչ ոչինչ կայ Հայ ըլլալուն մէջ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1960Ի ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Անցեալ տարի գրական տեսութեան մը առիթով, մեր խորհրդածութիւնները յոռետես արտայայտութեան մը յանգած էին: Տարեշրջանը կը փակէինք առանց արձանագրելու գրական սեռերու գոհացուցիչ ու սրտապնդիչ պատկեր մը:

1960ը աւելի մխիթարական չեղաւ ինչպէս չէր եղած 1959ը: Հայ Մամուլը իր դերը չկատարե՞ց: Գիրքեր լոյս չտեսա՞ն: Հանդէսներ ու պարբերականներ իրենց տարեշրջանները չփակեցի՞ն: Ի՞նչ է ուրեմն պատճառը մեր այս յոռետես տրամադրութիւններուն: Եթէ վերի հարցումներուն նոյնիսկ դրական պատասխաններ տանք, պիտի խոստովանինք որ արտասահմանի մեր գրականութեան պատկերը, իր ներկայ վիճակին մէջ սփոփարար չէ եւ աւելի շատ նահանջականութեան կը դիմէ: Անդրադարձա՞ծ էք արդեօք այն բարոյական եւ նիւթական վիճակին, որ կը ներկայացնէ այսօր հայ մամուլը: Ան զրկուած է եւ հետզհետէ զըրկուելու վրայ է ամէնէն աւելի ժողովուրդին բարոյական եւ մանաւանդ նիւթական քաջալերութենէն:

Բայց եւ այնպէս, հակառակ այս անմըխիթար վիճակին, ամէն կողմ, բոլոր երկիրներու մէջ ճիգ ու ջանք կը վատնուին, հայերէն գիրքը կը լեցնէ դարակները, հայ հեղինակը չի կրնար սպասել իր հրատարակութիւնը եւ ընթերցողներն ալ յաճախ կը գանգատին գիրքերուն անմատչելի գիներուն համար:

Իսկ ի՞նչ կը ներկայացնէ արտասահմանի Հայ Մամուլին դիմագիծը: Նկատած էք անշուշտ որ մրցակցութիւն մը կը տիրէ, լեցնելու համար օրաթերթերուն էջերը, որովհետեւ շատ քիչ բացառութեամբ մեր թերթերը մնայուն եւ վճարուած աշխատակիցներ չունին: Մէկը միւսէն կ'արտատպէ յօդուածներ, թերթօններ, ուսումնասիրութիւններ՝ շատ քիչ անգամ: Ժամանակ անցնելէ ետք, թերթեր կան, որ միամտութիւնը կ'ունենան երկրորդ անգամ արտատպելու իրենց մէկ գրութիւնը:

Հիմա ուրիշ նորութեան մըն ալ ականատես ենք: Ոչ ոքի միտքէն կ'անցնէր մեղադրել քննադատը, իր վերլուծումներուն և խորհրդածութիւններու շրջանակին մէջ առած ըլլալուն համար անցեալ գրական դէմքերը: Այսօ՞ր...: Տակաւին վերջերս յօդուածագիր մը սա չնաշխարհիկ տողերը կը սահեցնէր գրական յօդուածի մը մէջ.— «Չեմ սիրեր նիւթ ընել կէս դար անցած գրական դէմքերու աշխատասիրութիւնները, ինչպէս կ'ընեն շատեր, ձանձրոյթ պատճառելու ստիպման՝ առանց նորութիւն մը բերելու»: Իբրեւ թէ կէս դար անցած, նոյնիսկ աւելի հին դարաշրջաններու գրական դէմքերուն աշխատութիւններով ու գործերով զբաղիլ, հեղինակներուն դիմագիծերը տալու եւ ներկայացնելու վաստակը աւելորդ եւ մեղք ըլլար...: Այս ալ ուրիշ տեսակի ծայրայեղութիւն մը այն միւսին քով, երբ գրականութեան պատմութեան համար նոյնիսկ տարակարծութիւն կը տիրէ, նոր սերունդի եւ տարեցի հարց խառնելով....:

Այս ալ ուրիշ նահանջականութիւն մը:

Տարեփակի առթիւ արձանագրենք սակայն քանի մը դրական երեւոյթներ, որքան ալ անոնք համեստ ըլլան:

Ամէնէն առաջ պիտի յիշեմ Փարիզահայ երեք պարբերականներ, որոնք յարատեւութեան եւ կամքի արդիւնք են:

Շ. Նարդունիի Հայ – Բոյնը, քանի աւելի տարիներու գոյութիւն մը ապահոված է, իբրեւ ժողովրդական, առողջապահական ամսաթերթ, որ բացառիկ կերպով աշխատանքի սէր եւ գիտակցութիւն կ'ենթադրէ: Իր բովանդակութեամբ, ժողովրդական ամսաթերթի մը սահմանէն դուրս գալով, մասնագիտական ընթերցողներուն համար կը դառնայ նաեւ գիտական լուրջ պարբերական մը, երբեմն նոյն

ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿԱՅ

(ԿԱՂԱՆԴԻ ԱՌԹԻՒ)

Ուրախութիւն մը կայ ձմեռը, երբ օրերը մութ են ու տխուր: Ուրախութեան տօներ կան, Ծնունդն ու Կաղանդը:

Ձմեռը, երբ տերեւաթափ ծառերը խաչեցեալին պէս են պողոտաներուն վըրայ, կապարագոյն երկինքին տակ, կան ծառեր որ կը մտնեն տուներէն ներս, եւ խանութներուն ցուցափեղկերուն մէջ, հրապարակներուն վրայ եւ դպրոցներուն մէջ կը տեսնենք զանոնք: Պզտիկ ու մեծ եղեւիններ, կանաչ տակաւին: Սեղաններուն վրայ են պատուանդաններու վրայ: Եւ կախարդական միրգեր կը տեսնենք անոնց վրայ, այլազան խաղալիկներ, աստղեր, արծաթէ թելեր, կապոյտ ու կանաչ գունտեր, ելեկտրական լոյսեր եւ ձիւն՝ ճիւղերուն վրայ, այս բոլորը հրաշքով մը քով քովի եկած՝ կարծէք:

Այս ծառերը՝ մոմերու պէս, եւ այլ բոլոր գեղեցկութիւնները՝ որ տրուած են դարերէ ի վեր, առասպելներն ու երգերը, յոյսի խօսքերն ու աղօթքները, վերացական մտածումներն ու բանաստեղծութիւնը, երաժշտութիւնը, գիտութիւնը, Ծընունդի նկարները, այն բոլորը որ, հեթանոսական եւ քրիստոնէական, աշխարհիկ եւ գերբնական, հարստութիւններն են մարդկութեան:

Ուրախութիւն մը կայ ձմեռը, շնորհիւ այս բոլորին, եւ հոգիները, որ տխրութիւններ ունին, բարձրութեան մը վրայ են այս օրերուն, գեղեցկութիւն մը կու տան աշխարհին: Եւ այն բոլորը որ ողբութիւն պիտի տային, կ'երեւան գեղեցիկ: Գեղեցիկ՝ նոյն իսկ հեռաւոր տխուր խրճիթները՝ ամայութեան մէջ, ձիւնին տակ: Ուրախութիւն մը կու տան անտառներէն բերուած արմատախիլ այդ ծառերը եւ քիմիական ձիւնը կամ բամպակը՝ անոնց վրայ: Եւ այն բոլորը որ դժգոհութիւն պիտի տային, գոհութիւն մը կու տան, դռնապան, նամակաբաշխ, աւելածու, ծխնելոյզ մաքրող, որ դուռը կը զարնեն, նուէրներ կ'ուզեն:

Կայ նուէրներ տալու ուրախութիւն մը, այն մանաւանդ՝ զոր տղոց տրուած նուէրները կու տան մեծերուն: Պզտիկներուն ուրախութիւնը, խորհուրդը: Ծառերն են որ կը բերեն այդ նուէրները: Եւ տանիքներուն վրայէն անցնող ծերուկի մըն է որ վար կը ձգէ զանոնք՝ ծխնելոյզէն, կօշիկներուն մէջ: Կեանքը, ուղեւորութիւնը կեանքն ի վեր, օճախը:

Եւ ի՜նչ գեղեցկութիւն՝ այդ նուէրները՝ այսօր, խաղալիկները, այլազան եւ անսպառ, կառքեր, մեքենաներ, շոգեկառքեր, սաւառնակներ, պուպրիկներ..

Եւ գիրքերը՝ որ կը տրուին տղոց: Անոնք՝ որոնց մէջ ներկայ են մարդկային բոլոր առաքինութիւնները, բարութիւնը, զօրութիւնը, արիութիւնը, ուղղամտութիւնը, վեհանձնութիւնը: Անոնք՝ որոնց մէջ անասունները կը խօսին եւ եղբայրութիւն է բոլոր էակներուն միջեւ, եւ միասին են իրականն ու գերբնականը:

Եւ կան նուէրները որ երկինքէն կը տրուին մեծերուն: Մանուկ մըն է զանոնք բերողը: Կը բերէ խաղաղութիւն, եղբայրութիւն, յոյս եւ ուրախութիւն: Եւ տղոց հետ, մեծերը նաեւ, այդ մանուկը ներկայացնող արձանիկներուն կը նային վերացումով եւ խորանին լոյսերուն կը նային յաճախ, աւելի կարօտ աչքերով, վասնզի շատեր խոնջ են:

Աստուածային մանուկ մը՝ աղքատ մըսուրին մէջ:

×

Ուրախութիւն մը կայ մինչ տխրութիւն է: Ճիշդ է երբ կ'ըսուի թէ վաստակ մը կայ երբ կորուստներ կան: Սառած ջուրեր, սառած, լռած, ամլացած հողեր: Բայց զարուն է չուտով, նոր կեանք, նոր արեւ: Նոր տարի՝ նոր բարիքներով: Եւ ձիւնը, ցուրտը բարիքներ են արդատբեր: Եւ վերացական գեղեցկութիւն է ձմեռը եւ յաւիտենական կեանքի յոյս է վերացողին մէջ:

Ձմեռը, երբ կապարի գոյն է երկինքը, ոսկի խօսքեր կան, մաղթանքներ, շնորհաւորութիւններ:

Կը մաղթեն փոփոխութիւն, վերանորոգում, երջանկութիւն:

Եւ կան սեղանները: Եւ անոնց շուրջ են մարդիկ, հաւատան կամ ոչ՝ այս գեղեցկութիւններուն եւ յոյսերուն: Ընդհանրական է ուտելու ուրախութիւնը:

×

Մեծ տխրութիւն է սակայն: Քաոսային աշխարհ է: Յեղափոխութիւններ՝ հոս ու հոն, կռիւներ, մահեր, օդանաւի արկածներ: Եւ դաժան տիալոկ է՝ ովկիանոսին մէկ ափէն միւսը: Իրար նախատող խօսքեր, պատերազմի սպառնալիքներ: Յոռի, քաոսային, նիւթապաշտ, բիրտ աշխարհ է, մինչ հոյակապ գիտութիւն է:

Եւ մեր մտածումը կ'երթայ անոնց որ կ'ուտեն, կը խմեն, կ'երգեն, կը զուարճանան: Սեղաններուն կ'երթայ մեր նայուածքը, խորովածներուն եւ կարկանդակներուն: Եւ անփութութիւն, անձնասիրութիւն, երկրամոլութիւն կը տեսնենք ուրախութեան մէջ, այն պահուն իսկ երբ կը խորհինք թէ շատեր ցաւեր ունին, պէտք է որ մոռնան զանոնք տարին անգամ մը գոնէ: Տօն է:

Ուրախութիւններ կան որ թշուառութիւն են եւ կը թշուառացնեն հոգիները:

×

Տխրութիւն մը կայ: Ձկան այլեւս երբեմնի Կաղանդներն ու Ծնունդները: Եւ

իսկ խղճամիտ ուսումնասիրութիւններ կը կազմեն անոր բովանդակութիւնը : Իսկ Սարգսեան Խառաբաշխ մինչեւ հիմա ալ ելած էջերը ապացոյց են, որ անոնք օր մը պիտի ներկայացնեն առատ հատոր մը, մնալը իր տեսակին մէջ:

Երկրորդ պարբերականը Բ. Թոփալեանի Աստղատանն է, որուն առաջին թիւը լոյս տեսած է 1952 թուին, եւ տարիներու ընթացքին կրցած է իր գոյութիւնը պահել արդիական գրականութեան եւ արուեստի շունչով, տպագրական արուեստի ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ առնելով :

Երրորդը Հր. Բալուեանի Զուարթնոց ամսագիրն է, որ 1929էն ի վեր, տարիներու ընթացքին քանի մը անգամ կերպարանափոխութեան ենթարկուեցաւ, յանգելու համար արդի վիճակին, ամէն երկու ամիսն անգամ մը տասնեւվեց էջով, լոյս տեսնելու համար: Առաջին տարիներուն բազմաթիւ աշխատակիցներ չահեկան աշխատակցութիւն մը կը բերէին : Ներկայիս, ոչ միայն նիւթական հողը, այլեւ բովանդակութեան մեծ մասը կը ծանրանայ խմբագրին վրայ, որ մէկէ աւելի այլազան նիւթերով կը ջանայ պարբերականին բովանդակութիւնը հետաքրքրական դարձնել :

Կը զգանք սակայն եւ ցաւալի է խոստովանիլ, որ նիւթական տագնապ մը կ'անցնեն այս երեք պարբերականներն ալ, առանց իրենց խոստովանութեան, եւ բացարիկ նուիրատուութիւններն են միայն որ խմբագիրները ծանր հողէ մը կ'ազատեն :

Դժբախտաբար այս նոյն տագնապը բաժինն է ընդհանրապէս հայ Մամուլին, ամէն տեղ եւ շնորհիւ անհատական զոհաբերութիւններուն է որ ան կը պահէ իր բարեբար գոյութիւնը :

Պէյրութի մէջ ունինք քանի մը պարբերականներ, որոնց մէջ Ս. Սիմոնեանի Սփիւռք շաբաթաթերթը, շնորհիւ խմբագրին նախաձեռնութեան եւ ունեցած տպարանական դիւրութիւններուն, մեծ ծաւալով լոյս կը տեսնէ: Կենդանի բովանդակութիւն մը անոր նկարագիրն է : Դժբախտաբար սակայն այս ժողովուրդին համար շատ են թէ պարբերականները եւ թէ օրաթերթերը : Մի մոռնաք որ Երուսաղէմ իր Սիոնը ունի, Անթիլիասը՝ Հասկը եւ Գլաձորը, Պոլիս իր Շողակաթը, Վիեննան Հանդէս Ամսօրեան, Վենետիկը՝ Բազմավէպը, Նիւ Եորքը՝ իր Կոչնակ Հայաստանին եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին, ամէն մէկը մասնագիտական բովանդակութեամբ եւ մանաւանդ Պոստոն իր Հայրենիք ամսագիրը, աւելի քան 38 տարիներէ ի վեր :

Գալով մեր օրաթերթերուն, անոնք ընթերցանութեան առատ եւ դիւրամատչելի նիւթ կը հայթայթեն մեր ընթերցողներուն: Փարիզի «Յառաջ»ը, Վահան Թոթովենցի «Կեանքը հին Հռոմէական ճանապարհին վրայ» վէպի ձեւով մանկութեան յուշերը տալէ ետք, ամիսներէ ի վեր կը հրատարակէ Ստեփան Զօրեանի ընդարձակ պատմական վէպը, «Հայոց Բերդը», ինչպէս նաեւ ընտրուած չահեկան թարգմանութիւններ: Գահիրէի «Յուսաբեր»ը, Վախթանգ Անանեանի որսորդական նորավէպերը տալէ ետք լոյս կ'ընծայէ նոյն հեղինակին «Սեւանի ափին» ընդարձակ վէպը: Իսկ «Հայրենիք» օրաթերթը իր ընթերցողներուն կը ներկայացնէ Ֆրանց Վերֆէլի շատ ծանօթ գիւցազներգութիւնը, «Մուսա լերան քառասուն օրերը»:

Տարեվերջի մեր տեսութիւնը պակասաւոր պիտի ըլլայ, եթէ չյիշատակէինք բանաստեղծական, դրական, յուշագրական եւ քննադատական քանի մը հատորները, որոնք գրողներուն տարեկան վաստակը կը ներկայացնեն :

Բանաստեղծական.— Գրականութեան այս սեռը ամէնէն բեղնաւորն է, հակառակ ընթերցողներուն սահմանափակ թիւին եւ հակառակ զօրաւոր եւ ստեղծագործ տաղանդի մը չգոյութեան : Հիմա ձգտում մը կայ բանաստեղծական արդիական ուղղութեան հետեւելու, որչափ որ կարելի է հրաժարելու յանգերէ եւ կետադրութենէ, եւ տրամաբանական բովանդակութեան նուազ կարեւորութիւն տալէ : Բ. Թոփալեանի վերջին հատորը «Արձանագիր», նուազ ժողովրդական, բայց եւ այնպէս բանաստեղծին ներշնչումներուն մարդկային ըլլալուն յատկանիշները կ'արձանագրէ : Հ. Մեսրոպ Վ. Ճանաշեանի «Լուսագրիւր»ը եւ Հ. Վահան Վ. Յովհաննէսեանի «Ես եւ դուն», Վենետիկեան Մխիթարեանին ընծայաբերան են, բայց եւ իրական կեանքին թրթռացումներովը հարուստ : Ամերիկահայ բանաստեղծ Յակոբ Անտոնեանի «Բիւրեղներ»ը, այս անգամ աւելի ճոխ, թարգմանութիւններով ու արձակներով ճոխացած, հեղինակին բանաստեղծի նուրբ եւ զգայուն դիմագիծը աւելի կարկառուն կը դարձնեն : Եւ վերջապէս երիտասարդ Վաչէ Փափազեանի «Անթեղուած կոհակներ»ը երիտասարդական որոնումներու ժամանակակից վկայութիւն մը կը բերեն :

Վիպական եւ պատմուածքներ.— Եթէ յաջող վէպերը հազուագիւտ են, պատմուածքներն ընդհակառակն առատ են արդի մեր գրականութեան մէջ: Զաւէն Վարդապետի «Սահմանադրեց սէր»ը, ժողովրդական կեանքէ առնուած տիպարներ կը ներկայացնէ : Իսկ Էլլէն Բիւզանդի «Անծանօթը» եւ «Նոր կինը» ժամանակակից ընկերային երեւոյթներուն նուիրուած բացասական տիպարներ կ'արձանագրեն: Սօս Վանիի «Այն օրէն ի վեր, այն օրէն անդին», հէքեաթներու խորհրդաւոր շարքով եւ Եղուարդ Տարօնեանի «Համափիւռ» պատմուածքներով, տարուան լաւագոյն հրատարակութիւնները պիտի մնան: Ունինք դարձեալ Նշան Պէշիկթաշլեանի «Մեղքի Քարը», որ նախամարդուն պատմութիւնը քնարավէպի վերածած է եւ Ղ. Մելոյեանի «Մայրը» եւ «Անառակ որդին», երրորդը թատերախաղ, որոնք հեղինակներուն մօտ դիտելու, վերլուծելու եւ ներկայացնելու բացառիկ կարողութիւնը երեւան կը հանեն :

Քննադատական.— Այս շարքէն է Ստեփան Շահպազի Զօհրապի նուիրած ընդարձակ մենագրութիւնը : «Յառաջ»ի ընթերցողները արդէն ծանօթ են այդ աշխատութեան, որ հեղինակին մօտ բծախնդիր քննութեան եւ պրպտումի նկարագիր մը կ'ենթադրէ: Այսպիսի աշխատութիւններ հազիւ սկսած են երեւիլ արեւմտահայ գրականութեան մէջ: Երանի թէ ուրիշներ ալ հետեւէին Ս. Շահպազի օրինակին, որքան ալ ապերախտ ըլլար եւ նուազ քաջալերական գրականութեան այդ սեռը :

Յուշագրական.— 1960ի դրական հաշուեյարդարութիւնը փակելէ առաջ, արդարութիւնը կը պահանջէ որ մասնաւոր յիշատակութիւն մը ընենք «Ապրիլեան Եղեռնի» մատենաշարին մասին, որուն եօթներորդ պրակը վերջերս լոյս տեսաւ «Կամաւորի մը յուշերը» խորագրով : Կիլիկիոյ Հայոց Կաթողիկոսութեան տպարանէն եւ մրաջան Տէր Ներսէս Վրդ. Բախտիկեանի նախաձեռնութեամբ կազմուող այս մատենաշարին բոլոր պրակները աչքի առջեւ ունենալով, կը նկատենք որ Ապրիլեան Եղեռնի յատուկ բովանդակութիւն մը չունին անոնք բարեբախտաբար: Առաջինը Լեւոն Սրապեանի «Բղին»ն կը ներկայացնէր, նոյնիսկ Բ. տպագրութեան արժանացած, նախապէս վաթսուն տարիներ առաջ լոյս տեսած պոլսական ժամուլին մէջ: Վերջին պրակը «Կամաւորի մը յուշերը», Արարայի ճակատին վրայ կռուող Ամերիկահայ Տիգրիկցի Միհրան Ա. Թաթարեանի գրչին կը պարտինք: Ներսէս Վրդ. Բախտիկեան «Երկու Խօսք»ով թէ հեղինակը եւ թէ պրակին բովանդակութիւնը կը ներկայացնէ : Կը թուի թէ մատենաշարին նիւթերը հետզհետէ պիտի ըլլան նաեւ ազգագրական — բանասիրական, ինչ որ մեր ալ փափաքն եղած էր նախապէս :

Վահէ Հայկին «Խարբերդը եւ անոր ոսկեղէն դաշտը» ծաւալուն գործը, 1960 տարուան արդիւնքն է, ինչպէս նաեւ Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքը» եւ Բ. Թեւեանի «Երջանիկին տարեգիրքը», ուր իր երեսնամեակը կը թեւակոխէր :

Կ'արժէ յիշատակել նաեւ հայկական մշակոյթը ներկայացնող գեղեցիկ եւ գեղատիպ ֆրանսերէն հրատարակութիւնը, «Հայկական Մանրանկարչութիւնը», որ Փարիզի Սէրքըլ տ'Առ հրատարակչականին կողմէ լոյս տեսած է: Մօտիկ անցեալին մէջ, Հայաստանում լոյս ընծայած էր նմանօրինակ մեծադիր հատոր մը, ռուսերէն եւ հայերէն բացատրութիւններով, ընդամէնը վաթսուն գունաւոր արտատպումներով: Վերջինը 183 էջերէ բաղկացած է, ամէնէն նրբաճաշակ արուեստագէտներուն եւ արուեստասէրներու գոհացում տուող: Հաւաքածոյին բացատրութիւններուն հեղինակն է Լիտիա Ա. Տուրնովօ, Երեւանի գեղարուեստից Թանգարանին տնօրէնուհին: Իսկ Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, ծանօթ բիւզանդագէտը, եւ Հարվըրտի համալսարանին մատենագրութեանց ճիւղին ուսուցիչը, այս նշանակելի գործին մասնագիտօրէն պատմականը ըրած է :

1960 տարուան ընթացքին Ֆրանսահայ մտաւորականութիւնը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր անդամներէն մէկ քանին :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ 1690 ԻՆ

Այս տարուան ընթացքին, ժապաւէններու արտադրիչները խոր մտահոգութեան մատնուած էին : Պատճառը հետեւեալն էր: Ընթացք տալով այն անբացատրելի բայց եւ թերթերու միջոցաւ, վարակիչ դարձած առասպելին, թէ «նոր հոսանքին» կողմէ պատրաստուած ժապաւէնները, լաւ ընդունելութիւն կը գտնեն հասարակութեան մօտ, ձեռնարկած էին մեծ թիւով «նոր հոսանք» ժապաւէններու պատրաստութեան : Մութին մէջէն «բեմադիրներ» յառաջ բերելով, հրապարակ նետեցին զանոնք իբրեւ նոր «նոր հոսանք»ն այն միամիտ ակնկալութեամբ որ եթէ «նոր հոսանք»ը բաւական արդիւնաւոր եղաւ շատ մը արտադրիչներու համար, պատճառ մը չկար որ նոր «նոր հոսանք»ը առաւել նպաստաւոր չըլլար նաեւ իրենց համար: Անոնք չկրցան նկատել որ «նոր հոսանք»ը աւելի «լրագրական գիւտ» մըն էր քան որեւէ ուրիշ բան: Բայց կարգ մը լրագրողներու համար «նոր հոսանքը» կը ծառայէր լոկ լրագրութեան մը պահանջին: Յորչափ այդ հարցով հետաքրքրուողներ գտնուեցան, «նոր հոսանք»ի առասպելներ չինուեցան որմէ եթէ չահաւոր դուրս եկան թերթերը, բայց եւ վնասով ելաւ շարժանկարը: Վնասեցին նաեւ անտեսապէս շարժանկարի արտադրիչները որոնք անվերապահօրէն կեցած էին թերի տեսակէտի մը վրայ : Հիմա որ տարին անցաւ եւ վաթսունի չափ ժապաւէններ հրապարակ չեն կրնար ելլել, իրենց ունեցած միջակութեան պատճառով, հասկնալի կ'ըլլայ թէ ինչու մտահոգ են այդ 7րդ արուեստի սպասարկուները: Այս ձախողութիւնը եթէ չափաւորեց շատ մը յանձնապաստան արտայայտութիւնները, «նոր հոսանք»ի վճարովի փաստաբաններուն, այսուհանդերձ մեծ վնաս բերաւ Ֆրանսական շարժանկարին ծառայող մասնագէտներուն եւ ընդհանրապէս ժապաւէններու ճարտարարուեստին : Մախուած միլիոնները եթէ կը անանկացնեն արտադրիչները, անգործութեան կը դատապարտեն հարիւրաւոր աշխատաւորներ : Այս վիճակէն օգտուողներ ալ եղան բնականաբար, անոնք որ «հին հոսանք» կը կոչուին եւ դեռ տարի մը առաջ զոհերն

զանոնք յիշելու համար է որ յաճախ կը տօնենք զանոնք հիմա: Եւ երբ մեր մտածումը կ'երթայ անոնց, ամայութիւն կը տեսնենք: Ամայութիւն՝ հոն ուրկէ եկած եւ անցած են Կաղանդներն ու Ծնունդները :

Ամայութիւն՝ երբ մանկութիւն կը յիշենք:

Եւ թշուառ կ'երեւայ ուրախութիւնը մանկութեան օրերուն: Կաղանդ էր այդ օրերուն, որովհետեւ նոր հագուստ եւ նոր կօշիկներ կային եւ խաղալիկներ : Ճոխ էր սեղանը :

Շատ աւելի թշուառ, վրդովիչ է հիմա՝ ուրախութիւնը արդի տղոց: Շատ աւելի նիւթապաշտութիւն, եւ հայր մը կ'ըսէր․

— Մեր պայմանները չէին ներեր, բայց յուզեցինք որ մեր տղաքը տխրին տեղացի տղոց ուրախութեան նայելով, չտարուին անոնց հետ տօնելով Ծնունդը: Ծախք ու ջանք չխնայեցինք: Այլապէս արամադիր չէինք :

Միամտութիւն, անձնասիրութիւն, այլասերում, նիւթապաշտութիւն կը տեսնենք շատ մը ուրախութիւններու ետին, տղոց մէջ, պահանջկոտ յաճախ:

Ունայնամտութիւն: Պատրանքի կը տեսնենք շատ մը խանդավառութիւններ եւ ոգեւորութիւն տուող շատ մը գաղափարներ, երբ կեղծիքներ ու չարիքներ կը տեսնենք եւ կը տեսնենք թէ ոչ ոք բան մը հասկցած է կեանքէն ի վեր: Յուզումով, ցաւով կը յիշենք անոնք որ նուիրուած, զոհուած եւ մոռցուած են :

Եւ մեծ տխրութիւն է հոն, ուր մաքուր եւ վսեմ է ուրախութիւնը՝ մեծ հոգիներուն մէջ: Աշխարհին բոլոր ուրախութիւններէն հեռանալով է որ անոնք կը հասնին երանութեան: Մինակ են :

×

Մարդիկ ունեցած են միշտ՝ ուրախութեան ծարաւը եւ ուրախացած են յաճախ, բայց ցաւն է որ եղած է միշտ՝ տիրական : Երջանկութիւն չէ եղած աշխարհի վրայ եւ չի կրնար ըլլալ գալիք դարերուն մէջ: Մեծ գալիքներ կան անշուշտ, գալիք մոգական աշխարհ, ուղեւորութիւն՝ անսահմանին մէջ, մեծ գիտութիւն: Բայց տառապանքը միշտ: Ցաւերով է որ կ'աճի կը մեծնայ այդ գիտութիւնը եւ ցաւեր տալով: Եւ որքան ալ աճի եւ մեծնայ, պիտի մնայ պզտիկ՝ անսպառ անսահմանին առջեւ: Եւ միշտ բախումները՝ հոգիներուն միջեւ :

Մարդիկ ունեցած են միշտ՝ երջանկութեան ծարաւը, բայց գիտութեան ծարաւը աւելի մեծ է կարծէք: Կարելի չէ յուսալ այդ երջանկութիւնը երբ մարդը, տառապելով հանդերձ, բարձրանալ կ'ուզէ եւ ուրախութիւն մը կ'առնէ իր այդ բարձրացումէն :

Մեծ տխրութիւն է, երբ կը խորհինք, բայց մեծ ուրախութիւն է նաեւ: Եւ ըստիպուած ենք փառաւորելու այդ գիտութիւնը, որովհետեւ մեծութեան մը կը ձգտի ան՝ եւ կը մեծցնէ մարդը :

Եւ կամայ ակամայ, ստիպուած ենք նաեւ փառաւորելու տառապանքը՝ յանուն այդ մեծութեան որ չի կրնար ըլլալ առանց անոր: Ոչ վերելք, ոչ ալ կերտում, ոչ գիտութիւն եւ ոչ ալ ոեւէ մեծութիւն՝ առանց անոր :

Եւ թէեւ երջանկութիւն չկայ, մարդիկ կրնան ուրախանալ միշտ խորաններուն առջեւ եւ գիտութեան հրաշալիքներուն առջեւ: Ուրախանալ՝ իրենց տուրքը բերելով այդ մեծ կերտումին, մարդկային գալիք մեծութեան՝ որ աստուածային է: Ծառայել :

×

Այսպէս, ուրախութիւն է դարձեալ, մինչ Կաղանդներն ու Ծնունդները կուգան տխրութեամբ: Կը մաղթենք որ անպակաս ըլլան տօները: Ծառերը մտնեն տուներէն ներս եւ ըլլան վառեալ փառաւորեալ մորենիներու պէս: Եւ կը մաղթենք որ զանգերը հնչեն միշտ: Եւ մարդիկ բարութեամբ նային պահ մը՝ իրարու, իրար շնորհաւորեն, նուէրներ տան իրարու : Ըլլան հոգի :

Յաւիտենական է ուրախութեան պահանջը: Մարդիկ ունենան զայն պահ մը, երբ գալիք դարերը ըլլան ծանր՝ անսահմանին ծարաւով :

Յաւիտենական է մարդկային ըլլալու պահանջը եւ Կաղանդներն ու Ծնունդները գան, յիշեցնեն զայն միշտ՝ ինչպէս ըրած են դարերն ի վեր՝ որ եղած են զատման :

Եւ ըլլայ մարդկութիւն՝ գրկուածներուն, հիւանդներուն, անիրաւուածներուն եւ տառապողներուն հանդէպ :

Եւ կը մաղթենք որ ծառերուն եւ խորաններուն լոյսերը մնան մանկութեան յիշատակներուն վրայ գերբնական շնորհի պէս :

Կը մաղթենք որ տղաքը ունենան միշտ արիութեան, բարութեան եւ պայքարի կարօտները եւ պահեն միշտ՝ երազը բարի, գեղեցիկ աշխարհին, ուր աւելի իրական է, քանզի անոր է որ կը ձգտին միշտ՝ մարդիկ: Յաւիտենական է բարութեան ծարաւը :

Եւ պիտի ուզէինք որ սրտաբուխ նուէրներու պէս ըլլային մեր այս մաղթանքները: Այդպէս ընդունուէին:

×

Ուրախութիւն մը կայ երբ Կաղանդն ու Ծնունդը կուգան եւ խաչեցեալին պէս են տերեւաթափ ու թաց ծառերը պողոտաներուն վրայ, կապարագոյն երկինքին տակ: Եւ շատ աւելի չքեղ եւ ցանկալի են Կաղանդներն ու Ծնունդները հիմա՝ երբ խաւար է աշխարհը :

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

1960 *թուականի լրումին եւ 1961ի սեմին, կ'արժէ ակնարկ մը նետել անցնող տարիին վրայ, տեսնելու համար թէ Ֆրանսական Թատրոնը ի՛նչ նշանակալից դէպքեր է արձանագրած ։*

Պարզ է, որ Ֆրանսական Թատրոնը անցուց տագնապալից շրջան մը։ Բազմաթիւ վերիվայրումներ տեղի ունեցան, որոնք իրենց անդրադարձը ունեցան խոր կերպով։

Ամէնէն նշանակալից դէպքը եղաւ Ֆրանսայի Մշակութային Գործերու նախարար Անտրէ Մալրոյի սուր տարակարծութիւնը՝ Քոմէտի Ֆրանսէզի վերատեսուչ Պ. Պուազանժէի հետ, որուն արդիւնքը եղաւ այս վերջինին հրաժարեցումը։ Նախարարին մեղադրանքը այն էր որ Պ. Պուազանժէ Մոլիէրի Տունը վերածած էր Յետայական եւ Լապիշեան վոտըվիլներու կրկէսի մը, անտեսելով դասական գործերու բեմադրութիւնը ։ Քոմէտի-Ֆրանսէզի վերատեսչութեան կոչուեցաւ ծանօթ դերասան Մորիս Էսքանդ, որ Մոլիէրի Տան անձնակազմին Նահապետի տիտղոսն ալ ունի ։

Նոր վարչութեան տակ, արդարեւ, Քոմէտի-Ֆրանսէզը գործունէութեան բոլորովին տարբեր ուղեգիծ մը ընդգրկելով, հիմնովին փոխեց Տան դիմագիծը, կամ աւելի ճիշդը՝ զայն դրաւ իր իրական հունին՝ դասական երկերու ներկայացուցչի կոչումին մէջ ։

Ֆրանսական Թատրոնը, սակայն, չի սահմանափակուիր միայն ու միայն Քոմէտի-Ֆրանսէզի տրամադրծին շուրջ ։

Կան երկու ուրիշ հաստատութիւններ որոնք կը մրցին անոր հետ ։

Առանձինէ առաջինը՝ նախկին Օտէօն Թատրոնը, որ ատեն մը կցուած մնաց Քոմէտի-Ֆրանսէզին՝ Սալ-Լիւքսէմպուրկ յորջորջումով, որ սակայն, դարձեալ Պ. Անտրէ Մալրոյի կարգադրութեամբ, նոր դիմագիծ մը առնելով կոչուեցաւ Թէաթրը տը Ֆրանս, եւ որուն ղեկավարութիւնը յանձնուեցաւ ֆրանսական յառաջապահ թատրոնի նախակարապետը՝ Ժան Լուի-Պարոյի ։

Երկրորդը՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը (Թայէ տը Շայօ) իր անխոնջ ղեկավար Ժան Վիլարով ։

Այս երկու հաստատութիւնները, անցնող տարուան ընթացքին, ազնիւ մրցման մը լծուելով, մեծ զարկ տուին Ֆրանսական Թատրոնի համբաւին, մանաւանդ Ժան Լուի Պարօ, որ գրեթէ աշխարհի շրջանը ընելով, Ֆրանսական Թատրոնին փառքը տարաւ մինչեւ հեռաւոր Ծայրագոյն Արեւելք ։

Իր կարգին, Ժան Վիլար պատուաբեր արդիւնքներ ձեռք բերաւ, բեմադրելով դասական ու ժամանակակից, ֆրանսացի թէ օտար հեղինակներու թատերախաղեր, սկսած Ռասինէն, մինչեւ մեր օրերու գերմանացի մեծ թատերագիրը՝ Պերթոլտ Պրեխթ ։

Պետական հովանաւորութիւն վայելող այս հաստատութիւններէն դուրս, անհատական ձեռնարկներու առաջին կարգին վրայ կարելի է նշել անունը ծանօթ դերասանուհի Էտվիճ Ֆէօյերի, որ 1960ի շրջանին ունեցաւ բեղնաւոր գործունէութիւն մը ։

Սառա-Պերնարի բեմին վրայ մեծապէս արուեստագիտուհին յաջորդաբար ներկայացուց Ժան Քոքթոյի «Երկգլխանի Արծիւը», Սոմըրսէթ Մոմի «Քոնսթանսը», որոնց երկուքն ալ երկար ամիսներ մնացին յայտագիրին վրայ, եւ որոնց մասին խօսած ենք իր ատենին ։

Ներկայիս, Էտվիճ Ֆէօյէր կը ներկայացնէ Քորնէյի մէկ ողբերգութիւնը՝ «Ռոտոկիւն», դարձեալ Սառա-Պերնարի բեմին վրայ ։

Ցատկանշական են այն շարժառիթները, որոնք մղած են Էտվիճ Ֆէօյէրը բեմադրելու «Ռոտոկիւն»ը, առանձնելով անոր մէջ Թագուհի Կղէոպատրայի (ոչ Եգիպտոսի Կղէոպատրան) դերը։

Չըսյց կը չըլլի թէ, բերնէ բերան խօսքեր հասած են Էտվիճ Ֆէօյէրի ականջին, որոնց համաձայն, իբրեւ թէ գտնուած են լսողներ թէ՝ «Կամելիազարդ Տիկինը»ի զմայլելի մեկնաբանուհին անկարող է դասական ողբերգութեան մը հերոսուհին մարմնաւորելու ։

Այս զրոյցները հերքելու նպատակով, Էտվիճ Ֆէօյէր ձեռնարկած է «Ռոտոկիւն»ի բեմադրութեան, ցոյց տալու համար թէ ինք կարողութիւնը ունի նաեւ մարմնաւորելու դասական ողբերգութեանց տիպարներ ալ ։

Ի պատիւ դերասանուհիին, պէտք է ըսել թէ ֆրանսական մամուլը նրացած Էտվիճ Ֆէօյէրի Կղէոպատրայով միաձայնութեամբ զայն կը դասէ հաւասար արժէք մը երեսուն տարիներ առաջ ապրած եւ նոյն այդ Կղէոպատրայի դերով անմահացած ֆրանսացի մեծ ողբերգակ-դերասանուհի Տիկին Սըկոն Վեպէրի ։

Տարօրինակ զուգադիպութիւն մը։ Իր ատենին երբ հրապարակ իջաւ Փիէր Քորնէյ, անոր թշնամիները, հետզհետէ աճող իր համբաւին վրայ ստուեր մը ձգելու նպատակով, սկսան տարածայնել թէ՝ Քորնէյ անկարող էր արտադրելու ցնցող ողբերգութիւն մը։ Իր համբաւը այդ միջադրանքէն ազատելու համար էր դարձեալ որ Քորնէյ գրեց «Ռոտոկիւն»ը եւ անոր երեւումը ապացոյցը բերաւ թէ՝ ֆրանսացի հեղինակը կրնար նաեւ արտադրել հին յունական դասական հեղինակներու ողբերգութիւններուն համահաւասար արժէքով երկեր։

Անցնող տարուան ընթացքին իր անհատական գործունէութեամբ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ նաեւ ֆրանսական բեմերու ուրիշ մէկ արժէքաւոր դերասանուհին՝ Մառի Պէլ ։

Արդարեւ, Մառի Պէլ, Ֆրանսայի մէջ թէ արտասահման, ներկայացուց ֆրանսական Թատրոնը, հանդէս գալով ինչպէս դասական ողբերգութիւններու, նոյնպէս եւ ժամանակակից երկերու գլխաւոր դերերով։ Առանձինէ էին Ռասինի «Ֆետրը» եւ Ժան Ժընէի «Պատշգամը»։ Այս վերջինը մանաւանդ մեծ աղմուկ հանեց թէ իր նիւթով եւ թէ բեմադրութեան եւ մեկնաբանութեան տեսակէտով ։

Աչքառու գործունէութիւն ունեցան անցնող տարուան ընթացքին նաեւ ֆրանսական երիտասարդական թատերախումբերը ։

Այս շարժումին գլուխը անցած երիտասարդ բեմադիրներն են ու դերասանները որ գրեթէ հրաշապատում գործեր արձանագրեցին ։

Երիտասարդներու փաղանգին գլխաւոր հրահրիչը հանդիսացաւ Անթուան Պուրսէյէ, որ իր մէկ քանի ներկայացումներով կրցաւ պատուաբեր տեղ մը գրաւել ֆրանսական Թատրոնին մէջ ։

Անոր գլխաւոր նպատակը եղաւ լոյս աշխարհ բերել դարակներու խորը ծուարած եւ փոշիներու տակ կքած ֆրանսական հին հեղինակներու երկեր, որոնք առանց իր ձեռնարկին յաւիտեանս պիտի մառնուէին կորսուած ։

Առանձինէ երկուքը՝ Թրիսթան լ'Էրմիթի «Մարիան»ը եւ Սիրանօ տը Պերժըրաքի «Ակրիփփինէի մահը», Անթուան Պուրսէյէի բեմադրութեամբ Ֆրանսական Թատրոնին ընծայեցին թատերական ոճի եւ ձեւի նոր երանգ մը, տրուած ըլլալով

այն հանգամանքը որ երիտասարդ բեմադիրը իր նորագոյն մօտեցումներով համեմուած բեմադրութեամբ այդ հինաւուրց գործերուն զգեցուց նոր տարազ մը ։

1960ի Ֆրանսական Թատրոնի կարեւորագոյն եւյթը կարելի է համարել այն տեսակ մը «փառատօն»ը, որ վերջերս կազմակերպուեցաւ Քոմէտի-Ֆրանսէզի, Թէաթր տը Ֆրանսի եւ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի միացեալ նախաձեռնութեամբ ։

Արդարեւ, այս երեք հաստատութիւններէն իւրաքանչիւրը, Փալէ տէ Սփորի ընդարձակ սրահին մէջ, յաջորդաբար բեմադրեցին Մոլիէրի «Քաղքենի Ազնուականը», Շէյքսփիրի «Համլէթ»ը եւ Պերթոլտ Պրեխթի «Արթուրօ Ուի»ն։ Երեք ներկայացումներն ալ անսահման յաջողութիւն գտան թէ ժողովուրդէն եւ թէ մամուլին մէջ ։

Անցնող տարուան Ֆրանսական Թատրոնի այս հաշուեյարդարին մէջ, չեմ կրնար հաճոյքով չյիշատակել այն պատուաբեր մասնակցութիւնը զոր ընծայեցին Ֆրանսական Թատրոնին հայազգի արուեստագէտները ։

Առանձինէ են՝ Ռոպէ Վարդ (Թագուհի Վարդանեան) որ ամէն առթիւ եւ ամէն տեղ գտաւ մեծ յաջողութիւն, մանաւանդ Ալֆրէտ Ժառիի «Իւպու»ին մէջ ըստանձնած իր դերով, որ իր բեմական ասպարէզին լրումը եղաւ ։

Այնուհետեւ կուգան՝ Ռէյմոն Հերմանթիէ (Մարութեան), Արամ Ստեփան, Էտմոն Թամիզ (Թամիզեան, որ մրցանակի մըն ալ արժանացաւ իր մէկ յաջող բեմադրութեան համար), Ժան Ժագ Ասլանեան, Ճանիկ (Ճանիկեան), եւ տակաւին ուրիշներ, որոնք իրենց պատուաբեր աջակցութեամբ սատարեցին իրենց երկրորդ հայրենիքին՝ Ֆրանսայի բեմին ։

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊՄԲԵՅԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՀԱՅ ԴԷՄՔԵՐ 1960 ԻՆ

—o—

ԳԵՂԱՄ ԳԱՎԱՖԵԱՆ *— Վաստակաւոր ուսուցիչ եւ գաւակը ծանօթ Թուրքանագէտ՝ Դարեգին Դավաֆեանի։ Մահկանացուն կնքած է Զուիցերիոյ մէջ, 1959 Դեկտեմբերի սկիզբները։ Ծնած էր Սկիւտար 1888ին ։*

Հ. ՄԿՐՏԻՉ ՎՐԴ. ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ *— Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտէն, վախճանած է Էջմիածնի մէջ՝ 1959 Դեկտեմբեր ութին, յետ անողոք հիւանդութեան։ Հայաստան գացած էր 1958ին հրաւէրովը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։ Ծնած էր Պարտիզակ 1884ին։ Հրատարակած էր թերթեր եւ Հայ Հանրագիտակը, որ ծանօթ հայ անձնաւորութեանց Համայնագիտարանը պիտի ըլլար, եթէ կէս մնացած չըլլար ։*

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱԹԱՃԵԱՆ *— Արժանթինահայ մտաւորական, որ Յունուար 20ին զոհ գացած է ինքնաշարժի արկածի մը։ Ծնած էր Այնթապ ։ Հիմնադիրներէն է «Արմէնիա» օրաթերթին ։*

ՓՐՈՖ. ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՔՈՒՇՆԱՐԵԱՆ. *— Ճեծահամբաւ երաժշտագէտ եւ երաժշտութեան վաստակաւոր ուսուցիչ ։ Յանկարծամահ եղած է Լենինկրատի մէջ, Յունուար 25ին։ Ծնած էր 1890 Յունիս 5, Սիմֆերոպոլի (Ղրիմ)։*

Հ. ՂԱԶԱՐ ՎՐԴ. ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ *— Վախճանած՝ Վենետիկ, Յունուար 29ին։ Ծնած էր Արաբկիր 1887ին։ Ս. Ղազարի վանքը մտած է 1901ին։*

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ *— Ծնած է Կեսարիա, 1882 Հոկտեմբեր 15ին։ «Հիւրրիէթ»ի հռչակման տարին իսկ, խումբ մը ընկերներով կը հիմնէ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն, յետագային, Գահիրէի մէջ հիմնադիրներէն մէկը կ'ըլլայ Համազգայինի։ Մեռած է Գահիրէի մէջ, Փետրուար 10ին ։*

ՄԽԻԹԱՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ *— Երեւան ծընած 1880ին։ Եղած է գործօն ուժ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ։ Հայաստանի խորհրդայնացումէն մինչեւ իր աղատումը Գերմանացիներէն ձերբակալուած եւ Սիպերիա աքսորուած է քանի մը անգամներ ։ Մեռած է Փետրուար 19ին, Լոս Անճելըս ։*

ԲԺ. Բ. ՄԵԼԻՔ-ՄՈՒՍԵԱՆ *— Դասախօս Երեւանի համալսարանի բժշկական ճիւղի աչքի հիւանդութեանց ամպիոնին եւ հիմնադիրը՝ Հայաստանի ակնաբոյժներու ընկերակցութեան։ Մեռած է Երեւանի մէջ Փետրուար 26ին ։*

ԳԱԼՈՒՍՏ ԷՑՆԱԹԵԱՆ *— Վասպուրականի ծնած եւ այնտեղ ալ իր գաղափարական մկրտութիւնը ստացած եւ Հ. Յ. Դ. հնոցին մէջ թրծուած դէմք մը։ Յանկարծամահ եղած է Փետրուար 29ին, Պոսթըն ։*

ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ *— Ծանօթ դէմք մը իր գաղափարական խառնուածքով ու պատկանած կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ իր յխանդեայ նուիրումով։ Ծնած էր Շատախի Ջերմաձոր գիւղը, 1892ին։ Մեռաւ Փարիզի մէջ, Մարտ 18ին ։*

ԴՐԻԳՈՐ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ *— Հայրենասէր եւ հաւատաւոր Հայ, այլեւ ուխտեալ Դաշնակցական, որ աւելի ծանօթ էր ՄԽՍ անունով, յանկարծամահ եղած է Մարտ 23ին, Թեհրան։ Ծնած էր Երեւան 1899ին։*

ՎԱՀԱՆ ԱՐՔ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ *— Էջմիածնի Միաբանութեան երիցագոյն անդամներէն, վախճանած է Մարտ 27ին ։ Անդամակցած է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին ու վարած առաջնորդական պաշտօններ Թեհրան եւ Նոր Ջուղա ։*

ՍՏԵՓԱՆ ՔԷՔԼԻԿԵԱՆ *— Ծնած է Հաճըն, եօթանասուն տարի առաջ։ Տարագրութեան կը հաստատուի Հարաւային Ամերիկա՝ Ուրուկուէյ, ապա Պուէնոս Այրէս, ուր մեռած է Ապրիլ 16ին։ Վարած է ազգային-կուսակցական կարեւոր պաշտօններ ։*

ՍԵՆՏՈՒ ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ *— Տնօրէն Թեքեա հաստատութեան, արկածի զոհ ։ Մայիս 9ին։*

ԳԻՍԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ *— Մեռաւ Փարիզի մէջ Մայիս 27ին։ Երկար տարիներ վարած է Ֆլորիա ճաշարանը, որ ժամադրավայրն էր մտաւորականութեան գաղթականութեան առաջին տարիներուն ։*

ԽԱԶԻԿ ԹԵԼԵԱՆ *— Մարսիլաբնակ ծանօթ դէմք մը, Դաշնակցական, մեռաւ Պոլսոյ մէջ Մայիս 26ին ։*

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ՃՈՐԹՈՅԵԱՆ *— Փարիզի եկեղեցւոյ քահանաներէն, մեռաւ Փարիզ Մայիս 31ին ։*

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ *— Ազգային հերոս իր աչքերը փակեց Մայիս 23ին, Սան Ֆրանսիսքօ։ Ծնած էր 1896 Ապրիլ 2ին, Դարանաղեաց (Կամախ) գաւառի Վարի Խաղառիճ գիւղը։ 1914ին կ'արձանագրուի կամաւոր եւ կը ծառայէ Սեպուհի վաշտին մէջ։ 1920 Ապրիլին կը սպաննէ Պէչիկթաշի մուխթար Յարութիւն Մկրտիչեանը, իսկ 1921 Մարտ 15ին Պերլինի մէջ զետին կը փռէ հրէշը՝ Թալէաթը։*

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ *— Երաժշտագէտ, երգահան եւ խմբավար ։ Ծնած էր Կղի։ Ունեցած է երաժշտական բեղուն գործունէութիւն եւ իբրեւ երգահան ունի հայկական ոճով եւ շունչով խմբերգներ եւ երգեր։ Յանկարծամահ եղած է Յունիս 7ին, Նիւ Եորքի մէջ ։*

ԱՐՄԱՆ ԹՈՔԱԹԵԱՆ *— Ամբողջ 27 տարի իր անունին ու արուեստին շուրջ հմայք ստեղծած համբաւաւոր թենոր մը եղած է։ Ծնած էր Պուլկարիա 1896ին ։ Մաս կազմած էր Մեթրոփոլիթըն օփերային։ Սրտի կաթուածով յանկարծամահ եղաւ Յունիս 13ին, Փասատինայի մէջ (Քալիֆորնիա)։*

ՍԱՄՈՒԷԼ ԳԱՑՆԱԳԵԱՆ *— Վաստակաւոր դիւանապետ Բերիոյ (Հալէպ) թեմի Առաջնորդարանին, շուրջ 35 տարի ։ Յանկարծամահ եղած է Յունիս 24ին ։*

ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏՐՄԱՃԵԱՆ *— Կարնեցի, կրտսեր եղբայրը անուանի յեղափոխական Արմէն Գարոյի ։ Հայաստանի Հանրապետութեան սպայ ու հին օրերէն Դաշնակցական։ Ունեցած է կուսակցական ու հանրային օգտաշատ գործունէութիւն Փարիզի մէջ։ Յանկարծամահ՝ Յունիս 24ին ։*

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ *— Ծանօթ մտաւորական, հիմնադիրներէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի, մեռաւ Փարիզ, Յուլիս 2ին։*

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՆԵՍԻՄԵԱՆ *— Վախճանած է Յուլիս 2ին, Պէյրութի մէջ ։ Մէկն էր Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ բազմավաստակ հովիւներէն։ Կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած է գաղթական հայ բազմութիւններուն։ Ստացած է Պատուոյ Լեգէոնի Սպայի շքանշանը, 1954ին ։*

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ *— Մեռաւ Փարիզի մէջ, Յուլիս 20ին։ Բնիկ Բաբերդցի, Անդրանիկի զինուորներէն ։*

ՓԱՐԹԱՄ ՊԱՏՄԱՃԵԱՆ *— Անդարձ մեկնեցաւ Յուլիս 20ին, Քաշանի մէջ (Փարիզ))։ Ընկեր Փարթամ, արհեստով գրաշար, եղած է կամաւոր եւ ծառայած*

էին «Նոր հոսանք»ին սրընթաց բարձրացումին։ Կրնանք երեւակայել թէ ի՛նչ ըղձական գոհունակութեամբ վերապրեւցին իրենցմէ առժամապէս խլուած աթոռները։ Ճիշդ է որ այս տարեշրջանին, յաղթական դուրս ելան հիները։ Իբրեւ փաստ նշանակենք, Դըլանոյի «Լա Վէրիթէն» եւ Քայաթի «Լը Փասաժ տիւ Րէն»ը։ Թրիւֆոյի եւ Շապրոլի գլխաւորութեամբ նորերու վաղանձուկ փառքէն ստուեր մը մնացած է միայն։ Բայց ընդհանուր առմամբ եւ մասնաւորաբար ըստեղծագործական գետնի վրայ, արտադրուած ժապաւէններու միջին որակը շատ թոյլ մնաց ։ Ֆրանսական շարժանկարիչները, յարատեւ պրպտումի մէջ են բայց ձեռք բերուած արդիւնքը գոհացուցիչ չէ։ Տասը հատ ցուցադրուած ժապաւէններէն հազիւ մէկը տանելի է ։ Այս պատճառաւ ալ, մութ սրահներէն հեռու կը մնայ հանդիսատեսը ։ Բարեբախտութիւն մըն է որ այս պարագան դեռ չի կրնար օգտագործուիլ հեռատեսիլին կողմէ քանի անոր ներկայացուցած պատկերները ծանր չեն կշռեր արուեստի տեսանկիւնէն դիտուած։ Մաղթենք որ նոր տարին սթափեցնէ նաեւ ֆրանսական շարժանկարի աշխատաւորները, որպէսզի ֆրանսական ժապաւէնները հասնին իրենց արժանի բարձունքին ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

է Հայաստանի Հանրապետութեան բանակին մէջ։

ՓՐՈՖ. ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆ — Մեռած է Երեւան, Օգոստոսի 11ին։ Հիմնադիրներէն մէկը Երեւանի համալսարանի բժշկական ճիւղին, որուն բաժանմունքի ամպիոնը վարած է 1922 – 1936 եւ ապա ստանձնած է ջղային հիւանդութեանց ուսուցումը։ Իր ճիգերով կազմակերպուեցաւ բնաբուժական հիմնարկութիւնը Հայաստանի մէջ։

ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Աւազանի անունով Կարապետ, ծնած էր Եոզկատ, 1892 Յունիս 19ին։ Պոլիս, Սուրիա եւ այլուր ունեցած է հանրային եւ կուսակցական պատասխանատու գործունէութիւն։ Երկիցս ընտրուած է երեսփոխան սուրիական խորհրդարանին։ Անդամակցած է Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի 1947էն մինչեւ 1959։ Մեռած է Օգոստոս 16ին, Շթաւրա (Լիբանան)։

ՍԵԴՐԱԿ ԼԷՅԼԷԿԵԱՆ — Աղեքսանդրիոյ համայնքի ծանօթ դէմքերէն, որ իր մահկանացուն կնքած է Օգոստոս 18ին Լիբանանի մէջ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ - ՅԱԿՈԲԵԱՆ — Ծնած էր Կեսարիա եւ փոքր տարիքէն փոխադրուած Պոլիս, ուր ունեցած է լրագրական եւ գրական գործունէութիւն։ 1922էն հաստատուած էր Փարիզ, ուր հիմնած էր տպարան մը։ Ամբողջ քսան տարի իր տպարանին մէջ տպուած է «Յառաջ»ը։ Իրմէ կը մնայ հատոր մը՝ «Ուր խեցիներ ժողվեցի»։ Պատուոյ նախագահն էր Հայ Գրողներու Միութեան եւ կ'անդամակցէր Փարիզի Հայոց Եկեղեցական վարչութեան։ Ունի անտիպ հատոր մը՝ ՊԱՐՏԻԶԱԿ։ Յանկարծամահ եղած է Սեպտեմբեր 7ին, Փարիզ։

ԲԺ. ՂԱԶԱՐ ԴԱՐՎԷՐ — Եասը Ադայի արգելարանին մէջ յանկարծամահ՝ Սեպտեմբեր 20ին։ Ծնած էր Ակն 1894ին։ Եղած է Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի բժշկապետ։ 1954ին ընտրուեցաւ երեսփոխան Պոլսէն, դեմոկրատ կուսակցութեան ցանկով։ Իր այս հանգամանքով ալ ձերբակալուեցաւ շատերու հետ Մայիս 27ի յեղաշրջումէն ետք։

ՀԵՐՄԻԼԻԱ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ — Բնիկ Ղարաբաղցի, եղած է մտաւորական լայն պաշարի տէր Հայուհի մը որ ծառայած է հանրութեան եւ մասնաւանդ Դաշնակցութեան։ Այրին էր Վահան Նաւասարդեանի։ Մեռաւ Սեպտեմբեր 22ին, Գահիրէի մէջ, շուրջ 70 տարեկանին։

ԳԵՂԱՄ ՏԵՐԻԿԵԱՆ — Յառաջի վաղեմի գործակալը, գրավաճառ, մեռաւ Մարսէյլի մէջ, Սեպտ. 20ին։

ՄԱՏԹԷՈՍ ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ — Լաթաքիոյ մէջ, Սեպտեմբեր 30ին եւ յետ երկարատեւ հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքեց վաստակաւոր հանրային գործիչը։ Ծնած էր Գըրգաղաճ (Իզմիրի նահանգ) 1881 Հոկտեմբեր 21ին։ Եղած էր Հայաստանի Հանրապետութեան Պոլսոյ դեսպանը։ Երիտասարդական տարիքէն անդամակցած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

ՏԻԳՐԱՆ ՉԻԹՈՒՆԻ — Բանասէր, գրագէտ, բնիկ Վանեցի, հեղինակ բազմաթիւ հրատարակութեանց, որոնց մէջ՝ Սասունեան։ Մեռաւ Փարիզ, Հոկտ. 19ին։

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ — Յանկարծամահ եղաւ ուղեղային արիւնահոսութեան հետեւանքով, Նոյեմբեր 8, Փարիզ։ Սկիւտարցի, զաւակն էր ծանօթ դաստիարակ Ռեթէոս Պէրպէրեանի։ Գրականութեան նուիրուած էր երիտասարդ տարիքէն։ Հրատարակած է քանի մը գիրքեր՝ Ֆրանսերէն թէ հայերէն։

ԲԺ. ՄԻՀՐԱՆ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ — Մեռաւ Աթէնք, Նոյեմբեր 10ին։ Ծնած էր Սիվրիհիսար 1889ին։ Ունեցած է ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն։ Եղած է նաեւ ուսուցիչ։

ԲԱԳՐԱԴԻՏ — Դերասան, մեռաւ Փարիզ Դեկտեմբեր 20ին։ Բնիկ Պոլսեցի։ Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանէն ետք, յաճախած է Փարիզի Քոնսերվաթուարը եւ Սէն Սիրի Սպայից վարժարանը։ Անդամ էր Քոմէտի Ֆրանսէզի եւ հմուտ հայագէտ։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ՝ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՅ ՍԵՄԻՆ

(Շար.ը Գ. էջէն)

այնքան զօրաւոր կը լինի էջմիածինը։ Այս տարրական ճշմարտութիւնը հասկանալուց յետոյ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը նէջ իրօք ազատ է, պէտք չունի կասկածելի միջոցներով եւ անարդ մարդկանց միջոցով ձեռք մեկնելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, այլ ուղղակի, արտաքաց յարաբերութեամբ շտկելու ճանապարհը սրտէ սիրտ։ Եւ երկփեղկումը տեղ չի տացնի։ Այն իմաստուն գաղափարները, որով յագեցած էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի յոբելենական պատգամը եւ նրա յայտնաբերած ոգին, միակ ուղիղ ճանապարհն է Հայոց եկեղեցու միասնականութեան եւ ներքին խաղաղութեան։ Մաղթենք, որ 1961ին անպայման զարգանայ այդ ոգին եւ բարգաւաճի Անթիլիասը, հայկական ալեկոծ ծովում միակ խաղաղ եւ ապահով մնացած կղզին։

Եկեղեցին աւելի խորհրդանշան է, նշանակալ հայապահպանութեան գործում, հոգեւորականութեան մեծ մասը անհմուտ եւ ապիկար է այս տեսակէտից։ Գլխաւոր դերը վերապահուած է ընտանիքին եւ դպրոցին։ Դպրոցն է Սփիւռքում Հայը հայ պահելու ազդակը։

Դպրոցի հետ հայ Մշակոյթի միւս ճիւղերը գրականութիւն, արուեստ, հոգեմտաւոր կեանք ու կազմակերպութիւններ։

Մշակոյթը ընդհանրական է, համազգային, ազգային մշակոյթի շուրջ Հայութիւնը կարող է եւ պէտք է համախմբուի ու գործակցի, որքան էլ քաղաքական եւ ընկերային տարբեր դաւանանքներով բաժանուած լինեն։

Մաղթենք, որ 1961 թուականը այս տեսակէտից լինի դարձակէտ։ Համերաշխութիւն ազգային մշակոյթի շուրջ, ազգային մշակոյթի գոյատեւման համար Սփիւռքում։

Եւ դրան գալիս ենք մեր կեանքի ամէնէն ցաւոտ կէտին, կուսակցութիւններին եւ մամուլին։

Ցաւալի է, որ Սփիւռքի կուսակցական կեանքը եւ մամուլը տարուէ տարի սանրանում եւ տժգունում են։ Կուսակցութիւնների հերոսական շրջանը կամ անցել է կամ ապագայ. ներկայ սերնդին հրապուրիչ չէ։ Մամուլը փետրաթափ է եղել. արուեստագէտ լրագրողների աթոռները գրաւել են, մեծ մասամբ, արհեստաւորները, որոնք ոչ թէ առաջնորդում են, այլ հետեւում են կեանքին։ Այս ամէնը ճիշդ է, բայց այս է մեր իրականութիւնը։

Եւ կուսակցութիւնները, եւ մամուլը անհրաժեշտութիւն են, կեանքի ծնունդ են ու կեանքի պահանջ։ Մաղթենք, որ 1961 թուականը այս հարցում էլ դարձակէտ դառնար այն իմաստով, որ վերջ տրուէր փոխադարձ յօշոտման։ Ամէն կուսակցութիւն իր նպատակը եւ գործունէութեան շրջագիծը ունի, ինչպէս եւ մամուլի ամէն հրատարակութիւն։ Բոլորի նպատակների եւ գործունէութեան սահմանների մէջ էլ կան ընդհանուր նպատակները ինչպէս ազգապահպանութիւնը, ազգային մշակոյթի պաշտպանութիւնն ու զարգացումը եւայլն։ Այս հարցերի շուրջ կուսակցութիւնների եւ մամուլի փոխյարաբերութիւնները պէտք է դառնան բնականոն ու մարդկային, այլապէս այլասերումը կը դառնայ անխուսափելի։ Արդէն իսկ հասել ենք անդունդի եզերքին։ Մաղթենք, որ 1961 թուականը բուժիչ տարի լինի այս տեսակէտից էլ։

1961 թուականին էլ Սփիւռքում մեր գլխաւոր մտահոգութիւնը պէտք է լինի հայ մշակոյթը, որ ասել է Հայութեան պաշտպանութիւնը, — մշակոյթ լայն իմաստով, այն ամէնը, որ ստեղծագործում են հայ միտքն ու հոգին եւ որ բնորոշում ու պահում է Հայութիւնը։ Հայապահպանութիւնը մշակոյթի միջոցով ազգի մէկ հատուածի պարտականութիւնը չէ, ընդհանուր ազգային գործ է, որի շուրջ ազգի բոլոր հատուածները պէտք է միանան ու համագործակցին, այլապէս կրկնենք մի անգամ էլ, այլասերումն ու կորուստը անխուսափելի կը դառնան։

Քաղաքական եւ ընկերային տարբեր դաւանանքի տէր հատուածներ կարող են եւ բնական է, որ բաժնուեն ու պայքարեն որոշ գաղափարների շուրջ, բայց նոյնքան հասկանալի ու բնական է, որ միանան ու գործակցեն ընդհանրական արժէք ազգային մշակոյթը պահելու եւ զարգացնելու համար։ Աններելի է, ամօթ է ազգային նկարագրի համար, որ հայ մարդիկ խորշին միասին աղօթելու միեւնոյն եկեղեցու մէջ, միասին նստին գրականութեան, արուեստների սեղանի մեծարանքի համար։ Եւ աւելի ամօթ է ու դատապարտելի, երբ մարդիկ մշակոյթը, ազգային գերագոյն արժէքը, շահագործեն իրենց անձնական գծուծ հաշիւների կամ փառասիրութեան համար։ Ինչ որ, դժբախտաբար, սովորական երեւոյթ է դարձել վերջերս մեր մէջ։

Մաղթենք, որ 1961 թուականից սկսած ազգային ընդհանրական օրէնքները իրենց արժանաւոր տեղը գրաւեն մեր կեանքում եւ ազգային բոլոր շինարար տարրերը համախումբ գործակցին այդ արժէքների շուրջը։

Հայոց պատմութեան վերջին քառասուն տարիները ցոյց տուին կոյրերին անգամ տեսանելի կերպով, որ Երեւանը չի ուզում (այսինքն՝ իրաւունքից զրկուած է) Ամենայն Հայոց կառավարութիւն դառնալու Սփիւռքի Հայութեան համար։ Սփիւռքը ինքը պէտք է — պարտաւոր է — մտածել իր մասին։ Հայաստանը մեզ բոլորիս համար լոյսի եւ յոյսի փարոս է — երէկ, այսօր, եւ վաղը — բայց քառասուն տարուայ փորձից յետոյ, հասկանանք, վերջապէս, որ միայն հեռաւոր լոյսով չի կարող գոյատեւել Սփիւռքը, որի արմատները սկսել են չորանալ օտար, անջրդի հողում։

Մաղթենք, որ մտաւոր զարթօնքի տարի լինի 1961 թուականը Սփիւռքի համար, ազգային կենդանի ուժերի փոխադարձ հասկացողութեան, մերձեցման եւ գործակցութեան տարի։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

1960Ի ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

20ին խորհրդային բազմայարկ հրթիռ մը յաջողութեամբ արձակուեցաւ Խաղաղականի ուղղութեամբ։

24ին ապստամբական շարժում Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցներու կողմէ։ Պաշարման վիճակ կը յայտարարուի։ Նախագահ տը Կոլ այս առթիւ կոչ ըրաւ երկրին եւ բանակին։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

2ին Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը մէկ տարուան համար արտակարգ իրաւասութիւններ տուաւ կառավարութեան։

13ին Ֆրանսա կ'արձակէ իր առաջին ռումբը եւ կը դառնայ հիւլէական չորրորդ պետութիւնը։

ՄԱՐՏ

1ին Ահաւոր երկրաշարժ մը կ'ոչնչացնէ Մարոքի Ակատիր քաղաքը։ Հազարաւոր զոհեր։

14ին Խրուշչեւ կը յայտնէ թէ պիտի յետաձգէ իր այցելութիւնը Փարիզ։ Պաշտօնական պատճառը դումէ կը տառապի ...։

18ին Փարիզ կը հասնի՝ Արամ Խաչատուրեան, երեք նուագահանդէսներ տալու համար։

23ին Խրուշչեւ Փարիզ կը հասնի, ուր կ'ընդունուի նախագահ տը Կոլի եւ վարչապետին կողմէ։

ԱՊՐԻԼ

1ին Ֆրանսա կը պայթեցնէ իր հիւլէական երկրորդ ռումբը։

— Հանրակառքի ահռելի արկած մը Պէյրութի մէջ պատճառ կ'ըլլայ 26 հայ երիտասարդներու մահուան։

3ին Խրուշչեւ եւ իր շքախումբը Մոսկուա կը վերադառնան։

5ին նախագահ տը Կոլ Լոնտոն կ'երթայ ուր արտակարգ ընդունելութեան մը կ'արժանանայ։

18ին նախագահ տը Կոլ Քանատա կ'անցնի, ուրկէ կ'անցնի Ուաշինկթըն եւ կ'այցելէ Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքները։

ՄԱՅԻՍ

1ին Ուսանողական ցոյցեր Թուրքիոյ մէջ, կառավարութեան դէմ։ Մենտերէս խիստ միջոցներու կը դիմէ։

10ին Կարդինալ Աղաճանեան Ամերիկա կը հասնի։

15ին Խորհրդային Միութիւնը արձակեց իր չորրորդ Սպուտնիքը։

16ին Փարիզի մէջ Խրուշչեւ կը ձախողեցնէ վերին ժողովը եւ կը ձգէ կ'երթայ ...

20ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ամերիկա կը մեկնի։

27ին պետական հարուած Թուրքիոյ մէջ։ Զինուորականներ իշխանութեան գլուխ կ'անցնին։ Մենտերէս, Պայար եւ ուրիշներ կը ձերբակալուին։

ՅՈՒՆԻՍ

2ին Եղիշէ Եպս. Երուսաղէմի Պատրիարքական տեղապահ կ'ընտրուի։ Անթըլեակիր հաղորդումով մը Մայր Աթոռի դիւանը կ'որոշէ բաւ համարել Եղիշէ Սրբազանի նկատմամբ 1957 Ապրիլի եղած կարգադրութիւնը եւ կը վերադարձնէ արքութեան պատիւը։

9ին Եղիշէ Եպս. Երուսաղէմի Պատրիարք կ'ընտրուի։

12 եւ 15ին Լիբանանի երեսփոխանական ընտրութեանց Հ. Յ. Դաշնակցութեան չորս թեկնածուները՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Վարդգէս Շամլեան եւ Սուրէն Խանամիրեան կ'ընտրուին։ Յետագային՝ Խաչիկ Պապիկեան պետական նախարար կը նշանակուի։

25ին Մըլէօնի մէջ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Բանակցութեանց այս նախափորձը կը ձախողի։

ՅՈՒԼԻՍ

6ին ծանր դէպքեր Քոնկոյի մէջ անկախութեան հռչակումէն ետք։ ՄԱԿը կը միջամտէ։

18ին Կարդինալ Աղաճանեան Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան նախագահ կը նշանակուի Պապին կողմէ։

29ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պուէնոս Այրէս կը հասնի։

ՕԳՈՍՏՈՍ

9ին Մոսկուայի մէջ կը բացուի Արեւելագէտներու միջազգային 25րդ համագումարը։

15ին Վենետիկի Մխիթարեան մայրավանքի Աբբահայրը՝ Ուլուհոճեան Վրդ. եպիսկոպոսի աստիճան կը ստանայ, իր աբբայութեան 25ամեակին առթիւ։

16ին հռչակուեցաւ Կիպրոսի անկախութիւնը։

19ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Պըրազիլ կը հասնի։

25ին Հռոմի մէջ կը բացուին Ողիմպիական 17րդ խաղերը։

29ին Մահափորձի մը զոհ գնաց Յորդանանի վարչապետը՝ Մաճալի, Ամմանի մէջ։

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

6ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լիզպոնա կը հասնի, Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հրաւէրով։

13ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կը ժամանէ։

20ին Նիւ Եորքի մէջ կը բացուի ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը, Խրուշչեւի եւ բոլոր արբանեակ երկիրներու վարչապետներու ներկայութեան։ Այս առթիւ ՄԱԿէն ներս ընդունուեցան ափրիկեան 15 նորագոյն պետութիւններ։

22ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը էջմիածին կը վերադառնայ չորս ամսուան շրջապտոյտէ մը ետք։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

14ին Եասը Ադայի մէջ կը բացուի աննախընթաց դատավարութիւն մը։ Ամբաստանեալներն են Թուրքիոյ նախկին վարիչները՝ Մենտերէս, Պայար, Զորլու եւայլն, եւայլն։

30ին Վենետիկի մէջ Ուլուհոճեան Վրդ. Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Աղաճանեան Կաթողիկոսի կողմէ, Ս. Մարկոսի Մայր Տաճարին մէջ։

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

3ին Փարիզի մէջ բացուեցաւ Պառնէշներու դատավարութիւնը։ Ամբաստանեալներն էին Յունուար 24ի Ալժէի դէպքերուն պատասխանատու նկատուածները։ Առժամեայ ազատութիւն ստացան Լակայյառ, Տըմարքէ, Սիւզինի որոնք քանի մը օր ետքը Սպանիա անցան, ուր կը գտնուէր նաեւ Զօր. Սալան։

8ին Մ. Նահանգներու 35րդ Նախագահ կ'ընտրուի, Կաթոլիկէ Դեմոկրատ թեկնածու Ճոն Քենետի։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

4ին Պէյրութի մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին Անթիլիաս հաստատման եւ Դպրեվանքի

հիմնադրութեան երեսնամեակը ։

9ին Ալժերիա կը հասնի Զօր. տը Կոլ ։ Օռանի եւ Ալժէի մէջ Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցները ընդհանուր գործադուլ կը հրահանգեն եւ ցոյցեր կը կատարեն ։ ։ Միջադէպեր կը պատահին նաեւ Մահմետականներու եւ Եւրոպացիներու միջեւ, որոնց հետեւանքով 118 հոգի կը մեռնին (վեցը Եւրոպացի) եւ աւելի քան հինգ հարիւր հոգի կը վիրաւորուին ։

13ին Պելժիոյ թագաւորը կ'ամուսնանայ ։

17ին Կարդինալ Աղաճանեան Փարիզ կը հասնի ։

18ին Կարդինալ Աղաճանեան եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւնը եւ օծումը կը կատարէ Ամատունի Ծ. Վրդ.ի, որ Պապին կողմէ Առաջնորդական Թեմակալ նշանակուած է Ֆրանսայի Հայոց ։

20ին Զօր. տըԿոլ ճառ մը խօսեցաւ բացատրելով թէ ինչու այո պէտք է պատասխանել Յունուար 8ի հանրաքուէին ։

27ին, Ֆրանսա կը պայթեցնէ իր Գ. հիւլէական ռումբը ։

×

1960ին մեռան՝ Ալպեր Քամիւ (Ֆրանսացի ծանօթ գրագէտ եւ Նոպէլեան մրցանակաւոր), Կարդինալ Սթեփինաք, Պորիս Փասթերնաք (Խորհրդային գրագէտը, Նոպէլեան մրցանակաւոր), Ժիւլ Սիւփերվիէլ (Ֆրանսայի գրագէտ), Անայրըն Պեվըն, Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը, Իշխան Ալի Խան եւ Մօրիս տը Պրոյ ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը Նոր Տարուան առթիւ իր ջերմ շնորհաւորութիւնները կը ներկայացնէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր հայրենակիցներուն, երկար եւ երջանիկ կեանքի մաղթանքներով ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Գ. Ժիրայր Պառաւեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր աներհօրը՝ Գ. Ա. Համբարձումեանի (Տէսին ։ Օրիորդ Քրիստինէ Չէյթունցեան այս տարի եւս մէկ տարեկան «Յառաջ»կը նուիրէ իր հօրը՝ Զաքար Չէյթունցեանցի (Տէսին) ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՊԱՐ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշակ Ջամալեան, զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արմիկ Ջամալեան, Տիկին Էռնա Ջամալեան, թոռները՝ Սեդա եւ Իվելիթա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ հանրային վաստակաւոր գործիչ՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆի

յիշատակին, անոր մահուան քառասնեա- Կիրակի (Յունուար 8) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գուլվ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկերներ Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան, իրենց հօրաքրոջ՝

ԳՈՀԱՐ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆի

մահուան հինգերորդ տարելիցին առթիւ՝ 200 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին Թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Սանթըր Ատմինիսթրաթիֆ է Սօսիալի թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան) ։ Մուտքը ազատ է ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MARDI 3 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ— ԹԻՒ 8992 — 37ÈME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4793

ԺՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Տարին վերջացաւ՝ առանց լուծելու Ալժերիոյ հարցը, որ 1954 Նոյեմբերէն ի վեր ահաւոր զոհողութիւններ կը պարտադրէ այս երկրին :

Ֆրանսա ոչ միայն կէս միլիոննոց բանակ մը կը պահէ զէնքի տակ, օրական աւելի քան մէկ միլիառ հին ֆրանք ծախսելով, այլեւ կորսնցուցած է բարեկամութիւնը արաբ եւ իսլամ երկիրներու, որոնք ձեռքի տակէ նիւթապէս կ'օժանդակեն Ալժերիոյ ապստամբներուն :

Զղջանալով դրամական ու ռազմական օգնութեամբ, դիւանագիտական ճակատին վրայ եւս անոնք կարելի աջակցութիւնը կը բերեն Ալժերիոյ Ազգ. Ազատագրութեան Ճակատին՝ մանաւորապէս ՄԱԿի մէջ :

Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը նաեւ տարակարծութիւն առաջ բերած է Ֆրանսայի հանրային կարծիքին մէջ :

1954էն մինչեւ 1958 եկող ու գացող կառավարութիւնները զանազան անյաջող փորձեր կատարեցին : Կի Մոլէի ընկերվարական դահլիճն անգամ չկրցաւ լուծում մը յանգիլ, հակառակ իր վճռականութեան :

Կը յուսացուէր, որ 1958 Մայիս 13ի յեղաշրջումը նախարարը պիտի ըլլար վերջնական լուծումի մը, գոհացնելով երկու կողմերը :

Զօրավար տը Կոլ կարծեց արագ արդիւնք մը ձեռք բերել՝ հրապարակ նետելով ինքնորոշման սկզբունքը, իբրեւ ամէնէն արդար կարգադրութիւնը :

Դէպի Ալժերիա կատարած իր բազմաթիւ այցելութիւններն ու երեք տարիէ ի վեր խօսած ճառերը հետզհետէ բիւրեղացուցին իր մտածումները :

Առաջին օրէն «Քաջերու հաշտութիւն» առաջարկած էր Ալժերիոյ ապստամբներուն, որոնք կը կռուէին յանուն ազատութեան : Միաժամանակ ֆրանսական քաղաքացիի իրաւունք խոստացած Ալժերիոյ բնիկներուն, «ամբողջական բաժին»ով :

Ի վերջոյ շեշտը դրաւ «ինքնորոշման» վրայ, գոհացնելով Ֆրանսայի դաշնակիցները, որոնք ՄԱԿի առջեւ պաշտպանեցին զօրավարին ծրագիրը, թոյլ չտալով որ Ալժերիոյ հարցը միջազգային հանգամանք առնայ :

Մայր երկրին եւ Ալժերիոյ մէջ հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է :

Յունուար ութի հանրաքուէին «այո» կամ «ոչ» պատասխանելու հարցին շուրջ միակամ չեն քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնք արտակարգ ժողովներ գումարեցին՝ ճշդելու համար իրենց դիրքը :

Զայնասփիւռն ու հեռատեսիլը օգտագործուեցան անոնց կողմէ՝ լուսաբանելու համար հանրութիւնը :

Պայքարը կը շարունակուի տակաւին :

Յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտայ ժողովուրդը, որ կ'ուզէ օր առաջ վերջացած տեսնել Ալժերիոյ պատերազմը :

Մեծամասնութիւն կը կազմեն ինքնորոշման կողմնակիցները : Անոնց գլխաւոր մտահոգութիւնն է երաշխաւորել Ալժերիոյ Ֆրանսացիներու իրաւունքները : Ատոր համար ալ անհրաժեշտ կը նկատեն զինադուլ հռչակել եւ բանակցիլ Ազգ. Ազատագր. Ճակատի վարիչներուն հետ :

Այն պահուն, երբ Ալժերիոյ երկու դրացիները՝ Թունուզ ու Մարոք անկախութեան տիրացած են, երբ Ափրիկէի գաղթավայրերը ինքնորոշման իրաւունքէն օգտուելով ազատ պետութիւններ կազմած են Ֆրանս. համայնակցութեան հետ սերտ կապեր պահելով, — տրամաբանական կը գտնեն «ալժերիական Ալժերիայ» մը կեանքի կոչուիլը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԱԲԵՐԱՆ "ԱՅՈ" ՄԸ Կ'ՈՒԶԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ

ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՄԱՐ 1961ԻՆ

Հանրաքուէէն առաջ երկրորդ եւ նախավերջին ճառը արտասանեց նախագահ տը Կոլ, Շաբաթ իրիկուն :«Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ, յանուն մեր բոլորին, բարի տարի մը կը մաղթեմ Ֆրանսայի : Մեծ ժողովուրդ մը, յառաջանալու համար, ստիպուած է քայլ առ քայլ երթալ եւ շատ մը խոչընդոտներէ անցնիլ : Կարեւորը, սակայն, այն է որ քալէ դէպի ճշդուած նպատակ մը եւ հետեւի շարունակ իր գծին : Մեր պարագան է եւ կը յառաջանանք : Այդ պատճառով, մեր երկիրը— եւ ալ մէջը— տարին կը սկսի այդ ոգիով եւ խաղաղութեամբ լեցուն » :

Ապա, նախագահը կը ջատագովէ հիմնարկութիւնները որոնք աւելի կայուն եւ աւելի օգտակար դարձած են : Գիտական, արհեստագիտական, դպրոցական եւ տնտեսական մարզերու մէջ, զարգացումը պիտի շարունակուի լայն հորիզոններ բանալով բազմապատկուած երիտասարդութեան մը առջեւ :

Արտաքին ճակատին վրայ, նախագահը բնական կը գտնէ Ասիոյ, Ափրիկէի եւ Ամերիկայի կարգ մը ժողովուրդներու ջանքերը դէպի ազատագրում եւ բարգաւաճում . «Սրտանց է որ մեր մաղթանքները կ'ուղղենք ափրիկեան երիտասարդ հանրապետութեանց եւ մալկաշ հանրապետութեան որ, եկած ֆրանսական միութենէն, մեզի հետ, եւ բոլորովին անկախ, արդիւնաւոր եւ բարեկամական գործակցութիւն մը ունի : Մենք չենք չփոթեր ազատութեան տենչը եւ օտարներու դէմ ատելութիւնը որուն մէջ մխրճուած են կարգ մը նոր պետութեանց ղեկավարներ, որոնք իրենցմէ վեր գործեր ունին » :

Տը Կոլ շարունակելով իր ճառը ծանր յարձակողականի մը կ'անցնի Խորհրդային Միութեան դէմ — «Վճռապէս կը յուսանք թէ այս բոլոր ժողովուրդներուն մօտ, կարգը եւ յառաջդիմութիւնը վերջնապէս պիտի հաստատուին, հակառակ Խորհրդային Միութեան, որ չզոհանալով Կովկասի եւ Ասիայի քառասուն միլիոն մահմետականներ իր տիրապետութեան տակ պահելէ եւ գերութեան մատնելէ 12 ժողովուրդներ որոնք իրեն հետ բնաւ կապ չունին, կը քաջալերէ եւ կը շահագործէ բոլոր խռովութիւնները որ պէտք ունին չփոթ երկիրներու մէջ : Կարծ՝ մենք թոյլ պիտի չտանք որ անշարժութեան մատնուինք այս գարշելի խռովութիւններով : Ուրեմն, 1961ին պիտի ընենք, ինչ որ ունինք ընելիք : Օժանդակել Եւրոպայի կառուցման որ կրնայ եւ պէտք է ըլլայ, երբեք գոյութիւն չունեցած մեծապէս քաղաքական, տնտեսական, զինուորական եւ մշակութային իշխանութիւնը : Օգնել՝ այս Եւրոպային եւ անոր աջակցած՝ Ամերիկայի որ վերականգն իր զինակցութիւնը աւելի լաւ պաշտպանելու համար ազատ աշխարհը : Օգնել՝ այն ժողովուրդներուն որոնք կ'ուզեն ազատ դառնալ որ ձեռք ձգեն այդ ազատութիւնը : Օգնել՝ անոնց որոնք հասած են յառաջդիմութեան որ մասնակցին անոր : Օգնել՝ արեւմուտքի եւ արեւելքի որ ապագային յանգին եթէ խորհրդային կայսրութիւնը հրաժարի փոթորկոտ ջանքեր խաղցնելէ միաժամանակ սպառնալով աղաւնիներ արձակելով » : Եւ նախագահը կ'անցնի Ալժերիոյ — « Ալժերիոյ համար, կ'ուզենք որ 1961ը վերահաստատուած խաղաղութեան տարին ըլլայ, որպէսզի բնակչութիւնը ազատօրէն որոշէ իր ճակատագիրը : Այդ Ալժերիոյ, որ ինքզինքը պիտի ղեկավարէ եւ որ Ֆրանսայի միացած պիտի մնայ, առաջուց մեր օժանդակութիւնը կ'ընծայենք իր բարգաւաճման համար» :

Եւ վերջապէս տը Կոլ կը հասնի հանրաքուէին — «Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, ձեզի կ'ըսեմ, հակայ հաւատում մը տուէք այն ծրագրին որ ձեզի ներկայացուած է : Նախ որովհետեւ, տրամաբանութիւնը այդպէս սկը պարտադրէ եւ նաեւ որովհետեւ խնդրոյ առարկայ հարցը կ'անցնի սկզբունքի նախընտրութիւնները, անհատական շահերը, կողմնակալ կապերը եւ երբեք ասկէ աւելի անհրաժեշտ չէ եղած մեր ազգային համաձայնութիւնը » :

Տը Կոլ ծանր կը նախատեսէ «ոչ»ի մը հետեւանքները.— «Եթէ պատահէր, որ երկիրն պատասխանը բացասական կամ անորոշ ըլլար իր փոքր մեծամասնութեամբ կամ բազմաթիւ ձեռնպահութիւններու պատճառով, ի՜նչ հետեւանքներ կ'ունենար այս անկարողութիւնը եւ բաժանումը » : Ոչ միայն Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի համար, այլեւ բովանդակ աշխարհի համար ծանր են «ոչ»ի մը հետեւանքները, ըստ տը Կոլին, նաեւ անշուշտ իրեն համար «եւ ինծի, գիտէք ի՜նչ հարուած, որ արգիլէ պիտի հանդիսանայ որ պարտականութիւնս շարունակեմ » : Իսկ եթէ երկիրը «այո՛» պատասխանէ, ամէն բան պիտի կարգադրուի, կ'ըսէ տը Կոլ, — « Ընդհակառակն, թող հանրաքուէն դրական եւ փայլուն ըլլան, այն ատեն ազգը, իր կառավարութիւնը, իր խորհրդարանը, իր վարչակարգը, իր բանակը, լաւ պիտի գիտնան թէ ի՛նչ ճամբու պիտի հետեւին եւ ի՛նչ նպատակի պիտի յանգին : Ահա, Ալժերացիներըլուսաբանուած. իրենց ապագային վրայ : Ահա, արտասահմանը տեղեկացած որ Ֆրանսա գիտէ թէ ինչ կ'ուզէ : Եւ ահա, եւ, աւելի վճռական եւ աւելի ուժեղ որպէսզի իբրեւ առաջնորդ ծառայեմ երկրին եւ ընդլայնեմ խաղաղութեան եւ իմաստութեան դուռը : Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, այսօր, բոլորս միասին մեր մաղթանքները կուտանք Ֆրանսայի : Յունուար 8ին, մեր յոյսին եւ մեր հաւատքին անկեղծ եւ ծաւալուն «այո»ն պիտի տանք անոր : Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆրանսան » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ մահափորձ մը կատարուած է համայնավար պարագլուխ Արթին Մատոյեանի դէմ որ սարքանակի չորս գնդակ ստացած է : Ֆրանսական թերթերը կը գրեն թէ ծանր վիճակի մէջ է :

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ ի պատասխան տը Կոլի ճառին, կոչ մը ըրաւ մահմետականներուն որ չքուէարկեն Յունուար ութին : Ալժերացի պարագլուխը կը ծաղրէ յառաջիկայ կիրակի օրուան հանրաքուէն որ դաւեշտ մը կը նկատէ : Ինք վստահ է որ յաղթանակը մօտ է : Ֆերաթ Ապպաս ապա, Քազապլանքա մեկնեցաւ մասնակցելու համար Թագաւորին կազմակերպած ժողովին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շնորհաւորական հեռագիրներ ղրկած է տը Կոլի, Քէննէտիի, Ատընաուըրի : Խորհրդային վարչապետը կ'առաջարկէ Միացեալ – Նահանգներու նորընտիր նախագահին որ «Իւ 2» օդանաւին պատմութիւնը թաղուի եւ կը մաղթէ որ երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները բարելաւուին :

ԼԱՈՍԻ մէջ կացութիւնը կը ծանրանայ ժամը ժամ : Համայնավար ամաժմեայ կառավարութիւն մը հաստատուած է, Ամերիկա եւ Անգլիա մտահոգ են :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՐՏՕՆՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱԶՄԵԼՈՒ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն կը պատրաստէ նոր օրինագիծ մը, որով պիտի արտօնուի քաղաքական գործունէութիւնը, նոր կուսակցութեանց կազմութիւնը՝ Սահմանադիր ժողովի աշխատանքներուն համընթաց :

Կուսակցութեանց պարագլուխները պիտի կրնան անդամակցիլ Սահմանադիր ժողովին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԿԱՄՈՒՐՋ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Թուրքիոյ ծովային դրամատան նաւային վարչութիւնը որոշեց ճամբորդական կամուրջ մը հաստատել Եւրոպայի եւ Ռուսիոյ միջեւ : Այն շոգենաւերը, որոնք Մարսիլիոյ, Ճենովայի, Նափոլիի, Փիրէայի եւ Պոլսոյ միջեւ, շարունակելով իրենց ճամբան՝ պիտի հանդիպին նաեւ պուլկարական (Վառնա), ռումանական (Քէօսթէնճէ) նաւահանգիստները մինչեւ Օտեսա : Այս գիծին պիտի յատկացուի « Անգարա » շոգենաւը, որ ամէն անգամ Պոլիս վերադարձին՝ պիտի մնայ երեք օր, որպէսզի օտար զբօսաշրջիկներ ժամանակ ունենան այցելելու թրքական տեսարժան վայրերը :

Այս ձեւով, առաջին անգամ ըլլալով կը կազմակերպուի զբօսաշրջիկներու եւ ճամբորդներու սպասարկութիւն մը դէպի համայնավար երկիրները :

Որոշուած է նոյնպէս Վանայ լճին շոգենաւային սպասարկութիւնը կապել երկաթուղիներու վարչութեան, որ ծրագրած է «Ֆերիպոթ» մը բանեցնել Վանայ լճին վրայ :

ԴՐԱՄ ԿԸ ՏԵՂԱՅ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը հարիւր միլիոն մարքի նոր վարկ մը բացած է Թուրքիոյ : Այս վարկը պիտի գործածուի տնտեսական ծրագիրներու :

Այս միլիոնները, որ կը հոսին ծանօթ Դանայեան կարասին մէջ, ինչքան ալ տեղան՝ պիտի չկարենան լեցնել զայն :

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ գործադուլի շարժումը 24 ժամուան դադար մը ունեցաւ Ամանորի առթիւ : Երեքշաբթի կացութիւնը պիտի ծանրանայ եւ ընդհանուր գործադուլի վախ կայ բովանդակ երկրին մէջ, տաղնապը օրական հինգ հարիւր միլիոնի կը նստի : Ցուցարարին սպանութիւնը որ տեղի ունեցած էր առջի օր պատճառ դարձաւ որ լուռ ցոյց մը կատարուի Պրիւքսէլի մէջ : Անվերսի մէջ բոլոր ռսկերիչները, գործատէր կամ բանուոր համաձայնեցան գործադուլին համար :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8ի հանրաքուէին համար մէկ միլիառ երկու հարիւր միլիոն հին ֆրանքի բացառիկ վարկ մը բացուած է :

ՍՈՒՏԱՆ խզեց դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ, երրորդ հիւլէական ռումբին պայթումին առթիւ :

ՇԱԲԱԹ եւ Կիրակի 55 հոգի մեռած են Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածներու զոհ : Դժբախտաբար թիւը վերջնական չէ, շատերը երկուշաբթի միայն պիտի վերադառնային :

ԱՆԳԼԻՈՅ Մայր թագուհին «նշանաւոր» մեռաւ առջի օր : 74 տարեկան, Սըր Արթըրի կը վերագրէին էլիզապէթ թագուհիին հետ ամուսնանալու ծրագիր մը, անցեալ Մայիսին :

ԳՈԹԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

ԳՈԹԱԿԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐԸ

325էն առաջ Գոթերու մէջ կային քրիստոնեաներ։ Դ. դարուն կը տեսնուին ծագումով Կապադովկիացի առաքեալներ, Եւտիքէս՝ Նիկիական հաւատքով եւ Վուլֆիլա՝ Արիանոսեան դաւանութեամբ։ Վուլֆիլա անդրդանուբեան Գոթերու քորեպիսկոպոս եղած է, եւ ծանօթ՝ յունարէնի եւ գոթերէնի։ Աւքսենտիոս՝ Արիանոսեան եպիսկոպոս, Վուլֆիլայի աշակերտը եւ կենսագիրն էր, ինչպէս Կորիւնը՝ Մաշտոց Վարդապետի։ Ակինեան, կարգ մը տուեալներու վրայ հիմնուելով Վուլֆիլայի ծնունդը կը համարի 311։ Անիկա Դանուբի Գոթաց աշխարհի առաջին եպիսկոպոսն էր, առանց հաստատուն եպիսկոպոսական աթոռի։ Ըստ Աւքսենտիոսի, Վուլֆիլա եօթը տարի իր համայնքին մէջ գործեց (341), ենթարկուելով հալածանքի՝ հեթանոս Գոթերու դատաւոր Աթանարիկոսի կողմէ։ Վուլֆիլա, իրեններուն հետ անցնելով Դանուբէն, Նիկոպոլիսի մէջ հաստատուեցաւ (351) Վաղէս կայսեր թոյլտուութեամբ։ Հոն 33 տարիներ գործեց իբրեւ եպիսկոպոս Գոթաց։ Մահը կը հանի Վուլֆիլային 388ին։

Ե. դարու քանի մը պատմագիրներ գոթական նշանագիրներու գիւտը եւ Ս. Գիրքի թարգմանութիւնը կը վերագրեն Վուլֆիլայի։ Հ. Ակինեան, սակայն, զարմանալի կը գտնէ, որ Վուլֆիլայի կենսագրութիւնը գրող եւ իրեն հիացող աշակերտը Աւքսենտիոս (390) լուռ կը մնայ այսպէս զարմանալի մը բացող դէպքի յիշատակութեան նկատմամբ։ Հ. Ակինեան այս պարագան մանրազնին քննութեան առարկայ կ'ընէ եւ կը գտնէ որ Վուլֆիլայի ժամանակակից պատմիչ Թէոդորիտոս որեւէ խօսք չէ ըրած գոթական նշանագիրներու գոյութեան եւ Ս. Գիրքի թարգմանութեան մասին, թէպէտ անծանօթ չէ եղած իրեն ոչ Վուլֆիլայի անունն եւ ոչ ալ Գոթերուն ներկայութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ։ Վուլֆիլայի վերագրուած գիւտին անդրանիկ աղբիւրն է Փիլոստորգիոսը (435ին), որուն հաւաստումները անորոշ են եւ աղքատ բովանդակութեամբ, առանց ժամանակագրական ճիշդ ցուցմունքներու։ Փաստ կասկածելի նկատելով Փիլոստորգիոսի հաւաստումներու արժանահաւատութիւնը, չի քաշուիր նոյնիսկ «ստախօս» անուանելու զինքը։ Դեռ 403ին Ս. Յերոնիմոս եւս կ'անգիտանայ։

Ժամանակի կովկասեան քրիստոնեայ ժողովուրդներու զարթօնքէն եւ անոնց նոր գրականութեան ծաղկումէն վարակուած համարելու է որ Ալան-Գոթ ժողովուրդը կ'աշխատի ազատագրուիլ յունական մշակոյթի միահեծան իշխանութենէն, սեփական լեզուի ազգային գրականութիւն ծաղկեցնելու նպատակաւ։ Այս խմորումի մթնոլորտէն յառաջ եկաւ Բենիամին Երէց եւ դիմեց Մեսրոպ Մաշտոցի, հարցնելու թէ ինչ ճանապարհով կարելի է իրականացնել Ալան-Գոթ ժողովուրդի ազգային փափաքը։ Մենք կ'ուզենք հետեւեալ խորհրդածութիւնները աւելցնել մեր կողմէ։

Ինչո՞ւ Բենիամին Երէց չդիմեց յոյն կամ լատին, կամ ասորի լեզուաբանի մը՝ օգնութիւն ստանալու համար եւ ընտրեց Մեսրոպ Մաշտոցը այս նպատակաւ։ Զարմանալի կը թուի Մաշտոցին մօտ եկած այսպիսի պատմական դիմում մը, եթէ նկատի ունենանք այն պարագան որ Ե. դարու դասական աշխարհի մէջ չկար ստեղծագործ միտք մը, որ համազօր եղած ըլլայ Մեսրոպ Մաշտոցի՝ իր ցուցադրած եւ ձեռք բերած արդիւնաւորութեամբ, որ տիրացած ըլլար լեզուական հնչիւններու համապատասխան նշանագիրներ հնարելու՝ արուեստին։ Ճակատագրական ազգային պահանջ մը ի չիքոյ ծնունդ տուաւ մասնագէտ հնարիչ Մեսրոպ Մաշտոցին հայ. ժողովուրդի ծոցէն։ Միայն Հայաստանի մէջ էր որ նոր նշանագիրներ հնարուեցան եւ կիրարկուեցան։ Այդ արուեստը աւելի եւս զարգացաւ Վրաստանի մէջ Մաշտոցի կողմէ հնարուելով նաեւ վրաց. ուրոյն գիրեր։ Այդ գիւտերուն սփռած լոյսը արձագանգ գտաւ հեռաւոր երկիրներու մէջ։ Ասորերէն, պարսկերէն, եբրայերէն, արաբերէն, յունական եւ լատինական նշանագիրներ շատոնց գոյութիւն ունենալուն պատճառաւ, այս ժողովուրդներու մէջ նոր նշանագիրներ հնարելու արուեստի նկատմամբ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն եւ ոչ ալ պահանջ գոյութիւն ունէր, եւ ոչ ալ՝ հետեւաբար, այդ արուեստով զբաղող անձեր գոյութիւն ունէին։ Հետեւաբար, այդ դարուն միայն Մաշտոցն էր որ հռչակ հանած ըլլալու է՝ դասական աշխարհի մէջ, իբրեւ վարժ հնարիչը նոր նշանագիրներու տարբեր ժողովուրդներու լեզուներուն համար։ Մեսրոպ Մաշտոց ըլլալով հմուտ յունարէնի եւ քանի մը ուրիշ լեզուներու, ձեռնհասօրէն կարող էր հնարելու նշանագիրներ նաեւ Ալան-Գոթ ժողովուրդին համար։ «Մաշտոցի այբուբենը, կ'ըսէ Մարկուարտ, հնարողին քով այնպիսի զարմանալի ծանօթութիւն կ'ենթադրէ հայ լեզուի ինքնայատուկ ձայնական դրութեան, որ լի է բաղաձայներով, այնպէս որ չենք կրնար զլանալ անոր մեծ հիացումը, նոյնիսկ եթէ ան գոհացած ըլլար օտար այբուբեն մը հայերէնի յարմարցնել եւ քանի մը նշանագիրներու միայն յաւելումով նոյնը ճոխացնել»։ Հ. Ակինեան կ'աւելցնէ որ այս հիացումը կրնանք ամենայն իրաւամբ եռապատկել, նկատի առնելով, որ ան նաեւ իրեն անծանօթ վրացերէն եւ գոթերէն լեզուներու համար սեփական նշանագիրներ ստեղծած է, ընդամէնը (36+36+27) 99 նշանաձեւերով։

Հ. Ակինեան այդ նշանաձեւերու վրայ հանճարեղ միտքի մը գործը կը տեսնէ։ «Մէկ արուեստանոցէ ելած են երեքն ալ։ Մաշտոց յունարէնի եւ ասորերէնի ծանօթ՝ կատարելագոյն դասու յունական այբուբենը (27 նշանաձեւերով), զոր նմանութեամբ կաղապար ընտրեց երեք բարբարոսական լեզուներու համար ալ։ Մաշտոց գոթերէն լեզուի հնչիւնները ուսումնասիրեց Ալան Բենիամինի արտասանութեան համաձայն եւ պատշաճեցուց անոնց նշանագիրներ «ըստ կարգի սովորութեան իւրում»»։

(3 Շար.) ՓՐՈՖ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

ՄԱԿ-Ը ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորք Հերալտի խմբագիրներէն Ուալթըր Լիփմանի սոյն յօդուածը կը քաղենք հետեւեալը։

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը 1960ի իր վերջին նստաշրջանը փակեց՝ յառաջիկայ տարուան Մարտ ամսուն դարձեալ գումարուելու առաջադրութեամբ։ Սակայն բացորոշ է, թէ ՄԱԿը կրկնակ տագնապի մը առջեւը կը կայնէ։ Առաջինը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ միջազգային այս ժողովին գոյութեան իմաստը, եւ նոյնիսկ՝ իր գոյութիւնը։ Երկրորդը հիմնուած է այն իրողութեան վրայ, որ միջազգային այս կազմակերպութեան մէջ Արեւմտեան պետութիւններու դիրքը շատ լուրջ փոփոխութեան մը ենթարկուած է։

Երկու տագնապներն ալ մօտէն կապուած են Քոնկոյի հարցին հետ։ Երբ Պելժիացիներու մեկնումէն յետոյ, խնդիրները սկսան ծայր տալ Քոնկոյի մէջ, ՄԱԿի անդամ պետութիւններուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը — ըլլան անոնք Արեւմտեան, խորհրդային թէ ափրիկեան ասիական, — համաձայն էին որ ՄԱԿի զօրքը միջամտէ՝ խաղաղութիւնը եւ կարգ-կանոնը վերահաստատելու համար։ Միջամտութեան նպատակը այն էր, որ Քոնկօ չդառնայ պաղ պատերազմին նոր ասպարէզը։ Եթէ այս նախնական նպատակը իրագործուէր, եւ եթէ տակաւին կարելի ըլլայ այս նպատակը իրագործել, Քոնկոյի հարցը պիտի անջատուէր միջազգային տիրապետութեան ձգտող պայքարէն, պիտի չէզոքացուէր իր կենսին մէջ, մինչեւ որ տեղական — ներքին — անձնական պայքարները վերջ գտնելով, Քոնկօ ունենար իր օրինական կառավարութիւնը։ Եթէ այս յոյսը իրականանար, Քոնկօ օրինակ կրնար ծառայել թերաճ ու յետամնաց շատ մը ուրիշ երկիրներու, ենթակայութենէ անկախութեան անցնելու իրենց յառաջխաղացքին մէջ։ Թէ Քոնկոյի, եւ թէ միջազգային քաղաքականութեան ապագան շատ աւելի փայլուն պիտի ըլլար։

Քոնկոյի հարցը շուտով կը լուծուի, եթէ կարելի ըլլայ համաձայնութեան մը գալ Խ. Միութեան հետ, որպէսզի պաղ պատերազմի բեմերը փոխանակ ընդարձակելու՝ սահմանափակուին։

Բիրտ իրողութիւնը, սակայն, այն է այսօր, որ ՄԱԿի դէմ կատարած իր յարձակումներով, Խրուշչեւ սզոցեց միջազգային կազմակերպութեան հիմքերն իսկ, — այսինքն՝ այնպիսի կացութիւն մը ստեղծեց, որ Ափրիկեան հարցի մը լուծման համար, Ափրիկեան-Ասիական պետութիւններն ու իրենց չէզոքամէտ համակիրները այլեւս կը զլանան իրենց աջակցութիւնը։ ՄԱԿը այսօր այն կէտին հասած է, ուր այլեւս չի կրնար կարեւոր գործի մը ձեռնարկել՝ առանց խորհրդային համաձայնութեան ու գործակցութեան։

Այլ խօսքով, Խ. Միութիւնը վէթոյի իրաւասութիւն ունի ոչ միայն Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ (ըստ ՄԱԿի օրինագծին), այլեւ իր այդ իրաւասութիւնը փաստօրէն փոխադրած է նաեւ Ընդհանուր Ժողովէն ու ՄԱԿի քարտուղարութենէն ներս։ ՄԱԿի վերջին նստաշրջանին, Խ. Միութիւնը յաջողեցաւ ապահովել ձայներու մեծամասնութիւն մը, որ ցարդ կը հետեւէր Արեւմտեան պետութիւններուն։

Երբ ՄԱԿը ստեղծուեցաւ, իր 51 հիմնադիր անդամներէն 32ը կը ներկայացնէին Արեւմտեան Եւրոպայի, Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկաներու պետութիւններ։ Այս՝ համապատասխան էր բացարձակ մեծամասնութեան։ Այժմ ՄԱԿի անդամներուն թիւը 99 է, որոնցմէ առնուազն 54ը կը պատկանին այսպէս կոչուած Ափրիկեան-Ասիական խմբակցութեան։ Ներկայ կացութեան մէջ, Արեւմուտքը այլեւս չի կրնար յոյս դնել երկու-երրորդի մեծամասնութեան վրայ, որ անհրաժեշտ է գրական ու կարեւոր որեւէ որոշում մը քուէարկելու համար։ Աւելին, Արեւմուտքը այլեւս չի կրնար նոյնիսկ յոյս ունենալ թէ պիտի կարենայ արգելք հանդիսանալ կարգ մը հարցերու քուէարկման — ինչպէս օրինակ՝ Համայնավար Չինաստանի ՄԱԿէն ներս ընդունելու հարց, եթէ այս խնդիրը սեղանի վրայ գար դարձեալ։

Արեւմտեան պետութիւններու դիրքին տկարացումը հետեւանք է այն բանին, որ նոր անկախութեան տիրացող ու ՄԱԿէն ներս ընդունուող պետութիւններէն շատեր դիրք կը բռնեն Արեւմուտքի դէմ։ Խ. Միութիւնը ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովէն ներս վէթոյի իրաւունք հաստատած է, որովհետեւ գիտցաւ թէ ինչ պէտք է ընէ նորակազմ պետութիւններուն համակրանքը, վստահութիւնն ու ձայները շահելու համար։

Կշիռքը որոշ չափով իր բնականոն վիճակը կը ստանայ, եթէ Արեւմուտքը, եւ ի մասնաւորի՝ Մ. Նահանգները յաջողին ապահովել նորակազմ այս պետութիւններուն եթէ ոչ անվերապահ գործակցութիւնը, այլ գոնէ կարենան, ՄԱԿի միջոցով, ապահովել ու պաշտպանել անոնց չէզոքութիւնը։

Շ. Ս.

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

Յետոյ, իմ սոսկալի տեսիլքներուս եւ կամ ծանր անմարսողութեան մը հետեւանքով, մղձաւանջ մըն է որ զիս կը ճնշէ, ցնորական մղձաւանջ մը, ուր կը վերյիշեմ ձմրան երկար գիշերներ, երբ զիս պառկելու համար ընթրիքէն անմիջապէս ետք կ'ուղարկէին անկողին ու ես երկու ժամ ետք կ'արթննայի այն սարսափով որ իբր թէ երկու յաջորդական գիշերներ քնացած էի, կը յուսահատէի օրուան լոյսին ծագումին ի տես, ճնշուած խղճահարութեանս բեռան տակ ...

Բայց, դարձեալ լռութիւն... Մտիկ ըրէք մուրճներու երաժշտութիւնը։ Այս երաժշտութիւնը ընդհատեց իմ մանկական նինջս։ Իմ սնարիս շուրջ-բոլորը անիկա վերյիշել տուաւ ինծի պատկերներ որոնք զմայլելի ազդեցութիւն մը ունեցան իմ միամիտ բարեպաշտութեանս վրայ եւ որ ես այսօր ալ տակաւին յարգանքով կ'ողջունեմ Ծնունդի ծառի մը տարազը։ Հրեշտակ մը կը խօսի հովիւներու խումբի մը, դաշտի մը մէջէն ճամբորդներ կ'ընթանան իրենց հայեացքը բարձրացուցած դէպի երկինք եւ հետեւելով աստղի մը։ Նորածին մը իբրեւ օրօրոց ունի մսուր մը։ Ծանրախոհ ծերունիներ հաւաքուած են տաճարի մը մէջ եւ մանուկ մը կը խօսակցի անոնց հետ։ Հանդիսաւոր դէմք մը՝ գեղեցիկ եւ անընչելի քաղցրութեամբ ողողուած, իր ձեռքը կուտայ օգնելու համար մեռած երիտասարդուհիի մը՝ որ վեր կանգնի։ Նոյն դէմքը, քաղաքի մը դրան մօտիկը կանգնած, կեանքի բերելու զբաղած է այրիի մը զաւակը։ Փոթորիկ մը տակնուվրայ կ'ընէ ծովը, նաւ մը ընկղմելու վրայ է. նոյն դէմքը ալիքներուն վրայէն քալելով կը յառաջանայ դէպի վտանգուած նաւը։ Ահա անիկա հասած է եզերքը՝ խօսելու համար բազմութիւններու։ Շրջապատուած է մանուկներով, որոնցմէ մէկը ունի իր ծունկերուն վրայ։ Կոյրերուն լոյս կը պարգեւէ, համրերուն՝ խօսք, անդամալոյծներուն՝ շարժում, ոյժ՝ անկարներուն եւ իմաստութիւն բոլոր անոնց որոնք զրկուած են այդ շնորհէն։ Եւ վերջապէս, ահա, ան խաչի մը վրան է, մահամերձ եւ շրջապատուած սպառազէն զինուորներով։ Խաւարը կը թանձրանայ, երկիրը կը դղրդայ, կը լսուի միայն մէկ ձայն՝ որ կ'ըսէ. «Ներեցէք անոնց, որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ'ընեն ...»։

×

Կը վերյիշեմ նաեւ հինաւուրց տուները եւ գոթական դղեակները՝ իրենց զրնգալից նրբանցքներով, խորհրդաւոր ննջասենեակներով եւ ընդարձակ յարկաբաժիններով ուր կը վերադառնային ոգիները, յարկաբաժիններ՝ որոնք դարերէ ի վեր դատապարտուած էին փակ մնալու, ուր կրնայինք մեր ուզածին պէս շրջագայիլ, սարսուռը մեր ուսերուն, հանդիպելու համար անհամար ուրուականներու։

Սակայն, ինչ որ նշանակելի է թերեւս, այն է որ, այդ ուրուականները կրնային յանկարծ վերստանալ տարբեր տիպարներ։

Այսպէս, օրինակ, հին դղեակի մը մէջ կայ սենեակ մը որուն տախտակամածին վրայ կայ արեան հետք մը որ ոչինչ կրնայ անհետացնել այն օրէն ի վեր որ մին՝ չար իշխան, լորտ, պարոն, ասպետ կամ պարզ ազնուական մը իր ուղեղը պայթեցուցած է։ Կրնաք ուզածնուդ չափ շփել տախտակամածը, ինչպէս կ'ընէ ներկայի տէրը, եւ կամ տաշել՝ ինչպէս ըրած է անոր հայրը, եւ կամ լուալ զայն քիմիական օճառով՝ ինչպէս ըրած է անոր մեծ հայրը, արեան հետքերը կը դիմադրեն, ոչ աւելի կարմիր, ոչ ալ աղօտ, միշտ միեւնոյնը մնալով։

Այսպէս, ուրիշ տան մը մէջ կայ ոգիներէ յաճախուած դուռ մը որ չուզեր երբեք բաց մնալ, եւ ուրիշ դուռ մը՝ որ բնաւ չուզեր գոցուիլ, որուն ետեւէն շարունակ կը լսուին մուրճի հարուածներ, ոտնաձայներ, անձկութեան ճիչեր, հառաչանքներ, ձիերու սրարշաւ գնացքներ, շղթաներու ձայներ։ Ուրիշ տեղ մը, ժամացոյցի աշտարակ մըն է, որ կէս գիշերին կը հնչէ տասներեք անգամ երբ ընտանիքին պետը իր հոգեվարքի պահը կ'ապրի, ուր սեւ ու սարսռազդեցիկ կառք մը, այսինչ օրուան այսինչ ժամուն միշտ մէկուն կողմէ տեսնուած է դղեակին բակին մէջ։

Լսեցէք թէ ինչ է պատահած Լէյտի Մերիին։ Անգամ մը ան գացած էր Սկովտիոյ լեռներուն վրայ գտնուող դղեակ մը, բարեկամներու այցելելու։ Իր երկար ճամբորդութենէն յոգնած, խնդրած էր կանուխէն մեկնիլ։ Երբ հետեւեալ առաւօտ նախաճաշի համար վար կ'իջնէ, անմեղօրէն կ'ըսէ. «Որքան ուշ կը քնանաք հոս եւ ինչո՞ւ չտեղեկացուցիք ինծի որ մեծ երեկոյթ մը ունէիք»։ Ամէն ոք կը հարցնէ միլէտիին թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ եւ միլէտին կը պատասխանէ. «Ամբողջ գիշերը լսեցի աղմուկները պատշգամին վրայ եկող ու գացող կառքերուն»։ Տանուտէրն ու իր տիկինը կը տժգունին, մինչ Շառլը Մաք Տուկըլ նշան կ'ընէ Լէյտի Մերիին որ աւելի առաջ չտանի իր խօսակցութիւնը։

Շ. ՏԻՔԸՆՍ

(4 Շար.)

"ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ"

(1801 – 1879)

Վերջերս Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ «Երեւանի պատմութիւնը (1801 – 1879)» խորագրով գործ մը, զոր խմբագրած է Թ. Յակոբեան։

Գիրքը բաժնուած է երկու մասերու։ Առաջին բաժինին մէջ նկարագրուած է քաղաքին վիճակը պարսկական, իսկ երկրորդին մէջ՝ ցարական տիրապետութեան ժամանակ։

Հեղինակը նկարագրած է Երեւանի վարչական եւ տնտեսական կացութիւնը պարսկական տիրապետութեան տակ եւ ցոյց տուած է այն փոփոխութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են ռուսական գրաւումէն ետք։

Թ. Յակոբեան երկրորդ պատմաբանն է, (առաջինը՝ Փրոֆ. Վ. Ռշտունի), որ քննութեան կ'առնէ Երեւանի բնակչութեան [illegible] պատմութեան ընթացքին։ Հեղինակը ցոյց տուած է հողատիրութեան ձեւերը, գիւղատնտեսութեան ճիւղերը եւ վերջապէս վաճառականութիւնը, դարէ դար։

Գիրքին մէջ աղիւսակներով ներկայացուած են Երեւանի բնակչութեան աճը, տեղացիներուն եւ եկուորներուն թիւը։ Երեւանի պատմութեան հեղինակը նկարագրած է նաեւ Հայաստանի, Անդրկովկասի, Պարսկաստանի եւ Ռուսաստանի այն օրերու կացութիւնը եւ պատմութիւնը եւ շաղկապած զանոնք Երեւանի պատմութեան հետ։

Արժէքաւոր տեղեկութիւններ տուած է Հայաստանի ճամբաներուն, հաղորդակցութեան միջոցներուն, առեւտրական վայրերուն եւ հաստատութիւններուն, ապրանքներու գիներուն, չափերուն եւ կշիռներուն, ինչպէս նաեւ Երեւանի մէջ հաստատուած հարկերուն եւ տուրքերուն շուրջ։

Մանրամասն ներկայացուցած է քաղաքին շինարարութիւնը եւ ընդարձակումը՝ 19րդ դարէն մինչեւ 80ական թուականները։ Այս մանրամասնութիւններուն հիման վրայ՝ կարելի պիտի ըլլայ կազմել Երեւանի այդ օրերու ճշգրիտ քարտէսը։

Գիրքը այսուհանդերձ զերծ չէ թերութիւններէ եւ հարկ է մատնանշել։

Թ. Յակոբեանի Երեւանի պատմութիւնը, ինչպէս խորագիրը ցոյց կու տայ, կ'ընդգրկէ 1801 – 1879ի միջեւ երկարող ժամանակաշրջանը։ Այս մասնատումը հեղինակը կը հիմնաւորէ այն պատճառաբանութեամբ թէ— 1801ին Ռուսաստան գրաւեց Վրաստանը, իսկ 1879ին Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է քաղաքային բարենորոգում։ Նախ՝ հեղինակը անհետեւողական է։ Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է մէկ կողմէ՝ քաղաքին պատմութեան կապել Անդրկովկասի պատմութեան մէկ ժամանակաշրջանը, իսկ միւս կողմէ՝ միայն Երեւանի պատմութեան հետ։ Եւ վերջապէս, համոզիչ եւ տրամաբանական չէ հեղինակին այդ պատճառաբանութիւնը, քանի որ Վրաստանի Ռուսաստանին լուծին տակ իյնալը, թէեւ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Անդրկովկասի պատմութեան մէջ, բայց եւ այնպէս ոչ մէկ ձեւով ազդած է Երեւանի մէջ տիրող կացութեան վրայ։ Երեւանի պատմութեան համար կարեւոր թուական մը կը նկատուի 1828ը, Երեւանի գրաւումը Ռուսերու կողմէ։ Իսկ կը վերաբերի 1879ի քաղաքային բարենորոգումին, ոչ մէկ էական փոփոխութիւն յառաջ բերած է Երեւանի պատմութեան մէջ։ Արդ, մեր կարծիքով, Երեւանի պատմութիւնը պէտք է կապել Արեւելեան Հայաստանի պատմութեան ժամանակաշրջաններուն հետ։

Կարելի չէ համաձայնիլ հեղինակի այն պնդումին, թէ Երեւանը պարսկական լծից ազատագրուելուց յետոյ իր արհեստաւորութեամբ մինչեւ 50ական թուականների սկիզբները զոհել է տեղում» (էջ 405)։ Հեղինակը, ըստ երեւոյթին, հանգամանօրէն ուսումնասիրած չէ Երեւանի տնտեսութեան 1801 – 1828 եւ 1834–1850ի ժամանակաշրջաններու պատմութիւնը։ Գոհացած է գլխաւորաբար Ի. Շոպէնի հաղորդած տեղեկութիւններով, որոնք, ինչպէս յայտնի է, կը վերաբերին 1829 – 1834 թուականներուն։ Հեղինակին կազմած աղիւսակը, թէեւ որոշ չափով կը պատկերացնէ ռուսական տիրապետութեան սկզբնաւորութեան կարգ մը արհեստներու անհետացումը եւ նորերուն առաջ գալը Հայաստանի մէջ, այսուհանդերձ կարելի չէ կատարեալ վստահութիւն ունենալ, որովհետեւ տարբեր մեթոտներով եւ սկզբունքներով կատարուած են ուսումնասիրութիւնները։

Անդրադարձած չէ նաեւ, 60 – 70ական թուականներուն, Երեւանի մէջ գոյութիւն ունեցող բամպակ զտելու, օղեթորութեան, ծխախոտի եւ այլ ձեռնարկներուն, որոնք նորութիւններ էին եւ որոշ դեր խաղացած են քաղաքին պատմութեան մէջ։

Հեղինակը ցոյց տուած է Երեւանի բանուորութեան թուական աճը, 1830 – 1860ին, բան մը, որ այս կամ այն չափով լուսաբանուած են փրոֆէսորներ Վ. Ռշտունիի, Ց. Թումանեանի եւ Մ. Ադոնցի կողմէ։ Աւելի հետաքրքրական կ'ըլլար գիտական տեսակէտէն, եթէ հեղինակը Երեւանի օրինակով ցոյց տար, թէ ի՛նչպէս տեղի ունեցած է Հայաստանի մէջ տանին արդիւնաբերութեան փոխանցումը արհեստներու, արհեստներու փոխանցումը փոքր ապրանքներու արտադրութեան եւ վերջապէս գործարաններու ստեղծումը։ Ռուսական ձեռնարկներու մէջ գոյութիւն ունեցող արտադրութեան ձեւը, բանուորներուն վիճակը, աշխատանքի բաժանումը նկարագրելու տեղ, հեղինակը գոհացած է եզրակացութեամբ, թէ մինչեւ 19րդ դարու վերջերը ոչ մէկ գործարան գոյութիւն ունեցած է Երեւանի մէջ եւ աշխատանքները ձեռքով կատարուած են։

Ուրիշ այլ եւ այլ թերութիւններ ալ կան, ինչպէս նաեւ աւելորդ մանրամասնութիւններ։ Օրինակ, հարիւր էջ յատկացուցած է նկարագրելու համար Երեւանի գրաւումը, Ռուսերու կողմէ։

Հակառակ այս թերութիւններուն, Թ. Յակոբեանի աշխատասիրութիւնը, այսուամենայնիւ, կարեւոր ձեռնարկ մը կը կազմէ։

Ա. ՀԱՄԲԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՏԱՐ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅԿ. ԲՆԱԲԱՆՈՎ ՕՓԵՐԱՆԵՐԸ

Հայ ժողովուրդի հարուստ պատմութեամբ հետաքրքրուած են նաեւ օտար երգահանները։ Հայոց պատմութեան կարգ մը դրուագները ստեղծագործութեան նիւթ ծառայած են եւրոպացի կարգ մը երգահաններու կողմէ։

Իտալացի ծանօթ երգահան, Նափոլիթէն դպրոցի յայտնի ներկայացուցիչ՝ Ալեքսանդր Սքառլաթթիի (1660 – 1725) ծննդեան 300ամեակին առթիւ, Միլանի «Կուրչի» հրատարակչականը վերջերս տպագրեց երգահանին շարք մը ստեղծագործութիւնները։ Ասոնց մէջ էր նաեւ անոր «Տիգրան» օփերայէն առնուած սուիթը։ Օփերան 1715ին բեմադրուած է Նափոլիի, Վենետիկի եւ իտալական այլ քաղաքներու մէջ։ Հայաստանի պատմութեան մէկ կարեւոր շրջանին վերաբերող այդ օփերայի թատերատետրը (Լիպրէթօ) գրած է Տոմէնիքօ Լալլի։ Միլանի «Սքալա» թատրոնի մեներգչուհի Լ. Սեւումեան վերջերս Հայաստան ուղարկեց վերոյիշեալ սուիթը՝ բաղկացած նախերգանքէ, պարերէ եւ վերջարանէ։

Ա. Սքառլաթթիի օփերայէն Տիգրանի մեներգը (Յաղթանակի երգը) 16 – 18րդ դարերու իտալական մեներգներու եւ երգերու ժողովածուին մէջ ռուսական բնագիրով հրատարակուած է Մոսկուայի մէջ, 1936ին։

Սքառլաթթիէն զատ, Հայ ժողովուրդի պատմութեան վերաբերող նիւթերով օփերաներ գրած են նաեւ անցնող դարերուն ապրած այլ երգահաններ, ինչպէս օրինակ, Տ. Ալինոնի։ Անոր «Հայաստանի Տիգրան Թագաւորը» օփերան Վենետիկի մէջ բեմադրուած է 1697ին։ 1710ին Վիէննայի մէջ բեմադրուած է «Տիգրան Կասիրին» օփերան, որուն երաժշտութիւնը գրած է երգահան Ա. Պոնոչինի։ 1748ին Լոնտոնի օփերայէն մէջ բեմադրուած է ուրիշ օփերա մը, որուն հեղինակն է Բ. Լամպուննիանի։

Հայաստանի պատմութենէն քաղուած նիւթերով օփերաներ գրած են նաեւ երգահաններ Ա. Տոցցին (Լեհաստան, 1762), Ն. Պիչչինին (1795), Վ. Ռիչինին (Պերլին, 1800), Դ. Արենս (Վենետիկ, 1741) եւ ուրիշներ։

Անհրաժեշտ է, որ Հայաստանի երգահանները եւ Օփերայի վարիչները հետաքրքրուին վերոյիշեալ գործերով եւ ներկայացնեն զանոնք Հայաստանի բեմերուն վրայ, կը գրէ Ա. Տէր-Ղեւոնդեան։

ՆՈՐ ԿՐԿԷՍ

Խորհրդ. Միութեան Մշակութային Նախարարութեան եւ Պետական Կրկէսներու Միութեան որոշումով եւ թոյլտուութեամբ սկսած են վերաշինել Երեւանի պետական կրկէսին շէնքը։

Նախկինը չունէր լաւ նախասրահ, դերասաններու արդուզարդի սենեակներ, հանդիսատեսներուն սպասարկելու անհրաժեշտ յարմարութիւններ, կենդանիներու կացարաններ։

Նորը պիտի ունենայ չորս յարկ, առաջինին մէջ պիտի հաստատուին խաղասրահը եւ օժանդակ այլ դահլիճներ, երկրորդին մէջ պիֆէն, իսկ երրորդ եւ չորրորդ յարկերուն մէջ՝ վարչական սենեակները եւ դերասաններու հանգստեան սենեակները։ Շէնքը պիտի ունենայ վերելակներ, աթոռներ եւ լուացարաններ։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նիւ-Եորքի մէջ կը գործէ, «Հայ Գըրականութեան Բարեկամներ» անունին տակ, համեստ կազմակերպութիւն մը, որ կ'աշխատի տարածել հայերէն գիրքեր, կազմակերպել պարբերական դասախօսութիւններ։ Վերջին մէկ հաւաքոյթին մէջ, ուր խօսած է Տոքթ. Քէշիշեան, նիւթ ունենալով «Բանաստեղծ Զարենցը իբրեւ հայ հոգիին վերջին երգիչը», խօսք առած է ներկաներէն Ամերիկացի մը, որ հայերէն սորված է եւ կ'ուսումնասիրէ Հայոց պատմութիւնը։

Այս Ամերիկացին կը կոչուի Ալպըրթ Սքաթ, բնիկ Փրավիտենսցի։

— Սիրելի բարեկամներ, ըսաւ ոգեւորուած օրուան դասախօսութենէն, շատ ուրախ եմ որ այսօր ձեզի հետ եմ։ Շատ պիտի չխօսիմ, բայց պիտի ուզեմ ըսել որ լաւ Հայեր ըլլաք։

Ես հայ չեմ, չեմ ամուսնացած Հայու հետ, բայց կը սիրեմ Հայերը, որովհետեւ մեծ ազգ են եւ մեծ մշակոյթ ունին։ Այդ պատճառով հայերէն սորված եմ եւ կ'ուսումնասիրեմ Հայոց պատմութիւնը եւ մշակոյթը։

Մի՛ մոռնաք ձեր լեզուն։ Հայ ապրեցէք, հայերէն խօսեցէք։ Դուք մեծ ազգի մը զաւակներն էք։ Լաւ Ամերիկացիներ չէք, եթէ լաւ Հայեր չէք։

Ապրի՛ն Հայերը։ Ապրի՛ Հայաստան։

ԽՄԲ.— Ականջը խօսի այն հայ երիտասարդներուն, որոնք մոռցած են իրենց հայ լեզուն, զոր կը սորվին օտարները ի նշան գնահատութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10[illegible])

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Թագուհու կարծիքով ով լաւ գիտէր յունարէն, ուրեմն կիրթ մարդ էր, ուստի, թւում էր, թէ Փառանձեմի հետ իր մայրենի լեզուով խօսելով՝ նա առնում էր հայրենիքի կարօտը, չնայած որ թէ Արշակի թէ պալատական մի քանի տիկինների հետ խօսում էր յունարէն։ Այնպէս որ Փառանձեմը նրա համար եղաւ գիւտ։ Ու այցելում էր սիրով, եւ այցելիս երբեմն խօսում մէկ - երկու ժամ, իսկ հեռանալիս մտածում միշտ, թէ ի՞նչ կարելի է անել, որ դժբախտը լաւ զգայ իրեն.— Նուէրնե՞ր տար, ինչպէս ընդունուած էր Բիւզանդիոնում, յարմար չէր այժմ — Փառանձեմը սուգի մէջ էր։ Առաջարկէր զբօսանքի գնալ՝ նոյնպէս յարմար չէր քառասունքի պատճառով։ Իսկ յետոյ երբ սկսեցին աշնան ցրտերը, թագուհին բնաւ ցանկութիւն չէր ունենում դուրս գալու եւ, այցելելով Փառանձեմին, աւելի երկար էր նստում մօտը եւ երբեմն փորձում հրաւիրել նրան իր յարկաբաժինը ... Թագաւորի նման Օլիմպիան եւս Փառանձեմի վիշտը մեղմելու նպատակով, խնդրում էր պալատական տիկիններին՝ շատ - շատ այցել դժբախտին։ Առաջին օրերը նա նոյնը խնդրում էր թագաւորից։

— Քո այցը, բազիլեւս, առաւել նշանակութիւն կ'ունենայ նրա համար եւ կը լինի առաւել սփոփիչ, — ասում էր Օլիմպիան, իմանալով հանդերձ, որ Արշակը նոյնպէս այցում է երբեմն։

Այդ մինչեւ Անդոք իշխանի մեկնումն էր։

Վերջերս սակայն Օլիմպիան նկատում էր, որ ամուսինն աւելի յաճախ է այցում Փառանձեմին։ Ի՞նչ էր նշանակում այդ. չէ՞ որ Փառանձեմի վիշտը այժմ, առաջին օրերի համեմատ, մեղմացած էր, եւ ուրեմն հարկ կա՞ր միթէ, որ բազիլեւսն այնքան շատ - շատ այցի նրան, մանաւանդ որ այնքան զբաղուած է իր Աւանով, իր «չար նախարարների» գործով ... Այդ ինչպէս է Արշակը ժամանակ գտնում ... եւ ի՞նչ է խօսում այդքան Փառանձեմի հետ ...

Եւ Օլիմպիան որոշեց — երեւոյթն իր համար պարզելու նպատակով — իմանալ Փառանձեմից, թէ արդեօք գո՞հ է թագաւորի այցերից, կամ՝ հարցնել իրեն Արշակին, թէ ի՞նչ է կարծում — Փառանձեմի վիշտը մեղմացե՞լ է արդեօք ... Ու նրան թւում էր, թէ այդ հարցումների պատասխանից կարելի է մակաբերել մի բան ... Բայց ահա մի օր Փառանձեմն ինքը, որ իրօք նեղւում էր պալատում, խորհելով, թէ ծանրութիւն է շրջապատի համար, իսկ վերջերս, լսելով թագաւորի աներկմիտ ակնարկներն ու խօսքերը, մի օր յայտնեց թագուհուն, թէ ցանկանում է գնալ հարազատների մօտ եւ խնդրում է բարեխօսել արքայի առաջ, որ թոյլատրի։

— Մինչ այսօր քառասունքի պատճառով մեկնել յարմար չէր, — աւելացրեց Փառանձեմը, — այժմ սակայն կարող եմ։

Այս խօսքերը փարատեցին Օլիմպիայի կասկածը եւ նա մտածեց, որ եթէ Արշակն զգում է որեւէ բան դէպի Փառանձեմը, վերջինս սակայն ոչինչ չունի։ Ուստի հանգիստ նկատեց.

— Բայց միթէ՞, Փառանձեմ, լեռներում ցուրտ չէ հիմա։

— Այո, բազիլեւս։ Բայց ես սովոր եմ ցրտերին։

«Այո, Փառանձեմը ոչինչ չունի», — մտածեց թագուհին եւ նոյն օրը երեկոյեան խօսեց թագաւորի հետ, ու այդ զրոյցի ընթացքում նկատեց, որ Արշակը միայն հոգատարութիւն ունի դէպի Փառանձեմը եւ չկայ սակայն այն յատուկ քնքշութիւնը, ինչ կարող էր լինել յափշտակութեան դէպքում։

— Մի այդպիսի փխրուն էակի համար, — ասաց Արշակը, — ինչպիսին Փառանձեմն է, բազիլեւս, անչափ դժուար կը լինի յետադարձ ճանապարհը՝ լեռնաշխարհի ցրտերում ... Վերջապէս, Անդոք իշխանը վերադառնայ Վրաստանից՝ ինքը կ'որոշի գնալու օրը։ Փառանձեմը, միեւնոյն է, առանց նրան մեկնել չի կարող։ Այնպէ՞ս է։

Արշակի այս խօսքերից յետոյ արդէն Օլիմպիայի մէջ ոչ մի կասկած չմնաց թագաւորի զգացումների նկատմամբ, ուստի եւ հարցրեց հանգիստ, նոյնիսկ զուարթ — Ուրեմն լաւագոյն է մնա՞յ։

— Անշուշտ։

Այդ գիշեր Օլիմպիան, կասկածներից ազատուած թեթեւ էր զգում իրեն եւ, եթէ մտածում էր Փառանձեմի մասին, ցաւում էր, որ նա այդքան դեռատի զրկուեց ամուսնուց՝ այդպիսի ողբերգական ձեւով ... Հանգստանալով նա քնեց։

Իսկ առաւօտեան արդէն, սովորական ժամից շուտ այցելով Փառանձեմին, խօսեց հետը եւ ջանաց համոզել, որ ցրտերին չկատարի այդ ուղեւորութիւնը դէպի Բիւզանդիա, այլ մնայ գարնանը, երբ ինքն էլ գուցէ ուղեկից լինէր նրան։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Կ. Տէր Թոմայեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Իսիի բոլոր Սթանոզցիներուն, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին,

ՄԱՆԱՆ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ

յուղարկաւորութեան :

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 *Յունուար, Հինգշաբթի*, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: *Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին: Ս. պատարագ ժամը 5ին :*

6 *Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր* Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, *յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :*

7 *Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց : Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

8 *Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին :*

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ

ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընղեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Նուէրներ եւ անակնկալներ ամէն գնողի :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ LYON

246, RUE VENDOME - TEL.	MO 11.84
20, RUE VILLEROY	MO 32 10
65, RUE ROBERT	LA 07.72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ» տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըրզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (խաշխավան եւ մոզա), *համեմներ «մահլէպ», «օալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումաք, բարամա, լաքերտա, բաքլավա, խատայիֆ, *եւ այլն :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն Պ. Շահպազեան քառասուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշակ Ջամալեան, զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արմիկ Ջամալեան, Տիկին էռնա Ջամալեան, թոռները՝ Սեդա եւ Իվելիթա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ հանրային վաստակաւոր գործիչ՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ :

Կիրակի (Յունուար 8) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գուլվ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ազքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն, Նոր Տարւոյ առթիւ, ծերանոցներուն հազար Ն. Ֆ. :

Տիկին Մելինէ Աւագեան 15 Ն. Ֆ., Ոմն տասը, Տիկին Գօզոսեան, իր ազգականն՝ Երանուհի Աճէմեանի յիշատակին տասը, Տէր եւ Տիկին Հաճի Գօզոսեան, իրենց մօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ յիսուն, Համաչարպասանայի Մարսէյլի եւ Լիոնի մասնաճիւղերը ողբ. Պ. Աւագ Հալաճեանի մահուան առթիւ 30, Ողբ. Տիկին Փեփրոն Հիւսնեանի զաւակները եւ պարագաները իրենց մօր յիշատակին, ծերանոցներուն հարիւր Ն. Ֆ., Գ. Պ. Քարաճեան Հայրապետ քսան, Վահան Ամատունի 10, Տիկին Է. Աղեան 10, Արթին Եկէնեան երեսուն, Տիկին Մարի Սկոնայեան հինգ, Ժիրայր Չիլինկիրեան յիսուն, Վէնսան Ապուլեան քսան, Ազգէ Գարկիրճեան յիսուն Ն. Ֆ.:

Այրի Տիկին Մարիամ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ նախասուութիւններ, ծերանոցներուն.— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գօյաճեան: Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գօյաճեան, Այրի Տիկին Դեղձանիկ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Գեւորգ Գեւորգեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Հալաճեան, Տէր եւ Տիկին Հաճի Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Նալչաճեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Անանիկեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աչըգկէօզեան քսանական Ն. Ֆ., Վարպետեան ընտանիք 10 Ն. Ֆ., ընդհ. գումար 190 Ն. Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Յ. Մուրատեան իրենց ողբացեալ եղբօր՝ Անդրանիկ Վարդուկեանի յիշատակին, ձեռամբ Մեքսիքա, ծերանոցներուն հինգ հաւ, հինգ քիլօ բրինձ, հինգ քիլօ շաքար :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններու: Ազատ Որմնադիրներու երջանկագիտ սկզբնաւորութիւնը եւ ծէսերու արարողութիւնները :

Թարգմանուած Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԷ, 18րդ, ճոխմպուրկի բարձր օթեակէն վկայուած ;

Կը ղրկուի քոնգրը ստացուելուն՝
5 Ն. Ֆ.

14, Av. Albert Sarraut, Goussainville - S. et O.

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գոլա Քոլոմպի մասնաճիւղին թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Սանթըր Ատմինիսթրաթիֆ է Սօսիալի *թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան): Մուտքը ազատ է :*

Ա Զ Դ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդս առ ի գիտութիւն կը ծանուցանէ եւ լուրջ ուշադրութեան կը յանձնէ թաղիս եկեղեցւոյ ենթակայ — Նօթր Տամ Գոնսոլասիօն, Սէն Միթր, Սարթան, Լառօզ, Մեռլան, Գոսա – Ռուժ, Պուտոնիէռ, Ալօ, Մարթէկօ թաղամասերու հայրենակիցներուն թէ՝ Ս. Ծնունդի օրուան օրհնէնքի առիթով ձեզ պիտի այցելէ թաղիս մնայուն հոգեւոր հովիւ Արժանապատիւ Տէր Եղիշէ Խաչակիր քհնյ. Փանոսեան :

Կը խնդրուի վերոյիշեալ թաղամասերու հայրենակիցներէն՝ ի մասնաւորի նկատի ունենալ սոյն պարագան :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 18–ին Ճրագալոյց:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին պատարագ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն :

Այս Կիրակի ժամերգութիւն, Ջրօրհնէք եւ յիշատակ մեռելոց :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դրդրեան վարդապետ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՊԱՐ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ս. ԾՆՈՒՆԴ

6 *Յունուար, Ուրբաթ* Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն *ժամը 8·30ին:*

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու: (Ծնողները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները):

7 *Յունուար, Շաբաթ,* Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին :*

8 *Յունուար, Կիրակի,* Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի, Ճրագալոյց, *ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 15·30ին;*

Ուրբաթ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, *ժամը 8·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ* Օշին աբեղայ Նիկոլեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ԴԷՊԻ ՇԱՌԳՕՆԻԷՌ, ԵՂԱՆԱԿԻ ՓԱՅԼՈՒՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շառպօնիէռի Կռան Սէրքլը շքեղ սրահներուն մէջ
Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եկեղեցաշէն շինարար յանձնախումբի
Յունուար 8, Կիրակի օր ժամը 17էն մինչեւ լոյս
Հայկական եւ միջազգային աքռաքսիոններ
Մասնակցութեամբ

GEO MOUQUET ET JACKY MALLEREY

(Շառպօնիէռի երկու նուագախումբերու)

Գեղարուեստական բաժին, կը մասնակցին Ռատիօ – թէլէվիզիոնի *երգչուհի*
Օր. Ժ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզէն), Օր. Մ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Մարսէյլ),
Օր. Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ
(Լիոնի Օփերայէն եւ քոնսէրվաթուառէն)

Պիւֆէ, «անգլիական ափսէ» եւ հայկա կան առատ համադամ ուտելիքներ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice . ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI
4 JANVIER
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8993 37ÈME ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4794

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՍԻ ՏԱՐԻ

Յոյսերով ու լաւատեսութեամբ կը թեւակոխենք նոր տարին :

Անցեալի ժառանգ բազմաթիւ բարդ հարցեր լուծումի կը սպասեն :

Միամիտ չենք հաւատալու համար, որ մէկ օրէն միւսը կարելի պիտի ըլլայ դըրախտի վերածել աշխարհը՝ գոհացնելով բոլոր դժգոհները, ապահովելով արդարութեան վեհ սկզբունքներուն գործադրութիւնը՝ մարդոց եւ ազգերու համար:

Դժգոհ են շատ մը ազգեր, որովհետեւ զոհերն են անիրաւութեան եւ ապերախտութեան: Որովհետեւ ուժը տիրապետող է միշտ եւ ոտնակոխ կ՚ընէ արդարութիւնը :

Մեծ ձուկերը կը կլլեն փոքրերը : Մեծ ու զօրաւոր ազգերն ալ կը կեղեքեն պզտիկները, իրենց ճանկերուն մէջ ճզմելով զանոնք :

Ի՞նչ ճակատագիր կը սպասէ փոքր ազգերուն 1961ի ընթացքին :

Վերջացող տարին բարեբաստիկ եղաւ Ափրիկէի բազմաթիւ ժողովուրդներուն համար, որոնք տիրացան իրենց անկախութեան, բոլորովին անյուսալի կերպով:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը, որուն վրայ մեծ յոյսեր դրած էին անազատ ազգերը, տարօրինակ հետեւանքներ ունեցաւ :

Աշխարհ բաժնուեցաւ երկու հակամարտ ճակատներու :

Կրեմլին իր իշխանութիւնը տարածեց քաղաքակիրթ Եւրոպայի կարեւոր մէկ մասին վրայ, իր բռնակալ վարչաձեւին ենթարկելով դարաւոր մշակոյթի տէր ժողովուրդներ, — Լեհաստանէն մինչեւ Պալքաններն ու Արեւելեան Գերմանիա, հասնելով մինչեւ Ադրիական :

Ինչպէս կը շեշտէր Զօրավար տը Կոլ նոր տարուան իր պատգամին մէջ, Խորհրդային Միութիւնը դարձած է ամէնէն մեծ աշխարհակալ պետութիւնը՝ իր մականին տակ առնելով տասներկու երկիրներ, հարիւր միլիոնաւոր բնակչութեամբ:

Մինչ երկաթէ վարագոյրէն անդին բազմաթիւ ազգեր կը կորսնցնէին իրենց անկախութիւնը, Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ օտար լուծի ենթակայ ժողովուրդներ անկախութեան կը տիրանային, շնորհիւ աշխարհակալ երկու մեծ պետութեանց՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արդարամիտ քաղաքականութեան :

Ամէնէն առաջ անկախութիւն կը ստանային Սուրիա եւ Լիբանան, որոնք Ֆըրանսական հոգատարութեան ենթարկըւած էին օսմանեան կայսրութեան քայքայումէն ի վեր: Հնդկաչին, Մարոք ու Թունուզ նոյն բախտին կ՚արժանանային: Անցնող տարին ալ պիտի տեսնէ ափրիկեան բազմաթիւ գաղթավայրերու ազատագրումը :

Իր կողմէ Մեծն Բրիտանիա անկախութիւն շնորհեց Ասիոյ մէջ աւելի քան կէս միլիառ մարդոց — Հնդկաստան եւ Փաքիստան, Սէյլան, եւայլն:

Փաստը ցոյց տուաւ թէ ո՞վ էր բուն աշխարհակալը: Անգլիա եւ Ֆրանսա՞ թէ Խորհրդային Միութիւնը :

Մոսկուայի վարիչները մինչեւ այսօր ոչ մէկ առիթ կը փախցնեն իբրեւ աշխարհակալ ամբաստանելու համար այս երկու երկիրները: Այլեւս ոչ ոք կը հաւատայ իրենց քարոզութեանց :

Այսօր ամէնէն մեծ աշխարհակալն է Խորհրդային Միութիւնը :

Յուսա՞նք որ 1961ին հետեւելով Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ բարի օրինակին՝ Մոսկուա անկախութիւն պիտի շնորհէ, վերջապէ՞ս, իր բռնակալ վարչաձեւին ենթակայ 16 Հանրապետութեանց եւ արբանեակ երկիրներու ժողովուրդներուն ;

Պիտի համարձակի՞ թօթափել իր վրայէն աշխարհակալի մակդիրը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՌԵՆ ԵՏՔ

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ "ՈՉ"Ը

«Ո՛Չ, ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՅՕ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ» Կ՚ԸՍԷ ՊԻՏՕ

Երկուշաբթի իրիկուն Միւթիւալիթէի մէջ Անկախները հանրաժողով մը կազմակերպած էին, հանրաքուէէն վեց օր առաջ համոզելու համար ժողովուրդը եւ մանաւանդ «անկախ» քուէարկողները, որ «ոչ»ը աղէտ չէ այլ՝ ընդհակառակն միակ պարկեշտ եւ տրամաբանական պատասխանը այն ծուղակին որ է հանրավճիռը:

Նախ խօսք առին անկախ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ, ապա օրուան հերոսները՝ Սուսթել, Պիտօ եւ Լաֆէ : Երեք հազարէ աւելի ունկնդիրներու առջեւ, Տիտ հրաւիրելով ներկաները լռութեան ըսաւ — «Գոռացած առենն է որ ձայներ կը կորսուին, խորհեցէք ձեր դըրացիին որ լուռ է: Ան է զոր պէտք է հաշուի առնել: Ալժերիան Ֆրանսայի մէջ, Ֆրանսան Եւրոպայի մէջ, Եւրոպան Ատլանտեան Ուխտին մէջ: Ահա, մեր «ոչ»ին իմաստը դէմ յանդիման՝ ալժերական Ալժերիոյ, ձիաքարշ կառքերու Եւրոպային, հայրենիքներու Եւրոպային»:

Տիտ կը ծանրանայ Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն վրայ եւ կը խօսի նաեւ Քոնկոյի մասին որուն կորուստը այնքան ծանր եղաւ Պելճիոյ համար եւ կ՚եզրակացնէ — «Ֆրանսան ո՛չ պիտի ըսէ իր բանակին նուաստացումին, ո՛չ Սահարայի քարիւղի կորուստին, ո՛չ Ալժերիոյ Ֆըրանսացիներու ջարդին, վերջապէս ո՛չ այն մարդուն որ, ոչ լսել կ՚ուզէ, ոչ ալ տեսնել»: Բեմ կը բարձրանայ իրաւագէտ մը՝ Պառաշէն, որուն համար հանրաքուէն ծուղակ մըն է նպատակ ունենալով ժողովուրդին ուսին բարդել Ալժերիոյ լքումին պատասխանատուութիւնը : «Ֆերնանտելին «Այո՛»էն ժունի «ո՛չ»ը կը նախընտրեմ »:

Նախկին նախարար Գ. Լաֆէ շատ աւելի խիստ է — «Երկիրը տակաւին թոյլ պիտի տա՞յ որ զինքը կառավարէ մարդ մը որ փառամոլութեան առանձնութեանց մէջ կորսուած է »:

Սուսթելի տեսակէտը ծանօթ է, դէմ է տը Կոլի քաղաքականութեան եւ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ նաեւ հանրաքուէին որուն արդիւնքը չընդունիր ի յառաջագունէ: Սուսթել մեծ տպաւորութիւն կը գործէ լսել տալով տը Կոլի մէկ հին ճառը ձայներիզի վրայ ուր նախագահը Ֆրանսական Ալժերիոյ մասին կը խօսի :

Վերջապէս խօսք կ՚առնէ ժորժ Պիտօ. « Ոչ մարդ մը, ոչ ժողովուրդ մը իրաւունք ունի մէկէն իր քաղաքացիութիւնը, իր հողը, իր մեռելները եւ իր դրօշակը առնելու: Եւ եթէ մարդ մը համաձայնի տալ, իր համաձայնութիւնը ոչ մէկ արժէք ունի »: Պիտօ չի հասկնար թէ ի՞նչպէս պիտի պաշտպանուին Ալժերիոյ Եւրոպացիները : Կը յիշեցնէ նաեւ որ «այո»յին մարդը Գուրկիւպա, 10էն 15 հազար Ֆելլականներ կը զինէ Թունուզի մէջ եւ Ֆրանսայի միլիառներով օգտուած է եւ կ՚եզրակացնէ «ո՛չ հանրաքուէին կը նշանակէ այո՛ հայրենիքին » :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ԱՆՑԱԾ ԵՆ ԼԱՈՍԻ ՄԷՋ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳԻՉ Է

Լաոսի մէջ կացութիւնը միշտ խառնակ է: Փաթէթ – Լաոյի համայնավար եւ գնդապետ Քոնկ – Լէի չէզոք [illegible] տակ համայնավարներու հետ գործակցող ուժերը յարձակումի անցած են ժարէսի հարթավայրին վրայ, որ ռազմագիտական եւ տնտեսական կարեւոր շրջան մը կը նկատուի Լաոսի համար: Վերջին լուրերուն համաձայն յարձակողները յաջողած են գրաւել Ֆոնկ – Սալի քաղաքը ու յառաջանալով դէպի հարաւ, արդէն իսկ պաշարած են թագաւորանիստ քաղաքը՝ Լուանկ – Փրապանկ: Այս ռազմագիտական կարեւոր կեդրոնին հետ հաղորդակցութեան գրեթէ բոլոր ճամբաները կըտրուած են: Բաց կը մնայ միայն օդի ճամբան: Զինուորական դէտերու կարծիքով ժարէսի հարթավայրին գրաւումը՝ համայնավար ուժերու կողմէ մեծ հարուած մը պիտի ըլլայ հակահամայնավար զօրավար Ֆումիի եւ իշխան Պուն – Ումի համար, քանի որ համայնավար ջոկատները պիտի յաջողին պաշարել Լաոսի գըլխաւոր եւ ռազմագիտական արժէք ներկայացնող քաղաքը՝ Վիէնթիան :

Քաղաքական կացութիւնն ալ շփոթ եւ վտանգաւոր է ; Խ. Միութիւնը բացէ ի բաց միջամուխ եղած է զէնք եւ ռազմամթերք հասցնելով : Դեկտեմբեր 3էն ի վեր խորհրդային օդանաւեր անկարգելօրէն զէնք, ռազմամթերք եւ ուտեստեղէն կը հասցնեն : Ամերիկեան շրջանակները կը պնդեն, թէ Փաթէթ – Լաոյի ուժերը կը պարենաւորուին Հիւսիսային Վիէթնամի եւ համայնավար Չինաստանի կողմէ : Իրերու այս կացութեան մէջ Ամերիկեան եօթներորդ նաւատորմիղը պատրաստ է : Միւս կողմէ մտահոգ են Լոնտոնի եւ Փարիզի պաշտօնական շրջանակները, որոնք համաձայն չեն Ամերիկացիներու միջամտութեան ծրագրին:

Մոսկուայի Քուպայի դեսպանատան ընդունելութեան մը ընթացքին՝ Խրուշչեւ անդրադարձաւ Լաոսի կացութեան : Այս առթիւ առաջարկած է որ վերստին գումարուի Ժընեւի 1954ի խորհրդաժողովին նման ժողով մը՝ քննելու համար Լաոսի կացութիւնը: Խրուշչեւի կարծիքով գործի պէտք է լծուի նաեւ Լաոսի համար կազմուած միջազգային հսկողութեան յանձնախումբը: Յանձնախումբը բաղկացած է Հնդկաստանի, Լեհաստանի եւ Քանատայի ներկայացուցիչներէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒԲԼԻԻ փոխանակութիւնը՝ տասը հին մէկ նորի դէմ, սկսաւ երեքշաբթի ու պիտի տեւէ մինչեւ Մարտ 31: Խ. Միութեան զանազան շրջաններու մէջ հաստատուած 29.000 կեդրոններ պիտի կատարեն անհրաժեշտ փոխանակութիւնները: Հրապարակըւած են եօթը թղթադրամներ (երեքէն հարիւր ռուբլի) եւ ութ դրամներ (մէկ կոպէկէն մինչեւ մէկ ռուբլի). Միջազգային շուկայի մէջ ռուբլիին արժէքը պիտի բարձրանայ 10 առ հարիւր :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻԷՆ Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը ցոյցեր եւ միջադէպեր պատահած են Ալժէի Քազպային մէջ: «Կեցցէ՛ Ֆերհաթ Աբպաս» պոռացած են Մահմետականները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ընտանեկան Նպաստներու գրասենեակէն 160 միլիոն հին ֆրանք գողցուած է առջի օր: Գողերը առօք–փառօք ներս մտած են բանալիով :

ԱՆՎԷՐՍԻ մէջ 15.000 բանուորներ «Էյսքէնս քաշուէ» պոռացած են Երեքշաբթի առաւօտ, իսկ Պրիւքսէլի մէջ բանուորները հաւաքուած են «Ժողովուրդի տան» առջեւ մինչ զինուորներ եւ ոստիկանները կը պաշտպանեն խորհրդարանը :

ՄԱՐԵՇԱԼ ԺՈՒԷՆԻ դէմ նոր միջոցներ ձեռք կ՚առնուին կառավարութեան կողմէ: Հեռացուելէ ետք պատերազմական բարձրագոյն խորհուրդէն, նոր հրովարտակով մը Ժուէնի կ՚արգիլուի այլեւս անձնական սպայակոյտ ունենալ: Արդէն մէկ տարի է որ մարեշալ Ժուէն չէզոքացուած է :

ՊԱԶԱՎԻԼԱՆՔԱՅԻ համափրիկեան խորհրդաժողովը բացուեցաւ : Կը մասնակցին Գանա, Կինէ, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն, Մալի, Լիպիա, Սէյլան, Մարոք եւ «Ալժ. Առժ. կառավարութիւնը»: Դիտեր ղրկած են Հնդկաստան եւ Հապէշիստան: Օրակարգ՝ Քոնկօ եւ Ալժերիա: Ֆ. Աբպաս ուշ մնացած է, օդանաւը պարտադիր էջք մը կատարած է Մատրիտ :

ԶՈՒ ԷՆ ԼԱՅ, համայնավար Չինաստանի վարչապետը Ռանկունի ժամանած է : Պիրմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ արժանացած է յիսուն հազար դիմաւորող անձերու խանդավառ ընդունելութեան : Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած էր բացառիկ հմայք մը տալու համար ընդունելութեան :

ԶՕՐ. ԿԻՒՐՍԷԼ ՄԱՄԼՈՅ ԱՍՈՒԼԻՍ ԿՈՒՏԱՅ

Զօր. Կիւրսէլ, ապաքինած ըլլալով մամլոյ ասուլիս մը տուաւ Անգարայի մէջ: Հարցումները տրուած էին գրաւոր:

Թուրք պետութեան նախագահը յայտնեց թէ շուտով պիտի արտօնուի քաղաքական գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ: Մինչեւ Սահմանադիր ժողովին բացումը՝ փոփոխութիւն պիտի չկատարուի Նախարարաց Խորհուրդին մէջ: Արեւմտեան Գերմանիա նիւթապէս կ՚օժանդակէ Թուրքիոյ: Ուրիշ երկիրներ եւս առաջարկներ կը ներկայացնեն օժանդակելու համար: Սահմանադիր ժողովը պիտի ունենայ բարձրորակ եւ մեծարժէք անդամներ: Պիտի պատրաստուի ամէնէն կատարեալ սահմանադրութիւնը :

Հարցում.— Փոփոխութիւն մը կա՞յ նախագահական թեկնածութիւնը ընդունելու մասին ձեր որոշումին մէջ :

Զօր. Կիւրսէլ.— Տակաւին բաւական ժամանակ կայ: Առայժմ բան մը չըսեմ ; Ես ալ ձեզի կը հարցնեմ. «Ի՞նչ ընելու եմ» :

Լրագրողները.— Պէտք է դնէք ձեր թեկնածութիւնը :

Զօր. Կիւրսէլ.— Երբ առենը գայ, որոշում պիտի տանք :

Ետքը Զօր. Կիւրսէլ յայտնեց թէ լայն յատկացումներ պիտի ըլլան զանազան հիմնարկութեանց: Եւ իբրեւ կաղանդչէք՝ ըսաւ թէ շաքարին գինը պիտի զեղչուի :

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Դեկտեմբեր 26ին կուսակալին ներկայացած է հայկական պատուիրակութիւն մը, որուն մաս կը կազմէին Կ. Աբրահամեան, Մ. Փափազեան եւ Վ. Խարբութլեան, եւ յուշագիր մը մատուցած, ընտրութեանց վերաբերեալ: Կուսակալին տրուած են նաեւ բերանացի բացատրութիւններ, ու խնդրուած որ յուշագիրը յանձնուի պատկան իշխանութեան :

«Որեւէ լուսաբանութիւն տրուած չէ, սակայն, ժամուլին ; Ո՛չ պատկան իշխանութեան պահանջին մասին, որուն արձագանգը լսուեցաւ շաբաթներ առաջ, ոչ ալ հայ ժողովուրդին խնդրանքին մասին, որ ահա կը ներկայացուի :

Բայց ի՞նչպէս պիտի գրուի պատմութիւնը, երբ ամէն բան գաղտնի կը պահուի :

ՇՓՈԹ ՎԻՃԱԿ ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔՈՒՄ

(Քառասնամեակի հանդիսաւոր նիստը յետաձգուած: Կենտկոմի Ա. Քարտուղարը պաշտօնանկ):

Ա.

Հայաստանից ստացուած վերջին լուրերը մխիթարական չեն: Կեանքի համաչափ ընթացքը նորից խանգարուել է այնտեղ: Այդ մասին են վկայում երկու կարեւոր իրադարձութիւններ՝ Հայաստանում խորհրդային իշխանութեան հաստատման եւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կազմաւորման40ամեակի առթիւ տեղի ունենալիք գլխաւոր հանդէսի երկ–նակի յետաձգումը անորոշ ժամանակով եւ կուս. կեդրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղար Ս. Թովմասեանի ազատումը իր պարտականութիւններից .

Հայաստանի խորհրդայնացման տօնը սովորաբար կատարւում էր չատ համեստ կերպով: Ոչ զօրահանդէս , ոչ հրավառութիւն եւ ոչ էլ աշխատաւորութեան շքերթ: Այդ ամէնը վերապահւում էր Հոկտեմբերեան յեղաշրջման տօնակատարութեան: Այս տարի, սակայն, ի նկատի ունենալով որ լրանում է Հայաստանի խորհրդայնացման 40ամեակը, որոշւում է մեծ եւ աննախընթաց ծաւալով հանդիսաւորութիւններ կատարել ոչ միայն ամբողջ Հայաստանում, այլ նաեւ անդրկովկասի եղբայրական հանրապետութիւններում եւ նոյն իսկ Մոսկուայում : Բուն հանդէսը, բնականաբար պիտի կատարուէր Նոյեմբերի29ին:Այդ Թուականից ամիսներ առաջ, սակայն տեղի են ունենում այսպէս ասած նախատօնի հանդէսներ , յոբելենական ժողովներ, գիտական նստաշրջաններ, պլէնումներ, որոնց իրենց մասնակցութիւնն են բերում նաեւ Վրաստանի , Ազրբէջանի եւ միութենական միւս հանրապետութիւնների ներկայացուցիչները, բայց բուն հանդէսը, որին ըստ լուրերի պիտի ներկայ լինէր Խրուշչեւը, պիտի կատարուէր, ինչպէս ասացինք վերը, Նոյեմբերի 29ին: Գաղութահայ որոշ թերթեր գրեցին որ այդ օրը տեղի պիտի ունենայ «մեծ անակնկալը» Հայաստանի սահմանների սրբագրումը, որ պիտի յայտարարէր իր ելոյթի մէջ Խրուշչեւը :

Անակնկալ բան պատահեցաւ, բայց ոչ այն, որ սպասւում էր ոմանց կողմից : Այդ անակնկալը գլխաւոր հանդէսի յետաձգումն էր, որ տեղի ունեցաւ երկու անգամ :

« Ս. Հ. »ի Նոյեմբեր 23ին թւում հրատարակուած է Հայաստանի Գեր. Սովետի նախագահութեան եւ Կոմ. կուսակցութեան կենտկոմի Բիւրոյի յայտարարութիւնը , որով յայտնւում է, որ այդ մարմինները որոշել են Հայաստանում սովետական իշխանութեան հաստատման եւ Կոմ. Կուսակցութեան կազմաւորման 40ամեակի առթիւ Գերագոյն Սովետի եւ Կոմ. կուսակցութեան հանդիսաւոր նիստը հրաւիրել Դեկտեմբեր 3ին: Ուրեմն միացեալ նիստը, որ պիտի հրաւիրուէր Նոյեմբեր 29ին, յետաձգւում է Դեկտեմբեր 3ին: Թերեւս այդ պատճառով էլ Հայաստանի Կոմ. Կուսակցութեան Կենտկոմի պլէնումը (լիակատար նիստը), որ նշանակուած էր Դեկտեմբերի 6ին, որոշւում է հրաւիրել 1961 թուականի Ցունուար ամսին: Ուշադրաւ է պլէնումի յետաձգման պարագան : Կենտկոմը իր որոշումի մէջ, յայտնելով որ Դեկտեմբերի 6ին նշանակուած պլէնումը յետաձգւում է, չի ճշդում թէ ե՞րբ այն տեղի պիտի ունենայ: Պաշտօնական յայտարարութեան մէջ ասուած է միայն՝ «փոխադրել 1961 թուականի Յունուար ամսին»: Ինչպէս տեսանք վերը Գեր. Խորհուրդի նախագահութիւնը եւ կենտկոմի բիւրօն այդպէս չեն վարւում: Նրանք , Նոյեմբեր 23ին յայտնելով որ միացեալ նիստը յետաձգւում է, ճշդում են նաեւ այդ նիստի գումարման թուականը՝ Դեկտեմբեր 3ը: Բայց վերոյիշեալ բարձրագոյն մարմինները ուղիղ վեց օր յետոյ երկրորդ անգամ յետաձգում են 40ամեակի բուն հանդէսը եւ այս անգամ առանց յայտնելու թէ այն ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ :

« Սով. Հայաստանի»ի Նոյեմբեր 29ի թւում տպագրուած է հետեւեալը. «Հայկական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի նախագահութիւնը եւ Հայաստանում սովետական իշխանութեան հաստատման եւ Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի կազմաւորման 40ամեակի առթիւ հայկական ՍՍՌ Գերագոյն Սովետի եւ Հայաստանի կոմունիստական պարտիայի կենտրոնական կոմիտէի՝ 1960 թուականի Դեկտեմբերի 3ին նշանակուած հանդիսաւոր նիստը յետաձգել : Հանդիսաւոր նիստ գումարելու օրուայ մասին կը հաղորդուի լրացուցիչ կարգով »:

Այսպէս ուրեմն, Հայաստանի խորհրդայնացման եւ կուսակցութեան կազմաւորման 40ամեակի բուն հանդէսը յետաձգւում է երկրորդ անգամ, ընդորում այս անգամ արդէն անորոշ ժամանակով: Նոյեմբերի 23ին, երբ տեղի է ունենում առաջին յետաձգումը, Հայաստանի Գեր. Սովետի նախագահութիւնը եւ Կուս. Կենտկոմը գիտէին, որ կարող են 40ամեակի տօնը կատարել Դեկտեմբերի 3ին , բայց Նոյեմբեր 29ին, երբ տօնակատարութիւնը յետաձգւում է երկրորդ անգամ ,վերոյիշեալ բարձրագոյն մարմինները այս անգամ արդէն չգիտեն թէ ե՞րբ կարող են կատարել 40ամեակի տօնակատարութիւնը: Ցայտարարութեան մէջ ասուած է հանդիսաւոր նիստ գումարելու օրուայ մասին կը հաղորդուի լրացուցիչ կարգով: Մեր տրամադրութեան տակ ունենք Երեւանի թերթերի Դեկտեմբեր 18ի թիւերը, բայց այդ լրացուցիչ հաղորդագրութիւնը դեռ եւս չէ կատարուած :

Ինչո՞ւ համար են կատարւում այս յետաձգումներ: Ինչո՞ւ ոչ մէկ անգամ բացատրութիւն չի տրւում առ այն թէ ինչո՞ւ է յետաձգւում 40ամեակի հանդէսը: Ինչո՞ւ երկրորդ անգամուայ յետաձգումից յետոյ չէ ճշդուած թէ ե՞րբ պիտի գումարուի այդ հռչակաւոր միացեալ նիստը: Այս կարգի բազմաթիւ հարցերի դուռ են բաց անում Կենտկոմի եւ Գեր. Սովետի նախագահութեան հաղորդագրութիւնները, որոնց մէջ, հակառակ թափած ջանքերի մէկ հարց այնուամենայնիւ պարզ է դառնում մեզ համար՝ Հայաստանում նորից խանգարուել է կեանքի բնականոն ընթացքը, խառնակ վիճակ է ստեղծուել խորհրդահայ կեանքում :

Դրա անվիճելի ապացոյցն է Հայաստանի Կոմ. կուսակցութեան առաջին քարտուղար Սուրէն Ցակոբի Թովմասեանի ազատումը իր պարտականութիւններից : Այդ մասին, սակայն, վաղուան թիւով :

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՈԹԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԸ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ

ԳՈԹԵՐԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԱԼՓԱՓԵՏՆԵՐՈՒ ՀՆՁԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գոթերէնը մեռեալ լեզու է: Մանօթ է այն միայն Աստուածաշունչի գոթերէ թարգմանութեան հատակոտորներէն : Այս հանգամանքին մէջ որոշ դժուարութիւններ կան ճշդելու գոթական այբուբենի մէկ մի հնչիւն: Առ այս գերմանագէտները առաջնորդ ունեցած են յունական եւ լատին նշանագիրներ եւ գոթական անուններ՝ առանց կարենալու լուծում մը գտնել: Այժմ, երբ կ՚ապացուցուի , թէ այդ գոթական այբուբենի հեղինակը Մաշտոց է, ինքնին կը տեսուի, թէ հրնչիւններուն համապատասխան նշանագիրներ տրուած են հայ Մաշտոցէն, այնպէս ինչպէս հնչած են անոնք իր խօսուածքին մէջ. Բենիամին Երէցի արտասանութեամբ:

Եթէ Մաշտոց Գոթերուն այբուբէն տուաւ, տուաւ անշուշտ նաեւ այբուբէնին պարունակած նշանագիրներու անունները : Վիէննայի ազգային մատենադարանին մէջ գտնուած է գրուած գոթերէն ալփաբետը, եւ անոնց կից մէկ մի նշանագրի անուանակոչութիւնը : Նոյն ձեռագրին մէջ կան նաեւ Ռուն (բացատրութիւնը՝ ստորեւ) գիրերու անունները : Գոթերէն գրերը հոս դասաւորուած են լատինական ալփաբետի կարգով: Հ. Ակինեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ գերման գիտնոց այն խօսքերուն վրայ, որ ինչ ինչ անուններ չատ նման կը հնչեն հայ այբուբենի անուններուն :

Աստուածաշունչի գոթերէն թարգմանութեան նկատմամբ Հ. Ակինեան կը գրէ :—

« Թէպէտ այսպէս անկատարութիւն հատակոտորներով հասած է մեզի Աստուածաշունչի գոթերէն թարգմանութիւնը, բայց եւ այնպէս վկայ են, անոնք, թէ Ս. Գրոց առաջին կէսին գոթական գրականութեան առաջին վաստակաւորները տարած են ա՛նխոնջ եռանդով արդիւնաւոր գործունէութիւն»: Նկատելով , որ գոթերէն լեզուն առաջին անգամ իբրեւ գրական լեզու Աստուածաշունչի թարգմանութեան կը գործածուի, չէր կրնար այն ամենայնիւ կատարեալ ըլլալ: Հակառակ իր թերութիւններուն, Հ. Ակինեան կը հաստատէ թէ Բենիամին Երէց ի գլուխ հանած է հոյակապ գործ մը, կառուցուած է գոթերէն լեզուի յուշարձան մը հրաշալի յօրինուածքով , եւ « Այդ յուշարձանին հիմնաքարը դրած էր Մաշտոց, վարդապետ Հայոց»:

ԳՈԹԱԿԱՆ ԱԼՓԱՓԵՏԻ ՎԵՐԱՊՐՈՒՄԸ ՌՈՒՆ ՆՇԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

*

ԳՈԹԱԿԱՆ «ՖՈՒԹԱՐՔ»Ի ԲԱԶՄԱԴԱՐԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ՝ ՄԱՂԹԱՆՔ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ, ԼՈՒՍՈՒԱԾ Է

Ռուն նշանագիրներ.— Վերեւ յիշատակութիւնը եղաւ Ռուն գիրերու: Կարելի չէ մտնել գոթերէն ալփափետի եւ ռուն գիրերու միջեւ կապը: Ըստ Տակիտոսի, հին Գերմանները սովորութիւն ունէին պտղատու ծառի ճիւղ մը առնել, վրան խորհրդաւոր գիծեր գծել, ապա ցպիկ ցպիկ կտրել եւ խառն լեցնելով սպիտակ կտաւի մը վրայ վիճակ քաշել: Վիճակի թագաւորը կամ թագուհին կ՚առնէր այդ ցպիկներէն երեքը, քովէ քով կը դնէր եւ անոնց նայելով գուշակութիւններ կ՚ընէր: Այս ցպիկները կը կոչուէին Ռունա, որուն նշանակութիւնն էր խորհրդաւոր կամ խորհուրդ: Գերմանները անդրադարձեր չէին կ՚ըսէ Տակիտոս :

Այս ռունա բառը յետոյ գտնուած է յատկացուած գերման ցեղերու քով տարածուած տեսակ մը նշանագիրներու , զորոնք գործածած են փայտագծութեան մէջ, այսինքն փայտիղէն առարկի վրայ գծելով գրելու: Այսպիսի արձանագրութիւններ, փայտեայ, քարեայ եւ մետաղեայ առարկաներու վրայ, այսպէս զարդեղէններու, զէնքերու, անօթներու , եկեղեցական բեմանակներու, տուներու գրանիներու եւ տապանաքարերու վրայ , գտնուած են Սկանտինաւիա, Տանըմարքա, Գերմանիա, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Պալքաններ, ուստի ընդհանրապէս գերմանարնակ երկիրներու մէջ եւ անոնց ընթացած հետքերու վրայ: Գրուած են ռուն գրերով, չատ անգամ անիմանալի լեզուով:

Կայ նաեւ ուրիշ խումբ մը նշանագիրներու, ռունական ալփափետէ այլազան դասաւորութեամբ եւ թիւով առաւել եւ նուազ, զոր սովորութիւն է «Ֆութարք»

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԾԱՌԸ

Ամէն ոք կը լռէ, բայց ճաշէն ետք Մաք Տուկըլ կամացուկ մը կ՚ըսէ Լէտի Մերիին որ ընտանեկան աւանդութեամբ մը համաձայն գիւղերային կառքերու այդ աղմուկները յայտարարն են մօտալուտ մահուան մը: Արդարեւ,այդ օրէն երկու ամիս ետք, գղեակին տիրուհին կը մահանայ, մինչ Լէտի Մերի որ Նորին Վեհափառութեան թագուհիին պատուոյ տիկիններէն մէկն էր, կը պատմէ այս պատմութիւնը ծերունազարդ Թագուհի Շառլօթին, հակառակ որ Գէորգ Թագաւորը կ՚ընդմիջէ զինքը, աղաղակելով. «Ինչ, դարձեալ ուրուականնե՞ր... հե՜րիք է »:

Ձեզի պիտի ըսեմ թէ ինչպէս, իրիկուն մը, մայրամուտին, եղբօրս կնոջ մօրեղբայրը, երբ ձիով տուն կը վերադառնար, ճէշդ իր տունը տանող արահետին վրայ տեսաւ մարդ մը որ կը թուէր իր ճամբան խափանել: «Ի՞նչ գործ ունի այս մարդը հոս, իր վերարկուով, խորհեցաւ մտովի, արդեօք կը փափաքի որ ձիուս իր մարմնոյն վրայէ՞ն անցնիմ : Հէյ, հէյ, ուշադրութիւն», պոռաց մօրեղբայրը. Սակայն, վերարկուով մարդը տեղէն չշարժեցաւ: Ձիաւորը տարօրինակ սարսուռ մը ունեցաւ, երբ տեսաւ որ մարդը չի շարժիր, եւ շարունակ յառաջացաւ, զանգաղեցնելով սակայն իր ձիուն վազքը .

Երբ բաւականաչափ մօտեցաւ, այնքան որ ձիուն ասպանդակը գիպաւ վերարկուաւոր մարդուն, ձին յետս ոստում մը ըրաւ, իսկ մարդը բարձրացաւ համբուն երկայնքին գտնուող սալայատակին վրայ անբնական ձեւով մը, գրեթէ սահելով քան քալելով, առանց իր ոտքերը գործածելու երեւոյթը ունենալու եւ բնաւ ետին չդառնալով՝ մինչեւ իր անյայտանալը :

Եղբօրս կնոջ մօրեղբայրը աղաղակեց.

— Օհ, երկինք, զարմիկս Հէրրին է, որ Գոմպէյ էր...

Եւ խթանելով իր ձին, հասաւ տան առջեւ, սանձը յանձնեց գինքը դիմաւորող սպասաւորին, եւ զարմացած վիճակի մը մէջ էր, երբ վերստին երեւցաւ անծանօթ դէմքը ... որ կ՚անցնէր մարգագետնին վրայ բացուող սրահին պատուհանին առջեւէն ...

Այս անգամ, մօրեղբայրը ներս մտնելով սրահէն, հոն տեսաւ միայնակ նստած իր քոյրը, եւ անոր հարցուց .

— Ալիս, ո՞ւր է զարմիկս Հէրրին ...

— Ձեր զարմիկը Հէրրի՞ն .. Ծո՞ն:

— Այո, Հէրրին, որ Գոմպէյէն վերադարձած է, զինքը տեսայ փոքրիկ արահետին վրայ, իսկ հիմա հոս մտաւ ...

Եւ սակայն, ոչ Ալիսը եւ ոչ ալ ուրիշ ոչ ոք տեսած էր յիշեալ զարմիկը, եւ աւելի ուշ տեղեկացանք որ նոյն օրը եւ նոյն այդ ժամուն զարմիկ Հէրրին մահացած էր Գոմպէյի մէջ...

Տակաւին քանի քանի գերմանական դղեակներ ուր կ՚երթանք մենք նստիլ միայնակ, սպասելու համար ուրուականներու երեւումին: Այդ սենեակները, հակառակ իրենց չքեղ կահաւորումին, մեր վրայ կը թողուն խորունկ անձկութեան մը դրոշմը: Կրակարանին մէջ ճարճատող բոցերուն ցոլքը զարնելով պատերուն, մեզի այն տպաւորութիւնը կուտայ թէ պատերուն վրայ կը տեսնենք ստուերներ:

Որքան օթեւաններ, ուր երբ տանուտէրը եւ իր աղջիկը կ՚ակարանին բոցը հրահրէլ եւ մեր առջեւ խորոված աքաղաղ մը եւ հաննոսեան գինիի սրուակ մը զետեղելէ ետք կը հեռանան, մենակութիւնը կը ճնշէ մեր հոգիներուն վրայ ...

Քանի՛ երկար ներրանցքներ, ուր գոցուող դուռի մը ձայնը արձագանգ կուտայ՝ նըման կայծակի ցոլացումին, եւ ուր, երբ գիշերը հասնի, բոլորս ալ մասնակից կ՚ըլլանք ուրուացուցութեան զաղտնիքներուն ...

Մեր Ծնունդի ծառը հարուստ է այս օրինակ յիշատակներով :

Ահ, բոլոր այս պերճ եւ նուազ մաքուր պատկերներուն մէջ, եթէ թէ կարենայի վերագտնել այն պատկերները, որ միայն Ծնունդի մասերներուն հինաւուրց երաժշտութիւնը կրնայ պարգեւել մեզի :

Այս ընտանի շրջանակին մէջ թող անջնջելի մնայ այդ բարեբաստ պատկերը , որ կը ներկայանար իմ միտքիս եւ բաբեկաշտ երախայութեանս, երբ, ընտանիքին սիրելի այդ եղանակին՝ կը ծագէր նոյն աստղը որ փայլեցաւ Նազարէթի աղխորին վերեւ ...

Օհ, ծառ, որ պիտի նուաղիս, թող տուր ինծի անգամ մը եւս քու տերեւներուդ արանքէն նշմարեմ ակնարկները բոլոր անոնց որ զիս կը սիրէին եւ որոնք ոչ եւս են ...

Երջանիկ կամ դժբախտ , եթէ թէ իմ ծերութեան օրերուս կարենամ զգալ բաբախումը երախայ սրտիս եւ լսել այն ձայնը որ մարդոց կ՚ըսէ՝ հաւատալ եւ յուսալ ...

Շ. ՏԻՔԸՆՍ

(5 եւ վերջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Գ. Ա. Մերճանեան յաջողութեամբ աւարտեց Մարսիլիոյ բժշկական համալսարանը՝ մասնագիտութիւն ընտրած չղաքննութիւնը (ռադիոլոժի),— իր ներկայացուցած թէզը արժանացաւ ժիւրիին մասնաւոր գնահատութեան:

կոչել առաջին վեց նշանագիրներու հնչումով։ Ասոնք կը տեսնուին թէ արձանագրութիւններու եւ թէ ձեռագիրներու մէջ։ Ֆութարք նկատուած է նոյնպէս այբուբեն, բայց զուտ գերմանական զաւառութեամբ ։ Անոր բացատրութիւնը եւ լուծումը առիթ ընծայած է վէճերու ուսանողներու եւ բանասէրներու կողմէն առանց յաջողութեան։ Սկանտինաւիա գտնուած Ֆութարք արձանագրութիւններու մէջ 16, իսկ Գերմանիա եւ Անգլիա երեւան հանուած, պատճէններու մէջ 24 նշանագիրներէ կազմուած էին, հարց յարուցանեց, թէ այս կրկին՝ համառօտ եւ ընդարձակ խումբերէն ո՞րը սկզբնականն է, եւ ի՞նչ իմաստ ունի։ Քանի որ այնչափ յամառութեամբ արձանագրուած է այսպիսի նուիրական տեղեր, ինչպէս է Մկրտութեան աւազան, եկեղեցւոյ զանգակը, կամ սուրը, վահանակը, ոսկեզարդը, եղջերեայ ըմպանակը եւայլն եւայլն։ Նորվեկիացի չափաւոր կերպով հայերէնագէտ Ս. Բուգգէ փորձուեցաւ անոր գաղտնիքը լուծել հայերէնի միջնորդութեամբ՝ առաջնորդուած այն համոզմանքէն որ գոթերէն Աստուածաշունչի մէջ կը նշմարուէին հայերէնի հետքեր ։ Հ. Ակինեան քննելով Ֆութարքի բնագիրը, հաստատեց, թէ հայերէնագէտ Սոֆուս Բուգգէ արդարեւ ունեցած է զարմանալի նախազգացում եւ հիանալի հոտառութիւն, վեր հանելու համար Ֆութարքի առաջին չորս տառերու մէջ հայերէն « փութա » բառը։ Հ. Ակինեան կը յիշատակարգէ որ Բուգգէ գրգլիս հանդաացած իրեն ձեռնարկներու բազմադարեան այս գաղտնիքի լուծման։ «Փութարք» նախնաբար գրուած գոթերէն նշագիրներով՝ կը բովանդակէ հայերէն տողերը.—

Փութացարուք
Արտնել Ջքրիստոս ։
Տէր խմանուել
Ընդ մեզ Աստուած
Ցաւխտեանս Ցաւիտենից ։

Հ. Ակինեան կը խորհի, որ սկզբնական օրինակը գրուած էր գոթերէն տառերով մագաղաթի վրայ, նոյնինքն գոթացւոց առաքեալ հարող Մաշտոց վարդապետի ձեռքով։ Բնագրին լեզուն եղած է հայերէն։ Այս գոթերէն գրերով գրուած հայերէն բնագիրը բնականաբար գաղտնիք պիտի մնար գոթերու, այս պատճառաւ ալ արտագրուած է այն՝ ձեռքէ ձեռք առանց հասկնալու, իբրեւ խորհրդական գաղափարագիր մը. Ցետագային երբ գրուեցաւ այլ նիւթերու վրայ, նշանագիրները ենթարկուեցան ձեւափոխութեան։ Այլաւաղումը կատարեալ եղաւ, երբ Փութարքը նկատուեցաւ առանձնական այբուբեն։ Հակառակ օրինակներու կրած այլաւաղման հնարաւոր եղաւ Հ. Ակինեանին վերականգնել այնտեղ թաղնուած հայերէն բնագիրը իր ամբողջութեամբ ։

Ցարգանք եւ փառք Հ. Ակինեանին, որ անխոնջ աշխատանքով եւ գիտական խոր հասկցողութեամբ կարողացաւ կանգնեցնել լուսաւոր կամար մը իր խորախնին միտքին եւ Սեպրոպ Մաշտոցի տաղանդի միջեւ եւ լուծելով Մաշտոցի 15 դարեր հնութիւն ունեցող մաղթանքը ի յայտ բերաւ զայն իր խորհրդաւոր տարազէն որ երկիրէ երկիր խոր յանգամանքով պահուեցաւ առանց իմացուելու։

Փառք փոքրիկ հայ ժողովուրդի մեծատաղանդ Մաշտոցին որ ժողովուրդներու լուսաւորիչը հանդիսացաւ իր միտքի եւ հոգիի նորածագ լոյսը սփռելով ։

ՓՐՈՖ. ՄԱՆԱՍԷ Կ. ՍԵՒԱԿ

(Վերջ)

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Նոր Տարուան հանդէսը կատարուեցաւ Հաստատութեան մէջ, Դեկտեմբեր 18ին՝ կէսօրէ ետք։

Հոծ բազմութիւն եւ անսովոր ոգեւորութիւն։ Սրահան պահանջին համաձայն, ճաշարանի զարդարանքին մէջ իր յատուկ տեղն ունէր՝ մեծ ու գեղեցիկ Կաղանդի ծառ մը ։

Սիրուն էին աշակերտուհիները իրենց համազգեստներով։ Հանդէսը բացուեցաւ Ֆրանսական փառերգով, դպրոցին քայլերգով եւ «Մաղկիր ազատ իմ Հայրենիքով»։ Ցետոյ իրարու յաջորդեցին երգեր, թատերական կտորներ, պարեր, արտասանութիւններ՝ հայերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն ։ Ամէնէն փոքրիկէն մինչեւ վերջին դասարաններու աշակերտուհիները, յաջողութեամբ կատարեցին իրենց վստահուած դերը՝ արժանանալով ծափերու ։

Կաղանդ պապան, իր կարգին մեծապէս ուրախացուց փոքրիկները, անոնցմէ իւրաքանչիւրը տալով սիրուն նուէրներ

Ջերմօրէն շնորհաւորելի է ուսուցչական կազմը, որ այնքան ճաշակ ու հմայք դրած էր այդ փոքրիկ հանդէսին մէջ ։

Տեղին է յիշել համակրելի տնօրէնուհիին հետեւեալ խօսքերը՝ — «Այս հանդէսները քաղցր ու անմոռանալի յիշատակներ կը ձգեն աշակերտուհիներուն սրտերուն մէջ, որքան ալ անցնին տարիները։ Անտարակոյս ներկաներուն սրտերուն մէջ ալ անմոռանալի յիշատակներ պիտի թողուն հայ դպրոցներուն մէջ՝ հայ շունչով տեղի ունեցած այս հանդէսները »։

Պատուաւոր էր Ծնողաց Ցանձնաժողովի անդամներուն ջանքերը, որոնք ուզելով դպրոցին նաեւ նիւթական նպաստ մը ապահովել, պատրաստած էին համեղ ուտեստ ուտելիքներ եւ բոլորն ալ սիրով եւ եռանդով աշխատեցան ։

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ. Տօնական այս ուրախ օրերը եւ հանդէսները աւելի ըզգալի կը դարձնեն մեծ սրահի մը անյետաձգելի պահանջը ։

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕՐԻՆԱԿ ԱՌԷՔ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ ծանօթ վաճառականներէն Նշան Մնակեան, ընկ. էվէրէկցի, Փէրիգիւղի Հայոց վարժարանին նուիրած է հինգ յարկնոց տասը յարկաբաժիններէ բաղկացած իր շէնքը ։

Բարերարը այս օրերուս կը գտնուի Թաղականութիւնը, շնորհակալութիւն յայտնելու եւ արդ ազգքինում մաղթելու համար այս ազնիւ Հայուն, այցելած է հիւանդանոց ։

Պ. Նշան Մնակեան, Թաղականութեան այս այցելութենէն զգացուած, շնորհակալութիւն յայտնած է եւ ըսած.

— Երբ տասնըհինգ տարեկան էի, Էվէրէկի Ազգ. Վարժարանի վերջին դասարանին աշակերտն էի։ Եւ որովհետեւ սոյն դասարանը ինձմէ զատ ուրիշ աշակերտ չկար, ուսուցիչ Ցովհաննէս Էֆէնտին ըսաւ օր մը. « Տղաս, այս դասարանին տարեկան ծախսն 45 լիրա է, ան ալ դուն չես կրնար վճարել, որով պիտի չկրնաս ուսումդ շարունակել քանի որ այդ դասարանը պիտի ջնջենք »։ Ծնողքէս իրմէ ըսելով թէ դպրոցը աւարտեմ, վերջը աշխատելով կը վաստկիմ եւ պարտքս կը վճարեմ։ Դժբախտաբար չհամաձայնեցաւ եւ հակառակ կարգալու բուռն փափաքիս՝ ստիպուեցայ հեռանալ վարժարանէն։ Այդ տարիքէս իսկ ուխտեցի որ, յառաջիկային, երբ գործի ասպարէզ նետուիմ եւ գիրքի սիրանամ, անպայման կամ դպրոց մը շինեմ կամ շէնք մը նուիրեմ որպէսզի տարեկան հաստատ եւ որոշ եկամուտ մը ապահովէ հայ վարժարանին։ Ահա յիսուն տարի առաջուան մէկ ուխտս է որ այսօր Աստուած արժանի ըրաւ ինծի իրականացնելու, որուն համար փառք կուտամ Տիրոջ եւ կը մաղթեմ ի բոլոր սրտէ որպէսզի շատ ուրիշներ հետեւին իմ օրինակիս»։

ՄՐՑԱՆԱԿ ՑԱՋՈՂԱԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

Դարձեալ Պոլսոյ Հայերէն, Պ. Մեսրոպ Փամպուքճեան, ինչպէս ամէն տարի, հազար ոսկի նուիրած է մրցանակ տրուելու համար Կեդրոնական վարժարանի յաջողակ աշակերտներուն։ Այս գումարին կէսը յատկացուած է գիտական ճիւղի փայլուն աշակերտներուն, — ասոնք կը կոչուին «Նալպանտեան սաներ », որովհետեւ այս մեծանուն ուսուցիչն է հաստատած գիտական գասընթացքը։ Իսկ միւս կէսը՝ հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ընդունակ աշակերտներուն, որոնք կը կոչուին «Տոքթ. Մանուէլեանի սաներ»։

Ուրիշ մը կեդրոնականցիներ եւս երեք հարիւր ոսկի նուիրած են, յատկացուելու համար լեզուի եւ գիտութեան փայլուն աշակերտներուն ։

Այսպէս տասը աշակերտներ իրենց դասարանին մէջ հայ լեզուի առաջնութիւնը շահած ըլլալով՝ ստացած են կարեւոր յատկացումներ ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պոլսոյ Էսաեան վարժարանի տնօրէնուհի Օր. Հերմինէ Գալուստեան Սահմանադիր ժողովի անդամ նշանակուած ըլլալով՝ կը մեկնի Անգարա, ուր պիտի մնայ մինչեւ Հոկտեմբեր։ Այս առթիւ Էսաեան վարժարանի ուսուցչական կազմը հացկերոյթ մը տուաւ Փարք Օթէլի մէջ՝ ի պատիւ տնօրէնուհիին ։

Էսաեան վարժարանի փոխ – տնօրէնութեան կոչուած է Տիկին Ազգանոյշ Ղազարեան, որ Բարձր. ուսումը ստացած է Եւրոպայի մէջ եւ 12 տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ նոյն վարժարանին մէջ ։

✕ Պոլսոյ մէջ մեռած է Տոքթ. Մելիքսէթ Պենոն (Պէզազեան), որ ծանօթ էր Պոլսոյ մամուլին մէջ իր երգիծական ոտանաւորներով։ Հայրն է ծանօթ դաշնակահար Պենոնի ։

ԴԷՊՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԵՐՋԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միլլիյէթի մէջ Ջեթին Ալթան կը գրէ.

— Յեղափոխութենէն ետքը, զինուորական վարչութիւնը իր կարելին ըրաւ, որպէսզի փոխուի մթնոլորտը, երկրին մէջ։ Նոյնիսկ կարգ մը յեղաշրջականներ, տեսնելով թէ այդ մեղմ վերաբերմունքը կը քաջալերէ կարգ մը չփացածներ, սկսան ըսել.

— Ասիկա յեղափոխութիւն է, ալ այսքան ալ ներողամտութիւն չըլլար որ …

Արդարեւ կարծես մոռցուած է թէ Թուրք գինեալ ուժերը վեց ամիս առաջ իրենց ձեռքն առած են քաղաքական կացութիւնը։ Ու կը ջանանք չահագործել այս բարեացակամութիւնը ։ Սահմանադիր ժողով մտնելու համար, գիրար կոխկռտելով՝ գռներու տակ սպասողներ, անհակակշիռ խօսքերով հրապարակը պղտորել ջանացողներ, գաղտնօրէն սպառնագիրներ ղրկողներ, ամեհութիւն կործանէութեան լծուողներ, նետող բռնողներ, ինչքան որ կ'ուզէք ։ Լաւ, ե՞տքը ։

Զինուորական վարչութիւնը կարող է 24 ժամէն խաղաղեցնել մթնոլորտը, զոր կը ջանան ալեկոծել բոլոր այս ճահիճի միջատները։ Եթէ կակուղ ձեռնոցը իյնայ եւ քանի մը ապտակ չաչէ, ուրո՞ւնն է յանցանքը։ Այն ատեն՝ ծղենք ազատօրէն խօսիլը, սպառնագիրներ ուղղելը եւ կաղանդի դիշերներ կազմակերպելը, ոչ ոք պիտի ուզէ տունէն դուրս անգամ ելլել։

Երբ բնականոն վարչաձեւին վերադառնալու յոյսեր ունինք, կ'ուզէք որ այս տեսակ անպարկեշտութեան հո՞վ մը փչէ երկրին վրայ ։

Զինուորական վարչութիւնը աւելիով փաստած է իր բարեկամեցողութիւնը։ Կը սխալին անոնք որ տկարութիւն կը համարին այս բարեացակամութիւնը եւ կը կարծեն թէ նպաստաւոր գետին կայ իրենց յոռի փառասիրութիւններուն համար .

Կը տեսնէք թէ մեր հաւաքականութեան մանրէները կը ջղագրգռեն նոյնիսկ ամէնէն անկեղծ եւ բարեացակամ իշխանութիւնները։ Կը կարդաք կառավարութեան հրջաբերականները, որ կ'ըսեն . «Մի՛ ընէք, մի ըլլաք ։

Եթէ աւելի յառաջ կ'երթաս, հարկաւ ձերբակալութիւնները կը սկսին։ Իսկ թէ ձերբակալութիւններէն ետք ալ ի՞նչ կը սկսի, ատիկա բնաւ յայտնի չըլլար ։

Աւելի՞ լաւ պիտի ըլլայ եթէ Ցեղաշրջական Ատեանները գործել սկսին ։ Այն ատեն, ամէն մարդ պահուըտելիք ծակ պիտի փնտռէ։ Ասո՞ր արժանի է մեր հաւաքականութիւնը։ Անպայման երկաթէ բռո՞ւնցք մը կ'ուզենք մենք մեր ծոծրակին վրայ ։

Եթէ չէտակը կ'ուզէք, բնաւ լաւ չենք տեսներ կարգ մը շրջանակներու վարմունքը։ Այսքան գրգռութիւն, այսքան քերուռուք ։Ի վերջոյ կրնայ ուրիշ ուղղութեան մը դարձնել երկրին ճակատագիրը ։ Եւ անկէ ետքը շատ կը փնտռենք այս օրերը ։

Կը սարսափիմ խորհելով թէ պիտի չկրնանք բնականոն վարչաձեւի մը փոխակերպել սա յեղաշրջութիւնը ։ Մաղթենք որ այդ վախը չիրականանայ ։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Բոլոր մարդիկը դերասան են բացի քանի մը դերասաններէ ։

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ՀԱՅՈՑ ԹԱԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Դու շատ բարի ես, թագուհի, — խօսեց Փառանձեմը երախտապարտ ձայնով։— Սակայն ես այնպէս եմ կարօտել հարազատներիս ։

— Այդ հասկանալի է, սիրելիդ իմ Փառանձեմ։ Ես նոյնպէս երբեմն զգում եմ հարազատներիս կարօտը եւ ցանկանալով ցանկանում եմ լինել նոցա մօտ։ Այդ հասկանալի է։ Բայց պէտք է սպասել …

Փառանձեմը լռում էր եւ երբեմն միայն հառաչում Օլիմպիան նրա փոքրիկ ճերմակ ձեռքն առնելով իր ափերի մէջ, շոյում էր այն եւ կրկնում.

— Սպասիր Փառանձեմ։ Թագուհուն ինքը ցանկանում է այդ։ Նա եւս խորհուրդ չի տալիս այժմ մեկնելու ։

Փառանձեմը լռում էր եւ, գլուխը կախելով, դարձեալ հառաչում։ Եւ Թագուհին չէր կարողանում հասու լինել՝ համաձայն է, թէ ոչ ։

Այս խօսակցութիւնը կրկնուեց մի քանի անգամ առանց պարզ արդիւնքի ։ Վերջոյ Օլիմպիան, լսելով որ թագաւորը շարունակում է այցել Փառանձեմին, մտածում էր, որ երեւի նոյնպէս համոզում է, որպէսզի նա չմեկնի, եւ զարմանում էր միաժամանակ Փառանձեմի յամառութեան վրայ, որ անտեսում է իր եւ արքայի խօսքը։ Ու մի օր էլ ահա Օլիմպիան, տեսնելով Արշակին Փառանձեմի յարկաբաժնից ելնելիս, հարցրեց .

— Համաձայնե՞ց, թագաւոր ։

— Ցակաւին ո՞չ, — ուսերը շարժեց Արշակը եւ ուզեց քայլել առաջ, բայց Օլիմպիան շարունակեց ։

— Ես, թագաւոր, տեսայ քո նուէրը Փառանձեմին ։

— Իմ նուէ՞րը, — Արշակի այտոսկրերը փայլեցին ։

— Այո, թագաւոր։ Ինչո՞ւ զարմացար ։ Նա ինքը ցոյց տուեց ինձ, եւ գոհ է ուշադրութեանդ համար։ Քո կողմից դա մեծ բարեհաճութիւն է անշուշտ ։ Եւ միշտ պէտք է ուշադիր լինել դէպի նա։ Դա գուցէ ազգի նորա տրամադրութեան վրայ եւ յետաձգի իր մեկնումը ։ Այնպէս չէ՞… Ախ, նա այնքան տառապած է, անմխիթար…. — Օլիմպիան հառաչեց։

— Ի՞նչ խորհուրդ կը տաս, թագուհի ։ Ես նոյնպէս կամենում եմ մի նուէրով մխիթարել նորան ։

— Բարի միտք է, Օլիմպիա, — եւ Արշակը կանգնելով, յօնքերն ու կոպերը իբրար բերած, նայեց թագուհուն, թէ արդեօք նա չի՞ փորձում իրեն. բայց չնկատելով ոչ մի դիտաւորութիւն եւ կարծես համոզուելով, որ Օլիմպիան այդ ասում է առանց յետին մտքի, շարունակեց .— Այդ ինքդ պիտի որոշես, թագուհիս։ Այդ խնդիրներում կանայք աւելի հնարամիտ են ։

— Ճշմարիտ ասեմ, թագաւոր, ես կարեկցում եմ նրան եւ սիրում քրոջ պէս։

Արշակը չգիտէր ինչ ասել եւ միայն գլխով էր անում՝ յօնքերն ու կոպերը իրար բերած։ Նա պարզապէս նեղւում էր զրոյցից եւ ցանկանում էր շուտ աւարտել այն։ Բայց միեւնոյն ժամանակ ջանում էր զսպել իրեն ու թագուհուն լսել սովորական հանգստութեամբ ։

Սակայն, ինչո՞ւ էր անհանգստանում Արշակը եւ ի՞նչն էր նեղում նրան այդ զրոյցի միջոցին։ Այն, ինչ տեղի էր ունեցել մի քանի օր առաջ Փառանձեմի սենեակում։ Գիտէր Օլիմպիան տեսե՞լ էր այդ, լսե՞լ էր, թէ կասկածում էր … Նա չգիտէր նաեւ իր արածը պատշա՞ճ էր, թէ ոչ, բայց զգում էր, որ ուրիշ կերպ վարուել չէր կարող …

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշակ Ջամալեան, զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արմիկ Ջամալեան, Տիկին Էռնա Ջամալեան, Թոռները՝ Սեդա եւ Իվելիթա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ հանրային վաստակաւոր գործիչ՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆի

յիշատակին, անոր մահուան քառամեակին առթիւ :

Կիրակի (Յունուար 8) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գույվ. Օտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթական ձեռնարկներուն համար :

Գ. Ա. Հարենց 25 Ն. Ֆ. Նոր Տարւոյ առթիւ: Գ. Մ. Փամպուքճեան 30 Ն. Ֆ. ի պաստ Պլըվիլ-Լիլայի դպրոցին, Տիկին Եղիսաբէթ Դարբինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի : Դ. Յովհաննէսեան եւ Դ. Ճիզմէճեան ընտանիքները 50 Ն. Ֆ., Տիկին Տէր Ստեփանեանի եւ Տիկ. Մարի Էտիրնէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Սանթըը Ատմինիսթրաթիֆ Է Սօսիալի *թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան): Մուտքը ազատ է :*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, հանդիսաւորութիւն Ցիսուսի Ցայտնութեան եւ Մկրտութեան :

Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10·30ին:

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տուչութեան հանդիսաւորութիւն՝ քահանայապետականն ուղերձ Գերպ. Փօլ Գերթոլիի ձեռքով :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան :

Ա Զ Դ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդս առ ի գիտութիւն կը ծանուցանէ եւ լուրջ ուշադրութեան կը յանձնէ թաղիս եկեղեցւոյ ենթակայ — Նօթր Տամ Գոնսոլասիոն, Սէն Միթր, Սալթան, Լառօզ, Ծեոլեան, Գառա – Ռուժ, Գուստոմիէռ, Ալօ, Մարթէկօ թաղամասերու հայրենակիցներուն թէ՝ Ս. Ծնունդի օրուան օրհնէնքի առիթով ձեզ պիտի այցելէ թաղիս մնայուն հոգեւոր հովիւ Արժանապատիւ Տէր Եղիշէ Խաչակիր քհնյ. Փանոսեան :

Կը խնդրուի վերոյիշեալ թաղամասերու հայրենակիցներէն՝ ի մասնաւորի նկատի ունենալ սոյն պարագան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկակարեան 100 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան իրենց այցելութեան առթիւ:

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 *Յունուար, Հինգշաբթի,* Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: *Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3·30ին: Ս. պատարագ ժամը 5ին :*

6 *Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր* Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, *յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :*

7 *Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց : Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

8 *Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 *Յունուար, Ուրբաթ* Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն *ժամը 8·30ին:*

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու: (Ծնողքները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները):

7 *Յունուար, Շաբաթ,* Ճրագալոյց, *երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին :*

8 *Յունուար, Կիրակի,* Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք :

ՇԱՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի, Ճրագալոյց, *ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 15·30ին:*

Ուրբաթ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, *ժամը 8·30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ* Օշին աբեղայ Նիկոլեան:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 18–ին Ճրագալոյց:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին պատարագ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն :

Այս Կիրակի ժամերգութիւն, Ջրօրհնէք եւ յիշատակ մեռելոց :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դրդրեան վարդապետ :

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ըստ Կրօն. ժողովի որոշման, յառաջիկայ Կիրակի Նոր Տարւոյ արարողութիւնք կը սկսին ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10·30ին:

Յունուար 7, Շաբաթ երեկոյ Ճրագալոյցի արարողութիւն, ժամը 4:

Յունուար 8 Կիր.—Տօն Ծննդեան սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8 : Ս. պատարագ ժամը 10, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք ժամը 11·45:

Յունուար 9 Երկուշաբթի.— Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ՝ ժամը 10, հոգեհանգիստ ընդհ. մեռեալներու Հայոց ժամը 11·30:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՇԱԲԱԹ, երեկոյ — Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ.— Ս. Ծնունդ, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 7·30ին :

Պատարագ ժամը 10ին:

Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու հոգեպարար արարողութեանց : Այս տարի Լիոնի եկեղեցւոյ արարողութեանց բացառիկ փայլ մը պիտի տայ, Պէյրութէն ժամանած Լիոնի եկեղեցւոյ նոր դպրապետ Գ. Մովսէս Զափարեան :

Այս առթիւ մասնաւորաբար կը խնդրուի հաւատացեալ ժողովուրդէն տօնական օրերուն, բերել իրենց իւղաշիշերը, վառ պահելու համար մեր Ս. Եկեղեցին:

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան .—

Հանգուցեալ Յակոբ Սօֆեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ անձերը նուիրած են.—

Գ. Գ. Յակոբ Ռուբինեան, Միհրան Սէփէթճեան, Թորոս Զօպանեան, Յակոբ Մանուէլեան տասնական Ն. Ֆ.:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հայերէնի դասերը վերսկսած են եւ կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8·30 – 10 Նորակառոյց ազգային տան մէջ, կարող եւ մասնագէտ ուսուցիչի մը ղեկավարութեամբ : Կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը, օգտուիլ այս բացառիկ պատեհութենէն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, *Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը,* 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ԴԷՊԻ ՇԱՌՊՕՆԻԷՌ , ԵՂԱՆԱԿԻ ՓԱՅԼՈՒՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շառպօնիէռի կառն Սէրքլը շքեղ սրահներուն մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Եկեղեցաշէն շինարար յանձնախումբի

Յունուար 8, Կիրակի օր ժամը 17էն մինչեւ լոյս

Հայկական եւ միջազգային արուեստներ

Մասնակցութեամբ

GEO MOUQUET ET JACKY MALLEREY

(Շառպօնիէռի երկու նուագախումբերու)

Գեղարուեստական բաժին, կը մասնակցին Ռատիօ – թէլէվիզիոնի *երգչուհի Օր. Ժ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզէն), Օր. Մ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Մարսէյլ),*

Օր. Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ եւ Գ. Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ

(Լիոնի Օփերայէն եւ Քոնսէրվաթուարէն)

Պիւֆէ, «անգլիական ափսէ» եւ հայկական առատ համադամ ուտելիքներ :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին : Հակառակ պարագային պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ :

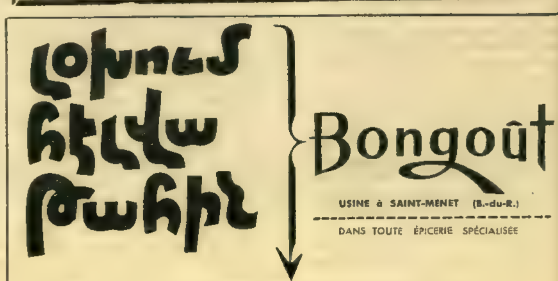

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 5 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8994 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4795

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌՆԵՐԸ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս աթոռներէն չորրորդն ալ — Երուսաղէմինը — ունեցաւ իր գահակալը 1960ի ընթացքին ։

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը փութաց հեռագրով շնորհաւորել նորընտիր պատրիարքը, որուն ներում էր շնորհած քանի մը շաբաթ առաջ։

Այս ձեւով վերջ գտաւ Ս. Յակոբեանց միաբանութեան մէջ տարիներէ ի վեր ծագած վէճը ։ Յորդանանի կառավարութիւնը եւս իր կարգին վաւերացուց ընտրութիւնը ։

Ծարակոյս չկայ, որ այս կարգադրութիւնը չէ գոհացուցած բոլոր կողմերը, աշխարհական թէ հոգեւորական ։

Դժգոհ են վանքէն հեռացուած կարգ մը միաբաններ,— եպիսկոպոս եւ վարդապետ ։

Դժգոհ է մանաւանդ Պոլսոյ ամենապատիւ պատրիարքը, որ ցարդ չի ճանչնար Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը ու չի յիշատակեր անոր անունը պատարագի ատեն ։ Ս. Փրկիչի Ազգային Հիւանդանոցի 1961ի օրացոյցին մէջ ալ իբրեւ Երուսաղէմի պատրիարք կ'ողեկոչուի յիշատակը Կիւրեղ Արք.ի, որուն մահուան 12րդ տարելիցն է (վախճանած 1949 Հոկտ. 28ին)։

Անցեալ տարի, երբ Տիրան Արք. շատոնց հեռացած էր Երուսաղէմէն, էջմիածնի օրացոյցը կը յիշատակէր Սուրէն Արք. Քէմհաճեանը, իբրեւ գործակատար Երուսաղէմի պատրիարքութեան, մինչ Պոլսոյ օրացոյցը կը յամառէր Տիրան Արք. Ներսոյեան ներկայացնել իբրեւ «ընտրեալ պատրիարք» Երուսաղէմի ։

Իր ժամանակին մատնանշած էինք այս հակասութիւնը՝ «Կաթողիկոս եւ պատրիարք դէմ դէմի» խորագրով խմբագրականի մը մէջ ։

Հակասութիւնը կը շարունակուի դեռ, յամի տեառն 1961։ Կաթողիկոս եւ պատրիարք համաձայն չեն Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը իբրեւ Երուսաղէմի պատրիարք ճանչնալու մասին։

Սակայն երկուքն ալ համաձայն են չճանչնալու համար Զարեհ Ա. Փայասլեանը իբրեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ։

Կատարեալ ազգային խառնիճաղանճ, որուն կարելի չէ խելք հասցնել ։

Մինչեւ ե՞րբ այս երկու չափ եւ երկու կշիռը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ղեկավար պետին եւ բարձրաստիճան հոգեւորականին կողմէ՝ հանդէպ եղբայրակցի մը։

Քրիստոնէական ոգի՞ն է իրենց առաջնորդը՝ թէ քաղաքական հաշիւը կամ անձնական կիրքը ։

Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ մաղթենք, որ Սուրբ Հոգին ներշնչէ զիրենք եւ մէկ կողմ դնելով աշխարհիկ զանազան նկատումներ, եկեղեցականի վայել վերաբերում ցոյց տան հանդէպ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ արժանընտիր կաթողիկոսին։

Վերջացող տարուան ընթացքին երկրորդ ճամբորդութիւն մը կատարեց Վազգէն Ա. դէպի արտասահման — հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա —, չմոռնալով Փարիզը ։

Էջմիածնի գահակալը քիչ մը ուշ էր մնացած Միացեալ Նահանգները այցելելու համար ։

Եթէ նպատակն էր նոր աշխարհի մեր հայրենակիցները իրարու հետ հաշտեցնել եկեղեցական - կրօնական ճակատին վրայ՝ իր գահակալութենէն անմիջապէս վերջ պէտք է կատարէր այդ այցելութիւնը ։

Այսինքն 1956 Փետրուարին փոխանակ հապճեպով երթալու Լիբանան, ուր իր թեմը չէր եւ ուր իր ներկայութիւնը պատճառ դարձաւ «երկփեղկում»ի խորանալուն, պէտք է երթար Ամերիկա, ուրուն «Ազգային Թեմը» տակաւին կը յամառէր կապուած մնալ Էջմիածնին, հակառակ այս վերջինի արհամարհական ու մերժողական կեցուածքին ։

Իր այցելութիւնը ո՛չ մէկ արդիւնք տուաւ «մրրկաւ զատուած» եղբայրներու միջեւ հաշտութիւն ու համերաշխութիւն ստեղծելու տեսակէտէն, եթէ ա՛յդ էր իրապէս իր նպատակը ։

Ապրիլ 25ի իր ծանօթ կոնդակը պարզապէս քարոզչական նպատակ ունէր։

Փաստն այն է, որ ցարդ էջմիածնի յարաբերութիւնները Անթիլիասի հետ ո՛չ մէկ քայլ առաջ են գացած ։

Յուսա՞նք որ 1961ին բան մը պիտի փոխուի վերջապէս այս ճակատին վրայ ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Այսօր կը բացուի Թուրքիոյ Սահմանադիր ժողովը Անգարայի սորակառոյց Ազգ. Մեծ Ժողովատան մէջ։ Ժողովականներուն թիւը ամբողջացած չէր տակաւին նոր տարուան առաջին օրը,— կը մնար ընտրել դեռ 18 հոգի։ Սոյնպէս Սահմանադիր Ժողովին ներքին կանոնագրութիւնը պատրաստ չէր ։

Արդէն ընտրուած ժողովականներուն մէջ ամէնէն տարեցն է Իսքօսիւ։ Եթէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն աւելի տարեց անդամ մը չընտրէ, առաջին նիստին նախագահութիւնը պիտի վարէ Իսքօսիւ ։

Առաջին նիստը յատկացուած է երդման արարողութեան ։ Առաջին նիստէն երեք օր ետքը, երկրորդ նիստին մէջ պիտի կազմուի նախագահական դիւանը ։

Մեծայուն նախագահը պիտի ընտրուի չէզոք անդամներէ ։

Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն պիտի մասնակցի երդումի արարողութեան եւ նախագահական ընտրութեան ։ Սահմանադիր ժողովի անդամները առաջին օրն իսկ պէտք է ներկայացնեն իրենց հարստութեան ցուցակը ։

Այստեղ կ'արժէ արձանագրել թէ Հիւսէյին Ուլուսոյ, որ ընտրուած է Նիյտէէն, Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դիմելով՝ ուզած է մէկ տարուան թոշակը։ Պատասխանուած է թէ թոշակները պիտի վճարուին ամսէ ամիս ։

Երբ Սահմանադիր Ժողովը ձեռնարկէ իր սովորական աշխատանքներուն, առաջին առթիւ պիտի կազմէ 1961 տարուան նախահաշիւը,— այդ պաշտօնով զբաղելու համար պիտի ընտրուի տասը հոգինոց յանձնախումբ մը ։

Եւրոպական մամուլը, դիտելով Թուրքիոյ Սահմանադիր Ժողովին առաջին օրերու դիմագիծը, կը հաստատէ թէ 252 երեսփոխաններուն մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէ Հալք կուսակցութիւնը եւ կը տիրապետէ Ինէօնիւ։ Այս պարագան որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ, որովհետեւ երկրին ներքին խաղաղութիւնը կապուած պիտի մնայ Հալք կուսակցութեան եւ Ինէօնիւի ։

ԱՄԱՆՈՐԻ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐ

Թուրք պետութեան նախագահ Զօր. Կիւրսէլ պատգամ մը ուղղած է իր ժողովուրդին, նոր տարւոյ առթիւ ։

«Ամանորը կը թեւակոխենք մեր բարեբաստիկ յեղաշրջումին ապահոված Ազգ. Միութեան եւ միասնականութեան մթնոլորտին մէջ։ Երկրորդ հանրապետութիւնը, որ իրաւունքի, արդարութեան, առաքինութեան եւ բարոյական հիմերու վրայ պիտի հաստատուի, կարեւոր ազդակ մը պիտի ըլլայ քաղաքակիրթ Թուրքիա մը հիմնելու»։

Ինէօնիւ եւս պատգամ մը ուղղած է.—

«Արտակարգ պայմաններու մէջ 1960 տարին լրացնելէ ետք կը թեւակոխենք 1961 տարին յոյսերով առլցուն»։

Գէօլիւքպաշը (Միլլէթ կուսակցութեան պետը) եւս ունի պատգամ մը.—

«Համոզուած թէ 1961ին պիտի ամբողջանայ այն մեծ գործը, որու հիմը դրըուեցաւ ողջմտութեան եւ հայրենասիրութեան շաղախով, կը մաղթեմ որ ամանորը անդորրութեան եւ բարօրութեան տարի մը ըլլայ Թուրքիոյ եւ համայն մարդկութեան»։

Պոլսոյ կուսակալը եւս պատգամ մը ուղղած է իր քաղաքի բնակչութեան.—

«Ամանորը կը թեւակոխենք ոչ թէ անցեալ տարուան նման եղբայրներու միջեւ տիրող սարսափազդու թշնամութեամբ մը եւ վրէժխնդրական անգութ զգացումներով, այլ սիրոյ, յարգանքի, վստահութեան եւ փոխադարձ օժանդակութեան մթնոլորտով»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Թուրք կառավարութիւնը Միջազգային Հիմնադրամի եւ Եւրոպայի Տնտեսական Գործակցութեան պատուիրակութեանց ներկայացուցած է հետեւեալ յուշագիրը, իբրեւ տնտեսական ծրագիր.—

1.— Ամրապնդել Թուրքիոյ հետապնդած կայունացման ծրագիրը եւ ապահովել գոհացուցիչ վերականգնում մը ։

2.— Ազգ. եկամուտի յաւելումը անհատ գլուխ հարիւրին երկուք է, ինչ որ բաւական ցած համեմատութիւն մը կը կազմէ ։

3.— Կառավարութիւնը կը փափաքի որ Ազգ. եկամուտի յաւելումը բարձրացուի անհատ գլուխ նուազագոյն հարիւրին չորս, որպէսզի կարելի դառնայ ապահովել կայունացման վերականգնումը ։

4.— Պետութեան եկամուտը աւելցնելու համար, ընդունուած սկզբունքներն են.—

Ա.— Աւելցնել շէնքի եւ հողի տուրքերուն եկամուտը ։

Բ.— Բարեփոխել «Կիտէր»ի տուրքը ։

Գ.— Ներածելի եւ տեղական «լիւքս» ապրանքներուն վրայ հաստատել վաճառումի տուրք մը ։

Դ.— Եկամուտի տուրք գանձել երկրագործներէն եւ արհեստաւորներէն (Էնաափ)։

ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸՆ ԱԼ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Թուրքիոյ Հաղորդակցութեանց նախարարը, Զօրավար Սիքթի Ուլէյ, հրաժարական ներկայացուց Զօր. Կիւրսէլի ։ Այս հրաժարականը մասնաւոր իմաստ կը ստանայ՝ երբ նկատի առնուի Ուլէյի հանգամանքը ։Արդարեւ, Զօր. Ուլէյ, Մայիս 27ի յեղափոխութեան ատեն հրամանատարն էր Անգարայի զինուորական վարժարանին եւ գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը այդ օրուան շարժումին ։ Ցեղապայտն եւ ցայսօր կոմիտէին «զօրաւորներէն» կը համարուէր ։ Նոյեմբերի մաքրագործումին ժամանակ՝ համաձայնած էր Զօր. Մատանօղլուի եւ Գնդ. Քիւչիւքի հետ ։

Իր մեկնումով դահլիճին մէջ երեք զինուորականներ կը մնան միայն, որոնց մէջ՝ Կիւրսէլ։ Զօր. Սիքթի Ուլէյ անդամ կը մնայ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Զալքալա՛, պէյպէ, չալքալա...» թրքական երգը մեծ յաջողութիւն գտած է Ամերիկացիներու մօտ, որոնք ամանորը ողջունած են երգելով ու պարելով ։

× Մարէցա, Արտա ու Թունճա գետերը յորդած են իրրեւ հետեւանք յորդառատ անձրեւներուն, որոնք ողողած են Ուզունքէօփրիւի շրջակայքը։ Գետեզերեայ տուները պարպուած են։ Անթալիոյ շըրջանին մէջ, բազմաթիւ գիւղեր ջուրերու տակ մնացած են եւ հարիւրաւոր անասուն խեղդուած ։

× Իզմիրէն Նոր Տարւոյ առաջին վեց ամբաստանեալներ, որոնք կը մեղադրուին թէ մահափորձ մը պատրաստած էին, ժամանակին, Ինէօնիւի դէմ՝ Եղէականի շրջապտոյտի ընթացքին։ Ամբաստանեալներէն մէկը կին է ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՏԵՂԻ ՁԻ ՏԱՐ

Միջադէպերով եւ բախումներով լեցուն օր մը ապրեցաւ Պելժիան Երեքշաբթի ։ Ծանրագոյն պարագան այն է որ տագնապը կորսնցնելով իր ընկերային բնոյթը քաղաքական բնոյթ կը ստանայ, երկրին միութիւնը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ եւ Վալոն - Ֆլաման խնդիրներ կը ծագին։

Պրիւսէլի, Անվերսի, Լիէժի եւ Կանտի մէջ ցոյցերը շարունակուեցան ամբողջ օրը, մինչ վարչապետը կը յաղթէր խորհրդարանին մէջ։ 83ի դէմ 131 ձայնով երեսփոխանները մերժեցին ընկերվարականներու առարկութեան բանաձեւը, որուն մէջ ընկերվարականները կ'առաջարկէին որ «մէկ հատիկ օրէնքը» ետ առնուի ։

Առաջին անգամ ըլլալով Վալոն գաւառներու ընկերվարական երեսփոխանները, առանձին ժողով ըրին առանց իրենց Ֆլաման պաշտօնակիցներուն ։

Այս նախաձեռնութիւնը աննախընթաց է Պելժիոյ խորհրդարանական պատմութեան մէջ։ Այս հանդիպումին առթիւ, Վալոնները նպատակաւոր որոշում մը տըւին Դաշնակցութեան հանդէպ եւ յայտարարեցին.— «Եթէ կառավարութիւնը շարունակէ իր քաղաքականութիւնը, Վալոն ժողովուրդը ուրիշ ելք չունի եթէ ոչ վերաքննել երկրին հիմնարկութիւնները, որպէսզի ինք ընտրէ իր ընկերային եւ տնտեսական ծաւալումին ճամբան»։

Մինչ երկիրը այս ծանր տագնապը կ'անցընէ Թագուհին յայտարարած է թէ կ'աղօթէ որպէսզի երկիրը վերագտնէ իր հանդարտութիւնը եւ խաղաղութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆ եւ երեք միւս կամաւոր «աքսորականները»՝ Լակայառտ, Սիւզինի եւ Խոնտա Մադրիտի մէջ հրապարակեցին նամակ մը զոր Դեկտեմբեր 31ին ղրկած են Ալժերիոյ եւ Մայր Երկրի իրենց բարեկամներուն եւ քաղաքային ու զինուորական անձնաւորութեանց ։ Զօրաստորագրեալները որոնք «իրենց սրտին մէջ կը պահեն անձկութիւնը Հայրենիքին որ պայթելու վրայ է» կը վերջացնեն յայտարարելով .— «Մեզմէ ամէն մէկը կապուած է Ֆրանսայի հողին բոլոր այն սիրելու անձերով որոնք հոն կը հանգչին Տէօնքէրքէն Թամանրասէ, եւ կապուած են նաեւ երդումով մը, զոր չեն դրժեր ։ Ամէն բան պիտի ընենք որպէսզի ձեր կողքին, ի մօտոյ, բաժնենք ձեր տառապանքները եւ ձեր ճիգերը ։ Բայց պայքարը պէտք է տանիլ բոլոր ճակատներու վրայ, այդ ոգիով ձեզի կը դիմենք որպէսզի «ոչ»ը պարտադրէք 1961 Յունուար 8ի հանրաքուէին» ։ Իր ծրագիրներուն մասին երբ հարց տրուած է, Լակայառտ պատասխանած է «ժամանակէ մը որ կընայ շատ չուշանալ, ցոյց պիտի տամ որ ֆրանսական կարելի քաղաքականութիւն մը կայ Միջերկրականի երկու ափերուն վրայ»։

ՇՓՈԹ ՎԻՃԱԿ ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔՈՒՄ

(Քառասնամեակի խանդիսաւոր ճիստը յետաձգուած: Կենտկոմի Ա. Քարտուղարը պաշտօնանկ):

(Բ. եւ վերջին մաս)

Խորհրդային Միութեան մէջ ամենաբարձր պաշտօնատարները համարւում են կուսակցութեան մարմինների առաջին քարտուղարները: Հայաստանում այդպիսի մի պաշտօնատար է կենտկոմի առաջին քարտուղարը, որի հետ հաւասարուել չեն կարող ոչ մինիստրների Սովետի նախագահը (վարչապետը) եւ ոչ էլ մանաւանդ Գերագոյն Խորհրդի նախագահութեան նախագահը կամ Հայաստանի պրէզիտենտը: 1953ի Նոյեմբերի վերջերից սկսած Հայաստանի կենտկոմի առաջին քարտուղարի պաշտօնը վարում էր Սուրէն Ցակոբի Թովմասեանը, որ, ինչպէս հաղորդում են Մոսկուայի արտասահմանեան թերթերի թղթակիցները, զրկուել է իր պաշտօնից, զիջելով իր տեղը կենտկոմի երկրորդ քարտուղար Եակով (Եաշա) Նիկիտի Զարոբեանին:

Դիկտատուրական երկրներում՝ բարձրաստիճան պաշտօնեաների փոփոխութիւնները կատարւում են այն դէպքում միայն, երբ աւելի բարձրագաս մարմինները գտնում են որ այդ պաշտօնատարները սխալներ կամ թերութիւններ են գործել իրենց վրայ դրած պարտականութիւնները կատարելիս: Պաշտօնից հրաժարումը յանգում է միշտ աւելի կամ պակաս աստիճանի շնորհազրկման: Բացառութիւն է կազմում այն դէպքը, երբ մէկը թողնում է իր պաշտօնը աւելի բարձր պաշտօն ստանալու համար: Բոլշեւիկեան բառապրքում մշակուած փորմիւլներ կան որոնցմով յայտարարւում են պատասխանատու պաշտօնեայի հրաժարման մասին: Ամենախիստ շնորհազրկումի ենթարկուածի համար ասւում է, որ նա «հանուեց իր պաշտօնից»: Նուազ շնորհազրկուածների համար ասւում է, որ նա «ազատուեցաւ իր պարտականութիւններից»: Եւ, վերջապէս, երրորդ ֆորմիւլն է «ազատուեցաւ իր պարտականութիւններից այլ պաշտօնի անցնելու կապակցութեամբ»: Ս. Թովմասեանի նկատմամբ Մոսկուայի հեռագրի մէջ ասուած է, որ ազատուեցաւ իր պարտականութիւններից, այլ պաշտօնի անցնելու պատճառով, բայց դեռ չէ որոշուած թէ ինչ պաշտօն պիտի տրուի: Եթէ Ս. Թովմասեանին պաշտօն տրուելու է Հայաստանի մէջ, ապա կենտկոմի առաջին քարտուղարութիւնից նրա հրաժարեցումը պիտի համարել շնորհազրկում, որովհետեւ, ինչպէս ասացինք, ռեսպուբլիկաների մէջ ամենաբարձր պաշտօնը համարւում է կենտրոնական կոմիտէի առաջին քարտուղարի պաշտօնը: Եթէ նոյնիսկ Ս. Թովմասեանը նոր պաշտօնի պիտի կոչուի Հայաստանից դուրս, այնուամէնայնիւ կենտկոմի քարտուղարութեան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնը մի երկրորդ վկայութիւն է Հայաստանի կոմկուսի մէջ առաջ եկած տագնապի (քրիզի) մասին: Սպասելով լրացուցիչ տեղեկութիւնների լուսաբանելու համար այդ տագնապի ներքին ծալքերը, մենք չաւելորդ չենք համարում մի քանի տեղեկութիւններ տալ կենտկոմի նախկին առաջին քարտուղարի՝ Ս. Թովմասեանի եւ նրա յաջորդի՝ Եա. Զարոբեանի մասին:

Ստալինի մահը եւ մանաւանդ Բերիայի հաշուեյարդարը մեծ փոփոխութիւններ առաջ բերին Խորհրդային Միութեան բոլոր հանրապետութիւնների եւ մանաւանդ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ: Անդրկովկասեան վերոյիշեալ երեք հանրապետութիւնները համարւում էին Բերիայի աւատը: Այս վերջինն էր կարգում այնտեղ բարձր պաշտօնատարներ, որոնց կարգին կոմ. կուսակցութիւնների առաջին քարտուղարներին: Բերիայի հաւատարիմ կամակատարներ էին Արութինովը Հայաստանում, Չարկվիանին եւ նրա յաջորդ Մգելաձէն ու Դեկանոզովը Վրաստանում եւ Բաղիրովը՝ Ադրբէջանում: 1959ի ամառը տեղի ունեցաւ Բերիայի ձերբակալութիւնը, իսկ նոյն տարուան Դեկտեմբեր 24ին նրա դատավարութիւնն ու գնդակահարութիւնը: Բերիայի անկումից յետոյ հաշուեյարդարի ենթարկուեցան Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւնների ղեկավարները եւ նախկինների տեղ կարգուեցան նորերը: Վրաստանի եւ Ադրբէջանի մէջ իշխանութեան փոխանցումը կատարուեցաւ արիւնահեղութեամբ՝ գնդակահարուեցան մի շարք պատասխանատու կոմունիստներ Վրաստանում: Նոյնը նաեւ Ադրբէջանում, որտեղ գնդակահարուեցան Բաղիրովը ու իր մարդիկը: Հայաստանում ղեկավար կազմի մէջ փոփոխութիւնները տեղի ունեցան անարիւն: Արութինովը, ինչպէս գրուած է Երեւանի այդ ատենուայ թերթերի մէջ, «հանւում է» միայն կենտկոմի առաջին քարտուղարի իր պաշտօնից եւ կենտկոմի անդամութիւնից, իսկ նրա գործակիցները՝ Հրանտ Մարտիրոսեանը եւ Բերսաբէ Գրիգորեանը միայն «ազատւում են» քարտուղարի պարտականութիւնից եւ կենտկոմի Բիւրոյի անդամութիւնից: Այդ օրուանից (Նոյեմբեր 1953) սկսած Արութինովի անունը չքանում է խորհրդահայ թերթերի էջերից եւ յայտնի չէ թէ ո՞ւր է նա եւ ինչ բախտի է արժանացել: Ինչ վերաբերում է Մարտիրոսեանին եւ Բերսաբէ Գրիգորեանին, նրանք գտնւում ներկայիս կուսակցութեան մէջ եւ վարում են երկրորդական եւ երրորդական պաշտօններ: Բերսաբէ Գրիգորեանը վերջերս Փարիզ եկաւ իբրեւ արտասահմանի հետ բարեկամութեան եւ կուլտուրական կապի ընկերութեան նախագահը:

Նոյն այդ պլէնումում ընտրւում է նոր քարտուղարութիւն եւ կենտկոմի նոր բիւրօ: Եւ իբրեւ կենտկոմի առաջին քարտուղար ընտրւում է Սուրէն Ցակոբի Թովմասեանը: Երկրորդ քարտուղար ընտրւում է «Սով. Հայաստանի» խմբագիր Հրաչեայ Մարգարեանը եւ երրորդ քարտուղար Եակով (Եաշա) Զարոբեանը: Վերոյիշեալ փոփոխութիւնները կատարելու համար Մոսկուայից Երեւան է գալիս Խորհրդային Միութեան կենտկոմի քարտուղարներից Պոսպէլովը: Պէտք է ի միջի այլոց ասենք, որ միութենական հանրապետութիւնների կենտկոմների առաջին քարտուղարները իրականի մէջ նշանակւում են Խորհրդային Միութեան կենտկոմի քարտուղարների կողմից եւ ձեւակերպւում են հանրապետութիւնների կենտկոմների պլէնումներում:

Ս. Թովմասեանի ընտրութիւնը իբրեւ կենտկոմի առաջին քարտուղար անակնկալ էր եւ ցարդ մնում է անբացատրելի մեզի համար: Նա երբ կոչւում էր այդ բարձր պաշտօնին հաւասարների մէջ առաջինը չէր: Այսօրուայ վարչապետ Քոչինեանը, Բասարգեչարի Շրջկոմի առաջին քարտուղար Գ. Ալէքեանը, վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահ Լ. Ցովսէփեանը եւ նոյն ինքն Եա. Զարոբեանը նրանից շատ առաջ եղած էին կուս. ղեկավարութեան՝ կենտկոմի Բիւրոյի անդամներ եւ աւելի իրաւունք ունէին գրաւելու Ս. Թովմասեանի պաշտօնը: Բայց աւելորդ է զբաղուել այդ հարցով, քանի որ մեզի տրուած չէ լուծելու այդ գաղտնիքը:

Ս. Թովմասեանը կուսակցութեան մէջ է մտել շատ ուշ՝ 1930ին: 1937ին վարել է Ղափանի Շրջկոմի քարտուղարի համեստ պաշտօնը: 1939ին երբ Հայ կոմկուսի համագումարում ներքին գործոց ժողովրդական կոմիսար (չեկայի պետ) Խվորոստեանը յայտարարւում է «ժողովրդի թշնամի» եւ նրա պաշտօնը անցնում է մի Թուսի՝ Ալէքսէյ Կորոտկովին, Ս. Թովմասեանը նշանակւում է Կորոտկովի տեղակալ: Նոյն թուին մասնակցում է համամիութենական կուս. համագումարին, իբրեւ Հայաստանի պատգամաւորութեան անդամ: Պատերազմի ժամանակ զօրակոչւում է եւ ուղարկւում ճակատ աշխատելու համար բանակի քաղաքային բաժնի մէջ: 1947ին աշխատում է Հայաստանի կենտկոմի մէջ, իբրեւ անասնաբուծական բաժնի վարիչ: Հետեւեալ տարին ընտրւում է կենտկոմի անդամ եւ Երեւանի քաղաքային կոմիտէի Գ. քարտուղար: 1951ին, երբ Եա. Զարոբեանը ընտրւում է Երեւանի քաղաքային կոմիտէի Բ. քարտուղար, Ս. Թովմասեանը շարունակում է մնալ Գ. քարտուղարի պաշտօնի մէջ: 1952ին երբ կազմւում են Հայաստանի երեք օկրուգները (Նահանգները), Ս. Թովմասեանը ընտրւում է Երեւանի օկրուգի Բ. քարտուղար (Ա. քարտուղար Ա. Քոչինեան): Մէկ տարի յետոյ օկրուգները լուծարքի են ենթարկւում եւ Ս. Թովմասեանը դառնում է կենտկոմի վարչական, ֆինանսական եւ առեւտրի մարմինների բաժնի վարիչ: Ահա այդ երկրորդական պաշտօնից անհասանելի կամօքն Պոսպէլովի Ս. Թովմասեանը դառնում է Հայաստանի առաջին իշխանաւոր՝ կոմ. կուսակցութեան կենտկոմի առաջին քարտուղար:

Ս. Թովմասեանի տեղ այժմ կենտկոմի առաջին քարտուղար կարգուած է կենտկոմի երկրորդ քարտուղարը՝ Եակով Նիկիտի Զարոբեանը: Նրա եւ իր հօր անունից կարելի է կռահել որ Հայաստանցի հայ չէ: Գնդակահարուած եւ ողջ մնացած հին կոմունիստների կարգին Զարոբեանի անուան յիշատակութեան չենք հանդիպում: Հաւանօրէն նա Հայաստան եկել է վերջին տարիները: 1948 թուի Նոյեմբերին տեղի ունեցած համագումարին նա չէ մասնակցել եւ ընտրուած ղեկավար մարմինների մաս չի կազմել: Հետեւեալ համագումարին, որ տեղի ունեցաւ 23 – 24 Մարտ 1951 թ. Զարոբեանը ընտրւում է կենտկոմի անդամ եւ նոյնիսկ Բիւրոյի թեկնածու: Նոյն թուականի Ցանուարին նա գրաւում էր Երեւանի քաղաքային կոմիտէի երկրորդ (իրականի մէջ առաջին, որովհետեւ այդ ժամանակ առաջին քարտուղար էր ընտրւում կենտկոմի առաջին քարտուղարը) քարտուղարի պաշտօնը, իսկ Ս. Թովմասեանը, ինչպէս նշեցինք վերը, գրաւում էր Գ. քարտուղարի պաշտօնը: 1952ին Զարոբեանը ազատւում է Երքաղկոմի քարտուղարի պաշտօնից եւ անցնում է կենտկոմ՝ դառնալու համար վարչական բաժնի վարիչ: 1952ի կուս. համագումարում նա նորից ընտրւում է կենտկոմի անդամ, բայց կորսնցնում է կենտկոմի Բիւրոյի թեկնածուի պաշտօնը: 1953ին, Արութինովի անկումից յետոյ ընտրւում է կենտկոմի երրորդ քարտուղար: 1958ին ազատւում է կենտկոմի քարտուղարութեան պաշտօնից եւ նշանակւում է Մինիստրների Խորհրդային նախագահի (վարչապետ Ա. Քոչինեանի) առաջին տեղակալ: Այնուհետեւ նորից դառնում է կենտկոմի քարտուղար, գրաւելով Ս. Թովմասեանի անմիջական օգնականի՝ կենտկոմի երկրորդ քարտուղարի պաշտօնը: Այժմ, ըստ Մոսկուայից ստացուած հեռագրական տեղեկութեան, կարգուած է կենտկոմի առաջին քարտուղար Ս. Թովմասեանի փոխարէն:

Կուսակցական վերնախաւում տեղի ունեցած այս փոփոխութիւնը ամենայն հաւանականութեամբ կապ ունի խորհրդահայ կեանքում առաջ եկած այն տագնապի հետ, որին անդրադարձանք մեր նախորդ յօդուածում:

Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Կինը շատ ընթերցասէր ամուսնոյն.
— Կ'ուզէի գիրք մը ըլլալ, միշտ քու մօտդ ըլլալու համար:
— Ես ալ կ'ուզեմ, բայց պայմանաւ որ տարեցոյց մը ըլլայիր, ամեն տարի կարենալ փոխելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՂՋՈՒՄ

Գիշերը վաղուց կիսուել էր, որ վերջին հանրակառքը դղրդիւնով անցաւ փողոցով ու ապա ամէն ինչ թաղուեց խոր լռութեան մէջ: Քաղաքը համարեա քուն էր մտել, հազիւ այս ու այն տեղից երեւում էին հատուկենտ լուսամուտներ, որոնք դեռ եւս թոյլ լուսաւորուած էին:

Արփիկը ձեռքից ցած դրեց գիրքը, ոտքերի մատների վրայ մօտեցաւ երեխաներին, զգուշութեամբ ծածկեց նրանց, իջեցրեց լուսամուտի վարագոյրը եւ պատրաստուեց քնելու: Զնայած պառկել էր մահճակալին, բայց քունը չէր տանում...

Մտապատկերները նրան տանում էին հեռու, շատ հեռու... Ի՞նչ լաւ, ինչ խաղաղ էին ապրում: Արփիկը գոհ էր իր կեանքից: Եւ ինչպէս գոհ չլինէր: Ընկերուհիների շրջանում ու ծնողների մօտ պարծանքով էր խօսում ամուսնու մասին, գովում, մեծարում էր նրան: Չէ՞ որ Վահանը ջահել էր, նոր էր կեանք մտնում, մեծ իղձեր ու նպատակներ ունէր, շատ էր խօսում ապագայի մասին, Արփիկն ասում էր. «Նոր տուն, նոր օջախ ենք ստեղծում, եւ մի օր մեր յարկի տակ էլ կը լսուի մանկան ճիչը, ուրախութեամբ ու բերկրանքով կը լցնի մեր սրտերը»: Նրանք ժամերով նստում էին ու խօսում իրենց վաղուայ օրուայ մասին եւ երբեմն լռութեամբ նայում միմեանց, բառեր չգտնելով արտայայտելու իրենց յոյզերը:

Տարիներ անցան: Ընտանիքը բազմացաւ, տունը լցուեց երեխաների զուարթ աղմուկով:

Բայց յետոյ, յետոյ ի՞նչ պատահեց, ինչո՞ւ այդքան կարճ տեւեց նրանց սէրը: Այդ ի՞նչ անակնկալ էր, որ խախտեց նրանց երջանիկ կեանքը...

Մտածում էր Արփիկը ու չէր կարողանում գտնել այդ հարցերի պատասխանը: Գոնէ քնել կարողանար, մտածումների ծովից դուրս կը գար, սիրտը կը հանդարտանար ու գիշերն էլ մի կերպ կ'անցնէր:

Նա ոտքի ելաւ, մօտեցաւ փոքրիկ Շուշիկի մահճակալին, ուղղեց նրա վերմակը, կամացուկ գրկեց նրան, զգուշութեամբ համբուրեց ճակատը: Երեխայի վրայ թեքուած, նա երկար ժամանակ լսում էր Շուշիկի միալար շնչառութեան ձայնը: Այ, երանի թէ իր հոգին էլ այդպէս խաղաղ լինէր...

Գուցէ երկար մնար նա այդ վիճակում, եթէ մի ոտքի ձայն չսթափեցնէր նրան: Արփիկի սիրտը վախ ընկաւ, մարմինը փշաքաղուեց: Ո՞վ կարող էր լինել, նա ոչ ոքի չէր սպասում: Անցան մի քանի վայրկեաններ, Արփիկն զգաց, որ մարդը հեռացաւ լուսամուտից: Բայց հեռու չգնաց: Ահա լսուեց զանգի ձայնը:

Նա սկզբում վարանեց, սակայն յետոյ հաղաւ հողաթափերն ու կամացուկ դուրս եկաւ սենեակից, անցաւ միջանցքով ու մօտեցաւ դրանը: Կրկին լսուեց զանգի ձայնը:

— Ո՞վ է, — անվստահ հնչեց Արփիկի ձայնը:

— Ես եմ, Արփիկ, — դրան ետեւից Արփիկի ականջին հասաւ ինչ որ ծանօթ ձայն:

— Ո՞վ է, — Արփիկը կրկնեց իր հարցը:

— Ես եմ, Վահանը: Ձայնս չճանաչեցի՞ր, ինչ է, — հետեւեց պատասխանը:

— Ինչո՞ւ ես այս ուշ գիշերին եկել, ի՞նչ է պատահել, — մի փոքր սրտապնդուած ասաց Արփիկը:

— Նորից նոյնն ես կրկնում, նորից նոյնը: Ինչ է, չե՞ս ուզում ինձ տեսնել:

Դրան ետեւից լսուած հարցը մնաց անպատասխան: Երկու կողմում էլ լռութիւն տիրեց:

— Ի՞նչ է, չե՞ս բացելու դուռը...

Այլեւս վարանել չէր կարելի: Արփիկը դուռը բաց արեց: Շեմքին կանգնած էր Վահանը՝ ճամպրուկը ձեռքին: Երեւում էր, որ հեռու տեղից էր եկել: Կիսախաւարի մէջ նրանք նայեցին միմեանց ու լռութեամբ, կարծէք ողջոյններ փոխանակեցին: Վահանը գլուխը կախ ցցեց աչքերը փախցրեց Արփիկի հայեացքից: Արփիկը զուսպ էր: Նա լուռ էր եւ այնպէս էլ Վահանին ներս հրաւիրել չկարողացաւ: Վահանը ձեռքը երկարեց նրա կողմը, թեթեւ, սառը հպում զգաց ու քայլեց առաջ...

Այդ պահին Արփիկն արդէն վառել էր միջանցքի լոյսը եւ դարձեալ լուռ էր: Խախտելով լռութիւնը՝ Վահանը դողդողացող ձայնով ասաց.

— Ընդունիր թափառականիս, գուցէ սա վերջին հանդիպումն է:

Նա ճամպրուկը ցած դրեց ու քայլերն ուղղեց երեխաների կողմը: Խօսում էր նա, բայց նրան թւում էր, թէ ոտքերի տակ այրւում է յատակը ու մի անսովոր, հոսանք անցնում մարմնով: Վահանը համարեա դողում էր: Ահա նա մօտեցաւ երեխաներին, լսում էր նրանց շնչառութեան ձայնը, սակայն չէր համարձակւում աւելի մօտենալ, չլինի թէ արթնանան ու վախենան իրենց մօտ տեսնելով անծանօթ մարդու: Այո, նա զգում էր որ ինքը նրանց համար անծանօթ մարդ է: Բայց մտածելու ժամանակ չկար: Կարօտի զգացումը նրան մղում էր դէպի հարազատ որդին եւ դուստրը: Ինչ որ ուժով, ներքին կրակից նրա աչքերը փայլատակեցին:

ՍՈՒՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

1.— Վերջերս Կիպրոսէն Լոնտոն ժամանեց ընկեր Վարդգէս Սինանեան : Նման բոլոր մեր այցելու ընկերներուն, ընկերը գտաւ ջերմ ընդունելութիւն «Նաւասարդեանի» ընտանիքէն :

Դեկտեմբեր 11ին, ընկեր Սինանեան գտնուեցաւ Լոնտոնի Հ. Յ. Դ. «Նաւասարդեան» ենթակոմիտէութեան մէջ, ուր մանրամասն պատկերացուց Կիպրոսի հայ ազգային եւ կուսակցական կեանքը : Տեղի ունեցան զանազան հարցումներ, որոնց ընկերը մանրամասնօրէն պատասխանեց եւ գոհ ձգեց ներկայ ընկերները եւ ընկերուհիները :

2.— «Վուլիչ» քոլէճը, Լոնտոնէն՝ երկաթուղիով կէս ժամ հեռաւորութիւն ունի : Կրթական հին վայր մըն է, մօտիկ հինգ հազար ուսանողներով : Այս քոլէճին մէջ այս տարի կ'ուսանին ութ հայ ուսանողներ, զանազան ճիւղերու մասնագիտութեանց հետեւող : Հայ ուսանողները վերջերս կը յղանան գեղեցիկ գաղափար մը, կազմել Հայ Ուս. Միութիւն մը, Վուլիչ քոլէճին մէջ : Իրենց առաջարկը կը պարզեն քոլէճի աշակերտական Միութեան կեդրոնին : Շաբաթ մը անցնելէ ետք մեր հայ ուսանողներուն առաջարկը կ'ընդունուի եւ այսպէսով առաջին անգամն ըլլալով Լոնտոնի մեծ քոլէճներէն մէկուն մէջ կը հիմնուի «Հայ Ուս. Միութիւն» մը, միւս Միութիւններուն կողքին : Այժմ քոլէճին մէջ այլ Ուս. Միութիւններու կողքին հայ ուսանողները ունին յատուկ տախտակ մը իրենց յայտարարութիւններուն համար եւ տախտակին վերի մասին վրայ գեղեցիկօրէն գրուած է՝ «Վուլիչ Քոլէճի Հայ Ուսանողական Միութիւն» :

Այժմ Վուլիչի Հայ Ուս. Միութիւնը ունի մօտիկ 35 անդամներ : Սեպտեմբեր ամսուան վերջին շաբթուն տեղի ունեցաւ վարչական կազմի ընտրութիւնը, — Յիշենք անունները՝ Վահէ Մարտիրոսեան (Նախագահ), Գրիգոր Զոլոյաքչեան, Ժիրայր Ղարիպեան եւ ուսանողուհի Տէրմէն : Նորակազմ Միութեան առաջին գործնական քայլը եղաւ կազմակերպել դասախօսութիւն մը, քոլէճի աշակերտութեան ծանօթացնելու հայ ժողովուրդը : Դասախօսութեան ներկայ էին բազմաթիւ ուսանող – ուսանողուհիներ : Նիւթն էր՝ «Ընդհանուր ակնարկ հայ ժողովուրդին վրայ» : Դասախօսն էր ուսանող Ժիրայր Ղարիպեան : Մեծ խանդավառութիւն տիրեց բոլոր ունկնդիրներուն մէջ, որոնք հայ ժողովուրդէն բնաւ գաղափար չունէին. Երկրորդ գործնական քայլը եղաւ ցոյց տալ հայկական Ֆիլմ մը քոլէճի ուսանողութեան : Օրը որոշուեցաւ եւ քոլէճի փոքր սրահներէն մէկուն մէջ ցուցադրուեցաւ «Երբ սիրտը կ'երգէ» ժապաւէնը : Սրահը հոծ ուսանողութեամբ գրաւուած էր : Լոնտոնէն եւս բազմաթիւ հայ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ ներկայ էին : Ֆիլմը գտաւ մեծ յաջողութիւն եւ արժանացաւ բոլորի գնահատանքին : Առաջին անգամն ըլլալով քոլէճի թերթին մէջ գրուեցաւ «Հայ Ուս. Միութեան» մասին, եւ մանաւանդ իր աշխոյժ աշխատանքներուն մասին : Միութիւնը որոշած է մասնակցիլ Փետրուարի տեղի ունենալիք Միջազգային Երեկոյին, որուն մանրամասնութիւնները ատենին պիտի հաղորդուի սիրելի «Յառաջ»ին :

Այսպէս միայն քաջալերանքի խօսք է որ կ'ուզենք եւ տալու յաջողութիւններ կը մաղթենք մեր ուսանողներուն, որոնք մեծ դեր է որ կը խաղան՝ տարածելով հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանին անունն ու փառքերը «Վուլիչ»ի հինգ հազար ուսանողութեան մէջ :

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերու կողմէ կազմակերպուած էր Մանուկներու Նուիրուած հանդէս մը, Նոր տարուան առթիւ, անցեալ Հինգշաբթի 29 Դեկտեմբեր, Քասէի ընդարձակ սրահին մէջ :

Առնուվիլէն, Ալֆորվիլէն, Իսիէն, Շավիլէն եւ այլ շրջաններէ երեք հարիւր մանուկներ իրենց ծնողքներով եւ հետաքրքիր բազմութիւն մը փութացած էին լեցնել սրահը :

Խօսնակի պարտականութիւնը կը կատարէր Պ. Գըզըլեան :

Հանդէսը բացուեցաւ Կապ. Խաչի քայլերգով, Իսիի Կապ. Խաչի վարժարանի աշակերտութեան կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Քաջեանի :

Գեղարուեստական բաժինը մեծ մասամբ կազմուած էր մանկական արտասանութիւններէ, երգերէ եւ տրամախօսութիւններէ :

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերը բերած էին իրենց վարժարանի աշակերտութիւնը, որոնցմէ Վիքթորիա Իսաւրեան, Էլիզ Թիւյսիւզեան եւ Անի Աֆեան ըրին յաջող արտասանութիւններ : Դարձեալ Առնուվիլէն Վարուժան Ֆէսճեան ըրաւ տրամախօսութիւն մը՝ «Ճարտար բժիշկը» : Ալֆորվիլի երախաներուն կողմէ կատարուեցան հայկական պարեր եւ արտասանութիւններ : Ուշադրութեան արժանի էին, Սիրվարդ եւ Յարութիւն Բաղուրեան, մին՝ թիթեռնիկի պարով, միւսն ալ մենապարով : Յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Վարսենիկ Գալուստեան եւ տրամախօսութիւն մը Մկրտիչ Աշըգեանի հետ :

Իսիի երախաները իրենց մասնակցութիւնը բերին երեք խմբերգով եւ երեք արտասանութեամբ :

Շավիլի մանուկներու կողմէ եւս եղան երեք մեներգ եւ երեք արտասանութիւններ :

Սր. Թէրէզ Կէօչկէրեան, որ յաճախ իր մասնակցութիւնը կը բերէ մեր հանդէսներուն, իր ընկերուհիներուն Արմենուհի Գագրճեանի եւ Ազնիւ Կէօչկէրեանի հետ, մասնաւոր տարազներով պարեցին հայկական պարեր : Արտասանեցին փոքրիկն Սր. Գարոյեան, ինչպէս նաեւ Վիգէն Փափազեան՝ «Սասունցի Դաւիթ»ը :

Հանդէսի ամենահետաքրքրական մասը վերապահուած էր ալեհեր Կաղանդ Պապային, որ լրիւ կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը : Նախ շրջեցաւ մանուկներու շարքերուն մէջ, նուէրներու տոպրակը շալկած՝ բաշխեց համբոյրներ աջ ու ձախ, ապա բարձրացաւ բեմ եւ տուաւ խրատականներ, մեծապէս ուրախացնելով փոքրիկները :

Կապոյտ Խաչի անդամուհիները, որոնց եռանդուն աշխատանքի լծուած էին հանդէսին սկիզբէն ի վեր, այս անգամ սկսան բաժնել նախընթրիք, մրգեղէններ եւ կարկանդակ, մանուկներու ճռուողուն խանդավառութեանց մէջ :

Օր. Զառափեան դաշնակի վրայ նուագեց մի քանի կտորներ :

Մանուկները զուարճացնելու համար հրաւիրուած էր Ֆրանսացի աճպարար մը, որ զանազան անակնկալներով մեծ ուրախութիւն պատճառեց ներկաներուն :

Ուշ երեկոյեան, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ վերջ գտաւ հանդէսը :

Գնահատանքի արժանի են Կապ. Խաչուհիները, որ հանդէսին արժանավայել փայլը տալու համար բան չէին խնայած :

Գ. ԳԱՐԹԵՐ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

«Աքշամ»ի մէջ Վեճիհի Իւնալ կը գրէ.

— Ներքին եւ արտաքին թշնամիներուն միակ ակնկալութիւնն է ազգային միութեան ցնցումը եւ յառաջ գալը խառնակութեան մը որ դէպի անիշխանութիւն առաջնորդէ ազգը :

Իսքենտերունի ռումբին, Չանաքքալէի դէպքին եւ Անգարայի դէպքին իրարու յաջորդելը անտարակոյս դիպուածի մը արդիւնք չէ : Աթաթիւրքի արձաններուն եւ նկարներուն վրայ գործուած յարձակումները պէտք է ուսումնասիրել ոչ թէ իբրեւ պարզ թշնամութիւն մը Աթաթիւրքի դէմ, այլ իբրեւ Թուրքի դէմ թշնամութիւն մը, որուն նպատակակէտն է խանգարել ազգային միութիւնը :

Այսօրերս, երբ մեր քաղաքական պատմութեան գուցէ ամէնէն փափուկ օրերը կ'ապրինք, ամէն Թուրք պէտք է ըմբռ — խնդրութեամբ խուսափի թշնամիներու խաղին ենթարկուելէ :

«Միլլիյէթ»ի մէջ Ձեքիճ Ալքան ի մէջ այլոց կը գրէ .—

Այլեւս կը հասկցուի թէ պէտք է փոխել Թուրքիոյ ընկերային միջինը : Թուրքիոյ մէջ 90 – 100 հազար ընտանիք կայ այս միջինէն դուրս : Իշխանութիւնները չեն կրնար այդ 90–100 Հ. ընտանիքի ծառայումի դէմ դիրք գրաւել : Որովհետեւ անոնց գոյավիճակին տէր ամէն շարժում արագ եւ սաստիկ հակազդեցութեան ծնունդ կուտայ : Անոնց պոռչտուքները անմիջապէս կը տիրեն հրապարակին՝ կարծես երկրին ձայնը ըլլային :

Ժողովուրդները, որոնք չեն արթնցած դեռ այսպիսի պոռչտուքէ մը եւ իշխանութիւնը իրենց կողքին չեն տեսներ, անոնք ալ կը հետեւին այդ պոռչտուքի պոռչին : Կը կարծեն թէ իրենց նեղութիւնները կ'արտայայտեն այդ պոռչտուքները : Իշխանութիւնները այս պատճառով կը ջանան պահպանել գոյավիճակը : Հետեւաբար չի նուազիր թիւը անոնց՝ որոնք գոհ չեն իրենց կեանքէն : Թաքուն ընդդիմութիւն մը կը շարունակուի :

Թուրքիոյ մէջ ազգային եկամուտը մարդ գլուխ տարեկան 165 տոլար է : Ամերիկայի մէջ՝ 2698 տոլար : Երբ երկրի մը մէջ ազգային եկամուտէն մէկ հոգիի իյնած բաժինը հազար տոլարէն վար է, այդտեղ կարելի չէ քաղաքական եւ ընկերային անդորրութենէ ճառել : Ազգային եկամուտի միջազգային վիճակագրութեան մէջ մենք 45րդ տեղը կը գրաւենք : Այնքան ատեն որ մեր տեղը չբարձրացընենք այդ վիճակագրութեան մէջ, ոչ մէկ իշխանութիւն պիտի կրնայ դիմանալ դժգոհ հայրենակիցներու ընդդիմութեան : 90 – 100 հազար ընտանիքի իրենց վիճակէն գոհ ըլլալը պիտի չկրնայ փրկել իշխանութիւնները :

Մենք ստիպուած ենք. ժողովրդային լայն զանգուածները աշխատցնելով՝ եկամուտը աւելցնել եւ չթոյլատրել նաեւ որ այն 90–100 Հ. ընտանիքը յափշտակեն այդ յաւելումը : Ինչ օգուտ որ ժողովրդային զանգուածները չեն ուզեր աշխատիլ : Ի՞նչպէս կրնանք խորտակել այս անել օղակը : Այս հարցումիս պատասխանը Թուրքիոյ վերջին հարիւր տարուան պատմութեան մէջ պահուած է : Եթէ փնտռենք թէ հակառակ իշխանութիւններուն՝ որ կը փոխուին, ինչո՞ւ չի փոխուիր Թուրքիոյ ընկերային միջինը եւ թէ ի՞նչպէս կրնայ փոխուիլ, հարկաւ մէկ ճարը կը գտնենք :

Վերջին յեղաշրջումը չկրցաւ դուրս ելլել այս անել օղակէն : Բայց կարելիութիւն ընծայեց որ կարգ մը գրողներ ու[illegible] բանեն այդ նուրբ կէտէն : Աս ալ շահ մըն է : Առ այժմ ատով կը մխիթարուինք :

«ՅԱՌԱՋ» Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Ուրեմն, թագուհի, դու համաձայն չէ՞ս մեզ, — շարունակեց Օլիմպիան, բայց Արշակից անմիջապէս պատասխան չըստանալով, զարմացած նայեց նրան եւ նոր միայն նկատեց, որ Արշակը շփոթուած, օտարոտի տեսք ունի ու ներքին մի բան, որ Օլիմպիան ինքն էլ չէր կարող ասել ինչ, անհանգստացրեց նրան, եւ նրա արտում նորից գլուխ բարձրացրեց հին կասկածը. եւ կամեցաւ պարզել, թէ ինչ է կատարւում Արշակի հետ ... Ահ, ինչպէս կ'ուզէր նրա այդ ժամանակ ինքը լինել Փառանձեմի սենեակում, որպէսզի անձամբ տեսնէր ու լսէր, թէ ի՞նչ է խօսում նա այդ դեռատի այրիի հետ — դէմքի եւ աչքերի ի՞նչ արտայայտութեամբ, ի՞նչ ձայնով, եւ ի՞նչ եղանակով, որից եւ կարելի էր գուշակել մի բան :

Թէպէտեւ մի երկու անգամ, առաջ, Արշակին հանդիպել էր Փառանձեմի սենեակում, բայց նրանց զրոյցից չէր հասկացել ոչինչ, քանի որ նրանք խօսել էին այնպէս լեզուով... Բայց, լեզուից անկախ, Օլիմպիան կարծում էր, թէ սիրողների մէկ մի շարժումից, մէկ մի նայուածքից կարելի է կռահել նրանց զգացմունքները : Այս օրուանից, երբ ինքը տեսաւ Փառանձեմին, թէեւ ծանր վշտի մէջ, զգաց, որ այդ նորատի կնոջ գեղեցկութիւնը՝ նրա ծովախոր աչքերը, ձերմակ ճակատը, բարձրակամար յօնքերը եւ դեղձան մազերը տեսնող տղամարդ չէր կարող անտարբեր լինել՝ ինչ տարիքի ու դիրքի էլ լինէր ...

Բայց միթէ թագուհին կարող է հրապուրուած լինել, — մտածում էր Օլիմպիան ուշիմ նայելով Արշակի դէմքին, որն այժմ նրան թւում էր օտարոտի, եւ մազմազոտ ձեռքերին, որ ասես դողում էին անհամբեր՝ :

Այս մտքերով տարուած՝ Օլիմպիան չլսեց թագաւորին, որ ասաց. «Ոչ, չեմ համաձայնւում»... Չլսեց, բայց դարձեալ զգաց մի օտարոտի բան, եւ նրա սիրտը կասկած ընկաւ. Արշակն այդ ասաց այնպէս անտարբեր ու չոր, որ Օլիմպիան շուրթերը սեղմեց եւ, գլուխն իջեցնելով, գնաց դէպի իր օթեւանը : Մտնելով իր յարկաբաժինը՝ նա յոյն նաժիշտներից մէկին ասաց.

— Երբ արքան կ'երթայ վշտահարի մօտ՝ յայտնիր ինձ :

Եւ ահա երկու օր յետոյ, երբ նրան յայտնեցին, թէ թագաւորը գնաց Փառանձեմի յարկաբաժինը, Օլիմպիան, առանց ժամանակ կորցնելու, առանց պաշտօնական ձեւով հաղորդելու, միայն երկար վերնոցը ուսերին, ինքն եւս գնաց՝ նրանց զրոյցին հետեւելու, որ գէթ նրանց տեսքից, նայուածքից, խօսելու եղանակից հասկանայ մի բան ... Որքան էլ կասկածամիտ, բայց չէր հաւատում, թէ Արշակը հրապուրուէր Փառանձեմով. չէ՞ որ երիտասարդ իշխանուհին սուգի մէջ էր, եւ թագուհին պիտի յարգէր նրա սուգը ... Եւ Օլիմպիային մերթ թւում էր, թէ դա հնարաւոր չէ, մերթ էլ, կասկածամտութեամբ զգում էր, որ Փառանձեմի գեղեցկութիւնը կարող է խախտել ամէն տղամարդու հաւատարմութիւն : Չէ՞ որ այդ իշխանուհու հմայքին չդիմացաւ Տիրիթը եւ ոճիր գործեց ... Նա յիշում էր նաեւ, որ բիւզանդական արքունիքում որքան դէպքեր են եղել, երբ տարիքով իշխանը, կոմսը, պատրիկը սիրահարւում էին նորատի աղջիկների ... Կեանքում ամէն ինչ հնարաւոր է ... Բայց Օլիմպիային թւում էր, թէ Արշակը երբեք այդպիսի անխոհեմ քայլ չի անի. յափշտակուի իր հարազատո՞վ ... երբեք :

Այսուամենայնիւ Օլիմպիան հետաքրքրուած էր. նա որոշեց մտքում — այսօր իսկ, իրեն հանգստացնելու համար, իր կասկածները փարատելու համար, պարզել, թէ ի՞նչ է անցնում — դառնում Փառանձեմի եւ Արշակի միջեւ :

Ու, ինչպէս միշտ, հանդարտ քայլերով դիմեց Փառանձեմի յարկաբաժինը, մտածելով ինչը համարել իր գալու առիթը՝ մոռացուա՞ծ մի իր, թէ յանձնելիք մի բան ... վերջապէս, մի պատրուակ ... Օլիմպիան քայլում էր շատ զգոյշ, սովորականից զգոյշ ու հանդարտ :

Մտնելով Փառանձեմի օթեւանի առաջին սենեակը՝ նա աւելի դանդաղեցրեց քայլերը : Իսկ երբ մօտեցաւ այն սրահին, ուր այցելուներ էր ընդունում Փառանձեմը, Օլիմպիան կանգ առաւ. մտնե՞լ, թէ չմտնել, եւ որքան վայե՞լ էր մտնել առանց զգուշացնելու, պաշտպանողի ... այդտեղ՝ նախասրահում սովորաբար լինում էր Փառանձեմին խնամող դայեակը, բայց այդ ժամին չկար եւ այդ պարագան վճռեց խնդիրը : Օլիմպիան, մինչեւ կ'որոշէր անելիքը, սրահի մուտքը ծածկող վարագոյրի արանքից նայեց ներս .— Արշակը շատ ազատ, թիկնոցը վրան նըստել էր մետաքս բազմոցին, Փառանձեմի կողքին եւ զրուցում էր :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Վարդավառ Գամպերեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն իրենց հօր՝ ընկեր Յովհաննէսի, (Սէն Էթիեն, Մարսէյլ):

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը ընկեր. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց հօր՝

ԴԱՍՊԱՐ ՄԻԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գույլ. Օտտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հայերէնի դասերը վերսկսած են եւ կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30 – 10 նորակառոյց ազգային տան մէջ, կարող եւ մասնագէտ ուսուցիչի մը ղեկավարութեամբ: Կը հրաւիրուի երկսեռ երիտասարդութիւնը, օգտուիլ այս բացառիկ պատեհութենէն:

ԾՆՈՒՆԴԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Ըստ Կրօն. ժողովի որոշման, յառաջիկայ Կիրակի Նոր Տարւոյ արարողութիւնը կը սկսի ժամը 8.30ին, պատարագ ժամը 10.30ին:

Յունուար 7, Շաբաթ երեկոյ Ճրագալոյցի արարողութիւն, ժամը 4:

Յունուար 8 Կիր.—Տօն Ծննդեան սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8: Ս. պատարագ ժամը 10, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք ժամը 11.45:

Յունուար 9 Երկուշաբթի.— Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 8.30, պատարագ՝ ժամը 10, հոգեհանգիստ ընդհ. մեռեալներու Հայոց ժամը 11.30:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, հանդիսաւորութիւն Յիսուսի Յայտնութեան եւ Մկրտութեան:

Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տարիքութեան հանդիսաւորութիւն՝ քահանայապետական ուխտակ Գերպ. Փօլ Պերթոլիի ձեռքով:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ (Միքրոսիյօն)

Թիւ 1 եւ թիւ 2 բոլորովին նոր երգեր

9 երգերով եւ 4 նուագով (կէս ժամ տեւողութեամբ իւրաքանչիւրը):

Բոլոր երգերը տպագրուած կը գտնէք պահարանին մէջ:

Փարիզի մէջ կարելի է գտնել միայն Հ. Բալուեանի մօտ, 43 Րիւ Րիշէ, (փարիզ 9):

Մատչելի գիներով 10 Ն. Ֆ. միայն տօներու առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Նախընտրաբար այր եւ կին մը կամ կին մը հաստատութեան մը մէջ իբրեւ խոհարար կամ հանդերձատան աշխատանքներու համար:

Դիմել՝ Հայ Ընծայարան:

3, Ave. Grandchamp, LE PECQ

TEL. 963.0172

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

5 Յունուար, Հինգշաբթի, Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 3.30ին: Ս. պատարագ ժամը 5ին:

6 Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին: Ս. պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն:

7 Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

8 Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 Յունուար, Ուրբաթ Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն ժամը 8.30ին:

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու: (Ծնողները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները):

7 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4.45ին:

8 Յունուար, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք:

×

ՇԱԽԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Հինգշաբթի, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 15.30ին:

Ուրբաթ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, ժամը 8.30ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Օշին աբեղայ Նիկոլեան:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 18ին Ճրագալոյց:

Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին պատարագ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն:

Այս Կիրակի ժամերգութիւն, Ջրօրհնէք եւ յիշատակ մեռելոց:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դրդրեան վարդապետ:

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՇԱԲԱԹ, երեկոյ — Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ.— Ս. Ծնունդ, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 7.30ին:

Պատարագ ժամը 10ին:

Ջրօրհնէք ժամը 11.30ին:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու հոգեպարար արարողութեանց: Այս տարի Լիոնի եկեղեցւոյ արարողութեանց բացառիկ փայլ մը պիտի տայ, Պէյրութէն ժամանած Լիոնի եկեղեցւոյ նոր դպրապետ Գ. Մովսէս Զափարեան:

Այս առթիւ մասնաւորաբար կը խնդրուի հաւատացեալ ժողովուրդէն տօնական օրերուն, բերել իրենց նուէրները, վառ պահելու համար մեր Ս. Եկեղեցին:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հասարակութեան որ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ պաշտամունք հետեւեալ ժամերգութեամբ:

Պատարագիչ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տ. Վարագ քհնյ. Աւագեան:

Շաբաթ, Ծննդեան ժամերգութիւն, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, գիրքերու ընթերցում, Ճրագալոյցի Ս. պատարագ ժամը 16.30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8.30ին, Ս. պատարագ (մասնակց. նորակազմ երգչախումբի) ժամը 10ին: Քարոզ Ս. Ծննդեան առթիւ ժամը 11ին: Յաւարտ Ս. պատարագի Ջրօրհնէքի եւ Խաչահանգիստի արարողութիւն:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ – ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ

ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՄԱՐԵԱՆԻ

Նոր հասցէն է՝

25, Boulevard Eugène Pierre. Marseille (5°)

Tél. : 42-08.99

Ընդունելութիւն՝ միայն ժամադրութեամբ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԻՐ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ:

Մուտքը ազատ է:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Սանթրը Ատմինիսթրաթիֆ է Սօսիալի թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան): Մուտքը ազատ է:

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ԴԷՊԻ ՇԱՌՊՕՆԻԷՌ, ԵՂԱՆԱԿԻ ՓԱՅԼՈՒՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շառպօնիէռի Կոան Սէրքլը շքեղ սրահներուն մէջ

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Եկեղեցաշէն շինարար յանձնախումբի

Յունուար 8, Կիրակի օր ժամը 17էն մինչեւ լոյս

Հայկական եւ միջազգային աթռաքսիոններ

Մասնակցութեամբ

GEO MOUQUET ET JACKY MALLEREY

(Շառպօնիէռի երկու նուագախումբերու)

Գեղարուեստական բաժին, կը մասնակցին Ռատիօ – թէլէվիզիոնի *երգչուհի*

Օր. Ժ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզէն), Օր. Մ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Մարսէյլ),

Օր. Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ եւ Գ. Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ

(Լիոնի Օփերայէն եւ Քոնսէրվաթուարէն)

Պիւֆէ, «անգլիական ափսէ» եւ հայկական առատ համադամ ուտելիքներ:

KINOPANORAMA

60, AVENUE DE LA MOTTE-PIQUET

Parking illimité Tél. : FON. 50-50

UN FRANÇAIS A MOSCOU

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ԳԱՆՁԵՐԸ

ԱՐԱՐԱՏԸ

ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ (Զանգեզուր, ձիաւորները, ծաղկեփունջ, խովիները)

Հինգշաբթի, Շաբաթ, Կիրակի եւ տօնական օրերը՝ երկու ցերեկոյթ 14.30 եւ 16.50, Շաբթու մէջ 15.30

Շաբթու մէջ 2՝ երեկոյթ 19.15 եւ 21.35

Տոմսերը կարելի է առնել 13 օր առաջ ժամը 11էն 19 եւ *Աժանսներէն*

Գին՝ 4.45 եւ 7.50 Ն. Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
6
ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI
6 JANVIER
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8995 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4796

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐ "ԾՆՈՒՆԴ"Ը

Այսօր տօն է Ս. Ծննդեան, Աւետի՛ս,
Ծնաւ մեզ և յայտնեցաւ, աւետի՛ս:

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին, աւանդապահ քրիստոնէական հին օրէնքներու, Յիսուսի Ծնունդն ու Մկրտութիւնը կը տօնէ Յունուար 6ին, Ջրօրհնէքի հոգեպարար արարողութեամբ:

Երուսաղէմի եպիսկոպոս Յակովբոս Տեառն եղբօր օրերէն սկսեալ մինչեւ Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովը (451) քրիստոնեայ եկեղեցիները Յունուար 6ին կը տօնէին Ծնունդն ու Աստուածայայտնութիւնը (Էփիփանի): Այդ ժողովին Լեւոն Ա. Պապի (440 - 461) առաջարկով բաժնուեցան երկու տօները: Աստուածայայտնութիւնը պահուեցաւ Յունուար 6ին, իսկ Ծնունդը որոշուեցաւ տօնել Դեկտեմբեր 25ին՝ հռոմէական կայսրութեան բոլոր երկիրներուն մէջ:

Դեկտեմբեր 25ը հեթանոսական շրջանէն մնացած տօն մըն էր՝ նուիրուած արեւ - աստուծուն, որ կայսրութեան պաշտպանն էր: Այդ մեծ տօնը փոխարինուեցաւ Յիսուսի Ծնունդով:

1960 տարի առաջ Հրէաստանի անշուք մէկ գիւղին՝ Բեթղեհէմի խոնարհ մսուրին մէջ ծնած մանուկը պիտի յեղաշրջէր աշխարհի դիմագիծը: Պիտի քանդէր հեթանոսական կրօնքները: Իրենց պատուանդաններէն վար պիտի առնէր ամէն ազգի աստուածներն ու աստուածուհիները, որոնք դարերով մարդոց պաշտամունքին առարկայ էին եղած:

Նոր դարաշրջան մը կը բացուէր մարդկութեան առջեւ:

Քրիստոնէական կրօնքը իր վեհ ու բարձր սկզբունքներով պիտի հրապուրէր բոլոր ազնիւ սիրտերը:

Հայ փոքրիկ ժողովուրդը շատ կանուխէն պիտի յարէր քրիստոնէութեան եւ պետական կրօնք դարձնէր զայն՝ հռոմէական կայսրութենէն առաջ:

Շատ քիչ բան ենք ժառանգած հեթանոսական շրջանէն:

Քրիստոնէութեան շնորհիւ է, որ պիտի ծաղկէր հայկական մշակոյթը: Պիտի ստեղծուէր գիր, լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն:

Եւ ոսկեդար:

Հայկական Ծնունդը մոռացութեան կը տրուի հետզհետէ արեւմտաքի քրիստոնեայ երկիրներուն մէջ, ուր Դեկտեմբեր 25ը դարձած է տարուան մեծագոյն տօնը: Մեր փոքր ածուն ալ կը հետեւի տեղական բարքերուն, տարուած հոսանքէն: Ծնունդը Հայոց «պզտիկ Զատիկ»ն էր Երէկ երկրին մէջ, ուր կը տօնէինք զայն մեծ շուքով: «Աւետի՛ս» երգելով: Տունէ տուն աւետելով Յիսուսի ծնունդը: Տեղ տեղ նաեւ Ջրօրհնէքի արարողութեան տալով հրապարակային ու հանդիսաւոր հանգամանք, խաչը Ջուրին մէջ նետելով:

Այսօր Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ Ծնունդը կը տօնուի եկեղեցիի շրջափակին մէջ, սահմանափակ հաւատացեալներու ներկայութեամբ, մանաւանդ երբ այդ տօնը կը զուգադիպի լուր օրուան, ինչպէս յաճախ: Տարեցներն են, մանաւանդ կիները, որ ջերմեռանդ աւանդապահութեամբ կը յիշեն տակաւին հայկական Ծնունդը:

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի,
Որ յայսմ աւուր յայտնեցար:

Բեթղեհէմի խորհրդաւոր ծնունդը կ'ոգեկոչէ Հայաստանեայց եկեղեցին ամէն

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ, ինչպէս Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին բանբերը յայտարարած է Թուրքիա 7.5 միլիար պարտք ունի՝ իբրեւ արդիւնք կառավարութեան անհաշիւ մսխումներուն, տասը տարիներու ընթացքին: Պատրաստուած է նոր օրինագիծ մը, ամբողջելու համար պետական գանձը:

Այսպէս պետութեան պարտքերը գիմագրաւելու համար ամէն տարի երկու հարիւր միլիոն տոլար պիտի դրուի պիւտճէին մէջ: Պետական հաստատութիւնները իրենց պարտքը պիտի հատուցանեն հարիւր տարիէն: Տնտեսական այլ հաստատութեանց պարտքերը պիտի վճարուին 25 տարիէն:

Այս պարտացուցակին վրայ պէտք է աւելցնել 150 միլիոն տոլարի գումար մը, որ բաց կը մնայ պիւտճէին մէջ 1960 տարուան ընթացքին ապարիկ կատարուած ներածումներուն հետեւանքով: Այս արտաքին պարտքին ընդհ. գումարը կը հասնի մէկ միլիար 200 միլիոն տոլարի:

Պիւտճէին այս տարուան բացը գոցելու համար յաւելում պիտի կատարուի չէնքի, հողի եւ այլ տուրքերու վրայ:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Թուրքիոյ վճարման բացը գոցելու համար Տնտես. գործակցութեան եւ Դրամական Ֆոնտի կազմակերպութեանց կողմէ 1961ին Թուրքիոյ պիտի տրամադրուի 89 միլիոն տոլարի վարկ մը, որ 160 միլիոնի պիտի բարձրացուի 1962 տարուան ընթացքին:

Դարձեալ, Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ, ինչպէս «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը կը գրէ, յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին, նուազագոյն '50 միլիոն տոլար պիտի տրուի Թուրքիոյ՝ Ամերիկացիներու կողմէ:

Քիչ չէ՞ք գտներ՝ Թուրքիոյ համար, իբրեւ նոյնիսկ կաղանդչէք: Թուրքիա անանկ երկիր մըն է, որ լէպլէպիի տեղ կ'առնէ առանկ գումար մը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ

Թուրքիոյ Սահմանադիր ժողովը, բացումէն մէկ օր առաջ, կը ներկայացնէր հետեւեալ պատկերը: Ծանօթ էին 25 ներկայացուցիչներ, անծանօթ կը մնային միայն Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ ընտրուելիք 18 անդամները: Անպաշտօն դասաւորումի մը համաձայն, Սահմանադիր ժողովը ունէր 142 Հալքեան ներկայացուցիչ, 25 Միլլէթական, 85 անկախ: Այս բոլորին մէջ՝ միայն 4 կին:

Հալքի ներկայացուցիչներուն մէջ՝ Ինէօնիւ, ընդհ. քարտուղարը՝ Աքսալ, նախկին վարչապետ՝ Կիւնալթայ, յեղաշրջական կառավարութեան առաջին նախարարներէն Շէֆիք Ինան, նախկին ընդհանուր քարտուղարը՝ Քասըմ Կիւլէք:

Անգարայէն հասած լուրերու համաձայն, Զօր. Կիւռսէլի բացման ճառը կը [illegible] երկրին մէջ կատարուած քանդիչ գործունէութիւնները, նոր սահմանադրութեան [illegible]

[illegible]

տարի Յունուար 6ին, հաւատարմութեամբ եւ բարեպաշտ երկիւղածութեամբ: Երեք մոգերուն՝ Մելքոնի, Գասպարի: Պաղտասարի յիշատակն ալ միշտ [illegible] Ծնունդի խորհուրդին:

Քսան դարէ ի վեր հայ ժողովուրդը իր աչքերն ուղղած է Բեթղեհէմի խորհրդաւոր աստղին, որ արեւելքէն եկող երեք թագաւորներու քայլերն առաջնորդած էր դէպի մսուր:

Անկէ յուսալով իր փրկութիւնը:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

դրութեան վրայ դրուած յոյսերը եւ շինարարական ծրագիրները: Պահանջուած է որ այս ճառը կարդալու ժամանակ ոչ ցոյց կատարուի, ոչ ալ ծափահարուի:

Պոլսոյ Թուրք Մամլոյ Ընկերակցութիւնը իր կողմէ սահմանադիր ժողովին մէջ ներկայացուցիչ ընտրեց Խոմէր Ճօշար, Ալի Կէօյիւշ, Պապիւր Արտահան եւ Քեմալ Կենչօսման:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵԾԱՐԱՆՔ ... ՑԵՏ ՄԱՀՈՒ

Վասիլ Հարիզանոս անուն քսանամեայ յոյն երիտասարդ մը, որ իր զինուորական ծառայութիւնը կը կատարէր Իզմիրի մէջ, հրդեհի մը ընթացքին, զինուորական գերձակատան իր երեք զինուոր ընկերները փրկած, 4րդ ընկերը եւս փրկելու աշխատած միջոցին՝ այրելով կը մեռնի:

Վասիլի հերոսութիւնը մեծ հիացում պատճառած էր բանակի շրջանակներուն մէջ: Մարմինը Պոլիս ղրկուեցաւ Թրքական դրօշով:

Քուրթուլուշի Յունաց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ փառաշուք յուղարկաւորութիւնը, մասնակցութեամբ կուսակալ Թուլկայի, կեդրոնի հրամանատարին, բարձրաստիճան սպաներու եւ զինուորական ջոկատներու: Թափօրը եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատուն՝ ձեռամբարձ տարաւ Վասիլի դագաղը, որ Թրքական դրօշի մէջ փաթթուած էր, առաջնորդութեամբ զինուորական նուագախումբի եւ զինեալ ուժերու: Զօրավարները եւ սպաները հետեւեցան դագաղին, որուն առջեւէն զինուորներ կը կրէին Վասիլի մեծադիր լուսանկարը: Դագաղին առջեւէն կը քալէին յոյն կրօնաւորները իրենց սքեմով, իսկ տիրացու մը բարձր կը կրէր մեծ խաչ մը: Թերեւս առաջին անգամ է որ այդպիսի ազգային յուղարկաւորութիւն կը կատարուի Յոյնի մը համար Թուրքերու կողմէ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՆԷՕՆԻՒԻ աստղը դարձեալ կը բարձրանայ: Սահմանադիր ժողովին մէջ գըտած բացարձակ մեծամասնութիւնը չբաւէր կարծես, ներքին գործավարը կը յայտարարէ թէ «Ինէօնիւ Թուրքիոյ եւ աշխարհի չափով մարդ մըն է, պէտք է փրկել զայն կուսակցութեան մարդ ըլլալէ»:

× Թրքական «Օյ» ամսաթերթը փակուեցաւ, ազգային շահերու հակառակ հրատարակութեան մը համար: Պաշտման վիճակի հրամանատարութիւնը ամսաթերթին յօդուածագիրը եւ նկարիչները հակողութեան տակ առին՝ դատարանի յանձնելու համար:

× Ձիւնն ու պաղուն կը տիրեն Թուրքիոյ մէջ: Սինչ Սալիհլիի ու Սարթի միջեւ, լեռներու վրայ ձիւնին թանձրութիւնը կը հասնի վաթսուն սանթիմեթրի, անդին Իզմիրի մէջ ծաղկած են այգիներու ծաղիկները:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

× Թուրք յեղափոխական կառավարութիւնը՝ բաղկացած 18 անդամներէ հրաժարեցաւ [illegible] քաբար, որպէսզի հնարաւորութիւն [illegible] Զօր. Կիւրսէլի ընտրելու նոր նախա[illegible] ները, նորակազմ խորհրդա[illegible] [illegible]:

[illegible] պիտի կազմեն [illegible] առաջինը Մենտերէսի կառավարութեան անկումէն ի վեր:

Խորհրդարանը կազմուած է 274 անդամներէ, որոնք կը ներկայացնեն զանազան մարզեր — ուսուցիչներ, լրագրողներ, փաստաբաններ եւ աշխատաւորական ընկերակցութիւններ: Զինուորական խմբակին 23 սպաները պիտի կազմեն խորհրդարանին ծերակոյտը:

ԱՐԹԻՆ ՄԱՏՈՅԵԱՆԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առջի օր գրած էինք թէ համայնավար ղեկավար Արթին Մատոյեան մահափորձի ենթարկուած է Պէյրութի մէջ: Այս առթիւ, Ազդակ Յունուար 2ի իր թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ —

ՎԻԶԷՆ ԵՒ ՈՒՍԷՆ, ԵՐԵՔ ԳՆԴԱԿ ԿԸ ՍՏԱՆԱՅ, ԲԱՅՑ ՎԻՃԱԿԸ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒԱԾ Է

ՄԱՏՈՅԵԱՆ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

« Լը Ժուռ երէկուան թիւին մէջ կը կարդանք.—

« Լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան ազդեցիկ անդամ և Միջին Արեւելքի համայնավար գլխաւոր ղեկավարներէն Պ. Արթին Մատոյեան երէկ կէսօրուան մօտ մահափորձի ենթարկուեցաւ քաղաքի կեդրոնին մէջ: Վիճակը ծանր է:

« Կը կարծուի, թէ մահափորձը քաղաքական բնոյթ ունի:

« Այն պահուն, երբ անձնական ինքնաշարժ մը, որուն մէջ տեղ գրաւած էր Պ. Մատոյեան, կը հասնի Իտիրոնի շէնքին առջեւ, Համրային Պարտէզի թաղին մէջ, սեւ Սիմքա մը արագասոյր կ'անցնի զայն: Ատրճանակի բազմաթիւ հարուածներ կը լսուին: Պ. Մատոյեան գնդակ մը կը ստանայ վիզէն, մինչ երկու այլ գնդակներ կը դպչին ուսին: Շարժավարը կը վիրաւորուի ձեռքէն:

« Պ. Մատոյեան կը փոխադրուի Տօքթ. Ժորժ Պատրի հիւանդանոցը, Համրա փողոց, ուր կը ստանայ առաջին խնամքները: Կէսօրէն ետք, վիճակը կը բարելաւուի:

« Դատական քննիչին՝ որ զինք կը հարցապնդէր, Պ. Մատոյեան գանգատ ներկայացուց ոմն Ապտօ Հաքիմի դէմ եւ ամբաստանեց սուրիական երկրորդ գրասենեակը, թէ զայն մղած է գործելու այս մահափորձը:

« Պ. Արթին Մատոյեան, գործակիցը սիրօ - լիբանանեան համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Խալէտ Պէքթաշի, մասնակցած էր Եւրոպայի մէջ այդ կուսակցութեան գումարած կարեւոր ժողովներուն: Ան յատկապէս խօսք առած էր Սոֆիայի համագումարին մէջ՝ պաշտպանելու համար կուսակցութեան տեսակէտը նախագահ Նասրի սիրօ - եգիպտական միութեան դէմ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁՈՐ. ՏԸ ԿՈԼ մերժեց մասնակցիլ հեռատեսիլի մէկ յայտագրի ի պատիւ նախագահ Այզընհաուըրի, կը գրէ Սընտէյ Էքսփրէս: Ըստ այս թերթին, Յունուար 10ին ամերիկեան հեռատեսիլը տարեվերջի նուէր մը կ'ուզէ ընել Տուայթ Այզընհաուըրի եւ հրաւիրած է պետական ղեկավարներ որ իրենց յարգանքի խօսքը բերեն: Տը Կոլ՝ «ոչ» պատասխանած է եւ թելադրած որ իր «յուշերէն» ընթերցումներ ընեն: Տը Կոլի շրջապատէն կը բացատրեն թէ.— «Նախագահը կը խօսի միայն այն ատեն երբ ինք կ'որոշէ խօսիլ »:

ՔՈՒՊԱՅԻ յեղափոխութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ մեծ տողանցք տեղի ունեցաւ Հավանայի մէջ: Քասթրօ 250 հազար անձերու ներկայութեան յայտարարեց, թէ ամերիկեան դեսպանատան անձնակազմը այսուհետեւ բաղկացած պիտի ըլլայ 11 անձերէ միայն, փոխանակ երեք հարիւրի: Ուաշինկթըն խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Քուպայի հետ:

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐ

ԲԵՆԵԱՄԻՆ ԹԱՇԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ընկ. Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեցոյցը» (1961) հատորէն կը քաղենք հետեւեալ շատ յաջող երգիծանկարը, որ կը ներկայացնէ Ցուսաբերի խմբագրապետը, Ընկ. Բենիամին Թաշեան.—

Հազար ութ հարիւր ինիսուն եւ վեց Թուականին Քրիստոսի: Ամպոտ, անձրեւոտ, մռայլ ու տխուր գիշեր: Հայուհի մը, Ատափազարի մէջ, բռնուած էր տըղաբերքի ցաւերէն: Կանչուեցաւ մանկաբարձը եւ քիչ ետք տիկինը, շատ դըժուարութեամբ, աշխարհ բերաւ սպիտակ ... աղաւնի մը, որ յանկարծ, թռաւ–մտաւ ձեղունի մէկ անտեսանելի խորշին մէջ:

Ցայտնի էր որ Նորածինը աշխարհ եկած էր հակառակ իր կամքին: Այսինքն չէր ուզած ծնիլ, իսկ ծնելէն ետքն ալ ուզած էր ապրիլ չծնածի մը պէս, մարդոցմէ հեռու եւ հեռո՛ւ աշխարհէն տեղ մը, ուր մինակ ըլլար:

Բարձրացան ձեղունը եւ բռնեցին, վար առին:

Ու ծայր տուաւ հրաշագործ կերպարանափոխութիւնը: Սպիտակ աղաւնին հետզհետէ ձեւափոխուեցաւ ու դարձաւ սիրունիկ մանչուկ մը: Կանոնաւոր աճում կ'ունենար, բայց անփոփոխ կը մնար իր մէջ աղաւնակերպը: Անունը դրին Բենիամին: Իսկ նախախնամութենէն ստացած Աղաւնունի մականունէն ցաւով բաժնուելով, տիրացաւ ան կարճ ազգանունի մը եւ եղաւ Թաշեան:

Երբ երկաթուղին Ատափազարը կապեց Պոլսոյ, առաջին անգամ Բենիամինը բացականչեց ուրախութեամբ.

— Մեր Ատան Լոնտոն ըղղա՛ւ...

Մեծցաւ, զարգացաւ, ճաշակեց պատերազմի եւ աքսորի դառնութիւնը եւ վերադարձաւ Աստուածարեալ Քաղաքը:

Օր մը, փողոցի անկիւնադարձին, ոստկաց տեսնելով շատ մը կախուած մարդիկ, որոնք կը ճօճէին օդին մէջ... Մահուան դատապարտուած Թուրքեր էին: Շիտակ գնաց տուն եւ գրեց յոռետեսութեամբ զեղուն ոտանաւոր մը, որ հրատարակուեցաւ Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ին մէջ: Կարդալով՝ մարդիկ կարծեցին, թէ եօթանասունննոց յուսահատ մըն է հեղինակը:

Այս կախաղանները պատճառ եղան, որ Բենիամին յոռետես մեծնայ եւ դառնայ շատ զգայուն՝ կեանքի դառնութեանց հանդէպ:

Կ'ըսէ թէ իր ամբողջ կեանքին մէջ մէկ անգամ միայն շատ խնդացած է: Խնդացած է այն օրը, երբ մէկը ըսեր է իրեն.

— Ռամկավար մը Դաշնակցական մը խոշտանգեր է ...

Իսկ այդ ըսող մէկն ալ ես եմ եղեր:

Եւ իրապէս, Բենիամինին քէյֆը կու գայ, երբ ասանկ չըլլալիք բաներ իմանայ ինձմէ կամ ուրիշներէ:

Մարդկային կերպարանք առած մեր աղաւնին չկրցաւ արհեստաւոր մը կամ վաճառական մը դառնալ: Երբ փորձեցին արհեստի մը կապել զինքը, առաջին ներկայացող յաճախորդին ըսաւ.

— Այս նորոգութիւնը չեմ կրնար ձեզի երաշխաւորել. կրնայ դարձեալ կոտրիլ. եթէ նորոգած տեղէս չկոտրի, կրնայ կոտրիլ ուրիշ մէկ տեղէն....

Այնուհետեւ փորձեցին զինքը առեւտըրական ասպարէզի մէջ: Գործին նայած չունէր, այլ սեղանին ետեւը նստած կը գրէր առտուընէ մինչեւ իրիկուն: Խանէի ծրարներուն վրայ գետեղած էր հայերէն քերականութեան բոլոր գիրքերը: Եւ երբ յաճախորդ մը կը մտնէր խանութ, Բենիամին կ'ըսէր անոր.

— Աղաս կ'ըսէ որ աս ապրանքները ամէնքն ալ փտած են ...

Հապա՛, ասանկ արհեստաւորին ու վաճառականին յաճախո՞րդ կը դիմանայ...

Ես զինք ճանչցայ ազգային վարժարանի մը մէջ, ուր ան ուսուցիչ էր, իսկ ես հոգաբարձու: Հոգաբարձութեան մտահոգութիւնն էր ուսուցիչներու թոշակներուն յաւելման հարցը: Քաղաքականին ատենապետը միշտ կը ձգձգէր յաւելումի մեր առաջարկը եւ կ'ըսէր.

— Վարժապետներուն ինչ ալ վճարես, չեն կշտանար եւ նորէն կը պահանջեն:

Թաշեան ըսաւ.

— Տուէք մեզի յիսուն ոսկի անգլիական եւ կը տեսնէք, թէ կը կշտանա՞նք...

Մէկ այլ առիթով, Քաղաքականին անդամները կը մտածէին յաւիտենակա՞ն խնայողութեան մասին: Եւ անոնցմէ մէկը, գիւտ մը ըրածի պէս գոչեց.

— Փակենք բարձրագոյն դասարանը գոնէ մէկ տարիով եւ արդէն գոցած կ'ըլլանք մեր բացը, ամբողջ տարուան համար:

Բենիամին վրայ բերաւ.

— Փակեցէք դպրոցը մէկ տարուան համար եւ տասնապատիկ աւելի գումար խնայած կ'ըլլաք:

Օր մըն ալ ձգեց դպրոցը եւ դարձաւ «Ցուսաբեր»ի խմբագիր: Այլեւ հրատարակէ՝ հայերէն լեզուի իր դասագրքերուն: Այս կը նշանակէ, որ դարձաւ հրապարակագիր կրթական հարցերու, հայագիտութեան, քերականագիտութեան, քաղաքագիտութեան եւ մասնագէտ գրավաճառութեան:

Եթէ անմահանուն Կոմիտասը մէկ սխալ ձայնանիշի համար պատրաստ էր իր արիւնը թափելու, Թաշեանն ալ պատրաստ է նոյն բանը ընելու քերականական սխալի մը համար:

Անգամ մը հարցուցի, թէ յոբելեանակա՞ն պէտք է գրել, թէ՞ յոբելինական:

Պատասխանեց, — ոչ ան, ոչ ալ ան, այլ յոբելէնական ...

Եւ սկսաւ բացատրել քերականական օրէնքը, օրինակներ ալ բերելով Որոգինէսէն, Եւսեբիոսէն, Հայր Արսէն Բագրատունիէն, Հայր Ներսէս Ակինեանէն եւ Շ. Նարդունիէն ...

Ըսէք Թաշեանին, թէ հարիւր հազար Զինացիներ ժանտախտի համաճարակէն մեռեր են, — կը թելադրէ ան չմտածել այդ մասին, որպէսզի ջղային խանգարում չունենաք:

Բայց ըսէք իրեն, թէ շաբաթ օրուան իր «Հայերէն քերականութիւնը» խմբագրականին մէջ ենլլենական *բառին վերջին «եչ»ը գրուած էր «է», յանկարծ, աչքերը ակնոցներուն վրայէն վրադ յառելով կը մրմնջէ.*

– Իրա՞ւ, չէ՞ս կատակեր, այդ ի՞նչպէս եղեր է, ո՞ր տողին մէջ է արդեօք ..

Այս մեծղի մարդուն ներսը, իրապէս նստած է անմեղունակ, աղաւնակերպ մանուկ մը:

« Եղերուք այսուհետեւ խորագէտք իբրեւ օձս եւ միամիտք իբրեւ զաղաւնիս», *ըսած է Յիսուս, ըստ Մատթէոսի Աւետարանին: Թաշեանին համար ի զօրու է այս «եղերուք»ին երկրորդ մասը միայն:*

Անգամ մը, երբ Թաշկինակը չապիկի օձիքին մէջը խրած եւ խմբագրատան սեղանին առջեւը նստած կ'աշխատէր, մերթ ընդ մերթ հետս խօսելով, գրպանէս հանեցի կեղծ ատրճանակ մը եւ սկսայ խաղալ: Բենիամին նշմարեց «զէնքը» եւ հարցուց.

— Լեցո՞ւն է:

— Այո, ինը հատ ութ միլիմեթրնոց կապար կայ մէջը, փառապելլօ *մըն է, ասանկ ատրճանակներով ալ սպաննած են Թալէաթը եւ միւս չուները ...*

— Աստուածդ սիրես, գրպանդ դիր այդ զէնքը փորձանք մը չեղած ...

Զըսի իրեն թէ կեղծ ատրճանակ մըն էր, այլ խորհրդաւոր զգուշութեամբ մը տեղաւորեցի տարատիս ետեւի գրպանը:

Թաշեան հանգստացաւ եւ հարցուց.

— Ինչո՞ւ այդ զէնքը կը պահես մօտդ:

— Հակառակորդս սպաննելու համար ... վայ դէմս ելլողին ...

Զկրցաւ չարունակել ստորակէտի մը մասին գրած իր յօդուածը եւ լըքի–սթրայք *մը վառեց մտածկոտ:*

Տարի մը անցած էր այս պատահարին վրայէն: Օր մը, երբ միասին էինք հանրակառքին մէջ, հարցուց.

— Մահուան այդ գործիքը միշտ քո՞վդ է ...

— Անշուշտ, եթէ կ'ուզես շօշափէ, տաբատիս ետեւի գրպանն է, պատասխանեցի ժպտուն:

— Հարկ չկայ, ըսաւ եւ... տեղը փոխեց:

Նախ ինք իջաւ հանրակառքէն, այսինքն իջաւ նախ իր գլուխը եւ ապա մարմինը, յետոյ ես հետեւեցայ իրեն: Եւ, մահուան գործիքներէն խորշող Բենիամինը, որ կը քալէր մտածկոտ, խզեց լռութիւնը եւ ինքըն իրեն խօսողի մը ձեւով մրմնջեց.

— Այսքան փափուկ միսը փճացնելու համար ի՞նչ պէտք կայ ասանկ կարծր մետաղներու ...

Տրամաբանութիւնն ու տրամադրութիւնները, սակայն, տարբեր չաւղով կ'ընթանան, երբ հարցը կու գայ իր պատկանած կուսակցութեան ի գործ դրած պատժամիջոցներուն: Այն ատեն, ձեռքն ի վերայ խաչին, կը յայտարարէ.

— Ֆրանսուա Գոփէ, իր «Դարբիններու գործադուլը» գործին մէջ ըսած է հետեւեալը.— «Մարմնական պատիժ մը տուող պատճառը, յաճախ, իրերու չարաբաստիկ զուգադիպութիւնն է»: Քու հակադաշնակցական աղբարիկներդ ալ համաձայն են այս տեսութեան եւ ապացոյցն ալ այն է, որ իրենց չէֆերէն Միհրան Տամատեան թարգմանած է Գոփէի այս գործը եւ տպած է Պէյրութի մէջ, 1928*ին:*

Շուրջը անցած – դարձածին անտարբեր մարդու հով մը ունի վրան, կարծէք: Անգամ մը ըսի իրեն.

— Լիբանան հրատարակուող թերթ մը աննպաստ արտայայտուած է քու մասիդ:

— Այդ թիւը բեր որ կարդամ, թէեւ չկարդամ ալ՝ կ'ըլլայ, ըսաւ:

Ուրիշ առիթով մըն ալ ըսի ճիշդ հակառակը.

– –Տեսա՞ր թէ ինչ լաւ բաներ գրած էին քեզի համար Պէյրութահայ թերթի մը մէջ:

— Գրողն ու կարդացողը ողջ ըլլան, եղաւ պատասխանը:

Բ. Թաշեան իւմօր *ունի: Կրնար երգիծաբան մը ըլլալ, եթէ չմխրճուէր լրագրական* ռութինին *մէջ: Իր գրութիւններուն մէջ կը ցոլան երգիծական կայծեր: Աւելի սրամիտ է սակայն խօսած ատենը:*

Անգամ մը, գրողներու շրջանակի մը մէջ կ'ըսէր.

— Նիցշէ կը յայտարարէ.— «Զանու ինքզինքդ պատկանած ազգիդ դեսպանը նկատել եւ ըստ այնմ շարժիլ, քանի որ մարդիկ սովոր են մէկ անձով ամբողջ ազգ մը դատել»:

Կարծէք կը սպասէր դիմադարձութեան, ինչ որ չուշացաւ: Մէկը բացագանչեց.

— Աղբար, իշտէ *մենք իմաստասէր չունինք, նորէն Նիցշէներն են որ ուղղութիւն պիտի տան մեզի... ցաւալի է ցաւալի՛...*

Ու Թաշեան տեղը գամեց ըսողը.

— Կը ներես, սխալեցայ Նիցշէի անունը տալով ... այդ տողերը գրողը մեր Մինաս Չերազն է:

Թապլօ՛...

ԽՈՐԷՆ ՏԷՏԷՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶՂՋՈՒՄ

Նա մտաբերեց Շուշիկի ծննդեան օրը: Ցանկացաւ ուրախ ճիչ արձակել, գրկել Շուշիկին, վեր բարձրացնել, դնել ուսերին, ինչպէս անում էր առաջներում, սակայն չկարողացաւ, կարծէք թէ ձեռքերը թուլացան, ուժերը սպառուեցին: Նա կամացուկ թեքուեց երեխայի վրայ ու շրթունքները հպեց նրա փափլիկ թշիկին: Վահանի աչքերը թրջուեցին: Ցուզմունքը չկարողացաւ զսպել, նա համարեա անշշուկ հեկեկաց ու քայլեց դէպի Գագիկը ... Սակայն աւելի մօտենալ, համբուրել, փաթաթուել որդուն, Վահանը չկարողացաւ: Նա անաղմուկ հեռացաւ Գագիկից: Այժմ կանգնել էր սենեակի կենդրոնում ու հայեացքն ուղղել Արփիկին, եւ նրան սփոփիչ խօսք ասելու ցանկութեամբ, Վահանը խախտեց լռութիւնը:

— Երբեւէ սպասում էի՞ր ինձ, թէ ոչ:

— Ոչ: Չեմ սպասել ու չէի սպասում, — Համարեա անլսելի եղաւ նրա պատասխանը:

— Չէի՞ր սպասում: Իսկ մոռանալ, մոռացե՞լ էիր ինձ: Դէ, խօսիր, ի՞նչ ես լըռում:

Արփիկը լուռ էր: Նա չպատասխանեց, միայն ձեռքի շարժումով նշան արեց, թէ հարկաւոր է խօսել ցածրաձայն, որ երեխաները չարթնանան:

— Գուցէ միւս սենեակը գնանք, մայրիկը քնած կը լինի, մենք նրան չենք խանգարի ... — Նա դեռ մտքերը չէր աւարտել, երբ Արփիկը անսպասելիօրէն վրայ բերեց.

— Մայրիկը այստեղ չէ: Նա մի քանի օրով գիւղ է գնացել:

Այդ պատասխանը կարծէք սրտապնդեց Վահանին: Նա արագ դուրս եկաւ, բացեց միւս սենեակի դուռը ու ներս մտաւ, վերցրեց աթոռն ու նստեց սեղանի մօտ:

«Ի՞նչ անել, հետեւե՞լ նրա օրինակի՞ն, թէ՞ մնալ կանգնած». մտածում էր Արփիկը ու չէր համարձակւում մի անզգոյշ քայլ կատարել:

— Նստիր, Արփիկ, — ցոյց տալով բազմոցը, ասաց Վահանը, — այդպէս աւելի լաւ կը լինի: Մոռացութեան տուր անցած գնացածը: Չես տեսնում, որ ես առանց հրաւէրի ինքս եմ եկել քեզ մօտ: Ինձ ոչ ոք չի ստիպել նման քայլ կատարել: Միթէ՞ չես խղճում ինձ:

Կարծես Արփիկը դրան էր սպասում: Նա արագ առաջ եկաւ ու կտրուկ ասաց.

— Ոչ, չեմ խղճում: Ինչ խղճի մասին ես խօսում: Խիղճը քո մէջ վաղուց մեռել է: Այո, իմ սիրտն էլ է քարացել եւ քեզ խղճալ չի կարող:

— Ուրեմն ես ի զո՞ւր եմ եկել: Ուզում ես ասել, թէ ես իմ տունը մտնելու իրաւունք չունեմ, այդպէս չէ՞...

— Հէնց այդպէս: Այո, իրաւունք չունես:

— Ո՞ր մեղքերիս համար ես այդպէս կշտամբում: Միթէ՞ չգիտես, թէ ի՞նչ կատարուեց ինձ հետ,— Նա այլեւս չկարողացաւ որեւէ բան անել, ճակատն առաւ զոյգ ափերի մէջ ու խուլ հեկեկաց...

Արփիկը դրան էր սպասում, որ ասէր իր խօսքը, կշտամբէր նրան, պատմէր իր ծանր ապրումների մասին:

— Հարցնում ես, թէ ո՞ր մեղքիդ համար, իսկ դու մեղքեր քի՞չ ունես, ինչ է: Միթէ՞ դու այդ մասին հարցնելու իրաւունք ունես: Աւելի լաւ է, ասա, թէ ի՞նչն է այս ուշ գիշերին ստիպել գալ քո նախկին տունը, այն տունը, որտեղ քեզ այլեւս չեն յիշում ու չեն սպասում: Այո, սա քո տունն էր, բայց այժմ քեզ չի պատկանում: Այն օրուանից, երբ դու ամօթ չզգացիր, լքեցիր երեխաներիդ ու քո Արեւիկի հետ հեռացար հայրենի քաղաքից, հարազատներից ու ընկերներից, գնացիր թափառելու, այս տունը դադարեց քոնը լինելուց... Ի՞նչ է, արդէն ձանձրացե՞լ ես այդ կեանքից, զղջո՞ւմ ես արարքիդ համար ...

Վահանը գլխիկոր նստած լսում էր, բայց պատասխանել չէր կարողանում: Չէ, Արփիկը իրաւացի էր, նա ճիշդ էր ասում, որ ինքը ձանձրացել է աննպատակ թափառումներից. կորցրել է բարեկամներին, ընկերներին, իր տունը, իր երեխաներին: Կեանքը անբովանդակ է դարձել նրա համար: Վահանը ցանկանում էր նորից իր իսկական տունը մտնել, այնտեղ ջերմացնել իր սիրտը, զուրգուրանք ու իսկական սէր գտնել:

— Քանի դեռ մութ է, քանի դեռ երեխաները քնած են, լաւ կը լինի, որ գնաս: Գնա Վահան, գնա քո տունը,, այնտեղ քեզ սիրով կ'ընդունեն: Շտապիր:

Ի մի բերելով իր ուժերը, Վահանը կտրուկ ասաց.

— Հասկացիր, ես այլեւս գնալու տեղ չունեմ, ինձ ոչ ոք չի ընդունի: Անցեալի հետ խզել եմ բոլոր կապերը եւ ցանկանում եմ կանգնել ազնիւ ճանապարհի վրայ: Այո, պէտք է մնամ այստեղ, իմ տանը, իմ երեխաների մօտ, հասկանո՞ւմ ես:

— Ոչ: Ինչ տուն, ինչ երեխաներ: Մոռացութեան տուր այդ բոլորը: Դու այդ տանը երեխաներ չունես: Այո, չունես: Իսկ եթէ ունէիր, ասա, ինչո՞ւ չէիր մըտածում նրանց մասին, հոգ չէիր տանում նրանց ապրուստի, խնամքի մասին: Գիտե՞ս արդեօք, թէ ինչպէս եմ պահել նրանց այս տարիներին, ինչպիսի դժուարութիւններ եմ կրել:

ՍՈՒՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

—o—

Երեւան փոխադրուած Էջմիածինի մատենադարանը, 1920ին բաղկացած էր 4000 զանազան ձեռագիրներէ: Այսօր, Երեւանի մատենադարանին մէջ ի պահ դրուած են 9865 հայկ. ձեռագրեր, 1838 հայկ. ձեռագիրներու պատառիկներ, եւբեք հազար պահպանակներ, 633 օտար լեզուներով ձեռագրեր, 165 փաթեթ հայերէն եւ երեսուն փաթեթ այլ լեզուներով խաղյլլնեն (հմայեկ): Այսպէս, մատենադարանը ունի ներկայիս մօտ 16.000 ձեռագիր, ուրիշ խօսքով կը գերազանցէ Երուսաղէմի, Վիէննայի եւ Վենետիկի հայկական ձեռագիրներու հաւաքածոներ՝ միասին հաշուած: Վերջին տարիներու կարգ կանոնի դրուած են նաեւ մատենադարանի փաստաթուղթերը, հայերէն հին գիրքերու եւ պարբերաթերթերու հաւաքածոները: Փաստաթուղթերը կը պարունակեն դիւանագիտական գրութիւններ, պաշտօնական նամակներ, Հայաստանի եւ դրացի երկիրներու տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին վերաբերեալ հազուագիւտ վաւերագիրներ, նկարագրութիւններ եւ այլ նիւթեր: Փաստաթուղթերու քանակը ներկայիս 200.000էն աւելի է:

Մատենադարանի ձեռագիրներուն եւ փաստաթուղթերուն թիւը երթալով կ'աւելնայ: Հայ ժողովուրդը, որ դարերով սրբութեամբ պահպանած է իր գրչագիր գանձերը, կեանքի եւ մահու գինով զանոնք փրկած է հուրէ եւ սուրէ, պահած է թաքստոցներու մէջ եւ ազատած յափշտակողներու գերութենէն, այսօր կը տեսնէ, որ իր նուիրական գանձերը կը գտնուին ապահով տեղ մը՝ մատենադարանի հոյակապ շէնքին մէջ եւ շրջապատուած են հարազատ ձեռքերու խնամքով եւ գուրգուրանքով: Մատենադարանը օրէ օր կը հարստանայ զանազան երկիրներէ ուղարկուած եւ միաժամանակ գիտական արշաւներէ ձեռք բերուած հայկ. ձեռագիրներով:

— Վերջին չորս տարիներուն, կը պատմէ մեզի մատենադարանի հին ձեռագիրներու բաժնին վարիչը՝ Ս. Արեւշատեան, մեր ձեռագիրներուն քանակը աւելցած է 290 ձեռագիր մատեանով: Ատոնց մէջ են Փարիզէն ստացուած յայտնի բանասէր Արշակ Չօպանեանի հաւաքած ձեռագիրները, ինչպէս նաեւ յիսունէ աւելի արժէքաւոր ձեռագիրներ՝ պոլսահայ գրող Թորոս Ազատեանի գրադարանէն: Հայկ. ձեռագիրներ ստացած ենք նաեւ Թեհրանէն՝ Սրբուհի Անանեանէն, Սան-Ֆրանսիսկոյէն՝ Ալան Ենգոյեանէն, Թիւքիանէն՝ Ստեփան Այվանեանէն եւ այլ վայրերէ: Արժանի են քաջալերանքի Հալէպ բնակող Տէտէեան եղբայրները, որոնք իրենց սուղ միջոցներով կը գնեն եւ Հայաստանի մատենադարանին կը դրկեն, հին ձեռագիրներ:

Նոր ստացուած ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուին ԺԴ. դարու յայտնի հայ փիլիսոփայ, մանկավարժ եւ կրօնաւոր՝ Գրիգոր Տաթեւացիի գործերը, հազուագիւտ գրչագիր աւետարաններ՝ մանրանկարներով եւ բժշկարաններ: Մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ վերջերս դրկուած ձեռագիր բացատրական բառարանը: Գրուած է 1701ին, Երուսաղէմ, այսինքն՝ Մխիթար Սեբաստացիի կազմած բառարանէն քանի մը տասնեակ տարի առաջ: Բառարանին մէջ տրուած են ոչ միայն բառերը, այլեւ խօսակցական մասերը եւ սեռական հոլովը: Նոր դրկուած ձեռագիրներուն մէջ կը գտնուի Շարականոց մը, 1193ին, ամենահինը մեզի հասած Շարականոցներուն: Ուշադրութիւն կը գրաւէ 1676ին կազմուած ամբողջական բժշկարան մը, որու հեղինակը՝ Ազատեան դպիր, հոն զետեղած է Գաղիանոսի, Ամիրդովլաթի եւ միջնադարեան այլ յայտնի բժիշկներու գործերը:

ԺԵ. դարու երկրորդ կիսուն, 1452ին Մոկաց աշխարհի մէջ կը գրուի աւետարան մը, որ գեղեցիկ մանրանկարներով զարդարած է Ազթամարի մէջ, Մկրտիչ Նաղկող: Յետ աշխատուր, Տողթաս գաւառէն, պատահմամբ Փարիզի գրավաճառներէն մէկուն մօտ կը տեսնէ զայն ու կը գնէ, 1888ին: Այնուհետեւ, աւետարանը երկար տարիներ կը պահուի Թիֆլիս, Կովկաս, Մոսկուա իր ընտանիքին մօտ: Անցեալ տարի Յաչատուրին ժառանգորդները մատենադարանին նուիրեցին ձեռագիրը:

Ուրիշ ձեռագիր մը, ստացուած Ռումանիայէն, գրուած է Կիլիկիոյ մէջ 14 դարուն եւ նկարազարդուած է տաղանդաւոր հայ նկարիչ Կիծակի կողմէ: Նկարները գծուած են ոսկեգոյն փոշի վրայ:

Ծիշտակենք փիլիսոփայական գործերու ժողովածուն՝ գրուած 1607ին, Կեսարիա, ձեռամբ Գրիգոր Վարդապետի: Հոն զետեղուած են Յէջոն Ալեքսանդրացիի, Հերմէս Եռամեծի, Վարդան Բարձրաբերդցիի, Մովսէս Քերթողահօր («Վասն զիւս Բերականութեան») եւ այլ փիլիսոփաներու գործերը: Հետաքրքրական գործ է նաեւ Ստեփանոս Շահրիմանեանի ձեռագիրը՝ «Տեղագրութիւն կամ Ցլորա Հայաստանի», գրուած 1818ին:

Մատենադարանի հարստութիւններուն մաս կը կազմեն պատառիկները եւ պահպանակները, որոնց ուսումնասիրութիւնը նոր լոյս կը սփռէ մեր գրչութեան պատմութեան վրայ: Երբեմն պատառիկները կը պարունակեն պատմական կարեւոր տեղեկութիւններ: Մեր ձեռագիրները մեզի հասած են ուշ շրջանի արտադրութեամբ (ամէնէն հին ձեռագիրը՝ Լազարեան աւետարանը, գրուած 887ին), մինչդեռ պատառիկները եւ պահպանակները կը պատկանին աւելի հին շրջաններու: Պատառիկներ կան, որոնք գրուած են հինգերորդ եւ յաջորդող դարերուն եւ կարեւոր նշանակութիւն ունին Հայոց պատմութեան համար:

Գաղութներու ուսումնասիրութեան եւ անոնց տեղաբաշխութեան աշխատանքներով զբաղած է մատենադարանի պահնորդը՝ Ս. Եգանեան: Անոր պրպտումներուն հետեւանքով բազմաթիւ պատառիկներ կ'երթան կը միանան իրենց մայր ձեռագիրներուն:

Կ. ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՌԻԻ ԳԱՒԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Կիրովականի մշակութային նորակառոյց շէնքին տասնէ աւելի դահլիճներուն մէջ բացուած է Լոռիի գաւառագիտական թանգարանը:

Առաջին ցուցասրահին պատին երկայնքով շարուած են ծառի տեսակներ, բոյսեր, կենդանիներու տեսակներ եւ հանքային նմոյշներ, որոնցմով հարուստ է Լոռին:

Պատմական Գուգարքը, որու մէջ կը մտնէ նաեւ Լոռիի նախկին գաւառը, նախնադարեան մարդու օրրաններէն մէկը եղած է: Ասոր վկայութիւնը կը կազմեն քարէ, պրոնզէ դարերէն յայտնաբերուած բազմաթիւ եւ հազուագիւտ իրերը՝ ցուցադրուած պահարաններու եւ ցուցափեղկերու մէջ:

Կարեւոր տեղ յատկացուած է Ուրարտուի պատմութեան: Լոռի գաւառի բերդ-ամրոցներու, դամբարաններու պեղումներէն յայտնաբերուած են մեծ քանակութեամբ ոսկիէ, պրոնզէ իրեր, բոլորն ալ Ժ.-Է. դարերու (Ք. Ա.) եւ գաւառագիտական թանգարանի զարդերը կը կազմեն:

Առանձին բաժին մը յատկացուած է հայ ժողովուրդի կազմաւորման պատմութեան՝ հայկական առաջին պետութեան ստեղծումին: Քարտէզները, գծագիրները եւ լուսանկարները յստակ կը պատկերացնեն այդ տարաշրջանի բերդ-ամրոցները, կիկլոպեան շէնքերը եւն.:

Հետաքրքրական է պատմական Հայաստանի քարտէսը, որ գիտական ճշգրտութեամբ պատրաստած է ականաւոր քարտէսագէտ՝ Փրոֆ. Ս. Երեմեան:

Այցելուներու մօտ բուռն հետաքրքրութիւն ստեղծած է հայկական գիրերու գիւտի պատմութեան նուիրուած ցուցափեղկը:

Միջնադարեան Հայաստանի տնտեսական-քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ կարեւոր դեր խաղացած է Լոռիի Տաշիր Ձորագետիկի թագաւորութիւնը: Մեծ քարտէսով ներկայացուած են այդ թագաւորութեան սահմանները եւ վարչական բաժանումը: Կարգ մը բացատրողականներ, փաստաթուղթեր եւ նկարներ գաղափար կու տան Լոռիի Կուրիկեան եւ վրացի թագաւորներու բարեկամութեան մասին, որ մեծ դեր խաղացած է օտար, յատկապէս Բիւզանդացիներու դէմ մղուող պատերազմներուն մէջ:

Ուշի-ուշով կը դիտուին միջնադարեան ճարտարապետ. կոթողներու լուսանկարները՝ Սանահին, Հաղբատ Լոռիի աւերակները, Ախթալայի ամրոցը, Շնողի Կայծուն բերդը, Սանահինի հնաւուրց կամուրջը:

Միջնադարեան բաժինը կը լրանայ Պարսիկներու դէմ Վրացիներու եւ Հայերու համատեղ պայքարին պատմական նկարներովը:

Պատմական յաջորդութեամբ ցուցադրուած են 19րդ դարու պատմութիւնը ցոյց տուող փաստաթուղթեր եւ առարկաներ:

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՆՈՐԱԳԻՒՏ ԴԵՂԸ՝ ԱՐԻՒՆԻ ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

Գրած էինք, ատենին, թէ Տոքթ. Գեղամ Սարգիսեան գտած է բուսական դեղ մը՝ արիւնի խլիրդին դէմ: Այս հիւանդութիւնը ծանօթ է լէօքեմի անունով: Նորագիւտ դեղը տրուեցաւ ութամեայ հիւանդ աղջնակի մը, Կատարինէ Հուտսոնի, որ մօրը հետ Հռոմ պիտի մեկնէր, Վատիկանայապետին այցելելու համար: Իր օգուտը ունեցաւ այս դեղը, որ բոյսի մը հիւթն է:

Տոքթ. Գեղամ Սարգիսեան բուսագէտ մըն է: Ան իր աշխատանոցը հաստատած է Բնկլվուտ Քլիֆ: Համոզուած է՝ որ բոյսերով կարելի պիտի ըլլայ պատրաստել բազմաթիւ, շատ օգտակար դեղեր:

Կատարինէ Հուտսոն, որ գլխու տեւական ցաւերէ կը տառապէր, այժմ կը դարմանուի Սքլահոմայի հիւանդանոցին մէջ, Տոքթ. Գեղամ Սարգիսեանի նորագիւտ դեղով, որ կը կոչուի «Չէյ Սի 555»:

Հայ բուսագէտը կը բնակի իր աշխատանոցին մօտիկը, օրական գրեթէ 18 ժամ կ'աշխատի:

Նորագիւտ դեղը կը զօրացնէ ողնածուծը, որ պատճէշն է արիւնի խլիրդին — լէօքեմիի — դէմ: Ինչպէս գիտէք, այս անհարկու հիւանդութեան ընթացքին՝ արեան կարմիր գնդիկները կը փճանան: Տոքթ. Գեղամ Սարգիսեանի դեղը ողնածուծը զօրացնելով՝ արգելք կը հանդիսանայ կարմիր գնդիկներուն փճացման:

Այս դեղը կ'օգտագործուի նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններէ առաջ՝ զօրացնելու համար հիւանդներու արիւնը:

Հայ գիտունին աշխատանոցը լեցուն է աշխարհի չորս ծագերէն բերուած բազմազան բոյսերով: Բուսագիտութիւնը մեծ ապագայ կը խոստանայ դարմանական մարզի մէջ:

Տոքթ. Գեղամ Սարգիսեան ուսած է Կ. Պոլսոյ Ռոպերթ Քոլէճի մէջ, եւ աւարտած-է Նիւ Հեմշայրի համալսարանը:

Անվերսի գիտական համագումարին մէջ մեծապէս գնահատուեցաւ իր նորագիւտ դեղը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԹԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Արզասի աչքերը ժպտում էին սովորականից աւելի ... Թէ ինչ էին խօսում Օլիմպիան չէր կարող իմանալ. բայց թըւում էր նրան, թէ զրոյցը սովորական չէր. թւում էր մտերմիկ բացատրութիւն. թւում էր Արզասը ինչ որ բան համոզում Փառանձեմին ...

Եւ այստեղ ահա Օլիմպիան առաջին անգամ, Հայոց Աշխարհը գալուց յետոյ, ցաւեց, որ չգիտէր արևէն··· այլապէս կը հասկանար, թէ ի՞նչ են խօսում. աւելի շուտ՝ ի՞նչ է ասում Արզասը:

Իսկ Արզասը խօսում էր հանդիստ եւ, որքան երեւում էր վարագոյրի ճեղքից, հանդիստ էր նաեւ Փառանձեմը. Նա արքային լսում էր գլուխը խոնարհած եւ անշարժ, շուրթերը սեղմած: Երբ Արզասըն աւարտեց առելիքը՝ խօսեց Փառանձեմը, եւ Օլիմպիան ցաւեց դարձեալ, որ չէր հասկանում արևէն լեզուն ... իսկ եթէ հասկանար ...

Այո, նա չէր հասկանում, իսկ նրանք շարունակում էին.

— Լինել հա՞րճ ...— յանկարծ ճչաց Փառանձեմը:— Ոչ, արքայ... Սիւնեաց իշխանի դուստրը ··· նա ուզում էր կրկնել «հարճ լինել չի կարող», բայց լռեց.

Արշակն այլայլուեց:

— Մի սխալուիր, Փառանձեմ: Ոչ թէ հարճ, այլ թագուհի:

Փառանձեմը առաւել վախով նայեց Արշակին եւ նորից ուզեց ճչալ, բայց կրկին զսպեց իրեն եւ միայն՝

— Գթա ինձ արքայ,— ասաց ու ձեռքերով ծածկեց երեսը:

Փառանձեմը պարզապէս շփոթուած էր. Թագաւորն ինչո՞ւ այդքան հեռու գնաց. «Թագուհի»··· Ոչ. իր վիշտը, իր Գնէլը ··· Ոչ մի գայթակղութիւն ··· Եւ Փառանձեմը լռեց վախից ու ամօթից:

— Խօսիր, Փառանձեմ:

— Գթա, ինձ, արքայ,— կրկնեց միայն Փառանձեմը:

Արշակը սակայն, բազմոցի վրայ ձըգուելով, ուզեց բռնել նրա ձեռքը, բայց Փառանձեմը վախո՞վ թէ ընացրով ետ քաշեց, տհաճեկ Թոչունի նման նայեց Թագաւորին: Ու մինչ նա կը սթափուէր՝ Արշակն ուզեց գրկել նրան:

Այս անգամ Փառանձեմը խայթուածի պէս վեր թռաւ ու գնաց սենեակի մի անկիւնը՝ մազերի ալիքներն ուսերին թափած: Բայց Արշակը թափով ելաւ տեղից եւ թիկնոցն ուսերից ցցելով, խոյացաւ դէպի Փառանձեմը:

Կիրքը Թագաւորին դարձրել էր սովորական մարդ:

Տեսնելով այս Օլիմպիա Թագուհին դողաց, չգիտես վախի՞ց, թէ զարմանքից, բայց մնաց կանգնած, չկարողանալով ոչ առաջ գնալ, ոչ ետ. ասես շընկնելու համար, բռնեց յատակին հասնող կերպաս վարագոյրը ու մի վայրկեան մնաց այդպէս՝ աչքերը լայնաբաց ու դողդող, ապա մէկէն պոկուեց տեղից, շրջուեց ու հեռացաւ պինդ, փութկոտ քայլերով:

Արշակը, որ թիկնոցը ցցելու հետեւանքով, միայն կապայով էր, ոտնաձայն լըսելով, նայեց վարագոյրի կողմը եւ, տատանուող վարագոյրի արանքով Օլիմպիայի հագուստը նկատելով, գրեթէ վազեց նրա հետեւից, մոռանալով իրեն, իր կիրքը, ուր գտնուիլը, մոռանալով մի-ջանցքում կանգնած իր թիկնապահին:

— Օլիմպիա, — ձայնեց վազելով:

Բայց մինչ կը հասնէր՝ Օլիմպիան, կարճ միջանցքը կտրելով, մտաւ իր յարկաբաժինը եւ դուռը փակեց ներսից:

— Ես ոչ ոքի չեմ ընդունում: Դուռը չբանալ — կարգադրեց նա ընդառաջ եկող նաժիշտներին:

— Բարի, բազելեիա,— խոնարհւում արին յոյն աղջիկները:

Դռան փակուելու ձայնը լսելով՝ Արշակը կանգ առաւ մռայլած:— Ի՞նչ անել. գնալ բախե՞լ դուռը, թէ ետ դառնալ: Բախել··· նախ՝ դա կը լինէր շատ ստորոտ. ի՞նչ կ'ասէին յոյն նաժիշտները, թիկնապահ Եզնիկը, որ նայում էր ակնապիշ:

Երկրորդ՝ ինքը իմանալով Օլիմպիայի յամառ բնաւորութիւնը, յուզուած ժամանակ չէր ընդունի: Սակայն ետ դառնալ առանց բացատրութեան, նոյնպէս անյարմար էր եւ անկարելի ···

Այդպիսի անել վիճակի մէջ նա չէր եղել երբեք. դուռ փակեն իր առջեւ ··· Իր ողջ թագաւորութեան մէջ ոչ ոք այդպէս չէր վարուել իր հետ, վարուել չէր կարող ··· Միայն կինը ահա··· միայն իր Թագուհին ··· Եւ Արշակն իրեն նուաստացած զգաց անչափ. նուաստացած ու մեղաւոր ··· Թագաւոր եւ ահա··· հասարակ մի ռամիկի պէս կանգնել է փակ դռան առաջ··· Աւելի շուտ՝ բաց դուռը փակել են իր առջեւ ···

Սակայն դա միայն զգացում էր եւ այնքան չէր զբաղեցնում նրան, որքան այն՝ ի՞նչ տեղի ունեցաւ եւ ինչ տեսաւ Թագուհին:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՄՈՀԱՄՄԷՏ Ե. բուռն ճառով մը բացաւ Գազապլանքայի ափրիկեան խորհրդաժողովը : Ըստ Մարոքի թագաւորին դաշնակաց գաղթատիրութիւնը մերժեց ընդունիլ իր պարտութիւնը : Գոնկօն վերածեց նոր ձեւի գաղթատիրութեան փորձադաշտի մը : Ա գործ դրաւ խարդախ միջոցներ պարտադրելու համար ինքզինքը : Ալժերիոյ համար յայտարարեց .— « Կը յայտարարենք, թէ Ալժերիա իրաւունք ունի ազատ եւ անկախ ըլլալու » : Խօսեցաւ Մաւրիտանիոյ մասին, որ Մարոքի անբաժան մասը կը նկատէ, Բելկանի հիւլէական երրորդ ռումբի պայթումին եւ վերջապէս Գաղեստինի մասին :

ՌՈԳԵՐ ՇՈՒՄԱՆ անկենդան վիճակի մէջ գտնուած է Մէսի կողմերը : Նախկին վարչապետը, 75 տարեկան, սրտի տագնապ մը ունեցած էր պտոյտի ժամանակ եւ 14 ժամ մնացած էր անձրեւոտ ճամբուն վրայ : Անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուած է, բայց վիճակը ծանր է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վրէժ Միլոյեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտեան պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց հօր՝

ԴԱՄԳԱՐ ՄԻԼՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը

Կը յայտարարեն եւ սիրով կը հրաւիրեն բոլոր շրջաններու Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու Վալանսի նորընծայ

ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ Ք.ՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

անդրանիկ պատարագին, որ պիտի մատուցուի այս Կիրակի, Ծնունդի առթիւ :

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ՏՕՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

6 Յունուար, Ուրբաթ, Տօն Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան : Սկիզբ ժամերգութեան ժամը ութին : Ս. պատարագ ժամը 10ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, յետ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն :

7 Յունուար, Շաբաթ, Մեռելոց : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

8 Յունուար, Կիրակի, Ս. պատարագ, ժամը 10ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

6 Յունուար, Ուրբաթ Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն ժամը 8·30ին :

Ս. Հաղորդութիւն մանուկներու : (Ծնողները կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները) :

7 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ ժամը 4·45ին :

8 Յունուար, Կիրակի, Յիշատակ Մեռելոց եւ Ջրօրհնէք :

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն, ժամը 8·30ին : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Օշին արեղայ Նիկոլեան :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 18–ին Ճրագալոյց :

Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին պատարագ, Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն :

Այս Կիրակի ժամերգութիւն, Ջրօրհնէք եւ յիշատակ մեռելոց :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դրդրեան վարդապետ :

×

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՇԱԲԱԹ, երեկոյ — Ճրագալոյց, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 4·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ — Ս. Ծնունդ, սկզբնաւորութիւն ժամերգութեանց ժամը 7·30ին :

Պատարագ ժամը 10ին :

Ջրօրհնէք ժամը 11·30ին :

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու հոգեպարար արարողութեանց : Այս տարի Լիոնի եկեղեցւոյ արարողութեանց բացառիկ փայլ մը պիտի տայ, Գէյրութէն ժամանած Լիոնի եկեղեցւոյ նոր դպրապետ Պ. Մովսէս Զափարեան :

Այս առթիւ մասնաւորաբար կը խնդրուի հաւատացեալ ժողովուրդէն տօնական օրերուն, բերել իրենց իւղագինները, վառ պահելու համար մեր Ս. Եկեղեցին :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայ յարգոյ հասարակութեան որ, տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան տօներու առթիւ պաշտամունք հետեւեալ ժամերգութեամբ :

Պատարագիչ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ Տ. Վարագ Քհնյ. Աւագեան :

Շաբաթ, Ծնունդի ժամերգութիւն, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, գիրքերու ընթերցում, Ճրագալոյցի Ս. պատարագ ժամը 16·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ, ժամերգութեան առաւօտեան ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ (մասնակց. նորակազմ երգչախումբի) ժամը 10ին : Քարոզ Ս. Ծննդեան առթիւ ժամը 11ին : Յաւարտ Ս. պատարագի Ջրօրհնէքի եւ Խաչահանգիստի արարողութիւն :

×

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄԻ ՄԷՋ

Ըստ Կրօն. ժողովի որոշման Ս. Ծննդեան տօնի արարողութիւնները տեղի կ'ունենան .—

ՇԱԲԱԹ երեկոյ Ճրագալոյցի արարողութիւն ժամը 5·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ Տօն Ծննդեան, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին, հանդիսաւոր Ջրօրհնէք ժամը 11·45ին :

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10·30ին, հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ			
Տարեկան բաժնեգին՝		Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ		Ն. Ֆ.	27
Եռամսայ		Ն. Ֆ.	15
Հատը՝		Ն. Ֆ.	0,25
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ			
Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԱՐ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ :

Մուտքը ազատ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Ամբոյր Աստմենիաքբաքիփ է Սօսիալի Թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան) : Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Պուլվ. Թոտոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր :

ՆԻՍ .— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը ընկեր. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, հանդիսաւորութիւն Յիսուսի Յայտնութեան եւ Մկրտութեան, Եպիսկոպոսական ձայնաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէք ժամը 10·30ին :

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տուչութեան հանդիսաւորութիւն՝ քահանայապետական ուիրակ Գերպ. Փօլ Գերթոլիի ձեռքով :

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան :

ՃԱՇ

Հայ Գրողներու Միութեան աւանդական ճաշը, այս Շաբաթ իրիկուն, 12 Րիւ Քատէ, Գեղամ Աճէմեանի ճաշարանը :

Հաւաքոյթը նուիրուած է նոյնպէս բանաստեղծուհի Նազենի Տէր Միքայէլեանի վերջին հատորին՝ «Ոսկեմատեանի» հրատարակութեան :

Ճաշագին՝ 7·5 Ն. Ֆ. :

Կը հրաւիրուին համակիրներն ու բարեկամները :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅԳԱՀԱՆԴԷՍ ԴԷՊԻ ՇԱՌՊՕՆԻԷՌ , ՍՂԱՆԱԿԻ ՓԱՑԼՈՒՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շառպօնիէռի Կոան Սէրքլը շքեղ սրահներուն մէջ
Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Եկեղեցաշէն շինարար յանձնախումբի
Յունուար 8, Կիրակի օր ժամը 17էն մինչեւ լոյս
Հայկական եւ միջազգային արուեստներ
Մասնակցութեամբ

GEO MOUQUET ET JACKY MALLEREY
(Շառպօնիէռի երկու նուագախումբերու)

Գեղարուեստական բաժին, կը մասնակցին Ռատիօ – թէլէվիզիոնի երգչուհի Օր. Ժ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ (Փարիզէն), Օր. Մ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ (Մարսէյլ), Օր. Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ եւ Պ. Ա. ՍԻՐԱՆՈՍԵԱՆ
(Լիոնի Օփերայէն եւ Քոնսէրվաթուարէն)

Պիւֆէ, «անգլիական ափսէ» եւ հայկական առատ համադամ ուտելիքներ :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
7
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI
7 JANVIER
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8996 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4797

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔՍԱՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Քսան տարի առաջ, 1940 Դեկտ. 27ին, պատերազմի ամէնէն մռայլ օրերուն, ամբողջ երեք շաբաթ Փարիզի իր բնակարանին մէջ անկողնին գամուած մնալէ վերջ, այս անցաւոր աշխարհին հրաժեշտ կու տար Արշակ Ջամալեան, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր հայ ժողովուրդի ազատագրութեան եւ բարօրութեան սուրբ գործին :

Հիւանդ վիճակի մէջ կուգար արտասահմանէն, ուր գացեր էր ազգին ցաւերուն դարման մը գտնելու յոյսով : Մօտ քսան ժամ ճամբորդած էր երկաթուղիով, 39 աստիճան տաքութեամբ : Բորբոքած էին թոքերը : Կորսնցուցած էր շարժելու եւ խօսելու կարողութիւնը՝ ան, որ համակ շարժում էր, կեանք ու եռանդ :

Ծնած էր Գանձակ 1882ին : Կը մեռնէր 58 տարեկանին, երբ փոթորկալի կեանքի մը փորձառութեամբ իր բնածին տաղանդի լրութեան հասած, տակաւին այնքան օգտակար գործեր ունէր կատարելիք՝ իր տառապակոծ ազգին համար :

Օժտուած էր բազմակողմանի շնորհներով,— ֆիզիքական եւ մտաւորական : Գերճախօս հռետոր էր, ճարպիկ դիւանագէտ տաղանդաւոր կազմակերպիչ եւ յեղափոխական գործիչ : Իր դիւրահաղորդ բնաւորութեամբ եւ ընկերասիրութեամբ գիտէր գրաւել բոլորին համակրանքը՝ առաջին իսկ վայրկեանէն :

Գանձակի նախակրթարանէն 1897 Սեպտեմբերին անցած էր Էջմիածնի ճեմարանը, զոր աւարտեց 1902ին : Ու անմիջապէս նետուեցաւ հանրային գործունէութեան ասպարէզը, որուն նուիրուած պիտի մընար մինչեւ իր վերջին շունչը :

1905ի աշնան անցաւ Գերմանիա՝ հետեւելու ընկերային գիտութեանց : Առաջնակարգ դեր կատարեց Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Ուսանողական Միութեան մէջ, որուն հիմնադիրներէն էր եւ որուն կողմէ իբրեւ պատգամաւոր մասնակցեցաւ Դաշնակցութեան Վիէննայի Ընդհ. Ժողովին՝ 1907ին :

1909ին Թիֆլիզ վերադառնալով, չորս տարի իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարեց Ներսիսեան վարժարանին մէջ, միաժամանակ Ն. Աղբալեանի հետ խմբագրելով Յառաջ օրաթերթը :

Առաջին աշխարհամարտին իբրեւ կամաւոր մտաւ Անդրանիկի բանակին մէջ : Այդ բախտորոշ օրերուն պատասխանատու դիրքերու վրայ էր՝ իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյին եւ Թիֆլիզի Ազգ. Խորհուրդին : 1918ի սկիզբը Երզնկայի մէջ Վեհիբ փաշայի հետ զինադադար կնքեց՝ յանուն կովկասեան Սէյմին : Յետոյ ղրկուեցաւ Պերլին՝ իբրեւ պատուիրակ :

Անկախութեան հռչակումէն վերջ կարգուեցաւ Թիֆլիզի դեսպան : 1919ին Հայաստան վերադառնալով ընտրուեցաւ խորհրդարանի անդամ : Յետոյ դարձաւ հաղորդակցութեանց նախարար՝ Խատիսեանի դահլիճին մէջ :

Խորհրդայնացումէն վերջ ամբողջ քսան տարի արտասահմանի մէջ նուիրուեցաւ հանրային գործունէութեան : Հաստատուած էր Փարիզ, իբրեւ անդամ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի մինչեւ 1933 : Այնուհետեւ դարձաւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան արտաքին յարաբերութեանց վարիչը, յաճախ ճամբորդելով երկրէ երկիր : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնէր Ընկերվարական Միջազգայինի մէջ :

1923ին Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը վերակազմելէ վերջ, 1928ին Փարիզի մէջ հիմը կը դնէր անոր մասնաճիւղին, որ յետագային կոչուեցաւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ եւ որ շնորհիւ ճիւղեր արձակեց բոլոր հայաշատ քաղաքներու մէջ :

Իր կանխահաս մահով մեծ կորուստ մը ունեցաւ ոչ միայն Դաշնակցութիւնը, որուն հաստատուն վարիչներէն ու տեսաբաններէն մէկն էր, այլ համայն հայ ժողովուրդը, որուն արդար Դատին համար զոհած էր իր ամբողջ կեանքը : Եւ ինկած պատնէշի վրայ :

Ազատատենչ Հայութիւնը միշտ երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ իր անունը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ-ԵՐՈՒ ԵՒ ԱՅՈ-ՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

ՏԸ ԿՈԼ ՎԵՐՋԻՆ ԽԱՒՍՔԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

Նախագահ տը Կոլ «Թագաւորներու օրը» ընտրած էր իր երրորդ եւ վերջին ճառը խօսելու համար : Ուրբաթ օր ժամը 13ին, տը Կոլ պիտի փորձէր վերջնապէս համոզել վերջին վարանողները որպէսզի «այո»ները զգալի մեծամասնութիւն մը ապահովեն :

Վերջին հանրաժողովները եւ ճառերը յստակ պատկեր՝ մը չեն ներկայացներ : ԱՅՈները եւ ՈՉերը իրար կը խառնուին եւ իրարու կը յաջորդեն առանց որ յայտնի ըլլայ թէ որո՞ւ կը պատկանի վերջին խօսքը : Ամէն պարագայի մէջ, շատեր համոզուած են որ այոն պիտի շահի եւ ոմանք կը բացատրեն նաեւ այս յաղթանակին գլխաւոր պատճառները որոնց մէջ գլխաւոր դերը վերապահուած է համայնավարներուն : Արդարեւ ծայրայեղ աջերէն զատ, Կի Մոլէն ալ կը բացատրէ անոնց ՈՉը որ ԱՅՈ կը նշանակէ : Համայնավարները, կ՚ըսեն անոնք, կ՚որոշեն ՈՉ քուէարկել որպէսզի ԱՅՈն յաղթէ, որովհետեւ գիտեն թէ շատեր պատրաստ են քուէարկելու իրենց համոզման դէմ պարզապէս համայնավարներու նման չքուէարկելու համար : Այս անկիւնէն դիտուած, համայնավարներու որոշումը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ծուղակ մը որ ԱՅՈին յաղթանակը պիտի ապահովէ :

ԳԱՀԵՍՏԻ 16 ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ որոնք ծառայած են Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, Ֆրանսացիներուն ուղղուած նամակ մը հրապարակեցին յայտնելով թէ համաձայն չեն Զօր. տը Կոլի ներկայ քաղաքականութեան եւ կը թելադրեն «ոչ» պատասխանել կիրակի օր : Ստորագրողներուն մէջ են՝ զօրավարներ Ձելլէր, Ժիրարտօ, Տիֆուր, տը Մոնսապէր, տը Վինթէր, Կիյոմ, Պուայէ տը լա Թուր եւն. եւն. :

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԻՆ պայքարը փակուեցաւ Հինգշաբթի : Վերջին օրերու «այո»ներու եւ «ոչ»երու պայքարը սուր հանգամանք ստացած էր : Առջի օր Անկէնի մէջ Տրպրէ հազիւ կրցած է մորթը փրկել եւ ողջ-առողջ տուն հասնիլ, մինչ ունկնդիրները «Ֆրանսական Ալժերիա» կը պոռային ճառախօսներուն : Մէկը սկսած էր պատմել Ալժերիոյ Թրքական գրաւումը ակէ տասը դար առաջ երբ քանի մը հոգի պոռացին «մեր հողը չէ» (օն ս՚ան ֆու) : Անկախներէն մէկը Փօլ Ռեյնօ կը շարունակէ պաշտպանել տը Կոլի քաղաքականութիւնը, իսկ Սուսթէլ եւ Պինօ քաղաքէ քաղաք կը տանին իրենց «ոչ»ը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գրագէտներ ինչպէս Սերժ Կռուսար, Միշէլ տը Սէն – Փիէր եւն. եւն. որոնք ժամանակին 121ներու դէմ «հակակոչ» մը հրապարակած էին այս անգամ ալ հրապարակաւ դէմ կ՚արտայայտուին տը Կոլի քաղաքականութեան եւ կը յայտնեն թէ «ոչ» պէտք է պատասխանել :

"ԱՆՇՕՇԱՓԵԼԻՆ"

Ինչո՞ւ ենք մենք Դաշնակցական :

Այս հարցին դժուար է պատասխանել միանգամից : Դժուար՝ ոչ միայն երիտասարդների համար, որ նոր են մտած Դաշնակցութեան մէջ եւ դեռ չգիտեն մեր կուսակցութեան լաւն ու վատը, այլ եւ տարեց, փորձառու Դաշնակցականների համար :

Հարցի դժուարութիւնը Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը, նրա կազմակերպական օրէնքները, նրա գործունէութեան տակտիկը կամ նրա կատարած գործերը ըմբռնելու եւ գնահատելու մէջ չէ : Շատերը կան, որ այս բոլոր տեսակէտներից էլ աւել կամ պակաս չափով դրական վերաբերմունք ունին դէպի մեր կուսակցութիւնը, բայց եւ այնպէս Դաշնակցական չեն : Ընդհակառակն, հազարներով կարելի է հաշուել այն Դաշնակցականներին, որոնք շատ քիչ գաղափար ունին այս ամէնի մասին, երբեմն մինչեւ իսկ բացասական վերաբերմունք ունին դէպի մեր կուսակցութիւնը յատկանշող կարեւոր երեւոյթները, բայց եւ այնպէս, «չյան հաւատարմութեամբ» : այս բառիս ամենալայն, ամէնէն ազնուական իմաստով — կառչած են մնում Դաշնակցութեանը :

Դաշնակցական լինելու մէջ անշօշափելի մի բան, որ եթէ հաշուի չառնենք՝ անկարելի կը լինի բացատրել շատ շատերի պատկանելը այդ կուսակցութեանը : Բայց որովհետեւ այս անշօշափելին խիստ դըժուար է բացատրել, ուստի եւ այն հարցին՝ թէ ինչու ենք մենք Դաշնակցական՝ կարելի չի լինում գոհացուցիչ պատասխան տալ :

Իմ շրջագայութիւնների ժամանակ, բազմաթիւ առիթներ եմ ունեցել դէմ առ դէմ գտնուելու այս անշօշափելիի հետ՝ առանց կարենալու բանաձեւել նրա էութիւնը :

Տարիներ առաջ, Ամերիկայի քաղաքներից մէկում, «գործ» ունեցայ մի «դըրսի ընկերոջ» հետ որ, զանազան թիւրիմացութիւնների պատճառով, հեռանալով տեղական կազմից՝ շարունակում էր իրեն

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
1882 – 1940

Դաշնակցական համարել : Աշխատում էի համոզել նրան, որ, ըստ մեր կազմակերպական օրէնքների, կազմից ելածը չի կարող Դաշնակցական լինել :

— «Գիտէ՞ք ինչ, ընկեր Ջ., պատասխանեց այս «դըրսեցին», Քրիստափոր մը կրնար իմ հոգու մէջ Դաշնակցութիւն դնել : Սակայն, եթէ այսօր Քրիստափորն ալ գերեզմանէն յարութիւն առնէ՝ չի կրնար այլեւս Դաշնակցութիւնը հանել իմ հոգիէն »....

... Հոգեկան զօրութիւններ կան մարդկանց մէջ, որոնք միմիայն ֆիզիքական ոչնչացումով կարող են անհետանալ : Այդ զօրութիւնների կարգին է պատկանում եւ այն անշօշափելին, որի ներգործութեամբ մենք զգում ենք եւ գիտենք, որ ՄԵՆՔ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՆՔ ԵՒ ԱՅԼ ԿԵՐՊ ԼԻՆԵԼ ՉԵՆՔ ԿԱՐՈՂ ...

1937

Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Խորհ. Միութեան օժանդակութիւնը խոստացաւ Ինտոնեզիոյ, այս վերջնոյն տարակարծութեան առթիւ Հոլանտայի հետ, արեւմտեան Իրիանի շուրջ : Միկոյեան շեշտած է թէ «Խորհր. Միութիւնը միշտ իր բարեկամական օգնութիւնը բերած է անոնց որոնք կը պայքարին գաղթատիրութեան դէմ » :

ԿԱՄԴԻՆԱԼ ԹԻՍԸՐԱՆ պաշտօնապէս իր թեկնածութիւնը դրաւ Ֆրանսական Կաճառին, իշխան տը Պրոյի աթոռին :

ՆԻԿԵՐԻԱ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ : 48 ժամ պայմանաժամ տուաւ դեսպանին եւ դեսպանատան կազմին որ երկրէն հեռանան : Նիկերիա «մեծ վիրաւորանք մը» կը նկատէ 3րդ հիւլէական ռումբի պայթիւնը, Սահարայի մէջ :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, աշխարհի երիցագոյն վարչապետը իր 85րդ տարեդարձը տօնեց առջի օր : Երբ իր տարիքին եւ յաջորդութեան խնդիրներուն մասին կը խօսէին իրեն ըսաւ.— « Մի մոռնաք որ Թիցիանօ 99 տարի ապրեցաւ եւ եւ տակաւին նկարել չէր սկսած : Գիտուն մը ըսաւ որ մարդկային ուղեղը կրնայ շատ լաւ գործել մինչեւ 130 տարեկան : «Միտք ունի՞ք մինչեւ այն ատեն վարչապետ մնալու » հարցումին Ատընաուըր պատասխանեց «ո՛չ, ուրիշ ծրագիրներ ունիմ ծերութեանս համար » :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ տը Կոլի հետ պիտի տեսակցի, Յունուար 28, Ռամպուլէ : Երկու մեծերը պիտի քննեն Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութիւնները եւ յարակից հարցեր :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ Քազավուպուի հետ տեսակցած է : Քաթանկա կը մերժէ մասնակցիլ Լէօփոլտվիլի «կլոր սեղանի» ժողովին, իսկ Քիվու նահանգին մէջ իշխանութեան գլուխ անցած է Լումումպայի կողմնակից՝ Քաշամիւրա –

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Դահլիճի հրաժարումէն ետք, Կիւրսէլ այսօր նշանակեց կառավարութեան 18 նոր անդամները, բոլոր հոսանքներէ կազմուած : Իբրեւ վարչապետ Փրոֆ. Թուրհանֆէյզիօղլուի անունը կը յիշուէր, Կիւրսէլ պիտի պահէր միայն պետութեան ղեկավարի, Ազգ. Միութեան նախագահի եւ բանակի ընդհ. հրամանատարի պաշտօնները : Բայց վերջին պահուն ինք մնաց վարչապետ :

Եասը Ատայի Բարձրագոյն Ատեանը որոշեց չեղեալ համարել ձէլալ Պայարի դէմ եղած ամբաստանութիւնը, 1955 Սեպտեմբեր վեցի դէպքերու մեղսակցութեան համար : Այսուհանդերձ, բանտարկուած պիտի մնայ Եասը Ատա դատուելու համար Սահմանադրութեան բռնաբարումին համար : Այս առընչութեամբ կ՚ամբաստանուի որ խեղդած է ընդդիմութիւնը եւ զօրավիգ կեցած՝ մենատիրական վարչակարգի հաստատման : Միւս կողմէ Ստեանը կը պահէ Մենտերէսի եւ Զորլուի դէմ ամբաստանութիւնները 1955ի դէպքերուն համար :

ԽՈՀԵՐ ՄԻԱՅՆ...

—o—

Բէյրութը, ասում ու կրկնում ենք, Հայկական Սփիւռքի ազգային – մշակութային մայրաքաղաքն է։ Հարիւր հազարից աւելի Հայութիւն է կենդրոնացած այնտեղ, ուր քիչ չեն բարեկեցիկներ ու մեծահարուստներ։ Ամէն թաղ ունի իր եկեղեցին եւ ազգային դպրոցը։ Մօտ մի տասնեակ հայկական երկրորդական վարժարաններ։ Հարիւրաւոր հայ ուսանողներ պետական, ամերիկեան եւ Ֆրանսական համալսարաններում։ Ազգային – մշակութային բազմաճիւղ կազմակերպութիւններ։ Տպարաններ։ Տասից աւելի պարբերական հրատարակութիւններ, որոնցից չորսը օրաթերթ։ Որակեալ մտաւորականութիւն հանրային կեանքի բոլոր ասպարէզներում։

Արտաքնապէս նախանձելի պատկեր։ Երեսուն – երեսուն հինգ տարի առաջ Հայկական Բէյրութը օտարների գութը շարժող աղքատանոց էր։ Այսօր նոյն Բէյրութը օտարների նախանձի առարկայ փարթամ ոստան է, որ երբեմն իր շէնշող տեսքով մեզ էլ մոլորութեան մէջ է ձգում։

Առաւել կամ նուազ ճշմարտութեամբ նոյնը կարող ենք ասել եւ բովանդակ Հայկական Սփիւռքի միւս հայօրդիների մասին։ Ամէն տեղ այսօր, Հայը բարեկեցիկ է, շողշողուն է, զարգացած է արտաքնապէս։

Եթէ Սփիւռքի բոլոր Հայերի վերջին քառասուն տարիների նիւթական շինարարութիւնը ի վիճակի լինէինք մէկտեղելու, բոլշեւիկների քառասնամեայ պաճուճալի շինարարութիւնը պիտի նսեմանար նրա առջեւ։

Բայց այս արտաքինը որքա՞ն համապատասխան է ներքինին, Սփիւռքի Հայութեան հոգեմտաւոր զարգացման աստիճանին։ Կարո՞ղ ենք պարծենալ այս տեսակէտից էլ։

Ցաւալի է ասել չենք կարող։

Նկատուած ճշմարտութիւն է, երեւոյթ է, որքան շէնքերը մեծանում են, այնքան մարդիկ փոքրանում են հոգեպէս։ Նիւ Եորքում հարիւր յարկանի շէնքեր են կառուցանում, բայց ամերիկեան մեծութիւնները փոքր բնակավայրերից են դուրս գալիս։ Նոյնը չէ՞ միթէ եւ Խորհրդային աշխարհում այսօր, ե՛ւ Հայաստանում. մեծ շէնքեր – փոքր մարդիկ։

Կարծես այս օրէնքին ենթակայ է եւ Հայկական Սփիւռքը, ուր հոգեմտաւոր կեանքում տարուէ տարի ամէն ինչ միջակւում ու մանրանում է։ Իրականութեան բոլոր մարզերում երեւոյթը, կարելի է ասել, նոյնն է, բայց առանձնապէս ցաւալին է ազգային մշակոյթի, յատկապէս, գրականութեան բնագաւառում։ Հայ միտքը, կարծես, սկսում է ցամաքել։ Նոր ուժեր երեւան չեն գալիս։ Հները կծկւում, խեղճանում են եւ հետզհետէ անհետանում։

Մեզ մի ժամանակ թւում էր, թէ Հայկական Սփիւռքը եթէ պիտի չհերքէ, գէթ վիճելի պիտի դարձնէ այն տեսութիւնը, թէ գրականութիւնը կարող է ապրել եւ զարգանալ միայն հայրենի հողի վրայ։ Հայաստանի անկախութեան անկումից ասդին, շուրջ քառորդ դարու ընթացքին, հայ գրականութիւնը Սփիւռքում այնպիսի վերելք ունեցաւ, հայ հանճարը այնպիսի գործեր արտադրեց, որոնց նմանը մայր – հայրենիքում էլ քիչ էին։ Բայց ահա քանի տարի է Սփիւռքի գրական հողը կարծես դարձել է խամ ու խոպան։

Մեր նպատակը այստեղ ցաւալի երեւոյթները ուսումնասիրելը չէ։ Մատնանշենք եւ առ այժմ անցնինք։ Մեր նպատակն է հանրային ուշադրութեան առարկայ դարձնել ցաւը, հրաւիրել հասարակութիւնը, որ լրջօրէն զբաղուի այս ցաւով։

Սփիւռքի նիւթական դժուարին պայմաններում առաւելապէս գրական մամուլն է, որ կենդանի է պահում գրականութիւնը։ Պարբերական մամուլի վիճակը հարազատ պատկերն է մեր իրականութեան։

Այս տեսակէտից յատկանշական է «Հայրենիք» ամսագրի աւելի քան երեք տասնեակ տարիների կեանքն ու գործունէութիւնը։ Մեր այս բազմավաստակ պարբերականը ունեցաւ իր հերոսական շրջանը իր գոյութեան առաջին տասնամեակին։ Շնորհիւ նիւթական նպաստաւոր պայմանների, շնորհիւ ամերիկահայ աշխատաւորութեան բացառիկ զոհողութեան ու անվերապահ քաջալերութեան եւ խմբագրի յամառ աշխատանքի, «Հայրենիք» ամսագիրը իր մէջ համախմբեց Սփիւռքի երէց եւ երիտասարդ գրական ուժերի մեծ մասը՝ պարգեւելով Հայոց գրականութեան տաղանդաւոր մնայուն երկեր։ Եթէ չլինէր «Հայրենիք» ամսագիրը, դժուար պիտի լինէր երեւումը Ա. Ահարոնեանի, Լ. Շանթի, Աւ. Իսահակեանի, Աղբալեանի, Համաստեղի, Արամ Հայկազի, Վ. Շուշանեանի եւ բազում ուրիշների անգնահատելի գործերի։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԻՄԱՍՏՈՒԵՐ

ԲԵՆԵԱՄԻՆ ԹԱՇԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օր մը հարց տուի իրեն թէ իր բազմամեայ ուսումնասիրական յօդուածներու կարգին, ինչո՞ւ մէջը չի տար ստեղծագործութիւն մը, վէպ մը, հատոր մը վերջապէս։

Սիրտը բացաւ եւ ատենախօսեց ըսելու համար, որ անվերջ ինքնաքննադատութեան մէջ է ինք եւ գրածները չի հաւնիր։ Վոլթէր կ՚ըսէր, թէ իր գործերը մահէն ետքը վերջնական պիտի նկատուին, վասնզի պիտի չկրնայ նորէն ու նորէն սրբագրել։ Ինչ կը վերաբերի իրեն, դանդաղ արտադրող մըն է ինք եւ այս կէտին մէջ կը հետեւի Թամիզի օրագրութեան։ Անոր կը պատկանի սա խօսքը.— «Երբ մարդիկ շատ արագօրէն կ՚աշխատին, շատ դանդաղօրէն կը բարեփոխուին»։ Ըսաւ եւ աւելցուց.

— Շատ կ՚ուզեմ խոր ու լուրջ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակել մեր միջնադարեան գրականութեան մասին, այս աշխարհէն չմեկնած։ Հատորը պէտք է դառնայ շքերթը մեր մատենագիրներէն Շնորհալիին, Նարեկացիին, Լամբրոնացիին, Գոշին, Մագիստրոսին, Սկեւռացիին, Սիմէոն Ապարանցիին, եւայլն, եւայլն։ Տես, օրինակի համար, որքա՜ն գեղեցիկ է սա քառեակը.

—Իսկանեմ աղաւնի օդապար,
Նոր Նոյեան տապանն է քոյդ դադար,
Օձասպառ արագիլ դու արդար,
Հրեշտակ երաշագեղ Հռիփսիմէ։

«Ի՞նչ կ՚ըսես, կը տպուի՞ այդպիսի գիրք մը։ Հայաստանի մէջ գիրքերը կը տպուին տասը, քսան, երեսուն հազար տպաքանակով, իսկ հազար հատ չերթա՞ր...

— Եթէ իմ կարծիքս կ՚ուզես, ըսի, այդ քու հատորդ դատապարտուած է բլուր մը ձեւացնելու տանդ մէկ անկիւնը եւ քաշելու հոն իր յաւերժական քունը։ Իսկ եթէ կ՚ուզես գոնէ քանի մը հարիւր օրինակ սպառել, այն ատեն յիշած ոտանաւորդ կը փոխես իմ մէկ գիտցածովս։

— Ո՞րն է այդ քու գիտցածդ։

— Ահա, ականջ տուր.

—Սիգաճեմ Աղաւնիս օձագալար,
Նոյեան գինարբուքը քեզ հալալ,
Գնա, ուզածիդ ետեւէ,
Ես ունիմ օձասպան Հռիփսիմէ։

— Ո՞ւր կարդացած ես այդ քերթուածը։

— Երեւակայութեանս մէջ, եղբայր Բենիամին։

Ու Բենիամին կուշտ մը խնդաց երկրորդ անգամ մըն ալ, իր կեանքին մէջ, եւ հեռացաւ՝ մէկ ձեռքը Փարպեցին եւ միւսին... կէսօրուան ճաշին ամանը։

Հելիոպոլիսէն Գահիրէ սուրացող հանրակառքին մէջ նստած, որոնող աչքերով բաներ մը կը փնտռէ ան, յաճախ, պատուհանին առջեւէն սահող – փախող շէնքերուն վրայ։ Երբ օր մը հարցուցի այս որոնումին պատճառը, ըսաւ որ կ՚ուզէ փոխել իր բնակարանը եւ կը փնտռէ յարմար տուն մը։ Օր մըն ալ տուն մը ցոյց տալով ինծի, հարցուց թէ ի՞նչ կ՚արժէ։

— Այդ տունը, ըսի, հինգ սենեակ ունի եւ կ՚արժէ ամսական քսան ոսկի։

Այդ հինգ սենեակներով ալ խանդավառուած, բացագանչեց.

— Լա՛ւ է, շա՛տ յարմար, բոլոր գիրքերս կը լեցնեմ մէկ սենեակի մէջ, բայց ատ քսան ոսկիիդ չհաւնեցայ...

Ըսաւ եւ աւելցուց.

— Ելեկտրական լոյսն ալ այդ քսանին մէ՞ջն է...

Կարելի չէր կռահել, թէ ի՞նչ իմաստ ունէր այդ պարզուկ հարցումը. կը հեգնէ՞ր, թէ աղաւնակերպ միամտութեամբ մը կը ճախրէր ելեկտրական լոյսին մէջ։

Յետոյ, ակնթարթի մը մէջ կրկնեց իր շատ սիրած մէկ այլ հարցումը.

— Աքխատա՛շ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը...

— Եղածին համար պիտի ըլլայ կը հարցուի՞, եղբայր Բենիամին, վրայ տուի ես։

Տասը տարիէն աւելի է, որ ես եւ ան, ըլլալով միեւնոյն արուարձանին բնակիչները, յաճախ միասին ճամբորդած ենք միեւնոյն հանրակառքին մէջ։ Եւ յաճախ արծարծած ենք ազգային կամ միջկուսակցական հարցեր, որոնք մնացած են անլուծելի, ըստ սովորականին։ Այն ատեն, մեր անզօր յուսահատութեան մէջ ջանացած ենք լուծել զանազան գրաբար խրթնաբանութիւններ։

Թաշեան, որ հիացող մըն է Մագիստրոսի առեղծուածային բարբառին, անգամ մը զոյգ արտասանեց սա երկտողը.

— Բառական բաղդատական բաղազանեայ
բարգաւաճեան,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԶԳԶՈՒՄ

—o—

— Երբեւէ մտածե՞լ ես, թէ ինչպէս էի պահում երեխաներին, ասենք ինչ պէտք է մտածէիր, երբ դրամ չէիր վճարում, նրանց համար ափսոսում էիր քո մի քանի կոպէկը։

— Հաւատայ ինձ, սիրելիս, հաւատայ իմ անկեղծութեանը, որ այս տարիներին ես շատ բան տեսայ, շատ բան սովորեցի։ Հիմա առանց երեխաների, առանց իսկական ընտանիքի չեմ կարող ապրել։

— Արդէն ուշ է, Վահան, արդէն ուշ է այդ մասին խօսելը,— ասաց Արփիկն ու տեղից վեր ելաւ, կարծես չցանկանալով շարունակել խօսակցութիւնը։

Վահանը ձեռքերը երկարեց դէպի Արփիկը, ցանկանալով գրկել նրան, հաւատացնել, որ եկել է վերջնականապէս, եկել է այլեւս ոչ մի տեղ չվերադառնալու նպատակով։ Բայց նրա ձեռքերը մնացին օդում... Արփիկը արագ դուրս եկաւ սենեակից ու քայլերն ուղղեց Գագիկի կողմը։ Նա արթնացել էր եւ, ինչպէս երեւում էր, լսել էր խօսակցութիւնը։ Մայրը թեթեւ քայլերով մօտեցաւ նրան, համբուրեց, ուղղեց վերմակը։ Գագիկը կիսաբաց աչքերով նայեց մօրը, կարծէք ցանկանում էր ինչ որ բան ասել, բայց թեքուեց միւս կողքի վրայ ու նորից քուն մտաւ։ Մի քանի րոպէ տեւեց այդ... Արփիկը անաղմուկ հեռացաւ ու կանգնեց միջանցքում։

Գիշերը համարեա հասնում էր, քաղաքում կեանքն արթնանում էր։ Դա շատ էր անհանգստացնում Արփիկին։ Նա չէր ցանկանում, որ մէկն ու մէկը նկատէր իր նախկին ամուսնուն, տեսնէր որ նա նորից իր մօտ է եկել։ Գիտէր, որ նրա մասին ոչ ոք լաւ խօսք չի ասում, այլ սրտի ցաւով ափսոսում է, որ մի տխուր պատմութիւն է կապուած նրա հետ։

Տանջալից վայրկեաններ։ Նրանք միջանցքում կանգնած երկար նայում էին միմեանց, փորձում նոր մտքեր որսալ, մի նոր բան ասել, բայց չէր յաջողւում, կարծէք մի վիթխարի անջրպետ էր ընտեղծուել նրանց միջեւ, այնպիսի անջրպետ, որ խարխլել չէր կարելի։ Իր նախկին ընտանիքը վերադառնալու Վահանի յոյսը ապարդիւն էր անցնում։ Բաժանման պահը ծանր սարսուռ էր դցել նրա սիրտը։ Վահանը կարծէք օրօրւում էր, չէր կարողանում ամուր կանգնել ոտքերի վրայ։ Այդ նկատում էր Արփիկը, սակայն զգլման նշան ցոյց չէր տալիս։

Համբերութեան բաժակը լցուել էր։ Վահանը մի քայլ արեց դէպի Արփիկն ու ասաց.

— Դէ, խօսիր, ի՞նչ ես լռում։

— Ի՞նչ խօսեմ, ասացի, որ արդէն ուշ է, ուշ...

— Ոչ, ուշ չէ։

Վահանի խօսքը կարծէք մնաց օդում՝ առանց արձագանք գտնելու։ Արփիկը միայն լռեց, ծանր շնչեց ու հայեացքն ուղղեց դրան կողմը։ Վահանը հասկացաւ նրա մտադրութիւնը, թեքուեց դէպի աջ, վերցրեց ճամպրուկը, մօտեցաւ Արփիկին, ամուր սեղմեց նրա ձեռքը եւ թախծոտ շեշտով ասաց.

— Մնաս բարով, Արփիկ, լաւ պահիր երեխաներին։ Իսկ ես ... — նրա ձայնը կերկերաց, լսուեց խուլ խզոց ու ապա լռեց։

— Գնաս բարով, յաջողութիւն քեզ,— թէեւ դժուարութեամբ, սակայն կտրուկ ասաց Արփիկն ու նրա յետեւից քայլեց մինչեւ աստիճանները։ Հրաժեշտ տըւեց, ապա գլուխը կախ ետ վերադարձաւ, փակեց դուռը, մտաւ սենեակը։ Նա երկար ժամանակ չէր կարողանում հաշտուել այն մտքի հետ, թէ ինչո՞ւ այս անգամ ինքն այդքան դաժան գտնուեց, այդպէս վճռական եղաւ Վահանի նկատմամբ։ Չէ՞ որ նա ճիշդ չէր ասում։ Նա սպասում էր Վահանին, սրտի թրթիռով սարսռում էր նրա վերադարձին, բայց չնայած դրան, որոշել էր այդպէս ճանապարհել նրան։

Մի քանի օր էր, որ նա նոր մտքերով էր տարուած եւ ոչ մի կերպ չէր կարողանում հանգստանալ։ Երեխաները կարծէք նկատում էին, նրանց թւում էր, թէ մայրիկը հիւանդ է, բայց ոչ մի խօսք չէին ասում...

Մտածումները նրան շատ հեռու էին տանում... Իսկ եթէ Վահանը վերադառնայ գործարան, նորից մտնի աշխատանքի, ստանձնի իր հերթափոխը եւ բոլորը ներեն նրան, ներեն իրենց ճարտարապետին, մոռացութեան տան այն ամէնը, ինչ պատահել է, ամէն ինչ անցած – գնացած համարէին, ապա ինքը ի՞նչ պէտք է անի... Բայց այդ պահին կատարուեց անսպասելին. յանկարծ զրնգաց հեռախօսը։ Այս անգամ համարեա վայրկեանի ազդեցութեան տակ սթափուած, Արփիկը արագ մօտեցաւ հեռախօսին ու լսեց մի ծանօթ ձայն։

— Արփիկ, աչքդ լոյս, Վահանը վերադարձաւ։ Նա արդէն մի քանի օր է, ինչ աշխատում է գործարանում...

Թէ էլ ինչ ասաց, գործարանի քարտուղարը, շնորհաւորե՞ց նրան, թէ ինչ որ լաւ ցանկութիւններ յայտնեց,— Արփիկը ոչինչ չէր յիշում։ Նա միայն մտաբերում էր, որ երբ արդէն սթափուեց, փորձեց շնորհակալութիւն յայտնել՝ հեռախօսի մօտ այլեւս ոչ ոք չկար։ Նա հեռախօսը ցած դրեց, սակայն աչքերի առաջ նորից ուրուագծուեց մի լուսաւոր, արեւոտ օր... Եւ ինչ։ Ահա նա նորից զանգի ձայն է լսում, արագ ոտքի է ելնում, մօտենում դրանը եւ կրկին շեմքին կանգնած տեսնում Վահանին՝ պարթեւահասակ, արեւակէզ դէմքով, ժպտուն, ուրախ աչքերով, հայեացքը երջանկութեամբ լեցուն, ձեռքին վառվռուն ծաղիկների մի փունջ... Արփիկին էլ է անսպասելիօրէն համակել ուրախութիւնը. Նրա գունատ այտերը ներկուել են կարմիրով։ Նա ժպտում ու երիտասարդական աւիւնով ձեռքերը երկարում է դէպի Վահանն ու ընդգրկում իսկական գուրգուրանք։

Երա՞զ էր, թէ իրականութիւն։ Արփիկը վայրկենապէս սթափուեց ու նկատեց, թէ ինչպէս Գագիկը անհանգիստ շարժումներ է անում... Նա բարձրացրեց լուսամուտի վարագոյրը եւ լոյսը մի ակնթարթում թափանցեց ներս, սենեակը լցուեց ամռան արեւի ոսկէ շողերով։ Արփիկը մտաբերեց հէնց նոր պատահածը, վերյիշեց իրենց խօսակցութիւնը։ Ճիշդ համարեց իր քայլը եւ ինչ որ ծանր բեռից թեթեւացած, մօտեցաւ Գագիկին ու սիրալիր շեշտով սկսեց արթնացնել...

Բարձրախօսից լսուող ուրախ երաժշտութիւնները տարածւում էին սենեակում...

ՍՈՒՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

Բարատաբար բախռհական ճերբուճ բայի
չարամաճալ···

Իսկ ես տակը չմնալու համար պատասխանեցի ․

Ճապուկ ճաշակ ճառակետղին,
Տարածատիպ տես տեճչալին,
Պերճապաճոյճ պատուականին
Կաթող կաճզնեալ կաղկաճծողին ...

Արտասանեցի եւ աւելցուցի ․

— Տես «Սիոն» 1960 Թիւ 1–2 ։

Աւելի Թարմ ու վաւերական, քան Մագիստրոսի «բառառական»ն ու «բաղդատական»ը···

Մտիկ ըրաւ եւ աքաղաղին երրորդ անգամ խօսելուն պէս, Բենիամինն ալ երրորդ անգամ լաւ մը խնդաց ։

Լրացնելու համար այս դիմաստուերը կ'արժէ յիշատակել, Թէ Թաշեան շատ զգոյշ է իր քալուածքին մէջ ։ Երբ պողոտայի մը մէկ մայթէն միւսը պիտի անցնի, կը կենայ, կը դիտէ եւ կարծէք կը հրամայէ բոլորին ․

— Թող կանգ առնեն հանրակառքերը, ինքնաշարժները, կառքերը, ձիերը, որպէսզի դիմաց անցնիմ ...

Ալ կրնաք երեւակայել, Թէ ինչպէս կ'անցնի, քանի որ ասոնցմէ ոչ մէկը կանգ կ'առնէ ։

Աչքերը, առ հասարակ, քունէն չկշտացած մարդու երեւոյթը ունին ։ Ակնա՛ ըկը, — անորոշութեան մէջ Թաղուած ։

— Ա՞ն է Թէ ան չէ ... ժամ առաջ տեղըս համնիմ եւ Նոա «Հարցականի օրէնքը» յօդուածս վերջացնեմ, կ'ըսէ ինքն իրեն ։

Տանը մէջ լեցուցած հազարաւոր գրքերն ալ շուար ու շփոթ վիճակ մը ստեղծած են իր մէջ ։ Կարծէք ամէն օր հարց կուտայ ինքն իրեն․— «Ուրկէ՞ սկսիմ եւ ո՞ւր վերջացնեմ, ո՞րն է ճիշդը եւ ո՞ր մէկը ուսումնասիրեմ» ։

Եթէ օր մը անգլիական Թերթի մը մէջ հրատարակուի իր լուսանկարը եւ տակը գրուի «Անգլիոյ վարչապետը», գիտցէք ու վարչապետը չճանչցող մը պիտի մտածէ ․

— Վրայէն յայտնի է ։

Բենիամին ունի «ո՛չ ինծի նայեցէք, ո՛չ ալ ես ձեզի նայիմ» ըսող մարդու մը երեւոյթը ․ կարծէք կ'ուզէ, որ մարդիկ վրան բնաւ չխօսին, ոչ լաւը ըսեն, ոչ ալ դէշը եւ սխալն, Թէ գոյութիւն չունի աշխարհիս վրայ Բենիամին Թաշեան անունով մէկը ։

Այս «Դիմաստուերը» ձեռքս նամակատուն կ'երթայի, երբ դէմս ելաւ բարեկամս ․

— Գիտե՞ս, ըսի, «Դիմաստուեր»դ գրեցի եւ նամակատուն կը տանիմ «Ամէնուն Տարեգրքին» ղրկելու համար ։

Կը սպասէի որ գոհ մնար այն բարեկամներուս պէս, որոնք իրենք ուզած են որ գրեմ իրենց մասին ։

— Շուտ, պատռէ եւ նետէ, եղաւ Թաշեանին պատասխանը ։

Ըսաւ, ձգաւ տուաւ ու մխրճուեցաւ «Երեց վարդապետաց» բառարանին մէջ ։

Վերջին բնորոշում մըն ալ ։

Մինչեւ 1958, Բենիամին Թաշեան կը նմանէր «Լառուս» բառարանին մէջի Կիտը Մոփասանի նկարին ։ Երբ սակայն, տարի մը առաջ, գիշեր մը քնանալէն յետոյ արթնցաւ եւ անցաւ հայելիին առջեւ, ինքզինքը շփոթեց Ֆէրտինան տը Լէսէփսի, կամ, աւելի պարզ բացատրութեամբ, գիշերն ամբողջ ջաղացքին մէջ ալիւր աղացած եւ գլուխը ճերմկցած ջաղացպանի մը հետ ։ Ու չզարմանաք երբ իմանաք, որ Թաշեան գիշեր մըն ալ քունը մտած է որպէս (գրէ՛ իբրեւ Մ․ Մ․) «Ցուցաբեր ծի խմբագիր եւ առտուն արթնցած է իբրեւ նախագահ․․ Բաբելոնի վերածուած Հայոց Գրական Կաճառին, ուր, ամէնքը գլուխ են վճիռներ արձակելու եւ ամէնքը ոտք՝ մեր գրական անդաստանը կոխկռտելու վսեմ առաքելութեամբ ...

ԽՈՐԷՆ ՏԷՏԷԵԱՆ

ԱՅՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1.— Այր մը եթէ կին չունենայ, տուն չունենար ։

Երիտասարդ մը, որքան ալ բանի, շահի, պայքարի, տուն չունենար, եթէ նոյն իսկ պալատներու մէջ ալ բնակի, եթէ ամուսնութեան դռնէն ներս չմտնէ եւ չհիմնէ իր ամուսնական գողտրիկ տունը ։

2.— Այրը գլուխն է իր կնկան եւ ամուսնական տան ։

Այս իրականութիւնը հեղինակութիւն կուտայ այր մարդուն, որուն հարկ է որ նպատակին կինը եւ զաւակները ։

3.— Կինը լաւ է, խալը լաւ ։

Պարկեշտ եւ սիրալիր կնկան մը համակիր հաճոյանք հոգին, եւ քաղցր կենակցութիւնը, կը քաղցրացնէ մարդուն կեանքը եւ գոհունակ գոյավիճակ մը կը ստեղծէ իրեն համար ։

4.— Այր մարդուն ճամուսը, իր կնկան լաչակն է ։

Եթէ կին մը, անպարկեշտ եւ ամբարիշտ ճամբաներու հետեւելով, անպատկառօրէն իր վրայէն նետէ ամօթխածութեան լաչակը, իր ամուսնին նամուսին հետ խաղցած կ'ըլլայ ...

5.— Այրեր, ընդհանրապէս, ճախանձոտ եւ կասկածոտ կ'ըլլան ։

Կիները պէտք չէ մոռնան այս պարագան, եթէ չեն ուզեր որ նախանձի, կասկածի տեներող հոգի մը աճի իրենց հանդէպ, իրենց ամուսիններու սրտին մէջ ։ Հետեւապէս, զգուշանալու են, ըստ արեւելեան սովորութեան, օտար այրերու հետ անվերապահ յարաբերութիւն ունենալէ ։

6.— Մ՞րնը որ գիւղէն, այրը այդ գիւղէն ։ 6

Սիրոյ շտեմարան մըն է կնկան հոգին ։ Ամուսնանալէ ետքն ալ աղջիկ մը չի մոռնար իր մայրը, եւ յաճախ այցելութեան կ'երթայ անոր, ետեւէն քաշելով իր ամուսինը, պատճառ դառնալով որ, ան ալ տեղացիներու շարքը մտնէ ։

7.— Այր եւ կնիկ կռուեցան, տխմարը հաւատաց ։

Այրեր եւ կիներ ընդհանրապէս շուտ կը նեղանան իրարմէ, եւ շուտ կը հաշտուին իրարու հետ ։

8.— Այրը կը բերէ, կինը կը տնտեսէ ։

Շահիլ բերելը պարտականութիւնն է մարդուն, անոր վաստակին խնայողութեամբ տնտեսումը՝ տանտիկնոջ ։

9.— Այրը իր տան՝ թէ տէրն է, թէ ծառան ։

Աշխատանքի եւ ծառայութեան ոգին, տէր կը դարձնէ այրը, իր տան եւ կնկան ։

10.— Այր մարդուն արժէքը՝ իր փափկանկատութեան մէջն է ։

Այրեր հարկ է որ օժտուած ըլլան, հանդէպ իրենց կնոջ, գնահատութեան ոգիով, փափկանկատ վերաբերում ունենալու համար անոր հանդէպ ։ Փափկանկատ այրը, կ'ըլլայ քաղաքավար, կը ճանչնայ չափի եւ պատշաճութեան սահմանը ամէն բանի մէջ, կը յարգէ իր կնոջ համոզումները, դիտողութիւնները, ճաշակը, եւ երբեք ճնշում չի բանեցներ իր կնկան վրայ ։

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մէջ մեծ շուքով տօնուած է Անթիլիասի երեսնամեակը Ս․ Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ ։ Հանդիսութեան նախագահած է Բերիոյ Թեմի առաջնորդը՝ Ղեւոնդ Արք․ բացման խօսքը ըրած է Յարութիւն Ջազբեան, իսկ օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Բ․ Եղիայեան, Անթիլիասի դպրեվանքի ուսուցիչներէն ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Դեկտեմբեր 11ին մեռած է Տիկին Բարուհի Քաջարենց, 72 տարեկանին ։ Ողբացեալը բնիկ Գարահիսարցի, զարմուհին էր Երուսաղէմի Պատրիարք՝ Թորգոմ Գուշակեանի ։ Կանուխէն այրի, կորսնցուցած է նաեւ իր երեք մանչ զաւակներէն երկուքը, իսկ երրորդը խմբագիրն է Պէյրութի Մասիս շաբաթաթերթին ։ Յուղարկաւորութեան արարողութեան նախագահած է պատրիարքական տեղապահ՝ Գաթանեան Արք․–

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ Փրոֆ․ Վլատ Պլնըցեանուի երկու ուսումնասիրութիւնները «Ծառերու անուններուն կազմութիւնը հայերէն լեզուի մէջ» խորագրով, հրատարակուած «Լեզուագիտական հետազօտութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ» հանդէսին մէջ (Նոյեմբեր, 1960) եւ «Առաջդիմական երեւոյթներ Թակորէի տրամային մէջ» խորագրով՝ հրատարակուած «տիեզերական գրականութեան ուսումնասիրութիւններ» հանդէսին մէջ, 1960, Թիւ 11 ։

ՊԵԹՀՈՎԷՆԻ ծննդեան 190ամեակին առթիւ Հայ Ֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյ մը ։ Մեծ երաժիշտին կեանքն ու ստեղծագործութիւնը ներկայացուցած է Փրոֆ․ Գ․ Տիգրանով ։

Հայաստանի պետական նուագախումբը նուագած է Զ․ Համանուագը (հովուերգութիւն) եւ «Էկմոնտ»ի նախերգանքը ։ Դաշնակի երկրորդ քոնչերթօն նուագած է Ամալիա Բայրուրթեան ։ Նուագախումբը կը ղեկավարէր՝ Վահան Այվազեան ։

ՊԻԶԷԻ «Քարմէն»ը ներկայացուած է Երեւանի մէջ, Դեկտեմբեր 21ին ։ Քարմէնի դերը ստանձնած է Սոնիա Խամերնիկ (Պուլկարիայէն), իսկ Տոն Ժոզէի դերը՝ Կարպիս Զօպեան (Ռումանիայէն) ։ Յաջող էին երկու արուեստագէտներուն մեկնաբանութիւնները ։

«Ժիզէլ»ը (պալէ) առաջին անգամ ներկայացուած է նոյնպէս Երեւանի մէջ, Դեկտեմբեր 18ին ։ Բեմապարը ներկայացուցած են Մ․ Մնացականեան եւ Ց․ Ոսկանեան, իսկ գլխաւոր դերերը ստանձնած են Սեմանովա, Ս․ Մինասեան, Մ․ Մարտիրոսեան եւ Վ․ Խանամիրեան ։

Վ․ ԱՆԱՆԵԱՆԻ «Ճերմակ Առաջնորդ»ը լոյս տեսած է արաբերէն, Պէյրութի մէջ ։ Ընդարձակ յառաջաբանով մը ներկայացուած են հայ գրողին կեանքն ու ստեղծագործութիւնները ։

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ գնդակահարուած է ոճրագործ Վոլոդիա Մնացականեան, իսկ իր հոմանուհին՝ Շուշիկ Կարապետեան դատապարտուած է տասը տարուան բանտարկութեան ։ Ոճրագործը 1958ին Աշտարակի Օհանաւան գիւղին մէջ սպաննած է իր հոմանուհիին ամուսինը՝ Վ․ Կարապետեանը եւ դիակը նետած 35մեթր բարձրութիւն ունեցող ժայռէ մը ։ Հոմանուհին մեղսակից էր սպանութեան ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, Թիւ 223–224 (Յուլիս – Օգոստոս, 1960), Ժողովրդական Ամսաթերթ Բժշկութեան եւ Առողջապահութեան ։ Խմբագիր՝ Շաւարշ Նարդունի ։ Տարեկան բաժնեգին 15 Ն․ Ֆ․ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ – (107)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Բայց ինչպէս պատահեց այդ․ ինչու այդպէս անսպասելի եղաւ ... Եւ ինչպէս այդ իսկ ժամին վրայ հասաւ Օլիմպիան․ ուղարկե՞լ էր մէկը նրան, Թէ եկաւ ինքնաբեր ...

Ինչպէս էլ լինէր՝ կատարուածը Արշակին Թւում էր անհնարին, եւ նա մտածում էր, որ այժմ իսկ պէտք է բացատրուել կամ ... ներում խնդրել Օլիմպիայից ... Բայց ի՞նչ աւելի բացատրութիւն ... Ասել, Թէ միխԹարում էր Փառանձեմին ... Ոչ ։ Պէտք չէ ոչ բացատրութիւն, ոչ սուտ ... Պէտք է միայն ներում խնդրել ... Սակայն կը ների՞ արդեօք․ չէ՞ նա հեռացաւ այնպէս զարհուրած եւ դուռը փակեց այնպէս զայրացած ...

Դա ինչի՞ն պատասխան չէ՞ր միԹէ ։

Եւ Արշակը, որ ամէն բանում ազատ էր, համարձակ եւ իր վճիռների մէջ կտրուկ, այստեղ իրեն զգում էր անզօր ու անել ...

Այո, նա պարզապէս ելք չէր գտնում կատարուածը հարթելու ։ Մերթ մտածում էր գնալ բախել դուռը եւ, ներս մտնելով, խօսել անմիջապէս․ մերթ գտնում էր, Թէ լաւ կը լինէր Թերեւս բացատրութիւնը Թողնել վաղուան ... Այո, վաղը կամ երեկոյեան, երբ Օլիմպիան աւելի նուազ յուզուած կը լինէր ... Բայց չէ որ այժմ չէր կարելի Թողնել նրան այդ վիճակում՝ ջղագրգիռ ,— մտածում էր Արշակը, գտնելով, որ պէտք է այժմ իսկ հանգստացնել նրան՝ բացատրութիւն տալով, Թէ ներում խնդրելով, միեւնոյն է ։

Կանգնելով եւս մի վայրկեան՝ Արշակը ետ դարձաւ սԹափուելով, որ պալատական ծառայողները, սովորութիւն ունենալով հետեւիլ Թագաւորի եւ Թագուհու իւրաքանչիւր քայլին, այստեղ արդէն կարող են նկատել բացայայտ, որ իր եւ Թագուհու միջեւ տեղի է ունեցել ծանր մի անախորժութիւն․ ու այսօր․ վաղը կը տարածեն պալատում, դուրսը՝ ժողովրդեան մէջ ... Արշակը գիտէր, որ մարդկային ուղեղը չի սիրում պարապ մնալ եւ ... այս կարգի դէպքերը սիրելի են նրան, որպէս զրոյցի նիւթ ։

Այս մտքերով Արշակը մտաւ գահասրահ, ուր կարող էր բացարձակ մենակ լինել եւ խորհել անելիքը ։ Նախ, ըստ սովորութեան, երբ յուզուած էր լինում եւ սիրտը ալեկոծ, սկսեց երԹեւեկել ծանր, հետրդային քայլերով, շարունակելով մտածել կատարուածի մասին ...

Փառանձեմն, այո, բացառիկ է, զարմանալի․ դէմքը, նայուածքը, խօսելու եղանակը ... անդիմադրելի ու գրաւիչ․․ բայց միԹէ սէրը զօրեղ է այնչափ, որ Թագաւորներն անգամ տկարանում են նրա առաջ ... Դա յափշտակութիւն էր, Թէ ... — մտածում էր Արշակը, եւ չէր կարողանում բացատրութիւն գտնել եւ նորից ու նորից յիշում էր Օլիմպիայի փախուստը ... Եղաւ անյարմար եւ անվայել ...

Անվերջ քայլերով մտածում էր Արշակը եւ ․․ քանիերո՞րդ անգամը — կրկնում, Թէ պէտք է հարԹել անախորժութիւնը՝ առանց յետաձգելու, այլապէս Օլիմպիան կը վշտանայ աւելի ... Նա գիտէր, որ Օլիմպիան որքան սառն էր, չափաւոր ու զուսպ, նոյնքան դիւրաբորբ է եւ շուտ վիրաւորուող անհաճոյ բաների հանդէպ ։

Սովոր բիւզանդական արքունիքի վայելչաձեւութեան ու նրբանկատ՝ ու յաճախ չէր ըմբռնում հայ մարդկանց ու կանանց զգացմունքի այս կամ այն արտայայտութիւնը ։ Անպատճառ, մի բառ, խիստ մի շարժում կամ ծիծաղ՝ նա ընկալում էր այլ կերպ․ նրան Թւում էր անտեղի, կոպիտ ....

Ուստի եւ Արշակը ոչ միայն մտածում, այլեւ զգում էր, որ Օլիմպիան խորապէս վիրաւորուեց տեսածից ։ Բայց արդեօք ... ինչ տեսաւ փակ վարագոյրի յետեւից ... Հաւանաբար, այո․ այլապէս չէր զայրանայ այդչափ ,— մտածում էր Արշակը եւ գտնում, որ պէտք է գնա եւ խօսի հետը — ոչ Թէ վաղը, այլ այսօր իսկ՝ երեկոյեան, երբ սպասաւորները քաշուած կը լինեն իրենց խցերը եւ առհասարակ չեն տեսնի իր այցը եւ չեն ականջի․ Նրան Թւում էր, Թէ Օլիմպիան իրենց այդ տեսակցութեան միջոցին կը խօսի շատ զայրացած, իսկ նա չէր ցանկանայ, որ մէկը լսի իրենց ...

Սակայն երեկոյեան դէմ, երբ Օլիմպիան ճաշում էր սովորաբար, լուր տարածուեց, Թէ Թագուհին փակուել է իր ննջարանում․ ճաշի ժամն է արդէն, բայց նա բախումներին չի պատասխանում․ հիւանդ չէ՞ արդեօք ... Այս բանը Թագուհու յոյն նաժիշտներից մէկը յայտնեց կին սպասաւորներին գլխաւորին․ սա, իր հերԹին, Թագաւորի նոր սենեկապետ Եզնիկին, եւ երկուսով միասին գնացին ըստուգելու ։

Թագուհու ննջարանի դուռն իրօք փակ էր, եւ նա չէր պատասխանում ներսից ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար․)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Քլերմոն Ֆերանէն Փափազեան ընտանիքը հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են ։—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Քիւրտօղլեան իրենց աչքի լոյս զաւկին՝ Ալէնի ծննդեան առթիւ (27 Դեկտ.), հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն ։—

50 Ն. Ֆ. Ֆ. Կ. Խաչի մանուկներու օգափոխութեան կայանին ։

50 Ն. Ֆ. «Հայ-Բոյժ»ի բարգաւաճման։

50 Ն. Ֆ. Շ. Նարդունիի նոր հրատարակութեան համար, — Լուսեղէն Շիրիմներ, մէկ — մէկ օրինակ ղրկուելու համար Հալէպի Հայկազեան վարժարանին, Պէյրութի Ս. Նշան վարժարանին, Թեհրանի «Արարատ» Մշակութային ակումբին, Մանմորանսիի Ծերանոցին, Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Գուլվ. Օտոոյի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օրը» կը տօնէ Յունուար 8, Կիրակի օր։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը

կը յայտարարեն եւ սիրով կը հրաւիրեն բոլոր շրջաններու Հայութիւնը, ներկայ գտնուելու Վալանսի նորընծայ

ՏԷՐ ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

անդրանիկ պատարագին, որ պիտի մատուցուի այս Կիրակի, Ծնունդի առթիւ։

ԾՆՈՒՆԴԸ ԳՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Յունուար 9 Երկուշաբթի — Մեռելոց, սկիզբ ժամերգութեան 8·30, պատարագ՝ ժամը 10, հոգեհանգիստ ընդհ. մեռելներու Հայոց ժամը 11·30։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այրի Տիկին Արշակ Ջամալեան, զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Արմէն Ջամալեան, Տիկին Էռնա Ջամալեան, թոռները՝ Սեդա եւ Իվելիթա կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝ հանրային վաստակաւոր գործիչ՝

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան քառասունքին առթիւ ։

Կիրակի (Յունուար 8) առաւօտեան ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ

ԱՌԹԻՒ ԹԷՅԱՍԻՐԸ ՄԸ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, ի պատիւ երիտասարդներու եւ երիտասարդուհիներու, Յունուար 8, Կիրակի ժամը 16էն 24, Հայ Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ ։

Մուտքը ազատ է ։

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Գոլա Քոլոմպի մասնաճիւղին թէյասեղանը Կիրակի (8 Յունուար) կէսօրէ վերջ ժամը 15էն 21, Սանքրը Ատմինիսթրաթիֆ է Սօսիալի թիւ 3 սրահին մէջ (Անիէռի քաղաքապետարան)։ Մուտքը ազատ է ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տասնուութեան հանդիսաւորութիւն՝ քահանայապետական ուղերձ Գերպ. Փոլ Պերթոլլի ձեռքով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Նախընտրաբար այր եւ կին մը կամ կին մը հաստատութեան մը մէջ իբրեւ խոհարար կամ հանդերձատան աշխատանքներու համար ։

Դիմել՝ Հայ Ընծայարան ։

3, Ave. Grandchamp, LE PECQ

TEL. 963·0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ՆԻՍ.— Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբը ընկեր. ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուի այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։

Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

DIMANCHE 8 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8997 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4798

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԻՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Նոր տարին առիթ մըն է, որ մեր հանրային ու ազգային հիմնարկութիւնները քննութեան ենթարկեն իրենց անցեալ գործունէութիւնը եւ կազմեն աշխատանքի նոր ծրագիր :

Ֆրանսահայ գաղութին մէջ չունինք ազգային կեդրոնական մարմին մը, որ վարիչի դեր կատարէր եւ ներկայացուցչական հանգամանք ունենար պետական իշխանութեանց մօտ :

Ցրտիկ ակնարկ մը՝ անցեալին վրայ :

Մինչեւ 1926 Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը դեսպանի հանգամանք ունէր եւ դիւանագիտական ճամբով կը պաշտպանէր շահերը Հայերուն, որոնք մինչեւ այդ թուականը «Հայաստանի Քաղաքացի» ճանչցուած էին եւ կը ճամբորդէին հայկական անցագրով :

Խորհրդային իշխանութեան ճանաչումէն վերջ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը վերածուեցաւ Գաղթականական Գրասենեակի : «Հայաստանի քաղաքացի»ները ալ դարձանք «Գաղթական՝ ծագումով հայ» եւ ճամբորդեցինք Նանսէնեան անցագրով:

Մեր զոյգ «Օֆիս»ները շուրջ քսան տարի գործեցին՝ լայն իրաւասութիւններով, վայելելով Ազգերու Դաշնակցութեան Ժընեւի Գաղթականական կեդրոնի պաշտպանութիւնը :

Գրեթէ [illegible] փոխուած է քառասուն տարիէ ի վեր: «Գաղթական»ներէն շատեր դարձած են ֆրանս. քաղաքացի: Փակուած են Հայկ. Գաղթ. Գրասենեակները : Այժմ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը իր մականին տակ է համախմբած բոլոր օտար ազգութեանց գաղթական գրասենեակները, մէջն ըլլալով հայկականը :

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը վերածուած էր Հայ Գաղթականաց Խորհուրդի, մինչ Ազգային Պատուիրակութիւնը կը դառնար Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողով: Այս վերջինը դադրեցաւ գոյութիւն ունենալէ՝ Արշակ Չօպանեանի մահէն ի վեր:

Մինչ Փարիզի մէջ այս էր կացութիւնը, գաւառի մեր հայրենակիցները իրենց գործերը կը կարգադրէին ըստ իրենց հասկացողութեան, քանի որ չունէինք ընդհանուր կեդրոն մը :

Հետեւելով Եգիպտոսի եւ Կիլիկիոյ օրինակին, կարգ մը հայաշատ քաղաքներու մէջ կազմուեցան Ազգային Միութիւններ, որոնք վաւերացուեցան կառավարութեան կողմէ :

Լիոնի, Վիէնի, Վալանսի, Կրընոպլի, Սէնթ Էթիէնի մէջ եւ այլուր կազմուեցան Ազգային Միութիւններ՝ ներկայացուցչական հանգամանքով, կատարելով օգտակար աշխատանք :

Մեր երեք յարանուանութիւններն ալ ներկայացուած են Ազգ. Միութեանց մէջ, որոնց կողքին տեղ տեղ կազմուած են նաեւ Հայ. Առաքելական Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւններ :

Բոլորովին տարբեր է պարագան Մարսիլիոյ, ուր համեմատաբար համախումբ վիճակի մէջ կ'ապրին քանի մը տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ :

Մարսիլիացիք կանուխէն կազմակերպուած են իբրեւ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմ, ըստ Ազգային Սահմանադրութեան, ունենալով իրենց առանձին Առաջնորդարանը, Գաւառական Ժողովն ու Ազգային կեդրոնական վարչութիւնը :

Փարիզի մէջ չունինք Ազգային Միութիւն, Գաւառական Ժողով կամ Առաջնորդարան :

Ամէն ինչ կեդրոնացած է ձեռքին մէջ Կրօնական Ընկերակցութեան, որ կազմըւած է ո՛չ թէ ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան, այլ համաձայն Ֆրանս. օրէնքներու, նպատակ ունենալով պարզապէս եկեղեցւոյ մատակարարութիւնը :

Կրօնական ընկերակցութիւնը ներկայացուցչական հանգամանք չունի: Իր գործունէութեան սահմանները ճշդուած են կանոնագրով :

Փարիզի մէջ ունինք եպիսկոպոս մը, որ «կաթողիկոսական պատուիրակ» է Արեւմտեան Եւրոպայի: Կրօնական ընկերակցութիւնը անոր տուած է նաեւ «Փարիզի առաջնորդ» տիտղոսը :

Ա՛յս է ահա Ֆրանսահայոց կացութիւնը այսօր :

Գո՞հ ենք այս վիճակէն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ Սահմանադիր Ժողովը, որու գովեստը սկսած են հիւսել այժմէն թէ – [illegible], շատ բարձրօրակ է՝ կը յայտարարէ Զօր. Ուլայ, ու կ'աւելցնէ. «Մեծ երջանկութիւն մըն է Թուրքիոյ տարեգրութեանց մէջ այսպիսի ժողովի մը հասած ըլլալ»: Մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ իրաւագէտներէ, որոնք «նոր դիմագիծ մը» պիտի ընծայեն երկրին քաղաքական կեանքին:

Այսպէս, Սահմանադիր Ժողովը կը փոխարինէ նախկին Ազգ. Ժողովը, մինչ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն, (Մայիս 27ի յեղափոխութեան խմբակը), պիտի կատարէ Ծերակոյտի դեր, — երկրին ղեկը միշտ իր ձեռքը պահելու միտքով :

Սահմանադիր Ժողովը, որու ընտրուած կամ նշանակովի անդամներու թիւը այժմ կը բարձրանայ 272ի, կը ներկայացնէ հետեւեալ դասաւորումը .—

222 Հալքեան, 25 Միլլէթական, 25 անկախ: Ինչպէս կը տեսնուի, Հալքեանները ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը կը կազմեն: Բայց եւ այնպէս վճռաբար արգիլուած է խմբակ կազմել: Ներկայացուցիչները չեն կրնար հրահանգ առնել նախօրօք՝ ժողովի իրենց աշխատութեանց մասին: Սահմանադիր ժողովի անդամները անձեռնմխելիութիւն կը վայելեն միայն ժողովի մէջ, իրենց աշխատութեանց ընթացքին, իրենց քուէներուն ու յայտնած տեսակէտներուն համար: Անձեռնմխելիութիւնը կը կորսնցնեն ժողովէն դուրս: Ուրիշ նորութիւն մը եւս, — ազատ են հետեւելու իրենց ասպարէզին՝ պայմանաւ որ ժողովին աշխատանքները չկաղան :

Ուրբաթ առաւօտ, բացումը կատարուեցաւ երիցագոյն անդամին՝ Ինէօնիւի նախագահութեամբ: Զօր. Կիւրսէլ խօսեցաւ բացման ճառը իբրեւ պետութեան եւ կառավարութեան նախագահ: Յաջորդական նիստերուն՝ ընտրուեցան մնայուն նախագահը, երկու փոխ – նախագահ եւ չորս քարտուղար :

Այս առթիւ, Թրքական թերթերը կը գրեն թէ ի՛նչ պիտի ստանան Սահմանադիր ժողովին անդամները իբրեւ թոշակ. — Ամուրիները 2631 ոսկի, ամուսնացեալներէն անզաւակները՝ 2645, երկու զաւակի տէր՝ 2652, չորս զաւակի տէր՝ 2658, աւելի զաւակի տէր՝ 2665: Այս ամսականներուն մէջ պէտք է հաշուել ճամբու ծախքերը: Թոշակներէն զատ՝ ժողովին Նախագահը պիտի ստանայ հազար, փոխ – նախագահները՝ երեք հարիւր, քարտուղարները 150 ոսկի:

Նախարարները, իրենց ամսականներէն զատ, պիտի ստանան հազար ոսկի :

Այս Սահմանադիր ժողովը, ամէնէն ուշ, մինչեւ Հոկտեմբեր 29, իր պաշտօնը պիտի փոխանցէ նորընտիր Ազգ. Մեծ ժողովին:

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեցինք թէ Սահմանադիր ժողովի բացման նախօրեակին, հրաժարած էր կառավարութիւնը, որպէսզի Զօր. Կիւրսէլ ներկայանայ ժողովին՝ նոր դահլիճով մը:

Անգարայէն հասած հեռագիր մը կը հաղորդէ նոր դահլիճին կազմութիւնը, —

Զօր. Կիւրսէլ՝ վարչապետ: Անպաշտօն նախարարներ՝ Հայրի Մումճիօղլու եւ Նասըր Զէյթինօղլու: Դատական նախարար՝ Էքրէմ Թուզումէն: Ազգ. պաշտպանութեան նախարար՝ Մուզաֆֆէր Ալանքուշ: Ներքին՝ Զօր. Քըզըլօղլու: Արտաքին՝ Սարփեր: Ելմտական՝ Քեմալ Քուրտաշ: Կրթական՝ Թուրհան Ֆէյզիօղլու: Հանրօգուտ Շինութեանց՝ Մուքպիլ Կէօքտողան: Առեւտրական՝ Մեհմէտ Պայտուր: Առողջապահական՝ Բաղըրպ Ունէր: Մաքսային՝ Ֆէթհի Աշքըն: Հողագործական՝ Օսման Թօսուն: Հաղորդակցութեանց՝ Օրհան Մերսինլի: Աշխատանքի՝ Ահմէտ Թահթաքըլըճ: Ճարտարարուեստ՝ Սահաբ-Քոճա – Թոփճուօղլու : Մամուլ եւ ձայնասփիւռ՝ Ճիհատ Պապան: Շինութեանց՝ Ֆեհմի Եաւուզ :

Կարեւոր ծանօթութիւններ.—

Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը, Զօր. Ալանքուշ, Թուրքիոյ զինեալ ուժերու նախկին ընդհ. հրամանատարն է: Կրթական նախարարը, Փրոֆ. Ֆէյզիօղլու, վերատեսուչն է Թէքնիք համալսարանին: Մամուլի նախարարը, Ճիհատ Պապան, օրագիր մըն է, — վերջին այս երկուքը անդամ են Հալք կուսակցութեան: Միլլէթական կուսակցութեան կը պատկանի աշխատանքի նախարարը, Թահթաքըլըճ :

Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն (յեղափոխութեան կորիզը) որոշած է թոյլ չտալ որ իր անդամներէն մէկն ու մէկը մտնէ կառավարութեան մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ Զօր. Էօզտէլիք հրաժարեցաւ՝ իր տեղը տալով Զօր. Ալանքուշի:

"ՈՉ-Ը ՄԵՐԺՈՒՄ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ, ՁԵՌՆՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ"

Կ'ԸՍԷ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ

«ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՊԱՐԶ Է ԵՒ ՅՍՏԱԿ, ԱՅՈ՛ ՄԸ Կ'ՈՒԶԵՄ ՁԵԶՄԷ»

Նախագահ տը Կոլ Ուրբաթ ցերեկ արտասանեց իր վերջին ճառը, հանրաքուէէն առաջ: Յուզուած եւ խիստ, տը Կոլ բացատրեց թէ ինչո՛ւ այո պէտք է ըսել, ինչո՛ւ ոչ պէտք չէ ըսել :

« Ձեզի պարզեցի արդէն պատճառները, բնոյթը եւ հետեւանքները այն ծրագիր – օրէնքին զոր, Հանրապետութեան Նախագահի իմ հանգամանքովս ձեր հաւանութեան կը յանձնեմ, Ալժերիոյ մասին: Այսօր ձեր ուշադրութիւնը պէտք է հրաւիրեմ երկրին պատասխանին հետեւանքներուն վրայ եւ այն իրողութեան, որ իւրաքանչիւրը «այո» ըսէ, «ոչ» ըսէ կամ ձեռնպահ մնայ, անձնապէս ուղղակի պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնէ : Անտարակոյս մեր պատմութեան գլխաւոր դէպքերէն մէկն է այս :

« Իրաւ է, որովհետեւ, նախ Ալժերիոյ հարցը ինքնին գլխաւոր է: Ո՛չ, ցայսօր քաշքշուող կռիւներու սաստկութեան պատճառով :— Շնորհիւ մեր զինուորներու ճիգին, երկու տարի է ութ անգամ պակաս մեռնող կայ :— Այլ՝ պայքարին կրքոտ բնոյթին, քաղաքական, ելմտական եւ զինուորական ազդեցութեան պատճառաւ, արտասահման ունեցած արձագանգին պատճառաւ եւ վերջապէս եւ մանաւանդ անոր համար որ ժամանակավրէպ է եւ անհեթեթ: Ֆրանսայի իմաստութեան, արդարութեան եւ հանճարին համապատասխան լուծումն է որ կը ներկայացուի երկրին վճիռին : Բացասական պատասխան, ինչ պատճառով ալ ըլլայ, կը նշանակէ ընդմիշտ մերժել որ խնդիրը Ֆրանսայի կողմէ լուծուի: Ձեռնպահ մնալ, կը նշանակէ Ֆրանսայի համար անկարողութիւն ընտրել: Քուէարկել ծրագիրը կը նշանակէ՝ ուզել որ Ֆրանսան իմաստութեան եւ խաղաղութեան դատը շահի, Ալժերիոյ մէջ, Ալժերիոյ համար, Ալժերիոյ հետ »:

Ապա, նախագահը կը բացատրէ թէ Յունուար ութի հանրաքուէն չի նշանակեր միայն բնակչութեանց համար իրենց ճակատագիրը ընտրել, չի նշանակեր միայն մեզի միացած ալժերական Ալժերիոյ ճամբուն մէջ դնել զանոնք, չի նշանակեր միայն կարճ ժամանակի մէջ ձեռք ձգել բոլոր հոսանքներու խաղաղ դէմ յանդիմանութիւնը ինքնորոշման կազմակերպումին համար: Որքան նիւթին շուրջ, իրականին մէջ մեր հարազատ ճակատագիրն է որ խնդրոյ առարկայ է : «Որովհետեւ, կը շարունակէ տը Կոլ, Ֆրանսացի ժողովուրդին համար հանդիսաւոր առիթն է ապացուցանելու կամ իր միասնականութիւնը կամ իր բաժանումը : Աւա՜ղ, շատ սուղ վճարեցինք անցեալի ցաւալի պառակտումները, մեր երկիրը պէտք է գիտնայ որ, եթէ երբեք նման նիւթի մը շուրջ եւ հակառակ իմ կոչիս, ձգէր որ իր զանգուածին համադօթումը պառակտէր հակասական ճնշումներուն տակ, բազմաթիւ եւ տարբեր տեսակի խռովարարներու կամ կողմնակիցներու, քաոսի եւ նուաստացումի մէջ պիտի մըխրճուէր: Ընդհակառակն, կրնայ վստահ ըլլալ, որ եթէ յառաջիկայ կիրակի, աշխարհի մը առջեւ որ կը դիտէ եւ մտիկ կ'ընէ, մեծ ժողովուրդի մը դրական եւ անչափ կամքը արտայայտէր, այն ատեն ոչինչ կրնայ ի զօրու ըլլալ իր դէմ ո՛չ ներսը, ո՛չ դուրսը »:

« Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, գիտէք որ ինծի պիտի պատասխանէք: Աւելի քան 20 տարի է, դէպքերը այնպէս ուզեցին որ այն ծանր տագնապներուն մէջ զօրս առաջնորդ ծառայեմ երկրին : Ահա, կրկին, պարտականութիւնս եւ պաշտօնս ուզեցին որ ճամ –

(Շար.-ը կարդալ 'Դ' էջ)

ՊԵԼԺԻՈՅ ցոյցերը կը շարունակուին ինչպէս նաեւ գործադուլը եւ ոչ մէկ լուծում գտնուած է ցարդ: Պօտուէն թագաւորը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Ուրբաթ օր 36 հոգի վիրաւորուած են կռիւներու ժամանակ: Ըստ Պրիւսէլի Լը Սուար թերթին հինգ արեւելեան գերմանացի թղթակիցներ, արտաքսուած են Պելժիայէն:

«ԱՑՍ»ՆԵՐՈՒ պայքարը բաւական աղմուկ հանած է զանազան շրջանակներու մէջ: Անկախները իրենց երեսփոխաններէն երեքին պաշտօն տուած են որ կարգ մը հարցումներ ընեն Տըպրէի : Անկախները կ'ուզեն որ վիճաբանութիւն մը ըլլայ այս մասին Ազգ. Ժողովին մէջ, յառաջիկայ Ապրիլին: Մէջտեղ դրուած հարցումներն են.— ինչո՞ւ ԱՑՍի կողմնակից անձնաւորութիւնները կը շարունակեն խօսիլ ձայն – պատկերասփիւռէն երբ հանրաքուէի պայքարը վերջացած է 8 օրէ: Ո՞ր օրէնքին համաձայն Զօր. տը Կոլի Դեկտեմբեր քանի ճառը քուէարկողներուն կը ղրկուի: Ինչո՞ւ Սուսթէլի խմբակցութիւնը չկրցաւ Մայր Երկրին մէջ քարոզչութիւն ընել: Ի՞նչ պայմաններու մէջ կառավարութիւնը հրահանգներ տուած է բանակին որպէսզի բառերը ԱՅՈ քուէարկեն եւ քուէարկել տան, ինչ որ կ'աւելցնէ հանրաքուէին արդիւնքներուն վաւերականութեան կասկածը :

ՏՕՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Քրիստոս ծնա՛ւ ,
Եւ յայտնեցաւ ․․․ ։

Հայոց Եկեղեցին Յունուար Վեցը կը դիմաւորէ իբրեւ կրկնակ տօն, — Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան ։

Սկզբնաբար մայր տօն մըն էր Աստուածայայտնութիւնը, — Թորգոմ պատրիարք կ'անուանէ տօնախմբութիւն կամ տօներու հօյլ ։ Արդարեւ, իբրեւ Տօն Աստուածայայտնութեան՝ նոյն հանդիսութեան մէջ համախմբուած էին Յիսուսի ծնունդը, մոգերու գալուստը, Թլփատութիւնը, մկրտութիւնը, անուանակոչութիւնը, սկսելով ․․․ աւետումէն ։

Ե․ դարուն՝ Արեւմուտք զատեց Ծնունդը ու դրաւ Դեկտեմբերի 25ին, իսկ Աւետումը՝ Զատկին մօտերը, այսպէս ցրուեց փշրեց տօներու հօյլը, եւ ի վերջոյ աստուածայայտնութիւնը այնքան նսեմացաւ որ, օրինակ՝ Ֆրանսայի մէջ, դարձաւ օր արքայ ։

Հայոց Եկեղեցին, սակայն, մնաց աւանդութեան հաւատարիմ, — կը տօնէ Ծնունդը եւ Աստուածայայտնութիւնը միաժամանակ, Յունուար վեցին ։

Եւ կ'երգէ․ «Քրիստոս ծնա՛ւ եւ յայտնեցաւ ․․․» ։

Ժողովուրդը ուշադրութիւն ըրա՞ծ է արդեօք այս « յայտնեցաւ » բառին ։ Հարցումը դնենք սա ձեւով․— Ի՞նչ տօն է Աստուածայայտնութիւնը (*) կամ, յունարէնի հետեւողութեամբ կազմուած (թէոփանի) նոյն բառին համազօր, Յայտնութիւնը (էփիփանի) ։

Շատ պարզ է բառը, — Աստուած ի յայտ կը բերէ իր ներկայութիւնը՝ տեսանելի դառնալով կամ մարմնանալով ։ Այս բացատրութիւնը կը հաստատէ թէ Աստուած կրնար յայտնուիլ որեւէ ձեւով որ հաճոյ է իրեն, բայց նախընտրեր է աշխարհ գալ ծնելով, որդիանալով, տարօրինա՛կ տէոուպլըմանով մը, — պարագայ մը որ տակնուվրայ կ'ընէ միաստուածութեան վարդապետութիւնը, այսօր մեր նիւթէն դուրս ։ Բացատրութեան առաջին հետեւութիւնն այն է թէ Աստուածայայտնութիւնը ծնունդը չէ, (**) այլ աստուածային անձնաւորութիւնը երեւան բերելը, աստուածութեան ներկայութիւնը հաստատելու վկայութիւնը ։ Օրինակ՝ Եկեղեցին աստուածայայտնութիւն կը համարէ հրաշքը, զոր կատարեց Յիսուս՝ ջուրը գինիի փոխելով Կանայի հարսնիքին մէջ, — այս է որ կը կոչուի պէթփանի (յայտնութիւն տան մէջ) ։ Եկեղեցին աստուածայայտնութիւն կը համարէ հայցի բազմապատկութիւնը ; ՝ զոր կոչած է փակիփանի (յայտնութիւն հացով), — կարտինալ Լամպերթինի կը յիշէ հին ձեռագիր մը, ուր յիշատակուած է այս բառը ։

Ընդունեցէք որ խելացի երեւնալու փորձեր են Աստուծոյ երեւման ձեւերու վկայութիւն կազմելու յատուկ այս բառաշինութիւնները ։

Իսկ ի՛նչ կ'ըսէ Աստուածաշունչ Մատեանը ։ Մովսէսէն սկսեալ, Հրէից առաջնորդները խենթ կ'ըլլային տեսնելու համար Աստուծոյ երեսը, հակառակ եահվէական վճռական յայտարարութեան․ « Երեսք իմ քեզ մի՛ երեւեսցին » (Ել․ ԼԳ․ 23) ։

Ուսումնասիրութեան հրաշալի նիւթ մը կայ այստեղ, եւ առիթ՝ գդելու համար աստուածաբանութեան հին ու նոր վարդապետները, որոնք կը պնդեն թէ միաստուածեան էին վաչկատուն Հրեաները, երբ ուրիշ ժողովուրդներ «աստուած կը գողնային» իրարու ձեռքէ, «աստուած կը շատցնէին» իրենց պանթէոններուն մէջ, — ափսո՛ս, շատ կ'երկարի նիւթը ։

Ո՛չ, Հրէից Աստուածը կը մերժէ յայտնուիլ ։ Ոչ իսկ իր անունը յայտնել Աբրահամին, Իսահակին եւ Յակոբին (Ել․ Զ․ 3) ։ Ի վերջոյ, սակայն, կը յօժարի տալ իր անունը ։ Մէկ տեղ միայն, եբրայերէն բնագրին մէջ, գրուած է թէ Մովսէս եւ ընկերները տեսան Աստուած (Ել․ ԻԴ․ 10), բայց Եօթանասնից թարգմանութիւնը կը սրբագրէ եւ կ'ըսէ թէ տեսան ոչ թէ Աստուածը, այլ Աստուծոյ նստած տեղը ։ Մանաւանդ քէչ անդին եբրայերէնն ալ կ'ընդունի թէ «ոչ տեսանէ մարդ» Աստուծոյ երեսը (Ել․ ԼԳ․ 20) ։ Եւ երբ շատ կ'աղաչէ, շատ կը պաղատի Մովսէս, կը յօժարի Աստուած․ «Եղից զքեզ ի ծերպի վիմին, ապա տեսցես զկնտոյսն իմ, բայց երեսք իմ քեզ մի երեւեսցին» (Ել․ ԼԳ․ 23) ։

Աւելի բախտաւոր չեղաւ Դաւիթ, որ կը խնդրէր պաղատագին․ «Երեւեցո՛ զերեսս քո» (Սաղ․ Լ․ 17) ։ Ի վերջոյ Աստուած յօժարեցաւ որ Դաւիթ լսէ իր ոտնաձայնը՝ երբ անցնի թթենիներուն վրայէն, տերեւներուն սօսափիւնին մէջ (Բ․ Թագ․ Ե․ 24) ։

Հին Կտակարանը կը փակուի աստուածտեսութեան (թէոփսի) պաղատանքներով ։ Կուգայ Պօղոս, ըսելու համար թէ կատարուեցաւ աստուածայայտնութիւնը Քրիստոսի «երեւելովը» (Բ․ Տիմ․ Ա․ 10) ։

Եւ հիմա մօտիկ ըրէք ։

Աստուածայայտնութիւնը հեթանոսական տօն մըն էր, որ գոյութիւն ունէր նախ քան ․․․ Քրիստոս ։ Հանդիսութիւնը այնքան հռչակ հանած էր հին Հելլէններուն մօտ, որ եպիփանէս բառը մակդիր տրուած էր Արամազդի, այն հաւատքով թէ աստուածահայրը կ'երեւի երբ որ ուզէ, եւ երկրի վրայ իր ներկայութիւնը յայտնի կը դարձնէ ոչ միայն որոտումներով եւ փայլատակումներով, այլ եւ մարմին առնելով ու երեւալով մարդոց ։

Դիոնիսոսն ալ ունէր աստուածայայտնութեան իր տօները, ի յիշատակ Ապողոնի երեւումներուն կամ յայտնութեանց ։ Այդ հանդիսութեանց ընթացքին՝ զոհեր կը մատուցանէին Հելլէնները, աղօթելով որ աստուածները դարձեալ երեւին իրենց ։

Այսպէս, այն ժողովուրդը, որ Հոմերոսէ մօտիկ ըրաւ դարեր շարունակ՝ աստուածերգութեամբ գինովցած, կը հաւատար թէ աստուածտեսութիւն տեղի կ'ունենար միայն զոհատօներու ընթացքին, վասնզի աստուածները կը սիրէին երեւիլ մարդոց, երբ ըղձանք ու խրախճանք կը կատարուէին ի պատիւ իրենց, յատուկ օրերու մէջ ։

Ինչպէս մենք Աստուածածինը կը տեսնէինք, Մայիս 7ին, իր տօնին առաւօտուն, երբ մթնշաղին մէջ ուխտի կ'երթայինք կաղնիի մեծ ծառին տակ, իրեն նուիրուած ։ Թորգոմ պատրիարք կը պատմէ թէ առատուան մարգարտանման ցօղերով հիւսուած յակուրջի մը կախուած կ'ըլլար ծառէն, եւ Աստուածամայրը կ'օրօրէր Յիսուս–մանուկը, առատուան անուշ հովերէն տարուբեր ։

×

Առաջին պարագայը չէ այս որ քրիստոնէութիւնը իր ծեփը նետած է հեթանոսական տօնի մը վրայ ։

Հին քաղաքականութիւն է, — ինչպէս աստուած կը գողնային ժողովուրդները, յետոյ սկսան տօն գողնալ եւ իւրացնել ։ Ի՞նչ են մեր Վարդավառները, Տեառնընդառաջները, — հեթանոսական տօներ՝ քրիստոնէական ծեփի տակ ։

Այսպէս, ձմեռնային արեւադարձին՝ հաստատուած էին զանազան հեթանոսական տօներ, օրինակ՝ սատուռնական հանդիսութիւնները ։ Քրիստոնէութիւնը խափանելու համար բոլոր այդ տօնական աւանդութիւնները, անոնց վրայ հաստատեց քրիստոնէական հանդիսութիւններ ։

Արդ, Աստուածայայտնութեան տօնը, որ կապուած է Մոգերու գալուստին՝ երկրպագելու համար Յիսուս մանուկին, կը ծածկէ Թագաւորներու Տօնը, որ նոյնպէս ձեւափոխութիւն է կրած, սատուռնական տօներէն մնացած ։

Կ'արժէ առանձին ներկայացնել Թագաւորներու Տօնը, ուր Հայու անունն ալ կ'երեւի ։

(1) Շ․ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ցոյները կուտան նաեւ «լուսատօն» անունը, ինչ որ շփոթութիւն կը ստեղծէ մկրտութեան հետ ։

(**) Ըստ Թորգոմ պատրիարքի՝ տարբերութիւն չկայ ծննդեան եւ աստուածայայտնութեան միջեւ, զոր կ'անուանէ «Մարիամի մայրութեան տօն» ։

ԽՈՀԵՐ ՄԻԱՅՆ․․․

«ԵԹԷ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՄԵՌՆԻ, ՈՉ ԷՋՄԻԱԾԻՆ Է ՀԱՐԿԱՒՈՐ, ՈՉ ԱՆԹԻԼԻԱՍ, ՈՉ «ԴԱՇՆԱԿ» Է ՊԵՏՔ, ՈՉ «ՀՆՉԱԿ» ԵՒ ՈՉ ԷԼ ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԿՆՔՈՒՄ» ։

(Բ․ եւ վերջին մաս)

Բայց կարմիր հաւկիթը վայել է Զատկին ։ Աւա՜ղ, Սփիւռքի հայ Զատիկը անցնելու վրայ է ։ Այսօր տժգոյն է Սփիւռքահայ գրականութիւնը, տժգոյն են եւ ամսագրի հատորները, այնքան, որ մարդ սկսում է վախենալ գոյութեան համար ։ Ամերիկայում, ամբողջ Հայկական Սփիւռքում, կարելի է ասել, մէկ հայ ծաւալուն գրական պարբերական է մնացել որ ապրում է գլխաւորապէս իր վաստակաւոր խմբագրի՝ Ռ․ Դարբինեանի յամառութեան շնորհիւ ։

Անցէք Ատլանտեանից այս կողմ՝ Եւրոպա, ամայացած Փարիզը, Վենետիկ ու Վիեննա, ի՞նչ է մնացել քանական ու երեսունական թուականների եռուն ու յուսատու կեանքից ։ Մի հատիկ է «Անդաստան» իր սահմանափակ աշխատակիցներով եւ ընթերցողներով ։ Ուրի՞շ ․․․

Միջերկրականից աղդին՝ Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Իրաք, Իրան ի՞նչ է Հայոց գրականութեան կացութիւնը այս երկրներում ։

«Անի» կար Բէյրութում, որ փորձում էր Հայաստանի ձեթով վառ պահել Սփիւռքի հայ գրական ճրագը, այժմ Անիի աւերակներն է յիշեցնում գրական այդ ձեռնարկը ։

« Նայիրի» ամսագիրը կար, ճաշակաւոր եւ յուսատու ։ Այժմ չկայ, եւ տեղը անդէկ եւ անառագաստ դագաղ է լոյս տեսնում ։ «Ակօս»ն էլ ահա, մի տարի է, «վերակազմւում » է ։

Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի միւս երկիրներում էլ, գրական տեսակէտից, որեւէ յուսատու կամ լուսաւոր երեւոյթ չի տեսնւում ։

Օդի մէջ գրական նոր պարբերականների մասին է խօսւում ։ Կարծում են, որ եթէ հնի փոխարէն նոր հրատարակութիւն հրապարակ հանեն կամ Մարկոսի տեղ Կիրակոսի անունը մէջտեղ դնեն, ցաւը դարմանուած կը լինի, եւ չեն մտածում, որ նոր գլխացաւ կը պատճառեն ։

Ի՞նչն է տխուր կացութեան բուն պատճառը ։ Կարծո՞ւմ էք, որ եթէ «Հայրենիք»ի փոխարէն «Մայրենիք» լոյս տեսնէ, բովանդակութիւնը աւելի կենդանի ու հետաքրքրակա՛ն կը լինի եւ սպառումը աւելի մե՞ծ ։ Կամ եթէ «Անի»ն փոխարինուէր «Մանի»ով, աւելի՞ ընթերցող կ'ունենար եւ աւելի՞ երկարակեաց կը լինէր ։ Ես չեմ կարծում ։

Հայկական Սփիւռքի տարածքի վրայ, այսօր, մենք ունենք շուրջ 10 – 15 երկրորդական վարժարան, որոնց մէջ ուսանում են մի քանի հազար երկսեռ պատանիներ եւ երիտասարդներ ։ Կարելի՞ է ցոյց տալ մէկ հատիկ գրական նոր անուն այդ դպրոցներից դուրս եկած ։ Ամէնքի աչքը Ամերիկան է, կանաչ տոլարների վրայ, հայ գիրքն ու գրականութիւնը այլեւս ապրում չէ նրանց համար ։

Մօտ տասը տարի է, ճակատագրի խաղով, ես գտնւում եմ ամէնից աւելի հա -

ԿՈՅՐԸ

—օ—

Սկիզբները ոչ ոք նշմարած էր ։ Երախան կը նայէր աշխարհին տարտամ ու անվերջանալի հայեացքով մը՝ յատուկ բոլոր նորածիններուն, մինչեւ որոշ տարիք մը ։

Օրերը իրարու կը յաջորդէին եւ նոր մարդուն կեանքը արդէն շաբաթներ կը հաշուէր ։ Աչքերը սկսած էին պայծառանալ եւ հետզհետէ կ'անհետանային աբեղակնագոյն սպիտակ բիծերը, որոնք շրջապատած էին այդ աչքերը ու յստակօրէն կ'երեւէին բիբերը ։

Եւ սակայն, երբ թռչուններու զուարթ դայլայլին հետ լոյսի պայծառ ճառագայթ մը կը խուժէր սենեակէն ներս, երախան կը մնար անտարբեր եւ չէր դարձներ իր գլուխը ։

Մայրը, որ իր ծննդաբերութեան ցաւերէն բաւական կազդուրուած էր, առաջինը ըլլալով, մտահոգութեամբ նկատած էր երախային տարօրինակ արտայայտութիւնը՝ միշտ անկարեկիր ու անտարբեր, տեսակ մը ծանրախոհութիւն որ բոլորովին հակոտնեայ էր անոր տարիքին ։

Երիտասարդ կինը մարդոյ կը նայէր ինչպէս սարսափահար աղաւնի մը, ու կը հարցնէր ․

— Ըսէ՛ք ինծի, ինչո՞ւ այսպէս է ․․․

— Ի՞նչպէս ․․․ բան մըն ալ չի զանազաներ զինքը իր տարիքի բոլոր միւս երախաներէն, կը պատասխանէին անտարբեր ու անհոգ օտարները ․․․

— Սակայն, դիտեցէք անոր արտառոց վիճակը երբ կը սաւանայ ձեռքերովը բան մը բռնած պահուն ։

— Երախան տակաւին ի վիճակի չէ իր ձեռքերուն շարժումները համաչափելու իր տեսողական արտայայտութիւններուն հետ, պատասխանեց բժիշկը ։

— Այո, ինչո՞ւ ուրեմն շարունակ նոյն ուղղութեամբ կը նայի ։ Արդեօք ․․․ արդեօք կո՞յր է ․․․

Եւ յանկարծ, ահաւոր ճշմարտութիւնը պոռթկաց մօր կուրծքէն, ու այնուհետեւ ոչ ոք կրցաւ զինքը հանդարտեցնել ։

Բժիշկը առաւ երախան իր բազուկներուն մէջ, աշխուժով դարձուց զայն դէպի լոյսը եւ նայեցաւ անոր աչքերուն ։

Թեթեւ խռովք մը ունեցաւ ան, եւ, քանի մը անկարեւոր նախադասութիւններ արտասանելէ ետք, մեկնեցաւ, երկու կամ երեք օրէն վերստին այցելելու խոստումով ։

Մայրը կ'արտասուէր՝ նման մահացու կերպով վիրաւորուած թռչունի մը ։ Կը սեղմէր զաւակը իր կուրծքին, մինչ երախային աչքերը կը նայէին իրեն միշտ նոյն անշարժ ու տրտմաթախիծ հայեացքով ։

Համաձայն իր խոստումին, քանի մը օր ետք բժիշկը եկաւ աչքերու քննութեան մասնայատուկ գործիքով մը ։ Մոմ մը վառեց ու անոր լոյսը մերթ մօտեցուց երախային աչքերուն եւ մերթ ալ հեռացուց անոնցմէ ։ Քննեց բիբերուն խորը, եւ վերջապէս, յոյժ շփոթ ու խռովահար, ըսաւ ․

— Ժխրախտաբար, տիկին, չէք սխալած դուք ։ Արդարեւ, ձեր երախան կոյր է եւ որեւէ յոյս չկայ ․․․

Մայրը լսեց տխրաճանաչումը հանդարտ տխրութեամբ մը, եւ ապա, յուշիկ մրմնջեց ․

— Երկար ատենէ ի վեր գիտէի ․․․

×

Ընտանիքը՝ ուր ծնաւ կոյր երախան, բազմամարդ չէր ։ Բացի այն անձերէն որոնք արդէն յիշատակուեցան, կային նաեւ հայրը եւ «մօրեղբայր Մաքսիմ»ը, ինչպէս կը կոչէին զինք բոլոր տնեցիները եւ նոյնիսկ օտարականները ։

Հայրը կը նմանէր հազարաւոր հարաւարեւմտեան հողատէրերուն ։ Բարի մարդ մըն էր ան, լաւ կը հսկէր իր գործաւորները եւ կը սիրէր շարունակ նորանոր ջաղացքներ կառուցանել ։ Իր զբաղումները կը խլէին իր ամբողջ ժամանակը, եւ ատոր համար էր որ իր ձայնը յաճախ չէր լսուէր, բացի ճաշերու եւ նոյնօրինակ դէպքերու որոշուած պահերէն ։ Եւ միշտ, կ'արտասանէր նոյն անփոփոխ ու անյեղլի նախադասութիւնը․ «Լա՞ւ ես, աղաւնեակս» ։ Եւ ապա, կը նստէր ու այլեւս գրեթէ չէր խօսեր ։ Երբեմն, միայն, ցանցառօրէն, կը պատմէր պատմութիւններ իր գլաններուն եւ իր շղթաներուն օղակներուն մասին ։ Անկասկած, այս հանդարտ ու պարզ մարդուկը որեւէ ազդեցութիւն չէր կրնար ունենալ իր զաւկին հոգեկան վիճակին վրայ ։

Ընդհակառակն, մօրեղբայր Մաքսիմը բոլորովին տարբեր մարդ մըն էր ։ Մեր այս պատմութենէն տասնեակ մը տարիներ առաջ, մօրեղբայր Մաքսիմը նկատուած էր վտանգաւոր կռուազան մը, ոչ միայն իր բնակած շրջանին, այլ եւ Քիեւի շրջանին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար համբաւաւոր տօնավաճառ մը ։

Ոչ ոք կրնար ըմբռնել թէ, ինչպէս կրնար ըլլալ որ Տիկին Փոփելսքայի, ծնեալ Յաթցենքօ, յարգուած ընտանիքի մը զաւակը, կրնար ունեցած ըլլալ այսպիսի սարսափազդու եղբայր մը ։ Ոչ ոք գիտէր թէ ի՞նչպէս պէտք էր վարուիլ անոր հետ, բաւարարութիւն տալու համար իրեն ։

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆԿՕ

(1 Շար․)

յաջունչ վարժարանի՝ Համազգայինի Ն. Փալանճեան ճեմարանի գլխի : Տարեկան այդ հաստատութիւնից շրջանաւարտ են լինում 10 – 15 – 20 երիտասարդներ, ո – րոնց մէջ կան եւ գրական շնորհքով օժ – տուածներ, բայց կեանքի ասպարէզ մտ – նելուց յետոյ քանի՞ հոգի իրեն նուիրեց գրականութեան :

Մենք ցաւում եւ լալիս ենք, որ հայ դպրոցը անհրաժեշտ ասպարէզ է նորա – հաս մտաւորականութեան աչքին. ազ – գային դպրոցի ուսուցչութեան է նուիր – ւում մէկը, որ կամ անճարակ է աւելի հասութաբեր գործ գտնելու կամ գաղա – փարական հերոս է, որ աւելի ու աւելի դառնում է անգտանելի երեւոյթ : Ներ – կայ հիւլէական դարում սստմոքսը նա – խապատիւ է, քան գաղափարը :

Նոյնն է պատկերը եւ հայ գրականու – թեան ասպարէզում. յոգնած գրես աղ – գասիրաբար, որպէսզի քո մտքի պտու – ղով փերեզակներ կերակրուեն: Գիրք հը – րատարակես, որպէսզի տպագրութեան ծա՞խսն էլ քո նիհար գրպանից վճարես : Այդ ձեւի խենթեր քիչ կան այժմ : Ու ո – րովհետեւ հայ գրականութիւնը հեղինա – կին չի ապրեցնում, զարմանալի չէ, որ հայ գիրքն ու պարբերականն էլ չեն ապ – րում: Եւ տխրօ՜ Ասյին չորանում, ամա – յանում է օրից օր:

Այս մասին պէտք է լուրջ մտածել ա – ռաջին հերթին :

Երեւոյթը միայն մեզ յատուկ չէ: Սփիւռք ունեցող ամէն ազգի մէջ էլ ցաւը նոյնն է : 25 – 30 տարի առաջ ռուս գրա – կանութիւնը ու արուեստը տիրական էին Եւրոպայում եւ Ամերիկայում: Ու՞ր է այժմ Սփիւռքի ռուս գրականութիւնը, ո՞վ է փոխարինում Բունիններին, Ալդա – նովներին, Օսորգիններ, ո՞ւր են գրական նոր ուժերն արտասահմանում: Ո՞ւր են հաստ պարբերականները .

Բազմամիլիոն ռուսութեան համար Սփիւռքի հարուածը այնքան զգալի ու ծանր չէ, որքան մեր « ածու փոքրի »: Եւ այդ պատճառով էլ մենք աւելի պէտք է մտահոգուենք, նիւթական ու բարոյա – կան աւելի ճիգ գործադրենք փրկելու հա – մար ինչ որ կարելի է փրկել սպիտակ ջարդից: Պէտք չէ մոռանանք, որ Հայու – թեան մէկ քառորդն է Ազատ Աշխարհի Սփիւռքը :

Սփիւռքի փրկութեան արմատական մի – ջոցը Մայր հայրենիքն է, բնական, ա – զատ, անբռնազբօսիկ յարաբերութիւնը Հայաստանի ներսի եւ դրսի Հայութեան հետ: Սփիւռքը ինքը պարտաւոր է մտա – ծել իր մասին՝ համադրելով եւ շարժման մէջ դնելով իր մէջի բոլոր կենսունակ ու գործօն ուժերը: Բարեփոխելով Զարենցի Հայութեան ուղղած պատգամը՝ պէտք է ասենք :

— Հայկական Սփիւռք քո փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է :

Եկեղեցի — քո հաւաքական ուժով մի – այն կարող ես պահել Սփիւռքը:

Մշակոյթ — միայն հաւաքական ուժով կարող ես պահել ու զարգացնել :

Լեզո՛ւ, գրականութի՛ւն, արուե՛ստ, մամուլ — միայն եւ միայն համազգային ջանքերով կարող են ապրել ու զարգա – նալ:

Հայը, որպէս ազգային ամբողջութիւն հայրենիքից դուրս — ազգային բոլոր կենսունակ ուժերի համադիր ջանքերով կարող է պահուել ու զարգանալ Սփիւռ – քում :

Մեր դարում անբնական է երազել, որ ազգը դառնայ մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ : Գաղափարական տարակարծութիւններ ազգի ներսը եւ դուրսը ազգերի միջեւ բը – նական են, բանական, օգտակար եւ ան – հրաժեշտ են: Կեանքը լճացում չէ, այլ յարաշարժ շարժում : Փանթա ռէյ — ա – մէն ինչ հոսում է, շարժւում ասել է յոյն իմաստասէրը: Մտահոգիչը գաղափարա – կան շերտաւորումը չէ ազգի կամ ազգերի մէջ, ոչ կուսակցութիւնների գոյութիւնն է, ոչ կուսակցական պայքարը: Լաւ է, որ պայքար կայ. նշանակում է կեանք կայ: Մտահոգիչը այն փաստն է, որ պայքարը տեղի է ունենում ոչ թէ շինա – րարութեան, այլ քանդելու նպատակով : Ցաւալին այն է, որ կուսակցութիւններն ակտում են ծառայել իբրեւ նպատակ, մինչդեռ իրենց դերը միջոց լինելն է :

Կենդանի եւ շինարար ուժերի միու – թիւն եւ համագործակցութիւն ազգային բոլոր ճակատների վրայ, այլապէս յա – րաճուն փլուզում եւ մահ — լանեք ժամա – նակի կանչը:

Պառաւոր Սփիւռք ունէինք Լեհաստա – նում — այժմ չկայ :

Ու՞ր է հայրենասէր, պանծալի Հայու – թիւնը Հնդկաստանի :

Մեր աչքի առջեւ ուծանում կամ Հա – յութեան մարմնից անջատւում է Ռու – մանիայի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի Հա – յութիւնը, իսկ մենք«երկփեղկեալ»շարու – նակում ենք վիճել՝ էջմիածի՞ն, թէ Ան – թիլիաս, «դաշնա՞կ» թէ «հնչակ»՝ մո – ռանալով, որ էջմիածինն էլ, Անթիլիա – սըն էլ, «դաշնակն» էլ, «հնչակն» էլ՝ բո – լորն էլ միջոց են Հայութեան համար եւ ոչ թէ Հայութիւնը նրանց համար: Եթէ Հայութիւնը պիտի մեռնի, ո՛չ էջմիածին է հարկաւոր, ո՛չ Անթիլիաս, ո՛չ «դաշ – նակ» է պէտք, ոչ «հնչակ» եւ ոչ էլ Աստ – ուած երկնքում :

Ականջ դնենք ժամանակի կանչին :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

"ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ"

Հայ երաժշտութեան ուսումնասիրու – թեան, երգահաններու եւ երաժիշտներու գործունէութեան եւ առհասարակ երաժշ – տութեան հետ կապուած հարցերու եւ ե – րեւոյթներու նուիրուած գիրքերու պա – կասը զգալի է, մեր իրականութենէն ներս: Այսուհանդերձ ուրախալի է դիտել երաժշտութեան բնագաւառին նուիրուած գիրքերու հրատարակութիւնը, վերջին քանի մը տարիներուն :

Վերջին տարիներուն լոյս տեսան կարգ մը արժէքաւոր եւ հետաքրքրական երկա – սիրութիւններ, որոնց թւին Գ. Գէօ – ղակեանի «Ռոմանոս Մելիքեան» մենա – գրութիւնը : Ռ. Մելիքեան տաղանդա – ւոր, խիստ ինքնատիպ երգահան, հայկա – կան ժողովրդական երաժշտութեան հը – մուտ, եռանդուն գործիչ, ազգային դա – սական երաժշտութեան ցայտուն ներկա – յացուցիչը եղած էր:

Աշխատութեան հեղինակը հնարաւորու – թեան սահմաններուն մէջ լրիւ պատկե – րացուցած է Ռ. Մելիքեանի գործունէու – թեան բոլոր կողմերը, ցոյց տուած է եր – գահանին ստեղծագործութեան զանազան փուլերը, կեանքը եւ յատկապէս ընդգը – ծած է հայ երաժշտութեան մատուցած մեծ եւ կարեւոր նպաստը :

Երգահանին կեանքին վերաբերեալ շատ մը փաստեր եւ թուականներ մինչեւ այ – սօր սխալ ներկայացուած են, եւ հեղի – նակը պրպտելէ ետք գիւտներ, պարբե – րական մամուլի մէջ երեւցած յօդուած – ներ, կարդալէ ետք նամակներ յաջողած է ճշդել երգահանին կեանքին վերաբերող կարեւոր թուականները:

Յատկապէս հետաքրքրական են գրքին այն բաժինները, որոնք կը լուսաբանեն Ռ. Մելիքեանի ունեցած կապերը Կոմի – տասի, Սպենդիարեանի եւ այլ ծանօթ ե – րաժիշտներու հետ :

Մենագրութեան հեղինակը աշխատած է ներկայացնել Ռ. Մելիքեանի տեսակէտ – ները եւ կարծիքները Կոմիտասի եւ Սպեն – դիարեանի երաժշտութեան շուրջ : Ռ. Մելիքեան անարդար կերպով քննադա – տած է մեր իրականութեան երկու մեծ ե – րաժիշտներուն գործերը, թէեւ, կամաց – կամաց տարբեր տեսակէտներ պաշտպա – նելով գնահատած է անոնց երաժշտու – թիւնը : Հակաճեպ եզրակացութիւններ չէ ըրած հեղինակը, փորձած է հասկնալ, թափանցել այդ հակասութիւններուն տուն տուող պատճառներուն եւ այս ձե – ւով յաջողած է հիմնաւորել իր եզրակա – ցութիւնները, այն է, Ռ. Մելիքեան կեն – դանի, անհանդիստ եւ կրքոտ մէկը ե – ղած է :

Նուազ մանրամասն լուսաբանուած են Ռ. Մելիքեանի ունեցած կապերը ուրիշ երաժիշտներու հետ: Փափաքելի էր որ այդ բաժինն ալ շարադրուէր աւելի լրիւ եւ հանգամանօրէն :

Ռոմանոս Մելիքեանի անունին հետ կապուած է Երեւանի մէջ 1921ին հիմնը – ւած երաժշտական արուեստանոցին գոր – ծունէութիւնը : Մէկ տարի ետք, 1923ին, իր ջանքերով կը հիմնուի Հայաստանի ա – ռաջին երաժշտանոցը, որու առաջին տնօ – րէնը կ'ըլլայ: Միւս կողմէ ղեկավարած է Հայաստանի առաջին համանուագի խում – բը, կազմակերպած է երգչախումբեր : Կարեւոր դեր կատարած է օփերայի կազ – մակերպութեան աշխատանքներուն մէջ, եղած է Հայաստանի երաժշտական հրա – տարակչութեան ղեկավարներէն եւ կազ – մակերպիչներէն մէկը: Գրքին մէջ տեղ – ուած են այս բոլորը, պէտք եղած ման – րամասնութիւններով :

Միւս կողմէ Գ. Գէօղակեան յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած է ներկայա – ցնելու եւ քննարկելու համար հայ երգա – հանին ստեղծագործութիւններուն արժէ – քը, անոնց բնոյթը եւ վերջապէս հայ ե – րաժշտութեան պատմութենէն ներս Ռ. Մելիքեանի գրաւած տեղը, դերը :

Երգահանին ստեղծագործական սկըզ – բունքներուն, այս կամ այն երկերուն ի – կական արժէքը ցոյց տալու առնչու – թեամբ շատ մը հարցեր, նոր ձեւով լու – սաբանուած են Գէօղակեանի գիրքին մէջ:

Օրինակ, «Աշնանային տողերու երա – ժշտութեան շարքին համար այն կարծիքը կը տիրէր, թէ հոն, արտայայտութիւն գտած են ենթակայական տրամադրու – թիւններ, «մաքուր արուեստի» սկզբունք – ներ: Գէօղակեան կ'աշխատի հերքել այս կարծիքը :

Ռոմանոս Մելիքեանի ստեղծագործու – թեան մէջ առանձնայատուկ տեղ գրաւած են «Զմրուխտի» եւ «Զառ – վառ» ձայնա – ւոր երաժշտութեան շարքերը: Անոնց մէջ երգահանը ամէնէն աւելի ինքնատիպ է: Գ. Գէօղակեան մանրամասն եւ խոր վեր – լուծութեան ենթարկած է, այդ երգերը : Ներկայացուցած է իւրաքանչիւրին ա – ռանձնայատկութիւնները՝ ինչպէս ար – ուեստարանութիւնը եւ երգերուն զգաց – ւութիւնը :

Ռ. Մելիքեան վիպերգներու (Ռոմանս) հիմնադիրը եւ զարգացնողը եղած է, հայ երաժշտութեան բնագաւառէն ներս : Գրքին եզրակացութիւնը այդ է արդէն :

Գ. Գէօղակեանի «Ռոմանոս Մելիքեան» մենագրութիւնը արժէքաւոր հետազօտու – թիւն մըն է, գրուած կենդանի եւ հանրա – մատչելի լեզուով մը:

Մ. ՏԷՐ – ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԱՇՈՒՆ

Ո՜վ քաղցր աշուն
Թռչունեան, կեանքի եւ սէրերու,
Քեզ զաղտնօրէն գովերգելու
Գիտեմ աղօթք մը մրմնջուն :

Ո՛չ միայն դուն,
Այլ մահն իսկ քաղցրը կը թուի,
Երբ կը յիշեմ որ անցեալի
Արեւներէն շող մ'ես ժպտուն :

Դեռ վարդեր կան անձրեւին տակ,
Եւ այս ճամբան է սպիտակ
Մինչեւ եռո՜ւն ...

Դուռը փակ է պարտէզներուն.
Եւ ծառերուն մէջ մեղմօրէն
Հողուած ծառեր կը դողդղջեն ...

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Պէտք է յայտնել Հայր – Մարդպե – տին, — որոշեց Թագաւորի նոր սենեկա – պետը:

Եկաւ պալատի կառավարիչ Հայր – Մարդպետը՝ ծանր ու մեծ շարժումնե – րով, ծաղկատար լերկ դէմքը խոժոռած: Սա նոյնպէս, նախ զգոյշ, ապա փոքր ինչ ուժեղ բախեց Թագուհու ննջարանի դու – ռը. դարձեալ ձայն, շարժում չլսուեց ներսից ...

Այս ամէնը կատարեցին շատ մեծ զգու – շութեամբ. նախ, որ չանհանգստացնեն Թագուհուն. երկրորդ՝ պալատի սպասա – ւորները չիմանան, որ պատահել է ար – տակարգ մի բան... Այս բոլորից յետոյ Հայր – Մարդպետը հարցրեց յոյն նա – ժիշտներին, թէ Թագուհին վաղո՞ւց է քնած, կամ, քնելուց առաջ չի՞ ասել ո – չինչ :

Եւ ոչ մի խօսք, — ասացին նրանք ար – տասուածայն, աւելացնելով նաեւ, որ ե – րեք – չորս ժամ առաջ յուզուած մտել է իր ննջասենեակը եւ այլեւս չի կանչել ի – րենց :

Հայր – Մարդպետը մտածեց մի վայր – կեան, ապա որոշեց գնալ Թագաւորի մօտ եւ եղածը յայտնել նրան: Այդպէս էր կարգը: Բայց կէս ճանապարհին հանդի – պեց իշխանուհի Նանային՝ հազարապետի տիկնոջը, որ մօտեցաւ բաղի պէս երե – րուն եւ հարցրեց հեւալով.

— Ի՞նչ է պատահել Թագուհուն տէր Մարդպետ :

Երբ Հայր – Մարդպետը անմաղ դէմքի սառն արտայայտութեամբ պատմեց հա – մառօտ, Նանա իշխանուհին, ներքինու խօսքի շարունակութիւնը թողած, շտա – պեց Թագուհու յարկաբաժինը :

Նրա զգոյշ բախումները եւ մեղմ կան – չերը նոյնպէս մնացին անպատասխան : Սովորաբար, ննջելու գնալիս, Օլիմպիա դուռը չէր փակում ներսից, եւ հիմաա – մէնքը զարմացած էին, ինչո՞ւ է այդպէս վարուել այսօր... Նանա իշխանուհին նոյնպէս բացատրութիւն չէր գտնում, ուստի նորից երերաքայլ, շտապեց յայտ – նել այդ հազարապետ ամուսնոյն, իսկ Հայր – Մարդպետը, մինչ այդ, գնաց Թագաւորի մօտ:

Ներքինուն լսելով՝ Արշակը այլայ – լուեց:

— Փակուե՞լ է ննջարանում. եւ ո՞չ մի ձայն ներսից :

— Ոչ իսկ մի ձայն, — կրկնեց ներքի – նին անյոյս :

— Ի՞նչ կարող է լինել, — մտմտաց Արշակը արտաքուստ հանգիստ, բայց ներքուստ շփոթուած եւ անմիջապէս, ա – ռանց Հայր – Մարդպետին նայելու՝ հե – տեւո՞ւմ է իրեն, թէ ոչ – շտապեց դուրս:

Եկող Թագաւորին նկատելով՝ յոյն նա – ժիշտներն ու սպասուհիները, վերստին ե – կած իշխանուհի Նանան, ետ – ետ գնա – ցին, նրան ճանապարհ տալու: Իսկ Արշա – կը փութկոտ, բայց տիրական քայլերով դնաց դէպի Թագուհու ննջասենեակը :

Ոչ ոք չհամարձակուեց հետեւիլ նրան, անգամ անցնիլ երկրորդ, երրորդ սեն – եակը :

Արշակը, մենակ հասնելով Թագուհու ննջարանին, մատի ծայրով բախեց դու – ռը :

Լռութիւն :

Բախեց նորից :

— Բագինեխա... Բագինեխա ...

. . . .

Վերջապէս, երբ դուռը բացին, Օլիմ – պիային գտան իր մետաքս անկողնու վը – րայ անշունչ նրա մօտ ընկած էր թոյնի մի սրուակ, որ պատրաստում էին միայն Բիւզանդիոնում :

« Թունաւորել է իր անձը », — ասաց Արշակը մռնչում եւ գլուխն իջեցրեց : « Ընդունել է մահադեղ »...

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ինչպէս Գնէլի սպանութեան լուրը, այնպէս էլ Օլիմպիա Թագուհու մահուան բօթը ամենայն արագութեամբ տարած – ուեց Հայոց Աշխարհի բոլոր մասերում եւ ամէն տեղ առաջ բերեց զարմանք ու տա – րակոյս :

— Թագուհին թունաւո՞րել է իր ան – ձը ...

Շատերին օտարոտի էր թւում այդ եւ պարզապէս անհասկանալի : Իսկ պալատի մարդիկ արդէն շատ զարմացած էին այդ, ինչպէս իրենք էին ասում «անակնկալնելի» մահով, եւ ոչ մէկ չէր կարենում մի բա – ցատրութիւն գտնել:Անգամ պալատի կա – ռավարիչ Հայր–Մարդպետը,որ կեանքում շատ բան էր տեսել եւ գիտէր թափանցել երեւոյթների խորքը, նա եւս զարմանքի մէջ էր:

— Եւ սակայն ստուգապէս հաւատ չեմ, իշխան, թէ ինչի՞ց եղաւ Թագուհու մա – հը, — ասաց նա մի օր հազարապետ Գը – նունուն :

— Եւ միթէ՞ պարզ չէր, Հայր – Մարդ – պետ: Թագուհին ինքը ընդունել էր մա – հադեղ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

բան ընտրեմ ։ Որպէսզի կարենամ լաւ տանիլ այդ ճամբան, ազգային անդամակցութիւն մը պէտք է ինծի, այլ խօսքով, մեծամասնութիւն մը որ համապատասխան ըլլայ խնդրին ։ Բայց, նաեւ, պէտք ունիմ, այո՛ պէտք ունիմ, գիտնալու թէ ի՛նչ է մտքերու եւ սրտերու հոգեբանութիւնը ։ Ատոր համար դէպի ձեզի կը դառնամ, բոլոր միջնորդներու վրայէն ։ Իրականին մէջ — ով չի գիտեր — խընդիրը ամէն մէկուդ եւ իմ միջեւ է ։

« Ֆրանսուհիներ, Ֆրանսացիներ, ամէն ինչ պարզ է եւ յստակ ։ Ֆրանսայի համար, միաբերան այո մը կ'ուզեմ ։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Ֆըրանսան » ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI 10 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8998 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4799

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերներ եւ հայրենակիցներ,

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Եւրոպայի 31րդ Շրջանային Ժողովը իր աշխատանքները լրացուց խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ։

Տիրող համերաշխ ոգին, ինչպէս նաեւ պատասխանատուութեան այն խոր գիտակցութիւնը, զոր ցոյց տուին մեր շրջանի բոլոր պատգամաւորները՝ օրակարգի հարցերու նկատմամբ, ապացոյց մըն է, որ Արեւմտ. Եւրոպայի շրջանը եւս, խորապէս կը գիտակցի այն նուիրական պարտականութեան ու կոչումին, որ վիճակուած է առանձնապէս եւ բացառապէս, մեր ժողովուրդի ամէնէն հարազատ կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Շրջանային Ժողովի խրախուսիչ եւ դրական կողմերէն մէկը եղաւ նաեւ այն, որ, հակառակ չորս տասնամեակներու ընթացքին մեր ժողովուրդի ցիրուցան վիճակին, եւ երկրի մէջ խորթ իշխանութեան մը ու անոր արտասահմանեան գործակիցներու ազդադաւ քաղաքականութեան, ոչ միայն հաւատքը անսասան է մեր շարքերուն մէջ՝ մեր ժողովուրդի ապագայի մասին, այլ եւ զոհաբերութեան եւ նուիրումի ոգին անխախտ ու աննկուն կը մնայ։

Հայրենակիցներ եւ ընկերներ,

Բիրտ եւ անողոք վարչաձեւ մը կը յամառի ֆիզիքապէս անջատուած պահել Հայութեան երկու հարազատ հատուածները եւ կը շարունակէ հոգեպէս բաժնել արտասահմանի Հայութիւնը՝ պառակտումի սերմեր ցանելով։ Նոյն այդ իշխանութիւնը երկրի մէջ մարդկային տարրական ազատութենէ զրկած է ժողովուրդը։ Անաստուածութիւն քարոզող համայնավարները, փակած են բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ վանքեր, զանոնք վերածելով սեփական ակումբներու, ու Մայր Աթոռը զրկած են նոյնիսկ իր անմիջական թեմերէն՝ հանդուրժելով Վեհափառի գոյութեան՝ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիէն ներս եւս երկփեղկում յառաջացնելու դաւադրական նպատակով։

Եթէ ամէն մէկ Հայու համար անխտիր ուրախացուցիչ է Երկրի արձանագրած վերելքը, վրդովեցուցիչ է սակայն, այն հետեւողական ճիգը, որով կ'ուզուի այդ նուաճումները վերագրել իբրեւ թէ «հովանաւորող ու եղբայր Ռուսաստանին», անտեսելով մեր ժողովուրդի ստեղծական ոգին, շինարար բազուկը, եւ իր սեփական հայրենիքը կառուցանելու եւ շէնցնելու հզօր ու անժխտելի ցանկութիւնը, որուն ապացոյցն է այն իրողութիւնը որ արտասահմանի Հայութիւնը եւս իր կարգին առանց այդ «հովանաւորութեան եւ օժանդակութեան», վերելքներ, շինարարութիւններ եւ նուաճումներ կ'արձանագրէ՝ անտեսական եւ մշակութային մարզերուն մէջ։

Ամէն մէկ Հայու պարտքն է անընկճելի կամքով պայքարիլ նահանջականութեան, տարկամութեան, ստորակայութեան զգացումին եւ դասալքութեան դէմ։

Հետեւաբար, մեր հիմնական առաջադրութիւնները պիտի շարունակեն մնալ միացեալ ուժերով եւ անվհատ կերպով նուիրուիլ ազգապահպանման սրբազան գործին, մեր ցիրուցան բազմութիւններու մէջ ամուր եւ անխախտ պահել հաւատքը՝ մեր լուսաւոր ապագայի մասին։

Հոգեփոխել նորահաս հայ երիտասարդութիւնը, օժտելով զայն ազգային առողջ դաստիարակութեամբ եւ թոյլ չտալ որ մութ ու տխրօրէնտեղ ուժեր անսանձ կերպով փորձեն գաղութներու ազգային կազմակերպութիւնները վերածել հօտ ու հովիւի վիճակին։

Արտասահմանեան բոլոր գաղութներու մէջ մեր կուսակցութեան վայելած լայն ժողովրդականութիւնն ու խոր համակրանքը երաշխիք մըն են, որ մենք կանգնած ենք հայ ժողովուրդի պատմական ուղիին վրայ՝ իբրեւ հարազատ արտայայտիչը մեր անցեալին եւ այն նուիրական ժառանգութեան, զոր դարերու ճիգը, պայքարը, ստեղծագործութիւնն ու զոհաբերութիւնները ընծայած են մեզի։

Նոյն այդ ժառանգը մեր հիմնական դաղափարաբանութեան յստակ ու մեկին բանաձեւն է — Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը։

Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը,

Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԻՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՇԱՀԵՑԱՒ ԵՒ ՁԵՌՔ ՁԳԵՑ ՈՒԺԱԾ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷ

Կիրակի օր Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ ժողովուրդը ցոյց տուաւ թէ տակաւին վստահութիւն ունի տը Կոլի վրայ, բայց պէտք է շեշտել թէ Կիրակի օրուան ԱՅՈն միայն տը Կոլին ԱՅՕ մը չէր այլ ԱՅՕ մը՝ խաղաղութեան։ Արդարեւ շատեր որոնք ԱՅՕ ըսին կիրակի այն խոր համոզումն ունէին թէ այդ պատասխանը կը նշանակէր Ալժերիոյ պատերազմին վերջը։ Այդ իսկ պատճառով Ֆրանսայի պատասխանը արժէք կ'ունենայ միայն այն ատեն երբ մօտաւոր ապագան հաստատէ անոր բուն իմաստը։

Հանրաքուէին պաշտօնական արդիւնքները են.—

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԱԾ.— 27.186.312։
ՔՈՒԷԱՐԿՈՂ.— 20.796.887։
ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԱԾ (չեղեալները հանուած) 20.192.580։
ԱՅՕ.— 15.196.668։
ՈՉ.— 4.995.912։

Այս թիւերը զորս Ներքին Նախարարութիւնը տուած է Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 3ին, համապատասխան չեն այն թիւերուն որոնք տրուած էին ժամը 1ին, նոյն աղբիւրէն։ Ընդհանրապէս թերթերու հրատարակած թիւերն ալ իրարմէ կը տարբերին, կարեւորը համեմատութիւնն է։ ԱՅՕն կը ներկայացնէ քուէարկողներու 75,25 առ հարիւրը, իսկ արձանագրուածներու միայն 57 առ հարիւրը։ Ձեռնպահներու թիւն է՝ 6.038.224 (22,5 առ հարիւր), 1958էն ի վեր տը Կոլ կորսնցուցած է երկու-քուկէս միլիոն ձայն։

Անտարակոյս այս համեմատութիւնը նախատեսուած չէր։ Երբ նկատի առնուին այն հոսանքները, որոնք կը թելադրէին ՈՉ պատասխանել, ձեռք բերուած արդիւնքը չի համապատասխաներ։ Ուրեմն ի՞նչ է պատահած։ Ամէնէն լաւատեսները հազիւ վաթսուն առ հարիւրի մեծամասնութիւն մը կը նախատեսէին ի նպաստ տը Կոլի։ Արդարեւ ՈՉ թելադրած էին ծայրայեղ Աջերը, Սուսթելի խմբակը, Արմատականները, Համայնավարները, Տէփրէօյի ընկերվարականները եւ անկախները (քուէի ազատութիւն ձգելով)։

ԱՅՕի կողմնակից էին ընկերվարականները, Ժողովրդական Շարժումը եւ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար կուսակցութիւնը։ Այս պայմաններու մէջ ձեռք ձգուած ԱՅՕները շատ են եւ բացատրութիւնը դժուար։ Կարգ մը աջեր ինչպէս Փաքսալ Առիկի կը պնդեն թէ ինչպէս նախապէս ըսուած էր համայնավարները արտաքնապէս միայն «ոչ»ի կողմնակից էին մինչ իրենց շարքերուն թելադրած էին ԱՅՕ քուէարկել։ Այս կարծիքը տրամաբանական շատ մը կողմեր ունի որոնց անդրադարձած էինք առջի օր։ Իսկ ձախերը կ'ըսեն թէ շատ մը աջեր վերջին վայրկեանին ԱՅՕ քուէարկած են։

Ալժերիոյ մէջ պատկերը գրեթէ նոյնն է, ընդհանուր ձեւով ԱՅՕն յաղթած է, Ալժէն, եթէ առանձին առնուի, միակ քաղաքն է ուր ՈՉը մեծամասնութիւն կը կազմէ քանի որ Եւրոպացիները ՈՉ քուէարկած են։ Գլխաւոր ԱՅՕ ըսած է երբ քուէարկած է, բայց ընդհանուր ձեւով մահմետականները ձեռնպահ մնացած են։ Կարգ մը միջադէպեր պատահած են քուէատուփերու շուրջ եւ մեռեալներ կան։

Զօր. տը Կոլ, անգամ մը եւս, կռթնած ժողովուրդին, պիտի շարունակէ իր քաղաքականութիւնը։ Ֆրանսա տուաւ իր պատասխանը տը Կոլին, հիմա կը սպասէ որ տը Կոլ պատասխանէ իրեն։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ(?)

Եթէ ոչ երբեւ «խորխուլուխ»՝ զգուշութեան եւ արթնութեան հրաւիրելու համար Թուրք ժողովուրդը, պարզ է թէ ճզմելու եւ ոչնչացնելու համար քիւրտ ժողովուրդը, Թուրքերը ժամանակ առ ժամանակ հրապարակ կը հանեն «քրտական պետութիւն» մը կազմելու դաւադրութիւն մը։

Այդ ամբաստանութեամբ՝ զանգուածային տեղահանութիւն մը կատարելէ ետք, 49 հոգի տարած են Անգարա, ուր ներկայիս Զինւ. Ատեանին յանձնուած են ու կը դատուին իբրեւ «Քիւրտիստանի պետութիւն մը հիմնելով եւ ցեղային նկատումներով՝ երկրին ամբողջականութիւնը քայքայելու ձգտող դաւադիրներ»։

Թուրք թերթերը կը գրեն.— «1959 Դեկտեմբեր 18ին ձերբակալուած էին այդ ամբաստանեալները, որոնց 39ը բարձր ուսում ստացած Քիւրտեր են։ Քննութիւնները կը շարունակուէին դադրնօրէն, տարիէ մը ի վեր»։

Այս անգամ դատավարութեան ընթացքին, Յունուար երեքին, հրապարակուեցաւ ամբաստանութիւնը, ճշդուեցաւ ամբաստանեալներուն ինքնութիւնը, — մեծ մասամբ բժիշկներ են, փաստաբաններ, ճարտարապետներ, համալսարանական ուսանողներ, առեւտրականներ։ Յետոյ նկատի առնելով, որ պետութեան շահերուն կապուած է ամբաստանեալներուն գործունէութիւնը, որոշուեցաւ դռնփակ կատարել դատավարութիւնը։

ԵԱՍԸ ԱՏԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՈՎ

Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ տալ Եասը Ատայի դատավարութեան պատկերը ոչ միայն ձայնասփիւռով ու մամուլով, այլեւ շարժանկարով։ Ամբողջ դատավարութիւնը ժապաւէնի վրայ առնուած է ու կը ցուցադրուի երկրին մէջ ամէն կողմ, քաղաքէ քաղաք։

Թուրքութլուէն կը հեռագրեն թէ Եասը Ատայի ժապաւէնը ներկայացուած ժամանակ, կարգ մը մարդիկ ցոյց կատարեցին ի նպաստ Պայարի եւ Մենտերէսի, երբ կ'երեւային ժապաւէնին վրայ։ «Կեցցես, ապրիս, պռացած են, հեռուէն քիւրտ վրայ կը քալենք, մի՛ վախնար, խօսէ՛»։

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ժողովը վերջացաւ առջի օր։ Գլխաւոր նորութիւնն է Ափրիկեան Խորհրդակցական ժողովի մը ստեղծումը որ դաշնակցային կոմիտէ մը ունենայ։ Այս կոմիտէն պիտի զբաղի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային հարցերով։ Ստեղծուեցաւ նաեւ ափրիկեան բարձրագոյն հրամանատարութիւն մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ափրիկեան բանակներու գործակցութիւնը, յարձակումի պարագային։ Ալժերիոյ մասին քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ թէ Ալժերիոյ պատերազմին բնոյթը կը ստիպէ Քազապլանքայի ժողովին մասնակցողները որ վերաքննեն իրենց դիրքը Ֆրանսայի հանդէպ։

ՊԵԼԺԻՈՅ կացութիւնը միշտ ծանր է եւ անմիջական լուծում չկայ։ Լիէժի մէջ մանաւանդ ցոյցերը կը շարունակուին։ Կառավարութիւնը չուզեր տեղի տալ։

"ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ ՔԱՂԱՔԸ"

ԽՄԲ.— Նոր լոյս տեսած է Ատափազարի «Պատմագիրքը»։ Այս գիրքին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Բիւթանիոյ առաջնորդը, Ստեփանոս Արք. Յովակիմեան, որ այս հայաքաղաքը անուանած է «Աստուածարեալ Քաղաք»։ Շատ ինքնատիպ, շատ սիրուած ու ժողովրդական այս առաջնորդին կենսագրութեան մաս կը կազմեն հետեւեալ դրուագները.—

ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԵՒ ՄԶԿԻԹ ՄԸ

Ատափազարի չորս Թաղերուն ամենափոքրը, որ քաղաքին մէկ ծայրը կը գտնուէր, քիչ մը անջատ, Սաքարիա գետին եզերքը, կը կոչուէր Սուրբ Ստեփանոս (բոլոր Թաղերն ալ իրենց եկեղեցիներուն անունով կը կոչուէին)։ Սրբազանին անունն ալ էր Ստեփանոս ։

Այս Թաղի եկեղեցին փայտաշէն էր եւ շատ հին ։ Նորը պէտք էր շինել ։ Բայց Սուլթան Համիտի օրերն էին, արտօնութիւն ստանալը դժուար էր ։ Սրբազանը որոշած էր շինել այդ եկեղեցին, մանաւանդ որ նոյն անունն ունէր ։

Եւ ահա Թէ ինչ կ'ընէ ։

Քաղաքին հարաւ–արեւելքը 20 – 25 քիլոմեթր հեռու, բազմաթիւ Թրքական գիւղերու կարգին, չորս հայաբնակ գիւղեր կային, իրարմէ քիչ հեռու, Ֆէրիզլի, Թամլըգ, Խըմալը եւ Ֆընտըգլը։ Տարին քանի մը անգամ Սրբազանը կ'այցելէր այդ գիւղերը ձիու կառքով ։ Ճամբուն գրեթէ կէսին, բաւական մեծ Թրքական գիւղ մը կար, Սէօյիւտլի, 80–100 տուն ։ (Թրքական գիւղերը ընդհանրապէս 10 – 20 – 30 տնուոր կ'ըլլան այդ կողմերը)։ Ճամբան ճիշդ գիւղին մէջտեղէն կ'անցնի։ Ամէն անգամ այդ ճամբէն անցնելուն, Սրբազանին ընկերացող սպասաւորը, քսակ մը մանր դրամ ձեռքը, ափով մաս մաս կը նետէր ճամբուն վրայ, եւ ժողովուրդը, մեծով պզտիկով իրար խառնուած դրամ կը ժողուէին գետնէն ։ Այդ օրը ձիերուն հանգիստ տալու համար, այդտեղ փոքր դադար մը կ'առնէ կառքը։ Սրբազանն ալ, տպաւորութիւն գործելու համար, պահ մը իջնելով կառքէն, կը ցուցադրէ փառահեղ մօրուքն ու պարթեւ հասակը։ Եւ այսպէս բոլոր գիւղացիները, մեծով – պզտիկով կը ճանչնային կեավուրներու պաշ փափազը, եւ շատ ալ կը յարգէին։ Միշտ կը սպասէին յաջորդ անցնելուն ։

Կանչել կուտայ գիւղին «մուխթարը», կը պատուիրէ որ գիւղին երեւելիներէն քանի մը հոգի հաւաքէ, ըսելիք ունի ։ Կը հաւաքուին 8 – 10 հոգի։ Կ'ըսէ անոնց.— Ձեր գիւղը բաւական բազմամարդ է եւ ձեզի կը վայլէր աղօթատեղի մը ունենալ։ Բայց չունիք, չէ՞ք ուզեր ունենալ ։ Կը պատասխանեն Թէ ժողովուրդը աղքատ է եւ չի կրնար այդպիսի ծախքեր ընել ։ Իրենց հաւատքին մէջ Թէեւ ամուր են, բայց ճար չունին, ի՞նչ ընեն ։

— ԵԹէ ուզէք շատ բան կրնաք ընել, կ'ըսէ ։ Ես ալ ձեզի կ'օգնեմ եւ բան մը կ'ընենք ։

Կը հետաքրքրուին, եւ Սրբազանը կը շարունակէ ։

— Հինգ օրէն պիտի վերադառնամ ։ Այդ օրուան առաւօտը հոս կ'ըլլամ։ Լուր տուէք ձեր գիւղի եւ շրջակայքի ժողովուրդին, այդ օրը ամէն մարդ իր ունեցածէն բան մը Թող բերէ, դրամ ունեցողը դրամ, չունեցողը իր հողին բերքէն մաս մը, — ցորեն, հաւկիթ, ոչխար, եւն... ։ Ինչ որ հաւաքուի, սայլերով կը տանինք քաղաք, մուխթարը կուգայ ինծի հետ, կը ծախենք հաւաքուածը, դրամի կը վերածենք։ Մզկիթը շինող վարպետները ես կը ղրկեմ ու անոնց դրամը ես կը վճարեմ ։

Կը խորհրդակցին Թուրքերը, կը համոզուին, եւ այդպէս ալ կ'ընեն։ Հաւաքուած ապրանքը գիւղացիները սայլերով կը բերեն քաղաք։ Սրբազանը քանի մը հայ առեւտրական կը կանչէ, լաւ գնով կը ծախեն ապրանքը եւ մուխթարն ու գիւղացիները կը ստանան դրամը։ Ասոնք կը պատմեն եղածը քաղաքի իրենց Թուրք ծանօԹներուն։ Լուրը կը տարածուի Թուրքերուն մէջ։ Տպաւորութիւնը հրաշալի է ։ Արտօնութիւն առնելը ինծի ձգեցէք, կ'ըսէ Սրբազանը մուխթարին եւ կը ճամբէ գիւղ ։

Արտօնութեան համար խնդրագիրը կը գրուի միացեալ — Սէօյիւտլիի համար մզկիթ մը, Ատափազարի Ս. Ստեփանոս Թաղին համար ալ եկեղեցի մը։

Եւ արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ Թուրքերը կ'ունենան իրենց մզկիթը, մենք ալ մեր Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին շինութեան արտօնութիւնը ։

ՂԸԶԸԼՃԸԽԼԸ՝ ԱՐԱՄ ԳԻՒՂ

Սեւ Ծովու եզերքներէն Հայ Լազեր, գաղԹելով մեր շրջանները, Խանտէկի մօտերը երկու գիւղ հիմներ էին, ու իրենց նախկին գիւղերուն անուններով, մէկը Ձօպան – ՕսԹաղը կոչեր էին, միւսն ալ Ղըզըլճըխլը ։

Սրբազանը, առաջինին անունը Հովիւ գիւղի կը փոխէ, երկրորդինն ալ Արամ գիւղի։ Հովիւ գիւղցիք շատ կը վարժըւին նոր անունին, իսկ Արամ գիւղցիք կը շարունակեն հինը։

Ժամանակ մը վերջ, երբ Սրբազանը նորէն կ'այցելէ ու կը հարցնէ պատճառը, մեծերը կը պատասխանեն Թէ, հովիւը չոպանին հայերէնն է, միտք կը մնայ բայց Ղըզըլճըխին ու Արամը իրարու հետ կապ մը չունին, ատոր համար ժողովուրդը դեռ չէ վարժուած ։

Կիրակի առաւօտ, պատարագէն վերջ, համբիչը ձեռքը կը դառնայ ժողովուրդին.— Ամբողջ ժողովուրդով քառասուն անգամ Արամ գիւղ պիտի ըսենք, կ'ըսէ, ու նախ ինք կը սկսի, համբիչին խոշոր հատիկները քաշելով.— Ա՛–րամ – գիւղ, Ա՛–րամ – գի՛ւղ, Ա՛–րամ–գի՛ւղ, հատիկ–տիկ, հատիկ, մինչեւ համբիչին վերջանալը, համերգի պէս բոլոր ժողովուրդով կը կրկնեն ։

Վերջանալուն, կը կանչէ մէկը ու կը հարցնէ.— Ի՞նչ է ձեր գիւղին անունը ։

Մարդը կը պատասխանէ՝ Ղըզըլճըխլը։ Այդ օրը համբիչը քանի անգամ կը դառնայ, միշտ անյաջող ։

Բայց Սրբազանը յուսահատիլ գիտէ՞։ Ուրիշ առիթներով այնքան կը փորձէ, որ ի վերջոյ կը յաջողի ։

ՄԻՆՉԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԲՆԻՌԸ

Մեր դպրոցը սրահային դրութեամբ էր։ Բոլոր աշակերտները սրահին մէջ իրենց որոշ տեղերը ունէին, կարգերու բաժանումով։ Խոշոր պահերուն կարգերը դասարան կ'երԹային։ Երբ երրորդ կարգն էի, տեղս սրահին մուտքի դրան մօտն էր։ Այդ դրան ճիշդ քովն ալ խորհրդարանին դուռն էր, ուր ուսուցիչները կը հաւաքուէին դասի պահերէն դուրս։ Խոշոր սենեակ էր եւ միեւնոյն ատեն Առաջնորդարան։ Սրբազանը երբեմն լուր օրերն ալ առաւօտեան ժամերգութեան եկեղեցի գացած կ'ըլլար եւ աւարտած ատեն առաջնորդարան կուգար, մինակը, շատ անգամ։ Առաւօտ մը նորէն եկած էր։ Այդ օրը ամսապլուխ ըլլալով, աշակերտներէն Թոշակները հաւաքելու օր էր։ Սրահին կառավարիչը կը հաւաքէր Թոշակները, իրիկուընէ պատուիրած ըլլալով աշակերտներուն, որ ով որ պարտք ունի վաղը բերէ։ Առտուն դասերը չսկսած, պարտք ունեցողները անուններով կը կանչէր։ Ով որ բերած էր կը վճարէր, ով որ չէր բերած, կ'ըսէր — այսինչ օրը պիտի բերեմ։ Իսկ կային քանի մը ամսական պարտք ունեցողներ, որոնք նորէն չէին բերած։ Այդպիսիներուն ազդարարուած էր Թէ վաղը չբերողները տուն պիտի ճամբուին։ Այդպիսիներէն, կային որ դպրոց չէին եկած։ Եկողներն ալ սկսան ճամբուիլ ։

Սրբազանը Առաջնորդարանին դուռը բաց ձգած ըլլալով, կը տեսնէր Թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ։ Ճամբուած աշակերտը սրահէն դուրս ելլելու ատեն կը տեսնուի Առաջնորդարանէն։ Առաջնորդը կը կանչէ աշակերտը, որ ներս կ'երԹայ ։

— Օրհնած, գիրքերդ առած ո՞ւր կ'երԹաս ։

— Սրբազան, հայրիկս փարայ չունէր տէ Թոշակս չբերի, ատոր համար վարժապետը զիս տուն կը ճամբէ ։

— Քանի՞ ղուրիշ պարտք ունիս ։

— Երեք ամսական, չորսուն ղուրիշ ։

Սրբազանը գրպանէն հանելով քսակը կը Թափէ սեղանին վրայ, կուտայ տղուն դրամը, ու կ'ըսէ.— Տար վարժապետիդ եւ տեղդ նստէ ։

Յաճախ չէր պատահեր, որ սրբազանը դրամ ունենար։ Այդ օրը ունեցեր է ։

Կ'անցնի երկրորդ ճամբուածը։Անոր ալ կուտայ։ Յետոյ երրորդը, չորրորդը, հինգերորդը, մինչեւ որ դրամը կը հատնի։ Վերջինին պարտքն է եղեր 12 ղրուշ, բայց սրբազանին քով մնացեր է տասը ղրուշ միայն ։

— Գնա ըսէ վարժապետիդ որ, մնացած երկու ղրուշն ալ Սրբազանը վաղը պիտի տայ։ Այսպէս, մինչեւ վերջին բնիռը սպառելէ ետք ելաւ գնաց ։

Վարժապետը Նազարէթ էֆ. Գուրմեանն էր, ապագայ Տէր Սերովբէն ։

Ես, ականատես, կենդանի վկայ, մանուկի մտքիս մէջ անմոռանալի կերպով դրոշմուած է այս դէպքը ։

ՆՄՈՅՇ ՄԸ ԻՐ ՔԱՐՈԶԷՆ

« Ատափազարցի կնիկը շատ ետ է մնացած տահա, էրկանը խաԹրը խօչ բլլայ, տէյիմ անուշի կապելու կարգ մը խնդիրներ։ Մինչդեռ անդին, Իզնիմիթցիին կնիկը գլեր անցեր է նոյն իսկ Ըստամպոլի գօգօններրը։ Իքօնօմիաճի, փօլիթիքաճի փիչի – փիչի ըսող է Իզնիմիթցիին կնիկը։ Իրիկուան դէմ էրիկին տուն գալու սահաթը մօտեցա՞ւ մի՝ մազերը պօմպէ կ'ընէ, խաԹիֆէ ֆիստան կը հագնի, սուրաթին ալ սանկ քիչ մը փառլաթմիշ կ'ընէ ու կէս մէջքով պատուհանէն դուրս կախուած կը սպասէ ։ Սօխախին ծայրէն էրկանը շուքը տեսածին պէս, չխըր–չխըր մէրտիվենէն վար կը վազէ, դուռը կը բանայ, «ախ իմ սիրելի էրիկս» ըսելով խօլթուխը կ'իյնայ ու վեր կը տանի։ Ըրախիին Թապլան առաջուընէ հազըր կ'ըլլայ Թէք մը կը խմցնէ, մէզէլէնմիշ կ'ըլլայ հետը ու վերջն ալ... քսան խուրիշ կ'ուզէ՝ ճուխտ մը Թէլլիկ գնելու համար։ Էրիկն ալ չուանով կապուած աս փօլիթիքաներէն՝ մէճիտիյէն մասային վրայ փըռլաթմիշ կ'ընէ ...»։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ "ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ" ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

«Աղամանդէ պալատին,
Խեցիէ դուռ շրաեցի »,
ՅԱԿՈԲ ՆԱԼԵԱՆ ՊԱՏ

Վերջին տարիներու ընԹացքին Հայաստանի Պետհրատէն լոյս տեսան քանի մը կարեւոր աշխատութիւններ, որոնք նուիրուած էին Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան», «Տաղեր»ուն, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրութիւն մը միջնադարեան մեր մեծ բանաստեղծին։ Բայց ամէնէն աւելի հանգամանօրէն եւ խորապէս գրաղած է ակադեմական Մ. Աբեղեան, իր «Հայոց հին գրականութեան պատմութեան» առաջին՝ և «Գրիգոր Նարեկացի եւ ճգնաւորական ողբերգութիւնը» յաւելուածով մը երկրորդ հատորին մէջ։ Մ. Աբեղեանի ընդարձակ ուսումնասիրութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ հատուածներէն.— Միջավայրը, կենսագրութիւնը, երկերը, բանաստեղծական արուեստի տեսութիւնը, «Մատեան Ողբերգութեան» միստիկ մենակեացը, ... Նարեկացութեան աղբիւրը, Հոգիի ...

ԿՈՅՐԸ

—o—

Այնուականներու բարեհաճ առաջարկութիւններուն կը պատասխանէր միշտ կոպտութեամբ, եւ փոխադարձաբար կը հանդուրժէր մուժիքներու արտառոց վիբաւորանքներուն, որոնց առջեւ աշխարհի ամէնէն հանդարտ մարդն անգամ պիտի պատասխանէր ապտակներով ։

Վերջապէս, ի մեծ ուրախութիւն բոլոր լրջախոհ անձերուն, մօրեղբայր Մաքսիմ յանկարծակիօրէն խորունկ առելութեամբ մը լեցուեցաւ Աւստրիացիներուն հանդէպ, չես գիտեր ինչո՞ւ, եւ մեկնեցաւ Իտալիա ու հոն միացաւ իրեն պէս կառավան եւ իրեն նման հերետիկոսի մը՝ Կարիպալտիի, որ, ըստ շրջանի կալուածատէրերուն, դաշինք էր կնքած սատանային հետ եւ հրաւէր կը կարդար Պապին ։

Ի հարկէ, այսպէս վարուելով, Մաքսիմ կորսնցուց իր եռանդոտ հերձուածողի ոգին, սակայն, միւս կողմէ, այլեւս տօնավաճառները կ'անցնէին նուազ դայԹակղութեամբ եւ մէկէ աւելի ազնուական մայրեր չէին մտահոգուէր իրենց զաւակներուն վիճակով ։

Իրականին մէջ, սակայն, աւստրիական Թուրերը չկրցան երբեք Մաքսիմի հաստատամիտ ոգին վտարել անոր մարմինէն, այն մարմինէն որ հիմա այլեւս կը գտնուէր չափազանց դէշ վիճակի մը մէջ։ Կարիպալտեաններն իրենց հերոս ընկերը պատերազմի դաշտէն փոխադրեցին հիւանդանոց մը ։

Քանի մը տարի ետք, Մաքսիմ բոլորովին անսպասելիօրէն յայտնուեցաւ իր քրոջը տունը, ուր եւ հաստատուեցաւ վերջնապէս ։

Այլեւս բնաւ չէր խորհեր կռուազանութեան մասին։ Աջ սրունքը կտրուած էր եւ այդ բանը կը ստիպէր զինքը անԹացուպ գործածել։ Միւս կողմէ, աջ Թեւը վնասուած էր այն աստիճան, որ անով կրնար հազիւ յենուլ իր գաւազանին ։

Ընդհանուր առմամբ, շատ լրջացաւ արքան հաստու՝ որքան առենօք իր Թուրն էր եղած ։

Այլեւս չէր յաճախեր տօնավաճառները, ցանցառօրէն կ'երեւար ընկերութեան մէջ եւ իր ժամանակը մեծ մասամբ կ'անցընէր իր գրադարանը, իր գիրքերուն մէջեւ, որոնց մասին ոչ ոք բան մը գիտէր ։ Շատերը կ'ենԹադրէին Թէ այդ գիրքերը հակակրօնական էին, կամ առնուազն՝ ամբարիշտ հատորներ։ Բաներ մըն ալ կը գրէր, եւ սակայն, որովհետեւ իր գրածները չէին հրատարակուեր, ոչ ոք ուշադրութիւն կ'ընծայէր անոնց ։

×

Այն շրջանին, երբ գիւղին փոքրիկ տան մէջ նորածինը երեւցաւ եւ հետզհետէ ըսկըսաւ աճիլ, մօրեղբայր Մաքսիմի կարճ խուզուած մազերուն միջեւ սկսան երեւիլ արծաթ Թելեր ։

Շարունակ անԹացուպ գործածելուն հետեւանքով իր ուսերը վեր էին բարձրացած եւ իր ամբողջ մարմինը կը Թուէր եղած ըլլալ քառակուսի։ Իր տարօրինակ կերպարանքը, իր պաստած եւ դաժան յօնքերը, իր անԹացուպերուն յարուցած շարունակական աղմուկը եւ ծուխի այն ուլլաները որոնցմով շրջապատուած էր միշտ — որովհետեւ անընդհատ ծխամորճը բերնին էր — կը սարսափեցնէին օտարականները, եւ միայն տունի մարդիկն ու ծառայողները գիտէին Թէ այդ հաշմանդամ մարմինին մէջ կը բաբախէր ազնիւ ու տաքուկ սիրտ մը եւ Թէ այդ ցցուն մազերով խճողուած գլխուն մէջ կ'եռ... էին խռովայոյզ մտքեր ։

Ս... այն, նոյնիսկ իր մտերիմները, չէին կրնար ճանչնալ այն իրական հարցը որով կլանուած էր այս անապաշաւ միտքը։ Կը տեսնէին միայն մօրեղբայր Մաքսիմը՝ շրջապատուած ծուխով, ժամերով նստած անշարժ, հայեացքը պղտոր եւ յօնքերը աւելի քան երբեք կիտած ։

Վաղեմի պատերազմիկը կը խորհէր Թէ կեանքը յարաճուն ու անխնայ պայքար մըն էր, ուր տեղ չկար այլեւս հաշմանդամներուն։ Հետզհետէ անոր մտքին մէջ խոր տեղ մը կը գրաւէր նոյն գաղափարը Թէ ինք այլեւս սրբուած էր ապրելու իրաւունք ունեցողներուն դասէն եւ Թէ զուր տեղն էր որ բեռ մըն էր դարձած մարդկային ընկերութեան վրայ, եւ Թէ նախկին ձիաւորը՝ այժմ վար տապալած էր ու իր նժոյգին ունեցած փոշիի մէջ ։

Կ'արժէ՞ր այլեւս շարժուիլ, երբ արդէն գետնին վրայ ջախջախուած սողուն մըն էր ։

Վայե՞լ էր իրեն, կառչիլ կեանքի յաղԹական երիվարի ասպանդակներուն, անկէ վերջին շնորհ մը պահանջելու համար ։

Բայց, մինչ մօրեղբայր Մաքսիմ, իր բովանդակ կեդրոնացեալ եւ պաղարիւն քաջութեամբ կը խորհէր այս հարցին մասին, Թերն ու դէմը կշռադատելով ճշդութեամբ մը բաղդատութեան կը դնէր, նոր էակ մը, իր աշխարհ գալու առաջին օրէն իսկ հաշմանդամ, սկսած էր օրէօրէ տեղ գրաւել իր ուղեղին մէջ ։

Սկիզբները, ուշադրութիւն չէր դարձներ կոյր երախային, բայց տակաւ սկսաւ հետաքրքրուիլ այն տարօրինակ նմանութեամբ, որ գոյութիւն ունէր իր եւ նորածին երախային կացութեան միջեւ ։

— Հը... ըսաւ օր մը մտովի, դիտելով նորածինը ։

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ԳՈՐՈԼԵՆԳՕ

(2 Շար.)

մարմնի հակասականութիւնը, ունայնութեան երգը, քրիստոնէական յոռետեսութիւնը, մեղքը եւ սատանան, Աստուած եւ մարդը, երեւակայութիւնը, ձեւը, տեսիլներ եւ վերածնութեան շունչը ։

1955ին Փրոֆ. Մ. Մկրեան «Գրիգոր Նարեկացի» խորագրով, մենագրական ուսումնասիրութիւն մը ունի, որուն մէջ մանրամասնօրէն վերլուծման կ'ենթարկէ միջնադարեան մեծագոյն միստիկ բանաստեղծը, հետեւեալ շահեկան գլուխներուն մէջ, մասնաւորաբար՝ «Հայ Գրականութիւնը Նարեկացիէն առաջ» և «Նարեկացին յետագայ հայ գրականութիւնը» ։

1937ին Հայպետհրատը լոյս ընծայեց «Գրիգոր Նարեկացի եւ տաղերը» խորագրով եւ Արշաւիր Մխիթարեանի ներածականով եւ ծանօթագրութիւններով, գրաբար բնագրին հետ նաեւ աշխարհաբար, 19 տաղերու թարգմանութիւնը ։

Իսկ 1960ին Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ բանաստեղծ Մկրտիչ Խերանեանի «Մատեան Ողբերգութեան» աշխարհաբար թարգմանութիւնը Փրոֆ. Մ. Մկրեանի մէկ ուսումնասիրութեամբ, որուն խորագիրն է «Գրիգոր Նարեկացու «Մատեան Ողբերգութեան» պոեմը», որուն կը յաջորդեն թարգմանիչին քանի մը պարբերութիւնները։ Գրքին վերջաւորութեան ունինք նաեւ Ծանօթութիւններ եւ Բառարան մը, զոր կազմելու առեն, թարգմանիչը օգտուած է Թորգոմ եւ Գարեգին Սրբազաններուն ծանօթութիւններէն ։

Այս վերջին թարգմանութեան առիթով ուրեմն, կ'արժէ ծանօթացնել մեր ընթերցողներուն բոլոր այն աշխարհաբար թարգմանութիւնները եւ մեկնութիւնները, որոնք կատարուած են նախապէս ։

Դարերու ընթացքին «Նարեկ»ը, իր գրաբար վիճակին մէջ հայ ժողովուրդին կողմէ նկատուած է նուիրական աղօթագիրք մը, սրբութիւն սրբոց մը, որուն դիմած է ան ամէն առեն, երբ վտանգի մը, կամ հիւանդութեան մը առջեւ գտնուած է։ Ընտանիքին բարձր գիրքն է ան, աղարշներու մէջ փաթթուած եւ ամէն տեսակ զուրգուրանքի առարկայ դարձած։ Ան յիշատակարանի սահմանուած գիրքն է նաեւ, որուն մէջ օրը օրին, կը գրուէին ծնունդներն ու մահերը, իբրեւ վաւերական արձանագրութիւն ։

Վերջին դարերուն «Նարեկ»ի գրաբար հրատարակութիւններուն հետ, մեկնութիւններ ալ տեղի ունեցած են թէեւ մասնաւոր գլուխներու։ Առաջինը անոնցմէ գրած է Յակոբ Նալեան Պատրիարքը 1745ին։ Իսկ 1801ին Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի Վենետիկ հրատարակածն է երեք տպագրութեան արժանացած։ Դժբախտաբար աչքի առջեւ չկրցանք ունենալ այդ գործը, աւելի լիակատար տեղեկութիւններ տալու համար։ Մեր բանաքրներէն շատերը գրաղած են «Աղօթամատեան»ով, անոր նուիրելով ուսումնասիրութիւններ ։

Նալեան Պատրիարք իր մեկնութեան առիթով շատ յատկանշական բացատրութիւն մը տուած է, յայտնելով թէ Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութիւն»ը ադամանդէ պալատի մը շքեղութիւնն ունի, իր մեկնաբանութիւնը կամ թարգմանութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ խեցիէ դուռ մը միայն, այնքան անշուք, այնքան աննշան ....։

«Մատեան Ողբերգութեան» առաջին աշխարհաբար թարգմանութիւնը կը պարտինք Միսաք Ա. Մ. Գոչունեանի, ուրիշ անունով Քասիմի։ Թարգմանութիւնը կատարուած է 1902ին Կ. Պոլիս, երկրորդ խորագրով մը ծանօթ՝ «Նարեկայ վանքի վանականներէն Ս. Գրիգորի Վարդապետի Աղօթագիրքը»։ Ընթերցողներուն կը նուիրէ «Մանզումէի Էֆքեար» լրագրին տէրն ու տնօրէնը՝ Յովհաննէս Ֆ. Գայաէրեան։ Թարգմանիչը այս աղօթագիրքը կը ձօնէ ողբացեալ հօրը Աղա Մարտիրոս Գոչունեանի եւ սիրելի մօրը՝ Տիկին Մարիամ Գոչունեանի ։ Այս թարգմանութիւնը կը բաղկանայ 506 էջերէ, քանի մը էջեր ալ մօրը ուղղուած սրտառուչ ձօնով մը, հետեւեալ տողերով սահմանելով Նարեկին պատճառած դժուարութիւնները, ուր կը կարդանք — «Ձեռնհաս անձնաւորութիւններ գիտեն արդէն թէ ի՞նչ դժուարութիւններով ու յուսահատեցնող խրթնութիւններով խըճողուած է այս սրբազան մատեանը, որուն խրթնութիւններուն մեծագոյն մասին պատասխանատուն հին ժամանակուան տգէտ ընդօրինակողներն են եղած։ Այս երանելիները բան մը չհասկնալով իրենց կարդացածէն, չեն կրցած ուշադրութիւն ընել գրաբարի նրբութիւններուն, որուն հետեւանքով չփոթութիւնը մտած է Նարեկներուն մէջ եւ այսօր կարելի կամ թերեւս երկու հարիւրէ աւելի տարբերութիւններ կան Նարեկներու այս կամ այն տպագրութեան մէջ»։

1926 տարուան ընթացքին ունեցանք Նարեկի երկու աշխարհաբար թարգմանութիւններ, երկու թարգմանիչներն ալ արժանաւոր, Օրմանեան եւ Դուրեան պատրիարքներուն աշակերտ եւ անոնց հոգիով սնած։

Առաջին թարգմանիչն էր Թորգոմ Եպիսկոպոս, որ իր թարգմանութիւնը կը տիտղոսէր «Նարեկ, աղօթամատեան Ս. Գրիգոր Նարեկացւոյ» տպագրուած՝ Գահիրէ։ Իսկ երկրորդը՝ Գարեգին Եպիսկոպոս Տրապիզոնի, «Նարեկ, Ողբերգութիւն Ս. Գրիգոր Նարեկացիի» տիտղոսուած՝ եւ Կ. Պոլիս տպուած։ Նախաբանին մէջ դարձ, Թորգոմ Եպիսկոպոս ակնարկ մը ունի Նարեկացիի կեանքին եւ գործերուն վրայ, բաւական ընդարձակ, յայտնելով նաեւ որ «1002ի Ցիշատակարանէն կ'երեւի, որ շուրջ յիսուն եւ հինգամեայ էր Նարեկացին, այսինքն մարդկային հասակի այն շրջանին մէջ, որ պայծառ զգացողութեան եւ լիալիր խորհուրդի տարիքն է»։

Այս թարգմանութիւնն ունի 367 էջեր ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

Ա.

Միացեալ Նահանգներու 34րդ նախագահը Ճոն Ֆիճերալտ Քէննէտի կը պատրաստուի սատանձնել իր նախագահական պարտականութիւնները, ամերիկեան մամուլը, առիթէն օգտուելով՝ կը հրատարակէ կարգ մը յատկանշական դրըուագներ Քէննէտիէն առաջ Սպիտակ Տան բնակիչները եղած երեսունեւերեք նախագահներու կեանքէն ։

Ամէն պարագայի մէջ, Քէննէտիի համար կը չեշտուի թէ՝ բոլոր նախագահներէն ամէնէն երիտասարդն է, թէ իր կինը՝ Միացեալ Նահանգներու բոլոր «առաջին տիկիններէն» ամէնէն հրապուրիչն է եւ թէ մինչ նախագահ կ'ընտրուէր, հայրութեան կը սպասէր ։

ԱՌԱՋԻՆ ՄՕՐՈՒՍԱՒՈՐԸ

Ամերիկացի առաջին տասնըհինգ նախագահներէն ոչ մէկը մօրուք ունէր, ոչ իսկ պարզ պեխ։ Առաջին անգամ այս «նորաձեւութիւն»ը մտցնողը եղաւ մեծանուն ու բարձրահասակ Աբրահամ Լինքըլն, ըստ կարգի 16րդ նախագահը, բայց, ան ալ, այդ բանը ըրաւ ցուցմունքի վրայ ։

1860ին, երբ Աբրահամ Լինքըլն նախագահական պաշտօնի համար հանրապետականներու թեկնածու էր, իր ընտրողներէն եւ հիացողներէն մէկը գրեց. «Կը կարծեմ թէ՝ ձեր արտաքին երեւոյթը շատ պիտի բարելաւուի, եթէ ձգէք որ ձեր փավօրիները երկընան»։

Լինքըլն ոչ միայն ընդունեցաւ իր փոքրիկ բարեկամուհիին խորհուրդը, այլեւ դայն գերազանցեց՝ փավօրիները դատ ձգելով որ մօրուքն ալ երկննայ։ Բայց, այս կերպով, արդէն իսկ ոսկրոտ եւ ճգնաւորական իր դէմքը աւելի ցցուն կերպով ցոյց տուաւ իր այդ յատկանիշները։ Եւ այսպէս ալ ծանօթ մնաց իր դէմքը ։

Մեծ Ապին, — մտերմօրէն գինք այսպէս կը կոչէին Ամերիկացիք — մինչեւ այսօր իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք եկած բոլոր ամերիկացի նախագահներուն մէջ կը մնայ ամէնէն բարձրահասակը ։ Մէկ մէթր 90 սանթիմեթր էր։ Բառին բակական առումով, իր մարմնին ամէնէն անպարտկելի մասերը իր ոտքերն էին, որ խակապէս ծայր չունէին ։ Մեծ «Ապի»ն կը դանգատէր թէ՝ ձմեռը երբեք չէր տաքնար։ Երբ ձիու վրայ հեծնար, ոտքերը կը քաշկռտուէին գետինը ։

ԱՄՈՒՐԻՆ

Միակ ամուրի նախագահը Ճէյմս Բիւքանընն էր։ 15րդ նախագահը Պիւքանըն՝ հրաշքով ու ամուր սիրային պատմութեան մը հերոսը հանդիսացաւ ։ Նախագահ ընտրուելէ շատ առաջ, սիրահարուած էր Աննա անունով շատ գեղեցիկ երիտասարդուհիի մը, զոր կնութեան խնդրեց։ Սակայն, երբ պսակը տեղի պիտի ունենար, ծանրօրէն հիւանդացաւ Աննա եւ մեռաւ։ Անմխիթար նշանածը ըսաւ թէ՝ այլեւս երբեք պիտի չկրնար գտնուիլ Աննային չափ գեղեցիկ, անոր չափ բարի եւ յարմար երիտասարդուհի մը, իր կինը դառնալու համար։ Եւ, մինչեւ կեանքին վերջը ամուրի մնաց։ Այսպէս, Պիւքանընի նախագահութեան շրջանին, Սպիտակ Տունը լուռ եւ մելամաղձոտ տուն մըն էր, ուր Պիւքանընի նախագահութեան չորս տարիներու շրջանին երբեք չլսուեցաւ կնոջական ծիծաղ մը կամ երգ մը ։

ԵՐԿՈՒ ԲԱԶՄԱԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Ծիրդ հակառակն էին նախագահներ Ուիլեըմ Հէնրի Հարիսընը եւ Ճոն Թէյլըրը։ Այս երկու նախագահները... բազմազաւակ էին։ Տասներեք զաւակ ունէր առաջինը եւ տասնըչորս երկրորդը ։ Եւ Սպիտակ Տան մէջ կը տիրէր իրական խառնիճաղանճ։ Այսուհանդերձ, Հարիսըն երկար ատեն չվայլեց Սպիտակ Տան հանգստաւէտ կեանքը։ 1840ին, նախագահական պարտականութիւնները ստանձնելէ հազիւ երեսուն օր ետք, մեռաւ թոքատապի հետեւանքով։ Որովհետեւ, յամառեցաւ նախագահական իր առաջին ճառը արտասանել բաց վայրի մէջ, առանց վրան բան մը առնելու, անձրեւոտ եւ ցուրտ օրով ։

Թրգմ. Վէն

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

*

Շատեր մանաւանդ զբօսաշրջիկները դժգոհ են Փարիզի վարձակառքերէն (թաքսի) առանց գիտնալու թէ Փարիզն է որ ամէնէն շատ վարձակառք ունի եւ ամէնէն աժան գինով ։

ՓԱՐԻԶ մէկ վարձակառք 360 բնակիչի համար, 0.50 ֆրանք քիլոմեթրը ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔ մէկ վարձակառք 671 բնակիչի համար, 0.50 քիլոմեթրը ։

ԺԸՆԵՒ, մէկ վարձակառք 926 բնակիչի համար, 0.57 քիլոմեթրը ։

ԼՈՆՏՈՆ, մէկ վարձակառք 1350 բնակիչի համար, 0.55 քիլոմեթրը ։

ՊՐԻՒՍԷԼ մէկ վարձակառք, 1562 բնակիչի համար, 0.70 քիլոմեթրը։

Փարիզի մէջ երբ վարձակառքին հաշուեցոյցը հազար Ֆր. ցոյց կուտայ, 340 ֆրանքը պետութեան կ'երթայ ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՖՖԻ, օրացոյց 1961, 20րդ տարի, կազմեց Տաճատ Գօչուեան։ Թեհրան ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Ճշմարտապէ՞ս ...

— Դու կասկածո՞ւմ ես, տէր Մարդպետ ։

— Ոչ, իշխան։ Միտքս միայն անհանգիստ է։ Խորհում եմ եւ լինում, երբ ինքնասպան լինում է ճակատամարտում պարտուած, դերութեան վտանգին ենթակայ զօրավարը, կամ սիրանուէր մի կին, որ ամուսնուն կորցնում է յանկարծ ... Սակայն՝ տեսնուած չէ, որ այր լինի թէ կին՝ փառքի մէջ մահաղեղ եւ ... Խորհում եմ ու չեմ գտնում, թէ ի՞նչը հարկադրեց Օլիմպիա թագուհուն այդպէս վարուելու... Պատճառը, իշխան, պատճառը պարզ չէ ինձ. ուստի եւ մտատանջ եմ, վասնզի ջանում եմ խորամուխ լինել կատարուածին ։

Հազարապետ Դաւիթ Գնունին անցողակի, բայց զննաբար նայեց Մարդպետի մառ ու ծաղկատար դէմքին եւ հառաչեց նշանակալից.

— Երբեմն, տէր մարդպետաց, անքննելի է մարդուս, մանաւանդ կնոջ հոգին։ Գուցէ հայրենի երկրի կարօտ, գուցէ այլ հանգամանք ...

— Անհաւանել այդ իսկ հանգամանքը կուզէի պարզել ինձ, իշխան,— նորից աշմարելի կասկածը կկոցած աչքերում խօսեց հայր-Մարդպետը ։— Նկատում եմ, որ թագաւորինս ընկճուած է սաստկապէս ...

— Բնական է, տէր Մարդպետ ... Թագուհու մահը ծանր վիշտ է ամէնքիս համար, առաւել՝ արքայի համար ։

Հազարապետ Գնունին ինքն եւս, ինչպէս շատերը պալատում, լուրջ կասկածների մէջ էր այդ առթիւ. սակայն չուզեր պալատի կառավարիչին զգացնել տալ այդ. կ'երթար — կը պատմէր, բաւ սովորութեան, թէ հազարապետը տարակոյսներ ունի եւ այլ զրոյցներ, ·սափ լռութիւնը համարեց խոհեմութի եւ գլուխ տալով, հեռացաւ արագ ։

Թէպէտեւ Օլիմպիա թագուհու մահից ու թաղումից անցել էր մօտ երեք շաբաթ, սակայն թէ պալատում եւ թէ դուրսը՝ մայրաքաղաքի բնակչութիւնը եւ այլ տեղեր տակաւին խօսում էին թագուհու մահուան մասին, որովհետեւ այդ մահը ամէնքին թւում էր առեղծուածային ։

Օլիմպիային թաղեցին մեծ հանդէսով, ինչ վայել է թագուհուն։ Թաղմանը ներկայ էին ոչ միայն պալատականները, այլ եւ մօտիկ վայրերից եկած նախարարներ, կրօնաւորներ եւ մեծ թւով ժողովուրդ, թէ թաղումից առաջ եւ թէ թաղումից յետոյ ամէնքը հետաքրքրուած էին այդ մահով ու անում էին ամէն տեսակ ենթադրութիւններ, թէ ինչի՞ց մեռաւ թագուհին ... Նախարարներից ոմանք իրենց ընտանիքներում շշնջում էին, թէ արդեօք Արշակն ինքը չի՞ թունաւորել թագուհուն, կամենալով իր կապերը խզել Բիւզանդիոնի հետ, կամ՝ գուցէ ցանկացել է ազատուել Օլիմպիայից, քանի որ նա չորս տարուայ մէջ ժառանգ չէր պարգեւում արքային։

Իսկ Արշակը, ասում էին, ցանկանալով ցանկանում էր արու մի զաւակ, որ ժառանգէր գահը։ Խօսում էին նաեւ, թէ Արշակը սառել էր Օլիմպիայից նրա համար, որ նա Բիւզանդիայից եկած հիւրերի հետ առանձնանում էր եւ խօսում երկար... Թէ ի՞նչ էր զրուցում կամ ի՞նչ յանձնարարութիւն էր անում — Արշակին չէր ասում ոչինչ ... Ոմանք էլ, դարձեալ նախարարներից, խօսում էին, թէ թագաւորը գտել է Օլիմպիայի մի նամակը, որտեղ նա կայսեր գրել է Արշակի դաղտնի նպատակների մասին... եւ Օլիմպիան ահա վախից ընդունել է մահադեղ ...

Ենթադրութիւնները մէկը միւսից անհիմն էին ու անհեթեթ, բայց կրկնւում էին յամառաբար, եւ ոչ ոք համարձակ չէր հաւատում թէ թագուհին ինքն է թունաւորել իրեն։— «Փառքի, պատուի եւ պալատի ճոխութեան մէջ ապրողը ինչո՞ւ պէտք է մահադեղ ընդունէր կամովին» ,— ասում էին գրեթէ ամէնքը ։

Արշակն ինքը ծանր ապրումների մէջ էր, կատարուածը արտառոց բան էր, անսովոր, եւ նա վշտից աւելի անախորժութիւն էր զգում. ի՞նչ կ'ասեն եւ կը մտածեն պալատականները, իշխանները, նախարարները, մանաւանդ հակառակորդ նախարարները։

Ինչ անակնկալ եւ անախորժ մահ ... Մահ, որ նման է խայտառակութեան ... Զէին ասելու՝ թագուհին մեռաւ, այլ տարածելու էին, թէ մեռաւ թոյնով. եւ չէին ասելու, թէ ինքը մահադեղ ընդունեց, այլ պիտի չարաբանէին, թէ թագաւորը թունաւորեց ... Եւ Արշակին թըւում էր, թէ բոլոր դէպքերում այդ մահուան պատճառը համարելու են իրեն, միայն իրեն ... Երբ պալատականները, նրանց կանայք, տարբեր գաւառների նախարարներ հերթով գալիս էին ցաւ յայտնելու եւ մխիթարելու,— եւ շատերը պէտք է ասած մխիթարանքի խօսքեր ասում էին ջերմապէս ցաւակցելով, ոմանք արտասուքն աչքերում— Արշակն անյարմարութիւն էր զգում ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Նման դէպք մը պատահած է Քուլայի մէջ ։

Ձերբակալուած են ցուցարարները, իբրեւ յեղաշրջութեան թշնամի ։

Դէպքը կը հաստատէ թէ, հակառակ վարչաբեկումի բոլոր փորձերուն, որոնք կը կատարուին դատավարութեան ընթացքին, տակաւին համակրանք կը վայելեն անկեալները երկրին մէջ ։

ԿՐԿՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ Սահմանադիր ժողովի բացման հրաւիրուած էին 82 հոգի ծակոյ ներկայացուցիչ, 637 հոգի ժողովրդեան ներկայացուցիչ, 84 հոգի դիւանագիտական մարմինէն, 300 հոգի զինուորական եւ վարչական աւագանիէն։

Բացման նիստին կը նախագահէր երիցագոյն անդամը Եուսուֆ Քեմալ Թենկիրշէնք, ութսուն տարեկան, որ վերջին պահուն ընտրուած ըլլալով՝ առաջ անցաւ Ինէօնիւէն, որու անունը կուտային Թուրք թերթերը, քիչ մը աճապարելով ։

Որոշուեցաւ Յունուար Վեցը յայտարարել ազգային տօն, ի յիշատակ սահմանադիր ժողովի առաջին նիստին։

Գրուեցաւ թէ Սահմանադիր ժողովին բացումէն ետքը՝ պիտի արտօնուի քաղաքական գործունէութիւնը ։ Հակառակ պաշտօնական յայտարարութեան՝ այժմ պաշտօնապէս կը հերքուի նման արտօնութիւն մը տալու որոշումը ։

Այս հակասութիւններէն զատ, Եասը Ատայի դատավարութիւնները եւս, իրենց կարգին, շարունակական կրկնութիւններով՝ կորսնցուցած են իրենց հետաքրքրութիւնը։ Օրուան իշխանութիւնը կը փորձէ վառ պահել հետաքրքրութիւնը, բայց կը չէզոքի ժողովուրդին անտարբերութիւնը ։

Այս առթիւ՝ հարկ կը համարինք ճշդել պարագայ մը.— Ժողովրդական կամ լըրագրական հետաքրքրութիւն ներկայացնեն կամ ոչ, Թուրքիոյ Դէպքերուն պէտք է հետեւիլ շատ մօտէն, ամենայն մանրամասնութեամբ, — այդպէս կը պահանջէ Հայկական Դատը ։

Ցաւալի է մեր խօսքը կամ տեսակէտը ։ Բացատրութեան կարօտ չէ, ոչ իսկ բառ մը աւելի ։

Բառ մը աւելին կ'ըսուի ...՝ խոշոր ականջներու մէջ ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Մարտիրոս Յակոբեան կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ. «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին, փոխան ծաղկեպսակի, տարաբախտ Յակոբ Սօֆեանի մահուան առթիւ ։

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆԻ
(ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ)

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովին կողմէ ։

14 Յունուար, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, ժամը 17ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ,

11, Square Alboni, Paris (16e)

Métro Passy

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Նախընտրաբար այր եւ կին մը կամ կին մը հաստատութեան մը մէջ իբրեւ խոհարար կամ հանդերձատան աշխատանքներու համար ։

Դիմել՝ Հայ Ընծայարան ։

3, Ave. Grandchamp, LE PECQ

TEL. 963.01 72

ՄԱՍՆԱԳԷՏ – ԵՐԴՈՒԵԱԼ ԹԱՐԳՄԱՆ
ՊԵՏՐՈՍ ՋԱՄԱՐԵԱՆԻ
Նոր հասցէն է՝

25, Boulevard Eugène Pierre. Marseille (5e)

Tél. : 42-08.99

Ընդունելութիւն՝ միայն ժամադրութեամբ ։

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը ։

Կը խօսի Արժանթինի «Նոր Կեանք» թերթին խմբագրապետ Պ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ ։

Նիւթ՝ «Սփիւռքը հետաքրքրող հարցեր»։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տուչութեան հանդիսաւորութիւն՝ քահանայապետական նուիրակ Գերպ. Փօլ Պերթոլիի ձեռքով ։

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան ։

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար ։ ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով ։

Նուէրներ եւ անակնկալներ ամէն գնողի ։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ և դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա ։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, RUE VENDOME - TEL.	MO 11.84
28, RUE VILLEROY	MO 32 10
65, RUE ROBERT	LA 07.72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ» տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սապըռ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (ճարպավան եւ մոզա), համեմներ «մահլեպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումազ, բարամա, լաճերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, եւ այլն ։

ՊԱՀԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ ժամավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն 2 ։

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Compagnons du Rythme

ՊԻՒՖԷ ։

ՅԱՌԱՋ.— Նամականի.— Վայրը չէ ճշդուած ղրկուած յայտարարութեան մէջ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՊՐԻԼ 5ԻՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսկի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 16ին վարժարանին մէջ։

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւն։

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի մանկական թատերախաղ մը

« ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄՍՈՒՐ »

Իսկի գաղութէն եւ ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, քաջալերելու համար դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, Յունուար 15ին, Կիրակի ժամը 15.30ին, Ութ. Ժէի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին։ Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի ։

1.—Ցիսուսի Ծնունդը՝ կենդանի պատկեր, նոր երգերով։

2.— Ծաղիկներու մենախօսութիւնը՝ երգախառն սիրուն պատկեր (մէկ արար)։

3.— Կաղանդ պապան կուգայ (տրամախօսութիւն, մէկ արար)։

Խմբերգ, երգ եւ արտասանութիւն ։ Կաղանդ պապայէն նուէր պիտի ստանան սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր պզտիկները ։

Սիրով կը հրաւիրուին, Վիզզօյի, Լանսէյլի եւ Ուընաժի հայրենակիցները իրենց պզտիկներով ։

ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌՔ ՆՈՐ
ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
— 1960 —

... « Հայերս հպարտութեամբ կրնանք դիտել եւ ուրիշին ցոյց տալ այս հատորը, արուեստասէր օտարները եւս հիացումով պիտի թղթատեն հայ հանճարին գովքը հիւսող՝ մանրանկարչութեան այս մեծ հայաշունչ մատեանը... »։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում ։

ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ

ՅԱՌԱՋ

32, Rue de Trévise, 32

PARIS (IXe)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեթօ – Քաջանի Մուրատ խումբին կողմէ ։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 16ԷՆ 23, ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ, 17 ՐԻՒ ՊԼԷՕ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԻՒՖԷ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 11 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8999 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4800

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՎԵՐՋ

Յունուար 8ի հանրաքուէն եկաւ անգամ մը եւս հաստատելու թէ զօրավարը կը վայելէ Ֆրանսացիներու — մանաւանդ Ֆրանսուհիներու — մեծամասնութեան վստահութիւնը :

Հանրային կարծիքը, ինչպէս նաեւ քաղաքական բոլոր հոսանքները համաձայն էին մէկ կէտի շուրջ,— կարելի եղածին չափ շուտ վերջ տալ ալժերական պատերազմին, որ 1954 Նոյեմբերէն ի վեր ա՛յնքան մեծ դժբաղդութիւններ կը պարտադրէ երկրին :

Համաձայն չէին սակայն լուծման եղանակին մասին:

Մինչ Հանրապետութեան նախագահը՝ կաթնած խորհրդարանի մեծամասնութեան եւ չափաւոր կուսակցութեանց աջակցութեան վրայ՝ երկար ատենէ ի վեր կը ջատագովէր ինքնորոշման իրաւունքը, համաձայն Ուիլսընի ծանօթ 14 կէտերուն, փոքրամասնութիւն մը զանազան պայմաններ կ՛առաջարկէր ալժերական հարցը լուծելու համար :

Զօրավար տը Կոլի տեսակէտին դէմ դիրք ճշդած էին ծայրայեղ աջակողմեան եւ Թօռեզ ազգայնական տարրերու կողքին՝ համայնավարները : Իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ նկատումներով :

Գաղափարական տեսակէտէ իրարու բոլորովին ներհակ դիրքերու վրայ կանգնած հակամարտ տարրեր սրտառո՞ւչ համերաշխութեամբ մը միացած էին՝ «ո՛չ» պատասխանելու համար հանրաքուէին :

Մինչ ազգայնականները ո՛չ մէկ զիջում կ՛ուզէին ընել Ալժերացիներուն, պնդելով «Ֆրանսական Ալժերիոյ» սկզբունքին վրայ, համայնավարները հակառակ չըլլալով հանդերձ ինքնորոշման գաղափարին, բացասական դիրք բռնած էին հանրաքուէին դէմ, չեչտելու համար իրենց հակառակութիւնը հանդէպ կառավարութեան:

Նախագահին դիրքը կ՛ամրապնդուի այժմ երկրին մէջ: Հանրային կարծիքին մեծամասնութիւնը իր հետ ունենալով, Զօր. տը Կոլ պիտի կրնայ այս անգամ վճռական կարգադրութիւններ ընել, մի-անգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար Ալժերիոյ պատերազմին :

Ժողովուրդը յոգնած է այլեւս: Կ՛ուզէ որ վերջապէ՛ս խաղաղութիւն հաստատուի հիւսիսային Ափրիկէի մէջ :

Զօրավարին յաղթանակը մեծ ապառութիւն առաջ բերած է արտասահմանի, մասնաւորապէս դաշնակիցներու շրջանակին մէջ :

Հանրապետութեան նախագահի յաղթանակը մեծապէս պիտի բարեփոխէ նաեւ արաբական երկիրներու վերաբերումը Ֆրանսայի հանդէպ:

Ցարդ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնն ու Իրաք չեն վերահաստատած Ֆրանսայի հետ իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները, որոնք խզուած էին 1956 Նոյեմբերին, Սուէզի արշաւանքին հետեւանքով :

Խզուած են նոյնպէս առեւտրական յարաբերութիւնները, մեծ վնասի ենթարկելով կողմերը:

Ալժերական հարցին լուծումը պիտի դիւրացնէ բնականոն վիճակի հաստատումը, որմէ պիտի օգտուին բոլորը :

Կիրակի օրուան յաղթանակը կ՛ամրապնդէ նաեւ դահլիճին դիրքը երկրին մէջ եւ արտասահմանի առջեւ :

Բացառիկ երեւոյթ է կառավարութեան կայունութիւնը Ֆրանսայի համար, ուր նախարարական աթոռները քրոնիկ հիւանդութեան հանգամանք էին առած :

Ողջամտութիւնը նոր յաջողութիւն մը արձանագրեց կիրակի օր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

—o—

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի օրուան «այո»ով հարց մը չփակուեցաւ այլ սկսաւ: Արդարեւ խօսքը հիմա Զօր. տը Կոլինն է որ պէտք չէ յուսախաբ ընէ բոլոր անոնք որ միայն իրմէ կը յուսան Ալժերիոյ խաղաղութիւնը :

Ֆրանսական թէ միջազգային շրջանակներու մէջ, ժողովուրդին պատասխանը լաւ տպաւորութիւն ձգած է իսկ ընդդիմադիրները չեն բաժներ այն վախը որ ստիպեց շատերուն «այո» ըսել, այդ վախը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ապագայի մթութիւնը: Ի՞նչ պիտի ըլլայ եթէ երթայ: Այս հարցին պատասխանելով է որ ժորժ Պիտօ կ՛ըսէ.— «Ֆրանսացիները վախցան յետագային պատահելիքէն, բայց չվախցան հիմա պատահելիքէն: Ծալաւրէն Ս. Եւինիի առեն եւ Սառնչալ Փեթէնը 1940ին շատ աւելի ձայն կ՛ունենային, Ֆրանսայի ապագան մութ է: Քաջութիւն, յարատեւութիւն եւ պարզութիւն պէտք է »: Նոյն կարծիքն ունի Ժագ Սուսթել որ կը գրէ թէ Ֆրանսա եւ Ալժերիա տարբեր քուէարկեցին, կը յայտարարէ թէ դժուարութիւնները նոր պիտի սկսին : «Անոնք որ ՕԱՍ քուէարկեցին ասկէ ետք համապատասխան յուսախաբութեան դառնութիւնը պիտի ճաշակեն» կ՛եզրակացնէ Սուսթել: Գի Մոլէ, Փոլ Ռէնօ, Պերթուէն, Շապան – Տելմաս, Տեֆեր եւ անշուշտ Միշէլ Տըպրէ կը հաստատեն թէ տը Կոլ մեծ յաջողութիւն մը արձանագրեց եւ ժողովուրդին քուէն ողջամիտ եւ գիտակից էր :

Կարեւոր է գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ընէ տը Կոլ ներկայիս: Այս է նաեւ արտասահմանի հարցումը: Անգլիա գոհ է կիրակի օրուան հանրաքուէէն, Հռոմ կը յայտարարէ թէ տը Կոլ իր կեանքին ամէնէն դժուար պայքարը շահեցաւ եւ Անգլիա գործակալութիւնը կը հաստատէ թէ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակիցները մեծ պարտութիւն մը կրեցին: Մոսկուա իր ձեւով կը բացատրէ հանրաքուէն եւ ձայնասփիւռը կիրակի օր կը հաղորդէր թէ տասնեակ հոգիներ մեռած են Ալժերիա: Արեւմտեան Գերմանիա իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որովհետեւ Ֆրանսան միակ կարելի ճամբան ընտրեց :

Ալժէի մէջ, Էքօ տ՚Ալժէն կը գրէ թէ ընդդիմութիւնը չկրցաւ պէտք եղածին պէս արտայայտուիլ եւ կը շարունակէ «այո, բայց ի՞նչ բանի այո : Տը Կոլ պէտք է պատասխանէ այս հարցումին : Եւ պատասխանը կրնայ անողոք ըլլալ» :

Սակայն բոլորը համաձայն են հաստատելու համար թէ կիրակի օրուան հանրաքուէին իմաստը յստակ էր.— Ֆրանսայի ժողովուրդը խաղաղութիւն կ՛ուզէ :

Զօր. տը Կոլի ծրագիրները ցարդ ծանօթ չեն: Կը սպասուի Չորեքշաբթի օրուան նախարարաց խորհուրդին, որմէ ետք, հաւանաբար, տեղեկատուութեանց նախարարը յայտնէ անմիջական որոշումները: Կը թուի թէ նախագահ տը Կոլ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարէ դահլիճին մէջ, առաջին առթիւ կեդրոնական նախարար մը նշանակելով քանի որ ժոքսի պաշտօնը ցարդ կը տարուէր ժամանակաւոր փոխանակութեամբ մը: Կ՛ըսուի նաեւ թէ տը Կոլ մտադիր է կրկին Ալժերիա երթալու, տեղւոյն վրայ կարգադրելու համար ալժերական հանրային իշխանութեանց հաստատման հարցը :

Ամէն պարագայի մէջ, խօսքը տը Կոլինն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ գործադուլը կը շարունակուի հոս ու հոն տեղի ունեցող միջադէպերով: Լիէժէն ետք, Մոնսի մէջ եւս ընդհարումներ տեղի ունեցան ոստիկանութեան եւ բանուորներու միջեւ: Վարչապետ Էյսքէնս ապահովութեան խիստ միջոցներու կ՛ուզէ դիմել: Միւս կողմէ ընկերվարական արհեստակցական միութիւններու քարտուղարը՝ Ռընար գիտել տուաւ, թէ «պայքարը պիտի շարունակուի» մինչեւ ծայր եւ ոչ մէկ բանակցութիւն կը նախատեսուի, ներկայ պայմաններու տակ: Կ՛ըսուի թէ ընկերվարական երեսփոխանները որոշած են միաբանաբար հրաժարիլ: Այդ պարագային խորհրդարանը կը լուծուի եւ Պօտուէն կը ստիպուի նոր ընտրութիւններու դիմել: Պելժիոյ այս քաղաքական տագնապը շատ ծանր հանգամանք ունի: Պելժիա եւս կանչեց Գերմանիոյ իր ուժերը (5000 զինուոր) :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ եւ Թուրքերու միջեւ վերջերս ստորագրուած պայմանագրութեան մը հիման վրայ պողպատաշինարան մը պիտի հաստատուի Էրեկլիի (Սեւ Ծով) մէջ: Ամերիկացիները՝ 129 – 800·000 տոլարի վարկով մը պիտի հոգան ծախքերուն կէսը՝ միւսը պիտի հայթայթեն... Թուրքերը: Պողպատաշինարանը պիտի արտադրէ շուրջ 400·000 թոն պողպատ: Մօտ ապագային արտադրութիւնը պիտի բարձրանայ մէկ միլիոն թոնի :

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութիւնը հրահանգեց բոլոր արաբ երկիրներուն որ Ֆրանսայի հետ իրենց յարաբերութիւնները խզեն եւ ազգայնացնեն ֆրանսական ինչքերը :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ (Քոնկօ) հիւսիսային կողմը, Լումումպայի նախկին դահլիճին երկու նախկին նախարարները՝ Մվանպա եւ Բլունտա անկախ պետութիւն մը հռչակեցին՝ Լուլուապա: Քոնկոյի 5րդ «անկախ» պետութիւնն է :

ՊԱՐՑԵԼՈՆԱՅԻ (Սպանիա) կայարանին մօտերը Վալէնցիա – Պարցելոնա շոգեկառքը զօրաւոր բախում ունեցաւ դիմացէն եկող ապրանքատար շոգեկառքի մը հետ: Մեռեալներու թիւը 25 է (ճամբորդներ եւ երկաթուղիի պաշտօնեաներ):

ՓԱԼԷ ՏԷ ՍՓՈՐԴ մէջ (Փարիզ) պարտուեցաւ կռփամարտի Եւրոպայի փետուր ծանրութեան ախոյեան՝ Լամփերթի : Աշխարհի ախոյեան՝ Տավէ Մուր յաղթած է հարուածներու առաւելութեամբ :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ուսանողները եւ դպրոցականները Ֆրանսայի հանրաքուէին դէմ բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էին Կիրակի: Ցուցարարները կը պոռային «Ֆրանսական աշխարհակալութեան դէմ» եւ կը ծափահարէին նախագահ Նասըրը «արաբական ազգայնականութեան եւ միութեան ախոյեան»:

ԿԻՐԱԿԻ օրուան հանրաքուէին ՈՉի կողմնակից նահանգներն էին.— Հօթ Վիէն, Կառ, Լոթ է Կառոն, Ալլիէ, Արեւելեան Փիրէնեաններ, Վօքլիւզ եւ Հէրօ: Քորսիքան կը կոչէ ձեռնպահներու մրցանիշը, (52 առ հարիւր):

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէկ կայանը՝ Լարենցա պիտի տրամադրուի գերմանական օդային ուժին եթէ Ֆրանսեւգերման ներկայ բանակցութիւնները համաձայնութեան մը յանգին :

ԽԱԶԱԽՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Թաշէնեւ պաշտօնանկ եղած է, կը հաղորդէ «Խազախստան Փրաւտան» :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Եւրոպացիները շատ յուսախաբուած են Կիրակի օրուան հանրաքուէէն: Մտահոգ են ապագային համար եւ համոզուած որ այլեւս ոչ բանակին, ոչ ալ Մայր Երկրին, այլ միայն իրենց վրայ պէտք է հաշուեն : Մտահոգութեան պատճառներէն մէկն է նաեւ տը Կոլի վերջին ճառը որ խօսեցաւ «Ֆրանսական ծագում ունեցող Ալժերացիներու մասին» եւ ոչ «Եւրոպական ծագում ունեցող»:

ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին լեցուած էր հաւատաւոր բազմութեամբ մը, որ եկած էր, քսան տարի ետք, ցոյց տալու թէ գիտէ յարգել յիշատակները, գիտէ չմոռնալ այն նուիրեալները, որոնք ծառայած են հայ ժողովուրդին : 20 երկար, եղերական եւ տժգոյն տարիներ անցեր են այն օրէն՝ երբ կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք, 58 տարեկանին, Արշակ Ջամալեան առ յաւէտ կը բաժնուէր իր հարազատներէն, իր սիրելիներէն, իր կուսակցութենէն եւ իր ժողովուրդէն : Քսան տարի ետք, իր հարազատները, իր սիրելիները, իր ընկերները եւ իր ժողովուրդը եկած էին ըսելու իրեն թէ չէին մոռցած ոչ իր կեանքը, ոչ իր մահը, ոչ իր յիշատակը :

Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան հակիրճ կենսագրականով մը յիշեց ողբացեալին կեանքն ու ազգանուէր գործունէութիւնը: «Արշակ Ջամալեան իր ուսումը ստացած է Էջմիածին, ապա Գերմանիա : Վերադառնալով հայրենիք, նախարար եղած է Հայաստանի առաջին հանրապետութեան կառավարութեան, յետոյ հանրապետութեան դեսպան Վրաստանի կառավարութեան մօտ: Ցետագային հաստատուած Ֆրանսա, եղած է վաստակաւոր հանրային գործիչ մը, որ մինչեւ իր մահը ծառայած է մեր ժողովուրդին »: Եպիսկոպոսը մաղթեց որ ողբացեալին զաւակները շարունակեն անոր ազգանուէր գործունէութիւնը :

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՇԱՐԼ ՏԸ ԿՈԼ Ո՞Չ ԸՍԱՒ ԶՕՐԱՎԱՐ ՏԸ ԿՈԼԻ

Քալոմպէ լէ Տէօ զ'Էկլիզի մէջ 1958ի եւ 1960ի հանրաքուէներուն մէկ հոգի «ո՛չ» պատասխանած է Զօր. տը Կոլին: Շատեր՝ տեսակ մը սրամտութեամբ ըսին թէ Զօր. տը Կոլ ինքն է որ «ոչ» կը քուէարկէ: Կիրակի օրուան քուէարկութեան առթիւ Լը Մօնտի քրոնիկագիրը Ռոպէռ Էսքարփիթ հետեւեալ տողը գրած է «ԻՆԿՆԱԺԽՏՈՒՄ» խորագրով :

« Քոլոմպէ լէ Տէօ զ'Էկլիզի խորհրդաւոր ընդդիմադիրը կրկին յայտնուեցաւ : Անգամ մը եւս մենք մեզի հարց կուտանք իր մասին: Կատակով, անշուշտ կ'ըսուի թէ այս առանձին «ոչ»ը, Զօր. տը Կոլին կը պատկանի: Ինչո՞ւ չէ:

« Ընդունուած է որ պարկեշտ քուէարկութեան մը առեն, թեկնածու մը ինքն իրեն ձայն չի տար. եւ Զօրավարը այնքա՛ն պատճառներ ունի ՈՉ ըսելու ...:

« Նախ պատմական դէմքը կայ, որուն մեծութիւնը անցեալին, հիմնուեցաւ մերժումի մը վրայ եւ որ միշտ աւելի յստակատես եղած է իր մերժումներուն մէջ քան իր հաստատումներուն :

« Կայ մարդուն խառնուածքը, որ մենութեան հպարտութիւնն ունի եւ կը զգուշանայ նոյնիսկ իրեն հետեւողներուն ղանդուածին խառնուելէ : Թերեւս, կայ նաեւ կացութեան սուր գիտակցութիւնը : Բոլոր Ֆրանսացիներուն մէջ, Ե. Հանրապետութեան Նախագահը միակն է որ ուրիշի մը չի կրնար բեռցնել իր քաղաքացիական պատասխանատուութիւնները : Միակն է որուն վրայ իր ամբողջ կշիռով կը ծանրանայ՝ ազատութիւնը : Միթէ – Թարական պիտի ըլլար մտածել թէ քաղաքացի Շարլ տը Կոլ հարկ եղածին չափ տէրն է իր մտածումներուն եւ իր գործակիցներուն, որպէսզի «ՈՉ» պատասխանէ Զօր. տը Կոլին »:

ՀԱՅ ՄՏՔԻ ԱՄՐՈՑ ՄԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

ԺԷ. դարուն վերջերը Փոքր Ասիոյ խորերը տարօրինակ մարդ մը կ'ապրէր: Փոքր Հայքի Սեբաստիա քաղաքին մէջ ծնած հայ մըն էր Մխիթար, վաճառականի մը որդին, որ եղաւ մէկը այն մեծագործ հանճարներէն, որոնք դարերու ընթացքին երեւան եկած են եւ կազմակերպած են քրիստոնեայ հասարակութիւնը: Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ Փոքր Ասիան աներեւակայելի յետամնացութեան մէջ կը գտնուէր:

Հայերու իմացական, կրօնական եւ ազգային կեդրոնը էջմիածինն էր:

Սակայն այսքանով չէր գոհանար Մխիթար Սեբաստացին: Դառն ու հալածանքներով լի տարիներէ ետք, Մխիթար լքեց իր երկիրը եւ Պելոպոնեսի մէջ փոքր դադարէ մը ետք՝ վենետիկեան պզտիկ կղզիի մը վրայ, Ս. Ղազարի մէջ վանք մը հիմնեց 1717ին: Մխիթար նախապէս արդէն կաթոլիկ – Հռոմէական եկեղեցւոյն «միացած» էր: Ս. Բենեդիկտոսի կանոնները իր Միաբանութեան, Մխիթարեան ուխտին կանոնները դարձան: Միաբանութեան պաշտօնական անունը եղաւ՝ Միաբանութիւն Անտոնեան – Բենեդիկտեան Հայ Մենակեացներու:

Իրագործումներով հարուստ Հայոց պատմութիւնը իր հարազատ ցոլքը գտած է հայ լեզուին մէջ: Պարսկերէն, արաբերէն եւ թուրքերէն բառեր մուտք գործած են հոն: Հայերէնը ազգակից լեզու մըն է փռիւգերէնի: Մխիթար, կրնանք ըսել, հայ մշակոյթի բազմադարեան ժառանգութեան ազատարարը եղաւ:

Իր գրական – բանասիրական գործունէութեամբ՝ հայերէնի վերածնունդին հիմը դրաւ եւ, միաժամանակ, տպագրական ծաւալուն աշխատանքի մը ձեռնարկեց: Մխիթարի մահէն (1749) շատ տարիներ ետք՝ Թրիէսթէի մէջ Մխիթարեան երկրորդ վանք մը հաստատուեցաւ, որ 1810ին Վիէննա փոխադրուեցաւ ու Նոյշթիֆթբրասէի Կապուչիններու փոքր ու ամայի վանքին մէջ տեղաւորուեցաւ: Հոս ԺԹ. եւ Ի. դարերու ընթացքին, Մխիթարեաններու տպագրական գործունէութեան շնորհիւ, Վիէննա մայրաքաղաքի արտին վրայ, մշակութային առաջնակարգ հաստատութիւն մը ուռճացաւ, որուն մասին Վիէննացիներէն շատերը գաղափար անգամ չունէին:

×

Ներկայիս, յիշեալ գիտական եւ հրատարակչական վաստակէն զատ, Վանքի գրադարանին մէջ մշակութային իրական գանձ մը պահուած է, որուն մաս կը կազմեն սքանչելի հաւաքածոյ մը եւ հայկական դրամներու հանրածանօթ ժողովածուն:

Վերը, վերջին յարկին մէջ, բազմաթիւ սրահներ եւ սենեակներ կան, ուր վաղնջական դարերու գանձերը կը պահուին: Հազուագիւտ ապրում մը կը յուզէ մեր էութիւնը՝ ի տես այս սքանչելիքներուն: Հէքեաթային աշխարհ մը կը յայտնաբերուի կաշեկազմ, թաւշապատ գրքերու մէջէն: Ամէնէն հին ձեռագիրները վաղմիջնադարեան շրջանէն մնացած են, որոնց նաեւ ընդօրինակութիւնը կայ ԺԱ. դարէն:

Աւետարանիչներ եւ մարգարէներ, գըւարթուններ եւ հրեշտակապետներ մագաղաթներու խորհրդաւոր թերթերէն մեզի կը նային: Անոնց մեծ, տարաշխարհիկ աչքերուն խորէն անսասան հաւատքի կրակը կը բոցավառի: Արտայայտչական արուեստի շշմեցնող վարպետութիւն մը, որ ներքին հոգեկան ակունքներէ բխում առած է: Որքան հին դարերու մօտենաս, այնքան պարզ կը դառնայ անոնց կոթողային զարդանկարը: Հին Արեւելքի հոգին յանկարծ զգալի կը դառնայ այս լռակեաց սրահներուն մէջ:

Մեծղի հատորներէ կազմուած պատ մը բռնած է հոյակապ գրադարանին մէկ որմը, — հայ լրագրութեան լիակատար հաւաքածոն: Հայկական առաջին լրագիրէն մինչեւ մերօրեայ պարբերականները տեղ գտած են հոն:

Գրադարանը ամէն օր աշխարհի չորս ծագերուն լոյս տեսնող թերթերէն մէկ մէկ օրինակ կը ստանայ. 70ի կը հասնի անոնց թիւը: Հայերէնը շատ հին այբուբեն ունի, զոր 1500 տարի առաջ Սուրբ Մեսրոպ հնարած է: Հայ մշակոյթին յաւերժացումը ձեւով մը այս գիրերուն շնորհիւ տեղի ունեցած է:

Եւ այս ամէնը միայն այն ատեն հասկնալի կը դառնայ, երբ նկատի առնենք այն անշահախնդիր, ստեղծագործ ուժը, որ միշտ անտեսանելի ու ծածկուած կը մնայ, եւ սակայն պատմութեան հոյակապ իրագործումներ առաջ կը բերէ:

Սուրբ Մեսրոպ նախապէս զինուորական էր եւ ետքէն եկեղեցական եղաւ: Մտաւորական մըն էր, իր ժամանակի հելլենական մշակոյթով սնած: Հայ գիրերու գիւտէն առաջ, հայ քահանաները Աւետարանը ասորերէնէ եւ յունարէնէ բերանացի կը թարգմանէին եւ հաւատացեալներուն կը հաղորդէին: Մեսրոպ իրեն հիմ ընդունեցաւ յունարէն այբուբենը, ուրկէ քան գիր հայացուց, ասորերէնէ՝ չորս եւ 12 տառ ալ իր կողմէ աւելցուց եւ կազմեց Հայոց այբուբենը: Վրացիներուն համար եւս նշանագրեր հնարեց. Հայ գիտնականներ (խօսքը ներհուն հայագէտ բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեանի մասին է) կը հաւաստեն, թէ Ս. Մեսրոպ Կ. Պոլիս գտնուած ատեն, Ուլֆիլասի Ս. Գրքի թարգմանութեան մէջ ծանօթ գոթական այբուբենը գտած է:

Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին համաձայն ձեւաւորուեցաւ հայ ժողովուրդին կեանքը: Ընդհանուր պատմութեան շատ մը արշաւանքները յաճախ անցած են Հայաստանէն: Այդ պատճառով ալ, բազմահազար Հայեր հեռացած են երկրէն եւ աշխարհի ամէն կողմը գաղութներ հաստատած են: Այսպէս. Երիմ, Միջէն Պիւրկէն, Մոլտաւիա, Կալիցիա, Պուքովինա, Իտալիա, Պալքաններ, Եգիպտոս, Հնդկաստան, Սուրիա, Լիբանան, Ցունաստան, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ եւ Հարաւային Ամերիկա: Ամերիկեան նոր գրականութեան ամէնէն անուանի գրողներէն մին՝ հայազգի Սարոյեանն է: Երբ հոս Հայոց վանքը այցելեց, [illegible] հայերէն կարդալ չէր գիտեր:

Մխիթարեաններու վանքը հայ մշակոյթին իրական պատուարն է եւ մշակութային աննման կեդրոն մը, որուն հաշակը դուրսի աշխարհին շատ աւելի ծանօթ է, քան Վիէննայի: Ժողովուրդը տարին միայն քանի մը անգամ կը խառնուի «հին հաւատացեալներու թափօրին»:

Վանքին աբբան տիտղոսաւոր արքեպիսկոպոս է, «աշխարհին անհաւատից» — այս է իմաստը արքեպիսկոպոսական թագին, որ քանդակուած է վանքի ու եկեղեցիի մուտքին վրայ: Մխիթարեաններու եկեղեցին կառուցուած է Կամիլլօ Սիթթէ ճարտարապետին կողմէ, 1873ին, վերածնունդի ոճով, եւ կարծես թէ հակադրութիւնն է հայ եկեղեցական ճարտարապետութեան: Հայերը հնագոյն ժամանակներէ ի վեր, եկեղեցական ճարտարապետութեան հոյակապ ոճ մը մշակած ու զարգացուցած են, որուն էական յատկանիշը քառակուսի յատակագիծի վրայ բարձրացող գմբէթն է: Սթրժիկովսկի հայ ճարտարապետութեան այս ոճին մեծ նշանակութիւնը վեր հանեց եւ հաստատեց, թէ բիւզանդական եկեղեցական արուեստը եւ, անկէ ետք, նաեւ ռոմանթիքը, գրեթէ ամբողջ հազարամեակ մը ազդուած են հայ ճարտարապետական արուեստէն, որ էջմիածինէն ծագեցաւ:

ՋԻԿՖՐԻՏ ՎԱՅՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻԻ "ՄԱՏԵԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ"

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երրորդ թարգմանութիւնն է Պոլսոյ արդի Պատրիարք Գարեգին Արք. Տրապիզոնցիի (543 էջերով), որ Դուրեան Սրբազանին ուղղուած «Վերյիշումներ»ու շարք մը ունի, որուն կը յաջորդէ Նարեկացիին եւ Նարեկին վրայ նոյնպէս ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը: Այդ վերյիշումներէն պիտի առնենք Սրբազանին այն տողերը, որոնք կը վերաբերին մասնաւորաբար հօրն ու մօրը Նարեկամրմունջ շրթներուն: «Կը հասկնա՞ր հայրս Նարեկացին: Իր գրաբարի սահմանափակ ծանօթութեամբ, բայց Նարեկի մասին իր անսահման սիրով՝ չեմ վարանիր ըսելու թէ կ'ըմբռնէր ան Նարեկեան ոգին աւելի բարձրօրէն ու թերեւս աւելի հարազատօրէն քան ներշնչումէ զուրկ որեւէ գրաբարագէտ: ... Կը յիշեմ մանաւանդ օր մը, երբ՝ ընդհատելով իր ընթերցումը՝ գլխի նշանակալից շարժումով մը՝ որ խոր զարմանքէ մը կը բխէր եւ ժպիտով մը՝ ուր ծերունուն զմայլանքը կը մանկանար, «Տե՛ս, կ'ըսէր, տե՛ս ինչպէս կը կռուի Աստուծոյ հետ եւ կը ստիպէ զայն որ լսէ իրեն»: Նարեկի լայն ըմբռնում մը չկա՞յ այս պարզ դատաստանին մէջ»:

Նոյնպէս նաեւ վկայութիւն մը մօրը մասին.—«Նա իր ժամանակին գրեթէ բոլոր կիներուն նման գրաբար չիգիտեր ընաւ: Բայց ինչ միամիտ սրտադողութեամբ ու սրտագին երկիւղածութեամբ կը վերցնէր յաճախ՝ գաղտագողի՝ հօրս վենետիկեան փոքրադիր ոսկեզօծ Նարեկը, կը հանէր զայն իր անբաժանելի պատեանէն, կը բանար զայն անհուն բերկրութեամբ եւ բարձրաձայն ու գրեթէ հեգելով ու կակազելով կը կարդար, հա, կը կարդար»:

Այս զգացումներու զուրգուրանքով ու պաշտամունքով չէ՞ր որ մեր հայրերն ու մայրերը, բոլոր հայ մայրերն ու հայրերը կը ներզգային այս Աղօթամատեանը դարերէ ի վեր ....:

Գաղափար մը կազմելու համար թէ չորս թարգմանիչներն ի՞նչպէս մօտեցած են թարգմանութեան արուեստին, մէկը միւսին հետեւելով, յաճախ, կուտանք «սրտի խորերէն Աստուծոյ հետ խօսք»ի առաջին հատուածը, նախապէս գրաբար բնագիրը, որուն պիտի հետեւի ամէն մէկին թարգմանութիւնը: Մեր ձեռքը գտնուած «Նարեկ»ի գրաբար օրինակը, ճիշդ դար մը առաջ, 1860ին, Փարիզ Աբամեան տպարանէն լոյս տեսած է պատկերազարդ.—

« Զձայն հառաչանաց հեծութեան սրտի ողբոց աղաղակի քեզ վերընծայեմ, տեսողդ գաղտնեաց. եւ մատուցեալ եդեալ ի հուր թաղծութեան անձին տոչորման՝ զպտուղ բղձից ճենճերոյ սասանեալ մտացս բուրվառաւ կամացս առաքել առ քեզ»:

Քասիմի թարգմանութիւնը. — Հեծող սրտի մը հառաչանքի ձայներն ու ողբագին աղաղակները կը վերընծայեմ Քեզ՝ որ գաղտնիքները կը տեսնես, ու շփոթած մտքիս իղձերը զոհելով անձս տոչորող տրտմութեան կրակին մէջ, կամքիս բուրվառովը Քեզ կը մատուցանեմ»:

Թորգոմ Եպիսկոպոսին թարգմանութիւնը.— Սրտիս հեծեծալից հառաչանքներու ողբաձայն աղաղակը Քեզի կը վերընծայեմ, ով գաղտնիքները տեսնող Տէր, եւ այրուող հոգիիս թախծութեան կրա–

ԿՈՅՐԸ

—o—

Այս խեղճ փոքրիկն ալ հաշմանդամ մըն է: Եթէ կարողանային մեզ երկուքս իրարու զօդել, թերեւս յաջողէին բանի մը օգտակար մարդ մը շինել ...

Այս օրէն սկսեալ, իր ակնարկը, հետզհետէ աւելի քան երբեք կանգ կ'առնէր կոյր երախային վրայ:

×

Երախան ի ծնէ կոյր էր:

Ո՞վ էր յանցաւորը: Ո՛չ ոք:

Իրական պատճառը այս դժբախտութեան, անկասկած թաղուած էր կեանքի խորհրդաւոր ու խառնակ իրադարձութիւններու ընդերքին մէջ:

Այս բոլորին մասին մտածելով, խեղճ մօրը սիրտը դառն ցաւով մը կը պրկուէր, երբ ամէն անգամ կը դիտէր իր կոյր երախան:

Բնականաբար, երբ կը դիտէր իր զաւակին վիճակը եւ երբ կը մտածէր անոր վերապահուած դժխեմ ապագային մասին, իր մայրական սիրտը կը մորմոքէր: Այս զգացումներէն զատ, երիտասարդ կինը իր խղճմանքին ներաշխարհին մէջ խղճի խայթեր կ'ունենար, որ իրեն ենթադրել կուտար թէ թերեւս դժբախտութեան բուն պատասխանատուները երախային ծնունդ տուողները եղած ըլլային:

Այս բոլորը բաւական էին որ սիրուն աչուկներով բայց՝ տեսողութենէ զուրկ փոքրիկ էակը դառնար ընտանիքին առանցքը, ըլլար անգիտակից բռնակալ մը, որուն իւրաքանչիւր քմահաճոյքը ծանր կ'իյնէին ամբողջ տան մէջ:

Ի՞նչ պիտի ըլլար երախան — որուն ախտածրութիւնը վինք նախասահմանած էր անպորոյն չարութեանց — եթէ տարօրինակ ճակատագիրը եւ Աւստրիացիներուն Թուրերը ստիպած չըլլային մօրեղբայր Մաքսիմը գալ ու ապաստանիլ իր քրոջ տունը:

Տան մէջ կոյր երեխային ներկայութիւնը հետզհետէ եւ աննշմարելի կերպով բոլորովին տարբեր ուղղութիւն մը պարտադրեց հաշմանդամ զինուորին մտածումներուն:

Ինչպէս առաջ, ժամեր ամբողջ անշարժ կը մնար, շարունակ զբաղած էր ծխամորճով, եւ սակայն, փոխանակ դառն ու խորունկ վիշտի մը, իր աչքերուն մէջ կը կարդացուէր ինքնամփոփ դիտողի մը արտայայտութիւնը:

Մօրեղբայր Մաքսիմ քանի կը խորհրդածէր, կը քննէր, այնքան իր ճակատը կը կնճռոտէր եւ կը սկսէր ռուլել իր ծխամորճին վրայ:

Վերջապէս, եկաւ օր մը ուր համարձակութիւնը առաւ միջամտելու, եւ իր ծխամորճին ծուխը քուլայ քուլայ քանի մը անգամ արձակելէ ետք, ըսաւ.

— Այս փոքրիկը ինծմէ ալ աւելի դժբախտը պիտի ըլլայ: Աւելի լաւ էր որ աշխարհ եկած չըլլար:

Երիտասարդ կինը խոնարհեցուց իր գլուխը ու արտասուքի կաթիլ մը ինկաւ անոր ձեռագործին վրայ:

— Ծանր է այդ բանը ինծի ըսել, Մաքս, ըսաւ ան յուշիկ: Եւ ի՞նչ բանի կը ծառայէ ատիկա, չեմ հասկնար:

— Բայց ես քեզի կ'ըսեմ ճշմարտութիւնը, միայն ու միայն ճշմարտութիւնը, պատասխանեց Մաքսիմ: Ինծի կը պակսի բազուկ մը ու սրունք մը, բայց երկու աչքեր ունիմ: Երախան, աչքեր չունի եւ հետեւաբար պիտի չունենայ ոչ սրունքներ, ոչ բազուկներ եւ ոչ ալ կամք:

— Ինչո՞ւ:

— Ջանա ինծի հասկնալ, Աննա, ըսաւ Մաքսիմ աւելի քնքշութեամբ: Քեզի պիտի չըսեմ անգութ խօսքեր՝ զանոնք քեզի ըսած ըլլալու հաճոյքին համար միայն: Այս երախան օժտուած է ջղային չափազանց նուրբ դրութեամբ մը: Դեռ ունի պէտք եղած ժամանակը, եւ բոլոր առիթները, կարենալ ի մի հաւաքելու այն բոլոր ընդունակութիւնները, որոնք պիտի կարողանան կիսով չափ մեղմացնել իր կուրութեան պատճառած ցաւը: Բայց ասոր համար վարժութիւններ պէտք են. Կարիքը կը ստիպէ այս բոլորը: Այն անհեթեթ խնամքները որ կը տրուին երախային, կը սպաննեն անոր մէջ ճիգը, որքան ալ աննշան ըլլան անոնք, եւ կ'ոչնչացնեն իր մէջ լաւագոյն կեանք մը ունենալու բոլոր հնարաւորութիւնները:

Խեղճ մայրը կրցաւ յաղթահարել այն նախնական եւ յանկարծական զգացումները որ վինք կը մղէր գգուել երախան, երբ ամէն անգամ լսէր անոր մէկ աղերսական ճիչը:

Այս խօսակցութենէն քանի մը ամիս ետք, փոքրիկ երախան աշխուժութեամբ եւ ազատօրէն կը շրջագայէր ամբողջ յարկաբաժինին մէջ, ականջ դնելով իւրաքանչիւր աղմուկի եւ շօշափելով իր ձեռքին տակ ինկած բոլոր առարկաները ուրիշ երախաներու մօտ անծանօթ հետաքրքրութեամբ մը եւ կիրքով:

×

Շուտով սկսաւ ճանչնալ իր մայրը՝ անոր քալուածքէն, շրջազգեստին շշնջիւնէն եւ այլ նշաններէ:

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆԿՕ

(3 Շար.)

կին վրայ դնելով սասանած մտքիս ճեն – ճեւող իղձերուն պտուղը, կամքիս բուրվառովը Քեզի կը ձօնեմ զայն»։

Գարեգին Գասպարեանի Թարգմանութիւնը .— Սրտիս ողբաձայն հեծքն ու հառաչներն ո՛վ Գաղտնատես, Քե՛զ դէպի վեր բարձունքդ ահա կ'ընծայեմ։ Եւ սասանած հոգւոյս իղձերուն ճենճերոտ խունկն ալ՝ անձս այրող Թախիծի կրակին վրայ դնելով՝ կամքիս բուրվառովը Քեզ կ'ուղարկեմ»։

Մկրտիչ Խերանեանի Թարգմանութիւնը.—

«Սրտիս ողբաձայն հառաչանքների
աղաղակն, ահա՛ .
Դէպ երկինքն ի վեր՝ քեզ եմ ընծայում,
գաղտնատե՛ս Աստուած,
Եւ իմ սասանեալ հոգու իղձերի պտուղն
այրվող՝
Անձս տոչորող թախծութեան հրի վրայ
դնելով՝
Կեանքիս բուրվառով առաքում եմ քեզ»։

×

Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան ողբերգութեան» աշխարհաբար Թարգմանութիւնները ծանօթացնելու աշխատութեան ձեռնարկեցինք, որոշած ըլլալով միջնադարեան միստիկ մեծ բանաստեղծին քերթողական «Տաղեր»ուն նուիրել նաեւ համառօտ ուսումնասիրութիւն մը, այն պարզ պատճառով, որ կարենանք մտքերու մէջ տիրող շփոթութիւնը փարատել մասամբ, որուն համաձայն Նարեկացին ոչ երեւակայութիւն ունի, ոչ բանաստեղծ է եւ ոչ ալ միջնադարեան վերածնունդի մեծագոյն հայ արուեստագէտն է։ Աւելի հիմնաւորելու համար մեր տեսակէտը, տհաւասիկ բառ առ բառ այն նախադասութիւնները, որոնք գրուած էին, թերեւս անդիտակցաբար .—

1.— Նարեկացին իբրեւ բանաստեղծ վերթեւելու ոչ անյողդողդ կամքը ունէր եւ ոչ ալ անդրդուելի ինքնութիւնը ։

2.— Իբրեւ կրօնաւոր ոչ իսկ հաւատքի կշռաւոր ծանրութիւնը եւ միստիքակաանութիւնը ։

3.— Իբրեւ բանաստեղծ ան իր նմանը մարդ էակը նուաստացուցած է, խոցած է անոր արժանապատուութիւնը, իր ինքնութեան առջեւ ։

4.— Նարեկացիին ներաշխարհին մէջ կը պակսի շնաշխարհիկ ծաղիկը որ կը կոչուի վերացում ։

5.— Իբրեւ մարդ եւ մասնաւորապէս իբրեւ բանաստեղծ կը պակսին իրեն՝ բարոյական եւ մտաւորական տարրերը, ուժերը։

6.— Փոխանակ ճակատը խրոխտաբար վեր բռնելու եւ կեանքին բոլոր դժբախտ բոյլներուն եւ կացութիւններուն դէմ ինքնաբաւօրէն, հպարտօրէն պայքարելու, իրենը եղած է սարկութիւն մը, գլխիկոր եւ ծնրադիր աղօթքին ապաւինելու ։

7.— Անոր ենթագիտակցութեան մէջ բացակայ է այն վեհութիւնը որ զօրավիգ կը կանգնի տառապանքը անդրանցնելու փորձութիւնները մէկդի շպրտելու եւ հաղորդակից մնալու մարդկային բոլոր ապրումներու, վերելքներու եւ սայթաքումներու ։ Օգնելու իր ցեղին եւ մարդկութեան համար՝ յարատեւ եւ անփոփոխ ուժ մը, արժէք մը դառնալու ։

8.— Ուխտեալ դերի մը մեղքերու մացառուտքին մէջ կալանուած՝ Աստուծոյ ու աղօթքին ձգած է իր փրկութեան ճակատագիրը, կեղծիք դառնալու աստիճան անհողութեամբ եւ բառամթերքի մախողութեամբ ։

9.— Ջենք տեսներ Նարեկացիին էութեան մէջ աստուածայնութեան վսեմութիւնն ու վեհանձնութիւնը, կարենալ բաժին հանելու համար իր նմաններուն ։

10.— Նարեկացիին շնորհուած չէր մարգարէաշունչ հոգետեսի բնազդը, ոչ ալ ստեղծագործ երեւակայութիւնը, որոնք մեծ բանաստեղծներու յատկանիշներն են ։

11.— Իցիւ թէ հայ ժողովուրդը անցեալին մէջ եւ այսօր ալ, իր բարձին տակ պահած ըլլայ Նարեկներու տեղ, Հաւատքի եւ Ներշնչումի վաւերական ուրիշ բանաստեղծական աղբիւրներ, որոնք դժբախտաբար անտեսուած են անցեալին մէջ եւ կ'անտեսուին այսօր ալ։ (Բոլոր ստորագծումները մերն են)։

Այս տողերը կը գրուէին եզրակացնելու համար որ բանաստեղծ Միսաք Մեծարենց չէր կրնար ազդուած ըլլալ Նարեկացիէն, որու գործին մէջ չկան բանաստեղծական տարրեր եւ ոչ ալ կրնար ընդունիլ զայն իբրեւ մեծ բանաստեղծ ։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ հայ կրթական հիմնարկութեան գիւանը կը հաղորդէ թէ երկու ծանօթ Ամերիկահայեր՝ Հէրի Նորեան (Նիւ Ճըրզիէն) եւ Աւետիս Գարակէօզեան (Քալիֆորնիայէն) անդամ արձանագրուած են Հայ Կրթ. Հիմնարկութեան ։

Հիմնարկութիւնը երկու պատկառելի կտակներ ստացած է բայց կտակակատարները ուզած են անանուն մնալ ։

ՋԱՆՏՎՈՒՐԹԻ մէջ (Հոլանտա), ութսուն տարեկանին մեռած է Գաբրիէլ Իփէքճեան, բնիկ Իզմիրցի։ Հանգուցեալը՝ 36 տարի է հաստատուած էր Հոլանտա եւ այդ երկար ժամանակաշրջանին միշտ աջակցած է որեւէ ազգային ձեռնարկի կամ Հայու։ Ծանօթ եւ բոլորէն սիրուած անձ մըն էր որ միշտ օգտակար եղած է իր հայրենակիցներուն ։

ԳԱՀԻՐԷ հասած է ծանօթ երգիչ Արմէն Կիրակ, որ Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Պոլսէն եւ Պաղտատէն ետք, համերգներ պիտի տայ Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա ։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Վերոյիշեալի Թոռներէն մէկը՝ Պենճամին Հարիսըն, որ նախագահ ընտրուեցաւ 1889ին, պատմութեան մէջ ծանօթ մնաց իր տարօրինակ մէկ սովորութեամբ ։ Ցուրտ ըլլար թէ անձրեւ, ամէն գիշեր, ժամը 10ին, Սպիտակ Տունէն դուրս կ'ելլէր եւ առանձին ու առանց հսկողութեան, « պտոյտ » մը կը կատարէր, տասնըհինգ քիլոմեթր քալելով ։

ԼՌԱԿԵԱՑ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Մարզանքի մոլի էր նաեւ Նախագահ Քալվին Քուլիճ, որ «լռակեաց Քալվին» կը կոչուէր, շատ հազուադէպօրէն խօսելուն համար։ Քուլիճ Սպիտակ Տան դետնափոր սենեակներէն մէկուն մէջ դնել տուած էր բնական մեծութեամբ ձիու նըմանակ մը եւ ամէն առտու, հոն կ'երթար ու... ձիավարժութիւն կ'ընէր, գործի սկսելէ առաջ։ Ձին մեքենականութիւն ունէր եւ վազքի նման շարժումներ կ'ընէր։

ՄՍԱԿՈՑԸ

Միացեալ Նահանգներու նախագահներէն ամենազէր նախագահի ոչ այնքան նախանձելի մրցանիշը մինչեւ այսօր կը պատկանի Ուիլեըմ Հաուըրտ Թաֆթին, որ իրական մսակոյտ մըն էր, 150 քիլօ ծանրութեամբ ։ Բայց, հակառակ ասոր, սքանչելի հեծեալ էր եւ անպարտելի ըմբիշ ։

Ընդհակառակն, նախագահ Թէոտոր Ռուզվէլթ, «մեծ Թէտոն», որ նախագահ եղաւ 41 տարեկանին (ոչ թէ ընտրութեամբ, այլ՝ փոխ – նախագահ ըլլալով եւ յաջորդելով նախագահ Մաք Քինլէյին՝ որ մեռաւ) ամերիկացի նախագահներէն ամէնէն նրբամարմինը եւ ամէնէն ճկունն էր։ Զուգթակի պէս նուրբ եւ ուղիղ էր — ինչպէս կ'ըսէին այնատեն ։ Ռուզվէլթ շատ հոգ կը տանէր իր դիմաստութեան, հետեւելով ըմբշամարտի եւ կռփամարտի ։ Օր մը, կռփամարտի հանդիպման մը ընթացքին, քիչ մնաց որ կորսնցնէր մէկ աչքը ։ Բայց, ատիկա չըզգաստացուց զայն եւ ան մինչեւ ծերանալը շարունակեց կռփամարտիլ ։

ԱՄԷՆԷՆ ՎԱՅԵԼՈՒՉԸ

Այսուհանդերձ, ամերիկացի նախագահներուն մէջ վայելչութեան մրցանիշը կը պատկանի Չեսթըր Ալէն Արթըրին, որ 1881ին յաջորդեց սպաննուած նախագահ Կորֆիլտին։ Արթըր, հանդերձարանին մէջ ունէր ութսուն զգեստ։ Ծանօթ էր նաեւ իբրեւ լաւ ուտող։ Կ'ըսէր. «Կեր, խմէ, եւ միշտ ուրախ եղիր։ Այսպէսով շատ պիտի ապրիս»։ Բայց, Սպիտակ Տան մէջ հաստատուելէ տարիուկէս ետք, մեռաւ երիկամունքի հիւանդութեան հետեւանքով ։

ՁԱԽՈՂԱԾ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Միացեալ Նահանգներու ամէնէն տաբօրինակ նախագահներէն մէկն ալ, անտարակոյս, զօրավար Ուիլլիս (Ուլիսեւս) Կրանտն էր։ Ազգամիջեան պատերազմի հերոսներէն էր, բայց, իբրեւ նախագահ չարաչար ձախողեցաւ։ Աւելին ։ Մտաւ բազմաթիւ տնտեսական ձեռնարկներու մէջ, որոնք ոչ միայն վնասեցին իր վարկին այլ նաեւ՝ տնտեսապէս սնանկացուցին զինք։ Իր տնտեսական սուր խնդիրը դիմագրաւելու ուրիշ կերպ չգտնելով՝ որոշեց գրի առնել իր յուշերը ։ Հակառակ անբուժելի հիւանդութենէ տառապելուն, գործի լծուեցաւ եւ գիրքը աւարտեց իր մահէն հազիւ չորս օր առաջ։ Գիրքը հրատարակուեցաւ եւ բացառիկ յաջողութիւն արձանագրեց։ Նախագահի այրին, 450 հազար տոլար հեղինակի իրաւունք գանձեց եւ այսպէսով կրցաւ թէ ամուսինին պարտքերը վճարել եւ թէ մինչեւ մահը արժանավայել կեանք մը ապրիլ ։

ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՆԵՐԸ

Զուարթ եւ խիկապէս ամերիկեան բանով մը վերջացնելու համար յայտնենք թէ՝ նախագահներ Կրանտ եւ Ֆրենքլին Փիյըրս միակ նախագահներն են, որ նախագահական պաշտօնի վրայ գտնուած շրջանին ձերբակալուեցան, շրջագայութեան կանոնները անտեսած ըլլալու յանցանքով։ Նախագահ Կրանտ ձերբակալուեցաւ, օր մը, Ուաշինկթընի կեդրոնական փողոցներէն մէկուն մէջ ձիուն արագ վազելուն համար իսկ նախագահ Փիյըրս ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ, նախագահական կառքը չափէն աւելի արագ կը սուրար ...։

Թրգմ. ՎԷՆ

Ափրիկեան երկրի մը ներկայացուցիչը օդանաւով Նիւ Եորք կ'երթայ՝ Միացեալ Ազգերու ժողովին մասնակցելու համար։ Ճամբու ընթացքին կ'անօթենայ եւ օդանաւին պաշտօնէուհին կանչելով կ'ըսէ.

— Օրիո՛րդ, անօթի եմ։ Կը հաճի՞ք ցուցակը տալ ինծի ։

Պահ մը վերջ, օրիորդը կը վերադառնայ եւ ճաշացուցակը կուտայ անոր ։

Ափրիկեցին կը նայի եւ կ'ըսէ ։

— Ասիկա չէ իմ ուզածս, օրիորդ, այլ՝ ճամբորդներուն ցուցակը ...։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԹԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Մտածելով Օլիմպիայի մասին՝ նա իրեն աւելի անյարմար եւ պատասխանատու էր զգում Բիւզանդիայի առաջ ։ — Ի՞նչ կ'ասեն եւ ի՞նչ վերաբերում կ'ունենան այնտեղ եւ անձամբ կայսերն ինքը...

Թագուհու մահուան յաջորդ օրն իսկ յատուկ ճեպընթաց սուրհանդակների միջոցով Հազարապետը բիւզանդական արքունիքին ուղարկել էր մի նամակ, որի մէջ, Օլիմպիայի մահուան լուրը հաղորդելով, գրել էր նաեւ, թէ հանգուցեալ թագուհին, որ մեր երկիրը կապում էր բարեկամութեան կապերով, նրա մահից յետոյ եւս մեր երկիրների բարեկամութիւնը կը մնայ հաստատ, անխախտ եւ տեւական » : ... Այս նամակին ի պատասխան՝ տասնըհինգ օր յետոյ Բիւզանդիոնից՝ եկաւ մի երիտասարդ պալատական՝ իր ուղեկիցներով։ Սա հետը բերել էր կայսեր ցաւակցական նամակը, «որը նա յատուկ ձեւով—կրծքին ու ճակատին դնելով — յանձնեց Արշակին, իր կողմից եւս ցաւ յայտնելով. ապա հետաքրքրուեց Օլիմպիայի մահուան հանգամանքներով ։

Երբ Հազարապետը պատմեց Օլիմպիայի յանկարծակի մահը (խօսք չասելով մահադեղի մասին)՝ նա այնուհետեւ ուզեց իմանալ, թէ ի՞նչ արամադրութիւն ունի հայ արքունիքը Բիւզանդիայի նկատմամբ ։

Հաւաստիանալով, որ Արշակը եւ նրա աւագանին բարեկամաբար են տրամադրուած դէպի Բիւզանդիան՝ նա բաւարարուեց եւ յետոյ այցելեց Թագուհու գերեզմանը, շրջեց մայրաքաղաքում, մնաց եւս երեք — չորս օր, ու հետաքրքրուելով Հայաստանի մրգերով ու ձիերով։

Ապա մեկնեց, հետը տանելով եօթը ձիարեւ միրգ, հայկական գորգեր եւ ընծաներ, ինչպէս նուէր կայսեր։ Մեկնելիս այդ երիտասարդ դեսպանը յայտնեց, թէ այս մահով ամենեւ պիտի ամրանայ Բիւզանդիայի եւ Արմենիայի բարեկամութիւնը ։

— Անշուշտ, — ասաց Արշակը ։ — Մենք եղել ենք բարեկամ եւ կը լինենք յաւէտ։ Ուստի կը խնդրէի, տէր պատուելի, կայսեր հաղորդել իմ եղբայրական ողջոյնը ։

Բիւզանդական դեսպանը խոնարհում արաւ եւ մեկնեց ։

Թէ՛ կայսեր նամակը եւ թէ՛ այն, որ դեսպանը մեկնեց առանց ծանր տպաւորութեան՝ թէպէտեւ զգալի թեթեւութիւն բերին Արշակին, բայց եւ այնպէս թագուհու մահուան պատճառած անախորժութիւնը չվերջացաւ ի սպառ, չնայած նրան մխիթարելու էին գալիս ամէն օր ծանօթ եւ անծանօթ նախարարներ, ազատներ (դրանց մէջ չերեւացին ոչ Արծրունին, ոչ Կամսարական նախարարները եւ ուրիշ մի քանիսը, ինչ նրան առիթ տուեց մտածելու, որ նրանք « չար են խորհում անշուշտ»), իսկ պալատականները ամէն օր գրեթէ, որոշ ժամերի, երբ Թագաւորն ինքը ցանկանում էր, շրջապատում էին նրան, գրուցում տարբեր նիւթերից՝ արքայի վիշտը ցրելու նպատակով։ Եւ Ո. չակի օրերն անցնում էին իրար նման, ...պալատոնները զեկոյց, պետական ընթացիկ գործեր եւ մխիթարանքի եկած մարդիկ ։

Օրընդմէջ Թագաւորին այցելում էր Վասակ սպարապետը՝ միշտ խօսք բանալով բանակը լրացնելու եւ զինելու իր ծրագրի մասին, լաւ իմանալով, որ բանակի զօրացումը արքային հետաքրքրում է առանձնապէս ։

Իսկ Հազարապետը Թագաւորին զբաղեցնում էր ներքին կեանքի խնդիրներով. անախորժ դէպքերն ու երեւոյթները թաքցնելով՝ խօսում էր միայն հաճելի բաներից — բերքը առատ է լինելու, այս տարի կ'ունենան անհրաժեշտ պաշար զօրքի համար, համբարակները լցնելու համար. երկրում պակասել են յանցագործութիւնները ... Նոյնպիսի եղանակով էին մխիթարում Արշակին նաեւ թագաւորի սպասաւորները, ... Բագրատունին ու Հայր – Մարդպետը ։

Առաջինն իր զրոյցները վերջացնում էր կրկնելով, «Յուսով եւ հաւատով եմ, արքայ. որ սա կը լինի քո վերջին վիշտը»... Իսկ Հայր – Մարդպետը աւելացնում էր. «Վշտերը գնայուն են. արքայ, կեանքը մնայուն ։ Այս է աշխարհիս օրէնքը յաւիտենական »... Ասենք, ի դէպ, որ Մարդպետն ինքը բնաւ վշտացած չէր այդ մահով, որովհետեւ զգացել էր, որ Օլիմպիան չէր համակրում իրեն եւ երբեք չէր դիմում որեւէ հարցով, ինչպէս պալատի կառավարչի, այնինչ միւս աւագներից հետ զրուցում էր սիրով ։

Սակայն Արշակին աւելի հաճելի էին իշխան Անդոքի այցելութիւնները։ Սա, որ մտադիր էր, Վրաստանից վերադառնալուն պէս, դառնի հետ մեկնել Բիւզանդիա — չկարողացաւ ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Հայկանոյշ Գիւլխանդանեանէ իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Աբրահամ Գիւլխանդանեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ քսան Ն. Ֆ.

ԾԱԽՈՒ Է ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառով ծախու է նպարավաճառի խանութ մը, որ ունի խոհանոց մը եւ հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը վրան: Վարը՝ երկու մթերանոց եւ մէկ կառատուն: Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ կամ հեռաձայնել՝

49.51-58 A Décines (Isère).

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՏԱՐ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԽԱՆՏԱՆԵԱՆԻ

(ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ)

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովին կողմէ:

14 Յունուար, Շաբաթ կէս օրէ վերջ, ժամը 17ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ,

11, Square Alboni, Paris (16e)

Métro Passy

Հասարակութիւնը սիրով կը հրաւիրուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Տիկին Օսէթ Փափազեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գ. Գ. Ա. Տէր-Զաքարեան, Մ. Ճինկեան 20ական Ն. Ֆ., Դանիէլեան 15, Մ. Ասլանեան 10 եւ Մ. Եավէր (դպրախումբին) 20 Ն. Ֆ.:

× Կիրովականէն Աւեւյա, Ամալիա, Աստա Գօզասեան կը փնտռեն իրենց հայրը Արմենակ Այվազի Գօզասեանը: Հասցէի համար դիմել եկեղեցի:

ԿՈՉ

Ճիպէյլի Նախկին Սաներու Կեդր. յանձնախումբ մը կազմուած է Պէյրութի մէջ, որ ձեռնարկած է հատորի մը հրատարակութեան: Այս առթիւ կոչ կ'ընենք, 1923ին Ֆրանսա եկած աւելի քան 300 որբերուն որ եթէ Ճիպէյլի որբանոցի կեանքէն յուշեր ունին, կամ պատկերներ, յարաբերութեան մէջ մտնեն առժամեայ վարչութեան հետ, հետեւեալ հասցէին՝

M. GURECHIAN

149, Rue de Belleville, Paris (19e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ն. Ֆ. Գ. Ժ. Զիլինկիրեանէ իր օդափոխութեան կայանին համար:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է երեսուն Ն. Ֆ. Տիկին Թ. Մարխասեանէ, Ամերիկա իր մեկնումին առթիւ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Գ. Գ. Ա. Աւագեան 50 Ն. Ֆ., Գօյաճեան 50 Ն. Ֆ., Մարկոսեան, Հայկ Սարաճեան, Ա. Խանճեան երեսունական Ն. Ֆ., Խորասանճեան քսան, Սանոյեան երեսուն, Վարդանեան քսան, Տիկիններ՝ Լ. Սալմասլեան տասը, Սեղբոսեան, Ս. Զատիկեան (Իսի լէ Մուլինօ), Գ. Գ. Կ. Մեծգլուխեան, Օ. Նարկիզեան, Օգսէն Մուրատեան, Խաչիկ Խաչատուրեան, Միհրան Հօտաղեան, Միսաքեան (Քլամառ), Յարութիւն Գաղտասարեան տասնական Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Նախընտրաբար այր եւ կին մը կամ կին մը հաստատութեան մը մէջ իբրեւ խոհարար կամ հանդերձատան աշխատանքներու համար:

Դիմել՝ Հայ Ընծայարան:

3, Ave. Grandchamp, LE PECQ

TEL. 963.01 72

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ		
Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ		
Տարեկան 12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ 7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, Յունուար 15ին, Կիրակի ժամը 15.30ին, Ռիւ Ժէյի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին: Դպրոցի աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի:

1.—Յիսուսի Ծնունդը՝ կենդանի պատկեր, նոր երգերով:

2.— Ծաղիկներու մենախօսութիւնը՝ երգախառն սիրուն պատկեր (մէկ արար):

3.— Կաղանդ պապան կուգայ (արտամախօսութիւն, մէկ արար):

Խմբերգ, երգ եւ արտասանութիւն:

Կաղանդ պապայէն նուէր պիտի ստանան սրահին մէջ ներկայ եղող բոլոր պզտիկները:

Սիրով կը հրաւիրուին, Վիզզօզի, Լանսէյլի եւ Ռընաժի հայրենակիցները իրենց պզտիկներով:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանական յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէ Քասէի վերնայարկը:

Կը խօսի Արժանթինի «Նոր Կեանք» թերթին խմբագրապետ Գ. ԿԷՕՆՃԵԱՆ:

Նիւթ՝ «Սփիւռքը հետաքրքրող հարցեր»:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, հայածէս պատարագ ու քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն:

Պիտի պատարագէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ:

Պիտի քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ (մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան Հայ կղերանոցի):

Նիւթ՝ «Հրաշքին նպատակը»:

Կարճ ալիք՝ 31.10, 25.55 եւ 19.84:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Արհիապատիւ Կարապետ Գերպ. Ամատունիի Եպիսկոպոսական իշխանութեան տասնամեակի հանդիսութիւն՝ քահանայապետական ուխտ Գերպ. Փոլ Գերթոլինի ձեռքով:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն 2:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Compagnons du Rythme

ԲԻՒՖԷ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 16ին վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւն.:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի մանկական թատերախաղ մը՝

« ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄՍՈՒՐ »

Իսիի գաղութէն եւ ծնողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, քաջալերելու համար դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 12ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում եւ ընտրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Ճիպէյլի որբանոցի նախկին սաները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ռեժան քաֆէի վերնայարկը, մեթրօ Քասէի ճիշդ դիմացը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեէօ – Քաշանի Մուրատ խումբին կողմէ:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 16ԷՆ 23, ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ, 17 ՐԻՒ ԳԼԷՕ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԲԻՒՖԷ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

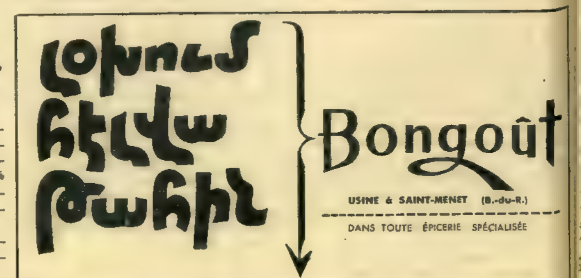

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1961

JEUDI 12 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9000 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4801

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

1960 Մայիս 27ի անարիւն յեղափոխութիւնը վերջ էր տուած Թրքական առաջին հանրապետութեան, հիմնուած 27 Հոկտեմբեր 1923ին։

Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլի զինուորական կառավարութիւնը ամբողջ եօթը ամիս խարխափումի մէջ էր եւ ճամբայ կ՚որոնէր՝ հաստատ հիմերու վրայ դնելու համար նոր վարչաձեւը։

Յեղափոխութեան վաղորդայնին տեսնուեցաւ, որ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէին մէջ ամէնէն աւելի միասնականութիւնն է որ կը բացակայէր։

Փոքրամասնութիւնը, — 14 հոգի — բաղկացած աւելի երիտասարդ սպաներէ, կ՚ուզէր երկարաձգել զինուորական բացարձակապետութիւնը։ Մինչ զօրավար Կիւրսէլ՝ հաւատարիմ առաջին օրերու իր հանդիսաւոր խոստումին՝ կ՚ուզէր կարելի եղածին չափ շուտ վերջ տալ զինուորական վարչակարգին եւ իշխանութիւնը յանձնել սահմանադրական օրէնքով ընտրուելիք խորհրդարանին եւ անկէ բխելիք գործադիր մարմնին — կառավարութեան։

Կիւրսէլի տեսակէտը յաղթեց։ Գնդապետ Թիւրքէշ եւ 13 ընկերները քաղաքավար ձեւով ճամբու դրուեցան... արտասահմանի մէջ պաշտօնի կոչուելով։ Անկէ առաջ դահլիճի անդամներն ալ վմաքրագործումի էին ենթարկուած։ Ու նաեւ հանգստեան կոչուած՝ հազարաւոր սպաներ։

Այժմ վճռական քայլ մը եւս առնուած է դէպի երկրորդ Հանրապետութիւն։

Կեանքի կոչուած է 271 անդամէ բաղկացեալ Սահմանադիր ժողով մը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ ունին երեք քաղաքական կուսակցութիւնները — Հալք, Միլլիյէթ եւ Հուրրիյէթ։ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը բոլորովին վլուծարքի ենթարկուած ըլլալով, հաշուէ դուրս ձգուած է։

Սահմանադիրին ներկայացուցիչներ տուած են նաեւ զանազան կազմակերպութիւններ՝ մասնագիտական եւ արհեստակցական։ Տասը անդամներ ալ նշանակուած են Կիւրսէլի կողմէ, որոնցմէ մէկը հայուհի մըն է, Օր. Հէրմինէ Գալուստեան, տնօրէնուհի Բերայի Էսաեան աղջկանց վարժարանին։

Կառավարութիւնը հրաժարեցաւ Յունուար 3ին, նախ քան հանդիսաւոր բացումը Սահմանադիր ժողովին, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 7ին։

Նորակազմ դահլիճին մէջ մտան նախկին անդամներէն 12 հոգի։ Մնացեալ եօթը նախարարներէն երկուքը կը պատկանին Հալք կուսակցութեան, մէկը՝ Միլլիյէթի։

Թուրք երկրորդ Հանրապետութիւնը հիմնուած պիտի ըլլայ եղբ ժողովրդավարութեան վրայ եւ պիտի յարգէ «իրաւունքը, արդարութիւնն ու քաղաքացիական առաքինութիւնները», համաձայն Կիւրսէլի պատգամին։

Երեսփոխանները իրենց հանդիսաւոր երդումով կը խոստանան «ոչ մէկ ճիգ խնայել պահպանելու համար հայրենիքին անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը, ապահովելու՝ ազգին բարեկեցութիւնը եւ յարգելու՝ ժողովրդավարութիւնն ու մարդու իրաւունքները»։

Գեղեցիկ խօսքեր, վեհ սկզբունքներ, փոխ առնուած արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներու բառարանէն։ Անցեալի փորձերը ցոյց կուտան սակայն, որ նման երդումներ պարզապէս աչքի փոշի ցանելու կը ծառայեն։ «Իրաւունք, արդարութիւն, ժողովրդավարութիւն» դեռ շատ հեռու են Թուրքերու մտայնութենէն։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

—o—

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Անգարայի Սահմանադիր ժողովի բացման նիստին մասին. —

Ուրբաթ, 6 Յունուար, շատ խիտ միջոցներ առնուած էին ժողովին նորակառոյց շէնքին ներսը եւ դուրսը։

Երբ Ինէօնիւ սրահ մտաւ, ներկաները մասամբ ոտքի ելան եւ երկարօրէն ծափահարեցին։ Ինէօնիւ պիտի նստէր դիւան մօտ, բայց գնդապետ Քարաքայ զայն առաջնորդեց ամպիոնին առջեւ, մինչ լուսանկարիչները անդադար լոյս կը վառէին։

Զօր. Էօզտիլէք, ֆրաք հագած, բարձրացաւ ամպիոն եւ կատարեց ժողովին բացումը։ Նուագախումբը հնչեցուց Անկախութեան քայլերգը։

Յետոյ Էօզտիլէք յայտնեց թէ բժիշկները չէին արտօնած որ նախագահ Կիւրսէլ անրկայ գտնուի բացման հանդիսութեանց։ Իրեն տրուած ըլլալով բացումը կատարելու պաշտօնը, կարդաց Զօր. Կիւրսէլի պատգամը.—

«Ժողովրդավարութեան վերջին փորձը դէշ արդիւնք տուաւ երկիրը դէպի սլլիտակա ու բարոյական քայքայում առաջնորդուեցաւ կարգ մը արկածախնդիր եւ անփորձ մարդոց կողմէ»։ Այսօր յեղափոխական կառավարութիւնն է, որ իրեն նպատակ ընտրած է հիմնել երկրորդ հանրապետութիւնը։ Ձեր մէջ կան կուսակցականներ եւ չէզոքներ։ Բայց կասկած չկայ թէ դուք պիտի քննէք հարցերը ոչ թէ ձեր կուսակցութեանց, այլ ազգային շահերու տեսակէտով։ Ձեր առաջին գործը պիտի ըլլայ պատրաստել ընտրական օրէնք մը, որ հաշտ ըլլայ երկրին իրականութեանց, երկիրը դնելով ընտրութեանց պատրաստ վիճակի մը մէջ»։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ ժողովին երիցագոյն անդամը, Թեւֆիք Չէքէ, գրաւեց նախագահական աթոռը եւ «յանուն Աստուծոյ» բացաւ ժողովը։ Սկսաւ երդման արարողութիւնը, «պատրաստելու համար նոր Սահմանադրութիւնը ժողովրդավարական եւ աշխարհական (լայիք) հիմերու վրայ, ամենակարճ ժամանակի մէջ»։

Ամէն երդում կը վերջանար ծափով։ Ինէօնիւի երդումին ծափահարութիւնը ցոյցի ձեւ առաւ, սակայն։

Այս ժողովը տեւեց չորս ժամ 58 վայրկեան։

Նիստէն եւք պատուիրակութիւն մը գնաց Զօր. Կիւրսէլի մօտ, արագ ապաքինում մաղթելու։

<hr>

Հակատակ Դեմոկրատ կուսակցութեան «լուծարքին», կը թուի թէ Մենտերէսի կուսակիցները կարեւոր թիւ մը կը կազմեն երկրին մէջ։ Մասնաւորաբար մոլլաները, հօճաները, ռամիկ մոլեռանդ իսլամները, գիւղացիներն ու ... Քիւրտերը։ Դեկտեմբեր 25ին Անգարայի մէջ ձերբակալուած 65 հոգիները կ՚ամբաստանուէին իբրեւ դեմոկրատ եւ... յետադիմական։ Իսկ Անգարայի մէջ զինուորական ատեանին առջեւ կը դատուին անկախութեան կողմնակից 49 Քիւրտեր։

Յեղափոխութենէն եօթնուկէս ամիս վերջ կացութիւնը կը պայծառանայ հետզհետէ. Իսմէթ Ինէօնիւի աստղը հետզհետէ կը փայլի։

Թուրքերը կը վերադառնան իրենց հին սէրերուն։ Կարօտցած են Հալքն ու իր դիկտատորական վարչաձեւը։

Բարի՛ վայելում։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Վաթան»ի աշխատակիցներէն մէկը, Մեսուտ Էօզտիմիր, որ այս շրջանին ուսումնասիրական պտոյտ մը կը կատարէ «արեւելեան նահանգներուն» մէջ, — հայկական նահանգները, — շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ «Քիւրտերէն խօսող բնակչութեան մասին»։

Այսպէս, Հաքքեարիի բնակչութեան հարիւրին 98.85ը կը խօսի Քիւրտերէն լեզուով։ Նոյնքան բարձր է համեմատութիւնը հետեւեալ նահանգներուն մէջ.—

Վանի մէջ՝ 74.5 առ հարիւր։ Պինկէօլ՝ 94.40, Տիյարպաքըր՝ 70.41։ Պիթլիս՝ 67.74։ Մուշ՝ 64.70։ Սղերդ՝ 64.40։ Էլ-Ազիզ (Խարբերդ) 51.88։ Մարտին՝ 61.80։

Ի՞նչ կը հաստատէ այս բարձր համեմատութիւնը, — խորհրդածութիւնը կը թողունք Թուրք գիտունիկներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ դուրս ելլելու համար՝ անցագիր պէտք է առնել ներքին, արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւններէն; — ինչ որ չափազանց կը դժուարացնէ արտասահման ճամբորդութիւնը։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքապետարանի վանձին ճանփերէն եւ արճճի ձեւքա դանակով կը ծակեն Աթաթիւրքի արձանին գլուխը ու վիզն կը կախեն շատ ազեղ բովանդակութեամբ գրութիւն մը։

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐՈՒ պաշտօնանկ դասախօսներուն հարցը դարձեալ վերաքննուեցաւ եւ ի վերջոյ որոշուեցաւ օրակարգէն դուրս հանել այս հարցը, ինչ որ կը նշանակէ թէ 147 դասախօսները վերջնապէս կը հեռացուին համալսարաններէն։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ Գ. բանակի հրամանատար Զօր. Ճէլալ Ալքոչ ցամաքային ուժերու հրամանատար նշանակուեցաւ, փոխարինելով Զօր. Ալաքուշը, որ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութեան կոչուեցաւ։

ՄԱՔՍԱՏՈՒՐՔԸ հարիւրին հարիւր համեմատութեամբ բարձրացուց Անգարայի կառավարութիւնը։ Այս բարձրացման հետեւանքով, թէեւ պետական հասոյթը պիտի աւելնայ, բայց սղութիւն ալ պիտի աւելնայ։ Նախարարաց Խորհուրդը տակաւին իրաւունք ունի աւելի բարձրացնելու։ Մաքսատուրքի յաւելման ենթակայ են գինիները (45 առ հարիւր յաւելում կրած), համբուրական պիւռէք (15 առ հարիւր), մուշտակեղէն (200 առ հարիւր), թուղթ (25), գրամեքենայ (15), հեծիկ = պիսիքլէթ (40), ակնոցի շրջանակ (30), թեւի ժամացոյց (50)։ Կարգ մը մաքսատուրքեր ալ ջնջուած են,— ներքնազգեստ, այլ մարդու եւ մանուկներու հագուստ, աղջիկներու եւ կիներու հագուստ, սեղմիրան, գօտի։

ԵՆԳԱՄՈՒՏԻ ՏՈՒՐՔԻ ենթակաները պարտաւոր են յայտարարելու իրենց հարստութիւնը։ Հողի եւ շէնքի տուրքերը եւս բարձրացուած են։ Այս յաւելումները պետութեան պիտի ապահովեն 250էն մինչեւ 300 միլիոնի հասոյթ մը։

^

Համաձայն Սահմանադրութեան յօդուածին որ անկուսակցական մը կը պարտադրէ իբրեւ խորհրդարանի նախագահ, այդ պաշտօնին ընտրուեցաւ հանգստեան կոչուած զօրավար Քարիմ Օրպէյ։ Ծնած Իզմիր 1885, Օրպէյ առաջին աշխարհամարտին Էնվէր Փաշայի թիկնապահը եղած է։ Ապա 1944էն 46 ընդհանուր պետն էր սպայակոյտի եւ 1950էն ի վեր հանգստեան կոչուած։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԳՏՆԵԼ

Պրիւքսէլէն հասած լուրերը ցոյց կուտան, թէ երկու կողմերն ալ՝ կառավարութիւն եւ ընդդիմադիր ընկերվարականները, կ՚ուզեն վերջ տալ, չորս շաբաթէ տեւող գործադուլին եւ անոր առեղծած ծանր հետեւանքներուն։

Խորհրդարանի վերջին նիստին, նախկին վարչապետ եւ ընկերվարականներու պարագլուխ Ֆան Աքէր բարեփոխեալ յօդուած մը առաջարկած է կառավարութեան «մէկ հատիկ օրէնքին» նախագիծին մէջ, թէեւ այդ յօդուածը շատ համեմատական արժէք մը կը ներկայացնէ։ Ֆան Աքէր կը յայտարարէ թէ համաձայն է օրէնքին Ա. գլուխին տնտեսական ծաւալման մասին բայց կ՚առաջարկէ որ երկրորդ գլուխը, որ կը վերաբերի աշխատանքի եւ պաշտօնի, բարեփոխուի հետեւեալ պարբերութեան յաւելումով.— Աշխատանքի նախարարը պարտաւոր ըլլայ գործադրելի մանրամասնութիւնները ձեռնհաս յանձնախումբին ենթարկել։

Ընկերվարական պարագլուխը այս առթիւ համերաշխութեան եւ լայնախոհութեան կոչ ըրած է։ «Կառավարութիւնը լաւ կ՚ընէ կարգ ու կանոնը պահպանելով, սակայն, ներկայ պայմաններուն տակ ամէն ոք ճիգ պէտք է ընէ բանակցելու։ Գործադուլը կրնայ երկար տեւել յատկապէս կարգ մը կարեւոր կեդրոններու մէջ»։ Իր կարգին վարչապետ Էյսքէնս ամպիոն բարձրացած եւ համաձայնած է որ ընկերվարականներու ներկայացուցած բարեփոխեալ յօդուածը քննութեան առնուի յանձնախումբին կողմէ, վերստին։ Անդրէ Ռընար կը պնդէ որ բարեփոխումը բաւարար չէ, օրէնքը բոլորովին պէտք է վերնայ։

Միւս կողմէ, ընկերվարականներու կոմիտէն պաշտօնական յայտարարութեամբ մը պախարակած է «գործադուլին հետ կապ չունեցող բռնութեան արարքները»։ Աւելցնելով, սակայն, թէ ստեղծուած կացութեան պատասխանատուն «վարչապետին յամառութիւնն է»։

Պրիւքսէլի մէջ երեք հազար բանթողներ խաղաղ ցոյց կատարած են, իսկ Լիէժի եւ Հէնոյի շրջանը գործադուլը կը շարունակուի, Գերմանիայէն եկած Պելժ ուժեր Զօրինած զրկուած են, պահպանելու համար կարեւոր կեդրոնները։ Գործադուլին ի վեր 1037 ահաբեկչական արարքներ կատարուած են, կը հաղորդէ Ներքին նախարարը։ Կարգ մը ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը։ Օրակարգի հարցերն են. 1960ի երկրագործական ծրագիրը եւ երկրագործութեան զարգացման համար ձեռք առնուելիք միջոցները։ Ըստ խորհրդային կարգ մը թերթերու եւ պաշտօնական կարգ մը յայտարարութիւններու երկրագործական տագնապ մը զգալի է Խ. Միութեան մէջ։

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ լրտեսական մեծ ցանց մը երեւան ելած է։ Նաւային Նախարարութեան հինգ բարձր պաշտօնեաներ, կարեւոր փաստաթուղթեր յանձնած են օտար պետութեան մը։ Ոմանց համար Խորհրդ. Միութեան հաշուոյն կ՚աշխատէին։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ փափաք յայտնած է որ Լեհաստանի եւ Գերմանիոյ մերձեցումը իրականութիւն դառնայ։ Միւս կողմէ դիտել տուած է թէ Ասիա կրակի մէջ է եւ կրնայ վարակել Եւրոպան։

ԲՌՆԱԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ա.

Նիւթիս անցնելէ առաջ, թերեւս աւելորդ չըլլայ ընդգծել որ եմ նախընտրեցի «բռնադիր աշխատանք» բացատրութիւնը գործածել, փոխանակ պարտադիր աշխատանքի կամ տաժանակիր աշխատանքի՝ ինչպէս սովորաբար կ'ըսեն տակաւին վաղեմի սովորութեամբ մը։ Ըստ իս, «պարտադիր» որակումը լիովին չի տար բռնութեամբ կատարել տալու իմաստը։ Պարտադիրը, ընդհանուր առումով, օրէնքի մը պարտադրած եւ օրէնք մը յարգելու համար կատարուածն է։ Իսկ ամէն բռնադատեալ աշխատանք անպայման փիզիքապէս տաժանելի չէ։ Թէեւ բռնաբարուած ազատութիւնը եւ ազատ կամքին պարտադրուած բռնութիւնը միշտ ալ տաժանք է մարդ էակին եւ իր գիտակցութեան համար։

Ստալինի մահէն ետք, 1953էն ի վեր Խորհրդ. Միութեան վարչական մեքենային փոփոխութիւններու կարեւորներու շարքին պէտք է դասել, գէթ մեզի եւ արեւմտեան մտայնութեամբ մարդոց համար, բռնադիր աշխատանքի դրութեան մէջ կատարուած բարեփոխութիւնները։

Հաւաստի աղբիւրներու եւ ճշգրիտ իրողութիւններու պակասը սակայն պատճառ եղաւ որ կատարուած բարեփոխութիւնները անհրաժեշտ չափով չհրապարակուին՝ առ ի գիտութիւն շահագրգռուողներուն եւ դայթակղեալ մտաց։

Արդէն, որեւէ մարզի մէջ, խորհրդային գոց գիրքը կարդալու եւ կարենալ անաչառ վերլուծում մը ընելու համար, միշտ ալ անհրաժեշտ է զանազան աղբիւրներու տուած առաւել կամ նուազ վաւերական, շատ յաճախ հակասական տեղեկութիւնները բաղդատել, քննական միտքով մօտենալ զատելու համար իրաւը սխալէն, կարելին անկարելիէն։ Տողերուն վրայէն աւելի, տողերուն ետեւէն պէտք է կարդալ հաւանական իրողութիւնը, հասնելու համար եզրակացութեան մը՝ որ գէթ մեզի համար ընդունելի ցոլարանն ըլլայ աներեւոյթ ճշմարտութեան։

Ներկայ հարցին առնչութեամբ, բարեբախտաբար «կեդրոնացման կայաններու դէմ պայքարող միջազգային յանձնախումբը» որուն կեդրոնը Պրիւսէլ հաստատուած է, վերջերս հրատարակեց իր տեղեկագիրը՝ զոր ես ալ թղթատելու առիթն ունեցայ եւ որուն տեղեկութիւնները կ'օգտագործեմ ներկայիս համար։

Յանձնախումբին տեղեկագիրը տարիներու պրպտումներու, զանազան միջոցներով կատարուած քննութիւններու, ստուգումներու արդիւնք է եւ ամէն երաշխաւորութիւն կը ներշնչէ իր վաւերականութեան համար։

Յանձնախումբը ընդունելով հանդերձ խորհրդային կեդրոնացման կայաններու եւ բռնադիր աշխատանքի դրութեան մէջ կատարուած բարեփոխութիւնները, կը գտնէ սակայն որ պայմանները տակաւին անմարդկային կը մնան։ Մնաց որ խորհրդային իշխանութիւնները կը շարունակեն բռնադիր աշխատանքի դրութիւնը անբաժանելի մաս հռչակել խորհուրդներու օրէնսդրութեան։ Հետեւաբար այնքան ատեն որ այս տմարդի սկզբունքը ի զօրու կը մնայ, կարելի չէ անոր հիմնական վերացման յոյսը տածել, որովհետեւ կարելի չէ այդ դրութիւնը ջնջել՝ առանց «պրոլետարիատի դիկտատուրան» վտանգելու, պարզ այն պատճառաւ որ բռնութեան տիրապետութիւնը չէ որ կը պահէ բռնադիր աշխատանքի դրութիւնը, այլ այդ դրութիւնն է որ կ'ապահովէ բռնաւորութեան տիրապետութեան տեւականութիւնը։

Հակառակ տասնեակ մը եւ աւելի տարիներէ ի վեր կատարուած արձակումներուն, ներկայիս խորհրդային կեդրոնացման կայաններուն մէջ տակաւին մէկ միլիոն բռնադիր աշխատանքի ենթակայ արգելափակուածներ կը մնան, ինչ որ նուազագոյն թիւն է որ երբ եւ իցէ եղած ըլլայ կայաններու հաստատումէն ի վեր։ Ստալինեան օրերուն այդ թիւը մինչեւ ութ միլիոն եւ աւելիի բարձրացած էր։ Միւս կողմէ, ըստ փախստականներու եւ արտագաղթածներու, կեդրոնացման կայաններ կան նաեւ Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ մէջ։

Կեդրոնացման կայանները ծնունդ առին յեղափոխութեան սկզբնական շրջանին, տակաւին 1918ին, երբ յեղափոխական կոմիտէն հրամանագրով մը կը յայտարարէր որ «թշնամի դասակարգերը պէտք է չէզոքացուին «կեդրոնացման կայաններու եւ պարտադիր աշխատանքի կայաններու մէջ»։ 1934ին սակայն «պարտադիր աշխատանք» որակումը «զգաստացուցիչ աշխատանք» անմեղունակ եւ բարեգութ բացատրութեան պատմուճանը նետեց ուսերուն, առանց սակայն բառին հետ իր դաժանութենէն ալ բան մը փոխելու։ Ընդհակառակն ծանր պայմանները աւելի եւս խստացան տակաւին քան տարի Ստալինի միահեծան բռնատիրութեան տակ։

Ստալինի մահէն ետք, պայմաններու մեղմացումի փորձեր կատարուած են եւ ջանացած են գէթ զսպումի ամէնէն բիրտ եւ ըմբոստացուցիչ երեւոյթները սրբագրել։ Այդ ուղղութեամբ է որ փորձած են նաեւ պարտադիր աշխատանքի գաղափարը անջատել քաղաքական յանցանքներու բիրտ ուժով զսպելու գաղափարէն։

Յանձնախումբին տեղեկագիրը կը յիշէ թէ «խորհրդային մեծ համայնագիտարանին» 1940ի տպագրութեան մէջ կը շեշտուի՝ որ «պարտադիր աշխատանքի դրութիւնը խորհրդային օրէնսդրութեան զսպումի միջոցներուն հիմնական սկզբունքներէն մին է», մինչդեռ 1955ի տպագրութիւնը վերցուցած է այդ յայտարարութիւնը եւ կը գոհանայ «ընկերվարական կարգերը պահպանելու համար, ընդդիմադիր փոքրամասնութեան հանդէպ պարտադրանքի անհրաժեշտութեան մը» ակնարկումով։

Կեդրոնացման կայաններն ալ, փոխած են իրենց անունը եւ դարձած «աշխատանքի գաղութներ», բայց ցարդ ակներեւ նշաններ չկան կարենալ ըսելու համար որ քաղաքական յանցապարտները, այսինքն «դասակարգային թշնամիները» եւ «հակայեղափոխականները» գերծ կը մնան աշխատանքի գաղութներու ենթակայ ըլլալէ։

Խորհրդային «զգաստացուցիչ աշխատանքի» օրէնսդրութեան առաջին յօդուածը կ'ըսէ. «Խորհրդային պատժական քաղաքականութեան նպատակն է, դրամատիրութենէ դէպի ընկերվարութիւն փոխանցման շրջանին, ապահովել աշխատաւորութեան տիրապետութիւնը արգիլելով ոչ միայն հակառակորդ տարրերուն ընդդիմութիւնը, այլ եւ բանուոր դասակարգին անհաստատ տարրերուն վնասակար արարքները»։ Երկրորդ յօդուածը կը յայտարարէ. «Զգաստացուցիչ աշխատանքին առաջին նպատակն է յանցապարտները դնել պայմաններու մէջ՝ որ չկարենան խանգարել ընկերվարութեան կառուցումը»։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

Արդիւնաբերութեան եւ գիտութեան զարգացումով, բնականաբար մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծուեցաւ քիմիագիտութեան, բնագիտութեան, կենսաբանութեան, թուաբանութեան եւ այլ գիտական նիւթերու պատմութեան նկատմամբ։ Երեւանի մէջ վերջերս լոյս տեսաւ Փրոֆ. Գ. Պետրոսեանի «Մաթեմատիկան Հայաստանում հին եւ միջին դարերում» աշխատասիրութիւնը։ Հեղինակը օգտուած է պետական մատենադարանի ձեռագիրներէն եւ հին մատենագրութենէն։

Գիրքը կը սկսի «Թուաբանութիւնը Ուրարտուում՝ ըստ ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւնների» գլուխով։ Այս բաժինին համար ուսումնասիրած է, մեզի հասած աւելի քան երեք հարիւր սեպագիր արձանագրութիւններուն մէջ գործածուած, սեպագիր թուանշանները, եւ աշխատած է բացատրել Ուրարտացիներու գործածած թուաբանութեան ձեւը։ Եւ այն եզրակացութեան եկած թէ ուրարտական թուանշաններուն հիմը եղած են Ասորեստանի եւ Բաբելոնի սեպագիր նշանագիրները։

Աշխատութեան երկրորդ գլուխին մէջ, «Մաթեմատիկական գիտելիքները Հայաստանում մինչեւ Էրդ դարի սկիզբը», հեղինակը քննութեան կ'առնէ գլխաւորաբար տեսական հարցեր, կապուած՝ աւատական շրջանի մատենագրութեան հետ։ Այդ շրջանէն, դժբախտաբար, մեզի չէ հասած թուաբանական բովանդակութեամբ ամբողջական գործ մը։ Ուստի հեղինակը սահմանափակուած է հին մատենագրութեան մէջ յիշուած կցկտուր տուեալներով, որոնց հիման վրայ, ի հարկէ, դժուար է կարծիք մը կազմել։

Երրորդ գլուխով, հեղինակը ցոյց կու տայ Ա. Շիրակացիի իսկական արժէքը։ Հայ գիտական մատենագրութեան փայլուն դէմքերէն այս մէկը միեւնոյն ատեն հանդիսացած է թուաբանական արուեստին հիմնադիրը, մշակողը եւ զարգացնողը հայ իրականութեան մէջ։

Շիրակացիի կապակցութեամբ հրապարակ կը նետէ հետաքրքրական վարկած մը, այն թէ իր չորս գործողութիւններուն աղիւսակները աշխարհին ծանօթ եւ մեզի հասած ամէնէն հին աղիւսակները կը կազմեն։ Ճիշդ է թէ, Շիրակացիէն շատ առաջ, Եգիպտոսի, Բաբելոնի, Ասորեստանի, Յունաստանի եւ հին Հռոմի մէջ եղած են թուաբանութեան վերաբերեալ աշխատութիւններ, մինչեւ իսկ երբեմն շատ աւելի բարդ, քան Շիրակացիի աղիւսակները։ Սակայն անոնք լաւ պահպանուած ըլլալով, յստակ գաղափար մը կու տան թուաբանութեան մասին՝ Հայաստանի եւ դրացի երկիրներուն մէջ։

Շիրակացիի թուաբանութեան դասագիրքին կապակցութեամբ, ուշադրութեան արժանի է հեղինակին տեսակէտը, ըստ որում՝ «Վեցհազարեակ»ը բաբելական եղանակով կազմուած վեց հազար թիւին հակադարձ մեծութիւններու աղիւսակն է եւ կը հանդիսանայ վերապրուկը Հայաստանի մէջ հին դարերուն գործածուած վեց-տասնական դրութեան։

Շիրակացիէն ետք կը ներկայացուի ԺԱ. դարու հայ գիտնականը, Գրիգոր Մագիստրոս, որ 1051ին յունարէնէ հայերէնի թարգմանած է յոյն նշանաւոր թուաբանագէտ Եւկլիտէսի «Երկրաչափութիւն»ը։ Փրոֆէսէօրը, մանրամասն ուսումնասիրելով թարգմանութիւնը եւ համեմատելով զայն յունական բնագրին հետ, եկած է այն եզրակացութեան թէ հայկական բնագիրը զգալի տարբերութիւններ ունի յունարէնի համեմատութեամբ, հետեւաբար թարգմանուած է մեզի չհասած բնագիրէ մը։ Թարգմանութեան մէջ գործածուած հայերէն հարուստ տարազաբանութիւնը ենթադրել կու տայ հեղինակին, թէ թուաբանութիւնը զարգացած գիտութիւն մըն էր միջնադարեան Հայաստանի մէջ։

Աշխատութեան Ե. գլուխով ուսումնասիրած է ԺԲ. դարու հայ նշանաւոր բանաստեղծ-գիտնական՝ Յովհաննէս Ի-

ԿՈՅՐԸ

Որքան ալ բազմամարդ ըլլար սենեակին մէջ գտնուողներուն ներկայութիւնը, ինչքան ալ անոնք տեղափոխութիւններ կատարէին, երախան, առանց սխալելու միշտ ալ կը դիմէր դէպի այն ուղղութեան ուր կը գտնուէր իր մայրը։

Երբ մայրիկը յանկարծակի կ'առնէր զաւակը իր բազուկներուն մէջ, այս վերջինը անմիջապէս կը ճանչնար մօրենական համբոյրը։ Մինչ եթէ ուրիշներ զինքը սեղմէին իրենց կուրծքերուն վրայ, փոքրիկը կը սկսէր արագօրէն իր մանրիկ թաթիկները պտըտցնել իրեն ներկայացուած դէմքերուն վրայ։ Այսպէսով էր որ հետզհետէ սկսաւ ճանչնալ իր տանտուն, հայրը, մօրեղբայր Մաքսիմը։

Եթէ բոլորովին օտարականներ ըլլային զինքը գրկողները, իր քննութիւնները կը կատարէր աւելի դանդաղօրէն, մասնաւոր խոհեմութեամբ եւ զգուշաւորութեամբ։ Կը պտըտցնէր իր փոքրիկ թաթիկները անծանօթ դէմքերուն վրայ եւ ապա իր դէմքին գիծերը կը ստանային ներքին արտակարգ ձգտում մը, այն տպաւորութիւնը թողլով որ կը «դիտէր» իր մատներուն ծայրով։

Աշխոյժ եւ յարաշարժ խառնուածք մը ունէր, բայց քանի ամիսները կը սահէին, կուրութիւնը իր բովանդակ ծանրութեամբ կը ճնշէր երախային խառնուածքին վրայ։ Իր շարժումներուն աշխուժութիւնը կը նուազէր հետզհետէ։ Սկսաւ մեկուսանալ հեռաւոր անկիւններ, ուր կը մնար ժամերով, անշարժ, անխօս, կարծես ականջալուր անհամեմատօրէն աւելի քաղցր ու աւելի ծանրակշիռ բաներու։

Լռութեան այս երկար պահերուն, կը թուէր աւելի եւս մխրճուիլ իր խոհերուն մէջ, մինչ իր տարիքին անհամապատասխան լրջութեամբ մը, իր գեղեցիկ դէմքին վրայ կը նկարուէին զարմանքի ու անհասկացողութեան արտայայտութիւններ։

Մօրեղբայր Մաքսիմ լաւ գուշակած էր։ Երախային արտակարգօրէն նուրբ եւ հարուստ ջղային դրութիւնը զինքը կը վերցնէր եւ փոքրիկը իր լսելու եւ շօշափելու կարողութեամբ կը ջանար լիութեան հասցնել իր զգացումները։ Ամէն ոք կը զարմանար մանաւանդ երախային շօշափելու կարողութեան վրայ, երբ անիկա յաճախ կը յաջողէր նոյնիսկ զանազանել գոյները։ Երբ կը բռնէր կերպասի կտորներ որոնք վառ գոյներ ունէին, իր բարակ մատները կը յամենային այս կտորներուն վրայ եւ իր դէմքը կ'արտացոլար կատարեալ ուշադրութեան մը արտայայտութիւնը։ Ի վերջոյ, սակայն, աւելի ակնյայտնի կը դառնար որ իր դիւրազգածութիւնը արդիւնքն էր իր արտակարգ լսողութեան շնորհին։

Քիչ ժամանակէն երախան սկսաւ կատարելապէս ճանչնալ տան բոլոր սենեակները, անոնցմէ իւրաքանչիւրէն հասած աղմուկներուն շնորհիւ։ Կը ճանչնար ինչպէս ընտանիքի անդամներուն, նոյնպէս նաեւ սպասաւորներուն ոտնաձայները, կը ճանչնար, նոյնիսկ հեռուէն, իր մօրեղբայրը եւ մայրը, հետեւելով առաջինին թիկնաթոռին արձակած աղմուկին եւ երկրորդին ձեռագործին թելին խշխշուքին։

Երբեմն կը մագլցէր պատն ի վեր, կը լարէր իր ականջը եւ մօտիկ կ'ընէր ուրիշներէն անլսելի թեթեւ շշնջիւնը եւ ապա կ'երկարէր իր փոքրիկ ձեռքը դէպի պատին վրայ շրջան ընող ճանճը։

Երբ ճանճը տեղէն ձեռքէն սարսափահար կը թռչէր ու կը հեռանար, կոյրին դէմքը կ'արտայայտէր մի... նոյն անիմանալիութեան զգացումը։ Կը դարձնէր իր գլուխը դէպի միջատին թռչած կողմը եւ իր արտակարգօրէն սուր լսողութիւնը կարծես կը հետեւէր միջատին թեւերէն արձակուած թեթեւ աղմուկին ...

×

Իր կեանքին երրորդ ձմեռը կը լրանար։ Բակին մէջ ձիւնը սկսած էր հալիլ, գարնանային առուակները սկսած էին երգել, եւ մինչ այդ, երախան, որ ամբողջ ձմեռը հիւանդ ըլլալով փակուած մնացած էր իր սենեակին մէջ, սկսած էր դէպի լաւը երթալ։

Ձմրան դէմ պաշտպանուելու համար սենեակին պատուհաններուն վրայ աւելցուած կրկնակի շրջանակները հանուած էին եւ գարունը բուռն թափով մը դրոհած էր ներս։ Երիտասարդ արեւը ինք զինքը կը դիտէր լոյսով ողողուած ապակիներուն մէջ։ Հաճարենիներու տակաւին մերկ ճիւղերը յոյսով կ'օրօրուէին օդին մէջ։ Հեռուն կը տարածուէին սեւ դաշտերը, որոնց վրայ, աստ անդ, կ'երեւէին հալելու վրայ եղող սպիտակ ձիւնակոյտեր։ Կարգ մը տեղեր, հազիւ նշմարելի թարմ խոտը սկսած էր բուսնիլ։ Ամէն կողմ կը տարածուէր գարնան զօրաւոր ու վերանորոգիչ բոյրը։

Գալով կոյր երախային, անոր համար գարնան գալուստը կը յայտնուէր իր շարունակական աղմուկներով։ Կը լսէր յորձանուտ ջուրերու վազքին աղմուկը, որոնք քարէ քար ցատկոտելով կ'երթային անհետանալ գաղջ հողին գիրկը։ Հաճարենիներու ճիւղերը պատուհաններուն ետեւէն կը շաղակրատէին իրարու հետ, կը գրկախառնուէին, կուգային հպիլ ապակիներուն, որոնք կարծես պատասխանելու համար՝ կը սարսռային քաղցրօրէն։

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆԿՕ

(4 Շար.)

մատատաէրի «Ծաղկոց անկիւնաւոր թըւոյ» երկասիրութիւնը: Հեղինակին կարծիքով տուեալ աշխատութիւնը բազմանկիւն թիւերու շարք մըն է եւ արժէքաւոր գործ մը, Թուաբանութեան պատմութեան համար :

Գ. Պետրոսեանի գործին ինքնատիպ գլուխներէն է՝ «Նիկողայոս – Արտաւազդի Թուաբանական աշխատութիւնները» բաժինը: Ծանօթ է, թէ Նիկողայոս – Արտաւազդ Բիւզանդիոնի արքունիքին մէջ աշխատող հայ գրագիր մը եղած է, եւ իր գրած յունարէն գործերուն մէջ, տեղ-տեղ օգտուած է Անանիա Շիրակացիի գործերէն :

Թուաբանութեան պատմութեան համար նորութիւն է ԺԷ. դարու անանուն հայ հեղինակի մը ձեռագրին ուսումնասիրութիւնը (Հայկ. Պետ. Մատենադարանի թիւ 8716 ձեռագիր): Հեղինակին կարծիքով, այս ձեռագիրը հայերէնով մեզի հասած ամէնէն հին բնագիրն է, ուր թըւաբանութեան տասնորդական դրութիւնը շարադրուած է արաբական թուանշաններով :

Հեղինակը բարեխղճօրէն ուսումնասիրած է Թուաբանութեան պատմութեան համար արժէք ներկայացնող ԺԷ.–ԺԸ. դարերու գրականութիւնը: Արժէքաւոր գործեր են՝ 1675ին Մարսէյլի մէջ լոյս տեսած «Արհեստ համարողութեան»ը, 1781ին Վենետիկի մէջ հրատարակուած Աղամալեանի «Թուաբանութիւնը», 1788ին դարձեալ Վենետիկի մէջ տպագրուած Սիւրմէլեանի «Համառօտ Թուաբանութիւն»ը, 1794ին Պարոնեանի հրատարակած «Երկրաչափութիւնը», եւն.:

Փրոֆ. Գ. Պետրոսեանի այս գործը առաջինը իր տեսակին մէջ, բնական է, չէր կրնար զերծ մնալ թերութիւններէ: Օրինակ, երբ խօսք կ'ըլլայ Ե.–Է. դարերու հեղինակներու մասին, պէտք էր նկատի առնէր հայերէնի թարգմանած Փիլոնի երկասիրութիւնը: Մոռցած է ԺԱ. դարու հայ մատենագիր Անանիա Նարեկացիի «Սակս բացայայտութեան թուոյ» գործը: Չէ յիշած «Արախճականներ» (զուարճալի խնդիրներ) գրող կարգ մը հեղինակներ, Մխիթար Անեցի (ԺԲ. դար), Զաքարիա Քանաքեռցի (ԺԷ. դար), Եղիա Մուշեղ (ԺԸ. դար) եւն.:

ՓՐՈՖ. Ա. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Պզտիկը կը հարցնէ հօրը.

— Հայրի'կ, առիւծէն կը վախնա՞ս :

— Ո'չ, զաւակս, կը պատասխանէ ան:

— Օձերէ՞ն :

— Ո'չ: Անոնցմէ ալ չեմ վախնար :

— Փիղերէն կը վախնա՞ս:

— Փիղերէն ալ չեմ վախնար, տղա'ս :

— Բայց, մամայէն զատ, բանէ մը չե՞ս վախնար, կը գոչէ տղան զարմացած :

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԻՄՔԵՐ

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

Փարիզի մէջ վերջերս մեռաւ դերասան Հայկազուն Բագրատունին, որ Ֆրանսական թատերական եւ շարժանկարի շրջանակներուն մէջ ծանօթ էր Տը Պակրատիդ անունով :

Հանգուցեալը բուն անունով կը կոչուէր՝ Հայկազուն Կարթալեան, ծնած Պոլիս (Գատըգիւղ) 1887ին:

Իր նախնական կրթութիւնը ծննդավայրին Մխիթարեան վարժարանին մէջ ըստանալէ ետք, ծնողքը զինքը կը ղրկեն Վենետիկ, Մուրատ–Ռափայէլեան վարժարանը, ուր երիտասարդ Հայկազունը կը բոլորէ փայլուն դպրոցական շրջան մը, բերնէ դաստիարակ ունենալով մեծանուն հայագէտ Հայր Կաղաղտիկեան վարդապետը: Դպրոցին մէջ դասընկեր կ'ունենայ Դանիէլ Վարուժանը, Արշակ Ծատուրեանը, ինչպէս նաեւ Վահրամ Փափազեանը, որոնց հետ իր մտերմութիւնը իր մէջ կը ծնէին արուեստի ու գրականութեան սէրը :

Յաջողութեամբ աւարտելէ ետք վարժարանը, Հայկազուն Բագրատունի կը վերադառնայ Պոլիս, ուր տարի մը մնալէ ետք կը մեկնի Փարիզ, վերջնականապէս հաստատուելու համար թատերական ասպարէզին :

Փարիզ հասնելով կը մտնէ Ֆրանսական դրամատիկական Կոնսերվաթուարը, ուր կ'աշակերտէ մեծանուն Ֆրանսացի ողբերգակ Պօլ Մունէի (Մունէ Սիւլլիի եղբայրը) դասընթացքներուն: 1911ին կը վկայուի Կոնսերվաթուարէն եւ այնուհետեւ քանի մը դերերով կ'երեւի Կոմէտի – Ֆրանսէզի բեմին վրայ, հետզհետէ համակրութիւնը շահելով իր ընկերներուն եւ մանաւանդ իր ուսուցչին եւ անոր եղբօրը, որոնք «Հայ տղուն» մէջ կը տեսնեն ապագայ ողբերգակ դերասանի մը բոլոր տուեալները :

Կոմէտի – Ֆրանսէզէն դուրս կը մասնակցի նաեւ կարգ մը ուրիշ ներկայացումներու, ստանձնելով դերեր Սառա Պեռնարի «Արծուիկ»ին, եւ մանաւանդ աշխարհահռչակ դերասան Տը Մաքսի «Թայֆուն»ին մէջ, ուր կատարած է Կոպայաշշիի կարեւոր դերը, որուն մասին մեծ գնահատանքով արտայայտուած է օրուան մամուլը :

Ֆրանսական շարժանկարին մէջ իր մուտքը եղած է շատ փայլուն :

Համր շարժանկարի ծաղկումի առաջին օրերէն իսկ, Բագրատունի ոտք դրած է այդ կալուածէն ներս ոչ միայն իբր դերակատար, այլ եւ շարժանկարի թէքնիքին քաջածանօթ բեմադիր մը: Առաջին անգամ ինք է որ յղացած է «շարժանկարուած քերթուածներ»ու ոճը եւ այդ ուղղութեամբ ալ կատարած է մէկ քանի բեմադրութիւններ :

Շարժանկարի մէջ իր ստանձնած բազմաթիւ դերերէն կարելի է յիշել Արդեմիզը («Աշխանուշի Սաչա» ժապաւէնին մէջ), խաղընկերութեամբ այդ շրջանի Ֆրանսացի համբաւոր աստղ Տիկին Քլոբրա Վիքթորիսի : Ֆրանսացի յայտնի բեմադիր Անրի Ֆէսքուր, Բագրատունիի վերոյիշեալ ժապաւէնին մէջ ցուցած յաջողութենէն թելադրուած, անոր կը յանձնէ իր «Աքսիտան» ժապաւէնին կարեւոր դերերէն մին՝ արաբ պետ Թայէպ Էլ Հանիի տիպարը: Իր ատենին Ֆրանսական մամուլը մեծ ոգեւորութեամբ արտայայտուեցաւ հայազգի արուեստագէտին այս հոյակապ ստեղծագործութեան մասին եւս :

Շարունակելով իր գործունէութիւնը, Բագրատունի կը ստանձնէ տակաւին այլ կարեւոր դերեր, մինչեւ այն օրը երբ «Ժալմա լա Տուպլը» ժապաւէնին մէջ ըստեղծագործելով Կարմիր Սուլթան՝ Ապտիւլ – Համիտի կերպարը, այնքան հարազատութեամբ եւ այնքան մեծ արուեստով, որ կը յաջողի դառնալ Ֆրանսական շարժանկարի աչքառու վըտէթներէն մէկը :

Դարձեալ Անրի Ֆէսքուրի բեմադրութեամբ, Բագրատունի կ'երեւի այս անգամ ուրիշ կարեւոր ժապաւէնի մը՝ «Մանտրէն»ի մէջ, ուր իր ստանձնած ստրկավաճառ Փիսթոլէի տիպարը տակաւին մինչեւ այսօր կը մնայ յիշողութիւններու մէջ :

Խօսուն ժապաւէնին երեւումով կը վերջի ատաղը հայազգի արուեստագէտին : Ոչ անոր համար որ Բագրատունի տակաւ չէր Ֆրանսերէն լեզուն արժանավայել կերպով հնչելու, այլ կարգ մը ուրիշ պատճառներով, որոնց պիտի անդրադառնամ քիչ ետք :

⋏

«Իշխան» կը կոչէինք զինքը: Կը սիրէր այդպէս կոչուիլ եւ կը հաւատար իր իշխանական ծագումին: Կը պնդէր, երբ մանրամասնութիւններ պահանջուէր իրմէ այդ մասին, թէ՝ իրենց ընտանեկան «աւետարանին կողքին գրուած էր ...»:

Ինծի համար, սակայն, միշտ ալ մեծ հաճոյք մը եղած է այդ կոչումը տալ իրեն, վասնզի եթէ փաստացի ալ չէր իր իշխանական ծագումը, եւ սակայն, կեանքի մէջ իր նիստ ու կացը, իր արտաքին երեւոյթը միշտ ալ արժանի են դարձուցած զինքը այդ կոչումին:

Բագրատունի մեծատաղանդ արուեստագէտ մըն էր, ոչ միայն իբր դերակատար, այլ նաեւ թատերական արուեստին գիտութիւնը խորապէս ուսումնասիրած միտք մը :

Հայ թատրոնէն հեռու մնաց դժբախտաբար: Իր բովանդակ կեանքին մէջ միայն երկու անգամ երեւցած է հայ բեմին վրայ, իր իսկ տաղաչափեալ թարգմանութեամբ ներկայացուած Ժան Ռիշըփէնի «Ծովահէն»ին կրկնակ ներկայացումներու ընթացքին :

Եւ սակայն, Բագրատունի, անուղղակիօրէն օգտակար եղած է, գոնէ Փարիզահայ թատրոնին, իր խրատներով, իր ցուցմունքներով եւ մանաւանդ իր կծու ու խայթող քննադատութիւններով :

Անկաշառ արուեստագէտ մըն էր Բագրատունի, անողոք եւ դաժան բոլոր տեսակի բեմի աճպարարներուն հանդէպ: Իր բծախնդրութիւնը կը հասնէր հիւանդագին աստիճանի մը, ոչ մէկ բան կրնար իրեն մազաչափ շեղիլ տալ իր սկզբունքներէն, եւ ահա, ատոր պատճառով ալ ընդհարումներ ունեցաւ Ֆրանսական շըրջանակներուն մէջ ալ եւ խօսուն շարժանկարի երեւումէն ետք, մնաց մեկուսացած :

Եթէ օր մը, գրուի հայ թատրոնի պատմութեան մատեանը, անկասկած որ Հայկազուն Բագրատունի իր լայն տեղը պիտի չունենայ անոր էջերուն մէջ :

Ընդհակառակն, սակայն, Ֆրանսական թատրոնին եւ շարժանկարային արուեստի պատմութեան մէջ, հայածին արուեստագէտներու կողքին, անպայման պատուով պիտի յիշատակուի իր անունը:

Իսկ Փարիզահայ թատրոնի ծառայողները երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք մեր վարպետը, «Իշխան Բագրատունի»ն, որ ապրեցաւ իբրեւ իշխան եւ մեռաւ իբրեւ ճշմարիտ արուեստագէտ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԵԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ (Քալիֆորնիա) Հ. Յ. Դ. շարքերը մտած են 14 երիտասարդներ, մեծ մասը՝ համալսարանական: Նորագիր 14 ընկերներէն վեցը միացած են Լեռնավայր, չորսը Քեռի եւ երկուքն ալ Աղբալեան կոմիտէներուն :

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մէջ կազմուած է Հայ Երիտասարդաց Դաշնակցութեան նոր ուխտ մը Սողոմոն Թէհլիրեան անունով :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հրապարակ ելած են տաղանդաւոր երգահան Բարսեղ Կանաչեանի երգերու սալերը: Գուսան երգչախումբի այս առաջին սալը (միքրոսիյոն) բաղկացած է վեց հայկական եւ երեք արաբական երգերէ: Սալերու տպագրութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Բ. Կանաչեանի աշակերտներէն՝ Օր. Էլօ Տէր Մելքոնեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Պատիւներ ու ընծաներ ստացած վերադառնալով՝ տեսաւ Թագուհին մեռած, ուստի, եւ մեկնումը յետաձգեց Թագաւորի սուգի պատճառով . . . Բնականաբար մեկնել չէր կարող եւ Փառանձեմը, չնայած Թագուհու մահը այնպէս ծանր էր ազդել վրան, որ կ'ուզէր հեռանալ շուտ. բայց պատշաճից կարգը ինչպէս հօրը, այնպէս էլ նրան պահեց :

Օլիմպիայի անսպաս մահը ցնցել էր նըրան եւ նա, Գնէլին մոռացած, մտածում էր շարունակ, թէ արդեօք այս մահն եւս իր պատճառով չեղա՞ւ . . .

Բայց ինչպէս ամէնքը, ինքն եւս Նամա իշխանուհու հետ գնաց Թագաւորին վըշտակցութիւն յայտնելու՝ դէպքի երկրորդ թէ երրորդ օրը, երբ Անդոկ իշխանը տակաւին չէր ժամանել Վրաստանից: Բ. անգամ գնաց հօր հետ, հօր առաջարկով, որ ասաց, թէ «Թագաւորը քո սուգի օրերին քեզ բերել — մխիթարել է պալատում — այժմ ինքդ պէտք չէ անտարբեր լինես, Փառանձեմ »... Եւ Փառանձեմը գնաց : Թագաւորը նորից շնորհակալութիւն յայտնեց . իսկ Անդոկ իշխանին խնդրեց յաճախակի այցել իրեն :

— Քո զրոյցները, իշխան, սփոփում են ինձ: Ցաւամ՝ շուտ չես մեկնելու :

— Կը մնամ, արքայ, որքան ցանկաս, — շոյուեց Անդոկը :

— Մնացիր, իշխան, մնացիր եւ ստէպ ստէպ այցիր :

Եւ Անդոկը, իբրեւ համեղ զրուցող, այցում էր եւ խօսում ամէն բանից, ջանալով ցրել նրա վիշտը:

Առաջին այցերին պատմեց, թէ ինչպէս ընդունեցին իրեն վրաց արքունիքում, ուր ինքը Արշակ Թագաւորի նուէրներն անձամբ մատուցել էր վրաց Միհրան Թագաւորին, որը եւ խնդրել էր իր «սէրն» ու ողջոյնը յայտնել Հայոց մեծ արքային ... Այնուհետեւ համառօտ յիշեց, որ իրեն եւս արժանացրին ընծաների ... Բայց այս առթիւ չտարածուեց, համարելով այդ անպատշաճ սգաւոր մարդու առաջ : Իր այցերի միջոցին Անդոկը ոչ միայն մըխիթարանքի խօսքեր էր ասում . կամ մանր պատումներ անում, այլեւ շօշափում էր այնպիսի խնդիրներ եւ դրանց մասին խօսում այնպէս իրազեկ, որ Արշակը նրան լսում էր սիրով, գրեթէ կըլանուած, մանաւանդ երբ նա խօսում էր երկրի ապահովութեան մասին: Բիւզանդական արքունիքի կեանքին ու տրամադրութեանց լաւատեղեակ՝ Անդոկ իշխանը վստահեցնում էր Արշակին. թէ կայսրն ու արքունիքը բարեացակամ են դէպի նա, ուստի եւ թող արքան չմտահոգի, թէ նրանք կարող են սառել կամ փոխել իրենց վերաբերումը Թագուհու մահուան պատճառով, եթէ ինքը՝ Արշակը շարունակի բարեկամ մնալ Բիւզանդիային :

Այս զրոյցները երբեմն Արշակին մոռացնել էին տալիս կատարուածը, եւ նա, որքան էլ սուգի մէջ, այնուամենայնիւ զբաղւում էր պետութեան ընթացիկ գործերով, որ նոյնպէս միջոց էին մոռացութեան :

Ճշմարիտ է, չէր գնում հեռագնաց զբօսանքների կամ որսի, ինչ կը լինէր պատշաճից դուրս եւ կարող էր տեղի տալ չարախօսութեան, սակայն զբաղւում էր պալատ հասած շատ խնդիրներով, իսկ ազատ ժամերին նրա միտքը տարւում էր անթիւ հարցերով, որոնց գլխաւոր առանցքը կազմում էր իր Աւանը : Թէեւ ձմեռ էր. բայց եւ այնպէս Աւանի կառավարիչը, Արշակի կարգադրութեան համաձայն, երբեմն գալիս էր եւ նկարագրում այնտեղ կատարուող աշխատանքները: Եւ Արշակը անխափան հարցնում էր.

« Որքան տուն է կառուցուած ... որքա՞ն գործաւոր է աշխատում ... Ուրի՞շ ինչ մի կարիք » ... Կառավարիչ Վարազը պատասխանում էր՝ գրպանից մագաղաթի մի կտոր հանելով ու կարդալով : Եւ Արշակը, եթէ գոհ էր լինում, գլուխը շարժում էր վերեւից ներքեւ, որ նշան էր հաւանութեան : Իսկ դժգոհ դէպքում՝ տարուբերում էր այն :

« Սակաւ է. պէտք է կառուցել աւելին» ... եւ անում էր ցուցումներ : Բայց երբ Վարազ իշխանը յայտնում էր, թէ գործաւորները նոյնպէս սակաւ են, Արշակն աւելացնում էր. «Ես կը խորհեմ անհրաժեշտը»... Ու մռայլւում էր :

Եւ ահա մի օր, երբ Արշակը զրուցում էր Աւանի զանգրահեր կառավարիչի հետ, եկաւ Անդոկը : Իմանալով ում հետ եւ ինչի մասին է խօսում Արշակը՝ Սիւնեաց իշխանը նկատեց Վարազի գնալուց յետոյ .

— Քանզի, արքայ, կառուցում ես բերդ, պիտի կարծեմ՝ վտանգ չկայ, թէ Բիւզանդիան կը լինի քեզ նեցուկ եւ զօրավիգ վտանգի ժամին :

Արշակը կռահեց, որ Անդոկը բերդի մասին լսել է անշուշտ Փառանձեմից ու ապա ասաց քմծիծաղ .— Բիւզանդիան զօրավիգ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն 2:

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Compagnons du Rythme

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Յետաձգուած է օդին անյարմարութեան պատճառով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Ճիպէլի որբանոցի նախկին սաները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ռեժան քաֆէի վերնայարկը, մեթրօ Քառէի ճիշդ դիմացը:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ

Այս Ուրբաթ, Տօն Անուանակոչութեան, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, յետ պատարագի պիտի կատարուի ջրօրհնէքի արարողութիւն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մ. Ալիքսանեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ամուսնոյն՝

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Եպրուհի Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

տագրոջ եւ հօրեղբօր ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ եւ եղբօր եւ մօրեղբօր՝ ՏԻԳՐԱՆ ՎԱՐԴԵՐԵԱՆԻ յիշատակին:

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Գահակալութիւն Կարապետ Գերպ. Ամատունի Եպիսկոպոսի, նախագահութեամբ քահանայապետական Նուիրակ Գերպ. Փօլ Պէրթոլիի:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Նախընտրաբար այր եւ կին մը կամ կին մը հաստատութեան մը մէջ իբրեւ խոհարար կամ հանդերձատան աշխատանքներու համար:

Դիմել՝ Հայ Ընծայարան:

3, Ave. Grandchamp, LE PECQ

TEL. 963.01.72

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ստիպողաբար լաւ ձեռնարկումներ (անթրըփրընէօր) շըմիզիէի համար, ինչպէս նաեւ կտրելու վարպետ կին մը (քուփէօզ) մնայականով ներկայանալ: Եւ լաւ գործաւորուհիներ շըմիզիէի համար:

Դիմել ամէն օր ժամը 10–12 եւ 15–18:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Երեմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 16ին վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւն:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի մանկական թատերախաղ մը՝

« ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄՍՈՒՐ »

Իսիի գաղութէն եւ ծնողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, քաջալերելու համար դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում եւ ընտրութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Գանեէօ – Քաջանի Մուրատ խումբին կողմէ:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ, ԺԱՄԸ 16էն 23, ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ, 17 ՐԻՒ ՊԼԷՕ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՊԻՒՖԷ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 13 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9001 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4802

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ի՞նչպէս կը ներկայանայ Հայկական Հարցը 1961ի տարեսկիզբին :

Աշխարհի ներկայ խառնակ վիճակին մէջ ամէնէն աւելի այս խնդիրն է, որ կը չահագրգռէ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութիւնը :

Անմոռանալի պիտի մնայ էսաւար է–բիւյի նշանաւոր խօսքը :

Երբ Ֆրանսայի երեսփոխանական ժո–ղովի օրակարգին վրայ էր 1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրին վաւերացման հարցը, հանգուցեալ վարչապետը իր ճառը վերջացուցած էր յայտարարելով, որ՝

« Երկու տապանաքարեր դրուած են Հայկական Հարցին վրայ,— թրքական եւ ռուսական» :

Շուրջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր այդ զոյգ տապանաքարերը վերցուած չեն դեռ :

Հայ ժողովուրդը դատ ունի Թուրքիա–յէն ու Ռուսիայէն :

Թուրքիայէն կը պահանջէ իր պապերու պատմական հողերը, — Միացեալ Հա–յաստան :

Ռուսիայէն կը պահանջէ ազատութիւն, — Անկախ Հայաստան :

Միացեալ, անկախ Հայաստան :

1918 Մայիս 28էն ի վեր այս երեք բա–ռերով կը բնորոշուի Հայկական Հարցը, որ 1878 Յուլիս 13ի Պերլինի դաշնագրին սկսեալ ամբողջ քառասուն տարի պարզա–պէս «Բարենորոգումներու խնդիր» էր ե–ղած (61րդ յօդուած) :

1919 Մայիս 28ին, Հայաստանի անկա–խութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, Երեւանի խորհրդարանին առջեւ օրուան իշխանութիւնը ինքզինք հանդիսաւորա–պէս յայտարարեց «անկախ եւ միացեալ Հայաստանի կառավարութիւն» :

1920 Օգոստոս 10ին Սեւրի դաշնագիրը իր 88րդ յօդուածով նուիրագործեց Ան–կախ Հայաստանը, 89րդով ալ՝ Միաց–եալը :

Միջազգային այս պարտաւորութեան դէմ ամէնէն առաջ պայքար բացին Թուր–քերն ու բոլշեւիկը, որոնք ձեռք ձեռքի տուած ջնջեցին Հայաստանի անկախու–թիւնը եւ իրարու միջեւ բաժնեցին զայն : Մէկը խլեց անոր հողերը, միւսը՝ ազա–տութիւնը, երբ տակաւին չէր չորցած դաշնագրին մելանը :

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի, նոյն տարուան Հոկտեմբեր 13ին Կարսի մէջ Թուրքն ու բոլշեւիկը նուիրագործեցին ի–րենց աւարը : Կորսնցուցին Հայաստանի արդէն խիստ նեղ սահմանները, ներսէն ու դուրսէն :

Քառասուն տարիէ ի վեր բոլշեւիկները ոչ մէկ թիզ հող աւելցուցին «հայկական սոցիալիստական սովետական ռեսպուբլի–կայի» սահմաններուն վրայ :

1945 – 1947 զուր յոյսերով օրօրեցին մեզ, երբ ներգաղթ պիտի կազմակերպէ–ին՝ «հայրենական պատերազմ»ի հարիւր հազար զոհերուն տեղ աշխատող ձեռքեր փոխադրելու համար Հայաստան : Այդ առթիւ կը խոստանային ընդարձակել կո–րիզին սահմանները :

«Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնա–խումբեր կազմել տուին ամէն կողմ :

Արդի՞ւնք : 1947 Հոկտեմբեր 24ին ՄԱԿի ժողովին առջեւ խօսքն ուղղելով Թուր–քիոյ պատուիրակ Սէլիմ Սարփէրի (նախ–կին դեսպան Մոսկուայի), խորհրդա–յին առաջին պատուիրակ Վիշինսքի յայ–տարարեց թէ «Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի եւ այլեւս եկած է ժամանակը, որ անոնք վերադարձուին ի–րենց բուն տիրոջ» :

Այն ատեն ողջ էր դեռ Վրացի «Հանճա–րափայլ»ը, որ 1945ի Յուլիսին Փոցտամի մէջ պահանջած էր Կարսն ու Արտահանը, ինչպէս նաեւ Հակակշիռ՝ Նեղուցներուն վրայ : 1945 Դեկտեմբերին վրացի երկու պատմաբաններ Թիֆլիզի Զարիա Վոստո–կա թերթին մէջ յօդուած մը հրատարա–կելով, ոչ միայն «ապացուցած» էին, որ Կարսն ու Արտահանը Վրաստանի կը պատկանին, այլ Պաթումէն սկսեալ դէպի արեւմուտք երկու հարիւր քիլոմեթր տա–րածութեան վրայ Սեւ Ծովի եզերքի հո–ղերը՝ մինչեւ Սպեր՝ վրացական են ...

Թուրքերը տեղի չտուին : Բոլշեւիկներն ալ չպնդեցին : Դաշնակիցները Փոցտամի մէջ անզիջող էին Նեղուցներու մասին : Անգամ մը եւս փրկուեցան Թուրքերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԱԼԺԵՐԻԱ ՄԸ ՄԻՆՉԵՒ ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ

ՏԸ ԿՈԼ ԳՈՀ Է ՀԱՆՐԱՔՈՒԷԷՆ

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խոր–հուրդին առջեւ, նախագահ տը Կոլ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Կիրակի օր–ուան հանրաքուէին արդիւնքէն : Տը Կոլ ոչ միայն արդիւնքէն գոհ է այլեւ առիթ ունեցած է գնահատելու խորհրդակցու–թեան այս ձեւը : Տը Կոլ հաստատելէ ետք թէ առաջին անգամն է որ ժողովուրդին վճիռին կը դիմուի օրէնսդրական հարցի մը առթիւ, յայտնեց թէ լաւ ձեւ է :

Նախարարաց Խորհուրդը իր այս կա–րեւոր նիստին առթիւ հեռեւեալ զեկոյցը հրապարակեց — « Թոպէռ Լըքօւր, պետական նախարար, Ալժերիոյ հարցե–րու նախարարը եւ ներքին նախարարը, ամէն մէկը իր կարգին, զեկուցումներ ը–րին հանրաքուէին շուրջ :

« Զօր. տը Կոլ նկատի առաւ երկրին դրական եւ ծովածաւալ պատասխանը Ալ–ժերիոյ հարցին համար : Նշեց այն թի–կունքը զոր ինք եւ հանրային իշխանու–թիւնները կը գտնեն, զարգացնելու հա–մար իմաստութեան եւ խաղաղութեան քաղաքականութիւնը որ երկրին հաւա–նութիւնը ստացաւ : Միւս կողմէ, չեշտեց որ Ֆրանսացի ժողովուրդին ընտրած օ–րէնքը, այսքան փայլուն եւ հանդիսաւոր կերպով, պէտք է գործադրուի առանց վերապահութեան իր ոգիին եւ իր տառին մէջ : Վերջապէս, Հանրապետութեան Նախագահը, նկատելով որ հանրավճիռը, առաջին անգամ ըլլալով, գործածուեցաւ օրէնսդրական մարզի մէջ, սահմանադրա–կանէն ետք, դիտել տուաւ այն կենսական դերը զոր կրնայ խաղալ ազգային խորհր–դակցութեան նման ձեւ մը, որ ամէնէն ժողովրդավարն է : Կիրարկուած օրէնքին իբրեւ առաջին գործադրութիւն, ալժե–րական հարցերու նախարարը ընդունիլ տուաւ այն միջոցները որոնց համաձայն թաղային ժողովներ պիտի հաստատուին, Ալժերիոյ ընդհանուր խորհրդականներու իրաւասութեանց ընդլայնում պիտի տըր–ուի : Այս միջոցներուն նպատակն է աւելցնել մահմետականներու մասնակցութիւնը հանրային եւ վարչական գործերուն մէջ :

Այս պաշտօնական յայտարարութիւննե–րէն ետք, տեղեկատուութեանց նախարա–րը՝ Թեռնուար կարգ մը խորհրդածու–թիւններ ըրաւ որոնցմէ կարելի է յիշել. — Ա) Հանրավճիռը ճիշդ պատկերը տը–ւաւ ժողովուրդին թէ՛ Ալժերիոյ մէջ, թէ՛ Մայր Երկրի : Բ) Ժոքսի (Ալժ. Նախա–րար) հրովարտակները կարգ մը ճշգրտում–ներու կը կարօտին : Գ) Ընդհանուր պատ–ուիրակութեան վերակազմութիւնը երե–ւան կը հանէ գլխաւորաբար ապակեդրո–նացման եւ պատասխանատուութեան լա–ւագոյն բաշխումի մը մտահոգութիւննե–րը : Գլխաւոր նպատակն է աւելի շատ մահմետականներ առնել պաշտօնատունե–րուն մէջ :

Վերջապէս հարց տրուեցաւ նախարա–րին թէ նոր նախաձեռնութի՞ւն մը պիտի ըլլայ : Թեռնուար կը պատասխանէ .— Հանրաքուէի նախօրեակին, յայտարա–րութեանց եւ ճառերու մէջ, ալժերական քաղաքականութեան կենսականը պարզը–ւեցաւ : Հիմակուընէ սկսեալ, կառավա–րութիւնը ինքզինքը բոլորովին ազատ կը նկատէ, ինչ որ կը նշանակէ թէ ամէն ինչ թափ սըտրիթ է (չափազանց գաղտնի) :

Համաձայն շնչող զրոյցներուն, անմի–ջական չէ «գործադիր»ի հաստատումը Ալժերիոյ մէջ :

Առաջին հանգրուանը պարզապէս մահ–մետականներու աւելի լայն մասնակցու–թիւնն է հանրային գործերու, շատ աւելի ուշ պիտի հաստատուի «կեդրոնական գործադիր» մը, որ քաղաքական բաւա–կան բարդութեանց դուռ կրնայ բանալ : Այս ամէնը կը ձգտին առժամեայ Ալժե–րիա մը ստեղծել մինչեւ ինքնորոշում :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺ խորհրդարանը գրեթէ բացար–ձակ մեծամասնութեամբ վաւերացուց ըն–կերվարական նախկին վարչապետ՝ Ֆան Աքէրի բարեփոխեալ յօդուածը : Հաւանա–բար վաղը վաւերացուի կառավարութեան «մէկ ռատիկ օրէնքը» : Միւս կողմէ Անտ–րէ Ռընար, Մոնսի մէջ, 12.000 բանւոր–ներու ներկայութեան յայտարարեց. — «Ազգային ազատագրութեան գործադուլ է մեր ըրածը» : Պահանջեց կառավարու–թեան նոր ծրագրին ջնջումը :

« ԿԱՊՈՅՏ ՍԱՂԱՒԱՐՏՆԵՐ » զրկուած են Քաթանկայի հիւսիսը՝ Մանոնօ, ուր, Լումումպայի կողմնակից կառավարու–թիւն մը կազմուած է : Որոնց նպատակն է արգիլել բախումները՝ Լումումպայի եւ Չոմպէի կողմնակիցներուն միջեւ : Քոն–կոյի արտաքին նախարարը՝ Պոմպոքօ Փարիզի մէջ տեսակցած է Ֆրանսայի ար–տաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի հետ : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին հերքեց, թէ տարակարծութիւն գոյու–թիւն ունի իր եւ Մոպութուի միջեւ :Բողո–քեց նաեւ Ռ. Միութեան այն ամբաստա–նութեան դէմ որուն համաձայն Մոպութու յարձակած է Քոնկոյի օրինաւոր կառա–վարութեան վրայ :

Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պահանջեց որ վերջ դրուի Ռուանտա–Ուրունտիի Պելժ հոգա–տարութեան : Պահանջը ներկայացուց Մ. Ազգերու Կազմակերպութեան :

ԿԻՆԵԻ նախագահը՝ Սեքու Թուրէ Պել–կրատէն Սոֆիա մեկնեցաւ, պաշտօնական այցելութեան. Եուկոսլաւ – կինէ խօսակ–ցութեանց առթիւ հրատարակուած զե–կոյցը կը շեշտէ խաղաղ համակեցութեան եւ Ալժերիոյ մէջ ՄԱԿի հսկողութեամբ հանրաքուէի անհրաժեշտութիւնը : Կը պախարակէ «գաղթատէրերու» միջամը–տութիւնը Քոնկոյի մէջ : «Ափրիկեցի ժո–ղովուրդները իրենք պէտք է լուծեն իրենց ցամաքամասին հիմնական խնդիրները » :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Ուլէմաներու համա–գումարին յայտարարուեցաւ թէ « Ալժե–րիոյ ժողովուրդը սուրբ պատերազմ մը կը մղէ » : Քուէյթերկուած բանաձեւին մէջ կը շեշտուի նաեւ թէ «ամէն արաբ եւ մահմետական պարտականութիւնն ունի, եթէ կրնայ, մասնակցելու » :

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԺԱՄԵԱՅ ԿՐՕՆ. ԺՈՂՈՎԸ

Հայոց Պատրիարքին հրաւէրով, Յուն–ուար 4ին պատրիարքարանի մէջ հաւաք–ուեցան վարդապետները եւ քահանաները եւ ընտրեցին առժամեայ Կրօն. Ժողովին կազմը, որու կը մասնակցին Սահակ Ծ. Վրդ. Փափազեան, Շահան Վրդ. Սվա–ճեան, եւ Թ. Ֆըշըճեան, Ի. Մերտինէ–եան, Դ. Երէցեան, Ա. Պալեան, Յ. Հա–լաճեան քահանաները :

Պատրիարքը փափաք յայտնեց որ պատ–րիարքարանին մէջ հիմնուի մատենադա–րան մը, ուր հաստատուի լսարան մը, դասախօսութիւններ կազմակերպելու հա–մար :

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքիոյ երկրորդ հանրապետութեան ընկերային առաջին հարցը կը վերաբերի մամուլին : Սովորական բնոյթ չունի .— Յեղափոխութեան գերագոյն ղեկավարու–թիւնը, Ազգային Միասնականութեան Կո–միտէն, նախ մամուլը վերածեց պաշտ. յայտարարութիւն կամ ազդ. ապող նոր կազմակերպութեան մը, ապա զանազան առաւելութիւններ կամ երաշխիքներ տը–ւաւ լրագրողներուն, Պոլսոյ օրաթերթե–րու կարգ մը տէրերը իրար անցած են հիմա :

Լը Մոնտի թղթակիցը այս առթիւ կը յիշէ թէ որեւէ այլ նկատումէ առաջ, պէտք է նշել թէ գործերու մշտնջենական տագնապը մեծ չափով նուազցուած է ազդերը, նոյնպէս աւելցած են «չծախ–ուած» թերթերու թիւը՝ ժողովուրդին անտարբերութեան պատճառով : Կարգ մը թերթերու նիւթական վիճակը շատ գէշ էր նոյնիսկ երբ տէրերը փայլուն գործեր ըրած էին : Այժմ, 9 անկախ . ճանչցուած օրաթերթերու տէրեր որոշեցին երեք օր դադրեցնել իրենց թերթերուն հրատա–րակութիւնը իբրեւ բողոքի ցոյց : Նշմարե–լի կէտ մը կայ սակայն, — անոնց չեն հետեւիր կուսակցական երկու գլխաւոր թերթեր, Ուլուս (Անգարա)), եւ Հաւա–տիս (նախկին Տեմոկրաթ, Պոլիս) : Այս թերթերը համաձայն են Կոմիտէին որո–շումներուն :

Այս բոլորին ի պատասխան, երեք հա–րիւր լրագրողներ դրօշակներով տողանցք կատարեցին, հակառակ անոր որ ցոյցերը արգիլուած են : Ոչ ոք ընդդիմացաւ : Շահեկան է անշուշտ տեսնել թէ ինչ հե–տեւանքներ պիտի ունենայ ընկերային այս առաջին շարժումը, որ կրնայ, եթէ դպչի չըլլան, ուրիշներու ծնունդ տալ տնտեսական գետնի վրայ, որ չի բարե–լաւուիր : Մտահոգութիւններն ալ կը շատնան՝ երբ կը յայտարարուի թէ տուր–քերու զանազան յաւելումներ կատարուած են հողերու եւ ընկերութեանց վրայ : Շատ են այն հաստատութիւնները, որոնք ի վիճակի չեն նոր յաւելումներ կրելու իրենց տուրքերուն կամ պաշտօնէութեան վրայ :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ նկատելի է երրորդ կուսակցութիւն մը հիմնելու շարժում մը : Այդ կուսակցութեան հիմնադիրները պիտի ըլլան Փրոֆ. Հիքմէթ Պէլպէզ եւ նախկին երեսփոխան Էնվէր Արալան : Հաւանաբար անոնց միանայ նաեւ Սըտքը Ուլայ :

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ աղէտ մը մազապուրծ ազատեցաւ Վոսփորի եզերքի բնակչու–թիւնը : Հելլէն քարիւղատար շոգենաւ մը, ղեկի խանգարման հետեւանքով, կը զար–նուի Սրթապուրի առջեւ Շէլի պէնզինի մթերանոցին : Հելլէն նաւապետը փառք տուած է որ պայթում մը չպատահեցաւ, այլապէս օդը կ'ելլէին շրջակայքի բնա–կութիւնները : Այս երկրորդ արկածն է որ կը պատահի հելլենական նոյն նաւային ընկերութեան : Անցեալ անգամ զարնուած էր Եուկոսլաւ նաւի, որ այրեցաւ մեծ վը–նասներ պատճառելով :

ԲՌՆԱԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սթալինի տիրապետութեան օրերուն, կեդրոնացման կայանները լեցուն էին ոչ միայն քաղաքական գործօն հակառակորդ բանտարկեալներով, այլ եւ պարզապէս կուսակցութեան քաղաքականութեան հանդէպ վերապահ դաղջերով: Սթալինի մահէն ետք, նոյնիսկ մինչեւ 1956, հայրենադարձ տաղմագերիներ, որոնք Խորհրդ. Միութեան մէջ զանազան պատճառներով բռնադիր աշխատանքի դատապարտուած էին, հաւաստած են թէ իրենց գտնուած կայաններուն մէջ արգելափակուածները մեծաւ մասամբ քաղաքական դատապարտեալներ էին, «հակայեղափոխական ոճիրներու» օրէնսդրութեան հիման վրայ դատապարտուած։

Ճշմարտութիւն է որ 1953ին եւ 1956ին ջնջուած ներումներուն վրայ քաղաքական գերիներուն մեծագոյն մասը, որպէս թեթեւ յանցաւորներ, ազատ արձակուած է: Բայց Խրուշչեւի, Սուզլովի եւ այլոց յայտարարութիւնը թէ քաղաքական յանցանքներով արգելափակուածներ չկան Խորհրդ. Միութեան մէջ, շատ հեռու է ճշմարտութիւն ըլլալէ: Օրինակ, պաշտօնական այդ յայտարարութիւններէն վերջ, խումբ մը «Եհովայի վկաներ» աղանդին հետեւողներ «պետութեան դէմ ոճրագործներ» ամբաստանութեամբ դատապարտուած են, մինչդեռ բնականօրէն անոնք որեւէ քաղաքական մտահոգութիւններու, գործ չունէին պետութեան հետ եւ երանելիները պարզապէս իրենց կրօնքը կը կիրարկէին, այդ կրօնքը անիմաստ կամ աղանդը անմիտ ըլլայ թէ ոչ։

Բռնադիր աշխատանքին խորհրդային տնտեսութեան բերած նպաստը տակաւին լայն եւ կարեւոր կը մնայ: Ընդհանուր առմամբ բռնադիր աշխատանքի դատապարտուածները ծանր աշխատութեան կը լծուին եւ կ՚աշխատցուին հանքերու, հանրօգուտ հսկայ կառուցումներու, անմշակ մնացած տարածուն հողերու եւ խոպան շրջաններու օգտագործման մէջ։

1941ին, տնտեսական ծրագրի արդիւնքներուն տեղեկագրութիւնը կը խոստովանէր թէ հանքային արտադրութեան կէսէն աւելին ձեռք բերուած է շնորհիւ պարտադիր աշխատանքի դրութեան: Ծանօթ է արդէն որ սթալինեան շրջանին նաւարկութեան ջրուղիները, ռազմական ջրանցքները, երկաթուղիները, ճամբաները եւ նման հանրօգուտ շինարարութիւնները առաւել չափով բռնադիր աշխատանքի դատապարտուածներու կողմէ շինուած են: Հաստատուած է նաեւ որ տակաւին այսօր բռնադիր աշխատանքի դատապարտուածներ կ՚աշխատին պղինձի, ոսկիի, արծաթի եւ նիքելի հանքերու մէջ, կամ կ՚օգտագործուին երկաթուղիներու եւ ճամբաներու նորոգութեան եւ խորհրդային տնտեսութեան համար մեծ կարեւորութիւն ունեցող քիմիական եւ յարակից ճարտարարուեստներու մէջ։

Աշխատանքի գաղութներ հաստատուած են Խորհրդ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ, բայց կարեւորները կը գտնուին՝ Ինթա, Փինեկա, Փոթմա, Սոլիքամսք, Շերնոկոսք, Սթալինապատ, եւայլն:

Սթալինեան շրջանին աքսորը, արգելափակումը, մեկուսացումը, բռնադիր աշխատանքը կախում ունէին միայն ու միայն զաղտնի ոստիկանութեան հեղինակութենէն, հլու կամակատար Սթալինի ամէնէն հրէշային քմահաճոյքներուն: Կեդրոնացման կայանները զինեալ ուժերու խիստ հսկողութեան տակ առնուած էին։

Բայց այժմ մեծ մասով կայանները կախում ունին տեղական իշխանութիւններէն, որոնց հեղինակութիւնը զօրացած է: Այսպէս, տեղական կայաններու վարիչ մասնաւոր յանձնախումբեր կազմուած են, բաղկացած տեղական խորհուրդներու, արհեստակցական միութիւններու եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններու (կոմսոմոլ) ներկայացուցիչներէ: Այդ յանձնախումբերը կրնան կայաններէն ներս պաշտօնատարներ նշանակել կամ պաշտօնանկ ընել, պատիժներու մեղմացում կամ ներում շնորհել, ինչպէս եւ պատիժներ սահմանել կամ սաստկացնել, կատարուելիք աշխատանքի ծրագիրներ սահմանել, դատապարտութիւնը լրացնելով արձակուածը ընկերութեան մէջ կրկին տեղաւորել, եւն.։

Այժմ բռնադիր աշխատանքը 3 աստիճաններու բաժնուած է, եւ ներկայի առաջին ծանր աստիճանին պայմանները շատ աւելի թեթեւ են քան սթալինեան շրջանին: Իսկ միւս երկու աստիճանները, ըստ քաղուած վկայութեանց, շատ զգալի չափերով բարելաւուած են: Այսպէս, ներկայիս յանցապարտները բաւարար չափով հագուած են, ջերմութիւն ունեցող տաղաւարներու մէջ կը բնակին, կարգ մը կայաններու մէջ անկողինները վերմակներէն զատ վայելուչ ծածկոցներ ունին եւ կայաններուն մէջ բուժարաններ հաստատուած են: Անժխտելի է որ կարեւոր բարեփոխութիւններ են առանց բաղդատմամբ սթալինեան շրջանին՝ ուր ձիւնին ու հովին մէջ աշխատող կիսամերկ ու նօթի դատապարտեալը, հանդստեան պահուն կամ վիշերին ալ պիտի չարունակէր տառապիլ ցուրտէն: Իսկ հիւանդին համար բժշկական խնամքի եւ դարմանումի հարցը վերացական երազ մըն էր պարզապէս, մեռնիլ միայն կը մնար իրեն։

Բռնադիր աշխատանքը հիմա վճարումով մը կը վարձատրուի, անարհեստ գործաւորի մը (մանէօվրը) օրավարձքին հիման վրայ, բայց կը վճարուի վերջապէս: Արգելափակուածները օրական ութ ժամ, հազուադէպօրէն 9 ժամ կ՚աշխատին, շաբաթը վեց օր, անհրաժեշտ պարագային երբեմն միայն եօթներորդ օրն ալ: Վճարումին մէկ մասը վար կը դրուի այժմ-բաւարար եղող սնունդին, բնակարանի եւ այլ ծախքերու համար: Բոլոր կայաններուն մէջ արգելափակուածները կրնան «Փրաւտա» եւ «Իզվեստիա» օրաթերթերը գնել ու կարդալ: Վկայուած է որ կարգ մը կայաններու մէջ երբեմն շարժանկարի ցուցադրութիւններ կամ հանդէսներ տեղի կ՚ունենան։

Առաջին կարգի, այսինքն ամէնէն թեթեւ յանցապարտները կրնան կայանին մէջ այցելութիւններ ընդունիլ, բայց այդ այցելութիւնները վերապահուած են միայն ամէնէն մերձաւորներուն՝ ծնողք, կին, զաւակ, եղբայր կամ քոյր: Որոշ պարագաներու մէջ այդ մերձաւորները նոյնիսկ կրնան արտօնութիւն ստանալ իրենց արգելափակեալին կայանին մօտերը բնակութիւն հաստատելու, ինչ որ աւելի յաճախակի այցելութիւններու հնարաւորութիւն կու տայ իրենց։

Ընդհանուր առմամբ, ի նպաստ իրենց կայանի շրջանին տնտեսութեան կ՚աշխատին դատապարտեալները եւ տեղւոյն իշխանութեան ենթակայ կը մնան: Այդ իշխանութիւնն է որ կը սահմանէ աշխատանքի ձեւն ու տեսակը, համաձայն տեղական պայմաններու պահանջներուն: Բայց այս դրութիւնը մեծ անպատեհութիւն մը ունի, տրուած ըլլալով որ տարիներ ամբողջ ծանր աշխատանք մը կատարելէ վերջ արձակուելիք դատապարտեալը կրնայ տակաւին քանի մը տարի պարտադրանքի տակ պահուիլ, եթէ շրջանին տնտեսութիւնը տակաւին պէտք ունենայ աշխատող ձեռքերու։

Գրիւաէլի յանձնախումբը իր տեղեկագրութեան եզրակացութեան մէջ կը շեշտէ որ բռնադիր աշխատանքի դրութիւնը, խորհրդային տնտեսութեան իր բերած նպաստի կարեւոր բաժինը պահելով հանդերձ, զգալի չափով բարելաւուած են գործադրութեան պայմանները: Բայց կեդրոնացման կայաններու գոյութիւնը եւ բռնադիր աշխատանքի դրութիւնը, իր սկզբունքին մէջ իսկ, միշտ դատապարտելի կը մնայ: Անարդանք մըն է ան, մարդ արարածին արժանապատուութեան դէմ եւ մարդկութեան խղճմտանքին վրայ ծանրօրէն ճնշող ամօթ մը։

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՁ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ

Ափրիկեան տարի մըն էր, որ անցաւ: Մեծ ու փոքր ափրիկեան գաղթավայրեր դարձան ազատ երկիրներ եւ իրենց ձայնը ունին ազգերու ժողովին մէջ: Գերմանիոյ կը զլացուի դեռ ինքնորոշման ազատութիւնը, այսինքն ազատ քուէարկութեամբ ընտրել իր վարչաձեւը, արեւելեան մասին մէջ, միանալու համար արեւմտեան դաշնակցային հանրապետութեան: Քաղաքական մեծագոյն հարցը կը համարին Գերմանացիները իրենց երկփեղկումը, եւ այն տեսակէտը ունին թէ արեւելեան մասին բնակչութիւնը առաջին առթիւ պիտի քուէարկէ ի նպաստ վերամիացման: Մինչ այդ՝ գաղթը կը շարունակուի դէպի արեւմտեան Գերմանիա, ուր աշխատաւորի կարիք կայ եւ ամէն ազգէ գործաւորներ կուգան աշխատելու՝ մանաւանդ Իտալացիներ: Արեւելեան Գերմանիոյ երիտասարդութիւնն է մասնաւորաբար, որ կը գաղթէ արեւելեան Պերլինէն արեւմտեան Պերլին անցնելով, երբեմն օրական 500–600 հոգի: Ցարդ գաղթած են դէպի արեւմտեան Գերմանիա 13 միլիոն Գերմանացիներ ամբողջ գրաւեալ մասերէն եւ արեւելեան Գերմանիայէն, եւ 1960ին գաղթողներուն թիւը երկու հարիւր հազար եղած է: Տօնական օրերուն 670 հոգի օրական եկած են ապաւէն խնդրելու։

Թէ հոգեւորական իշխանութիւնը (կաթոլիկ եւ աւետարանական) եւ թէ պաշտօնական անձնաւորութիւններ կոչ ուղղեցին ձայնասփիւռով, որ արեւելեան Գերմանացիները մնան իրենց տեղերը, չհեռանան իրենց ծննդավայրերէն, բայց գաղթը կանգ չառաւ։

Պերլին քաղաքի հարցը կապ ունի նաեւ այս խնդրին հետ. բաց պատուհան մըն է արեւմտեան մասը՝ գաղթականներուն համար, եւ անոնց համար, որոնք կը գիտեն թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ արեւելեան Գերմանիոյ մէջ:

Խորհրդ. Միութեան կողմէ Պերլին քաղաքը «միջազգային» «ազատ» քաղաք ընելու առաջարկը պէտք է հասկնալ, ինչպէս որ արեւելեան Գերմանիոյ մայրաքաղաք համարուած արեւելեան մասը պիտի մնայ նոյն ձեւով, իսկ արեւմտեան մասի իշխանութիւնը եւ համաձայնականներու գերիշխանութիւնը պէտք է փոխուի: Այսինքն համայնականներու զինուորական ներկայութիւնը քաղաքային վերացնել, որպէսզի արեւմտեան Պերլինը միւս երեք մեծ պետութիւններու զինուորական պաշտպանութենէն զերծ ըլլայ: Այլապէս Պերլինը զինուած քաղաք մը չէ: Ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական խմբակները ընդամէնը 11 000 զինուոր կը հաշուեն այստեղ. իսկ արեւմտեան Պերլինի գերման ոստիկանութիւնը 15.000 հոգի՝ շատ հաւանաբար։

Արեւմտեան Պերլինի ուժը կը կայանայ իր ազատախոհութեան մէջ՝ քաղաքականապէս և տնտեսապէս: Այստեղ՝ աննախընթաց շինարարութիւն՝ շնորհիւ Ամերիկայի եւ արեւմտեան Գերմանիոյ օժանդակութեանց, այնտեղ՝ «յառաջդիմութիւն», որ արդարեւ շատ դանդաղ կ՚ընթանայ մը ունի: Մէկ արեւմտեան մարքը հաւա-

ԿՈՅՐԸ

—o—

Նշանակին վերանորոգման ընկերացած էր տխուր մտածում մը որ պրուած էր երախային բովանդակ էութիւնը։

Կը պատէր իր յօնքերը, կ՚երկարէր իր բարակ վիզը, կը սրէր ականջները հասնող աղմուկներուն դէմ, եւ ապա, կարծես մտահոգ, կ՚երկարէր իր ձեռքերը, կը փնտռէր իր մայրը, կը վազէր անոր գիրկը եւ դողդողալով կը փարէր անոր կուրծքին։

— Բայց ի՞նչ ունի, կը հարցնէր մայրը մտովի, ապա, այդ ուղղութեամբ կը հարցնէր նաեւ իր շուրջիններուն։

Մօրեղբայր Մաքսիմ ուշադրութեամբ կը քննէր երախային դէմքը եւ չէր կրնար հասկնալ այս անսպասելի սրտաղողին պատճառը։

— Չի կրնար հասկնալ ... կը զուշակէր մայրը, իր երախային դէմքին վրայ նշմարելով միշտ նոյն դարմանքի հիւանդագին արտայայտութիւնը։

Արդարեւ, երախան մտահոգ էր: Անիկա մերթ կը զատորոշէր նոր ձայներ եւ մերթ կը զարմանար որ հինները չէր լսեր այլեւս, որոնց այնքան վարժուած էր եւ որոնք հիմա կը լռէին յանկարծ եւ կը կորսուէին անդունդի մը խորը։

Գարնանային աղմուկներու քաոսը ի վերջոյ դադրեցաւ։

Արեւուն տաք, եւ նոյնիսկ հրատապ ճառագայթներուն տակ, կեանքին աշխատանքը աստիճանաբար եւ բնականօրէն կը մտնէր իր սովորական հունին մէջ։

Կեանքը կը թուէր հետզհետէ տարածուիլ, անոր քայլերը ամէն օր աւելի եւս կ՚արագանային, ինչպէս ընթացքը շոգեկառքին որ հետզհետէ թափ կ՚առնէ։

Թարմ խոտեր կանաչազարդած էին դաշտերը եւ օդը լեցուած էր զանազան ծառերէ արձակուած անուշ բոյրով։

Որոշուեցաւ դուրս հանել երախան, դէպի դաշտերը, դէպի մօտակայ գետակը։

Մայրը բռնած էր անոր ձեռքէն: Մօրեղբայր Մաքսիմ, կը կաղար իր անթացուպին վրայ՝ անոնց քովիկը։

Փոքրիկ խումբը բռնեց հարեւան բլրակի մը ճամբան, որուն հողը չորցած էր արեւէն եւ հովէն: Ծածկուած էր սակայն թաւշային եւ թանձր խոտով մը, որ այդ ընդարձակ տարածութեան մէջ կը ներկայանար իբրեւ գրաւիչ տեսարան մը։

Փայլուն օրը զարկաւ մօրը եւ մօրեղբայր Մաքսիմի աչքերուն: Արեւուն խոլական ճառագայթները կը տաքցնէին անոնց երեսները, բայց գարնանային զեփիւռը, իր անտեսանելի թեւերով կը հեռացնէր այդ տաքութիւնը եւ կը փոխարինէր զայն քաղցրիկ զովութեամբ մը։ Մինչեւ ոսկորներու ծուծը թափանցող արբեցում մը կը թեւածէր օդին մէջ։

Մայրը զգաց որ փոքրիկին ձեռքը կը սեղմէր իր ձեռքը: Սակայն գարնանային գինովցնող օդը մինչը նուազ զգայուն դարձուցած ըլլալով ուշադրութիւն չդարձուց երախայական այս մտահոգութեան: Ամբողջ իր թոքերով կը շնչէր օդը ու կը յառաջանար առանց իր ետին դառնալու։

Եւ սակայն, եթէ գլխու փոքր շարժում մը ըրած ըլլար, պիտի նշմարէր այն անսովոր արտայայտութիւնը որ գծագրուած էր իր երախային դէմքին վրայ։

Տղեկը, լուռ զարմանքով լեցուն իր աչքերը լայն բացած էր դէպի արեւը: Շրթները կիսաբաց էին: Հապճեպ կը ծծէր օդը, նման ջուրէն նոր հանուած ձուկին:

Տրտմաթախիծ յափշտակութեան մը կնիքը դրոշմուած էր իր խռովեալ դէմքին վրայ, որ տակաւ կը փոխէր տեսակ մը վախի: Միայն աչքերն էին որ կը պահէին իրենց անթրթռելիութիւնը, իրարու նման եւ անշարժ։

Երբ հասան բլուրին գագաթը, նստեցան երեքն ալ: Մայրը վերցուց երախան գետնէն եւ երբ ուզեց զայն աւելի հանգիստ կերպով նստեցնել, այս վերջինը կառչեցաւ մօրկանը փէշերուն: Կարծես կը վախնար թէ հողը խոյս կուտար իր ոտքէն եւ ինք պիտի իյնար վար: Այս անգամ եւս մայրը չնշմարեց փոքրիկ կոյրին մտահոգ շարժումը, որովհետեւ իր աչքերը եւ իր բովանդակ ուշադրութիւնը կեդրոնացած էին այն սքանչելի նկարով որ գարունը կը ներկայացնէր իր շուրջ բոլորը։

Կէս օր էր: Արեւը յուշիկ կը դառնար կապոյտ երկինքին մէջ: Բլուրին գագաթէն՝ ուր նստած էին, կը տեսնէին գետը որ կ՚ընթանար յորձանուտ վազքով մը: Ողողուած դաշտերուն վրայ ջուրը կը տարածուէր ընդարձակ սաւանի մը նման: Սպիտակ ամպակոյտեր կը թուէին դանդաղօրէն լողալ երկինքի խոր ձեղունին մէջ: Աւելի հեռուն, գետին եռեւը, ընդարձակ հողաշերտերը շրջապատուած էին մութ ու մառայլ գօտիով մը: Շոգիի այս թանձր շղարշը ծածկած էր նաեւ հեռուն երեւցող յարդի դէզերը: Հողը կարծես կը հառաչէր, եւ դէպի երկինք կը բարձրացնէր սրբատար խունկի ոլորապտոյտ գուլաները։

Առաջին քայլերուն իսկ, անմիջապէս որ արեւուն ջերմիկ ճառագայթները իյնան իր դէմքին վրայ եւ տաքցուցին իր նուրբ մորթը, տղեկը՝ բնազդաբար իր մեռած աչքերը դարձուց դէպի արեւը, կարծես զգալով թէ՝ այդ արեւն էր կեդրոնը կեանքին եւ անոր շուրջն էր որ կը դառնար ամէն բան: Երախային համար չկար ոչ հեռաւոր թափանցիկութիւն, ոչ լազուարթ կամար, ոչ ալ աւելի լայնածիր հորիզոն։

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆՔՕ

(5 Շար.)

տար է 4-80 մարք արեւելեանի։ Սակայն առանց տեղացի ըլլալու իրաւունքին՝ որ եւ է գնում կարելի չէ ընել արեւելեան Պերլինի մէջ։ Տնտեսական եւ քաղաքական ռեժիմի առումով խառօրէն բաժնուած է քաղաքը երկու մասի։

1960ի վերջին ամիսներուն երթեւեկի սեղմումներ արեւմտեան դաշն. հանրապետութեան քաղաքացիներուն համար, պատճառ դարձած էին լուծելու առեւտրական համաձայնութիւնը, որ գոյութիւն ունէր երկու Գերմանիաներուն միջեւ։ Տարեվերջին նորէն դաշինք կապեցին, փոխադարձ զիջումներով, միայն բերանացի կամ կցկտուր ձեւականութիւններ փոխանակելով։

Նոյն ձեւով Խորհրդ. Միութեան եւ գերման դաշն. Հանրապետութեան միջեւ առեւտրական դաշինքը վերանորոգուեցաւ մինչեւ 1963 տարուան համար։ Այստեղ պէտք է նկատել թէ բանակցութիւնները գրեթէ երկու ամիս տեւած էին եւ Դեկտ. 12ին պիտի ստորագրուէր, վերջին պահուն, երբ պատուականները չամփանեանը հրամցնելու կը տանէին, դաշինքի ստորագրութիւնը չկատարուեցաւ։ Պատճառը դարձեալ Պերլինի հարցն էր։ Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչը չուզեց որեւէ գրաւոր պարտաւորութիւն ստանձնել Պերլինի ներկայ վիճակը պահելու տեսակէտէն։ Ատրնաուըր միջամտեց։ Վերջապէս տարեգլխէն երեք օր առաջ համաձայնեցան որ Գերմանացիները նամակի մը ձեւով ճշդեն նոյն վիճակը պահելու իրենց համոզումները, եւ Խորհրդ. Միութեան գեսպանը, ընդունելով զայն, բերանացի յայտարարէ թէ «ատոր վրայ աւելցնելիք բան մը չունի»։ Ակնյայտնի է Ատրնաուըրի վարմունքը ժամանակ շահելու համար։ Առեւտրական դաշինքը կը նախատեսէ գործառնութեանց քանի մը հարիւր յաւելում մը, որուն Գերմանիա պէտք չունի, բայց Խորհրդ. Միութեան տնտեսութեան համար կարեւոր է։

Բայց Գերմանիոյ տնտեսական վերելքը Ատրնաուըրի համար միջոց մըն է տեղի տալու, նիւթական զոհողութիւններ ըստանձնելով քաղաքական գիրք ապահովելու։ 1960ին Գերմ. Դաշն. Հանրապետութեան ոսկիի եւ օտար դրամի պահեստը հասաւ 34 միլիառ մարքի։ Այս կերպով թէեւ առաջին հարուստ երկիրը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները կը համարուին, բայց երկրորդ Գերմանիան կ'ըլլայ Միացեալ Նահանգները հետզհետէ բաժնեցին իրենց զանձը զինեալ խաղաղութեան համար եւ հիմա Գերմանիայէն պիտի կրնան նոր սատանալ իրենց փոխատուութիւնները, նոյնիսկ միանուագ՝ըստ տնտեսութեան նախարար Փրոֆ. էրհարդի։

Միւս կողմէ Գերմանացիները թերած երկիրներու օժանդակութիւնը պիտի ստանձնեն 3–4 միլիառ մարք տարողութեամբ։ Այս առթիւ կարգ մը խորհրդածութիւններ կը կատարուին տնտեսական եւ մտաւորական շրջանակներու մէջ եւ հարց դրուած է թէ ո՞րն է լաւագոյն միջոցը թերած երկիրներուն իսկապէս օգտակար ըլլալու։ Իտալխոտական չարք մը համալսարանին քաղաքական բաժնին մէջ սեղանի վրայ կը դնէր, ոչ թէ դրամ տալով օգնելու կամ գործարաններ հաստատելու ձեւով օգնելու խնդիրը այլ դպրոց, կրթութիւն, քաղաքակրթութիւն, բժշկական օժանդակութիւն եւ մարդկային գիտակցութիւնը աւելի յառաջացնել թերած երկիրներու ժողովուրդներուն մէջ։ Աւետարանական համայնքները «հա՛ց աշխարհի համար» կոչով մը բարենպատակ ուղղութեամբ դրամ կը հաւաքեն ափրիկեան, արեւելեան եւ Հարաւային Ամերիկայի ժողովուրդներուն համար։ Ցայտարարութեան մէջ եւ եկեղեցիներուն բեմէն կ'ըսուի թէ 1160 միլիոն թշուառներ կան մարդկութեան մէջ, հարկ է օգնել անոնց։

Քաղաքական մարզին մէջ կարելի է ըսել թէ 1960ին, ճնշումին ենթական Գերմանիան ըլլալով հանդերձ, հարուածները Ամերիկայի վրայ պայթեցան եւ դարձան Ֆրանսայի գլխուն,— գաղթավայրերու բաժանում, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան տագնապները եւ ճնշումները ամէնէն աղատական Ֆրանսայի վրայ, եւ վերջապէս Ալժերիա։ Միացեալ Նահանգներու նոր նախագահին ընտրութեան առիթով վերջին երեք ամիսը Ատրնաուըրի վրայ ալ յարձակումները դադրեցան եւ այս վերջինը գիտցաւ օգտագործել այս կացութիւնը երկու ուղղութեամբ։ Նախ չլսելու եկաւ բոլոր քսութիւնները իր անձին եւ իր քաղաքականութեան վերաբերմամբ, սիրաշահեցաւ Խորհրդ. դեսպանը այն առիթով որ Փրոֆ. էրհարդ ճառի մը մէջ Խորհրդ. Միութիւնը ուրիշ ժողովուրդներու վրայ իշխող ցոյց տուած էր եւ որուն դէմ Զմիռնով բողոքելով հեռացած էր ժողովասրահէն։ Ատրնաուըր «ցաւ յայտնեց» այդ պատահարին համար եւ հարցը փակուած համարուեցաւ։ Անկէ ետք տեղի տուաւ Ատրնաուըրը նաեւ առեւտրական դաշինքի խոդրին մէկ քանի կէտերուն մէջ եւ յայտարարեց թէ՝ «Խրուշչեւ մարդ մըն է, որուն հետ կարելի է խօսիլ», ինչպէս անգամ մը ըսած էր թէ Միկոյեան միակ մարդն է, որուն հետ կարելի է հասկացողութեան գալ։ Ահա այս ձեւով օգտագործեց Ատրնաուըր քաղաքական դադարը, հաշտ երթալու համար Խորհրդ. Միութեան հետ եւ նոյն հետայն ապահովեց ներքին քաղաքականութեան մէջ իր դիրքը, որովհետեւ 1961ին տեղի պիտի ունենան Պունտեսթակի ընտրութիւնները։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր Սոց. Դեմ. կուսակցութիւնը ակամայ գովասանքներով յարգեց եւ ընդունեցաւ Ատրնաուըրի Քաղ. ուղղութիւնը վերջիններս 85ամեակին առիթով։

Շատ չահեկան է Խրուշչեւի հեռագիրը, Ատրնաուըրի ուղղուած։

«Ընդունեցէք, խնդրեմ, պարոն Գունտեսքանցլէր, իմ անկեղծ շնորհաւորութիւններս եւ մաղթանքներս ձեր ծննդեան 85րդ տարեդարձին առթիւ։ Թոյլ տուէք յայս յայտնելու, որ հարկ եղած ջանադրութեանց պիտի ձեռնարկուի, որպէսզի վերցուին խոչընդոտները Գերմ. Դաշն. Հանրապետութեան եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ բնականոն յարաբերութիւններու համար, որոնք 1955ին սկսուեցան ձեր անձնական մասնակցութեամբ։ Կը յուսամ որ այդ յարաբերութիւնները պիտի ըլլան տեւական եւ արդիւնաւոր մեր ժողովուրդներուն բարօրութեան համար եւ պիտի զարգանան ի շահ աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման»։

Մշակութային տեսակէտէ պէտք է յիշել թէ Գերմանիոյ Դաշն. Հանրապետութեան մէջ գիտութեան եւ ուսմունքի համար միլիոնաւոր գումարներ կը տրամադրուին։ Ծրագրուած է երեք նոր համալսարաններ հաստատել արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ հին համալսարանները լրացուցիչ շէնքերով եւ ուսուցչական կազմերով զօրացնել։ Ժողովրդական համալսարաններու ցանցը տարուէ տարի կ'ընդլայնուի։ Ճարտարագիտական ուսմունքի մէջ ետ չմնալու համար խորհրդակցութիւններ յառաջ կը տարուին մասնագիտական սահմանափակ ուսմունքի ձեւին շուրջ, որուն կը հետեւին Խորհրդային Միութեան մէջ, այսինքն դպրոցէ ելած մասնագէտ արհեստաւորներ կամ ճարտարագէտներ հասցնել, ոչ թէ մինչեւ հիմա ընդունուած խառնութեամբ ընդհանուր զարգացման պահանջկոտութիւնը շարունակել չարք մը արհեստներու վերաբերմամբ։

1960ին Պերլինի հին համալսարանին հիմնադրութեան 150ամեակն էր։ Նափոլէոն Պոնափարթի գրաւման տակ գտնուած Գերմանիոյ փրուսիական մայրաքաղաքին մէջ որ 1810ին հարիւր հազար բնակիչ միայն ունէր հիմնուած էր այս համալսարանը Ֆրիտրիխ Վիլհելմ Գ. թագաւորին անունով։ Այժմ կը կոչուի Հումպոլտ – Ունիվերսիթեթ։ Ազատութիւնն էր իր հիմնադիրներուն առաջադրած գաղափարականը։ Նոյն ազատութեան համար կը խօսուի հիմա նոր համալսարանի բեմէն առ առ 15 տարիէ ի վեր։ Նոր համալսարանը բաժնուած է հինէն եւ հաստատուած է արեւմտեան մասին մէջ եւ կը կոչուի «Ազատ Համալսարան»։

Նոր տարիի առթիւ մենք ալ կրկնենք. — խաղաղութիւն ազատութեան մէջ։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 18, 1961, Չորեքշաբթի օր, գիշերուան ժամը 11·45էն 1, Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան Տաճարի Քրիստոսի Ս. Այրէն, մեծահանդէս տօնախմբութեամբ պիտի ձայնասփռուի գիշերային ժամերգութեան խորհրդաւոր մէկ մասը, Ամմանի Յորդանանի Հաշեմական ձայնասփիւռէն։

Միջակ ալիք՝ 375 մեթր, կամ 800 քիլոսայքլի վրայ, նաեւ կարճ ալիք՝ 25 մեթր, կամ 11810 քիլոսայքլի վրայ, եւ կարճ ալիք՝ 31·48 մեթր, կամ 9530 քիլոսայքլի վրայ։

Արարողութեան վերջաւորութեան Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարք Հայրը պիտի տայ իր պատգամը ուղղուած Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ զաւակաց, ի սփիւռս աշխարհի։

Իսկ, յաջորդ օրը, Հինգշաբթի, 19 Յունուար 1961, Երուսաղէմի Յորդանանի Հաշեմական ձայնասփիւռէն։

Միջակ ալիք՝ 443 մեթր, կամ, 677 քիլոսայքլի վրայ. յ. մ. ժամը 1էն 1·30, պիտի ձայնասփռուի Ս. Ծննդեան եւ Եկեղեցական երգերու յայտագիր մը, Ս. Թարգմանչաց վարժարանի երկսեռ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Սահակ Գալայճեանի։

Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Յորդանանի բարեխնամ կառավարութեան արտօնութեամբ, պիտի ունենանք մօտ 150 Հայ ուխտաւորներ Իսրայէլէն, որոնք Ս. քաղաք պիտի ժամանեն Չորեքշաբթի, Յունուար 18ին եւ պիտի վերադառնան յաջորդ օրը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

-o-

Անցեալ Կիրակի հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Փարիզի ախոյեանութեան պատուոյ փրոմոսիոնին համար։ Ալֆորվիլի հայ մարզականը որ իր դասակարգին առաջինն է, իր դաշտին վրայ կը խաղար, երկրորդին դէմ՝ ՍԷ–Ա 14։ Օրուան կարնաւային եղանակը նպաստած էր որ բազմաթիւ հանդիսականներ ներկայ ըլլային այս մրցումին։ Խաղին սկիզբէն իսկ, Հայերը յարձակողականի անցած էին եւ հակառակորդը չկրցաւ ընդդիմանալ։ Քոքոն կրցաւ անմիջապէս գեղեցիկ կէտ մը նշանակել։ Հայերը կը շարունակէին իրենց յարձակումները եւ 25րդ վայրկեանին Քոքօ կը նշանակէ երկրորդ կէտ մը, օգտուելով Օսքարի մէկ գեղեցիկ փասէն։ Կիսախաղին Հայերը Օի դէմ 2ով կը յաղթէին։ Բ. կիսախաղին, Ահմէտ յաջողեցաւ երրորդ կէտ մը նշանակել Հայերուն համար, ինչ որ հանդստացուց հանդիսատեսներու սիրտը։ Այս Գ. կէտէն ետք, Ֆրանսացիները փորձեցին յարձակում անցնիլ, բայց Հայոց պաշտպանողական գիծը չէր ձգեր որ բերդին մօտենային։ Ֆրանսական խումբին մէջ կը խաղար հայ երիտասարդ մը՝ Ժօժօ Համբարձումեան, որ ամէն ճիգ կը թափէր կէտ մը նշանակելու համար, որպէս զի իր խումբին պատիւը փրկէ, բայց անկարելի եղաւ։ Խաղը վերջացաւ երբ հայկական յարձակումէ մը ետք, գնդակը, Ֆրանսացի բերդապահին ոտքը կը զանուէր։ Այս Օի դէմ երեք յաղթանակով, Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը կը մնայ իր դասակարգին առաջինը։

Ներկայ Հայերը շատ խանդավառուած էին այս փայլուն յաղթանակէն։ Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Վարդանեան որ աջ – յետապահ կը խաղար։ Մասնաւոր պրավօ մը Քօքոյին, որ երկու կէտ նշանակեց՝ առանց մոռնալու Ահմէտին Գ. կէտը։

Այս յաղթանակէն ետք, կը մաղթենք որ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականը պահէ իր փայլուն դիրքը։

Գ.Ճ.Օ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Եւ ինչո՞ւ ոչ, արքայ։ Եթէ մնանք նորա բարեկամը, ինչ պահանջում է մեր երկրի ապահովութիւնը, նա կը լինի մեզ յուսալի նեցուկ։

— Սակայն տեւական ապահովութիւնը օտարի օգնութեամբ չի լինում, իշխան։ Երբեք։ Կարծում եմ, որ մեր աշխարհի ապահովութեան հոգսը քեզ պիտի յուշէր այլ միջոցներ, այն, որ մենք ինքներս կրենք մեր ապահովութիւնը՝ մեր բերդերով, մեր զինու զօրութեամբ եւ ոչ օտարին ապաւինելով։

Ապաւէն փնտռում են անկարներն ու հիւանդները, բայց ոչ քաջառողջ մարդիկ ... — այս խօսքերի հետ Արշակը չեշտ նայեց Անդոքին։ — Միթէ՞, իշխան, դու այլ կարծիքի ես։

— Ոչ, արքայ։ Բնաւ ոչ,— շտապեց արդարանալ Սիւնեաց իշխանը։— Ես կամեցայ իմանալ քո վերաբերումը։ Հարկաւ եւ ոչ մի օտար, որքան եւ զօրաւոր, առանց շահի ակնկալութեան, պաշտպան չի կանգնի մեզ։

Տալով մի ինչ՝ կը պահանջի եռապատիկն ու տասնապատիկը ... Աւստի՝ կառուցիր, արքայ, կառուցիր. Որքան ունենաս շատ ամրութիւններ, այնքան աւելի կ'ապահովես աշխարհս հայրենի։

— Սակայն աջակից չունեմ, իշխան,— ասաց Արշակը ախրաձայն։— Միայն ըսպարապետն է, որ բերդը համարում է կարեւոր, համամիտ չէ սակայն, որ նախարարներից մարդեր պահանջեմ սոտիպով։ Իսկ թէ ինչո՞ւ եմ կամենում այդ՝ ամէնքին պարզել չեմ կարող։ Բաւական է պարզեմ՝ իսկոյն կը հասնի Շապուհի ականջը, որ բերդ եմ կառուցում Պարսից դէմ ... այնինչ՝ կը ցանկայի ի գլուխ բերել այդ գաղտնի եւ արագ ... Արդ ինչպէս համոզեմ մեր ապիրատներին, որ ծայր անհրաժեշտ է սոյն բերդաքաղաքը ... Տուր ինձ մի խորհուրդ, իշխան, թէ ինչպէս վարուել նոցահետ, որպէսզի ըմբռնեն մեր աշխարհի վիճակը, եւ ինչպէս միաբանել նոցա ...

— Ինչպէս միաբանել,— եւ Անդոքը մտածումների մէջ կախեց գլուխը։— Միաբանել ... Նա գիտէր, որ Հայոց նախարարները մինչ այժմ երբեք չեն միաբանել, անգամ արտաքին վտանգի ժամին ... ու ոչ մի յոյս չէր տեսնում, թէ միաբանեն այսուհետ, մանաւանդ աջակից լինեն արքային։

— Իմացայ, արքայ, փորձեցիր պահանջել նոցա բերդերը եւ նոքա զլացան ..

— Զլացան, այո։ Բայց ես, իշխան, կը ստեղծեմ իմ բերդը, որ լինի ամէնքի բերդը, եւ կը լինի աւելի հզօր, քան նախարարաց բերդերը. ու զօրանով ես կը միաբանեմ նոցա. եւ այդ միաբանութիւնը կը դառնայ Հայոց բերդ, անխորտակ բերդ ... Թշնամին անզօր կը լինի կործանել նորան։ Այո, իշխան. տեսանելի բերդից աւելի ստեղծենք մեր ներքին բերդը։

Իշխան Անդոքը, որքան էլ բանիմաց մարդ, չըմբռնեց, թէ ի՞նչ է նշանակում Ներքին բերդ. եւ անյարմար համարեց հարցնել։ Իսկ Արշակի համար դա նշանակում էր՝ բոլոր նախարարներին ենթարկել իրեն, կազմել մեծ բանակ եւ Հայոց Աշխարհը պաշտպանել ամէն վտանգից։

Անդոքը ամէն այցի նկատում էր, որ Արշակի տրամադրութիւնը բարձրանում էր օրէցօր. փոխւում էր տխրամած ձայնը, եւ նա խօսում էր աշխոյժ, երբեմն զուարթ։

Սուգի օրերին այս զրոյցները, մոռացնել տալով իր ծանր ապրումները, Արշակին բերում էին նոր խոհեր, բարձրացնում էին նրա ընկճուած տրամադրութիւնը, եւ նա աւելի էր մտածում իր անելիքների, իր Աւանի մասին ... եւ որքան էլ Անդոք իշխանը համամիտ չէր լինում նրան՝ աւելի սիրով էր զրուցում հետը ու, ամէն հեռանալիս, ասում էր դարձեալ. «Վաղը նոյնպէս հաճիր գալ, իշխան»։ Իսկ այդ օրը հետաքրքրուեց.

— Կը ցանկայի իմանալ, իշխան, երբ ես մտադիր մեկնելու։

— Երբ կը հրամայես, արքայ,— գլուխն իջեցրեց Անդոքը։— Ես ..սացի արդէն Փառանձեմիս սուգից հա..լու նպատակով եւ քեզ հասած դժբախտութեան հետեւանօք։

— Յուսամ, որ Փառանձեմի վիշտը մեղմացած է, իշխան։

— Անշուշտ արքայ։ Սակայն թագուհու մահը ...

Անդոքն ուզում էր ասել «ծանր է ազդել», բայց Արշակը վրայ բերաւ.

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն 2 :

ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

Compagnons du Rythme

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ

Այս Ուրբաթ, Տօն Անուանակոչութեան, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի պնանաւոր պատարագ, յետ պատարագի պիտի կատարուի տունօրհնէքի արարողութիւն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ պիտի քարոզէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունենալիք դպրոցական հանդէսին Եպիսկոպոսը պիտի նախագահէ :

Սիրով կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատացեալները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Երեմեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ ազգայիններէն՝ Եղիազար Մինասեանէ, Յովհաննէս Ինճէեանէ, Դ. Դաւիթեանէ, Գէորգ Ալիքսանեանէ, Վահան Ջիպուքճարեանէ :Վարդեվար Գասպարեանէ, Մելքոն Զպուղճեանէ տասնական Ն. Ֆ., Պօղոս Սէյրանեանէ 15, Նշան Հայթայեանէ հինգ, Մանուկ Ղուկասեանէ տասը, Դեկտեմբեր 18ին Դուրայի հայրենակցական Միութեան զինեձօնին առթիւ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի (Հայկական Ծնունդի առթիւ) առաւօտեան ժամը ութին, հայկական պատարագ պիտի մատուցանէ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փոսթէքճեանը, քաղաքի Օհանջանեան սրահը : Այս առթիւ սիրով կը հրաւիրուի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը: Միեւնոյն ատեն անոնք որ կը փափաքին իրենց ննջեցեալներուն համար հոգեհանգիստ կատարել, սիրով պիտի կատարուի իրենց բաղձանքը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Էպրուհի Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

տաքրոջ եւ հօրեղբօր ԳՐԻԳՈՐ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ եւ եղբօր եւ մօրեղբօր՝ ՏԻԳՐԱՆ ՎԱՐԴԵՐԵԱՆԻ յիշատակին :

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներէն ողբացեալ Գ. Գաբրիէլ Իփէքճեանի (Հոլանտա) մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ – Մարգրիտ Տէր – Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փողհարեան, Պետրոսեան եւ Տէր – Պետրոսեան ընտանիքներ, կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ հօրաքրոջ որդւոյն՝

ՊՕՂՈՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Այս առթիւ Բ. անգամ ըլլալով, Թադէոսեան ընտանիքը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Ֆրանսայէն եւ արտասահմանէն տակաւին հասնող բազմաթիւ նամակներուն, որոնք իրենց ցաւակցական եւ մխիթարական արտայայտութեամբ, ամոքել կը ջանան ողբացեալին ընտանիքին վիշտը :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Երեմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 16ին վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւն:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի մանկական թատերախաղ մը՝

« ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄՍՈՒՐ »

Իսիի գաղութէն եւ ծնողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, քաջալերելու համար դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հայածէս պատարագ ու քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ռատիոկայանէն :

Պիտի պատարագէ ՅՈՎՍԷՓ Ծ. Վ. ԳԱՖԹԱՆՃԵԱՆ :

Պիտի քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԵԹԵԱՆ (մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան Հայ կղերանոցի) :

Նիւթ՝ «Հրաշքին նշաւակը »:

Կարճ ալիք՝ 31·10, 25·55 եւ 19·84:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10–ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Գահակալութիւն Կարապետ Գերպ. Ամատունի Եպիսկոպոսի, նախագահութեամբ քահանայապետական Նուիրակ Գերպ.Փօլ Պերթոլիի:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ

''ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ'' ՔԱՂԱՔԻՆ

Խմբագրեցին՝ Ա. Գիպէռեան եւ Վ. Եղիշէեան :

Հայաշունչ քաղաքի մը հետաքրքրաշարժ պատմութիւնը :

750 էջ, պատկերազարդ, մաքուր տպագրութիւն:

Գին 20 Ն. Ֆ. (կամ 4 տոլար)

Ստանալու համար դիմել՝

Հ. Ակոնայեան՝

32, Rue de la Paix à Antony (Seine)

Հ. Հոգտանեան՝

15, Rue Gérando, Paris 9e

Տ. Փափազեան՝

86, Rue d'Aubagne, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թաղէոսեան Աշոտ Օհանի, Հայաստանի Հոկտեմբերեան շրջանի Քալագարի գիւղացի, որ մասնակցած է երկրորդ համաշխարհային պատերազմին գերմանական ճակատին վրայ: Անոր քոյրը Վիկթորիա Թաղէոսեան, կը բնակի Երեւան, Կոմիտասի փողոց թիւ 114 շէնք, 2րդ մուտք, 5րդ յարկ, թիւ 29 բնակարան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել վերոյիշեալ հասցէով՝ քրոջը Վիկթորիա Թաղէոսեանի, կամ Փարիզ Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Ճիպէլի որբանոցի նախկին սաները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ռեժան քաֆէի վերնայարկը, մեթրօ Քատէի ճիշդ դիմացը :

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎ

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան Կիրակի Յունուար 15ի ընդհ. ժողովը յետաձգուած է՝ կարգ մը անկախ պատճառով: Ժողովին նոր թուականը պիտի յայտարարուի յետագային :

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 14ին, Միութեան կեդրոնատեղին՝ 32, Րիւ տը Թրէվիզ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում եւ ընտրութիւն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

Կը խնդրուի ընկերներէն ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

SAMEDI 14 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 9002 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ. 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4803

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՈՒՐԱՑԱՆ

Դժբախտ ճակատագիր էր վերապահուած Հայկական Հարցին :

Մինչ Թուրքն ու բոլշեւիկը համաձայնած էին թաղելու համար մեր արդար դատը, դաշնակիցներն ալ իրենց կարգին մոռցան երէկի «փոքրիկ դաշնակից»ը :

Զվաւերացուցին Սեւրի դաշնագիրը, զոր ստորագրած էին մեծ հանդիսաւորութեամբ, անարդութեան սիւնին գամելով Թուրքը որուն երեսին էին տուած, հրապարակով, հայ ազգին դէմ գործած ոճիրները:

Դէպքերը տարօրինակ դարձուածք մը կըստանային:

Բոլշեւիկները եղբայրացեր էին Քեմալի հետ, որուն կ'աջակցէին զէնքին ոսկիներով, զէնքով ու ռազմամթերքով, սատկած Թուրքը ողջնցնելու համար :

Դաշնակիցները չուզեցին ետ մնալ բոլշեւիկներէն, յուսալով այս վերջիններու գիրկէն ազատել «միլլի»ի Թուրքերը :

Արդիւնքն եղաւ ա՛յն, որ դաշնակիցներն ալ ուրացան Սեւրի դաշնագիրը : Իրրեւ արդարացում մէջտեղ դրին այն փաստը, թէ Հայաստան խորհրդայնացած էր:

Սակայն երբ Թուրքերը 1920 Սեպտեմբեր 23ին յարձակեցան Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ, Ժընեւի արիսպագոսը մատը մատին չէր զարկած՝ օգնութեան հասնելու համար անոր, ինչպէս պարտաւոր էր ընել, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի ծանօթ յօդուածին:

Այդ «Ուխտը» կը կազմէր նախաբանը Սեւրի դաշնագրին :

Հայկական արդար Դատին դէմ դիրք բռնեցին այսպէս մեր ժողովուրդի թշնամիներն ու բարեկամները միանգամայն :

Բոլշեւիկները 1925ին նոյնիսկ բարեկամական դաշինք կնքեցին Թուրքիոյ հետ, նորոգելի տասը տարին անգամ մը :

1945ին է միայն, որ չնորոգեցին զայն եւ ինքնին ջնջուեցաւ այդ դաշինքը :

Տեսանք թէ ինչու: Ռոյվհետեւ վրացի դիկտատորը կ'ուզէր իր երկրին միացնել Կարսն ու Արտահանը — զուտ հայկական հողեր, — ինչպէս միացուցեր էր Բորչալուն ու Ախալքալաքը, կազմելու համար մեծ Վրաստան մը :

Սթալին մեռաւ 1953 Մարտ 5ին :

Երեք ամիս վերջ, 1953 Մայիս 30ին, Խ. Միութեան արտաքին նախարար Մոլոթով Անգարայի կառավարութեան ներկայացուց ծանուցագիր մը, որով «յանուն Վրաստանի ու Հայաստանի» կը հրաժարէր Թուրքիայէն հողային ամէն պահանջէ :

Արդարեւ այդ թուականէն մինչեւ այսօր Մոսկուա ոչ մէկ հողային պահանջ ներկայացուց Թուրքիոյ :

Եթէ զանց առնենք Խրուշչեւի ամբոխավարական սպառնալիքները Թուրքիան 24 ժամէն ծովին բերելու մասին, Կրեմլինի վարիչները կը շարունակեն իրենց սիրաբանութիւնը Անգարայի հետ :

Հալէ կուսակցութիւնը մինչեւ վերջ սիրալիր եղաւ Մոսկուայի հետ : Մենտերէս երկու չուանի վրայ խաղաց: Կիւրսէլ կը շարունակէ աւանդութիւնը, բարեկամութիւն մշակելով Խրուշչեւի հետ :

Այսպէս ուրեմն, Հայկական Հարցին վրայ դրուած զոյգ տապանաքարերը յաւերժացնելու մասին համաձայնած կը թուին Անգարա եւ Մոսկուա, հակառակ այն փաստին, որ Թուրքին համար «Մոսկովը յաւիտենական թշնամին է »:

Ա՛յս է ահա տխուր իրականութիւնը :

Երբ ձեռնթափ է եղած Երեւան — որ անկախ քաղաքականութիւն չունի —, երբ « Հայաստանասէրները» օրը իրիկուն կ'ընեն աչէլուիա կարդալով Մոսկուային, միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ տէր ու պաշտպան կանգնած է Հայկական Դատին, իբրեւ հարազատ ներկայացուցիչը հայ ժողովուրդի ազգային բաղձանքներուն եւ քաղաքական պահանջներուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ

Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Սահմանադիր ժողովին առաջին աշխատանքներուն մասին —

Երկրորդ նիստին մէջ, ինչպէս գրեցինք, Սահմանադիր ժողովի նախագահ ընտրուած է Զօր. Քեազըմ Օրպայ: Քուէարկութեան մասնակցած են 263 հոգի: Օրպայ ստացած է 241 քուէ: Ցետոյ, ատենական նախագահ, Թէնկիրշէք, կը կարդայ Զօր. Կիւրսէլի պատգամը եւ Զօր. Այըընհաուըրի հեռագիրը ընդհանուր ծափահարութիւններու մէջ: Քիչ ետք սրահ մտաւ Ինէօնիւ, ու դարձեալ ծայր տուին անվերջանալի ծափահարութիւններ :

Քուէարկութենէն ետքը դադար տրուեցաւ: Անոնք որ սրահին մէջ մնացին, շաղակրատեցին, մինչ Ալլան Պորա «իր բազուկին ուժը կը փորձէր գրասեղանին վրայ»: Ի՞նչ կը նշանակէ այս միջադէպը, մանրամասնութիւն չի տրուիր :

Երբ ժողովը վերաբացուեցաւ, ընտրուեցան Սահմանադրութեան եւ Ընտրական օրէնքին յանձնախումբերը :

Սահմանադիր ժողովի նախագահին կեանքին մասին Թրքական թերթերը կուտան հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները —

Զօր. Օրպայ ծնած է Իզմիր, 1886ին : Հրամայած է առաջին ջոկատին, որ Պոլիս մտած է յեղափոխական բանակին հետ, Սահմանադրութեան հռչակման տարին : Մասնակցած է Պալքանեան պատերազմին, առաջին Աշխարհամարտին, Անկախութեան կռիւներուն: Արեւելեան ճակատին վրայ սպայակոյտի նախագահ, յետագային ընդհ. սպայակոյտի Բ. նախագահ, 1930ին ռատիկան զօրաց ընդհ. հրամանատար, 1935ին՝ Գ. բանակի քննիչ, 1944ին՝ ընդհ. սպայակոյտի նախագահ, յաջորդելով մառեչալ Չաքմաքի : 1950ին՝ հանգստեան կոչուած է Դեմոկրատներու կողմէ: Քաջահմուտ է գերմաներէն, ֆրանսերէն, իտալերէն եւ անգլերէն լեզուներուն :

× Սահմանադիր ժողովի նախագահի օգնական ընտրուած են Լութֆի Աքաթըլը եւ Իպրահիմ Շենել :

ՀԻՒՍԱԽՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Առողջապահական նախարարը, Տոքթ. Րակըպ Ինէր, յայտարարութիւն մը ըրաւ Անգարայի ձայնասփիւռէն, «Թոքախտի դէմ պայքարի 14րդ շաբաթ»ին բացման առթիւ: Ըստ բաւ. թէ Թուրքիոյ մէջ թոքախտաւորներու թիւը կը հասնի 250.000ի: Թոքախտի հետեւանքով մեռնողներուն տարեկան թիւն է 25.000 : Թոքախտը մասնաւորաբար՝ աւեր կը գործէ Եգէականի, Մարմարայի եւ Սեւ Ծովի եզերքները: Ցարդ 200 միլիոն պատանիներ պատուաստուած են թոքախտի դէմ՝ ամբողջ աշխարհի մէջ, իսկ Թուրքիոյ մէջ՝ 9 միլիոն: Թոքախտի դէմ պայքարի նոր օրէնքով պարտաւորիչ պիտի դառնայ այս պատուաստը Թուրքիոյ մէջ :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս տագնապին մասին երէկ քաղուածք մը կատարած էինք Ֆրանսական թերթերու թղթակցութիւններէն: Պոլսոյ թերթերը կուտան հետեւեալ լրացուցիչ տեղեկութիւնները —

Թրքական ութ թերթեր, Ագշամ, Ճումհուրիյէթ, Տիւնեա, Հուրիյէթ, Միլլիյէթ, Թէրճիւման, Վաթան, Եենի Իսթանպուլ եւ Եենի Սապահ, հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակեցին Յունուար 10ին, խորագիրը՝ Երեք օր պիտի փակենք մեր թերթը :

Ինքնաբերաբար կատարուած այս փակումը բողոքի ցոյց մըն է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դէմ, որ Սահմանադիր ժողովը աշխատանքի լծուած օրն իսկ՝ կը մշակէ մամուլին վերաբերեալ օրէնք մը, «աննախընթաց » վտանգի մը մատնելով Թրքական թերթերը:

« Այս պարագան մամուլին հիմնական իրաւունքները եւ ազատութիւնը կաշկանդելու բնոյթ ունի : Թուրք մամուլին վրայ կ'ուզեն հաստատել հակակշիռ մը, որ աննախընթաց է ազատ աշխարհի մամուլին մէջ: Կատարուած դիմումները ապարդիւն մնացած ըլլալով, երեք օր թերթ պիտի չհրատարակուի իբրեւ բողոքի նշան »:

Այս յայտարարութեան կը պատասխանէ մամլոյ տնօրէնը, Ահմէտ Երլտըզ, եւ իր կարգին ցաւ կը յայտնէ բողոքող թերթերուն տնօրէնութեանց, որոնք բաղդատութեան մը համար՝ կը յիշեցնեն «ազատ աշխարհի մամուլի օրէնքները »:

Հարցը կը թուի թէ կը վերաբերի «մամուլի ծանուցումի ընկերութեան եւ գաղափարի բանուորներու » վէճին : Մամլոյ տնօրէնին յայտարարութիւնը յանդիմանական է :

Միւս կողմէ, լրագրողներու սենտիքան շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղած է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին, այս վէճին առթիւ: «Հավատիս» թերթը, որ չէ միացած միւս ութ թերթերու բողոքին, կը գրէ թէ «մամլոյ աշխատաւորները գոհ են, Պապը – Ալիի գործատէրերն են որ զայրացած են նոր օրէնքներուն դէմ »:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն պատրաստած է կրթական օրինագիծ մը, որ պարտաւորիչ կը դարձնէ 6 – 14 տարեկան ծնողքները, որոնք դպրոց չեն ղրկեր այդ բախաներու նախակրթութիւնը : Այն ծնողքի տղաքը, օրական պիտի վճարեն 2 ոսկի տուգանք: Կրկնումի պարագային՝ հարիւր ոսկի: Օրէնքին դիմադրող ծնողքները պիտի դատապարտուին 10էն 30 օր բանտարկութեան :

ԻԶՄԻԹԻ բնակիչները սարսափի մատնուած են Յունուար 7-8ի գիշերը, երկրաշարժի յաջորդական 18 ցնցումներ զգալով: Հինգ ցնցումները բաւական սաստիկ էին, տուներու պատերը ճաթեցան եւ կղմինտրները ինկան :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ապաստարկութիւնները պիտի պետականացուին Թուրքիոյ մէջ: Այս օրէնքին գործադրութիւնը պիտի սկսի 1962ին: Մինչեւ 25 ոսկի արժէքով դեղերը ձրի պիտի տրուին ժողովուրդին : Այս օրինագծին մասին աւելի մանրամասնութիւն պիտի տանք յառաջիկային :

ԿԱՏՂԱԾ շուներ երեւցած են Պոլսոյ մէջ: Զայնասփիւռը յանձնարարեց չմոռնալ նախազգուշական միջոցներու դիմել:

ՀԱԼՔ կուսակցութեան տիրապետութիւնը Սահմանադիր Ժողովին մէջ այնքան աչք կը ծակէ, որ «Ենի Սապահ»ի մէջ երեւցան կարգ մը յօդուածներ, պղուշացնելու համար կուսակցութեան ղեկավարները եւ զգացնելու համար թէ իրենց յաջողութիւնը արդիւնք է բացառիկ պայմաններու, ընդդիմադիր կուսակցութեան կազմալուծման : Ցետոյ յուսախաբութիւն կը յայտնեն որ Հալքի վարիչները, յայտարարելէ ետք թէ պիտի չմտնեն Սահմանադիր Ժողովին մէջ, առաջին մտնողները եղած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ վարչապետը անհանգստութիւն մը զգացած է առջի օր, խորհրդարանին մէջ, երբ յօդուած առ յօդուած քննութեան կ'առնուէր կառավարութեան «մէկ հատիկ օրէնքը» եւ պիտի չկարենայ ներկայ ըլլալ յաջորդ նիստին ուր վերջնականապէս պիտի քուէարկուի օրէնքը : Պելժ համայնավար կուսակցութիւնը բողոքեց Ֆան Աքէրի միջամտութեան դէմ եւ պահանջեց ընկերվարական 84 երեսփոխաններու հրաժարումը, առոնց միանալու պատրաստ են համայնավար երկու երեսփոխանները: Ֆան Աքեր համաձայն չէր բողոքի բնոյթ կրող այս հաւաքական հրաժարումին եւ յայտնած է համաձայնութեան մը գալու իր փափաքը :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Քոնկրէսին ուղղուած իր վերջին ճառով պարզեց հանրապետական կառավարութեան անցնող ութ տարիներու քաղաքական, պաշտպանողական, տնտեսական եւ ելմտական քաղաքականութիւնը եւ սխալ գտաւ դեմոկրատներու այն տեսակէտը, թէ Մ. Նահանգներու վարկը ինկած է արտասահմանի մէջ: «Արտաքին դրական գործունէութիւն ունեցանք»: Այզընհաուըրի այս հաշուեկշիռը տեսակ մը քաղաքական կըտակ էր:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք պարզեց միջազգային հարցերու շուրջ իր տեսակէտները՝ Ծերակոյտի արտաքին հարցերու յանձնախումբին առջեւ: Վերին ժողովի մը գումարումը պէտք է առաջնորդուի ազգային շահերով ու նկատի առնելով քաղաքական կացութեան յեղաշրջումը : Կարմիր Զինաստանի հետ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու պայմաններ չեն ստեղծուած դեռ: Մ. Նահանգները պիտի յարգեն Ֆորմոզայի հետ իրենց կնքած համաձայնութիւնը: Ամերիկա մեծ կարեւորութիւն կուտայ Ատլանտեան Ուխտի հետ իր յարաբերութիւններուն : Լատին Ամերիկայի հետ յարաբերութիւնները պէտք է ամուր ըլլան, բայց մտահոգ է Քուպայի կացութենէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը շարունակուի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը: Ցարդ կարդացուած են երեք տեղեկագիրներ: Ցաջողութիւններու կողքին նշմարուած են ձախողութիւններ, յատկապէս երկրագործութեան մէջ: Խրուշչեւ յայտարարած է, թէ գողցուած է Ուկրայնիոյ ցորենի արտադրութեան կէսը եւ ներկայացուած թիւերն ալ խեղաթիւրուած են: Դատնալով Ուկրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար՝ Փորկորնիի սպառնացած է.— «Պիտի վճարէք ձեր անձեռնհասութիւնը »:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ԱՍՏՐԻՏ, անդրանիկ աղջիկը Նորվեկիոյ Օլաֆ Ե. թագաւորին ամուսնացաւ Եոհան Ֆիրնէր անուն երիտասարդի մը հետ: Ամուսնութեան ներկայ գտնուած է իշխանուհի Մարկարէթ :

ԻՆՏՈՒՍ գետի ջուրերու երկուստեք օգտագործման շուրջ, համաձայնութիւն մը ստորագրուեցաւ Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

—o—

Խմբագրատուն այցելեցին. 1.— Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան, որ կուգայ Թեհրանէն՝ ժողովրդապետ նշանակուած ըլլալով Փարիզի Կաթողիկէ Հայոց : 2.— Տիկին Զարուհի Արզուեան, որ կուգայ Փրովիտենսէն (Ամերիկա) իր եղբօր՝ ողբացեալ Ցակոբ Տէր - Ցակոբեանի մահուան առթիւ :

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ

Մօտ չորս շաբաթ է Պելժիոյ ընկերվարականներու մղումով, բանուորական միութիւններ գործադուլ հռչակած են, երկրին տնտեսական մեքենան խանգարած են կառավարութեան խորհրդարանի ներկայացնելիք «Միակ օրէնքին» դէմ։ Ընկերվարականներ փոքրամասնութեան մէջ են, մեծամասնութիւնը հաւանաբար քուէարկէ օրէնքը, ուստի գործադուլով ճնշում կը կատարեն օրէնքին փոփոխութեան համար։ Խորհրդարանին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նախապէս՝ երբ վարչապետը յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը խնայողական միջոցներու պիտի դիմէ, պիւտճէի բացը գոցելու համար։ Նիստերը յետաձգուեցան այս ամսու երեքին։

Պելժիա կորսնցուց հարուստ գաղթավայր Քոնկօն։ Հետեւանքը եղաւ վեց միլիառ վեց հարիւր միլիոնի բաց մը պետական պիւտճէին մէջ։ Օրէնքը կը նախատեսէ նուազում օրավարձքերու, նուազում ընկերային ապահովութեանց, յաւելում տուրքերու։

Ընկերվարականներ կը բողոքեն, բանուորական միութիւններ կը պահանջեն, որ բացը գոցուի եկամուտի տուրքերուն վրայ յաւելումներ կատարելով «Թող վճարեն հարուստները»։ Կը պահանջեն որ դադրին սպառազինումները, որոնց համար կը վատնուի շուրջ տասը միլիառ ֆրանք։

Բանուորական միւս կազմակերպութիւնը վերապահ է շարժումին հանդէպ։ Համամիտ է կառավարութեան օրէնքին՝ մասնաւոր փոփոխութեամբ, դէմ է քաղաքական հոսանքին, որովհետեւ ընկերվարական շարժումը դուրս ելլելով տնտեսական մարզէն՝ քաղաքական բնոյթ կ'առնէ, երբ ցուցարարներ, կառավարութեան հրաժարականը կը պահանջեն եւ «կեցցէ հանրապետութիւն» կը պոռան։

1958ին, ընկերվարականները ընտրութեանց մէջ ձախողեցան, խորհրդարանին մեծամասնութիւնը կազմեցին քրիստոնեայ – տեմոկրատներն ու ազատականներ։ Ընկերվարական փոքրամասնութիւնը մընաց ընդդիմադիր։ Ամերիկեան դրամագլուխը ողողեց երկիրը, Ֆրանքը մնաց ամուր եւ կայուն։ Կառավարութեան ջանքը պիտի ըլլար Ֆրանքին արժէքը պահել, պիւտճէն հաւասարակշռել, գաղթավայրին կորուստը դարմանելու համար։ Պելժիա չի կրնար խուսափիլ Ատլանտեան Ուխտի պարտաւորութիւններէն, իր բաժինը պիտի բերէ սպառազինման ծախքերուն, պիտի մասնակցի Հասարակաց Շուկայի մըրցակցութեան։ Պիւտճէի բացը պիտի պատճառէ Ֆրանքի անկում, ապրուստի սղութիւն, դրամագլուխներու փախուստ։ Վերջին շաբթուան մէջ զուիցերական դրամատուները հսկայական գումարներ վաճառած են, պելժիական արժեթուղթեր սակարան նետած։

Միլանոյի մէջ ընկերվարական – համայնավար բանուորական խումբը գործադուլ կատարեց՝ յաւելումներ պահանջելով։ Համայնավար պաշտօնաթերթը 200.000 բանուորներու մասնակցութիւնը կը յայտարարէր, հրաւիրելով բանթողները «քալել Միլանոյի վրայ»։ Շարժումը ձախողեցաւ, որովհետեւ փոքրամասնութիւն մը միայն մասնակցեցաւ գործադուլին եւ քաղաքը չզբաղուեցաւ։

Գերմանիոյ մէջ սոցեալ – տեմոկրատները Հանովր քաղաքի համագումարին, որուն կը մասնակցէին 340 պատուիրակներ վերադարձան Ատենաուէրի քաղաքականութեան։ Նախապէս դէմ էին Ատլանտեան Ուխտին, այժմ համամիտ են, կը մերժէին հիւլէական զէնքերու գործածութիւնը, այժմ նպաստաւոր են։ Այս յաջողութիւնը կը պարտին Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի տրամաբանական փաստարկութեան։ Պրանտ յառաջիկայ ընտրութեանց երեսփոխանական թեկնածու է եւ պիտի պայքարի ընտրութեան համար, Ատենաուէրի աթոռը գրաւելու համար։ Իր ժողովրդականութիւնը կը պարտի Խրուշչեւի վերջնագրին, Պերլինի հարցին առիթով։ Համեստ դասակարգէ բարձրացած, նախորդ վարչութեան օրով Նորվեկիա ապաստանած, համոզուած ընկերվարական մըն է։ Շրջեցաւ երկիրներ, Պերլինի ազատութիւնը պաշտպանեց ամենուրեք, համակրութիւն շահեցաւ Ամերիկայի մէջ, վերընտրուեցաւ քաղաքապետ Գերմանիոյ նախորդ մայրաքաղաքին՝ շնորհիւ կիներու քուէարկութեան։

Պրանտ յայտարարեց, թէ պայքարը պիտի ըլլայ անձերու՝ եւ ոչ թէ ծրագիրներու շուրջ։ Ազատականներ հեգնաբար ըսին. «Պրանտ կ'ուզէ հաստատել անձնաւորութեան պաշտամունքը»։ Խրուշչեւ ջնջեց անձնաւորութեան պաշտամունքը Խորհրդ. Միութեան մէջ, Սոցեալ – տեմոկրատ Պրանտ նոյնը կ'ուզէ հաստատել Գերմանիոյ մէջ, մրցելով, ճակատելով Ատենաուէրի դէմ։ Սոցեալ – տեմոկրատ կուսակցութիւնը հրաժարելով վարպետին վարդապետութենէն, բոլոր կարելին պէտք է ընէ, 1961ի ընտրութեան մէջ յաղթական դուրս գալու համար։ Այսպէս յայտարարեցին համագումարին մասնակցող պատգամաւորները։ Կը նշանակէ, թէ ամէն զիջում պիտի կատարեն, իշխանութեան հասնելու համար։ Եթէ համաձայն են քրիստոնեայ – տեմոկրատ եւ ազատական կուսակցութեանց քաղաքականութեան, ի՞նչ պէտք ունին իշխանութեան հասնելու։

Համագումարին մէջ ղեկավար Քարլօ Շմիթ կարդաց «Հանովրի կոչը», որ ընտրական յայտարարութիւն մըն է. «Կ'ապրինք վտանգաւոր շրջանի մը մէջ, ապագան վարդագոյն չէ։ Կառավարութիւնը դիմակալելու է համայնավարութեան՝ ոչ միայն զէնքի ուժով, այլեւ հսկելով գերման ժողովուրդին առողջութեան եւ բարեկեցութեան վրայ, ընտանիքին ընձեռելու է տնտեսական եւ բարոյական պարտաւորութիւնները կատարելու կարելիութիւնը, երաշխաւորելու է իւրաքանչիւր անհատի հանգիստ ծերութիւն մը՝ զերծ նիւթական մտահոգութիւններէ։ Դասատարէն բարեկեցութիւնը պիտի կրկնապատկուի, իւրաքանչիւր ընտանիք պիտի ունենայ իր ինքնաշարժը, իր տունը, պիտի ըլլայ բաժնետէր»։

Ձախակողմը դժգոհ մնաց, սակայն Պրանտ գոչեց դժգոհներու երեսին. «Իժ – դժգոհները կրնան հեռանալ կուսակցութենէն, վստահ եմ որ քիչեր պիտի մեկնին, մեկնողներուն տեղ շատեր պիտի գան»։

Պարտութիւններէ վերջ, դէպքերու ազդեցութեան տակ, գերման ընկերվարութիւնը սրբագրեց ծրագիրը դէպի աջ յառաջանալով։ Հարիւրամեայ անցեալ մը արձանագրող կուսակցութիւն մը ապահովաբար գիտակցաբար եւ ցաւով բաժնուեցաւ իր աւանդութենէն։ Ատենաուէրի քաղաքականութիւնը բարձրացուց պարտուած Գերմանիոյ միջազգային վարկը, բարւոքեց տնտեսութիւնը, հաստատեց բարեկեցութիւն, բանուորներ գործարաններու բաժնետէրերն եղան։ Ընկերվարական ղեկավար Շումախեր օր մը գոչեց Ատենաուէրի երեսին. «Դուք արեւմտեան գրաւակալներու վարչապետն էք»։ Յաջորդը՝ Օլլենհաուեր շարունակեց պայքարը Ատլանտեան Ուխտի դէմ, զինուորական ծառայութեան դէմ պահանջելով չէզոք Գերմանիա մը երկու ախոյեաններու միջեւ։ Կը յուսար Սովետներու հետ լեզու մը գտնել, ինչ եւ ընէր Շմիտ Արեւելեան Գերմանիա գացին, եւ տեսակցութիւններ ունեցան եւ յուսախաբ վերադարձան, սրբագրելու համար իրենց ուղղութիւնը, ծրագիրը։ Այժմ Օլլենհաուեր եւ Շմիթ կը փափաքին որ իրենցմէ ամէնէն երիտասարդը դառնայ «Արեւմտեան դիմակիցներու վարչապետը»։

Ծրագիրը փոխելու առաջարկն ալ կատարուած էր նախկին համայնավար Հերպերթ Ուէհնէրէն, որ կը մնայ ձախ թեւի ղեկավարը։ Առաջարկեց ջնջել գործարաններու ազգայնացման յօդուածը, հետեւաբար անհատական ձեռնարկութեան օժանդակութիւնը, առաջարկեց հաւատք ընծայել ժողովրդավարութեան եւ յարգանք՝ պաշտամունքներու, մարդկային խոհերու։

Անգլիոյ աշխատաւորական ձախակողմը դէմ է հիւլէական ռումբի եւ հիւլէաշարժ ընդծովեաններու կայանի հաստատման, մինչդեռ վարչութիւնը համամիտ է։ 250 աշխատաւորականէն 70ը ձեռնպահ մնացին քուէարկութեան ատեն, որովհետեւ «կուսակցութեան մեծամասնութեան կը պատկանի շարժումին քաղաքական ուղղութիւնը», հետեւաբար Հէյթքել հակակուսակցական մըն է։ Աշխատաւորականներ մոռցած ըլլալ կը թուին իրականութեան դասերը։ Ժամանակին Խրուշչեւի դիմեցին, լէհ ընկերվարականներու եւ ռուս սոցեալ – տեմոկրատներու Սիպերիայէն ազատագրման համար եւ սովետ ղեկավարէն չոր պատասխան մը ստացան։

Ընկերվարականներ կը մոռնան, թէ իրենց աջ կողմը Ֆաշականներ կան, ձախ կողմը համայնավարներ։ Որեւէ պայքար քրիստոնեայ – տեմոկրատներու եւ ազատականներու դէմ նպաստ մըն է աջակողմին եւ ձախակողմին եւ իրենք չէ որ պիտի նպաստաւորուին մէկուն կամ միւսին յաղթութեամբ։ Նախորդ վարչաձեւերու շրջանին իրենց ընկերները թափառեցան երկրէ երկիր, ուրիշներ կենդանի մեռեալներ են Թայկաներու եւ Թունտրաներու մէջ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍԻՒՆԵԱՑ ԼԵՌՆԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Մեծացաւ համբաւ եւ բնակութիւն առաջին քառորդի ԺԸ. դարու, ի յարուցմանէ Սիւնեաց Ղափանցոց ընդդէմ այլազնացս նարստահարողաց, եւ յընտրել առաջնորդի նոցա քաջն Դաւթի՝ զայս տեղի իւր ոստան, թէրեւս ոչ այնքան վասն ամրութեան տեղւոյն, որքան ամրասիրտ բնակչացն։

Ղ. ԱԼԻՇԱՆ
(Սիսական)

1.— ԴԷՊԻ ԿԱՏԱՐՆԵՐԸ ԱՆԱՄՊ ՈՒ ՅՍՏԱԿ

Բարձրագիր լեռներու, անդնդախոր ձորերու, գահավէժ գետերու առատալեկան երկիր է Զանգեզուրը՝ պատմական [illegible] զովարարած են ասոր եղակի եւ խստաշունչ կեղեկութիւնը, իսկ պատմարանները եւ վիպագիրները պատմած են եւ նկարագրած, իբրեւ քաջասիրտ մարդոց ամրոց մը։

Երկինքն ի վեր բարձրացող անհասելի լեռները երկաթէ պարիսպներու պէս կեցած էին թշնամիներուն առջեւ, հանդիսացած էին բարձրագիր Հայաստանի բնական պաշտպանները։ Ամուր փակուած էին հոս բոլոր մուտքերը եւ ելքերը։ Սակայն նոյն բնութիւնը արգելք հանդիսացած է նաեւ Զանգեզուրի զարգացումին եւ յարաբերութիւններուն։ Դժուարանցանելի լեռնանցքներով բաժնուած է այդ շրջանը Հայաստանի միւս շրջաններէն։ Ձմեռ ժամանակ լեռները կը ծածկուին ձիւնով, իսկ ձորերուն մէջ բացուած նեղ արահետները՝ սառոյցով ու երկար ամիսներով մարդիկ կը կտրուին արտաքին աշխարհէն, նոյնիսկ մօտիկ գիւղերէն։ Ամառուան ամիսներուն անգամ դժուար էր Զանգեզուր մուտք ու ելք։

Սեւանի ափերէն, Սելիմի լեռնանցքէն, Դարալագեազէն երթայիր թէ Նախիջեւանէն, Իչանաղի լեռնանցքէն, կամ Ատրպէյճանի հովտաձորէն, Ուլախով, Բէկմալիով, միեւնոյն է, պէտք էր քանի մը օրուան հոգեմաշ ճամբայ անցնէիր։

Այսօր Զանգեզուրը կապուած է Հայաստանի միւս վայրերուն հետ բազմաթիւ կենսատու զարկերակներով։ Գեղե-

ԿՈՅՐԸ

Կը զգար միայն նիւթական բան մը, քաղցր ու ջերմիկ, որ կը փայփայէր իր դէմքը քնքոյշ ու գաղջ հպումով մը։ Ապա, կը զգար ուրիշ բան մը, աւելի թարմ եւ աւելի թեթեւ, թէպէտ աւելի թեթեւ քան արեւուն ճառագայթներուն ջերմութիւնը, որ կ'սկսէր իր դէմքէն հեռացնել այն տեսակ մը մեղկութիւնը որ տաքուկ կը տարածուէր իր մարմնոյն մէջ տալով իրեն զովութեան հեշտանք մը։

Տան մէջ, երախան վարժուած էր շարժիլ ազատօրէն եւ զգալ իր շուրջը գտնըւող պարապութիւնը։ Այստեղ, սակայն, անիկա կլանուած էր տարօրինակ եւ փոփոխական զգացումներով, մերթ զմայլելիօրէն զգուող, մերթ գրգռիչ եւ արբեցնող։ Արեւուն տաքուկ համբոյրները անցընող զեփիւռին կողմէ շուտով կը վըտարուէին եւ իր ականջներուն մէջ մտնող հովուն հոսանքը կը հրջապատէր նաեւ իր գլուխը, քունքերը, ծոծրակը, եւ կարծես զինքը կը փոխադրէր իրեն համար անտեսանելի անջրպետին մէջ, խեղդելով իր գիտակցութիւնը, օրօրելով ու խորասուզելով զինքը նուաղկոտ մոռացութեան մը մէջ։ Այդ պահուն էր ահա, որ փոքրիկ կոյրը աւելի ուժգնութեամբ սեղմեց իր մօրը ձեռքը եւ իր սիրտը սկըսաւ նուաղիլ ու դադրիլ տրոփելէ։

Երբ նստեցաւ գետինը, կը թուէր հանդարտած ըլլալ։ Հիմա, հակառակ իր բովանդակ էութենէն ներս խուժող տարօրինակ զգացումներուն, սկսաւ աւելի յստակօրէն զատորոշել իր շուրջ լսուող բոլոր աղմուկները։ Ծիծեռնակ մը իր թեւերով կը թափահարէր օդը, ծղրիդները կը ճռուողէին, եւ այս զանազան աղմուկներուն մէջէն, յանկարծ կը բարձրանար տխուր ու երկարաձիգ ճիչը հողագործին, որ կը խթանէր իր կովերը խոպան ակօսներու երկայնքին։

Եւ սակայն, երախան չէր կրնար տիրապետել այս բոլոր աղմուկներուն ու չէր կրնար անոնց բոլորը ի մի հաւաքել։ Իր աչքերը յաճախ կը գոցուէին ու կը բացուէին։ Ի զուր կը ջանար ամէն կողմէ ներխուժող մաքերու հոսանքին դիմադրել, զանոնք կարգաւորել ու տիրապետել անոնց։ Շատ էր այս փորձը իրեն համար, իր մթութեան մէջ թաղուած ուղեղին համար որ չունէր նոյնպէս այս ծանր աշխատանքին համար անհրաժեշտ տեսողական կարողութիւնն ալ։

Ձայները հետզհետէ կ'արձանագրուէին իր գլխուն մէջ, մէկը միւսին ետեւէն, անօրինակ արագութեամբ մը։ Ամէն վայրկեան զինքը կը բարձրացնէին աւելի վեր, արտակարգ ուժգնութեամբ մը որ իրեն ցաւ կը պատճառէր։

Երախան քաղցր հառաչ մը արձակեց եւ տարածուեցաւ խոտերուն վրայ։

Մայրը դարձաւ դէպի անոր կողմը, իր կարգին ճիչ մը արձակելով։

Փոքրիկը պառկած էր խոտերուն վրայ, տժգոյն, թաղուած խոր նուաղումի մը մէջ։

×

Գարնանային այս առաջին շրջագայութենէն ետք, երախան քանի մը օր անցուց զառանցանքներու մէջ։ Մերթ պառկած էր իր անկողնին մէջ անձայն, անշշուկ ու անշարժ, մերթ ալ կ'երրակար եւ կ'արտասանէր անհասկնալի բառեր, միշտ ականջ դնելով ամէն աղմուկի։ Սակայն ամէն վայրկեան իր դէմքը պարուրուած էր զարմանքի յատկանշական արտայայտութեամբ մը։

— Կարծես կը ճգնի բան մը հասկնալ եւ սակայն չի յաջողիր, կ'ըսէր երիտասարդ մայրը։

Մօրեղբայր Մաքսիմ, մտացրաւ, կ'օրօրէր իր գլուխը։ Անմիջապէս հասկցած էր ու կռահած որ երախային անսովոր ջղագրգռութիւնը եւ նուաղումը իրենց բացատրութիւնը կը գտնէին տպաւորութիւններու եւ զգացումներու այն յեղակարծ ու բուռն առատութեան մէջ, որոնք սարսած էին իր երախայական խղճմտանքը, եւ ատոր համար ալ, որպէսզի այդ տպաւորութիւնները մի առ մի ու աստիճանաբար, կամաց կամաց հաղորդուէին փոքրիկին էութեան մէջ։

Փեղկերը այն սենեակին ուր կը պառկէր փոքրիկ հիւանդը, գոցուած էին խնամքով։ Հետզհետէ, երբ սկսաւ հիւանդին վիճակը բարուոքիլ, բացին փեղկերն ու պատուհանները, պտըտցուցին զայն սենեակին մէջ, դուրս բերին դէպի պատշգամբ, բակը, պարտէզը։ Եւ ամէն անգամ երբ մտահոգ արտայայտութիւն մը կ'ուրուագծուէր կոյր տղեկին դէմքին վրայ, մայրը կը բացատրէր անոր լսուող ձայներուն իմաստը։

— Ասիկա հովիւին փողն է՝ որ կը հնչէ հոն՝ անտառներուն ետին, կ'ըսէր մայրը։ Իսկ ասիկա՝ ձայնն է փոքրիկ թռչնիկի մը, որ կը կոչուի չիկահաւ եւ որ կ'երգէ եղեւնիներու մէջ։ Եւ հիմա, արագիլն է որ կը ճչայ իր անիւին վրայ։ Հեռու երկիրներէն կուգայ ան՝ վերահաստատուելու համար իր նախկին բնակարանին մէջ...

Եւ տղեկը, երախտապիտութենէ ճառագայթող իր դէմքը կը դարձնէր մօրը կողմը, կ'առնէր անոր ձեռքը, կը շարժէր իր գլուխը, միշտ շարունակելով մտածկոտ եւ խոհուն դիրքով մը ականջալուր ըլլալ ամէն եկող ձայնի։

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆԿՕ

(6 Շար.)

ցիկ, կպրապատ խճուղիներով օր ու գիշեր, տարուան բոլոր եղանակներուն կը սլանան մարդատար եւ բեռնատար ինքնաշարժները դէպի Սիսիան, Գորիս, Ղափան, Քաջարան, Դաստակերտ։ Երկաթուղիով Ղափան կապուած է Երեւանի հետ։ Հաստատուած է նաեւ օդային հաղորդակցութիւն։ Երեւանի օդակայանէն օրը քանի մը օդանաւեր կ'ուղղուին Սիսիանի, Գորիսի եւ Ղափանի ուղղութեամբ, 40–45 վայրկեանէն, այսինքն աւելի կարճ, քան Երեւանի մէջ ծայրէն միւսը հանրակառքով երթալը։

... Երեւանի օդակայանէն մեր օդանաւը կը բարձրանայ դէպի Զանգեզուր։ Ս ոտս նստած է Զանգեզուրցի պառաւ մը՝ երախան ծունկերուն վրայ, երիտասարդ հարսին եւ 12 տարեկան թոռան հետ։ «Ահա թէ ինչ դարու հասանք,— կը մտածեմ,— Զանգեզուրի գիւղացին սայլի փոխարէն օդանաւով կը ճամբորդէ»։

Օդանաւը հազիւ բարձրացած էր, երբ սկսաւ տակն ու վրայ ընել իրար վրայ կուտակուող լեռներուն համատարած ծալքերը։ Ինծի թուեցաւ թէ լեռները աւելի զառիվեր եւ աւելի սուր են։ Կը թուի թէ օդանաւը պիտի չկարենայ ճամբայ բանալ, այնքան որ բարձր են լեռները։ Այս համատարած սրածայր աշխարհին մէջ ո՞ւր կրնան բնակիլ մարդիկը, ո՞ւր ցանել արտը, տնկել այգիները։ Սակայն օդանաւը կը մտնէ կատարներու անվերջ շարքին վրայ յառաջացած ճեղքի մը մէջ եւ անսպասելի կերպով մեր առջեւ կ'երեւի Ղափանը։ Թէ աս ինչ կայծ Ղափանն է, Հայաստանի պղինձի հանքերուն կեդրոնը, կը դուրսակես լեռներու լանջերուն հովահարի պէս տարածուած, մշակութեան համար անօգուտ կապտագոյն հանքաշերտերէն, ատրճաններու նման վար իջնող արտակարգ, անբնակելի, լայն ու բարձր ծխնելոյզներ ունեցող շէնքերէն։ Կը փորձես լաւ մը նայիլ, զննել, բայց արդէն օդանաւը իջած է օդակայան։ Ինքնաշարժը կը սլանայ փոշոտ ճամբաներով խոշոր շէնքերու, նոր խանութներու եւ տուներու երկայնքով եւ կը կենայ Ողջ գետի ափին, որ կատաղի կերպով կը քշէ իր դեղնագոյն ջուրերը։

Քաղաքը կը գտնուի համատարած ժայռերէ կազմուած նեղ կիրճին մէջ։ Վերէն, օդանաւի մէջէն կը թուի թէ տուները դէպի ցած՝ գետը կը վազեն, իսկ երբ վարէն կը դիտես, կարծես թէ դէպի վեր կը մագլցին։ Գիշեր ժամանակ մինչեւ կատարները հասած տուներուն լոյսերը երկնային աստղերու տպաւորութիւն կը թողուն։ Տուները շինուած են վարդագոյն սրբատաշ տուֆէ, գեղեցիկ են եւ թարմութիւն կը բուրեն։ Հոս փողոցներն անգամ պէտք է փորել լեռնախորշերուն մէջ, պայթեցնելով լերան լանջերը եւ ամրացնելով զանոնք յենապատերով։ Հարթ տարածութիւն կայ միայն Ողջ գետի ափերուն։

Ի՜նչ յամառ եւ հայրենասէր է հայ ժողովուրդը որ կառչած այս լեռներուն վրայ ոչ միայն կը շինէ, այլ նաեւ խոնարհեցնել կը տաժանեցնէ ստիպելով վայրի տարրերը։ ... Մրցակցած են շինել գեղեցիկ պատշգամ մը, թատրոնի եւ շարժանկարի սէյ մէկ շէնքեր, նաեւ դպրոցներ, բնակելի շէնքեր՝ բոլորն ալ նախագծուած հայ ճարտարապետութեան խիստ եւ զուսպ ոճով։ Հանքերու արդիւնաբերութեան աճին զուգահեռ զարգացեր է նաեւ այլ կարգի արդիւնաբերութիւնները՝ միսի եւ պահածոներու գործարան, հացի փուռ, կահոյքի եւ կարի գործարաններ, պանրատուն եւ այլն։ Շրջանի կարիքները հոգալու համար շինուած են մեքենաներ, ինքնաշարժներ նորոգելու աշխատանոցներ եւ կուպրի գործարան մը։ Բնական է, որ արդիւնաբերութեան աճումը հետը բերած է նաեւ քաղաքի եւ բնակչութեան աճում։ Ղափան հիմա ունի քանի հազար բնակիչ, մինչ 1939ին ունէր ութ հազար բնակիչ։ Զանգեզուրի երկրորդ արդիւնաբերական կեդրոնը Քաջարան ունի մօտ 15.000 բնակիչ։

Նոր շինարարութիւնները հիմնականին մէջ կը ծաւալին Ողջ գետին երկու ափերով, որուն վրայ պիտի շինուին երկու նոր կամուրջներ։ Նոր շէնքեր պիտի շինուին նաեւ Վաչագան եւ Խաղաբուլաղի լանջերն ի վեր։

Խնամքի կարգադրութեամբ լուծած են նաեւ ջուրի խնդիրը։ Աղբիւրի զուլալ եւ պաղ ջուր բերուած է Ղափան՝ Թեղչն 32 քիլոմեթր հեռաւորութենէ։ Ինծի պատմեցին թէ մեծ դժուարութեամբ կրցած են ջրմուղներ անցընել անանցանելի ձորերէն եւ ժայռերէն։ Խողովակները կապած են իրենց շղթաներով եւ պարաններով ժայռերէն ու ծառերէն, որպէսզի անդունդ չգլորուին։ Մօտ ատենէն երբ կը լրանայ ջրմուղի շինութիւնը, Ղափան ապահովուած պիտի ըլլայ առատ ջուրով՝ վայրկեանը հարիւր լիտր, որ լիուլի կը բաւէ 120.000 բնակչութիւն ունեցող քաղաքներու։

Հարկ կա՞յ արդեօք ըսելու թէ լոյսի, կապի եւ ճամբաներու առընթեր Զանգեզուրցի Հայը զարկ տուած է նաեւ ուսման եւ մշակութային կեանքին։ Զանգեզուրի բոլոր գիւղերն ալ ունին դպրոցներ, եւ կարգ մը վայրեր ալ՝ Ղափան եւ Քաջարան մասնագիտական դպրոցներ.

«Տեսա՛ք մեր հիւանդանոցին թաղը» — կը պարծենան Ղափանցիները։ Ի հարկէ, ի՞նչպէս չնկատել։ Մեծ, առանձին շէնքեր Վաչագան գետի ափին, փողոցի աղմուկէն եւ փոշիէն հեռու, ծառերով շրջապատուած։ Նոյն ձեւի թաղ մը ստեղծուած է նաեւ Քաջարանի մէջ։ Ղափանի շրջանին մէջ կը գործեն առողջապահական վեց կայաններ, երեսուն մանկաբարձութեան կեդրոններ եւ 12 բուժարաններ, 70 բժիշկներով եւ 355 հիւանդապահներով։

Կենդանի է նոյնպէս մտաւոր կեանքը Զանգեզուրի մէջ։ Թատրոն, երաժշտական համերգ, շարժանկար, դաստիարակութիւն անպակաս են ու կը յաջորդեն իրարու։

Սիւնեաց լեռնաշխարհը, ինչքան շատ բան կ'ըսէ ամէն մէկ Հայու սիրտին։ Որքա՜ն հայրենական առասպելներ եւ աւանդավէպեր կապուած են իր անունին հետ, Սիւնեաց լեռները իրենց մէջ մարմնաւորած են հայ աշխարհի անառիկութիւնը, Սիւնեցի գիւղացիները հայ մարդու ազատատենչ ոգին, արիութիւնը, քաջասրտութիւնը, հերոսութիւնը, խոր հայրենասիրութիւնը։

ԵՒԳ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐՈՔԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

—o—

. ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ, (Յատուկ) — 1961 Յունուար ութին, Այն–Տիագի մէջ տեղի ունեցաւ Մարոքահայ գաղութի տարեկան հաւաքոյթը։ Կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Եր. Գարապիլիքեան ժողովը բանալով, Նոր Տարուան եւ Ծնունդի տօներուն առթիւ յաւուր պատշաճի մաղթանքներ ըրաւ, ճոխ սեղաններու շուրջ բոլորուած հայրենակիցներուն։ Ապա խօսք տուաւ Պ. Վ. Համբարձումեանի։ Առիթէն օգտուելով Պ. Համբարձումեան ոգեկոչեց ողբացեալ Սողոմոն Թէհլիրեանի յիշատակը, մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրելով ներկաները։

«Ինչպէս գիտէք, ըսաւ ան, հայկական բոլոր գաղութներուն մէջ սգահանդէսներ կազմակերպուեցան ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի յիշատակին նուիրուած։ Քազապլանքայի հայ գաղութը չէր որ անտարբեր պիտի մնար անոր թանկագին յիշատակին հանդէպ, երբ չորս տարի շարունակ ապրած եւ ջերմօրէն մասնակցած էր գաղութիս հայապահպանման բոլոր ճիգերուն ու ձեռնարկներուն։ Վերջերս, 1921 Մարտ 15ի առաւօտուն Թալէաթի սպանութիւնն ու վրիժառու բոլոր մարտագործումները 1920էն 1922, զանազան վայրերու մէջ կատարուած եւ եղբայրօրէն — Սողոմոնի եւ Սողոմոններու գործակցը լոյսի մը պէս ճառագայթեցին մեր մութ հորիզոնին վրայ եւ հիմնական երեք արդիւնքներ ունեցան։ Առաջին՝ այդ գնդակները ցոյց տուին, որ հայ ժողովուրդի անձնուէր զաւակները, շատ դաժան պայմաններու մէջ անգամ, գիտեն իրենց մահացու թշնամիներու հետ հաշուի նստիլ։ Երկրորդ՝ այդ գնդակները, անապատներէն վիրաւոր սրտով ու մարմնով ազատած հայ մնացորդացին ազգային հպարտութիւն, բարոյական կորով եւ հաւատք ներշնչեցին։

Եւ երրորդ՝ այդ գնդակները օրհասական սարսափի տակ պահեցին Հայութեան բոլոր տեսակի թշնամիները ուր որ ալ ըլլային անոնք։ Սողոմոններու ուխտը մեր գոյութեան ուխտն է»։

Ապա, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը։ Իրենց երգերով եւ գրաւիչ ձայնով հանդէսին մասնաւոր փայլ տուին Տիկին Հ. Կարժապետեան (նախկին ուսուցչուհի), Տիկին Գ. Սիւրմէեան (Պէյրութի ճեմարանէն)։ Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է գաղութիս երիտասարդ առեւտրականներէն Պ. Յակոբ Արթինեանի ինքնակամ գործունէութիւնը։ Սրուան հանդէսին բոլոր ծախքերը շուրջ յիսուն հազար ֆրանք — ինքը վճարեց։ Պ. Կարօ Սարեան բոլորին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Արթինեանին, ծափողջոյններու տարափին տակ։ Ի վերջոյ կարդացուեցաւ Փարիզի Մշակոյթի Տան «Թէհլիրեան Ակումբ – Ընթերցարան»ի նուիրատուներու ցուցակը, որուն մէջ կարեւոր բաժին մը ստանձնած էր Պ. Աղատ Սիւրմէնեան 75 հազար ֆրանքով.

Հանդէսը փակուեցաւ երեկոյեան ուշ ատեն ընդհանուր խանդավառութեան մէջ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

—o—

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՅԱՆԵԱՆ

Վիէն, (Յատուկ) — Տերեւաթափի տըխուր ու մռայլ այս օրերուն, կ'իյնան նաեւ մեր անդաստանէն, աւանդապահ եւ որբակեաց ժամիկներ։ Դառնութեան եւ տառապանքի բաժակը ցմրուր ճաշակած, խոնարհ հայ մայրիկներ։

Այսպիսիներէն մէկն էր Տիկին Այանեան, ծնեալ Թանդատայեան Մարիամ, Կէմէրէկցի, հազիւ 61 տարեկան, որուն տանջալի եւ սրտաճմլիկ մահը, Դեկտեմբեր 21ի գիշերը, իր հարազատներէն զատ, բազմաթիւ ազգականները, հայրենակիցները եւ Սէն Շամոնի եւ Վիէնի բարեկամները խոր եւ անմխիթար սուգի մէջ թողուց։

Թաղումը կատարուեցաւ Ս. Շամոնի մէջ, 23 Դեկտեմբերին, վշտահար ամուսինը Պ. Գրիգոր Այանեան եւ չորս զաւակները իրենց ընտանեկան պարագաներով, ազգականներ, ինչպէս նաեւ մեծ թիւով հայրենակիցներ եւ բարեկամներ, հայ թէ օտար, հետեւեցան ծաղկեպսակներով ծանրաբեռնուած դագաղին.

Հանգուցեալը ամէն առթիւ կը գնահատէր, չափ համեստ չափով, անշուշտ — մշակութային ամէն ձեռնարկ։ Կը սիրէր նաեւ մօտիկ ընել «Յառաջ»ի ընթերցումը, օրը՝ օրին։

Հանգիստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն եւ մեր խորազգած վշտակցութիւնները իր հարազատներուն։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Վաղը նոյնպէս համբիր, իշխան։

Իշխան Անդոքին տարօրինակ թուացին թագուհու հարցումները, բայց ոչինչ չասած եւ, հրաժեշտ առնելով, գնաց իր յարկաբաժինը։

Եւ օրերն անցնում էին այդպէս իրար հետեւից միանման. մտածում էր թագուհու մահուան քառասունքը, ու քանի մօտենում էր այդ օրը՝ այնքան աւելի թէ պալատում եւ թէ դուրսը, թէ մարդիկ եւ թէ կանայք խօսում էին, — ո՞վ կը լինի արդեօք ապագայ թագուհին, որովհետեւ կարգ էր՝ այրիացած թագաւորը պարտաւոր էր նորից ամուսնանալ՝ պետութեան գործերը երեսի վրայ չթողնելու եւ առհասարակ տէւաբար վշտի անձնատուր չլինելու համար, կար այստեղ եւ այն նկատառումը, որ բամբասանքից զերծ մնան թագաւորն ու պալատական կանայք...

Ու ասում էին բազմատեսակ ենթադրութիւններ, թէ որ արքունիքից կը լինի թագուհին՝ Վրա՞ց, Աղուա՞նից, թէ դարձեալ բիւզանդական իշխանուհիներից մէկը։ Եւ արդեօք ի՞նչ է մտածում թագաւորը այդ առթիւ... Պալատում ոչ ոք ի հարկէ չգիտէր թագաւորի տրամադրութիւնն այդ մասին, հարցնել՝ յարմար չէր բնաւ։ Բայց ամէնքը հետաքրքրուած էին ծայր աստիճան, մանաւանդ պալատական կանայք։

— Ի՞նչ է խորհում արքան, — գրեթէ ամէն օր հետաքրքրւում էր Նանա իշխանուհին, երբ հազարապետը թագաւորի մօտից վերադառնում էր իր օթեւանը։

— Ասել չեմ կարող, իշխանուհի, — պատասխանում էր յոգնած հազարապետը։ — Այդ մասին թագաւորի խօսքն իսկ չեմ լսած, ուր մնաց մտածմունքը իմանամ։

— Այդ դէպքում՝ խօսիր ինձ, իշխան, — շարունակում էր հետաքրքրուած իշխանուհին։ — Քառասունքը լրանում է։ Պէտք է խօսել։

— Պատշա՞ճ է արդեօք։

— Եւ ինչո՞ւ ոչ։ Եթէ ինքը տակաւին չի որոշած, կամ՝ մոռացել է — հարկ է յիշեցնել։ Եւ կարող ես անել ինձ, իշխան, որպէս արքունի աւագ, որպէս աւագների երիցագոյնը։ Դա մինչեւ իսկ պարտք է, իշխան, — յորդորում էր ամէն բանի հետաքրքիր Նանան։ — Եթէ դժուարին է քեզ, թոյլատրիր խօսել ինձ։

— Մի շտապիր, իշխանուհի։ Դիւրին գործ չէ։ Թոյլ տուր ինձ խորհել։

— Խորհիր, իշխան, խորհիր։ Ամէնքը սպասողական են...

Նոյնպիսի հետաքրքրութիւն էին ցուցաբերում այդ առթիւ նաեւ միւս պալատական կանայք։

— Կ'ուզէի իմանալ, թէ ո՞ւմ նկատ ունի արքան։ Արդեօք հայ իշխանական տըների՞ց կ'ընտրի նոր թագուհուն, թէ օտար արքունիքներից, — տալիս էր սպարապետի բարակ, բայց ոսկրոտ տիկինը։

— Որտեղից եւ լինի, իշխանուհի, — յօնքերը բարձրացնում էր Սմբատ ասպետի Նանան, — Ես կ'ուզէի, որ նոր թագուհին լինի տեսօք բարեհամբոյր։

— Եւ չլինի դառող ու բարձրայօն։

— Այլ հոգով բարի եւ լեզուով հաճելի, — աւելացնում էին միւսները։ — Նաեւ բարեպաշտ ու բարեմիտ։

Պալատական կանանցից առանձին այդ մասին զրուցում էին յաճախ նաեւ աւագ պալատականները։ Հայր–Մարդպետը, որպէս պալատի կառավարիչ, իր պարտքն էր համարում հետաքրքրուել՝ հազարապետին եւ Սմբատ Բագրատունուն հանդիպելիս։ Միայն դրանց, որովհետեւ միւսներին արժանի չէր համարում այդպիսի խոստակցութեան, իսկ Վասակ Սպարապետը պարզապէս խորշում էր նրանից։

— Ի՞նչ ես խորհում, տէր ասպետ, արքան կրկին Բիւզանդիայի՞ց կը բերի մեր նոր թագուհուն, թէ այլ արքունիքից, — դիմեց մի անգամ Հայր–Մարդպետը Բագրատունուն։

— Ինքդ որտեղի՞ց կը ցանկանայիր, տէր Մարդպետ, — հետաքրքրուեց Բագրատունին իր հերթին։

— Ես իմ բաղձանքը չեմ թաքցնի, իշխան։ Գերադասելի է, որ նոր թագուհին լինի Տիզբոնի արքունիքից։

— Եւ ինչո՞ւ, — շարունակեց հետաքրքրուել Բագրատունին։

— Որպէսզի աւելի սերտ դարձնենք մեր եւ Իրանի բարեկամութիւնը, — ասաց ներքինին։ — Բայց տարակոյս ունեմ մեծ, որ Բիւզանդական արքունիքը առաջարկի մի նոր իշխանուհի՝ Հայոց Աշխարհը միշտ եւ համապազ իր կողմը պահելու համար։ Ես այդ մտածում եմ երկիւղով մեծ.

— Հազիւ Բիւզանդիան նորից, տէր Մարդպետ, անի այդօրինակ առաջարկութիւն։ Դա դուրս է պատշաճից։ Օլիմպիայի, հանգամանքն այլ էր։ Արքան այնժամ գտնւում էր Բիւզանդիայում։ Այդ չի կրկնուի նորից։

— Իսկ եթէ կրկնուի՞, տէր Բագրատունի։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն Ժեռմէնէն Գ. Թովմաս Մարկոսեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր կնքահօր Գ. Մկրտիչ Ժամկոչեանի (Սէն Լուի Մարսէյլ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Գ. Գրիգոր Այանեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Այանեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Այանեան, Տէր եւ Տիկ. Պօղոս Խօքսիւզեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Պաղտասարեան (Ս. Մօրիս) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց անհուն վշտին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱՅԱՆԵԱՆԻ

դառնակսկիծ եւ անակնկալ մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներէն ողբացեալ Գ. Գաբրիէլ Իփէքճեանի (Հոլանտա) մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Թաղէոսեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ - Մարգրիտ Տէր - Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փողհարեան, Գեորգեան եւ Տէր - Գէորգեան ընտանիքներ, կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ հօրաքրոջ որդւոյն՝

ՊՕՂՈՍ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Այանեանի մահուան առթիւ, Վիէնէն Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին: Նոյն նպատակով, Գ. Պօղոս Խօքսիւզեան (Վիէն) կը յատկացնէ տասը Ն. Ֆ. եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 26 Յունուար, Հինգշաբթի ժամը 18ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին (Հոմ Արմէնիէն) շուրջ մեր Ընկերակցութեան եւ հետեւեալ մարմիններու հետ գոյացած համաձայնութիւններուն տեղեկատուութիւն եւ վաւերացում.—

Ա) Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու տնօրէնութիւն,

Բ) Օտար տարագիրներու տեղաւորման ընկերակցութիւն:

Գ) Գաղթականներու Ընկերային Օգնութեան Կազմակերպութիւն:

Դ) Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն:

Դիւանը վարչութեան
(ԿՆԻՔ)

ԱՄՑՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Իսիի Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը այս Կիրակի ժամը 16ին վարժարանին մէջ:

Գեղարուեստական խնամեալ բաժին, արտասանութիւններ, երգեր, նուագ եւն:

Աշակերտութեան կողմէ պիտի ներկայացուի մանկական թատերախաղ մը՝

«ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՄՍՈՒՐ»

Իսիի գաղութէն եւ ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ սոյն հանդէսին, քաջալերելու համար դպրոցին երկսեռ աշակերտութիւնը:

Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԿԻՐԱԿԻ 15 Յունուար, ճիշդ ժամը 10-ին հանդիսաւոր պատարագ եւ Գահակալութիւն Կարապետ Գերպ. Ամատունի Եպիսկոպոսի, նախագահութեամբ քահանայապետական Նուիրակ Գերպ.Փօլ Պելթոլի:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուելու այդ պաշտօնական արարողութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն:

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Բեմանչխտ Համօ, Օր. Վարդենի Կէշիշեան, Գ. Ս. Գէշկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մուրաֆեան, Գ. Գ. Թիւթիւնեան, Գ. Սիսակ, եւայլն):

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Արենոյշները:

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Թաթոս Պարոյր:

Դաշնակահար՝ Արիկ:

ԾԱԽՈՒ Է ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառով ծախու է նպարավաճառի խանութ մը, ապրանքով կամ առանց ապրանքի, որ ունի խոհանոց մը եւ հինգ սենեակներ յարկաբաժին մը վրան: Վարը՝ երկու մթերանոց եւ մէկ կառատուն: Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ կամ հեռաձայնել՝

49.51-58 A Décines (Isère).

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն 2:

ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹԻ ՄԷՋ
ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝
Compagnons du Rythme

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ եւ պիտի քարոզէ Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունենալիք դպրոցական հանդէսին Եպիսկոպոսը պիտի նախագահէ:

Սիրով կը հրաւիրուին բարեպաշտ հաւատացեալները:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. ժողովի պատգամաւորներու զեկուցում եւ ընտրութիւն:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 14ին, Միութեան կեդրոնատեղին՝ 32, Րիւ տը Թրէվիզ:

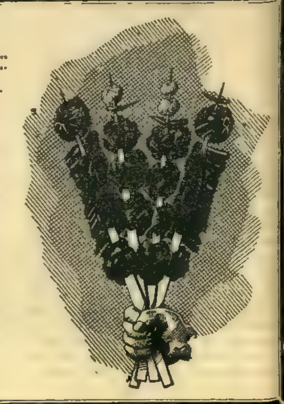

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 . Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 15 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9003 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4804

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ ՊԻՏԻ ԾԱԳԻ

Ի՞նչ պիտի ըլլար օփիւռքի Հայութեան վիճակը, եթէ գոյութիւն չունենար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Այս հարցումը կը ստիպուինք տալ, Հայաստանի խորհրդայնացումէն քառասուն տարի վերջ, երբ կը տեսնենք, որ տակաւին չունինք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» մը, տէր ու պաշտպան կանգնելու համար ցիրուցան Հայութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ մեր անկախութեան կործանումէն վերջ արտասահմանի մէջ իր հովանաւորութեան տակ առաւ վտարանդի Հայերը եւ կազմակերպեց անոնց ինքնապաշտպանութիւնը, Միջին Արեւելքէն մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաները :

Ամէն բանէ առաջ տէր կանգնեցաւ Հայկական Դատին, որուն արդար լուծում մը տալու համար է, որ կեանքի էր կոչուած 71 տարի առաջ :

Հայաստանի բոլշեւիկ վարիչները եւ արտասահմանի մէջ անոնց սայլին լծուած բոլոր տարրերը ի լուր աշխարհի կը յայտարարէին — ու տակաւին կը յայտարարեն — թէ Հայկական Դատը լուծուեցաւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին, երբ Հայաստան կարմիր պատմուճան հագաւ : Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ կարմիր բռնաշապիկ :

Այս պարտուողական ու նահանջապաշտ մտայնութեան դէմ ծառացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ առաջին օրէն իսկ իրեն նպատակ դարձուց վառ պահել անկախ եւ միացեալ Հայաստանի գաղափարականը .

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, իբրեւ Հայութեան ազգային բաղձանքներուն եւ քաղաքական պահանջներուն հարազատ արտայայտիչը, անիկա ամէն միջոցի դիմեց եւ ամէն առիթ օգտագործեց՝ բարեկամին ու թշնամիին զգացնելու համար, թէ կայ Հայկ. Դատ մը, որ իր արդար լուծումին կը սպասէ :

Դաշնակցական ժամուլը չդադրեցաւ պահանջելէ Հայաստանի սահմաններուն ընդարձակումը, ամէնէն առաջ նոքքին սահմաններու սրբագրութիւնը, իբրեւ առաջին քայլ «Միացեալ»ը իրականացնելու ճամբուն վրայ :

Մեր հակառակորդները տարիներով «արկածախնդրութիւն» կ'որակէին Դաշնակցութեան սահմանային պահանջները, — ներքին եւ արտաքին :

Ամբողջ քառորդ դար պայքար մղելէ վերջ Սեւրի դաշնագրին դէմ — որ հանդիսաւորապէս, մեծ դաշնակիցներու պաշտօնական ներկայացուցիչներու ստորագրութեամբ, կը նուիրագործէր Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, — 1945ին՝ Երեւանէն տրուած հրամանին վրայ, անոնք եկան միանալու մեզի, 1920 Օգոստոս 10ի միջազգային մուրհակին գործադրութիւնը պահանջելու համար օրուան մեծերէն, մէջն ըլլալով Սթալինը :

1948 Փետրուարին Թանգարան ղրկուեցան բոլոր Ազգային Ճակատներն ու Ազգ. Խորհուրդները, որոնք ստանկի պէս բուսած էին ամէն կողմ՝ 1945ին, պատերազմի վերջաւորութեան :

Այդ թուականէն ի վեր «Հայաստանաւէրները» այլեւս չեն զբաղիր Հայկական Դատով : Վերջին ամիսներուն է միայն, որ կարգ մը ռամկավար եւ հնչակեան թերթեր վախն ու վախը արծարծեցին ներքին սահմաններու հարցը, անտարակոյս վերէն տրուած պատգամին վրայ : Ամիսներով սին յոյսերով օրօրեցին Հայրենաբաղձ Հայութիւնը : Ու կրկին լռեցին :

Դաշնակցութիւնը քառասուն տարիէ ի վեր վառ կը պահէ հայրենասիրական կը—
բակը տարագիր Հայերու հոգիներուն մէջ :

Իր քաղաքական, երիտասարդական, մշակութային, բարեսիրական, մարզական եւ այլ կազմակերպութիւններով կը սատարէ ազգապահպանման նուիրական գործին :

Իր ժամուլով ուղղութիւն կուտայ գաղութներուն : Կը քաջալերէ եւ կը գօտեպնդէ զանոնք : Այն հաստատ հաւատքով, թէ չուտով վերջ պիտի գտնեն ներկայ մռայլ օրերը եւ ի վերջոյ պիտի ծագի պայծառ արշալոյսը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Գրած էինք թէ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն պատրաստած է առողջապահական սպասարկութիւնները պետականացնելու օրէնք մը : Այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը քաղենք թրքական թերթերէ .—

Օրէնքին գործադրութիւնը պիտի սկսի 1962ին : Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի ընկերային գործերու յանձնաժողովի անդամներէն հազարապետ Սուփհի Կիւրսոյթրաքի յայտարարութեան համաձայն, «Օրէնքը պիտի բանայ առողջապահական սպասարկութիւններու մէջ հիւանդին քսակին համաձայն վերաբերում ցոյց տալու սկզբունքը» :

Թուրքիոյ մէջ բժշկութեան պետականացման մասին ծրագիրը պիտի լրանայ 15 տարիէն : Անկողնի թիւը, որ այսօր 19 է տասը հազար հոգիի համար, այս օրէնքով պիտի բարձրանայ երեսունի :

Կիւրսոյթրաք յայտնեց թէ Թուրքիոյ մէջ Առողջապահական Նախարարութեան մօտ արձանագրուած բժիշկներուն թիւն է 12.264, ասոնց 7000ը մեծ քաղաքներու մէջ համախմբուած են :

Պետականացման իրագործման համար պիտի հիմնուին հետեւեալ առողջապահական հաստատութիւնները .—

1.— Գիւղերու կամ գիւղախումբերու մէջ առողջապահութեան տուներ, որոնք պիտի սպասարկեն 2.500 հոգիի : Դայեակ մըն ալ պիտի գտնուի հոն :

2.— Առողջապահական կեդրոններ, որոնք պիտի սպասարկեն 5 – 10 հազար հոգիի եւ ուր պիտի գործեն բժիշկ մը, դայեակ մը, առողջապահական պաշտօնեայ մը եւ հիւանդապահուհի մը :

3.— Առողջապահական կեդրոններ, որոնք պիտի սպասարկեն 10 – 50 հազար հոգիի եւ յիսունէն հարիւր անկողին պիտի պարունակեն : Այստեղ պիտի գործեն երկու մասնագէտ բժիշկ, բաւարար թիւով առողջապահական անձնակազմ մը :

4.— Առողջապահութեան հիւանդանոցներուն մէջ, որոնք կը ծրագրուին յատկապէս Անատոլուի այն շրջաններուն համար՝ ուր հաղորդակցութիւնը դժուար է, եօթը մասնագէտ բժիշկ եւ անհրաժեշտ թիւով անձնակազմ պիտի գտնուին : Իրենց տրամադրութեան տակ երկու – երեք հարիւր անկողին պիտի ունենան :

5.— Լիակազմ շրջանային հիւանդանոցները պիտի ունենան չորս հարիւրէն մինչեւ հազար անկողին :

Այն շրջաններուն մէջ, ուր առողջապահական սպասարկութիւնները պետականացուած են, պետական ծառայութեան մէջ գտնուող բոլոր բժիշկները պիտի պետականացուին եւ իրենց հետ երեք տարուան պայմանագրութիւններ պիտի կնքուին : Այն բժիշկները, որոնք պայմանագրութիւն ստորագրած են, պիտի չկրնան որեւէ կերպով ազատ աշխատիլ : Միայն հանրային գօտիէ դուրս մնացած բժիշկներն ու դեղարանները ազատ պիտի ըլլան : Հոն ուր դեղարան գոյութիւն չունի, առողջապահական նախարարութիւնը դեղարան պիտի բանայ : Մինչեւ 25 ոսկի արժողութեամբ դեղերը ձրի պիտի տրուին :

Նախարարներու Խորհուրդը պիտի նշանակէ այն շրջանը, ուր առաջին անգամ ըլլալով գործադրութեան պիտի դրուի այս օրէնքը :

1962ին պիտի սկսի օրէնքին գործադրութիւնը : Երեք տարուան փորձէ մը ետքը, գործադրութիւնը պիտի տարածուի ամբողջ երկրին վրայ : Ծրագիրը պիտի լրանայ 15 տարիէն, որով բժշկութեան պետականացումը պիտի ամբողջանայ 1977ին :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ թրքական թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները մամուլի տագնապին մասին, որու արձագանգը տուինք շաբաթ օր .—

Աքշամ, Ճումհուրիյէթ, Տիւնիա, Հիւրիյէթ, Միլլիյէթ, Թերճիւման, Վաթան, Ենի Իսթանպուլ եւ Ենի Սապահ թերթերը հաւաքական յայտարարութիւն մը հրատարակելով՝ երեք օր լոյս չտեսան, ի նշան բողոքի՝ ընդդէմ այն օրէնքին, որ կը վերաբերի մամուլին :

Բողոքող թերթերը կը պնդեն թէ, այդ օրէնքը կը սահմանափակէ հիմնական ազատութիւնները, հոգատարութեան ու հակակշռի տակ կը դնէ մամուլը եւ պատրաստուած է առանց որեւէ հրապարակային վիճաբանութեան՝ անհասկնալի փութկոտութեամբ մը : Մինչդեռ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն հարկ է որ նախ ներկայացնէր Սահմանադիր Ժողովին :

Խնդրոյ առարկայ մամլոյ օրէնքը, որ կը վերաբերի մամուլի եւ ծանուցումի հաստատութեան եւ որ առաջարկուած է Կոմիտէի անդամ Ձեր – գէօ. Ահմէտ Եըլտըզի կողմէ, կը նախատեսէ ամբողջ երկրին վրայ տարածուող մարմնի մը կազմութիւնը երկու միլիոն ոսկի դրամագլուխով : Այս մարմնին գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ բաշխել պետական ծանուցումները : Մասնաւոր ծանուցումները ազատ են :

Օրէնքը տրամադրութիւններ կը պարփակէ նաեւ գործատիրոջ եւ աշխատաւորներու միջեւ : Մամլոյ աշխատաւորները երկու տարին անգամ մը յառաջացում պիտի ունենան, հիւանդութեան պարագային վեց ամիս թոշակ պիտի ստանան, ամէն տարեգլխի՝ մէկ ամսական վարձատրութիւն, յաւելուածական աշխատանքի համար՝ բացէն դրամ, զինուորագրուողներուն՝ կէս ամսական թոշակ, երկրորդ անգամ զինուորագրուողներուն՝ լման ամսական : Շաբաթ, Կիրակի եւ տօնական օրերուն մէջ աշխատողները սովորական վճարումէն յիսուն առ հարիւր աւելին պիտի ստանան : Ցերեկին աշխատողները շաբաթը մէկ օր, գիշերը աշխատողները երկու օր արձակուրդ պիտի ընեն պարտադրաբար, ութ ժամէ աւելի աշխատողները յաւելեալ ժամերու համար յիսուն առ հարիւր աւելի դրամ պիտի ստանան :

× Յունուար 13էն ի վեր կուսակցական գործունէութիւնը արտօնուած է Թուրքիոյ մէջ : Ծանօթ է որ Մայիս 27էն ի վեր արգիլուած էր : Այս արտօնութիւնը տրուեցաւ, պատրաստուելու համար Հոկտեմբեր 29ի ընտրութեանց

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը, Ալժերիոյ բանակի ընդհանուր հրամանատար Զօր. Քրեփէնի ուղղուած նամակով մը իր գոհունակութիւնը յայտնեց բանակին վերջին շաբաթներու ընթացքին ցոյց տուած օրինակելի ընթացքին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ երեսփոխանները 90ի դէմ 115 ձայնով (մէկ ձեռնպահ) վաւերացուցին կառավարութեան «մէկ հատիկ օրէնքը» : Ընկերվարականներուն հետ դէմ քուէարկեցին նաեւ վեց անկախներ : Ֆան Աքէր նոյնիսկ շատ դժգոհ է եւ յայտարարեց «չարիք ձեռքը զոր երկարեցինք» : Ընկերվարական պարագլուխը կ'ուզէր բանակցութեամբ միջին ճամբայ մը գտնել : Վալոնի ընկերվարական Շարժումին նախաձեռնութեամբ չորս հարիւր վալոն ընկերվարական երեսփոխաններ, ծերակուտականներ եւ քաղաքապետներ որոշեցին իրենց զիրենք Վալոնի Ժողովուրդին օրինաւոր ներկայացուցչական ժողովը նկատել ու իբրեւ այդ պահանջել Վալոնի տնտեսական եւ ընկերային զարգացման ուղիները ճշդելու» իրաւունք : Հակառակ անոր որ ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնը որոշեց մինչեւ ծայր շարունակել պայքարը, պելժ 9 նահանգներէն եօթը՝ վերադարձած են իրենց կարգն ու կանոնը : Միայն Լիէժի եւ Հէնոյի շրջանը լարուած կը մնան :

ԹԻՋՎԻԼԻ զօրանոցին մէջ ծայր տուած կարճ ըմբոստութեան մը հետեւանքով, Լումումպա քանի մը ժամուան ազատութիւն վայելեց : Մոպութուի, Քազավուպուի եւ Նպոմպոքոյի միջամտութեամբ, վերջ գտած է ըմբոստութիւնը եւ Լումումպա արգելափակուած է վերստին : Միւս կողմէ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ Մոպութուի հեղինակութիւնը : Արդարեւ վեց շաբթուան ընթացքին Լումումպայի համախոհները յաջողած են տէր դառնալ Արեւելեան նահանգին, Քիվուի, Հիւսիսային – Քաթանկայի. եւ այժմ կը սպառնան Էքուաթորի :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, Փետրուար 9ին Փարիզ պիտի ժամանէ ու պիտի տեսակցի տը Կոլի հետ : Յաջորդ օրը, Փարիզի մէջ պիտի բացուի Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներու ղեկավարներուն ժողովը : Փետրուար 22ին, Ատընաուըր Լոնտոն կը մեկնի տեսակցելու համար Անգլիոյ վարչապետին հետ :

ԺԱՐԺ ՊԻՏՕ «Խորհրդարանին թերթին» մէջ կը գրէ թէ Սըտանի տապալումէն առաջ, Նափոլէոն Գ. որ ազատ ձգած էր զօրանոցներու քուէարկութիւնը աւելի լաւ համեմատութիւն մը ստացած էր :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏ Ժիւլ Ռուա նամակ մը ստացած է Ֆերհաթ Ապպասէն ուր ալժերացի պարագլուխը կ'ըսէ թէ վըստահ է որ ի վերջոյ «իմաստութիւնը պիտի յաղթէ» : Ծանօթ է որ Ռուա հեղինակը «Ալժերիոյ պատերազմը» գիրքին, բաց նամակ մը ուղղած էր Ապպասի, ուր անոր ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր Ալժերացի ժողովուրդներու տառապանքին վըրայ եւ կը թելադրէր որ Ապպաս ընդունի գինադուլի մը սկզբունքը զոր Քամիւ կ'առաջարկէր 1958ին : Այս նամակին պատասխանն է զոր հրատարակած է էքսփրէս շաբաթաթերթը, բայց «Ալժ. Աժամեայ Կառավարութիւնը»կը հերքէ եւ կը յայտնէ թէ Ֆրանսացիները չինած են այդ կեղծ նամակը :

ՕՒՈՐ եւ երկու շաբաթաթերթեր՝ էքսփրէս եւ Ռիվարոլ գրաւուեցան Ալժերիոյ մէջ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի առջի օրուան յայտարարութիւններուն շուրջ, յաւելեալ մանրամասնութիւններ հաղորդուեցան : Ափրիկէի մասին յայտարարած է .—«Ափրիկէի նորաշատ երկիրները կ'ուզեն ցոյց տալ թէ անկախութեան շնորհիւ պիտի զարգանան նաեւ իրենց տնտեսութիւնը եւ ընկերային կարգ ու սարքը : Պէտք է անոնց օգնենք» : Անդրադառնալով Չէզոքականութեան, ապագայ նախարարը յայտնեց թէ պէտք չէ մտահոգուիլ իրական չէզոքականութենէն :

«ԱՐՔԱՅՆ ԸՄՊԷ»

(ՏՕՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱՑ)

Աստուածայայտնութեան տօնը շուտ նսեմացաւ, անշքացաւ, փետրաթափ եղաւ՝ հակառակ շքեղազրուագ ու բազմարովանդակ սահմանումին, զոր տուած էր Եկեղեցին՝ գրաւելու համար ժողովուրդին կրօնական հետաքրքրութիւնը։ Կամնգի ժողովուրդը չըմբռնեց, նոյնիսկ անհեթեթ համարեցաւ տօնախումբ եւ անկապակից հանդիսութիւնները, — ապացոյց՝ Ֆրանսացի արբան որ Էփիֆանիի տօնը կը կարծէր թէ ... սէնթ Էփիֆանիին տօնն է, այսինքն սրբուհիի մը տօնը։ Զմեղադրենք արբան, ի՛նչ աստուածաբաններ կան որ մատնուած են տեսարանական շփոթութեանց։ Թուրքմ պատրիարք նոյն բանը կը համարէր աստուածայայտնութիւնը եւ ծնունդը, մինչ Ս. Օգոստինոս դայթակղեցուցիչ կը գտնէր ծնունդը։ Անցնինք։

Երբ, Քոնքորտայէն ետքը (1801), լուր օր հռչակուեցաւ Յունուար Վեցը, Աստուածայայտնութեան տօնը նետեց քրիստոնէական ծէփը, եւ հագաւ հեթանոսական իր հին զգեստները։ Դարձաւ «Տօն թագաւորաց»։

Ի՞նչ տօն էր ատիկա։

Պէտք է ըսել թէ աստուածայայտնութեան դրուագներուն մէջ «երեք մոգերու» պատմութիւնն ալ, իր կարգին, նպաստեց հեթանոսական աւանդութեանց վերադարձին։

Ըստ Աւետարանիչին՝ «մոգք յարեւելից եկին յԵրուսաղէմ» (Մատթ. Բ. 2)։ Չեմ ուզեր խնդիր յարուցանել թէ քանի՛ օրէն հասան մոգերը, հեռաւո՛ր Արեւելքի խորերէն, երկրպագելու համար Յիսուս-Մանուկին, որ չպառեց հարկաւ «ի մսուր» (Ղուկ. Բ. 16), կամ «ի տունն» (Մատթ. Բ. 11)։ Երկար այդ ճամբորդութիւնը տեւած է մէկ տարի՝ ըստ Փոռնէլիի, երկու տարի՝ ըստ Սերէոսի (Ա. 7), մինչ Ղուկաս քառասուն օր ետքը ընծայման տարած է արդէն Յիսուսը (Բ. 39)։ Ահա թէ ինչո՛ւ արթուն մատենագիր մը կը խորհի թէ մոգերը, հասնելու համար Բեթղեհէմ, ապահովաբար ճամբայ ելած էին Մարիամի ... յղութեան օրը եւ ոչ թէ ծննդաբերութենէն ետքը։ Տերտուղիանոս, աւելի խելացի, ճամբորդութիւնը կարճեցնելու համար, մոգերը կը բերէ մօտիկ Արաբիայէն, յայնկոյս Յորդանանի։

Այստեղ հետաքրքրականն այն անձնափոխութիւնն է, զոր կը կրեն մոգերը՝ դառնալով թագաւոր։ Ուրեմն Յիսուս-Մանուկը ողջունելու եկած էին ոչ թէ մոգեր, այլ թագաւորներ(*)։ Ու կը վերահաստատուի հեթանոսական աւանդութիւնը։

Թագաւորներու տօնին վերահաստատութեան մէջ մեծ դեր կատարած է այս սիւպքիբիւսիոնը։

Հեթանոսական տօնը նկարագրելէ առաջ՝ կ'ուզեմ կատարել կարգ մը սրբագրութիւններ։

1.— Մատթէոս կը գրէ միայն՝ «մոգք եկին»։ Թիւ եւ անուն չի տար։ Բայց ահա մեզի կը հասնի «երեք մոգերու» աւանդութիւն մը։ Ու նկարիչները, Միջին դարուն եւ այնուհետեւ, միշտ երեք մոգերին մսուրին շուրջ, որ ծառայած է իբրեւ օրօրոց Յիսուս-Մանուկին։ Այդ թիւը կուգայ, կ'ըսեն, Որոգինէսի ... խելապատակէն, որ Յիսուսի ընծայուած նուէրներուն տեսակէն (ոսկի, կնդրուկ եւ զմուռս) հետեւցուցած է թէ երեք մոգեր էին անոնք, երեք տարբեր երկիրներու ներկայացուցիչներ, ու Լեւոն Մեծ պապն ալ յաւերժացուցած է այս թիւը։

2.— Պէտք էր անուններ եւս տալ։ Ու գտա՛ն մոգերուն անուններն ալ, — Մելքոն, Գասպար եւ Բաղտասար։

Մելքոն սեմական բառ է, արաբերէն - եբրայերէն կը նշանակէ կայսր, ասկէ՝ Մելիք։

Բաղտասար ասորական բառ է, կը նշանակէ «Աստուած (Բահաղ) պաշտպանէ կեանքդ»։

Իսկ Գասպա՞ր, — լուռ կը մնան անձնանուններու բառարանները։ Նոյնիսկ Աճառեան։

Ֆրանսերէն փոքրիկ գործի մը մէջ գտայ բացատրութիւնը. — Սանսկրիտեան բառ, «գաթասպա», որ կը նշանակէ գլխնող, վերատեսուչ։ Անուններու կախարդանքին նուիրուած հին ուսումնասիրութեանց մէջ՝ կը գրուի թէ այս անունը գիշերախոյզ կամ հեռախոյզ նկարագիր կուտայ անհատներուն։

Անուններու այս ընտրութիւնը եւս, ըստ լեզուի, նպատակաւոր է, — Յիսուսի մսուրին մօտ առաջնորդելու համար Արաբիոյ, Ասորեստանի եւ Հնդկաստանի թագաւորները։ Արդարեւ, Գասպար կը համարուի «թագաւոր Հնդկաց»։

Բայց սեղծուեր է աւանդութիւն մը եւս, որ կուգայ վկայել թէ... Հայ էր Գասպար, թագաւոր Հայաստանի։ Զարմանալու պատճառ չկայ, Օրմանեան կը գրէ թէ Գասպարին գերեզմանն ալ կը գտնուի (**) Ակնդաշտի վանքին մէջ, Մոկսաւանին մօտիկ (Ազգ. Ա. էջ 20)։ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան եւս կը յիշէ Գասպարին հայկական ծագումը (Միս. Բառարան, Ֆրանսերէն, 1844)։ Գասպար, ըստ աւանդութեան՝ եթէ թագաւոր չէր, Մոկացի նախարար էր։ Չէ՞ որ մեր հին մատենագիրները կը ճչէին թէ մոգերը եկած էին «Մոգուց երկրէն»։ Այսքանը ճշդելէ ետք՝ դժուար չէր կարդալ ...Մոկաց աշխարհէն։ Հետեւաբար, Հայ կը դառնայ ոչ միայն Գասպարը, այլ եւ Մելքոնը, այլ եւ Բաղտասարը, — «որ ք'էլ փալէ տեմոնթաէ» ըսիտի ըսէր երկրաչափութեան ուսուցիչս, որ Մոկացի չէր, սակայն։

×

Նոր տարիէն առաջ եւ ետք, երկու ութօրեակ, ֆրանսական ծաղարանները (փաթիսրրի) լեցուն կ'ըլլան տեսակ մը կարկանդակով, որ յատուկ է «թագաւորաց տօնին»։

Բազարջի ձեւ ունի այդ կարկանդակը, ու դրուած՝ ոսկեզօծ թուղթէ պսակի մը մէջ, որ կը խորհրդանշէ արքայական թագը։ Ֆրանսացիները կը գնեն, սեղան կը բերեն եւ մասերու կը բաժնեն սեղանակիցներուն թիւով։ Երբ ամէն ոք կ'ուտէ իր բաժինը, որո՛ւ որ վիճակի կերած կտորին մէջ պահուած առարկան, — այժմ՝ Յիսուս-Մանուկին ներպարանքով կարծըր նիւթ մը, ժամանակին՝ ոսկեղէն, — կը հռչակուի թագաւոր, ու թագը կը դրուի գլխուն՝ ընդհանուր ուրախութեան աղաղակներու եւ մաղթանքներու մէջ։

Հայկական գաւառներու մէջ եւս կար այս աւանդութիւնը։ Երբեմն չոր պտուղներու, երբեմն բոկեղի մէջ կը պահէին ոսկեղէն կամ արծաթեղէն առարկայ մը, զոր իր բաժնին մէջ գտնողը կը համարէր նշան բախտաւորութեան։

Անհաւասիկ աղօտ պատկերը՝ հեթանոսական հին տօնէ մը յիշատակ։ Այժմ բախտացոյց կը համարուի կարկանդակը, այդ պատճառով՝ Ֆրանսացին «թիւէ լը կաթօ» կը կոչէ բաղարջ ուտելու այդ արարողութիւնը, — սակայն տարբեր էր հանդիսութիւնը ի հնումն։

Լուկիանոս եւ այլ բազմաթիւ հռովմայեցի մատենագիրներ նկարագրած են սատուռնական այդ տօները, որոնք տեղի կ'ունենային Դեկտեմբեր 25էն մինչեւ Յունուար 6, — ընդհանուր խրախճանք որ կը շարունակուէր կերուխումի մէջ, գիշեր ու ցերեկ, ուտելով, խմելով ու գինովի կանչեր արձակելով։ Այդ խրախճանքէն կը մնայ կանչ մը.

— Արքայն ըմպէ:

Ընդարձակ դահլիճին մէջ, լոյսերով ու ծաղիկներով ողողուն, կոչնականները ընկողմանած են իրենց ձախ արմուկին վրայ, ռունավառ բազմոցներու եւ բարձերու մէջ թաղուած՝ դափնեպսակ ի գլուխ։ Պայտաձեւ սեղանին կեդրոնը՝ «արքայն ի կոչունս», որ կը կոչուի նաեւ «բակլայի թագաւոր», — այդ մասին՝ ետքը, — խոյր ի գլուխ, մական ի ձեռին։ Սեղանին վրայ՝ խորտիկներ, համադամներ, ձկնեղէն ու մրգեղէն։ Գինի՝ փարչերով ու թակոյկներով։ Սպասեակները, աղջիկք պէս տղաք, կը դառնան կոչնականներուն շուրջը, մատռուակելով ըմպելի՝ դաշխուրաններու մէջ փրփրուն, խորոված թռչուններ՝ սկուտեղներու վրայ ծխուն։ Դահլիճին խորը՝ գուսաններ ու նուագածուներ։ Կեդրոնը՝ մերկ պարուհիներ որոնք ծաղիկներու փոթորիկ մը կը ձեւացնեն իրենց շարժումներով։ Աղաւնիներ, անուշահոտ ջուրերու մէջ լոգցած, կը թռչկոտին պատէ պատ՝ գինովցնող բոյրերու անձրեւ մը թափելով։ Մարմարեայ կամ պղնձեայ արձաններ՝ անկիւնէ անկիւն, աստուածներու կերպարանքով, որոնց կրակ լեցուած գանկերէն կը բարձրանայ խունկի եւ արեւելեան անուշաբոյր խէժերու ծուխը։

Ժամանակ առ ժամանակ կը բարձրանայ աւանդական աղաղակը՝

— Արքայն ըմպէ :

Կանչ կ'առնէ երաժշտութիւնը, կանչ կ'առնեն երգերը, կանչ կ'առնեն պարերը։ Ամբողջ բազմականները ոտքի կ'ելլեն, իրենց շրթներուն կը տանին բաժակը եւ կը խմեն ցմրուր՝ կրկնելով բարձրաղաղակ.

— Արքայն ըմպէ :

Եւ այսպէս շարունակաբար, առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, երեկոյէն մինչեւ առաւօտ։

Ո՛վ է սակայն այս արքան ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Մոգերը թագաւորի կերպարանափոխելու համար՝ ոմանք վկայութեան կը կանչեն Դաւիթը, որ կ'երգէ. «Թագաւորք Թարսիսի եւ կղզեաց պատարագս մատուսցեն» (Սաղ. ՀԲ. 10)։ Առարկողներ կան, սակայն, թէ այս ակնարկութիւնը կ'երթայ Սողոմոնի։ Բայց ի՞նչ հարկ արքայավայել նման ընծայաբերութեան, կ'ըսեն ուրիշներ, չէ՞ որ Յիսուս ծնաւ մսուրի մէջ՝ դաս տալու համար խոնարհութեան։ Արդէն Ղուկաս կը ջնջէ մոգ կամ թագաւոր, եւ անոնց տեղ կը դնէ հովիւներ (Բ. 8–18)։

(**) Եւրոպական աւանդութիւն մը այս երեք մոգերուն գերեզմանը կուտայ Միլանոյի մէջ, — վեց հարիւր խօթանասուն տարի թաղուած մնալէ ետք այնտեղ՝ Ֆրետերիք Շիկամօրուսի կարգադրութեամբ կը փոխադրուին Գերմանիա (Քէօլն), ուր ցոյց կը տրուին մոգերուն երեք գլուխները, հինգուկէս ոտք երկար մասնատուփի մը մէջ դրուած։

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵԹԷ ԴՈՒՆ ԶԻՍ ՉԵՍ ՍԻՐԵՐ ԵՍ ՔԵԶ ԿԸ ՍԻՐԵՄ

SI TU NE M'AIMES PAS, JE T'AIME (1)

—o—

1946ի կոնքուրեան պսակաւոր (Իսթուա տ'ջօն ֆէ տիվէռ) ժան-ժաղ Կօթիէ ո՛չ եռ կ'երթայ, ո՛չ տեղքայլ կ'ընէ։ Կը յառաջդիմէ, կը հասուննայ ու աւելի գըրաւիչ կը դառնայ։

Այս վերջին վէպը հիանալի տաղանդի մը եւ գերազանց վարպետութեան մը արգասիքն է։

Քիչ անգամ հասուն տարիքի սէր մը այսքան վայելչութեամբ ու հոգեբանական թափանցումով պատմուած է։

48 տարու մարդ մը դիպուածով կը հանդիպի իր նախկին կնոջ, որմէ ամուս-

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս. Ճ.— Ասկեդարեան բառ չէ «տոնախսբութիւնը»։ Կը նշանակէ տօնել մեծ բազմութեամբ եւ ռազդիսութեամբ։ Թարգմանիչ պատրիարք գործածած է մէկ անգամ միայն, տօներու հոյլ նշանակութեամբ։ Տօնախնդութիւն նշանակութեամբ, ինչպէս կը գրէք, գործածուած չէ երբեք։

«Պիտանի» եւ «անպիտան» բառերը գոյութիւն ունին իրարմէ անկախ։ «Պիտանի» բառը չէ որ ժխտականացուած է «անպիտան» ձեւով՝ ծայրառութեամբ։ Առաջին բառին նման ունինք «արժանի», երկրորդին նման՝ «անարժան»։ «Պիտանի» եւ «անպիտան» բառերը կը գտնէք ի պէտս զարգացելոց, էջ 685 եւ 686։ Ծայրատեալ ձեւով ունինք՝ «պատասխան», (ուղիղը՝ «պատասխանի»), նաեւ «անպատասխան» (ուղիղը՝ «անպատասխանի»)։ Ահա թէ ինչո՛ւ, գրաբարի մէջ, «պատասխանւոյ» ձեւը կ'առնէ հոլովման ժամանակ։ Նոյնձեւը, «պատասխանել», ռամկօրէն է, բայց ուռ՛դ գործածուած է Յոբի ոսկեղինիկ լեզուին մէջ (ԺԳ. 19)։ Ռնակաւն ձեւով՝ ունինք «պատասխանի տալ», Աւետարանին մէջ շատ գործածուած, բայց նոյն այս ռճը սխալ գործածուած է Պօղոսի Թուղթերուն մէջ (Հռով. Բ. 1)։

Ի՞նչ օգուտ այս սրբագրութիւնները։ Ամէն եւ յորեւէան բառերուն ուղղագրութեան մասին կատարած պրպտումներս օգտակար եղա՞ն միթէ։ Եթէ անծանօթ ըլլայի բժշկական գրականութեան, պիտի հաւատայի թէ դարմանելի է ըսէ լէօթիփի կոչուած հիւանդութիւնը ... գրիչ շարժողներու մօտ։ Շնորհակալութիւն։

Շ. Ն.

ԿՈՅՐԸ

—o—

Կը սկսէր իր ուշադրութիւնը գրաւող ամէն բանի մասին տեղեկանալ, եւ մայրը, շատ անգամ ալ մօրեղբայր Մաքսիմը, իրեն կը բացատրէին թէ՝ որոնք էին այն շատ մը բաները որ կը յառաջացնէին այս կամ այն աղմուկը։

Մայրիկին տուած բացատրութիւնները աւելի կենդանի էին եւ աւելի պատկերաւոր, որոնք երախային վրայ կը ձգէին խոր տպաւորութիւն մը, այնքան որ այդ տպաւորութիւնը յաճախ տրտմաթախիծ կ'ըլլար։

Ցուղուած, այլայլած, դէմքին գիծերը պրկուած, աչքերը լեցուած անհասանում եւ անել տանջանքի արտայայտութեամբ մը, երիտասարդ կինը կը ջանար իր երախան հաղորդակից դարձնել ձեւերու եւ գոյներու տարրական գաղափարներուն։

Երախան կը լարէր իր ուշադրութիւնը, կը պռստէր յօնքերը, եւ յաճախ թեթեւ կնճիռներ կ'ակօսէին իր ամբիծ ճակատը։

Բնականաբար, փոքրիկը կ'աշխատէր իրեն համար շատ կնճռոտ հարցի մը լուծումին համար։ Իր արդէն մութի մէջ մխրճուած երեւակայութիւնը կը տապլտկէր, կռիւ կը մղէր ինքն իր մէջ, կը ճգնէր իրեն ընծայուած վերացական տուեալներով նոր յղացում մը ունենալ իր փոքրիկ գլուխին մէջ, եւ սակայն չէր յաջողեր։

Այդպիսի պարագաներուն մօրեղբայր Մաքսիմ սովորաբար խոժոռ դէմք մը կ'առնէր, եւ երբ մայրիկին աչքերը կը լեցուէին արտասուքով եւ կոյրին դէմքը կը տժգունէր թափած մեծ ճիգերուն հետեւանքով, ծերունի զինուորը կը խառնուէր խօսակցութեան, կը հեռացնէր իր քոյրը, կը սկսէր փոքրիկին պատմել պատմութիւններ, որոնց մէջ կը ջանար խնդրոյ առարկայ դարձնել միայն ու միայն անջրպետ եւ ձայներու նշանակութիւնը։

Ու ահա, կը պայծառանար տղեկին դէմքը եւ կը ստանար հանդարտ երեւոյթ մը, ու կը հարցնէր մանրամասնութիւններ արագիլին մասին.

— Ուրեմն, ի՞նչպէս է ան, մե՞ծ է ...

Ապա կը բանար իր թեւերը, մեծութեան չափը որոշելու համար։ Անիկա կ'ընէր ամէն անգամ երբ այսօրինակ հարցումներ կ'ուղղէր, եւ մօրեղբայր Մաքսիմ անոր ցոյց կուտար ճիշդ վայրկեանը, ուր պէտք էր կասեցնել թեւերը բանալու շարժումը։ Երբեմն փոքրիկը բոլորովին կը բանար իր փոքրիկ թեւերը, բայց իր ուսուցիչը կ'ըսէր.

— Ոչ, պզտիկս, անիկա աւելի մեծ է։ Եթէ զայն բերենք այս սենեակը ու գետնին դնենք գետինը, անոր գլուխը պիտի բարձրանայ աս աթոռին յենակէն ալ վեր ... կը հասկնա՞ս ...

— Ուրեմն, շատ մեծ է, հա՞ ... կը բացականչէր երախան մտածկոտ։ Իսկ չիկահա՞ւը, անիկա ալ ուրեմն սաչափ է ...

Եւ իրարու միացուցած իր երկու ափերը հազիւ կը հեռացնէր մէկը միւսէն։

— Այո, չիկահաւը ճիշդ այդպէս է։ Բայց գիտցիր որ մեծ թռչունները այնքան լաւ չեն երգեր, որքան փոքր թռչունները։ Եղէգնուտներու չիկահաւը, որ սիրուն թռչուն մըն է, այնպէս մը կ'երգէ որ ամէն ոք գոհ մնայ իրմէն։ Մինչ արագիլը, լըջախոհ թռչուն մըն է որ կը կանգնի մէկ ոտքին վրայ իր բոյնին մէջ եւ չարունակ կը դիտէ իր չորս կողմը, ինչպէս խիստ վարպետը որ կը հսկէ իր գործաւորներուն վրայ, եւ յաճախ բարձրաձայն կը կռռայ, առանց դիւրին իսկ մտահոգուելու թէ խռպոտ ձայնը կրնայ խանգարել ուրիշները ...

Երախան կը խնդար, լսելով այս նկարագրութիւնները եւ պահիկ մը կը մոռնար որ տանջալից ճիգերը զուր ի զուր կը գնէր կարենալ ըմբռնելու համար մայրիկին պատմութիւնները։

Սակայն, այս վերջինները աւելի կը գրաւէին զինքը, եւ կը նախընտրէր դիմել իր սիրական մայրիկին, քան թէ մօրեղբայր Մաքսիմին ....

ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՔՈՐՈԼԵՆՔՕ

(Հատուած մը նեղինակին «Կոյր երաժիշտը» հատորէն)

(7 եւ վերջ)

նալուծուած է 15 տարի առաջ ու յանկարծ բուռն փափաքը կ'ունենայ վերստին գրաւելու այդ կինը, որ սիրային դըժբախտ արկածախնդրութենէ մը ջետ նոր կ'արթննայ: Բայց կայ նաեւ ուրիշ մը, որ իրմէ առաջ գրաւած է արդէն կնոջ սիրտը: Ու կան նաեւ անանցանելի խոչընդոտներ:

Ժ. Ժ. Կօթիէ դիտէ իր հերոսները ապրեցնել իմաստութեամբ, լրջութեամբ եւ խափանցող գիտակցութեամբ:

Չորս հոգիի շուրջ կը դառնայ վէպը. Ժան՝ պատմողն ու գլխաւոր հերոսը, Ֆանի՝ իր կինը, Տավիտ՝ կնոջը առաջին սիրահարը ամուսնալուծումէն ետք եւ Միշառ՝ կնոջը սիրահարը այն շրջանին երբ Ժան վերստին կը հանդիպի Ֆանիի: Տավիտ մեռած է պատերազմի ընթացքին, մինչ Միշառ ամուսնացած է եւ երկու զաւակ ունի:

Իրենց առաջին հանդիպումին՝ Ֆանի կը պատմէ իր ողբալի սէրը Տավիտի հանդէպ: Ժան իր նախորդ կինը՝ վերստին գրաւելու աշխատելէ ետք կը տեղեկանայ Միշառի գոյութեան. Այս վերջինը կ'ուրախ թողուլ կինն ու զաւակները Ֆանիի միանալու համար, բայց զաւակներէն մէկը վտանգաւոր կերպով կը հիւանդանայ եւ կը հրաժարի իր ծրագրէն: Այս հրաժարումը յուսահատութեան կը մղէ Ֆանին, բայց Ժանի խնամքներով կը վերադառնայ կեանքին ու կը փորձէ անգամ մըն ալ ծայրէն սկսիլ իր նախկին ամուսնոյն հետ, մինչեւ այն օրը երբ կը գգայ առոր անկարելիութիւնը:

Ժան կը սիրէ Ֆանին, մինչ կինը չի սիրեր զինք:

48 տարու է Ժան երբ վէպը կը սկսի եւ երկու տարի ետք, ամէն ոք ամէն վայրէ կեան իր կնոջ սիրտը գրաւելու համար սատապելէ յետոյ, վերջնականապէս կը քանդուի իր երջանկութիւնը:

Տավիտի եւ Միշառի անհատականութիւնները հիասալի կերպով նկարուած են, հակառակ անոր որ չեն երեւիր վէպին մէջ, Իսկ Ֆանի եւ Ժան այնքան բարբառուն իրականութիւններ են որ՝ հասուն տարիքի ընթերցողներուն հոգիին կը կպչին ամբողջապէս:

Իբրեւ նիւթ չափազանց գրաւիչ է վէպը, իսկ իբրեւ պատմելու վարպետութիւն բացառիկ հմայք մը ունի Կօթիէ:

Միակ կէտը որ կասկածելի կը դարձնէ իրապաշտութիւնը ժանիր տարիքն է. 48 տարու կին մը քառասնամեայ այրինակի մը չարմահեր եւ գեղեցկութիւնը կրնայ ունենալ թերեւս, բայց կրնայ նաեւ քըսանամեայի սիրտ մը ունենալ: 50 տարեկանէն ետք մէկ սէրը թաղել եւ միւսին ետեւէն վազել կարելի՞ է արդեօք, երբ խորքով սարրկաս ցանկութիւն չէ երբեք:

Ամէն պարագայի այս վէպը յատկանըշական տեղ մը պիտի ունենայ մեր օրերու վիպագրութեան մէջ իր վճիտ ու խորաթափանց ոճին, վերլուծումի յստակ ու բարախուն ջերմութեան եւ իսկապէս մարդկային արուեստին համար:

Անկէ քառորդ դար առաջ երբ հոգեվերլուծումը դեռ կը թագաւորէր վիպագրական աշխարհին մէջ, բանաստեղծական խառնքը անբացատրելիին բացատրութեան փորձին մէջ կը փնտռէին. եւ կը նախընտրէին զարտուղի կամ հրէշային գգացումներ վերագրել հերոսներուն: Բայց այժմ, վերջինը չուտով մը յոլնեցաւ մարդը, մանաւանդ այսօրուան մարդը որ բնութեան խորհուրդները որոշ չափով լուծած ըլլալու հպարտութեամբ կ'ապրի: Քանի մը հանճարեղ վիպագիրներէ դուրս, անհամար հետեւակներու հոգեվերլուծական վէպերը մոռցուած են արդէն: Այսօրուան իրապաշտութիւնը լոյսի եւ յստակութեան վարդապետութիւն մըն է: Ֆրանսական արդի վէպը այս ուղղութեամբ յառաջապահ դիրք մը կը գրաւէ:

Ու երբ Ժ. Ժ. Կօթիէի պէս իսկական արուեստագէտներ իրենց եւ իրենց ժամանակակիցներուն կեանքը կը նկարեն լեզուով մը, որ յստակութեան ու վայելչութեան ամէն ապացոյց տուած է միշտ, արդիւնքը կ'ըլլայ մեր փայլուն շրջանին արժանի արուեստի գործ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Jean-Jacques Gautier, Juliard 1960 Paris.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՕՁԱԶԳԵՍՏ ՄԱՐԴԸ
(L'homme a la peau de serpent)

Թէնէսի Ուիլեամս գրած եւ Սիտնէյ Լիւմէթ ժապաւէնի վերածած է այս գործը: Առաջինը աշխարհահռչակ թատերագիր, երկրորդը՝ հասուն արուեստագէտ: Նկատի ունենալով գրողին անհատականութիւնը եւ իր գրուածքներուն մէջ տիրապետող եզակի մթնոլորտը, Թէնէսի Ուիլեամսի բոլոր այն գործերը որ ժապաւէնի վերածուած են, պահած են հեղինակին առանձնայատուկ դրոշմը: Բեմադրիչի գործօնը երկրորդական եղած է այս պարագաներուն մէջ: Ուիլեամսի տիեզերքը կը տարածուի լուսանցքին վըրայ եւ չենթարկուիր լուսանցքէն ասդին տիրող պայմանադրութեանց: Ընթացիկ չափանիշերով կարելի չէ մօտենալ անոր, քանի իր ստեղծած անձերը եւ անոնց հոգեկան հոլովոյթները կը կատարուին այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ իր ինքնայատուկ չափանիշը ունի: Այսուհանդերձ իրականութենէն կտրուած չէ ան: Իրականը եւ նիւթեղէնը, մեր իսկ ըմբռնումով, իր ներշնչումներուն աղբիւրը կը հանդիսանան լոկ այն տարբերութեամբ, որ այդ բոլորը կը փոխադրէ ան այնպիսի մթնոլորտի մը մէջ, որ շատ անգամ կը վրիպի մեր աշխարհահայեացքէն եւ այդ իսկ պատճառաւ պարզ մահկանացուն դժուարութեամբ կը հետեւի իր աչքին առջեւ կատարուած դէպքերուն:

Այս խորհրդութեանց հիման վրայ՝ աւելորդ կ'ըլլայ ուրեմն բացատրել թէ ի՞նչ են այս նոր նիւթին առանցքը կազմող դէպքերը, քանի կարեւորը այդ դէպքերը չեն, որքան անոնց անդրադարձումը հեղինակին մտքին մէջ: Թուենք միայն գործող անձերը՝ առանց փորձելու հասկնալ թէ ինչո՞ւ կը գործեն: Անգոյծ երիտասարդ մը (Մարլոն Պրանտօ) ամերիկեան քաղաքի մը մէջ: Կործատէր կին մը (Աննա Մանիանի) եւ իր խեղանդամ ամուսինը: Զար ոստիկան մը եւ իր բարի նկարիչ կինը: Հիսթերիք աղջիկ մը եւ սեւամորթ ծերունի մը, որ աւելի վհուկ կնոջ մը կը նմանի: Այս բոլոր անձերը դրէք մեծ բաժակի մը մէջ եւ երկու ձեռքով լաւ մը շարժեցէք բաժակը եւ յետոյ դուրս թափեցէք մէջինները... միշտ լուսանցքին վրայ եւ հետեւեցէք անոնց շարժումներուն: Պիտի նկատէք որ անոնք աւելի բանդագուշակներու կը նմանին քան պարզ մահկանացուներու: Կը շարժին, կը դեգերին, կը ճչան լուսնոտներու նման: Մէկ խօսքով պէտքը կը փոխադրուի պաստառին վրայ եւ ձեր աչքերուն առջեւ կը փռուի մերկացած հոգիներու եւ անմարդկային բարքերու խարնիճաղանճ մը, որմէ ձերբազատուելու միակ միջոցը սրահը լքելն է: Բայց այս արմատական միջոցին չէք դիմեր անոր համար որ պաստառին վրայ հոսող տիղմը ձեզի չի հասնիր եւ կը մնայ հոն ուրկէ սերած էր, այսինքն Թ. Ուիլեամսի ուղեղին մէջ:

Ձերն մնայ պաստառին վրայ խորացած պատկերներու հաւորդականութենէն կը նշանակէ, որ ժապաւէնը չէ հասած իր նպատակին. ձախողած է: Հոս է որ կ'ընդվզինք երբ կը նկատենք որ այնչափ տաղանդ մսխուած է հասնելու համար այս արդիւնքին: Բարոյախօս չենք որ խրտչինք տիղմէն եւ այդ կէտին մէջ չէ որ կ'ամբաստանենք հեղինակը, այլ այս բոլորը վասն ոչինչի բրած ըլլալուն համար: Հապա Մանիանի՞ն. Հապա Պրանտօ՞ն: Եթէ իսկապէս կը սիրէք այս երկու դերասանները եւ դեռ կ'ուզէք սիրել ինչպէս արժանի են, խուսափեցէք այս ժապաւէնէն եւ սպասեցէք յաջորդին:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՆԱԽԿԻՆ ՆԱՓՈԼԷՈՆ"

«Յառաջ»ի նոր տարուան բացառիկ թիւին մէջ, ակնարկ մը նետելով Ֆրանսական թատրոնի անցնող թատերաշրջանի գործունէութեան վրայ, նշած էինք նաեւ հայազգի արուեստագէտներու այդ ուղղութեամբ տարած աշխատանքը եւ թըւած էինք մէկ քանի անուններ:

Եւ ահա, Ֆրանսական թատրոնի յառաջիկայ տարեշրջանի գործունէութեան սկզբնաւորութեան իսկ, դարձեալ հայազգի արուեստագէտ մը՝ Ժան-Ժաք Ասլանեան այս միջոցիս իր մասին խօսեցնել կուտայ, իր մէկ նոր թատերական ելոյթին առընչութեամբ:

Ֆրանսացի երկու թատերագիրներ՝ Նինօ Ֆրանք եւ Փօլ Ժիլսոն, համագործ աշխատակցութեամբ մը պատրաստած են թատերախաղ մը՝ «Նախկին Նափոլէոն» տարօրինակ տիտղոսով:

Այս թատերախաղին նիւթը թէեւ կ'ընդգրկէ Ֆրանսայի մեծ կայսեր՝ Նափոլէոն Ա.-ի կեանքին վերաբերեալ դրուագները, որոնք սակայն, ճարտար յղացումով մը յեղաշրջուած են գրեթէ գլխովին:

Պատմութիւնը մեզի կ'աւանդէ թէ Ֆրանսայի մեծ կայսրը, յաղթանակէ յաղթանակ թռչելէ ետք, իր աշխարհակալական ձգտումներով Մեծն Աղեքսանդրի յիշատակը նսեմացնելու գրեթէ յաջողելէ ետք, պարտուելով «Ննդամիտ Ալպիոն»էն եւ իր կեանքին վերջին դժընդակ օրերը Սէնթ Էլէնի կղզին մռայլ ու դաժան շրջանակին մէջ անցուց եւ հոն ալ մահացաւ:

Ըստ «Նախկին Նափոլէոն»ի հեղինակներուն, սակայն, «Իրողութիւնը» բոլորովին տարբեր լոյսի մը ներքեւ երեւան կու գայ:

Նափոլէոն Սէնթ Էլէն կղզին մէջ մեռած չէ: Իր հաւատարիմ հետեւորդներէն զինուորական մը՝ Մորթօ, որ շատ կը նմանէր կայսեր, կը յաջողի փախուստի միջոցներ գտնել իր վեհափառ տիրոջ եւ անոր կղզիէն հեռանալէն ետք կը գրաւէ անոր տեղը... իբրեւ Նափոլէոն...

Իրական կայսրը, զանազան ճամբորդական վերիվայրումներէ ետք, կը յաջողի անցնիլ Նոր-Աշխարհ: Ատեն մը այնտեղ ապրելէ ետք, գաղտնի կերպով մուտք կը գործէ վերստին Ֆրանսա եւ 1821 Մայիսին կը հասնի Պրըթանիա, միշտ ծածկաբար:

Այստեղէն, Արծիւը կը պատրաստուի վերստին ճախրել կատարէ կատար ու հասնիլ մինչեւ մայրաքաղաքը՝ Փարիզ եւ հանդիսաւորապէս թառիլ աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին՝ Նոթր-Տամի գագաթը...

Ափսոս, սակայն, կը պատահի ճակատագրական դէպքը...

Կեղծ Նափոլէոնը կը մահանայ Սէնթ Էլէնի մէջ, եւ որովհետեւ առասպելը միշտ աւելի զօրաւոր եղած է քան իրականութիւնը, իսկական Նափոլէոնը կը մատնուի դժուարին դրութեան մը:

Քանի որ հանուր աշխարհի մէջ արձագանգ գտած է մեծ կայսեր (թէեւ կեղծ) մահուան լուրը իր աքսորավայրին մէջ, իրական ու փախստական կայսրը, ի՞նչպէս պիտի կրնար հաւատացնել հանրութեան թէ ինք, իսկական Նափոլէոնը դեռ ողջ առողջ է եւ պատրաստ՝ վերադրաւելու իր գահը...

Կացութիւնը աւելի եւս կը դժուարանայ փախստականին համար, երբ օր մը, հանդիսաւոր ու փառաշուք արարողութիւններով, կեղծ Նափոլէոնին աճիւնները կը փոխադրուին Փարիզ եւ կը զետեղուին Էնվալիտի դամբարանին մէջ:

Ճարահատ, «Նախկին Նափոլէոնը» կը հաստատուի Իտալիոյ քաղաքներէն մէկուն մէջ, եւ հոն, իր ապրուստը կարենալ ճարելու համար կը դառնայ ծխախոտավաճառ...

Այս է ահա՛ «Նախկին Նափոլէոն» թատերախաղին առաղձը: Նինօ Ֆրանք եւ Փօլ Ժիլսոն ծայրահեղութենէ խուսափելով, իրենց երկը դարձուցած են թեթեւ ծիծաղի հիւսկէն մը, անոր մէջ մերթ ընդ մերթ խառնելով նաեւ փիլիսոփայական խոհերու պատառիկներ: Հեղինակները ջանացած են փաստել թէ՝ որքան կրնար փոխուիլ աշխարհի եւ մարդկութեան ճակատագիրը, եթէ յանկարծ բոլոր մենատէրերը դառնային... ծխախոտավաճառներ:

«Նախկին Նափոլէոն»ը կը ներկայացուի Թէաթր տը լ'Էօվրի մէջ եւ անոր բեմադիրն է մեր երիտասարդ ազգակիցը՝ Ժան-Ժաք Ասլանեան:

Գլխաւոր դերակատարներն են Հանրի Փուարիէ, Ժորժ Անտուանէր, Ժան Փերիմոնի, Տիկին Վերոնիք Սիլվեր, ինչպէս նաեւ ծանօթ դերասան Ժիւլիէն Պէրթօ, որ իր առանձնած Նափոլէոնի (իրականը) դերով կը ներկայանայ մեզի իբրեւ մեր օրերու Ֆրանսական թատրոնի լաւագոյն արուեստագէտներէն մէկը:

Ժան-Ժաք Ասլանեան բովանդակ Ֆրանսական մամուլին գնահատութեան արժանացած է ոչ միայն իր ճարտար բեմադրութեան, այլ եւ այս ներկայացման մէջ իր առանձնած երկու տարբեր դերերուն յաջող մեկնաբանութեան համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Արքան կը մերժի:

— Մերժել... Դիւրի՞ն է արդեօք,— տարակուսով գլուխն օրօրեց Մարզպետը եւ հարցրեց:— Եթէ, իշխան, բիւզանդական արքունիքը մի այդպիսի առաջարկ անի քեզ, կարո՞ղ ես մերժել:

— Ի՞նձ, ինչո՞ւ ինձ,— շփոթուեց Բագրատունին:— Ես հարկաւ կը մերժեմ: Եւ բնաւ նպատակ չունեմ հրաժարուելու իմ իշխանուհուց կամ պարսիկի նման բազմակնութեամբ զբաղուելու: Ոչ, տէր Մարզպետ, ես ի սպառ կը հրաժարիմ այդ պատուից:

— Ինքդ՝ թերեւս, տէր ասպետ: Սակայն դիւրին չէ արքայի համար:

Իսկ արքայի հետ խօսա՞ծ ես այդ մասին,— հետաքրքրուեց Սմբատ ասպետը միամիտ ձեւացած, ներքինու ներքին ցանկութիւններն իմանալու համար:

— Ոչ, տէր Բագրատունի, տակաւին ոչ: Եթէ արքան հարցում անի ինձ՝ ես անշուշտ կ'ասեմ իմ կարծիքս:

Հայր-Մարզպետը այս մասին խօսեց եւ հազարապետի հետ, իմանալով, որ նա եւս տեղեակ չէ արքայի մտադրութեան, նրան նոյնպէս յայտնեց իր ցանկութիւնները ապագայ թագուհու թեկնածու ընտրելու մասին: Այո, լաւագոյն կը լինի, եթէ արքան կնութեան առնի Շապուհի քոյրերից մէկին, դրանով ամուր հիմք կը դրուի մեր եւ պարսից բարեկամութեան ու կը վերանան ի սպառ Պարսից վտանգները Հայոց Աշխարհի համար:

— Համամի՞տ ես, տէր հազարապետ:

— Այդ արքայի վճռելիք խնդիրն է,— չէզոքութիւն յայտնեց իշխան Գնունին:

Ապագայ թագուհու խնդրով ու անձով հետաքրքրւում էին նաեւ պալատի միւս մարդիկ՝ պաշտօնեաներ, սպասաւորներ, նաժիշտներ, ամէնքը հաւասարապէս ցանկանում էին որ նոր թագուհին ունենենայ լաւ բնաւորութիւն, որպէսզի բարեհաճ լինի եւ բարեգութ... Սակայն անստոյգ էր տակաւին, թէ ի՞նչ է խորհում արքան. մինչեւ իսկ տարակոյս ունէին, որ նա գուցէ եւ չի մտածում այդ մասին, գուցէ եւ չգիտի՞, թէ այսօր վաղը լրանում է քառասունքը, գուցէ եւ մոռացել է կարգը:

— Հարկ է ուրեմն, որ մէկը խօսի արքայի հետ, յիշեցնի կարգը:

—Լաւագոյն է անի հազարապետը: Արքան յարգում է նրան:

— Ճշմարիտ է: Իսկ եթէ նա յանձն չառնի՞, Բագրատունեաց տէրը ի՞նչպէս:

— Կարող է նոյնպէս, իբրեւ թագադիր ասպետ: Քերձախօս է եւ համոզունակ:

— Բայց չէ՞ որ արքան աւելի ընդունում է այժմ Անդոք իշխանին եւ զրուցում ընդերկար: Թերեւս նա խօսի արքայի հետ:

Եւ ամէնքը գտնում էին, որ այո, միայն Անդոք իշխանը կարող է խօսել. նա համարձակ է: Միւսները չեն իշխում անգամ խօսք ասել, բայց նա թագաւորի հետ զրուցում է իբրեւ հաւասարի հետ:

Պալատի մարդիկ ճշմարիտ էին: Ինչպէս երեւում է՝ բոլորն արդէն նկատել էին, որ Անդոք իշխանը արքայի հետ խօսում է ազատ, համարձակ. դա թերեւս տարիքի բերումով, թերեւս եւ այն պատճառով, որ նա Սիւնեաց նախարար էր, այսինքն՝ առաջին բարձր տէրը բոլոր նախարարների մէջ: Կար եւ այն հանգամանքը, որ նա վերջին տարիներն ապրում էր Բիւզանդիոնում եւ ընդունուած էր արքունիքում: Անուանի էր նաեւ որպէս զօրավար:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Կիւլպէնկեանէ քսան Ն. Ֆ. եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կիւլպէնկեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց որդւոյն ու թոռան մահուան տարելիցին առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Գօղոս Թաղէոսեանի մահուան առթիւ Մարսէյլէն Գ. Մինաս Գօղոսեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Լիոնի Եկեղեցիին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տրճցկին Մարի Աստուրեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ղազար Դանիէլեանի։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ
ԲՈԼՈՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրացը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստացիներուն, ուր որ ալ ըլլան եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնըւին, որ ներկայանան եւ մեծամասնութեամբ քուէարկեն նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Կիրակի 22 Յունուար, ժամը 15ին ԻՍԻԻ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ։

Այս Միութիւնը որ կը կրէ մեր մեծ ազգային հերոս ՄՈՒՐԱՏի անունը եւ այդ անունը անմահացնելու համար կազմակերպուած է, բոլոր Սեբաստացիներու սրտին կը խօսի։

Անհրաժեշտ պէտք է ամէն Սեբաստացի այդ օրը գայ եւ իր պարտականութիւնը կատարէ նոր վարչութիւն մը ընտրելով։

Մեր պարտականութիւնը եւ յարգանքը կատարած պիտի ըլլանք Մխիթար Աբբայի, Վարուժանի եւ հերոս Մուրատի հանդէպ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ։

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի։

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն։

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Բեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան, Գ. Ս. Գէշկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մուբաքխեան, Պ. Գ. Թիւթէլեան, Գ. Սիսակ, եւայլն)։

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Արենոյշները։

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Թաթէոս Պօրոյր։

Դաշնակահար՝ Աբիկ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած տարեկան թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 26ին
կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաֆէ Քաւէի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ ճարտարագէտ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ։ Նիւթն է՝ «Գիտական խիստ այժմէական հարցեր»։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29, ԺԱՄԸ 17էն 24

AMBASSADEURS
3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions — *ԽԱՂԵՐ* — **Bar-Buffet**

ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌՔ ՆՈՐ

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

— 1960 —

... « Մեծ ժողովուրդները իրենց մնայուն պատմութիւնը միայն սուրով, հուրով եւ արիւնով չեն գրեր, այլ եւ գրիչով, վրձինով եւ արուեստով՝ իրենց մշակոյթով։ Անոնցմէ է հայ ժողովուրդը »։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ
Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում։
ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ

ՅԱՌԱՋ
32, Rue de Trévise, 32
PARIS (IXe)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
MARDI 17 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9004 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4805

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐՉԱԿԱՆԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Սպիտակ Տունը վարձակալ կը փոխէ քանի մը օրէն :

Ութ տարուան բացակայութենէ վերջ, դեմոկրատ կուսակցութիւնը կրկին իշխանութեան գլուխ կուգայ :

Ամերիկան չի նմանիր ուրիշ երկիրներու :

Միացեալ Նահանգներու Հանրապետութեան Նախագահը ունի բացառիկ իրաւասութիւններ, որոնցմէ զուրկ են ուրիշ պետութեանց նախագահները :

Ամերիկայի նախագահական ընտրութիւնը ներքին խնդիր մը ըլլալով հանդերձ խոր անդրադարձումներ ունի արտաքին աշխարհի քաղաքական կեանքին վրայ :

Վերջացող տարուան ընթացքին միջազգային հանրային կարծիքը խորապէս հետաքրքրուած էր ընտրութեան ընթացքով եւ արդիւնքով :

Երկու հակառակորդ թեկնածուները ամիսներով պարզեցին իրենց ծրագիրները՝ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին :

Խորքին մէջ հանրապետական եւ դեմոկրատ կուսակցութեանց ուղղութեան միջեւ մեծ տարբերութիւններ չկան :

Ամերիկան հաւասարակշռութեան երկիր է :

Ո՛չ մէկ ցնցում տեղի կուգայ՝ երբ Հանրապետականները կը յաջորդեն Դեմոկրատներուն, եւ փոխադարձաբար :

Այս անգամ ալ նոյնը պիտի պատահի անշուշտ :

Քենետի որեւէ հիմնական փոփոխութիւն պիտի չմտցնէ Միացեալ Նահանգներու արտաքին քաղաքականութեան մէջ : Մանաւանդ անոր համար որ Հանրապետական թեկնածու Նիքսըն գրեթէ իրեն հաւասար քուէ ստացաւ : Եւ հանրապետականներ կ'առնէ իր կառավարութեան մէջ :

Գլխաւոր փոփոխութիւնն այն է, որ կառավարական մեքենան այժմ կ'երիտասարդանայ եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ այս պարագան կրնայ որոշ դեր խաղալ :

Այզընհաուըր իշխանութեան գլուխ եկած էր՝ երբ համաշխարհային երկրորդ պատերազմին հետեւանքով արծարծուած միջազգային բարդ խնդիրները մեծ մասամբ հարթուած էին :

Դաշնակիցները միասին էին շահած յաղթանակը : Սակայն չէին կրցած համաձայնիլ՝ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար աշխարհի վրայ :

Մինչ Ամերիկացիք, Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները պարպած էին իրենց գրաւած երկիրները, պոլշեւիկները կը յաւերժացնէին իրենց տիրապետութիւնը արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի վրայ :

Քորէայի պատերազմը դարձակէտ մըն էր եղած՝ սանձ մը դնելու համար Մոսկուայի ախորժակներուն :

Այզընհաուըր շարունակեց Թրումընի քաղաքականութիւնը Քորէայի մէջ եւ անկէ վերջ ալ : Ամրապնդեց Միացեալ Նահանգներու դիրքը միջազգային գետնի վրայ :

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը զօրացաւ հետզհետէ : Անդամ անկախ պետութեանց թիւը բարձրացաւ 99ի : Նիւ Եորք դարձաւ կեդրոն միջազգային քաղաքականութեան : Այզընհաուըր իր անձնական հեղինակութեամբ եւ հմայքով իրաւարարի դեր կատարեց :

Զօրացաւ նաեւ Ատլանտեան Ուխտը :

Իր օրով պահպանուեցաւ խաղաղութիւնը, որուն խանգարման համար ա՛յնքան պատճառներ կային :

Երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին առաջնակարգ դեր էր կատարած իբրեւ զինուորական՝ բարձրանալով մինչեւ դաշնակից բոլոր բանակներու վերին հրամանատարի աստիճանին : Եւ շահած էր յաղթանակը :

Իր նախագահութեան ութ տարիներու ընթացքին անիկա ցոյց տուաւ նաեւ որ ճարտար եւ պաղարիւն քաղաքագէտ էր :

Ի՞նչ էր կացութիւնը երէկ եւ ի՛նչպէս կը ներկայանայ անիկա՝ այսօր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՆ

—o—

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՀԱՄԱՄԻՏ Է

Մինչ ծերակոյտը կը պատրաստուի քննել «մէկ հատիկ օրէնքը» վաւերացնելու, Վալոն ընկերվարական ղեկավարները Թագաւորին ներկայացան, երկու անգամ եւ առաջարկեցին Սահմանադրութեան վերաքննութիւն, ուր նկատի առնուին իրենց շահերը, առանց խախտելու Պելճիոյ միասնականութիւնը :

Այս առթիւ յիշեցուցին Թագաւորին թէ 1912ին արդէն Վալոն մեծ ընկերվարական մը Ալպէր Թագաւորին ներկայացուցած էր Վալոններու դժգոհութիւնները :

Պելճ ընկերվարական կուսակցութեան նախագահը՝ Քոլար Թագաւորին ներկայացուց կառավարութեան «մէկ հատիկ օրէնքը» լրացնող նոր ծրագիր մը կազմուած հիմնական վեց կէտերէ որ քննադատելով հանդերձ վարչապետին «մէկ հատիկ օրէնքը» կ'ընդունի, որ միջոցներ ձեռք պէտք է առնուին զարկ տալու համար երկրին տնտեսութեան :

Ընկերվարականները կ'առաջարկեն .—

Ա) Ընկերային հարցերը քննուին արհեստակցական ընկերակցութիւններու խորհրդակցական կոմիտէին եւ այլ յատուկ կազմուած մարմիններու կողմէ :

Բ) Տուրքերու առընչութեամբ համաձայն են կառավարութեան հետ, բայց միայն 1961ի համար : Տուրքերու նոր ծրագիր մը պիտի ներկայացնեն յետագային :

Գ) Էնէրժիի արտադրութեան եւ շահագործման համար կազմել ազգային ընկերութիւն մը, բաժնուած հինգ ենթաբաժանմունքներու : Իջեցնել ելեկտրականութեան գինը եւայլն :

Դ) Տնտեսական զարգացումին համար մշակել ծրագիր մը, ուր նկատի առնուին զանազան շրջաններու պահանջները : Ծրագիրը պէտք է կազմուի ձեռնհաս յանձնախումբի մը կողմէ :

Ե) Տնտեսական գետնի վրայ, դրամատուներու վրայ տարածուած հսկողութիւնը տարածել նաեւ դրամատան գործերու, ստացուածքներու, ապահովագրական ընկերութիւններու եւ ապահովութեան սնտուկներու վրայ : Վերոյիշեալ ընկերութիւններու ելքը եւ մուտքը պետական հակակշիռի տակ դնել :

Վերջապէս, ծրագիրը կ'առաջարկէ կազմել դրամագլուխի շահագործման նոր ընկերութիւն մը :

Վերջին յօդուած մը կը յայտնէ թէ մտքերը հանդարտեցնելու եւ երկրին մէջ համերաշխութեան ոգի մը ստեղծելու համար, կարեւոր է որ գործադուլի համար ձեռք առնուած պատիժները ջնջուին :

Պրիւքսէլէն հասած լուրերու համաձայն Գոտուէն լրջօրէն կ'ուսումնասիրէ ընկերվարականներու այս նոր ծրագիրը : Միւս կողմէ, կը հաղորդեն թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը մերժեց արհեստակցական ընկերակցութիւններու մէկ պահանջը ընկերվարական երեսփոխաններու հաւաքական հրաժարում :

"ԸՆԿԵՐ" ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳՈՀ ՉԷ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԿՈՎԵՐԷՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՉԽԱՐՆԵՐԷՆ
ԵՒ
ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՐՋԱՌՆԵՐԷՆ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը շարունակուեցաւ միշտ «ինքնաքննադատութիւններով» լեցուն : Ծանօթ է որ խորհրդային երկրագործութիւնը շատ «տըխուր» պատկեր մը կը ներկայացնէ եւ «ընկեր» Նիքիթա Սերկէեվիչ Խրուշչեւ շատ դժգոհ է մարդոցմէն եւ կենդանիներէն : «Սուտ խօսեցաք : Պիտի վճարէք ձեր սուտերուն եւ ձեր հեղինակութեան պակասին համար» կ'ըսէ խորհրդային վարչապետը Ուկրայնիոյ կուսակցութեան Ա. քարտուղարին, որ կը պատասխանէ «իրաւունք ունիք, Նիքիթա Սերկէեվիչ» :

Եւ այսպէս կը շարունակուի, Ուկրայնիոյ ցորենէն ետք, կարգը կուգայ Ատրպէյճանի կովերուն : Անոնց պարագան շատ հետաքրքրական է : Կը բազմանան երբ անհատական են (այսինքն անհատներու կը պատկանին) բայց ճիշդ հակառակը կը պատահի երբ պետական են : Խրուշչեւ կը գտնէ թէ Ատրպէյճանի պետական կովերը քաղքենի բնազդներ ունին քանի որ ինչպէս դրամատիրական երկիրներու քաղքենիները, կը թուի թէ Պըրս Քընթրոլի սկզբունքը կը կիրարկեն : (Ծնունդի հակակշիռ) :

Նոյնքան նուաստացուցիչ է Վրաստանի պարագան : Ա. քարտուղարը կը «խոստովանի» որ երկու հարիւր հազար անասուններ սատկած են խոտի պակասէն :

Կարգը կուգայ Հայաստանի : Խրուշչեւ կը լսէ կուսակցութեան նոր Ա. քարտուղարին Զարոբեանի զեկուցումը : Կը սկսի քննադատել ոչխարաբուծութեան եղանակը եւ կ'եզրակացնէ .— «Ձեր ըրածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ոչխարները ջարդել : Եթէ շարունակէք այս ջարդը, այլեւս բնաւ ոչխար պիտի չունենանք երբ ժամանակը գայ Շաշլիք ուտելու» :

Տակաւին կայ Ռիկայի եգիպտացորենի խնդիրը : Թէեւ Ա. քարտուղարը ուզեց համոզել Խրուշչեւը որ լրջօրէն կը զբաղին եգիպտացորենով, կը թուի թէ խորհրդային վարչապետը շատ համոզուած չէր եւ ըսաւ «հո՞ս թէ Ռիկայի մէջ», աւելցնելով թէ պատուիրակը իրեն կը յիշեցնէր այն պաշտօնեան որ Աստուծոյ կը հաւատար միայն եկեղեցիէն ներս, իսկ երբ գրասենեակ վերադառնար Աստուած կը մոռնար :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՄՐԱՀԻՆ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէրէնկիւլեան հազար Ն. Ֆրանք :

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են .—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԷՖ-ԷԼ-ԷՆՆ ԱԼ ԱՅՈ՛ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, «Ալժ. առժամեայ կառավարութիւնը» զեկոյց մը հրատարակեց, Թունուզի մէջ, յայտնելով թէ «գիտակից իր պատասխանատուութեանց, Ալժ. Առժամեայ Կառավարութիւնը պատրաստ է բանակցութիւններ վարելու ալժերացի ժողովուրդին ազատ խորհրդակցութեան համար» :

Թունուզէն հասած այս վերջին լուրերը որոնց մանրամասնութիւնները կը պակսին թերթը մամուլին յանձնելու ժամանակ, ցոյց կուտան թէ Ալժերիոյ Ազատ. Ճակատը պատրաստ է բանակցելու եւ անկարելի չէ որ տը Կոլ – Ֆերհաթ Ապպաս տեսակցութիւն մը տեղի ունենայ, ի մօտոյ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆՆԷՏԻԻ հարստութիւնը տասը միլիոն տոլարի կը հասնի առանց հաշուելու զանազան բաժնեթուղթեր եւ կալուածներ : Այս բոլորին տարեկան եկամուտն է 500·000 տոլար :

ՉՈՐՍՈՒԿԷՍ միլիոն անգործ կայ Միացեալ Նահանգներու մէջ : Միայն Դեկտեմբերի ընթացքին 500·000 նոր անգործներ աւելցած են : Երբ նկատի առնուի որ «ահազանգի» ցուցանիշը հինգ առ հարիւր է բնակչութեան համեմատութեամբ, կարելի է մտահոգուիլ նկատելով որ ներկայ համեմատութիւնը 6,8 առ հարիւր է :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ մերժեց դատապարտել Պելճիան Ռուանտա – Ուրունտիի իր քաղաքականութեան համար : Որոշումը տրուեցաւ հակառակ խորհրդային պատուիրակին ճիգերուն եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան, Լիպերիոյ եւ Սէյլանի ներկայացուցած բանաձեւին : Միւս կողմէ, բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Պալիւպաներու եւ «Կապոյտ սաղաւարտներու» միջեւ : Մեռեալներ եւ վիրաւորեալներ կան :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Լուք» շաբաթաթերթի ներկայացուցիչին տուած տեսակցութեան մը ընթացքին Չու Էն Լայ մերժեց ընդունիլ երկու Չինաստաններու գոյութիւնը : Ֆորմոզայի հարցը ներքին խնդիր մըն է եւ պէտք չէ միջազգայնացուի : Իր կարգին Մաօ Չէ Թունկ թոյլ տուած է որ հետեւեալ յայտարարութիւնը հրապարակուի :«Չինաստան պիտի ստանձնէ աշխարհի խաղաղութեան պատասխանատուութիւնը : Ամերիկան մեզի ճանչնայ թէ ոչ, ՄԱԿը մեզ ընդունի կամ ոչ, պատերազմ չենք ուզեր» :

ՓԱՐԻԶԻ մեծ հրապարակներէն Փորթ-Տոֆին մառեշալ տը Լաթրը տը Թասինեի մկրտուեցաւ, անցեալ օր, Զօր. տը Կոլի կողմէ : «Արդար է որ Փարիզ իր պատերուն վրայ արձանագրէ մառեշալ տը Լաթրի անունը, այսինքն զինուորի մը, ղեկավարի մը, մարդու մը որ կրցաւ մեծ ըլլալ երբ դժուար էր» :

1961, ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ին 45·730·000 Ֆրանսացի կայ, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ 1960ի ընթացքին 375·000 հոգի աւելցած է : 820·000 ծնունդի դէմ 520·000 մահեր տեղի ունեցած են, մնացեալ 75·000ը ներգաղթէն առաջ կուգայ (Ալժերիա եւ օտար երկիրներ) : Այս թիւին մէջ 23·595·000 կիներ կան, 22·225·000 այրերու համար : Սակայն կը թուի թէ ծնութիւնը պիտի կարենայ ի վերջոյ հաւասարակշռութիւնը վերահաստատել նկատի առնելով որ 1960ին աւելի շատ մանչ ծնած է քան աղջիկ :

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻԻ ՄԸ ԱՉՔՈՎ

—o—

ԱՊԱԳԱՆ

Բողոքական միսիոնար մը, պատուելի Կասբոն Վակներ, որ ներկայիս կը պաշտօնավարէ Պէյրութի մէջ, հետեւեալ յօդուածը հրատարակած է «Նազեթ տը Լօզան»ի մէջ:

Ստորեւ գլխաւոր մասերը․—

Լիբանանահայերը քառասուն տարուան մէջ գաղթականի վիրքէն վերածուած են ժողովուրդի մը, որ կը բաղկանայ արհեստաւորներէ, գործաւորներէ, մանկավարժներէ, երաժիշտներէ, բժիշկներէ, գործի մարդոցմէ ։ Անոնք յայտնուած են գործօն, նախաձեռնարկ: Իրենց նպաստը՝ Լիբանանեան պետութեան, շատ մեծ է ։

Ա. Աշխարհամարտէն յետոյ, յաղթական Համաձայնականները անկարող եղան մէջտեղ բերելու քաղաքական համադրութիւն մը որ փոխանորդէր Օսմանեան Կայսրութեան կազմին: Անոնք — մանաւանդ Անգլիա — իրենց ամբողջ քաղաքականութիւնը նստեցուցին արաբական վերածնող ազգայնականութեան վրայ ։ Ոչ-արաբ փոքրամասնութիւնները՝ Հայեր, Քիւրտեր, Ասորիներ, զոհուեցան այսպէսով: Ու ի յայտ եկաւ զարմանալի վիճակ մը, եւրոպական պետութիւններ, ուր քրիստոնեաները կարեւոր դեր մը կը կատարեն, իրենց տխուր ճակատագրին լքեցին Արեւելքի քրիստոնեաներ՝ հայ եւ ասորի, որոնց պաշտպան երեւցած էին միշտ: Զօրավիգ հանդիսացան, քաղաքականօրէն եւ կինուորականօրէն, իսլամ պետութիւններու, որոնք ոչ մէկ համակրութիւն ունէին այդ քրիստոնեայ պետութիւններուն հանդէպ ։

Այս քաղաքականութիւնն է պատճառը, Հայոց գաղթին դէպի Սուրիա եւ Լիբանան, իրերայաջորդ ալիքներով: Այս գաղթերուն կարեւորագոյններն են՝ 1921ի (Կիլիկիայէն) եւ 1938ի (Հաթայէն) գաղթերը ։

Հայերը, որոնք 1919ին հազար հոգի էին Լիբանանի մէջ, այսօր 110 հազար հոգի են, որոնց հարիւր հազարը՝ Պէյրութի մէջ: Ցարանուանական տեսակէտէ, անոնք կը դասաւորուին հետեւեալ կերպով․ 85․000 Լուսաւորչական, քսան հազար Կաթողիկէ եւ հինգ հազար Բողոքական ։

Լիբանահայ գաղութը այսօր ունի 70 նախակրթարան եւ երկրորդական վարժարան, ուր կը դասաւանդեն 750 ուսուցիչ եւ դաստիարակ եւ կ'ուսանին 13․000 աշակերտներ: Ամէն տարի 75 Հայեր ընթացաւարտ կ'ըլլան ամերիկեան եւ ֆրանսական համալսարաններէն 2/3 եւ 1/3 համեմատութիւններով ։ 36 հայ փրոֆէսէօրներ կը դասաւանդեն ամերիկեան համալսարանին՝ տասնեակ մը Հայեր ալ՝ ֆրանսական Սեն – Ժոզեֆ համալսարանին մէջ:

Վերջին քսան տարիներուն, Լիբանահայեր կառուցած եւ կազմակերպած են երկու մեծ արդիական հիւանդանոցներ, որոնցմէ վերջինը՝ Ազունիէի Բուժարանը, որ 175 – 200 անկողին ունի: Ներկայիս Լիբանանի մէջ կը գործեն 68 բժիշկ, 35 դեղագործ, 84 ատամնաբոյժ, 10 քիմիագէտ, երկու հարիւր հիւանդապահուհի եւ տասը գայեակ: Հայ մը՝ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ կը ներկայացնէ Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը ։

Հայերը գործնապէս կը մասնակցին Լիբանանի մշակութային կեանքին: Հիմնած են ակումբներ եւ գրական շրջանակներ ու շահեկան թերթեր ։ Լիբանահայ գրող մը՝ Վահէ Քաչա, բազմաթիւ վէպեր գրած է ֆրանսերէն լեզուով: Պէյրութի մէջ լոյս կը տեսնեն հայերէն չորս օրաթերթեր: Հայերու կողմէ հիմնուած տասը մեծ ճարտարարուեստական ձեռնարկներ կը սատարեն լիբանանեան ազգային տնտեսութեան ։

Այս արդիւնքները գնահատելի են, մանաւանդ երբ նկատի ունենանք, թէ զերոյէն մեկնած են անոնք: Ճիշդ է որ անոնք բախտը ունեցան նոր հայրենիք մը գտնելու, փոխանակ փտելու գաղթակայաններու մէջ: Բայց մնացեալը իրենց արժանիքներուն կը պարտին ։

Եթէ խորհինք Լիբանահայերու ապագային մասին, հարց մը կը ներկայանայ․ ի՞նչ չափով պիտի կրնան եւ պիտի ուզեն պահպանել իրենց ուրոյն նկարագիրը իրենց արաբ հայրենակիցներուն միջեւ: Այլ խօսքով, պիտի յարմարի՞ն իրենց նոր միջավայրին, առանց կորսնցնելու իրենց լեզուն, մասնաւոր ազգայնութիւնը, բարքերը, ընտանեկան եւ ընկերային կառուցուածքները, իրենց ֆոլքլորը, կամ ընդհակառակն պիտի արաբանա՞ն գէպքերու բերումով ։

Հոս պէտք է զանազանութիւն մը ընել Լիբանահայերու եւ Ֆրանսա, Ամերիկա կամ նոյնիսկ Սուրիա հաստատուած Հայերու միջեւ: Առաջին երկու երկիրներուն մէջ, Հայերու Ֆրանսականացումը եւ ամերիկանացումը անխուսափելի է ։ Այս բանը արդէն պատահած է նոր սերունդին, որ ֆրանսերէնէ եւ անգլերէնէ ուրիշ լեզու չի խօսիր: Ուստի Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը սիրայօժար կը ծաղրեն իրենց ամերիկահայ հայրենակիցին նանֆլի շարժուձեւերն ու խօսելակերպը, երբ այս վերջինը Հալէպ կամ Պէյրութ կուգայ ազգիկ փնտռելու ամուսնանալու համար: Ուշագրաւ է այսուհանդերձ թէ այս «վերադարձ»ը ցոյց կուտայ ցեղային եւ ընտանեկան հզօր կապ մը ։

Սուրիոյ մէջ, արաբական ճնշումը աւելի զօրաւոր է: Լիբանանի մէջ, ամբողջ ուսումը հայերէն է հայ վարժարաններու մէջ: Արաբերէնը միայն իբր օտար լեզու կ'աւանդուի ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի քով: Բայց միայն լեզուի մարզին մէջ չէ որ Հայերը կը պահեն ազգային ինքնութիւնը: Անոնք, հակառակ հեռաւորութեան եւ գաղթականութեան, կապուած կը մնան իրենց մայր երկրին ։ Կը բաւէ յիշել երկու իրադարձութիւն — երբ Բ. Աշխարհամարտէն ետք Արեւելքի Հայերը հրաւիրուեցան ներգաղթելու բազմութիւններ պատասխանեցին այս հրաւէրին ։

Երկրորդ փաստ մը կը կազմէ Պէյրութահայերու կողմէ ընծայուած ընդունելութիւնը գեղարուեստական եւ ֆոլքլորի ներկայացումներու շարքի մը, զոր սարքեց անցեալ գարնան Հայաստանի Երգի եւ Պարի խումբը: Արաբ լրագրող մը այն ատեն կը գրէր, թէ ներկայացումը ոչ միայն բեմին վրայ, այլ՝ սրահին մէջ տեղի կ'ունենար միաժամանակ, ուր հանրութիւնը խանդավառ ջերմեռանդութեամբ կը դիմաւորէր երգով ու պարով ողնկոչումը հայրենիքի մը, զոր մեծամասնութեամբ չէր տեսած անգամ ։

Բայց բացի լեզուի եւ զգացումներու ազդակէն, ազգապահպանման ամենազօրաւոր եւ կայուն տարրը կը մնայ Լուսաւորչական Եկեղեցին, իսկական Հայ ազգային եկեղեցի: Կաթողիկէ եւ Բողոքական անջատումները բան մը չեն փոխած այս կացութենէն ։

Ազգային եւ կրօնական աւանդութիւններու հանդէպ այս հաւատարմութիւնը, հայ մնալու այս կամքը, որոնք կը միանան զարմանալի տնտեսական յաջողութեան մը, կը կազմեն ազդակներ արաբական շրջանէն անջատուելու համար, եւ այս ամէնը կը բացատրէ թէ դերազանցութեան բարդոյթը՝ որ յաճախադէպ է շատ մը Հայերու մօտ, իրենց արաբ հայրենակիցներուն նկատմամբ, եւ թէ ինչո՞ւ արաբական խորութիւնը, որ Հայերը կը հեռացնէ փարչական կարեւոր պաշտօններէ ։ Լիբանանցի ամենայաջողուած լրագրողներէն մէկը՝ Քեսրուան Լապաքի վերջերս այս մասին կը գրէր —

« Հայ փոքրամասնութեան իրաւունքները զոհուած են: Լիբանանի մէջ կան նոյնքան Հայեր, որքան Կաթողիկէ Յոյներ եւ Տիւրզիներ: Արդ, Կաթողիկէ Յոյներն ու Տիւրզիները ունին նախարարներ, ընդհ․ տնօրէններ, դեսպաններ եւ դատաւորներ: Հայերը միայն յանձնակատարներ եւ երբեմն ալ դռնապաններ ունին: Ասիկա որոշ անիրաւութիւն մըն է զոր պէտք է սրբագրել »:

ՔԱՐԻՆ ՆՈՐ ԿՆԱՆՔԸ

ԱՊԱԿԵԱՑ ՆՐԲԱԹԵԼ

Ճարտարագէտ Կարլէն Ղալամքարեան մեզի ցոյց կուտայ նրբաթել կծիկներ ։ Այդ նրբաթելը, որ ունի յասմիկի եւ նռնենիի գոյն, կանաչ, կապոյտ եւ դեղին երբերանգներ, մետաքս ըլլալ կը թուի: Սակայն մետաքս չէ, այլ ապակեայ նրբաթել, որ կը ստացուի ... քարէ, ինչպէս եւ տուֆ քարէն: Այո, սովորական տուֆէն, որ կը գործածուէր, մինչեւ այժմ, կառուցանելու համար Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը: Եւ խորհիլ որ անսպառ է այդ քարերուն պաշարը Հայաստանի մէջ:

Կը գտնուինք Հայաստանի Քիմիայի հիմնարկութեան ապակեայ նրբաթելերու տարրալուծարանին մէջ: Այստեղ, Լ. Ռոտիկեան, եւ հիմնարկութեան տնօրէն Մ. Մանուէլեան յաջողած են չէչաքարի (պեմզա) գաւարգի (քուարց), եղեգնաքարի (օպսիդիան), աւազի տարբեր ծագում ունեցող փխքարի (տուֆ) տարրալուծման միջոցաւ ստանալ նոր նիւթ մը, «Երանիտ»: Այս նիւթը նախապէս նոյն հիմնարկութեան մէջ կը ստացուէր նեփելինային սիէնիտներու համադրական մշակումով(*):

(*) Սիէնիտը եգիպտական քար մըն է, Սիէնի հանքավայրին անունով ծանօթ ։ Կը կոչուի նաեւ թթու – քար: Ընդհանրապէս չի պարունակեր ամպաքար (նեֆելին), բայց խառն տեսակը եւս յարգի է ։

Ահա նաեւ քիմիայի՝ նիւթերու կախարդական վերափոխութեան վերաբերեալ գիտութեան մէկ ուրիշ հրաշալիքը, — գիւրաբեկ ապակիէն կը ստացուին ճկուն, պինդ թելեր, որոնցմով կարելի է գործուածքներ եւ գորգեր հիւսել, ժապաւէններ եւ կապիչներ պատրաստել ։

Ապակին թէեւ բոլորին ծանօթ պարզ նիւթ մըն է, այսուհանդերձ հարկ եղած չափով չէ ուսումնասիրուած: Միայն վերջերս յայտնի դարձան անոր զարմանալի յատկութիւնները: Ապակիէն կարելի է ստանալ նուրբ թել, ունի սքանչելի ամրութիւն եւ ճկունութիւն ։

Ապակիէ նրբաթելը ելեկտրականութիւնը մեկուսացնող լաւ նիւթ է: Օգտագործելով լարերու մեկուսացման համար, զգալի կերպով կը նուազեցնէ ելեկտրական շարժակին (մոթէօր) քաշողական ուժը եւ կ'երկարաձգէ անոր ծառայութիւնը:

Ապակիէն կը ստացուի նաեւ բամպակ եւ թաղիք: Ասոնք ջերմութեան եւ ձայնի վատ հաղորդիչներ են: Ապակիէ թաղիքը կ'օգտագործուի գոլորշատար խողովակներու, սառնարաններու ջերմութեան մեկուսացման, հեռախօսի եւ ձայնասփիւռի կայաններու, ինչպէս նաեւ յատուկ տարրալուծարաններու ձայնի մեկուսացման համար: Ապակիէ թեթեւ թաղիքը, իբրեւ մեկուսացուցիչ նիւթ, լայն գործածութիւն կրնայ գտնել շէնքերու շինարարութեան մէջ: Սակայն ապակեայ նրբաթելը աւելի կարեւոր յատկութիւն մըն ալ ունի, ամուր եւ տոկուն ըլլալուն պատճառով: Ապակեայ նրբաթելէն կարելի է պատրաստել ձեւընկալ (Փլաստիք) ապակի, որ կ'օգտագործուի նաւերու եւ ինք-

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԱՆՑՈՐԴԸ

(ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ)

—o—

Մեծաշուք էր գանգրահեր Պարոյր իշխանի ապարանքը Սալնաձորում ։ Նա իր դանձարանի դռները լայն բանալով՝ ժամանակին անուանի վարպետներ էր հրաւիրել, որպէսզի կառուցի այն փխրաքարից, չքեղ ու ոճաւոր, կառուցի այնտեղ, ուր անտառն էր բացւում թեւատարած, իսկ քիչ հեռուն՝ աղբիւրներ կային անուշահամ ջրերով կարկաչուն ։

Ճռնչացին սայլերը օր ու գիշեր, գլորւեցին քարտաշների մուրճերը անդուլ, ժամ առ ժամ բարձրացան պատ ու պատնէշ քրտնաթոր կառուցողների ջանքերով: Եւ մի օր էլ, երբ եկաւ դարձեալ գանգրահեր Պարոյր իշխանը, կանգուն գտաւ իր ցանկալի ապարանքը: Եւ խիստ հաւանեց: Ապա այսպէս ասաց անուանի վարպետներին․

— Իրօք որ այսպիսին էի երազել ես, գոհ եմ եւ շնորհակալ, առացէք ձեր վարձքի մնացեալ սասկը ։

Յետոյ դարձաւ կահաւորեց, զարդարեց իր նորակառոյց դաստակերտը ։ Հեռու հեռաւոր երկրներից հիւր եկան իշխաններ ու մեծատուներ, որոնք նոյնպէս գոհ մնալով՝ գովասանքի արժանացրին Պարոյր իշխանի ճաշակը ։

Եղանակները յաջորդում էին իրար, տարիներն անցնում էին աննշմար: Եւ անխնայ ժամանակը, չմոռանալով իր պաշտօնն ու պարտականութիւնը, կնճիռներ էր քաշում Պարոյր իշխանի ճակատին, իսկ գլխին՝ ձիւն իջեցնում կամաց-կամաց:

Անտարբեր էր, սակայն, ապարանքի վայելչակազմ ու եղջանիկ տէրը եւ չէր մտածում բնաւ, թէ ծերութեան վախճանին կը ներկայանայ Մահը եւ կ'ասի․ «Հասել է ժամանակը, պատրաստ կաց հրաժեշտ տալու կեանքին ...»:

Պարոյր իշխանից յետոյ ապարանքին տէր կանգնեցին նորերը, որդին՝ Արտակ, իսկ Արտակից վերջ թոռը՝ Արշամ:

Ու մի երեկոյ, երբ մութն իջնում էր կամ առ կամ եւ հետզհետէ ծածկում ամէն բան, մի պարտասուն ու աղքատ անցորդ կանգնեց Արշամ իշխանի ապարանքի առջեւ եւ միայն մէկ գիշերուայ օթեւան խնդրեց նրանից: Արշամ իշխանը խոժոռադէմ պատասխանեց․

— Իմ ապարանքը հիւրանոց չէ, որպէսզի պատահական ամէն մարդ գայ եւ գիշերելու տեղ խնդրի ։

Լսելով Արշամ իշխանի մերժումը, յոգնած ու աղքատ անցորդը համարձակ նայեց նրա աչքերին եւ այսպէս ասաց․

— Մեծատուն իշխան, թոյլ տուր երեք հարց տամ քեզ եւ ապա շարունակեմ ճանապարհս:

— Թոյլ ում եմ տալիս, խօսիր, պատասխանեմ ապարանքի տէրը ։

— Արշամ իշխան, ասաց անցորդը, ասա ինձ, քեզանից առաջ ո՞վ էր ապրում այս գեղեցիկ ապարանքում ։

— Իմ Արտակ հայրը ։

— Իսկ Արտակից առա՞ջ ։

— Իմ Պարոյր պապը ։

— Իսկ քեզանից յետոյ ո՞վ է ապրելու:

— Իմ Անուշաւան որդին, անշուշտ ...

Ստանալով Արշամ իշխանից իր երրորդ հարցի պատասխանը եւս՝ օտարական անցորդը դարձաւ եւ ասաց․

— Քանի որ այս ապարանքում ամէն մէկն ապրել է որոշ ժամանակ, մեռած քո [illegible] յաջորդել է քո հայրը, իսկ քո [illegible]ը՝ դու, յետոյ քեզ էլ քո որդին պիտի յաջորդի, պարզ է ուրեմն, որ մէկը գնում՝ միւսն է գալիս ։ Այսպիսով՝ դու էլ անցորդ ես աշխարհում եւ քո ապարանքն էլ մի հիւրանոց է միայն ։

Արտաքուստ խեղճ ու անանկ անցորդի երեք հարցն ու վերջին իմաստուն պատասխանը շատ զարմացրին Արշամ իշխանին ։

Ու թուաց նրան, որ ինքն է այս աշխարհում խեղճ ու աղքատ, իսկ այս անցորդը՝ հարուստ եւ իմաստուն ։

Եւ ձեռքը դրած ճակատին՝ սկսեց խորհել ...

Մինչդեռ աղքատ անցորդը, ուժ տալով ծնկներին, արդահատանքով նայեց վերջին անգամ իշխանի ապարանքին եւ հեզ քայլերով շարունակեց իր ճանապարհը ։

×

Սալնաձորում, իշխան Պարոյրի կառուցած մեծաշուք ապարանքը խոնարհուել վաղուց, դարձել յուշ՝ անցած-գնացած օրերի մատեանում: Հետաքրքիր անցորդն այժմ կը տեսնի այնտեղ թափթփուած կարմրաքարի բեկորներ միայն, նաեւ շքամուտի մի ճաքած կամար՝ վրան գանգրահեր իշխանի տոհմանշանը դրոշմուած ։

Եւ ոչինչ այլ բան ։

Մ. ՎԷՍՊԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՇԽԱՐՀԻ ԵՐԳԸ» (Լը Շան տիւ Մոնտ), *ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններ, Ալիս Խաչատուրեան: Գին՝* 4·95 Ն.Ֆ. Տըպրէս հրատարակչական ։

նաչարժներու համար։ Եթէ «ապակիէ» նաւակը բաղդատենք պողպատէ շինուած նաւակի մը հետ, կը տեսնենք որ առաջինը երեք անգամ աւելի ամուր է, եւ երեք անգամ աւելի թեթեւ է։ Ապակիէ շինուած նաւակը պէտք չունի ներկուելու, որովհետեւ չի ժանգոտիր։ Անկէ զատ ոչ արեւի եւ ոչ ալ ատոնամանիքի ներգործութեան կ'ենթարկուի։ Ապակեայ փլաստիքէն կարելի է դիւրութեամբ ինքնաշարժի որեւէ ձեւի թափքեր պատրաստել։

Ապակեայ փլաստիքը կը շինուի ապակիէ նուրբ նրբաթելերէ հիւսուած կտաւով, որ իր կարգին ներծծուած է զանազան համադրական (սենթեթիք) ձիւթերով։ Ջերմութեան ենթարկելով կարելի է պատրաստել ինչ առարկայ որ ուզէք։

Ներկայիս հաստատուած է թէ Հայաստանի քարի անսպառ պաշարներէն կարելի է ապակեայ նրբաթել ստանալ, որ շատ արժէքաւոր նիւթ մըն է եւ միեւնոյն ատեն պիտանի։

Քարէն ապակեայ նրբաթել ստանալու նպատակով Մ. Մանուչեանի ղեկավարութեամբ քիմիայի հիմնարկութեան կատարած հետազօտութիւնները մեծ գնահատանքի արժանացած են, պատկան իշխանութեանց կողմէ։

— Խօսքը վերաբերում է ոչ միայն տարբեր քարատեսակներից նոր մանրաթելեր ստանալուն, կ'ըսէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, այլեւ քարային մանրաթելի համեմատաբար աւելի էժան ու մասսայական արտադրութեան միջոցները գտնելուն, միջոցներ՝ որոնց շնորհիւ մեծ հեռանկարներ են բացւում այդ մանրաթելը տարբեր նպատակներով օգտագործելու համար։ Անհրաժեշտ է լարել բոլոր ուժերը, որպէսզի այդ նոր յայտնագործումներն անյապաղ ներդրուէին արտադրութեան մէջ»։

Հայաստանի քիմիայի հիմնարկութիւնը փոքարի յատուկ տարրալուծարան ունի։ Ասիկա աւելի գործարանի մէկ բաժանումի մը կը նմանի, քան գիտական հիմնարկութեան մը։ Հոս քիմիական տարրալուծարաններուն համար սովորական՝ բազմաթիւ փորձանօթներու, օրուակներու, ապակեայ խողովակներու եւ այլ սարքաւորումներու տեղ կը տեսնէք մեծ ելեկտրական վառարան մը, մամլիչներ եւ այլ մեքենաներ։ Հոս տուֆի հետազօտութեան համար կարեւոր եւ միաժամանակ գործնական մեծ նշանակութիւն ունեցող աշխատանքներ կը տարուին.

Տարրալուծարանի պատերէն մէկուն տակ գտնուող սեղանին վրայ դրուած են բազմաձեւ առարկաներ։ Ասոնք գլանիկներ են, խցակներ, մասնագիտական լեզուով՝ տեղակայման ելեկտրամեկուսիչ իրեր։ Մէկը կղմինտրի գոյն ունի, միւսը սպիտակ, որ կարելի է ճենապակիի տեղ շփոթել։ Սակայն երկու առարկաներն ալ տուֆ քարէն պատրաստուած են, աւելի ճիշդ՝ տուֆի մանրուքէն, շինարարական թափօնէն եւ աժան կաւէ։ 79 տոկոսը՝ տուֆէն եւ քսան տոկոսը՝ կաւէ, իսկ մնացած մէկ տոկոսը՝ դայլախազէ (սփլիֆաթ)։

Երեւանի յախճապակիի գործարանին մէջ գլանիկներու արտադրութեան համար կ'օգտագործուին հինգ-վեց բաղադրութեամբ (սպիտակ ճենակաւ, կաւիճ, զաւարզ, դաշտասպաթ եւ այլն) նիւթեր։ Գրեթէ այս բոլորը հեռուներէն կը բերուի, անոր համար ալ արժէքը կը բարձրանայ։ Իսկ տուֆի տարրալուծարանը ստացուած տեղակայման ելեկտրամեկուսիչ առարկաներու պատրաստութեան համար, ընդամէնը երեք բաղադրիչ պէտք է, որոնցմէ երկուքը՝ տուֆի թափօնն ու կաւն է, որոնք գրեթէ ձրի կ'օգտագործուին, իսկ դայլախազը, որ չնչին քանակութեամբ կ'օգտագործուի, կը ստացուի Հրազդանի լեռնային մետաղագործութեան գործարանէն։ Նոր արուեստագիտութիւնը համեմատաբար աւելի դիւրին է, արտադրութիւնը՝ աւելի կարճ։ Օրինակ առարկաները թրծելու համար ընդամէնը 5-6 ժամ պէտք է, երեք օրուան փոխարէն։ Պատրաստուած առարկաները վառարանէն դուրս հանելու համար անհրաժեշտ չէ հարիւր աստիճանի հասցնելու անոր ջերմութիւնը, կարելի է 500-600 ջերմութիւն ունեցող առարկաները դուրս հանել վառարանէն՝ առանց վախնալու, որ անոնք կը ճաթին կամ որոշ չափով կը կորսնցնեն ֆիզիքական եւ քիմիական իրենց յատկութիւնները։

Ներկայիս մեծ հեռանկարներ կը ներկայացնէ տուֆի տարրալուծարանին մէջ կատարուած մէկ նոր շինանիւթ մը։ Նոր շինանիւթը կը ստացուի տուֆէն եւ կաւէն միայն։

Ի՞նչ տեսակ շինանիւթ է ատիկա։

— Ահա այն, կ'ըսէ խեցեգործութեան եւ ապակեգործութեան վարպետը, Վաղարշակ Վիրապեան, ցոյց տալով ամուր, կէս աղիւսի մեծութեամբ, սպունգի պէս բան մը, մենք դրան փրփրատուֆ ենք ասում։ Փրփրատուֆը գրեթէ երկու անգամ թեթեւ է ջրից։ Նոր շինանիւթն ունի մի շարք հիանալի յատկութիւններ, — ձայնամեկուսիչ է, խոնաւութիւն չի ներծծում, չի ենթարկւում թթուների ու ալկալիների ազդեցութեանը։ Փրփրատուֆը կարելի է սղոցել, տաշել, պամով ծակել։ Այն հիանալի նիւթ է միջնորմների պատրաստման համար։

— Եւ ոչ միայն դրանց պատրաստման համար, կը նկատեն տարրալուծարանի աշխատողները, — այլեւ եթէ ներկուի տարբեր գոյնի, ապա այն կարելի է օգտագործել որպէս երեսապատիչ նիւթ։ Հէնց այդ ուղղութեամբ էլ այժմ աշխատում են։

Մեզի ցոյց տուին կարմիր, կապոյտ, կանաչ ճենակաւով ներկուած փրփրատուֆի սալիկներ։ Ասոնք շատ գեղեցիկ են եւ, անկասկած գեղեցիկ տեսք կ'ունենան ասոնցմով երեսապատուած շէնքերը։

Անոնք որ գտնուած են Արթիկի, Ջըրվէժի եւ այլ վայրերու քարի հանքերը, տեսած պէտք է ըլլան տուֆի թափօնէ կազմուած բլուրներ։ Այդպիսի բլրակներու կարելի է հանդիպիլ նաեւ քաղաքի շինարարական հրապարակները։ Որքան օգտակար պիտի ըլլար եթէ այդ թափօնները իբրեւ հում նիւթ օգտագործուէին փրփրատուֆ պատրաստելու համար։

Տարրալուծարանի մէջ փորձեր կը կատարուին տեղական հում նիւթերէն, յատկապէս՝ «Երանիտ»էն եւ դայլախազէն, ճենակաւ ու արծնի (Էմայլ) ստանալու նոր ձեւ մը գտնելու ուղղութեամբ։ Փորձերը եթէ յաջողութեամբ պսակուին, Երեւանի յախճապակիի գործարանը պիտի ազատի հում նիւթերը տեղափոխելու ծախսերէն։

Այս ձեւով, Հայաստանի քարերը, որոնք ժամանակին անարդասաւորութեան եւ աղքատութեան խորհրդանիշ կը նկատուէին, այժմ ի սպաս կը դրուին Հայաստանի տնտեսութեան զարգացման։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԹԵՒՈՍԵԱՆ

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) — Յունուար 8ին, Հայկ. Տան մէջ, ժամը 17.30ին, նախաձեռնութեամբ հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Իտալահայ Մշակութային Միութեան՝ Յոբելենական հանդիսութիւն տեղի ունեցաւ Գարեգին Պատրիարք Խաչատուրեանի ծննդեան ութսունամեակի առիթով, պատուոյ նախագահութեամբ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Շնորհք Սրբազանի։

Բացման խօսքով՝ Միլանոյի հոգեւոր հովիւը, շնորհաւորեց վերոյիշեալ Միութիւնները, որոնք գաղափարն ունեցած էին արժանավայել կերպով տարեդարձել յարգանքի երեկոյթ մը՝ ի պատիւ ծերունազարդ պատրիարքին։

Տ. Ալեքսանեան եւ Ն. Գոզապալեան յաջորդաբար կարդացին յոբելեար պատրիարքի «Աշխարհի լոյսն ի Հայս» եւ «Տարօնաշունչ» գործերէն հատընտիր էջեր, ապա, Տիկին Ա. Գոզապալեան, վարակիչ շունչով երգեց Գ. Մ. Ալէմշահի «Իղձ» եւ «Նազեր» յօրինումները։

Օրուան բանախօսն էր Արամայիս Սըրապեան, որ նախ նշեց Խաչատուրեան պատրիարքի կեանքի դրուագները՝ իրենց լայն գծերուն մէջ. — Անոր աշակերտութեան շրջանը Վենետիկի Մխիթարեան հայրերուն Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, ուր մասնաւորապէս զինք կը յափշտակէ մեծ հայրենասէր եւ բանաստեղծ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի ներշնչեալ հոգին, Արմաշու Դպրեվանքի անոր կեանքի շրջանը, ուսուցիչ ունենալով՝ յետագային պատրիարք Եղիշէ վրդ. Դուրեանը, կուսակրօն քահանայի ձեռնադրութիւնը 1901ին, ապա՝ երկրէ երկիր իր թափառումները, ուր կը կոչէր պաշտօնին պարտադրութիւնը։

Երկար յամեցաւ Պատրիարք հօր հայագիտական, կրօնա-բարոյախօսական, բանասիրական, թարգմանչական — գրաբարէ աշխարհաբար —, այլ մանաւանդ քերթողական եւ արձակ գրականութեան վրայ, վերլուծելով խորքը, անդրադառնալով ձեւական տուեալներուն։

Փակման խօսքը արտասանեց Շնորհք Սրբազան, վեր հանելով հոգեւորականը, պարտականութեան գիտակից տքնաջան աշխատողը, շուրջ վաթսուն տարիներէ ի վեր նուիրուած իր բազմաչարչար ազգին։

«Տէր կեցո՛ դու զՀայս» երգեցողութեամբ, եւ ղեկավարութեամբ Հրանտ Բամպակեանի՝ վերջ գտաւ յոբելենական հանդիսութիւնը։

× Հայկ. Տան վարչութիւնը, Յունուար 4ին, Ս. Ծննդեան առիթով, գովելի գաղափարն ունեցած էր կազմակերպելու Կաղանդ Պապայի աւանդական այցելութիւնը՝ մեր փոքրիկներուն։ Աւելի քան 35 փոքրիկներ, իրենց ծնողաց ներկայութեան, կը ճռուողէին ազգային տան երդիքին տակ, բոլորն ալ ունեցան իրենց նուէրները. արտասանուեցան բանաստեղծութիւններ եւ երգուեցան երգեր. իսկ ամէնէն փոքրիկները, բարձրախօսին առջեւ անցած անսայթաք արտասանեցին մեր անմահական այրուբենը, ուրախացնելով ոչ միայն մեզ՝ այլ Ս. Մեսրոպը, Ս. Սահակը եւ Վռամշապուհ արքան։

Ա. Ս.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Ֆ. Կապ. Խաչի Գօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը շարունակէ իր հոգածութիւնն ու գուրգուրոտ վերաբերումը՝ հանդէպ իր վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան, որուն թիւը՝ տասնեակ մը նորերով, երեսունի կը հասնի այսօր։ Ուրախալի է որ անոնք սիրով կը հետեւին հայերէնի դասերուն եւ կը սորվին՝ նոյնքան սիրով։

Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը չի մոռնար «Մանուկներու Օր»ը, որ այս տարի ալ տօնուեցաւ խանդավառ՝ «Սահակ-Մեսրոպ» սրահին մէջ։

Ամանոր, Ս. Ծնունդ եւ «Մանուկներու Օր» կը կազմեն թուականներու նուիրական երրորդութիւն մը՝ մօտիկ ամէնուս սրտին։

Օրուան յարմար եւ հայրենաշունչ կտորներ արտասանուեցան երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։ Յետոյ, Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը Մանուկներուն բաժնեց կարկանդակ, դպրոցական առարկաներ, եւայլն։

Ուրախութեան եւ գոհունակութեան քաղցր ժամեր անցուցին մեր մանուկները։

Շնորհաւորելի է Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կատարած գործը։ Կը մաղթենք նոր ուժ եւ եռանդ, որպէսզի կարենայ արդիւնաւէտ կերպով շարունակել՝ իր հանրօգուտ նուիրական գործը։

Վ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Բայց այդ՝ համարձակ էր իր կարծիքների եւ վերաբերումի մէջ, եւ Արշակը սիրում էր նրա համարձակախօսութիւնը եւ յաճախ, երբ չէր երեւում մի քանի օր — սենեկապետին ուղարկում էր նրան կանչելու, ինչ որ հաճելի չէր միւս աւագներին, եւ նրանք սպասում էին, որ նա շուտ հեռանայ մայրաքաղաքից։ Այդ ցանկանում էր մանաւանդ Հայր Մարդպետը։

Եւ ահա մի երեկոյ, երբ Արշակը մենակ էր իր առանձնարանում, նա մեկնոցը վրան, մերթ գնում-գալիս էր գունաւէտ գորգի վրայով, մերթ կանգ էր առնում մտախոհ ու նայում մի կէտի. երբեմն նստում էր մետաքսեայ բազմոցին եւ ականջ դնում դրսի ձայների։

Պալատը լուռ էր. ոչ մի ձայն, անգամ հեռաւոր ոտնաձայն չէր լսւում։ Իսկ Արշակին թւում էր, թէ հիմա ուր որ է կը գայ Անդոկ իշխանը իր ծանր ու համարձակ քայլերով. վաղուց անցել էր նրա այցի ժամը, բայց նա չէր երեւում։

Իսկ Արշակն սպասում էր նրան. սպասում էր աւելի լարուած. քան երբեւէ, որովհետեւ քանի օր էր նա չէր եկել զրոյցի. այնինչ ինքը ոչ միայն զգում էր նրա սուր զրոյցների կարիքը, այլեւ ցանկանում էր այսօր անպայման խօսել հետը — ունէր կարեւոր ասելիք, բայց Անդոկը, չգիտես ինչո՛ւ, չէր երեւում։

Ի՞նչ էր պատահել. նորից, ըստ սովորութեան, հի՞ւր էր գնացել մայրաքաղաքում ապրող իշխանների տները, թէ զբօսնում էր պալատական աւագների հետ...

Արշակը զարմանում էր նրա եռանդի վրայ, որ չէր կարողանում հանգիստ նստել եւ միշտ շրջագայութեան մէջ էր. բայց, չգիտես ինչու, երեք օր էր չէր գալիս զրոյցի։ Միթէ մոռացել էր իր խնդրանքը, թէ կարող է այցել ամէն օր..

Երբ բաւական ժամանակ անցաւ եւ Անդոկը դարձեալ չերեւաց՝ Արշակը ծափ զարկեց։ Ներս մտաւ նոր սենեկապետ Թիկնապահ Եզնիկը եւ կանգնեց ձիգ, աչքերը թագաւորի երեսին, հրամանի սպասելով։

— Հրաւիրիր իշխան Անդոկին, — ասաց Արշակը ձայնին առանձին մեղմութիւն տուած։

Թիկնապահ Եզնիկը, որ միշտ հաճոյքով էր գնում Անդոկին կանչելու, որ հնար ունենար գէթ մի աչքով Փառանձեմին նայելու, այս անգամ եւս ուրախութեամբ դուրս նետուեց թագաւորի առանձնարանից եւ միջանցքով սլացաւ իշխան Անդոկին եւ Փառանձեմին յատկացուած յարկաբաժինը, որ հեռու չէր։

Բայց երբ հասաւ՝ նա քայլերը դանդաղեցրեց եւ, հագուստն ու ընչացքը շտկելով, դուռը բախեց կամացուկ։ Փայտէ դուռը ետ գնաց եւ, նաժիշտի փոխարէն, նրա առջեւ կանգնեց Փառանձեմը՝ սեւ հագուստի մէջ, նրբիրան եւ շողարձակ խոշոր աչքերով։ Եզնիկը, յանկարծակիի եկողի նման, աչքերը թարթեց, ապա զգալով իր վրայ նրա հրեղէն հայեացքը՝ շփոթուեց մի վայրկեան ու անկիրքը մոռացաւ այնպէս, որ Փառանձեմը հարցրեց։

— Դու կամենո՞ւմ ես իշխան-հօրս։

— Հրամայել ես, Իշխանուհի։ Ճիշդ այդպէս։ Արքան հրաւիրում է իշխանին։

— Իշխանը ելաւ դուրս։

— Ելաւ դո՞ւրս, — կրկնեց Եզնիկը առանց չկարողանալով ետ գնալ. նայում էր Փառանձեմին եւ ժպտալով լռում, մինչեւ որ Փառանձեմը կրկնեց.

— Այո, ելաւ փոքր առաջ։ Ժամանելուն պէս կը գայ արքայի մօտ։

Եզնիկը շարժուեց վերջապէս։ Մի քայլից սակայն ետ նայեց։ Փառանձեմը չէր երեւում։ Ափսոսայ։ Իսկ երբ, թագաւորի առանձնարանը մտնելով, յայտնեց թէ իշխանը չկայ, — նրա ոտները դողում էին։

Արշակն անխօս, բայց մտախռով հայեացքով նայեց սենեկապետին, ապա, ներքին շուրթը ատամի տակ առնելով, հարցրեց.

— Ամէնքը բացակա՞յ են։

— Տանն է իշխանուհի Փառանձեմը միայն։

Այս անգամ Արշակը աջով բռնեց իր մօրուքը, նայեց յատակին եւ ապա ասաց.

— Հրաւիրիր իշխանուհի Փառանձեմին։

Եզնիկը զարմացած, բայց աշխոյժ դուրս եկաւ. սակս ուրախութիւն զգաց, որ նորից պիտի տեսնի Փառանձեմին, դրանից էր երեւի, որ հակառակ ընդունուած կարգի, գրեթէ վազեց մինչեւ Փառանձեմի յարկաբաժինը եւ ուրախաձայն յայտնեց դուռը նորից բացող Փառանձեմին։

— Ներիր, իշխանուհի. կրկին անհանգստացրի։ Արքան հրաւիրում է...

Փառանձեմի աչքերում տարակոյսներ երեւացին։

— Ասացի՝ իշխանը ելաւ դուրս։

— Ոչ, իշխանուհի։ Արքան հրաւիրում է քեզ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վահէ Զիլինկիրեան ,
Գ. Վահրամ Խաչատուրեան ,
Տէր եւ Տիկին Շարլ Բասմանեան եւ զաւակները ,
Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակը ,
Օր. Նորա Զիլինկիրեան ,
Տիկին Արուսեակ Յակոբեան ,
Գ. Ստեփան Յակոբեան ,
Գ. Եդուարդ Յակոբեան ,
Ինչպէս նաեւ Գէորգեան, Զիլինկիրեան, Բասմանեան, Մինասեան, Դուրեան եւ Էքսէրճեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
(ԾՆԵԱԼ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 14ին, իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի (Յունուար 17), ժամը 13·45ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վեզինէի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

36, Bld. d'Auteuil, Boulogne-sur Seine

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահէ Զիլինկիրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ, Եկեղեցական Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները , ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկ. Ճ. Պահատուրեան 200 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կ. Մակէսեան 150 . Տէր եւ Տիկին Յ. Յովհաննէսեան (Թէլէ-Քլէօպ) յիսուն, Երէցկին Զ. Գարիպեան քսան, Տիկ. Սիմոնեան տասը Ն. Ֆ.:

Հանգուցեալ Աղնիւ Քէօլէեանի մահուան քառասունքին առթիւ Գ. Կարպիս Գզըրկեանէ տասը Ն. Ֆ., Գ. Անանիա Խազնէճեան իր կնոջ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ քսան Ն. Ֆ.:

×

Լիոնի Ազգ. Տիկնանց Միութիւնը Ս. Ծնունդի տօներուն առթիւ շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները բարեպաշտ ազգայիններէ .—

Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան երեք հարիւր Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մակէսեան 150, Տիկին Երջանիկ Ուզունեանէ յիսուն, Գ. Անանիա Խազնէճեանէ 10, Տիկին Արտեմիս Մանուկեանէ 10 Ն. Ֆրանք :

×

Գոմոնի Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է .—

Տիկին Էլիզ Շիմշիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Գ. Արամ Թէքփաշեանէ քսան Ն. Ֆ. դպրոցին, Գ. Մելքոն Գօզոսեանէ տասը Ն. Ֆ., Գ. Մեսրոպ Քառքասեանէ հինգ Ն. Ֆ., նոյնպէս դպրոցին :

Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Սաղըրեանէ Գ. Կէօզիւտեանի թաղման առթիւ Գ. Արամ Գաբրիէլեանէ տասը Ն. Ֆ.;
(էքս ան Փրովանս) եւ Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնկճեանէ (էքս ան Փրովանս) տասնական Ն. Ֆ. Կ. Խաչին :

Տիկին Էօժէնի Իշխանեանէ տասը Ն. Ֆ. եւ Տիկին Աղնիւ Տէրտէրեանէ քսան Ն. Ֆ. հիւանդներուն համար :

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրաց կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստացիներուն, ուր որ ալ ըլլան եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին, որ ներկայանան եւ մեծամասնութեամբ քուէարկեն նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Կիրակի 22 Յունուար, ժամը 15ին ԻՍԻՒ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ :

Այս Միութիւնը որ կը կրէ մեր մեծ ազգային հերոս ՄՈՒՐԱՏի անունը եւ այդ անունը անմահացնելու համար կազմակերպուած է, բոլոր Սեբաստացիներու սրտին կը խօսի :

Անհրաժեշտ պէտք է ամէն Սեբաստացի այդ օրը գայ եւ իր պարտականութիւնը կատարէ նոր վարչութիւն մը ընտրելով :

Մեր պարտականութիւնը եւ յարգանքը կատարած պիտի ըլլանք Մխիթար Աբբայի, Վարուժանի եւ հերոս Մուրատի հանդէպ :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի աշակերտութեան։ Ղեկավարութեամբ դպրոցին ուսուցիչ Գ. Թրազօյի։

22 Յունուար , Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ , ըմբամախօսութիւններ եւ այլ հաճոյալի անակնկալներ :

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ :

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր : Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

1961 Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
Ձոյն եւ այլազան բովանդակութեամբ
Բաղկացած 15 մասերէ

Մենք եւ մեր ընթերցողները , Գրական Աշխարհ, Հայ կեանքը Երէկ եւ Այսօր , Արուեստի Աշխարհ, Հայաստան, Գաղութներ Կիպրոսի, Մեր գաղութները՝ Կիպրոս, Սարէն Զորէն, Երգիծանք եւ Ծիծաղ, Անցքերը անցեալ տարեշրջանին , Մարզաշխարհ, Մահերգութիւն, Ցաւել ուած, նաեւ անցնող ութ հատորներուն (1954 – 1961) ընդհանուր նիւթերու ցանկը, մեծ խնամքով պատրաստուած :

670 էջ, մաքուր տպագրութիւն, ընտիր թուղթ, գին՝ 14 եւ 16,50 Ն. Ֆ.:

Դիմել ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ գրատուն :

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գոմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ :
Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:
Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն :

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին , Գոմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ :

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Քեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան , Գ. Ս. Պէշկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մուքաֆեան, Գ. Գ. Թիւթէլեան, Գ. Սիսակ , եւայլն):

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Արենոյշները:

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Թաթիոս Պարոյր :

Դաշնակահար՝ Աբիկ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաֆէ Քառէի վերնայարկը :

Կը դասախօսէ ճարտարագէտ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ : Նիւթն է՝ «Գիտական խիստ այժմէական հարցեր »:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ , ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ներքնասենեակը : Ձեկուցում պատգամաւորի : Կարեւոր օրակարգ :

ՃՇԴՈՒՄ.— Բազրատիդի յուղարկաւորութեան կազմակերպութեան հոգատարութիւնը ստանձնած էր Ֆրանսական բանակի օտարահպատակ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը (Շնորհակալիքին մէջ սխալմամբ գրուած էր Հայ Նախկին Սպայից Միութիւն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , Ռիւ Տիւնուառի սրահը,

STUDIO CREQUI, 24, RUE DUNOIR

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մանուկներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր մը, հայկական պարեր եւ թիթեռնիկներու երգախառն պարը :

Պիտի երգէ Օր. Անժէլ Կարապետեան Լիոնի երաժշտանոցէն :

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն :

Մուտքը ազատ է :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած տարեկան թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 26ին
կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MERCREDI 18 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9005 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4806

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Ի՞նչ էր կացութիւնը ութ տարի առաջ, երբ Իշխանութեան գլուխ կուգար զօրավար Տուայթ Այզընհաուըր, երկրորդ աշխարհամարտի յաղթական վերին հրամանատարը, շրջապատուած ամերիկեան քաղաքացիներու անվերապահ համակրութեամբ :

Հանրապետական նախագահը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ հետեւեցաւ դեմոկրատներու քաղաքականութեան՝ արտաքին ճակատին վրայ :

Չէր վերջացած Քորէայի պատերազմը, սկսուած Թրումընի օրով : Այզընհաուըր չարունակեց զայն եւ նոր յաղթանակ մը արձանագրեց, այս անգամ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ :

Հետեւողական իր քաղաքականութեան, կազմակերպեց հարաւ–արեւելեան Ասիոյ Ուխտը, արգիլելու համար բոլշեւիկեան նոր յառաջխաղացումները աշխարհի այդ մասին մէջ : Աջակցեցաւ Զանկ Քայ Շէքի՝ պաշտպանելու համար Ֆորմոզան համայնավար Չինաստանի յարձակումներուն դէմ :

Խորհրդային Միութեան չորս կողմերը ինքնապաշտպանութեան գիծեր հաստատելու համար նիւթական մեծ զոհողութիւններ պարտադրեց ամերիկեան գանձին :

Շարունակեց «Թրումընի վարդապետութիւն»ը, ամէն տարի քանի մը հարիւր միլիոն տոլար յատկացնելով Թուրքիոյ սպառազինութեան : Օգնեց նաեւ Յունաստանի եւ Թերաճ երկիրներու :

1956ի աշնան միջամտեց Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մօտ՝ վերջ տալու համար Սուէզի արշաւանքին : Նոյնն ըրաւ Կրեմլին :

Բոլշեւիկեան սպառնալիքին ենթակայ երկիրներուն օգնելու համար հրապարակ դրաւ «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը» : Բացի Սէուտի Արաբիայէն, Յորդանանէն ու Լիբանանէն, արաբական միւս երկիրները չուզեցին օգտուիլ այս նոր «վարդապետութենէն» :

1958 Յուլիս 14ի Իրաքեան յեղափոխութենէն վերջ, նախագահ Շամունի հրաւէրին վրայ չարժման մէջ մտաւ Միջերկրականի վեցերորդ նաւատորմը եւ ամերիկեան զինուորներ ցամաք ելան Լիբանան :

Համայնավարական քարոզութիւնները պահ մը վտանգաւոր կացութիւն էին ստեղծած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ : Վերջին տարիներու դէպքերը բացին քարեմիտներու աչքերը եւ փարատեցաւ վտանգը :

Ամերիկա եւ ազատ աշխարհը ի վիճակի չեղան դրական օգնութիւն հասցնելու Հունգարիոյ հայրենասէրներուն, որոնք բոլշեւիկեան բռնակալութեան դէմ ապստամբութեան դրօշ էին բարձրացուցած 1956ի Հոկտեմբերին :

1951էն Այզընհաուըր իր ընտրական ծրագրին նշանաբան էր ընտրած «Խաղաղութիւն եւ բարգաւաճում» :

Երկրորդ անգամ նախագահ ընտրուեցաւ, որոշ չափով յաջողած ըլլալով իր ծրագրին մէջ :

Պահպանուած էր խաղաղութիւնը, սակայն ի՞նչ գնով : Ամէն օր զիջումներ ընելով Կրեմլինի, որուն ներկայ մենատէրը իր յախուռն քաղաքականութեամբ եւ սպառնալիքներով նորանոր յաջողութիւններ կ՚արձանագրէ :

Ամէն գնով խաղաղութիւնը պահպանելու ամերիկեան քաղաքականութիւնը ցարդ բացասական արդիւնքներ միայն տուաւ : Ազատ աշխարհը հետզհետէ կորսնցուց իր դիրքերը :

Այսօր, երբ Այզընհաուըր հրաժեշտ կու տայ Սպիտակ Տան, միջազգային կացութիւնը շատ ալ փայլուն չէ : Ճիշդ է, որ տաք պատերազմ չկայ, սակայն ջիղերու պաղ պատերազմը կը շարունակուի :

Բազմաթիւ հարցեր կը սպասեն իրենց լուծումին :

Չարն ու բարին կշռելով, կարելի է ըսել, որ Այզընհաուըր լաւ յիշատակ մը կը ձգէ պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այս սիւնակին կուտայինք «Թրքապատում» խորագիրը, ուզելով ըսել թէ տրուած լուրերուն ոչ միայն պատասխանատուութիւնը, այլ եւ ինքնատիպութիւնը կը պատկանի թրքական աղբիւրին : Այսօր կը փոխենք խորագիրը, աւելի վայել է «Թրքական կատակերգութիւն» կոչել, որովհետեւ ոչ կարելի է հաւատալ դէպքերուն եւ արտասանուած խօսքերուն, որոնք կը փոխուին կամ կը հերքուին մէկ օրէն միւսը, ոչ ալ լրջութիւն վերագրել շարժումներու, որոնք տեղի կ՚ունենան թրքական մեծխօսիկութեամբ :

Պոլսոյ թուրք թերթերուն վերջին ցոյցը եւս տարբեր կատակերգութիւն մըն է :

Երկու ճակատի բաժնուած են թերթերու տէրերը եւ աշխատաւորները, — երկու ճակատներն ալ շողոքորթ յայտարարութիւններ կ՚ընեն Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին, բայց կարգադրութիւնը, որու դէմ կը բողոքեն, կուգայ... Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէէն :

Այսպէս, ուրեմն, երեք օր լոյս չտեսան Պոլսոյ ինը մեծ օրաթերթերը, նոր տարուան սկիզբը : Միայն Հավատիս եւ Սոն Փօսթա թերթերն էին, որ չմասնակցեցան բողոքին, որ ուղղուած էր մամլոյ նոր օրէնքին, մասնաւորապէս ծանուցումներու նոր օրէնքին դէմ :

Մամլոյ աշխատաւորները, որոնք նըպաստաւորուած էին այս օրէնքով, բողոքի ցոյց մըն ալ իրենք կազմակերպեցին՝ ընդդէմ օրաթերթերու տէրերուն :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ՑՈՅՑԸ

Թերթերուն տէրերը կը պնդէին, արդարացնելով իրենց բողոքը կամ պոյքոթը, թէ մամլոյ նոր օրէնքը «կրնայ սեղմել հիմնական ազատութիւններն ու իրաւունքները» : Բայց տարակարծութիւն ծագած է թերթերու տէրերուն եւ աշխատաւորներուն միջեւ, երբ հարկ տեսնուած է խմբագրել եւ հրատարակել պոյքոթի լուրը : Թերթերու պատասխանատու տնօրէնները, որոնք եւս կը ծառայեն վճարովի, ընդդիմացած են յայտարարութեան՝ պատճառաբանելով թէ չեն ուզեր դաւաճանել աշխատաւորութեան :

Այս վիճաբանութիւններէն եաքը՝ Միլլիյէթի հրատարակութեանց տնօրէնը, Մեսուլ Խօղդեմիր, ջնջել կուտայ իր անունը թերթին վրայ : Իսկ Տիւնեայի հրատարակութեանց տնօրէնը, Հիքմէթ Զաղլըյան, կը հրաժարի : Վաթանի հրատարակութեանց տնօրէնն ալ կը միանայ ընդդիմացող իր ընկերներուն :

Երբ լուրը կը հասնի մամլոյ աշխատաւորներուն, կը վազեն լրագրողներու սենտիքային կեդրոնը, Ճաղալ օղլու : Ու կ՚որոշեն «լուռ ցոյց» մը կազմակերպել թերթերու տէրերուն դէմ : Սենտիքային վարչութենէն երկու հոգի կը հակառակին, լրագրողները կը ձեռնարկեն հանգանակութեան, կը հաւաքեն մելան, վրձին, խաւաքարտ, գամ, տախտակ ու կը պատրաստեն վերատառութիւններ՝ «անխօս ցոյց» մը կազմակերպելու համար, Եասըր Աթայի լրագրողները, երբ կը լսեն այս ամէնը, շարժման մը կը գտնեն ու Պոլիս կը հասնին : Թուրք Ռատ. Ազգ. Միութեան ներկայացուցիչներն ալ կը միանան : Եւ ահա հինգ հարիւր լրագրողներ, Աթաթիւրքին նկարը եւ դրօշներ բարձրացուցած, Սենտիքային կեդրոնէն ճամբայ կ՚ելլեն դէպի կուսակալութեան պաշտօնատունը :

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Խայտաճամուկ այս թափօրին ցուցատախտակները, որքան ալ «անձայն» ըլլային, բայց բաւական խօսուն էին տալու համար իսրայատուկ պատկեր մը թրքական բարքերէն : Ահաւասիկ մէկ քանի նմոյշ :—

1.— Գապը Ալիի աղայութեան վախճանը հասած է (*փայտառ*) :

2.— Աշխատաւոր լրագրողին ցօփ, փաթրօնին միշտ ճազընյափ :

3.— Մենք, աշխատաւոր լրագրողներս, ոչ թէ փաթրոններուն, այլ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողքին ենք :

4.— Ներ սիմիթին եւ մեր ազատութեան համար :

(Ակնարկութիւն այն աւանդութեան թէ լրագրողը սիմիթով մը կը սնանի իբրեւ ամբողջական ճաշ) :

5.— Մենք, աշխատաւոր լրագրողներս, չենք բաժներ երեք օր թերթ չհրատարակելու որոշումը :

6.— Անոնք որ գլուխ ծռեցին Մենտերէսին, գլուխ կը ցցեն հիմա ազատութեան դէմ :

7.— Դուք չփակեցիք ձեր թերթերը Մենտերէսի դէմ, այլ փակեցիք Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին դէմ :

8.— Ճշմարտութեան սուրը սուր կրող փաթրոններուն գլխուն վերեւ է :

9.— Փաթրոնները իրենց դրամը դրին, մենք աշխատաւոր լրագրողներս մեր կեանքը դրինք :

10.— Աշխատաւոր լրագրողներս մինչեւ այսօր սիմիթով եւ յոյսով միայն ապրեցանք :

11.— Ողջ ըլլայ Ահմէտ Եըլտըզ, որ աստղի պէս կը փայլի մամլոյ հորիզոնին վրայ :

12.— Թուրք մամուլին ներկայացուցիչները չեն Ֆալիհ Ռըֆգը Աթայները եւ Ահմէտ Էմինները :

13.— Լրագրողները նզովողները այս օրէնքով նզովուեցան :

Այս խօսուն կամ պատկերալից պաստառներուն կարգին, կը ցուցադրուէին նաեւ ծաղրանկարներ : Ցոյց կուտային լրագրութեան հարիւրամեակը եւ հարիւր թիւին տեղ գծած էին թէյի գաւաթ մը (իբրեւ մէկ) եւ երկու սիմիթ (իբրեւ զերօ) :

Ուրիշ ծաղրանկար մը ցոյց կուտար փաթրոն մը, որ հին օրէնքով աշխատող լրագրողին գլխուն զարկած պահուն՝ նոր օրէնքն ալ հարուած մը կ՚իջեցնէր փաթրոնին գլխուն :

Վերջապէս ուրիշ պաստառի մը վրայ՝ շղթայ անցուած էր գրիչ բռնող ձեռքին :

ԹԱՓՕՐԻՆ ԵՏՔ

Երբ թափօրը հասաւ կուսակալութեան կեդրոնը, յանուն լրագրողներուն՝ Մուրատ Քայահանլը ուղերձ մը արտասանեց, պանծացնելով իրենց ազգը, յեղափոխութիւնը եւ աշխատաւորական իրաւունքները :

Յետոյ իրենց ամբողջ ցուցատախտակները եւ պաստառները զետեղեցին կուսակալութեան պաշտօնատան ճակատը, միաբերան երգեցին թրքական անկախութեան քայլերգը, ու վերադարձան Սենտիքային կեդրոնը՝ միշտ ի ձեռին ունենալով իրենց դրօշները :

Գիշերը մինչեւ ուշ ժամանակ, ժողովուրդը խռնուած էր կուսակալութեան պաշտօնատան առջեւ ու ցուցատախտակները կը կարդար :

Այս ցոյցին զուգընթաց, հաւաքոյթ մը կազմակերպած են նաեւ թերթերու ցրուիչները, որոնք որոշում տուած են չծախել այն ինը թերթերը, որոնք երեք օր լոյս չտեսան՝ իբրեւ բողոք կամ պոյքոթ :

Լրագրողներու Սենտիքան որոշեց Պասըն անունով օրաթերթ մը հրատարակել, պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտները հանրային կարծիքին առջեւ : Բոլոր մասնաւորականները պիտի աշխատակցին ձրի :

Իր կարգին, Թուրք Գրագէտներու Ընկերակցութիւնն ալ բողոքեց օրաթերթերու տէրերու ընթացքին դէմ :

Միւս կողմէ, խումբ մը երիտասարդ լրագրողներ, Թաքսիմի հրապարակին վըրայ հաւաքուելով, կրակի տուին [illegible] մը Թուրքերէն թերթ՝ ի նշան բողոքի :

Այս ցոյցերուն հետ իրենց համերաշխութիւնը արտայայտեցին Անգարայի եւ Իզմիրի լրագրողները :

Պոլսոյ Թուրք լրագրողներու դաշնակցային ընկերութեան նախագահը, Տէլիօրման, յայտարարեց թէ կանգնած են նոր օրէնքին կողքին : Մամլոյ Միութիւնն ալ իր համաձայնութիւնը յայտնեց :

Իր կարգին, Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնը իր մօտ հրաւիրած է ինը թերթերու տէրերը եւ հարցաքննած իրենց պոյքոթին պատճառներուն մասին : Այս պոյքոթը հակառակ է ի զօրու օրէնքներու, նկատելով որ գործադուլի եւ լոքաուտի օրէնքը ընդունուած չէ դեռ :

Բայց եւ այնպէս լուծուած չէ տագնապը եւ թերթերուն տէրերը, իրենց կարգին, կատարած են կարգադրութիւններ, որոնց մասին յաջորդով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ համար միայն գաղափարական ազդակները չեն բաւեր դէպի համայնավարութիւն յառաջդիմելու համար : Նոյնքան կարեւոր են նիւթական վարձատրութիւնները եւ քաջալերանքները :

Արդարեւ, առջի օր, երբ Զարոբեան կը դրուատէր Հայաստանի կոլխոզներու անհատապէս ձեռք ձգած յաջողութիւնները, Խրուշչեւ, կը գրէ «Փրաւտա», հարցուցած է .— «Պարգեւ կը ստանա՞ն» , եւ աւելցուցած :

« Ոչ ոք կը խօսի պարգեւներու մասին : Արդեօ՞ք միայն գաղափարական ազդակներով համայնավարութիւն պիտի կառուցանենք : Գաղափարական ազդակները լաւ են, բայց անոնք պէտք է նիւթական հիմերու վրայ դնել : Այս երկու ազդակներու ներդաշնակումով է որ յառաջդիմելու կարելիութիւններ պիտի ստեղծուին » :

Այս առթիւ ամբաստանած է նաեւ պատասխանատուները, որոնք կը խեղաթիւրեն վիճակագրութիւնները : Խրուշչեւի համար «ճնրային նոր սովորութիւն մըն է» :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ բացերը ռատարի իբրեւ կայան ծառայող արուեստական կղզի մը ջրամոյն եղաւ, զօրաւոր փոթորիկի մը հետեւանքով : Խեղդուած են 28 Ամերիկացիներ :

ԱՄՄԱՆԻ մէջ բացուած է մահմետականներու առաջին համաշխարհային համագումարը, մասնակցութեամբ այլ եւ այլ երկիրներէ եկած հազար պատուիրակներու : Ներկայացուցիչներ ունին նաեւ Կովկասի եւ Ռուսիոյ մահմետականները, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի քրիստոնեայ եկեղեցիներու առաջնորդները : Յորդանանի Թագաւորը իր բացման ճառին մէջ շեշտեց, թէ աշխարհի մահմետականները պէտք է միանան եւ պայքարին «անաստուածութեան, համայնավարութեան եւ սիոնիզմի դէմ :»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ քաղաքական նոր կուսակցութիւն մը կազմուեցաւ : «Ազգային Հանրապետական կուսակցութիւնը» հիմնուեցաւ 160 անձնաւորութիւններու կողմէ : Հիմնադիրներէն են Անգարայի նախկին փրոֆէսէօրներէն» Հիքմէթ Գելպէգ եւ Կիւրսէլի կազմած առաջին դահլիճէն երեք նախկին նախարարներ :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ա.

Թէեւ քիչ մը ուշ, սակայն վերջապէս հայագիտական շարժումը սկսաւ նաեւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Երկու տարի առաջ, Քալիֆորնիոյ (Պըրքլէյ) համալսարանէն խումբ մը հայ ուսանողներ ինծի դիմեցին՝ համալսարանին մէջ հայագիտական շարժման մը նպաստելու խնդրանքով։ Դժբախտաբար կարելի չէր, առանց իմ անձնական հսկողութեանս, իմ գրչագրերէս ու հնութիւններէս որեւէ բան ղրկել ցուցադրութեան համար։ Անձնապէս իմ տանիլս ալ ծախսալից էր թէ ինծի եւ թէ ուսանողներուն համար։ Այնպէս որ կարելի չեղաւ կազմակերպել հայ մշակոյթի այս ցուցահանդէսը, այնքան խոստմնալից եւ այնքան մօտիկ իմ սրտիս։

Ուսանողները, սակայն, աննկուն յամառութեամբ շարունակեցին իրենց աշխատանքները եւ ի վերջոյ յաջողեցան։

Թերթերու մէջ կարդացինք, որ Հայ Կրթական Հիմնարկութիւնը եւ Ալեք Փիլիպպոս 10.000ական տոլար նուիրած են Պըրքլէյի համալսարանին մէջ հայագիտութեան ամպիոն մը հաստատելու համար։ Այս քսան հազար տոլարով, նաեւ բարեացակամութեամբը համալսարանի վարչութեան, մանաւանդ վճռականութեամբն ու նուիրումովը խումբ մը ուսանողներու, այժմ արդէն հաստատուած է հայագիտութեան ամպիոնը նոյն համալսարանին մէջ։

Այս կարեւոր ձեռնարկը արժէք ու լրջութիւն ստացաւ, երբ նախկին վիեննական Մխիթարեան եւ պատրաստուած գիտնական Տոքթ. Գօղոս Էսապալեան հրաւիրուեցաւ վարելու հայագիտութեան դասախօսի պաշտօնը համալսարանի մէջ։ Բարձրապոյս ըմբռնումով գիտնական այս հայագէտը ամէնէն յարմար մարդն էր գործին համար։

Տոքթ. Էսապալեան առաջին դասախօսը պիտի ըլլայ այս տարեշրջանին եւ պիտի ներկայացնէ «Հայկական Հէքեաթը միջնադարեան արուեստին մէջ»։

Ներկայիս հայագիտական ուսումնասիրութեանց երեք դասընթացքներ կան համալսարանին մէջ։ Առաջին տարուան համար՝ դասընթացք մը «Հայկական քաղաքակրթութեան» մասին, երկրորդ տարուան համար՝ դասընթացք մը «Արդի Հայոց» մասին, դարձեալ մէկ տարուան դասընթացք մը «Դասական հայերէնի» մասին։

Սրտապնդիչ է, որ զանազան Հայեր, քաջալերելու համար այս գեղեցիկ ձեռնարկը, նուիրած են հայագիտական արժէքաւոր գիրքեր, որոնց անհրաժեշտօրէն պէտք ունի նոր երիտասարդութիւնը։

Անշուշտ բաւարար չեն այս ինքնաբուխ նուիրատուութիւնները։ Շատ ցաւալի պիտի ըլլար, եթէ նիւթական պատճառներով յանկարծ ձախողէր մեծ զոհողութիւններու գնով ստեղծուած այս ձեռնարկը։ Պէտք է միջոցներ ստեղծել գործին յաջողութեան եւ ապահովութեան համար։

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 75.000 տոլարով մասնակցած է Հարուըրտի (Պոսթըն) համալսարանի հայագիտական ԱՆԳԻԱՑ աթոռին։ Բարեգործականը եւս 15.000 տոլարով մասնակցած է նոյն ԱՆԳՈՒՑ աթոռին։ Իսկ Պըրքլէյի համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնին համար ոչ իսկ սէնթ մը տուած են, թէեւ հոն իբրապէս գոյութիւն ունի արդէն հայագիտական ամպիոնը։

Կ'արժէ բաղդատել Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ Ալեք Փիլիպպոսի երատեւ ու ողջամիտ ընթացքը (նպաստել ԱՐԴԷՆ հաստատուած հայագիտութեան ամպիոնին) Մանուկ Երնկ անունով մէկու մը նախագահած Համազգային Ընկերութեան գործունէութեան հետ։ Ասոնք վեց տարիէ ի վեր Հարուըրտի համալսարանին մէջ հայագիտական աթոռ կ'երազեն, այս նպատակով ալ չորս հարիւր հազար տոլար հանգանակեր են, մինչ Պըրքլէյի համար քսան հազարը բաւեր է։ Հակառակ չորս հարիւր հազարին, Հարուըրտի մէջ հայագիտական աթոռ չկայ դեռ։

Երբ Մոսկուայի մէջ, արեւելեագիտական համաժողովի ընթացքին կազմակերպուած ընդունելութեան մը առթիւ, Հարուըրտի Փրոֆ. Ֆրայի զարմանքս կը յայտնէի այս մասին, «Հայագէտ մը կը փնտռենք, բայց, դեռ չենք գտած», ըսաւ Փրոֆէսէօրը։ Հարցուցի, թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ աթոռին հաստատուելէն առաջ դրամը գանձուեր է եւ վեց տարիէ ի վեր բան մը չէ եղած, «Հայագէտ գտնելը շատ դժուար է», ըսաւ այս անգամ Փրոֆ. Ֆրայ։ Յետոյ հարցուց ինծի, թէ յարմար հայագէտ մը կը ճանչնայի՞ արդեօք։ Բնական է, հայագէտ ըսուած բանը ծառի վրայ չի բուսնիր, եւ ասիկա լաւ գիտնալու էր Հարուըրտի համալսարանը՝ չորս հարիւր հազար տոլար հաւաքել տալէ ու գանձելէ առաջ։

Ուրեմն ի՞նչ պիտի ըլլայ չորս հարիւր հազար տոլարը եւ աթոռը, եթէ հայագէտ մը չգտնուի։

Սակայն ոչ չորս հարիւր հազարը եւ ոչ ալ հայագէտ մը գտնելը կը բաւեն, որ հայագիտութեան աթոռ մը հաստատուի Հարուըրտի համալսարանին մէջ։ Ըսած ենք ու դարձեալ կը կրկնենք, որ հայագէտէն եւ ամէն բանէ առաջ հայագիտութեան հետեւիլ ուզող երիտասարդներ պէտք է գտնել։ Պըրքլէյի համալսարանը նախ ուսանողներ գտաւ եւ յետոյ միայն փնտռեց հայագէտ ու նիւթական միջոցներ։ Հոն կար ցանկութիւն, նաեւ պատրաստակամութիւն՝ հայագիտութեան հետեւելու։ Համալսարանի վարչութիւնը, նախ քան որեւէ գումար ստանալը, քաջալերեց հայ ուսանողները եւ արտաքոյ գումարներ չպահանջեց հայագիտական ամպիոն մը հաստատելու համար։

Պըրքլէյի համալսարանին ողջամիտ վարչութիւնը յուսախաբ չեղաւ, որ հարիւր հազարներ չհաւաքուեցան իրենց հաստատելիք հայագիտական ամպիոնին համար եւ գոհացաւ պատուական ու ազգասէր Հայու մը՝ Ալեք Փիլիպպոս բարեկամիս տասը հազար, նոյնպէս Հայ Կրթական Հիմնարկութեան տասը հազար տոլարի նուիրատուութեամբ։ Հաստատուեցաւ ամպիոնը եւ, խօսքէն գործի անցնելով հրաւիրուեցաւ գիտնական հայագէտ մը, ինչպէս է Տոքթ. Գօղոս Էսապալեան, վարելու համար նորահաստատ ամպիոնը եւ դասախօսելու հայագիտական նիւթեր։

Քսան հազար տոլարով Պըրքլէյի համալսարանը երկու տարուան մէջ կը կատարէր ինչ որ Հարուըրտի համալսարանը չկրցաւ կատարել վեց տարուան մէջ, չորս հարիւր հազար տոլարով (եւ կատարելիք ալ չունի հաւանաբար)։

Ո՞վ գիտէ, օր մը կրնայ հայագէտ մը դուրս գալ Պըրքլէյէն, գրաւելու համար Հարուըրտի չորս հարիւր հազարնոց աթոռը։

Ե. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՈՒՆՁՔԸ ՁԱԽՈՂԱԾ Է

Լիւսիէն Լորա խորհրդային տնտեսութեան ամէնէն հմուտ մասնագէտներէն է։ Մինչեւ 1927 Իւմանիթէի Մոսկուայի թղթակից էր, մինչեւ 1933 Հանրի Պարպիւսի գործակից եւ քաղաքական տնտեսագիտութեան փրոֆէսէօր։ Լիւսիէն Լորա հրատարակած է գործեր, որոնք Խ. Միութեան մէջ տնտեսական եւ քաղաքական բնաշրջման մասին հեղինակութիւններ են։ Մարքսիզմի վարպետ մեկնաբան կը նկատուի։

Լիւսիէն Լորա համայնավարութենէն հեռացած է գաղափարաբանական տարակարծութեանց պատճառով։

Այս յօդուածով Լիւսիէն Լորա խորհրդային երկրագործութեան, — եւ այս տարուան հունձքի — մասին կ'ընէ շահեկան վերլուծումներ։

Այս տարի եւս հացահատիկի հունձքը գուշակելի կերպով պակաս պիտի ըլլայ այն քանակէն, զոր կը յուսային ունենալ խորհրդային ղեկավարները։ 1958ի մրցանիշ հունձքէն ետք (140 միլիոն թոն), 1959ին ցանքերը ենթարկուեցան երկարատեւ երաշտի, մասնաւորաբար Ուկրայնիոյ եւ Վոլկայի շրջանի մեծ մասին մէջ, եւ միայն 120 միլիոն թոն բերք տուին։ 1960ին առկէ աւելի կարելի պիտի չըլլայ ձեռք բերել։

Անգամ մը եւս բնութեան աղէտները միացած են անհեռատեսութեան եւ անհոգութեան, որոնք մասնայատուկ թերութիւններն են ամլացնող վարչաձեւի մը։ Օգոստոս ամսու սկիզբը խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց յայտնել, թէ աննախընթաց սաստկութեամբ եւ տեւողութեամբ քամի փոթորիկներ — փոշիի եւ աւազի փոթորիկներ — Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն փճացուցած են ցորենի ցանքերը, միլիոնաւոր հեկտար տարածութեանց վրայ, եւրոպական Ռուսիոյ հարաւը եւ մանաւանդ Քուպանի մէջ։ Այլ տեղեր, Յունուարին եւ Փետրուարին, սառնաշունչ ձմեռը աւեր գործած էր արդէն։

Միւս կողմէ՝ երկրագործական մեքենաներու եւ սարքաւորումներու նորոգութեան եւ հաստատման դանդաղեցումը այս տարի եւս պատճառ եղած է մեծ վնասներու։ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու ընթացքին, խորհրդային մամուլը չդադրեցաւ դատապարտելէ ուշացումները, զորս կը կոչէր «անընդունելի» եւ մտահոգիչ ... Արդէն անցեալ Դեկտեմբերին Խրուշչեւ ստիպուած էր խոստովանիլ, թէ Ղազախիստանի մէջ, 1 Նոյեմբեր 1959ին, 1.618.000 հեկտար տարածութեամբ հունձքեր չէին հնձուած, որովհետեւ անգոհացուցիչ կերպով նորոգուած մեքենաներու շարունակական խանգարումները ուշացուցած էին նախ ցանքը, ապա՝ հունձքը։

ԿՈՐՈՒՍՏ, ՄՍԽՈՒՄ, ԱՆՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

Թրաքթորներու, բեռնատար ինքնաշարժերու կամ փոխադրական միջոցներու աղընչութեամբ իշխանութիւնները երեսուն տարիէ ի վեր ի զուր կը դատապարտեն ձախողանքները։ Ահա թէ ինչ կը գրէր «Փրաւտա» իր Օգոստոս 3ի թիւին մէջ։

«Անցեալ տարիներու պէս, նաեւ այս տարի հաստատուած է եւ կը հաստատուի, թէ դէպի շտեմարաններ տանող ճամբաները ծածկուած են թանձր խաւով մը։ Մեծ քանակութեամբ ցորեն կը փճանայ դաշտերուն մէջ։

«Բայց շտեմարաններու մէջ ալ ցորենը տակաւին ապահովուած չէ. խօսք իսկ չի կրնար ըլլալ ժամանակաւոր սարքաւորումներու, չորացման վայրերու կամ գետնափոր շտեմարաններու մասին։

«Ղազախիստանի եւ Սիպերիոյ շրջաններուն մէջ, — կը կարդանք նոյն յօդուածին մէջ, — գետնափոր եւ այլ շտեմարաններու աւարտման հարցը աւելի քան հրատապ դարձած է։ Անցեալ տարի յաճախ ցորենը բացօթեայ վայրերու մէջ մնաց եւ ենթարկուեցաւ կլիմայի քմահաճոյքին։ Հսկայ քանակութեամբ արմտիք աւրուեցաւ, եւ նոյնիսկ ճարտարարուեստի մէջ կարելի չեղաւ գործածել»։

Աւելին. նոյն յօդուածէն կ'իմանանք, թէ Յուլիսի կէսին, մթերման 380 կեդրոններէն (խօսքը միշտ Ղազախիստանի

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Ա.

Ահ ու դողի մէջ, պատուհանը, դուռը, քարափին վրայ ցրուած, շուարած կը սպասէին, մինչդեռ փոթորիկը կ'ալեկոծէր Վոսփորն իր բոլոր ուժգնութեամբ։

Գիշերուան մէկուկէսն ըլլալու էր, ամառ գիշերուան մը, յանկարծահաս մրրիկի մը սեւութեան մէջ կորսուած, զոր անընդհատ իրարու յաջորդող կայծակին դէծերն ի զուր կը փեռեկտէին. երկինքին մէջ ինչպէս ամենուրեք պայքար մը կար լոյսին ու մթութեան մէջ, ոխերիմ ու մահացու կռիւ մը. եւ խաւարը կը յաղթէր հոս ալ, գրաւելով ամէն կողմ՝ բարդելով իր խաւերը մին միւսին վրայ եւ տարօրինակ գիշերուան մը պէս, սեւ վարագոյրով մը ծածկելով բոլոր հորիզոնն ու ծովուն մրրկայոյզ ջուրերը։

Խաւարին մէջ որոշ ու յայտնի, փոթորկին ահեղագոչ մռնչիւնը միայն կուգար, վայրենի ճիչի, աղաղակի մը պէս, վայրկեան մը դադրելով, իբրեւ թէ զայն արձակող մեծածաւալ թոքերը շունչ առնել ուզէին, եւ յետոյ աւելի եւս սաստիկ գոռալով։

Եւ այս աղմուկին ու շփոթութեան մէջ տնեցիք ահարեկ վեր վար կը վազէին, չգիտնալով ըրածնին ու թողածնին, ի զուր ջանալով որոշել ծովուն վրայ «Անվեհերը», փոքրիկ մակոյկն որուն մէջ իրենցմէ մին այս պահուս կը գտնուէր, ահարկու դարձած այդ կոհակներուն խաղալիկ, գուցէ անհետ կորսուած անոնց մէջ։ Կուլային, կ'աղօթէին ու կը յուսային։

— Սահակը հետն է, կ'ըսէր հայրն, յիսունի մօտ ծերացած մարդ մը, ջանալով սիրտ տալ իր կնոջը։

— Վախու բան չկայ, կ'աւելցնէր դրացի մը, անոնք մօտերն եզերք մը ելած են. «Անվեհեր»ը վախնալու մակոյկ չէ։

Ու փոթորիկը կը մռնչէր՝ ի դերեւ հանելով այս յուսադրական խօսքերը, ծովուն վրայ ձեւացող ալեաց կատարները կը թռցնէր՝ դաշոյնի հարուածով կարելով զանոնք ու ծովեզերքին վրայ կեցող մարդիկն ալ կը հրէր խստութեամբ, իբրեւ թէ անոնց միջամտութիւնը մերժելու համար։

— Տէր Աստուած, դուն ողորմէ։

Տղաքը կը պոռային անդիէն.

— Տիւրի՛կ, Տիւրի՛կ, ձայն մը հասցնել ուզելով ու պատասխան մը ակնկալելով ծովուն վրայէն։

Բ.

Իր սովորութիւնն էր իրիկուան ճաշէն վերջը զբօսպայութիւն մը ընել ծովուն վրայ, կը սիրէր ծովը. անոր հետ, անոր քովը մեծցեր էր Տիւրիկ իրենց տանը մէջ։ Հազիւ երթալէն վերջն երկու տարի միայն հեռու ապրեր էր անկէ. Բերայի աղմուկին ու փոշիին մէջ բանտարկուած, գլուխն անոր աղտոտ մթնոլորտէն, իր ծովեզերեայ տանը կարօտը քաշելով, եւ միշտ փնտռելով անոր ազատ ու լայնատարած հորիզոնն եւ կապուտակ ալիքները։

Երկու տարուան հազիւ էր երբ որ, այրի մնացած, պարտաւորեցաւ հօրը տունը դառնալ, չկրնալով համաձայնիլ կեսրոջը հետ, որ չէր ներեր իրեն ողջ մնալը զաւկին մեռնելէն վերջը։

Այս վերադարձէն շատեր նոր ամուսնութիւն մը գուշակեր էին։

— Կինն է, կ'ըսէին կիներ։

— Աղուոր է, կ'ըսէին էրիկ մարդիկ։ Գեղեցիկ երիտասարդ էր, բայց վէս ու առնական գեղեցկութիւն մը, որ դիմացինը կը շփոթէր ու յառաջանալը կ'արգիլէր։

Իր սեւ աչքերը թաքուն կայծակներով լեցուն կը թուէին, եւ ոչ ոք կը համարձակէր անոնց խորը նայիլ։

Հպարտ ու առանձին կը մնար իր երիտասարդ այրիի սուգին մէջ քաշուած, գլուխ չդարձնելով երբեք երիտասարդաց շաղակրատ ու սեթեւեթեալ խօսքերուն։

Չորս տարիէ ի վեր որ հօրը տունն էր, սուգէ չէր ելած դեռ ու բամբասող կիները՝ նախանձաբեկ անոր աղդած բացառիկ հրապոյրէն՝ կ'ըսէին իրարու.

— Սեւերը կը վայելէ, անոր համար չի հաներ։

Արդարեւ կը վայլէր իրեն սեւը։ Ճերմակ մորթին փափկութիւնը կը շեշտէր իր առատ մազերուն սեւաթոյր փայլին կը յարմարէր. բարձր ու վայելուչ հասակին բոլոր առաւելութիւնը կը ճշդէր։

Աղջիկները չէին քաշեր զինքն. անոր շուրջը դարձող արանց բազմութիւնը կը յուսահատեցնէր զիրենք։ Այս երիտասարդ կինն իրենց իրաւունքներն ու յոյսերը կ'ոչնչացնէր. կը բողոքէին։

— Թող կարգուի ու սանկ բոլոր էրիկ մարդիկը գլուխը չժողվէ։

Եւ սակայն Տիւրիկ ձեռքէն եկածը կ'ընէր զանոնք հեռացնելու համար։ Բարձր ու զոռոզ սարի մը պէս անմատչելի կը կենար իր գեղւոյն ու սուգին մէջ։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

(1 Շար.)

— Մա անցնող բժիշկին համար կ'ըսեն թէ զանէ մէկ հոգի ազատած է մահէն։

— Այո անցեալ ամառ գետը ինկած տղայ մը ջուրէն դուրս հանեց։

մասին է) միայն 201ը գործածելի վիճակի մէջ էին։ Ակտիւպինսկի գաւառին մէջ, ուր հունձքը կը կատարուէր արդէն, նախատեսուած տասը նոր մթերանոցներէն միայն երկուքը աւարտած էին։

Այս աշխատանքները ստանձնած մարմինները, որոնք կը գործեն յուսահատեցուցիչ դանդաղութեամբ, իրենք զիրենք յանցաւոր չեն նկատեր։ Ընդհակառակն, կը գանգատին ճարտարարուեստի ձեռնարկներէն, որոնք չեն յանձներ անհրաժեշտ նախանիւթերը, մանաւանդ պէտոն, որ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է, բնականաբար։ Նոյնպէս՝ մեքենագէտներն ու թրաքթորավարները կը մեղադրեն մեքենական ճարտարարուեստը, որ փոխնորդ շատ քիչ կտորներ կը յանձնէ եւ այդ ձեւով արգելք կ'ըլլայ աւրուած մեքենաներու նորոգութեան։ Գարնան սկիզբը, Ղազախստանի մէջ բնակարաններու շինութեան հաստատութիւնները Սվերտլովսկի եւ Չելիապինսկի Սովնարխոզներէն ապսպրած էին 16·000 խորանարդ մեթր պէտոն։ Այս ապսպրանքը Յունիսի կէսին տակաւին չէր յանձնուած («Փրաւտա», 24 Յունիս 1960)։

ԽՈՍՏՈՒՄՆԵՐ

Ուրեմն 1960ի հունձքը շատ գէշ եղած է։ Այսուհանդերձ, կարգ մը մտահոգութիւններ պիտի տայ Կրեմլինի, որովհետեւ մէկ կողմէ պիտի ազդէ անասնաբուծութեան վրայ, որ երեսուն տարիէ ի վեր կը տառապի ինչ որ խորհրդային տնտեսագէտները կը կոչեն «կերային հիմ»ի պակասէն, եւ միւս կողմէ՝ որովհետեւ ան պիտի սահմանափակէ օժանդակութիւնը, զոր Մոսկուա պարտաւոր է կատարել կարգ մը արբանեակ երկիրներու, — ողողումներէ աւերուած Լեհաստանի, եւ երկրագործութեան պարտադիր համայնացումէն ամայացած Արեւելեան Գերմանիոյ։

Վերջապէս, թերեւս անօգուտ չէ ընդգծել, որ հացահատիկի խորհրդային արտադրութիւնը շատ հեռու է 180 միլիոն թոնէն որուն մղադրած էին հասնիլ 1965ին, եօթնամեայ ծրագրով։ Անցեալ տարուան 129 միլիոն թոնը եւ այս տարուան գրեթէ նոյն քանակութիւնը նախատեսուածին միայն երկու երրորդը կը ներկայացնեն։ Ինչ որ կը նշանակէ, թէ այդ ծրագիրը կարելի է իրականացնել, եթէ մինչ այդ արտադրութիւնը յիսուն առ հարիւրով աւելնայ։

Երբ կը մտածենք, թէ հացահատիկի արտադրութեան միջին քանակութիւնը հազիւ հեկտար գլուխ 10 քենթալի կը հասնի (1958ի մրցանիշ հունձքին առթիւ հազիւ 11 քենթալ էր) հետեւաբար այդ նպատակին հասնելու համար պիտի բաւէր այդ թիւը բարձրացնել 15ի, այսինքն՝ արեւմտեան միջին արտադրութեան կէսին։ Բայց ղեկավարները իրենք ալ պատրանքներ չեն սնուցաներ այս մասին։ Ահաւասիկ տասը տարի է, որ 180 միլիոն թոն խոստացած էին 1965ի համար։ 1956–1960 հնգամեայ ծրագիրը, լքուած՝ 1957ի Սեպտեմբերին, այդ քանակութիւնը խոստացած էր 1960ի համար։ Այս նպատակով՝ Սիպերիոյ եւ Ղազախստանի մէջ ձեռնարկեցին երեսուն միլիոն հեկտար խոպան հողերու մշակման։

Խոպան հողերու այս մշակումը արդիւնք չտուաւ, ինչպէս գիտենք։ 1965ին 180 միլիոն թոն հացահատիկ արտադրելու համար, անցեալ Դեկտեմբերէն սկսեալ կը ծրագրեն 5 – 6 միլիոն հեկտար յաւելեալ խոպան հողեր մշակել Արեւելեան Սիպերիոյ մէջ։

Իւրաքանչիւր հեկտար տասը քենթալէն նուազ հացահատիկ արտադրելով՝ Կրեմլինը իրապէս պէտք պիտի ունենա՞ր այս նոր քայլերուն, եթէ խորհրդային երկրագործութիւնը իրապէս «աշխարհի մէջ ամէնէն զարգացածն ու ամէնէն մեքենականացուածն է»։

ԼԻՒՍԻԷՆ ԼՈՐԱ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

ԱՆԻԷՌԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը կազմակերպած էր թէյասեղան մը կիրակի Յունուար ութին, տեղւոյն քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Շրջ. վարչութեան կողմէ Տիկին Կ. Զպուքճեան, հանդէսը բացուած յայտարարելով շնորհաւորեց տեղական մասնաճիւղը որ արդէն իսկ վերակազմուած՝ ձեռնարկած էր սոյն թէյասեղանին, նպատակ ունենալով տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ համախմբել գաղութին հայ տիկիններն ու օրիորդները։

Ընկեր Ց. Հիսայեան խօսք առաւ յանուն Անիէռի մասնաճիւղին, թուեց իրենց շրջանի Կապոյտ Խաչի անցեալ փառաւոր շրջանը եւ վստահութիւն յայտնեց որ այս անգամ նոր թափով մը Խաչուհիները կրկին պիտի լծուին մեղուաջան աշխատանքի, բարձր պահելու համար Անիէռի գաղութին եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին պատիւը։

Հայկական աղեր ունկնդրուեցան գեղարուեստական բաժնի ընթացքին։ Արտասանութիւններ, մեներգներ իրար յաջորդեցին ներկայ տիկիններու, օրիորդներու եւ երիտասարդներու կողմէ։

Ուէնսիի վարժարանի օրիորդներուն երրեակը իր պարերով անգամ մը եւս ի յայտ եկաւ մեծ յաջողութիւն, ծափեր խլելով ներկաներէն։

Խօսք առին նաեւ ընկերներ Ժ. Փալամուտեան եւ Ս. Մանուկեան եւ քաջալերական արտայայտութիւններ ունեցան Խաչուհիներուն մասին, գնահատելով անոնց եռանդուն գործունէութիւնը։ Ուրախալի էր տեսնել, որ տարիէ մը ի վեր կայուն վիճակ մը ունենալէ յետոյ Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը կենդանի էր դեռ ու սկսած ծիլեր արձակել։ Որքան հաճելի էր տեսնել սեղաններու շուրջ հաւաքուած, ծեր ու երիտասարդ այդ մարդոց կոյտին, ճոռուգուն օրիորդներ ու տիկիններ, որոնք կարկանդակներով ու թէյով կը պատուասիրէին հիւրերը, գոհունակութեան ժպիտը իրենց երեսին։ Ինչպէս չի բացականչել, ապրիք Խաչուհիներ։

Այս հաճելի եւ խանդավառ երեկոյթը փակուեցաւ ուշ երեկոյեան։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյն օրը տեղի կ'ունենար նաեւ ուրիշ հանդէս – թէյասպար մը, հայկական Ծնունդի առթիւ, կազմակերպուած՝ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին մէջ։

Բազմաթիւ հայ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ, փութացած էին լեցնել սրահը։ Խաչուհիները գեղեցիկ զարդարանքը ունեցած էին, ի մի հաւաքելու այդ օր հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը։

Գիւֆէն, որուն պատրաստութիւնը կը պարտինք Խաչուհիներուն առատօրէն տրամադրուած էր ներկաներուն, աւանդական անուշ ապուրը բաժնուեցաւ բոլորին, տասր ալ պատրաստութիւնը եւս գործն էր Խաչուհիներուն։

Երիտասարդները չափազանց խանդավառ, պարեցին, երգեցին, զուարճացան, շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, ու մեկնեցան ուշ գիշերին շնորհակալութեան արտայայտութիւններով, փափաքելով մանաւանդ որ Կապ. Խաչը յաճախ կազմակերպէ նման երեկոյթներ։

Ականատես՝ այս խանդավառ մթնոլորտին եւ ձեռք բերուած յաջողութեան, կը թելադրենք Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, որպէսզի յաճախակի կազմակերպէ նման հաւաքոյթներ, որպէսզի երիտասարդ սերունդին առիթ տրուի, կապուած մնալու հայ շրջանակին եւ հայկական օճախին՝ Մշակոյթի Տան։

Նոր սերունդի հայեցի զարգացման եւ դաստիարակութեան գործը, Կապ. Խաչի նպատակներէն մին է եւ ան կրցաւ այս երեկոյթով լաւագոյնս ծառայել իր այդ նպատակին։

Գ. ՊԱՐԹԵՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԷՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այլեւս սովորութիւն մը դարձաւ, ամէն տարի նոյն եղանակին պարահանդէս մը կազմակերպել ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան, որ նուիրական նպատակին համընթաց ունի բարոյական կողմ մըն ալ։

Յունուար ութի իրիկունը, Շարպոնիէի շքեղ սրահները փութացած էին մեր մտաւորականները, ուսեալները եւ երկսեռ ազնիւ երիտասարդութիւնը, Լիոնէն եւ շրջաններէն, պատասխանելով Եկեղեցաշէն յանձնախումբի կոչին։

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, պարահանդէսը անցաւ շատ ջերմիկ եւ հաճելի։

Գեղարուեստի հայկական բաժնի մաս առին — Մարսէյլէն Օր. Սիմոնեան, որ հայկական սիրուն երգերով եւ իր անուշ ձայնով հմայեց ներկաները, որոնք երկար ծափերով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին։ Խոստմնալից երիտասարդ արուեստագիտուհի, Օր. Առլէթ Մարգարեանի հեղաճկուն դասական պարերը գեղարուեստական վայելք մը եղաւ։ Եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբին հրաւէրով, դաշնակահար Գ. Ա. Սիրանոսեան իր նուագով ընկերացաւ անոնց եւ իր արուեստով թանկագին բաժին մը բերաւ հանդէսին յաջողութեան։

Պարահանդէսը նոյն խանդավառութեամբ շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ։ Պատկերասփիւռ գործիքի մը աճուրդը կոկիկ գումար մը ապահովեց։

Հանդէսին պատուոյ նախագահն էր Միլանոյէն Գ. Ե. Հիւսիսեան, որ անակնկալ եւ իր կամքէն անկախ պատճառով մը կը բացակայէր։ Նոյն օրն իսկ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ Գ. Հիւսիսեանէ հինգ հարիւր Ն. Ֆ.ի վճարագիր մը։

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան հրաւէրով Տէր եւ Տիկին Գահաատուրեան օրուան պատուոյ հիւրերն էին եւ իրենց ներկայութեամբ բարոյապէս ու նիւթապէս լայնօրէն քաջալերեցին շինութեան գործը։

Ներկայ էին նաեւ Ազգ. Միութեան ատենապետ Տէր եւ Տիկին Ա. Կիւլպէնկեան, Իսանէն ծանօթ ազգային Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Թօրոսեան եւ զաւակները, Փարիզէն՝ Գ. Ն. Հայթաեան եւ Գ. Օ. Ուզուրլեան։

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան բոլոր անդամները աշխատեցան գոհ ձգելու համար ներկաները։ Անոնց մէկ մասը անդադար ժողովուրդին մէջ կը շրջէր, ծառայութեան ազնիւ ոգիով։ Նոյն ազնուութեամբ եւ անձնուիրութեամբ աշխատեցան ուտարանի խնամքին լուծուած տիկինները։

Ազգային ամենապարզ պարտականութիւն մը կը նկատեմ, շնորհակալութիւն յայտնել Եկեղեցաշէնի ատենապետ Է. Կարպիս Ճնկըրեանի, որ տարիներէ ի վեր կը գործէ, լուռ եւ անվհատ, իր միակ երազն ըլլալով հայ եկեղեցիին մարմին տալ փութով։ Նոյնպէս գանձապետ Գ. Քաջազն Յովհաննէսեան եւ իր ամբողջ ընտանիքի անդամները, որոնք Աստուծոյ տան շինութեան համար կ'օժանդակեն լայնօրէն։ Շնորհակալ ենք բոլոր ազնիւ հայրենակիցներուն, որոնք հակառակ տեղւոյն հեռաւորութեան, եկած էին քաջալերելու, որպէսզի այս նուիրական գործը փութով իրականանայ։ Բոլորն ալ լայնօրէն բացին իրենց քսակները ու տուին սիրով։

Ուրախ ենք յայտնելու թէ ցարդ եկեղեցւոյ շինութեան համար եղած պարահանդէսներէն ամէնէն աւելի հասութաբերը եղած է այս վերջինը։ Զուտ հասոյթ շինութեան ֆոնտին բերելով՝ հին դրամով մէկ միլիոն հարիւր հազար ֆրանք։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Ի՞նչ.— շիկնեց Փառանձեմը։

— Հրամանքդ, իշխանուհի. քեզ։

— Ձե՞ս սխալւում։

— Բնաւ, իշխանուհի։ Ի՞նչպէս կարող եմ։

— Սակայն... — Փառանձեմը կամենում էր ասել ինչ որ, բայց զսպեց իրեն եւ ասաց միայն.— Սպասիր,— եւ դուռը դնելով սկսեց պատրաստուել տարակոյսով։

Ինչո՞ւ է արդեօք արքան հրաւիրում իրեն,— մտածում էր նա։ Պատահել էր, եւ շատ անգամ, հրաւիրել էր հօրը, ինքը հօր հետ մի անգամ եղել էր մօտը, կամ՝ պարզապէս ինքն արքան էր առաջներում եկել իր յարկաբաժինը, սակայն չէր պատահել երբեք, որ հրաւիրէր իրեն... Արդեօք ի՞նչ խնդիր է՝ անհետաձգելի, որ հայրը չկայ՝ հրաւիրում է իրեն...

Բայց կարգ էր. երբ թագաւորը հրաւիրում էր՝ պէտք էր գնալ... մանաւանդ հայրը բացակայ էր՝ պէտք է գնար, թերեւս կայ շատ մի ինչ, մի լուր մօրը վերաբերող... Եւ Փառանձեմը հապշտապ փոխեց վրայի հագուստը ու դուրս եկաւ ջահով լուսաւորուած միջանցքը։

— Գնանք,— ասաց նա սենեկապետ Եղնիկին ու առաջ ընկաւ։

Սենեկապետի աչքերը շողում էին. նա այնպիսի նայուածք ունէր՝ թւում էր երջանիկ է, որ այսօր երկու անգամ տեսաւ Փառանձեմին եւ այժմ քայլում է նրա հետեւից, տեսնում է նրան ոտից գլուխ՝ բարեկազմ ու վեհընթաց։ Իսկ երբ Փառանձեմը իր անշտապ ու հանդիսաւոր քայլերով մտաւ արքայի ընդունարանը՝ Եղնիկը մնաց դուրսը կանգնած. նրա դէմքին երանութեան պէս մի բան կար, միաժամանակ մի զուսպ հետաքրքրութիւն, թէ արդեօք ինչո՞ւ կանչեց արքան Փառանձեմ իշխանուհուն հօր փոխարէն։ Ի՞նչ կար արդեօք...

Մինչ այդ Փառանձեմը, ներս մտնելով տեսաւ թագաւորին սրահի մէջտեղը կանգնած, արքայական թիկնոցը ուսերին եւ գլխիբաց։ Փառանձեմին նկատելով՝ նա եկաւ ընդառաջ։

— Բարի եկար, Փառանձեմ,— եւ թագաւորը թեթեւ խոնարհեց գլուխը։

Փառանձեմը շիկնեց այդ ընդունելութիւնից եւ նոյնպէս գլուխ իջեցրեց։

— Հաճիր նստել, Փառանձեմ,— Արշակը, ձեռը թիկնոցի տակից հանելով, հիւրասէր շարժումով ցոյց տուեց սրահի մետաքսեայ բազմոցը, որի վրայ շարուած էին բեհեզներով կարուած բարձեր։

Եւ երբ Փառանձեմը նստեց՝ սեւ զգեստի փէշերն ուղղելով, Արշակն ինքը տեղաւորուեց նրա դիմաց մի հասարակ եռոտանու վրայ։

— Ներիր ինձ, Փառանձեմ, պատճառած անհանգստութեան համար,— մազմզոտ աջը կրծքին դրաւ Արշակը։ — Ես կամեցայ զրուցել Անդովք իշխանի հետ, բայց քանի բացակայ է նա... կը խօսենք մենք...

Թագաւորի խօսելու եղանակը Փառանձեմին թուաց տարօրինակ, եւ նա գլուխն իջեցրեց ակամայ։

— Շնորհակալ եմ, Փառանձեմ, որ հաճեցիր գալ,— կրկնեց թագաւորը, աւելի քիչ համար կարծես խօսքեր փնտռելով։— Ես ցանկութիւն ունեցայ իշխան Անդովքի հետ խօսել մեր երկրի ապահովութեան մասին... եւ դու եւս, Փառանձեմ, կարող ես օգնել ինձ. ու թերեւս առաւել դու, քան ուրիշ մէկը...

Արքայի խօսքերը տարօրինակ էին. Փառանձեմը յօնքերի տակից դիտեց նրան մի փութանցիկ ամօթխած նայուածքով։

— Ես, արքայ... ի՞նչպէս,— ակամայ դուրս թռաւ Փառանձեմի շուրթերից եւ նա, շփոթութիւնն ու զարմանքը ծածկելու համար, ժպտաց ճիգով։

— Այո, դու ինքդ, Փառանձեմ,— կրկնեց Արշակը։

Փառանձեմը նորից շիկնեց։ Նրա խաժ աչքերը տարակոյսից աւելի ցոլացին, եւ նա լարուեց լսելու, թէ ի՞նչ էր ասելու թագաւորը։ Իսկ Արշակը մի վայրկեան նայեց յատակը ծածկող գորգին, նայեց բազմոցին ու տրորեց ձեռքերը։ Փառանձեմը նորից ակամայ նեղուած զգաց իրեն եւ, նայելով թագաւորի մազոտ ձեռքերին, մտածեց, թէ նա ինչո՞ւ է յապաղում–ասելիքը յայտնելու։

Արշակը զգաց նրա անհանգստութիւնը եւ հարցրեց...

— Յիշո՞ւմ ես, Փառանձեմ, մենք խօսեցինք իմ Աւանը կառուցելու մասին։

Փառանձեմը զարմանքից շուրթերը հպեց աւելի։

— Յիշում եմ, արքայ,— ասաց եւ մտածեց, թէ ինչո՞ւ համար է այդ հարցը։

— Յիշում ես, երբ պարզեցի քեզ, թէ դա լինելու է մեր ապահովութեան բերդը — դու համաձայն եղար եւ ասացիր խօսքեր, որ յուզեցին ինձ։

Փառանձեմը լսում էր եւ կռահել չէր կարողանում, թէ ինչո՞ւ համար է յիշում այդ թագաւորը եւ ի՞նչ նպատակով։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ոմն, Մինիւ յիսուն Ն. Ֆ., Վիէնէն Տիկին Եղիսաբէթ Այանեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Գօղոս Խօջախեղեանէ տասը Ն. Ֆ., Տիկին Մարիամ Այանեանի, ծնեալ Խանդամայեանի— (Ս. Շամոն) մահուան առթիւ։

×

Նախկին գումար	13·467,20
Տէր եւ Տիկին Արթինեան (Լէ Մարթիկ) Ն. Ֆ.	10,—
Փրոֆ. Մանասէ Սեւակէ (20 տոլար)	99,—
Կայծակ Գօյանեան (50 մարք)	59,—
Սրապիոն Գօղոսեան (50 մարք)	59,—
Սերժ Թորոսեանէ	100,—
Տիկ. Արաքսի Վ. Ֆիրանեանէ	10,—
Տիկ. Անարիկեանէ	10,—
Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճ.	30,—
Մուշեղ Եզնիկեան	10,—
Ոմն Փարիզէն	60,—
Գրիգոր Աղամեանէ	100,—
Յովհ. Գատուրեան	100,—
Յակոբ Խաչատուրեան	100,—
Արաքսի Գազանճեան	20,—
Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասն.	500,—
Ալժերիոյ հայրենակիցներէն (ցանկը հրատարակուած)	1550,—
Ընդհ. գումար՝	16·224·20

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Վերսայլէն Գ. Հրանտ Գալեան իր ամուսնութեան առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 30 Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին, 30 Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչի օդափոխութեան կայանին եւ քսանական Ն. Ֆ. Կապ. Խաչին (օդափոխութեան կայան), Աղքատախնամին, Որբերու Օգն. Մարմնին եւ Գալաքեան Սրբազանի չիբիմին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ
ԲՈԼՈՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրացը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստացիներուն, ուր որ ալ ըլլան եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին, որ ներկայանան եւ մեծամասնութեամբ քուէարկեն նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Կիրակի 22 Յունուար, ժամը 15ին ԻՍԻՒ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ։

Այս Միութիւնը որ կը կրէ մեր մեծ ազգային հերոս ՄՈՒՐԱՏի անունը եւ այդ անունը անմահացնելու համար կազմակերպուած է, բոլոր Սեբաստացիներու սրտին կը խօսի։

Անհրաժեշտ պէտք է ամէն Սեբաստացի այդ օրը գայ եւ իր պարտականութիւնը կատարէ նոր վարչութիւն մը ընտրելով։

Մեր պարտականութիւնը եւ յարգանքը կատարած պիտի ըլլանք Մխիթար Աբբայի, Վարուժանի եւ հերոս Մուրատի հանդէպ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի աշակերտութեան։ Ղեկավարութեամբ դպրոցին ուսուցիչ Գ. Թրագօշի։

22 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երամախօսութիւններ եւ այլ հաճոյալի անակնկալներ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։ Մուտքը ազատ է։

1961 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1 ԷՆ

Յառաջի բաժանորդագրութեան նոր պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան բաժնեգին՝	Ն. Ֆ.	50
Վեցամսեայ	Ն. Ֆ.	27
Եռամսեայ	Ն. Ֆ.	15
Հատը՝	Ն. Ֆ.	0,25

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան	12 տոլար	Ն. Ֆ.	60
Վեցամսեայ	7 տոլար	Ն. Ֆ.	35

Շնորհակալութիւն մեր բոլոր այն բաժանորդներուն, որոնք իրենց կանոնաւոր եւ կանխիկ վճարումներով կ'ապահովեն թերթին կանոնաւոր հրատարակութիւնը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի փարչութեան կողմէ։
Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի։

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն։

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Քեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան, Գ. Ս. Պէչկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մուքաֆեան, Գ. Գ. Թիւթէլեան, Գ. Սիսակ, եւայլն)։

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Արենոյշները։

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Թաւիտ Գարոյր։,

Դաշնակահար՝ Աբիկ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը այս Զօրեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաֆէ Քառէի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ ճարտարագէտ ՎԱԶԳԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ։ Նիւթն է՝ «Գիտական խիստ այժմէական հարցեր»։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Թիւ Տիւնուառի սրահը,

STUDIO CREQUI, 24, RUE DUNCIA

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մանուկներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր մը, հայկական պարեր եւ թիթեռնիկներու երգախառն պարը։

Պիտի երգէ Օր. Անժէլ Կարապետեան Լիոնի երաժշտանոցէն։

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն։

Մուտքը ազատ է։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած տարեկան թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 26ին
կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Զօրեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 9ին, Ազգ. Տան մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ։

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ԳՈՒՏԱՔԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի ընկերները, ընկերուհիները եւ համակիրները։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ներքնասենեակը։ Ջեկուցում պատգամաւորի։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորի։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Գարահանդէսի պատրաստութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՆՈՒԷՐ

Ս. Ծնունդի տօնին առթիւ Գ. Ս. Մարգարեան (Փարիզ) քսան քիլօ ալիւր կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան առնուազն ժամը 19·30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ORCHESTRE SYMPHONIQUE
DES CONCERTS CHOUTEAU

(60 musiciens)

1961. եղանակի առաջին նուագահանդէսը

Ղեկավարութեամբ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, 30 Յունուար, ժամը 21ին,

SALLE GAVEAU

Մասնակցութեամբ անուանի դաշնակահար

PIERRE ROUÈCHE

Յայտագրին մէջ դասական եւ հայկական երաժշտութիւն

Մուտք 2·50էն 12 Ն. Ֆ.

Տոմսերու համար դիմել գրատուն Հ. Թիւլուեանի կամ Ա. Գարբեւեանի,

14, Rue Petit Tél. : BOT. 99-22

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

JEUDI 19 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9006 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4807

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՕՏ Է ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ, ՔԵՆԹԸՐՊԸՐԻԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ, ԱՄԵՐԻԿԱ ԱՅՍ ՏԱՐԻ 80 ՄԻԼԻԱՌ ՊԻՏԻ ԾԱԽՍԷ, ՌՈՒՍԻԱ ՄԻՋՄՈԼՈՐԱԿԱՅԻՆ ՆՈՐ ԱՐԲԱՆԵԱԿ ՄԸ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ՎՐԱՅ Է

ՖՐԱՆՍԱ

Ազգային հանրաքուէի գրական արդիւնքէն քաջալերուած, կառավարութեան գլխաւոր գործունէութիւնը դարձած է՝ ալժերական կացութեան լուծումը իրագործել ամէնէն արագ եւ խաղաղ միջոցներով։ «Ա. Հ. Ա. Կ.»ի (Ալժերական Հանրապետութեան Առժամեայ Կառավարութիւն) յայտնած տրամադրութիւնը թէ պատրաստ է բանակցելու որոշ պայմաններու տակ, լաւատեսութիւն ներշնչած է քաղաքական պատասխանատու շրջանակներէն մինչեւ սակարան։

Հանդարտած եւ մեծ չափով բարելաւ վիճակի հասած է ներքին կացութիւնը, ինչպէս եւ ալժերաբնակ Ֆրանսացիներու վերաբերումը՝ մայր հայրենիքի օրինաւոր իշխանութեանց հանդէպ։

Ազգային պաշտպանութեան յանձնախումբը՝ մէկ շաբթուան մէջ երկրորդ նիստը գումարեց Զօր. տը Կոլի նախագահութեամբ։ Այս նիստերուն առընչութեամբ, Հանրապետութեան Նախագահը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ալժերիոյ ընդհանուր պատուիրակին հետ։

Ալժերիոյ գործերու ազգային յանձնախումբը՝ իր կարգին ժողով գումարած է երէկ, քննելու համար Ալժերիոյ վարչական վերակազմութեան համար պատրաստուած օրէնքներու նախագիծը։

Երկու յանձնախումբերու որոշումները, անոնց պատրաստած օրինագիծերը քննելու եւ ի հարկին օր չանցուցած գործադրել տալու համար, Նախարարաց խորհուրդը անմիջական նիստ պիտի գումարէ։ Ասոր ընթացքին, աւելի քան հաւանական է որ նախարարները կարծիքի հառուն փոխանակութիւն մը կատարեն այն յայտարարութեան մասին, որ «Ա. Հ. Ա. Կ.» ըրաւ անցեալ Երկուշաբթի Թունուզի մէջ եւ որով բացարձակ կերպով չի մերժեր բանակցութեան մը մօտաւոր կարելիութիւնները։

Ըստ կարգ մը պաշտօնական կարծիքներու, խաղաղութիւնը որոշ դէպքերու եւ դիրքերու հասունութեան՝ խաղաղութիւնը կրնայ կարծուածէն շատ աւելի շուտ տիրել Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ, կենսական շահերով զիրար լրացնող միջերկրականի դէմ յանդիման երկու ափերուն վրայ։

×

« Պատնէշներու դատավարութիւնը » կատարեց իր 32րդ նիստը, վկայութեան կանչելով եւ ունկնդրելով դէպքերու ականատես եւ մասամբ պատասխանատու Զօր. Քոսթ։ Տարի մը առաջ Ալժերիոյ մէջ կատարուած եղբայրասպան կռիւներու եւ ցուցարարութեանց օրերուն, Զօր. Քոսթ հրամանատարն էր հիւսիսային Ալժերիոյ, որու ենթակայ էր Ալժէ - Սահել քաղաքներու շրջանը։

×

Անցեալ տարուան եկամուտներու եւ ծախսերու տուրքի յայտարարութեանց համար, ելմտական նախարարութիւնը պատրաստած է պարզուած հարցարան մը, որու շարադրութիւնը զերծ է անցեալի խրթին սեմանակներէն։ Այս ամսու վերջը նոր հարցարանը ժողովուրդի տրամադրութեան պիտի դրուի, տուրքերու կեդրոնական եւ թաղային գրասենեակներուն մէջ։

×

Այս տարի վիպասանի մը վերապահուած եւ դրամական յատկացումով 4000 Ն. Ֆ.՝ Փարիզ քաղաքի գրական մեծ մրցանակը շահեցաւ Պլէզ Սանտրար։ Զուիցերիա ծնած 1887ին, մրցանակաւոր գրագէտը շրջած ու ապրած է աշխարհի բոլոր երկիրները, քսան տարեկան հասակին երթալով մինչեւ իսկ Չինաստան եւ Հայաստան՝ ուր իր ապրուստը ճարած է փողոցի շրջուն վաճառորդի արհեստով։

ԱՆԳԼԻԱ

Լամպէթ Փալասի բանբեր մը հանրութեան հաղորդեց թէ Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը՝ Տոքթ. Ֆիշըր իր հոգեւորական պետի պաշտօնէն պիտի հրաժարի Մայիս 31ին։ Իր յաջորդը դեռ չէ նշանակուած։

Անկլիքան Եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսապետ Տոքթ. Ֆիշըր 73 տարեկան է եւ իր բարձրագոյն պաշտօնին կոչուած էր 1945ին։

Վարչապետ Մաքմիլըն պաշտօնապէս հաստատեց լուրը հետեւեալ հաղորդագրութեամբ.— «Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը իր հրաժարականը ներկայացուց Թագուհիին, զոր ընդունեցաւ խոր ցաւով»։

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակները կը մերժեն առ այժմ որեւէ կապ մը գտնել այս անակնկալ հրաժարականին եւ Տոքթ. Ֆիշըրի՝ վերջերս նոյնքան անակնկալ կերպով Պապին ըրած այցելութեան միջեւ։ Կ՚ըսուի սակայն թէ իրական պատճառները շուտով պիտի յայտնուին, հակառակ անոր որ եկեղեցին ու եկեղեցականները, պաշտօն ունին որոշ գաղտնիքներ ալ թաղելու։

×

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Նախագահ Այզընհաուըր իր 192րդ. եւ վերջին մամուլի ասուլիսը տուաւ երէկ։ Սպիտակ Տունը իր յաջորդին յանձնելով, մայրաքաղաքէն պիտի մեկնի յառաջիկայ հինգշաբթի։

Երկու օր առաջ, իր նախագահական վերջին մեծ եւ պատասխանատու ձեռնարկը եղաւ՝ 1961 - 62 վարչական տարեշրջանի պետական պիւտճէին շարադրութիւնը։ Միացեալ Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ ութսուն միլիառ տոլարի տարեկան նախահաշիւ մը կը ներկայացուի, գոհացում տալու համար Ամերիկայի ներքին եւ միջազգային դրամական պահանջներուն։

×

Ամերիկայի եւ Քուպայի դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումին հետեւանքով եւ ցնոր տնօրինութիւն, Քուպա երթալու համար Ամերիկացիները պէտք է այսուհետեւ ունենան անցագիր եւ յատուկ արտօնութիւն։ Անհրաժեշտ արտօնութիւնը նախընտրաբար պիտի տրուի լրագրողներու եւ առեւտրական պատճառով ճամբորդողներուն։

×

Ընտրեալ Նախագահ Քենետի, Միացեալ Նահանգներու հիւլէական յանձնախումբի նախագահութեան կոչեց 1959ի Նոպէլեան մրցանակաւոր՝ քիմիագէտ Տոքթ. Կլին Թ. Սիպորկ։

×

Ըստ ամերիկեան Նաւատորմի Խաղաղականի մէջ կատարած հետազօտութեան արդիւնքներուն եւ քանի մը օրէ ի վեր այդ շրջանին մէջ գտնուող երեք Խորհրդային նաւերու երեւոյթին, որոնք անցեալին ալ խորհրդային հրթիռներու արձակումին առիթով եկած էին այդ կողմերը, կը կարծուի թէ միջմոլորակային նոր արբանեակ մը արձակելու փորձ պիտի կատարէ Խորհրդ. Միութիւնը, ըստ կարելոյն եւ ըստ իր սովորութեան՝ հիւլէական զօրութեան ցոյց մը կատարելու համար, Նախագահ Քենետիի Սպիտակ Տուն մտնելու նախօրեակին։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄԲԻՈՆ ՍՊԱՀԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Թեհրանի Ալիքի մէջ կը կարդանք (22 Դեկտ.) .—

« Լուսաւորութեան Նախարարութեան հաւաստի աղբիւրներէն տեղեկացանք, որ Շահն Շահը, որ միշտ իր արքայական յատուկ ուշադրութիւնն ու հովանաւորութիւնն է շնորհած Հայութեան, ի կատար ածելու համար իր վաղեմի իղձը, հրահանգեր է Լուսաւորութեան Նախարարութեան, որ հայ ժողովրդի պատմական կեդրոն Նոր - Ջուղայի կից Սպահանի համալսարանի գրականութեան ֆաքիւլթէի մէջ հիմնուի հայ լեզուի եւ գրականութեան ճիւղ, որ լիսանսի արժէք պիտի ունենայ եւ այդ ճիւղի ընթացաւարտները պիտի օգտուին լիսանսիէներու նկատմամբ սահմանուած օրէնքին բոլոր իրաւասութիւններէն»։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Քալիֆորնիոյ համալսարանին մէջ հայերէնի դասընթացք մը հաստատուած է։ Կը դասախօսեն Տոքթ. Լուիզ Նալպանդեան եւ Ջաւէն Սիւրմէլեան։ Մօտ ութսուն հայ ուսանողներ կը գտնուին այս համալսարանին մէջ, Լոս Անճելըս։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆ. — Ազգային պատմական գանձի կարեւոր մէկ մասը որ Բ. Աշխարհամարտի օրերուն փոխադրուած ու պահ դրուած էր Գանատայի մայրաքաղաքը, տարիներու բուռն վէճերէ եւ բանակցութենէ ետք երկու պետութիւններուն միջեւ՝ ծովու ճամբով Լեհաստան հասաւ երկու օր առաջ եւ անմիջապէս փոխադրուեցաւ Վարշաւա։

ՎԱ·ՄԿԱՍՏԱՆ — Մինչեւ այսօր գաւառի մէջ կատարուած երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքով, Սեյլոնի կուսակցութիւնը (ազգայնական)՝ որու պետըն է նախկին վարչապետ Էիպալ, շահած է 14 աթոռ։ Սարտոմ կուսակցութիւնը (ժողովրդական)՝ որու պետն է Թագաւորին անձնական բարեկամ Եահեա Ատըլ, շահած է ութ աթոռ։ Ծարդ ընտրուած անկախներու թիւը 2 է։

ՔՈՆԿՕ — Երկու ֆրանսացի լրագրողներ վտարուած են Լուլուապայի ի նպաստ գործելու ամբաստանութեամբ։ Լէոփոլտվիլի մէջ ոստիկանական խիստ հարցաքննութեան եւ ծեծի ենթարկուելէ ետք, ուժասպառ եւ արիւնլուայ հասած են Պրազավիլ։

ՓԱՐԻԶԻ երկու գլխաւոր օդակայանները՝ Օռլի եւ Պուրժէ հասած եւ անկէ մեկնած են շուրջ 3.5 միլիոն ճամբորդներ։ 40 ազգերու օդային ընկերութիւններ օգտագործած են Փարիզի կայանները։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շոգեկառքերու, հանրակառքերու եւ Փարիզի ներքնուղիներու վրայ կէս գինով պիտի ճամբորդեն տնտեսապէս չքաւոր թոշակ ունեցողները, ուսանողները եւ դպրոցական աշակերտները՝ յառաջիկայ Փետրուար 20էն սկսեալ։

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան հարաւային շրջանի մէջ կատարուած հիւլէական աշխատանքները շատ յառաջացած են եւ «երբ ուզենք կրնանք ատոմական հիւլէական ռումբ մը պայթեցնել» կը յայտարարէ արաբ գիտնական մը՝ Դամասկոսի Էլ Այամ օրաթերթին։

ՊԵԼԺԻՈՅ կոփամարտի թեթեւ ծանրութեան նախկին ախոյեան՝ Ժ. Վոլսոմ, 32 տարեկան, մեռաւ առջի օր։ Երկու օր առաջ վիրաւորուած էր, գլուխէն, գործադուլի ցոյցերու ընթացքին, Լիէժի մօտերը։

ԱՄԱՏՈՒՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Կիրակի առաւօտ՝ նախ քան պատարագի մատուցումը, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Ամատունի Եպիսկոպոսի թեմական գահակալութեան պաշտօնական հանդիսութիւնը, որուն անձամբ կը նախագահէր, Փարիզի քահանայապետական նուիրակը՝ Գերպ. Փաօլօ Պերթոլի։

Նորահաստատ հայ կաթոլիկէ ազատ թեմին իրաւասութիւնները եւ գործունէութեան տարողութիւնը սահմանող պապական յատուկ կոնդակին լատիներէն բնագրին, Ֆրանսերէն եւ հայերէն թարգմանութեանց ընթերցումէն ետք, խօսք առաւ Գերպ. Պերթոլի։

Նուիրակը նախ շնորհաւորեց Թեմակալ Եպիսկոպոսը իր խոհուն հոգեւորականի եւ հեռատես Առաջնորդի դիւանագէտ գործունէութեան համար, մաղթելով կատարեալ յաջողութիւն իր ծանր եւ հետզհետէ աւելի պատասխանատու առաքելութեան համար։ Ներկայ հայ հաւատացեալներուն դառնալով, համոզումի անկեղծ շեշտով աւելցուց .—

« Պոլիս եւ Լիբանան պաշտօնավարած տարիներուս, բախտաւոր առիթն ունեցայ մօտէն ծանօթանալու հերոս եւ մարտիրոս հայ ժողովուրդին։ Տեսայ եւ գնահատեցի Հայոց անհատական եւ ընտանեկան մաքուր բարքերը, մարդկային եւ քրիստոնէական առաքինութիւնները։ Իր պատուոր եւ վաւերական աւանդութիւններուն հաւատարիմ ժողովուրդի մը ծառայել իբր հոգեւոր առաջնորդ, թանկագին առաքելութիւն մըն է որուն կ՚արժէ նուիրուիլ ամենայն անձնուիրութեամբ։ Նման հաւատացեալ ժողովուրդի մը ծառայող անբասիր եկեղեցականը, արժանի է մեծ պատուի մարդոց առջեւ՝ մեծագոյն վարձատրութեանց Աստուծոյ մօտ»։

Գերպ. Ամատունի իրեն յատուկ ներշնչեալ եւ արժանընտիր հայ հոգեւորականի խօսքով, շնորհակալութիւն յայտնեց քահանայապետական նուիրակին՝ իր անձին եւ հայ հաւատացեալներուն ուղղած զգայուն խօսքերուն համար։

Յետ պատարագի, օրուան հանդիսութեան եւ իր անուան տօնին՝ Ս. Կարապետի առիթով, Գերպ. Ամատունի ճաշի հրաւիրած էր Լը Փէքի ընծայարանին մէջ, իրեն անմիջական գործակից ժողովրդապետները, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի մեծաւոր եւ տեսուչ հայրերը, Ս. Խաչ Ընկերակցութեան վարչականի պատասխանատու անդամները, իր գործին միշտ պատրաստակամութեամբ աջակցող եւ իրեն անուանակից աշխարհականներ, իր եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան հանդիսաւոր պատարագին Ֆրանսերէն մեկնաբանը՝ արեւելագէտ հայր Մերսիէ, Փարիզի պապական նուիրակութեան աւագ քարտուղարը եւ « Յառաջ »ի տնօրէնութիւնը։

Մտերիմ սեղանին շուրջ, բոլոր ներկաներուն կողմէ ջերմ մաղթանքներ կատարեցին Ս. Խաչ Ընկերակցութեան փոխնախագահ Ճարտարագէտ Ա. Արթունեան եւ փաստաբան Յովիկ Եղիազարեան։

Ի յարգանս օտար հիւրերուն նախ ֆրանսերէն եւ ապա հայերէն՝ Գերպ. Ամատունի շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն ուղղուած բարեմաղթութեանց համար, Ս. Կարապետի պահպանութիւնը հայցեց իրեն անուանակիցներուն եւ բոլոր հայրենակիցներուն վրայ։ Խօսքն ու հաւաքոյթը փակեց՝ հպարտութեամբ խոստովանելով առաջին հիւրերուն, թէ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծառան՝ հայ ժողովուրդին ամբողջական ծառայութեամբ մը միայն կրնայ հասնիլ իր հոգեւորականի եւ մարդու կոչումին կատարեալ լրումին։

ԿԱՄ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հարուըրտի համալսարանին նախագահ Նէյթըն Մ. Բիւսէյ, իր խօսքը ուղղելով Մանուկ Երնկի համազգային խումբի վեցերորդ տարեժողովին եւ ժողովականներուն, յայտարարեր է.—

« Ձեր գործունէութիւնը Հարուըրտի մէջ հայկական ուսումներու համար՝ ոչ միայն ուշադրութիւն պիտի հրաւիրէ հին ու մեծ ժողովուրդի մը վրայ, այլեւ աւելի լայն գնահատանքի առարկայ պիտի դարձնէ Հայոց կողմէ աշխարհի քաղաքակրթութեան ընծայուած նպաստը » :

Արդեօք Պ. Նախագահը բսել կ'ուզէ, որ մինչեւ այս քանի մը խեղճուկրակ մարդոց կազմակերպութիւնը՝ «ուշադրութիւն հրաւիրուած » չէ՞ր Հայոց վրայ։ Կամ կը կարծէ, թէ մեր մշակոյթը, քաղաքակրթութիւնը, լեզուն, պատմութիւնը Երնկի արբանեակնեքո՞ւն եւ Հարուըրտի համալսարանի՞ն կը սպասէր՝ իր վրայ կեդրոնացնելու համար օտարներու ուշադրութիւնն ու համակրանքը :

Երնկ եւ համալսարանի նախագահը գիտե՞ն, որ, իրենցմէ շատ առաջ, նոյնիսկ Թուրքերը ուշադրութեան առարկայ դարձուցած են հայագիտութիւնը՝ Հայոց պատմիչները թարգմանելով կամ թարգմանել տալով Թուրքերէնի :

Հարուըրտի Պ. նախագահին այն հաստատումը, թէ լայնօրէն պիտի գնահատուի Հայոց բերած նպաստը քաղաքակրթութեան, շնորհիւ Երնկի եւ իր արբանեակներուն գործունէութեան, պարզապէս հեգնանք է։ Զորս հազար տարուան մշակոյթ եւ պատմութիւն ունեցող հայ ժողովուրդին ոչ իսկ նշխար մը ցուցադրած է Հարուըրտ։Դժբախտ և ուղեկորոյս հայերէն գրչագիր մը միայն կրցեր է ունենալ, այն ալ հայ պատուելիի մը կողմէ նուիրուած :

Տարիներով գործեր է այս համալսարանը՝ անթիւ հայ ուսանողներ ալ ունենալով, սակայն օր մը օրանց ձեռքը գրպանը չէ տարեր. քանի մը հայերէն գիրքեր գնելու իր բազմալեզու մատենադարանին համար։ Օր մը օրանց չէ մտածեր հայագիտութիւնը գոնէ հեռուէն յիշեցնող բան մը աւելցնել ասորական, բաբելական եւ նման գիտութիւններու շարքին վրայ : Եւ հիմա յանկարծ ելեր «ուշադրութեան» եւ «գնահատանք»ի խօսքեր կ'ընէ, իբր թէ հայագիտութիւնը խոպան անդաստան մը եղած ըլլար :

Իբրեւ որ չորս հարիւր հազարները զարմանալի կերպով մարդը քրիստոնեայ կը դարձնեն ...

Կ'իմանամ, որ Երնկ եւ իր արբանեակները որոշեր են, Հարուըրտը «օժտել» նաեւ չորս հարիւր հազար տոլարով եւ « հայագիտական աթոռ»ով, իրենց ուշադրութիւնը դարձնել Քալիֆորնիոյ համալսարանին, իրենց չունեցած շնորհները անոր վրայ ալ տարածել փորձելով :

Սակայն հոն կայ հայագիտական ամպիոն, կայ նաեւ հայագիտութեան մասին գիտակցութիւն, կան գիտակից հայ օժանդակ մարմիններ ու մարդիկ, որոնք թոյլ պիտի չտան, որ հայագիտութեան անունով աճպարարութիւններ կատարուին։ Երնկեանները եւ նորայայտ ջոջերը, որոնք համալսարան կրնան մանել եւ ելք գտնել, այլեւս չեն կրնար մեծամտանալ եւ իրենց անձը ցուցադրել :

Քալիֆորնիոյ համալսարանին նախագահը պատշաճօրէն գրեր է Երնկի. «Մենք հայկական ուսումները կը նկատենք ամբողջական մասը մեր ծրագրին»։ Անիկա ի յայտ կը բերէ գիտակցութիւնը եւ ուշիմութիւնը հաստատութեան տնօրէնին : Հոս ճռռաբանութիւն չկայ։ Չկայ նաեւ չորս հարիւր հազար տոլար, այլ կայ լոկ եռանդ, նուիրում, անկեղծութիւն եւ հազիւ քանի հազար տոլար։ Հոս կայ երկու տարուան մէջ իրագործուած նպատակ։ Կայ գործ, աշխատանք, շօշափելի իրականութիւն, որոնք ըմբռնելի չեն Երնկի, իր արբանեակներուն, Բարեգործականի եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան համար։ Պէտք չկայ չորս հարիւր հազար տոլարի եւ վեց տարուան սպասումներու, համալսարանի մը մէջ հայագիտութեան աթոռ հաստատելու համար :

Քալիֆորնիոյ մէջ խումբ մը նուիրեալ եւ հաւանաբար անկոչ ուսանողներ, նուիրումով աւելի հարուստ, քան նիւթական միջոցներով, շատ աւելի հպարտ իրենց Հայութեամբ եւ հայագիտութեան արժէքով, քան Երնկ եւ իր արբանեակները, քաջալերութեամբ համալսարանի տնօրէնութեան եւ նիւթական նպաստովը մեծասիրտ Հայու մը՝ Ալեք Փիլիպպոսի եւ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան, գլուխ կը հանեն հրանալի գործը, որուն ձեռնարկած էին կարճ ատեն մը առաջ։

Մինչ անդին, իբր թէ մշակութասէր խումբ մը Հայեր, որոնց նուիրումին ու զոհաբերութեան աստիճանը խնդրական է հայագիտութեան հանդէպ, վեց երկար տարիներու տառապագին երկունքէն ետք, մուկ մը անգամ չկրցան ծնիլ :

Ցաւալի է. չկայ մշակութային միջազգային հիմնարկութիւն մը, որ պատուանշաններ բաժնէ դրամահաւաք եւ միայն դրամահաւաք հայագէտներուն :

Բարեգործականը 15.000 տոլար կը նուիրէ հայագիտական աթոռի մը, որ գոյութիւն չունի, իսկ արդէն գոյութիւն ունեցող հայագիտական ամպիոնին համար սէնթ մը իսկ զլացած է տալ:

Կրնայ ըսուիլ, որ Պըրքլէյի հայագիտական աթոռը դաշնակցական կամ անթիլիասական աթոռ մըն է։ Անիկա, բնականաբար, նորութիւն մը պիտի ըլլայ.ամերիկեան համալսարանի համար :

Կիւլպէնկեան Հիմնարկութի՞ւնը ... Բայց ո՞վ ըսաւ, որ անիկա հայկական մտահոգութիւններ ունեցող հաստատութիւն մըն է։ Հայու անունը գրաւական մը չէ տար։ Ի՞նչ է մինչեւ հիմա ըրուածը. փշրանքներ միայն, որոնք ի ձայն փողոյ եւ թմբկի կը յայտարարուին համայն աշխարհին։ Խ. Հայաստանի մէջ հայագիտութեան համար Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նուիրած գումարը մատենախի հատիկ մը իսկ չէ :

Է՜հ, չարժեր երկարել ...

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԱՍՈՒԱՆԻ ՋՐԱՄԲԱՐԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԵՀԵԱՆՆԵՐԸ

Ասուանի մեծ ջրամբարը՝ հինգ հարիւր քիլոմեթր երկայնքով եւ տեղ տեղ 25 քիլոմեթր լայնքով արուեստական լայնատարած լիճ մը պիտի ստեղծէ։ Նեղոսի հեղեղատած Նուպիոյ խաղաղ եւ անապատային բարձրաւանդակին մէջ ջուրը պիտի բարձրանայ 62 մեթր՝ ջրամոյնը՝ը — նելով պատմական գետը եզերող ղարաւոր վայրերը։ Հազարամեայ զարափին հետ, պիտի անյայտանան նաեւ անգնահատելի հնագիտական հարստութիւններ՝ յուշարձաններ, մեհեաններ եւ հնագէտներու կողմէ դեռ չհետախուզուած լայն շրջաններ, որոնց մէջ ստոյգ է թէ կան հարիւրաւոր նախապատմական վայրեր :

Որպէսզի բոլոր այս գանձերը փրկուին ու չկորսուին եւ անոնց պահպանումը ապահովուի Իւնեսքօ միջազգային կոչ մը ըրաւ, 1960 Մարտ ութին : Այժմ, կարելի է ամփոփել այդ ուղղութեամբ արդէն կատարուածը եւ ինչ որ պէտք է դեռ գործադրել :

Ֆրանսական օդանաւորդութիւնը նկարած է Նեղոսի հովիտը եւ հաւաքած նըկարաչափական կարեւոր տուեալներ։ Իսկ բազմաթիւ կառավարութիւններ եւ հիմնարկութիւններ ղրկած են հնախոյզներ, պեղելու համար ջրամոյն ըլլալիք վայրերը :

Երեք մեհեաններ՝ Տեպոտ, Թաֆեհ եւ Քերթասի արդէն իսկ քակուած եւ փոխադրուած են Ասուանի Փիղերու կղզին։ 24 ուրիշներ նոյն ձեւով պիտի փրկուին : Սակայն, Ֆիլէի կղզիին մեհեանը եւ Ապու Սիմպելի Սփէոսները անկարելի է փոխադրել եւ պէտք է տեղւոյն վրայ պահպանուին։ Ֆիլէի պահպանումին համար, Հոլանտա դասական միջոց մը առաջարկեց.— Կղզիին շուրջ ստեղծել Նեղոսի մակարդակէն ցած լիճ մը՝ երեք ջրամբարներու շինութեամբ :

Գետին ձախ ափին, վարդագոյն քարաժայռի մը ստորոտին եւ ուղղակի ժայռին մէջ փորուած Ապու Սիմպելի երկու մեհեաններուն պահպանութիւնը աւելի դըժուար է։ Աւազի, ջուրի, լոյսի եւ լռութեան դաշտ մը կը տարածուի քսան մ. բարձր չորս վիթխարի արձաններուն առջեւ, որոնք երեսուն դարէ ի վեր կը հսկեն ամէնէն մեծ մեհեաններէն մէկուն մուտքին։ Զի բաւեր պահպանել յուշարձանները, պէտք է նաեւ պահպանուի բընավայրին ներդաշնակութիւնը :

Այս առընչութեամբ երկու ծրագիրներ ներկայացուած են :

Ապու Սիմպելի պահպանութեան համար Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան կողմէ գործի հրաւիրուած Ֆրանսական ընկերութիւն մը, իբր լաւագոյն լուծում կ'առաջարկէ 70 մեթր բարձր ամբարտակով մը շրջապատել պահպանելիք վայրը։ Անոր ներսի երեսը ծածկուած պիտի ըլլայ շրջականերէն բերուած ժայռերու կտորներով։ Այսպէսով մեհեաններու ստորոտը ծփացող արուեստական լիճը, սահմանափակ չափով եւ ձեւով մը պիտի պատկերացնէ վայրին այժմու տեսքը։

Այս ամբարտակը, որու կառուցումը քսան միլիոն խ. մ. շինանիւթ պիտի պահանջէ, կարելի պիտի ըլլայ շինել վեց տարիէն :

Միւս կողմէ՝, իտալական կառավարութիւնը յանդուգն եւ զարմանալի ծրագիր մը ներկայացուցած է։ Գլխաւել՝ իր ստորոտին յուշարձան պարփակող ժայռը. կտրել մեհեաններուն շուրջը եւ անկը գտնուող ժայռը եւ մի առ մի անջատել յուշարձանները. բաժնուած երկու զանգուածները պարապարել երկաթագէն ամուր կրադիւսի պատերով եւ ջրաբաշխական դրութեամբ բանող մօտ երեք հարիւր բեռնաբարձ մեքենաներով մեհեանները իրենց ամբողջութեամբ բարձրացնել մինչեւ շինուելիք արուեստական լիճին մակարդակը։ Միեւնոյն գործողութեան ընթացքին եւ անոր համընթաց, առեղծուած պարապութեան մէջ թափել կրաղիւսէ մեծղի հիմեր, անոնց վրայ իջեցնելու եւ վերջապէս հաստատելու համար փրկուած յուշարձանները :

Այնուհետեւ կը մնայ քանդել մեհեանները պատող կրաղիւսի մասերը եւ վերակազմել բլուրին ներկայ ընդհանուր տեսքին ու ձեւը։ Այսպէսով, կոթողային ամբողջութիւնը վերակազմուած պիտի ըլլայ կարելի ներդաշնակութեամբ, իր նոր բընական վայրին մէջ :

Այս ծրագիրը երեւակայական գիտութեան ծնունդ պիտի թուի, եթէ մտաբերենք Ռամսէս Բ. մեհեանին եւ զայն պահպանելու համար շինուելիք կրաղիւսէ պատեանին ծանրութիւնը՝ մօտաւորապէս երեք հարիւր հազար թոն, զոր պէտք պիտի ըլլայ բարձրացնել 62 մեթր։ Այսուհանդերձ, արդի միջոցներով կատարելապէս կարելի է՝ կ'ըսեն ու կը հաստատեն ծրագիրը քննող փորձառու մասնագէտներ :

Աշխատանքները պիտի տեւեն հինգ ու կէս տարի, միայն մեհեաններու բարձրացումը՝ լման երկու տարի :

Եթէ բարոյապէս ողջ աշխարհ կը փափաքի որ պահպանուին անցեալէն մեզ աւանդ մնացած այս յուշարձանները, կողմէ գլխու պտոյտ կը պատճառեն ծախսուելիք գումարները։ 24 մեհեաններու տեղափոխութեան համար պիտի ծախսուին 9.500.000 տոլար, Ֆիլէի աւազանիներ... բարտակներուն համար 5.500.000

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Գ.

Ժամ մը առաջ իր սովորական պտոյտին ելած էր ծովուն վրայ։ Սահակը մակոյկը բերած էր ու իր հանըմը կը պտըտցնէր ծովուն կապոյտ ու անջինջ երեսին վըրայ ։ Պէօյիւքտէրէցի աղայ մը ուրուն յաղթ կազմուածքը կատարեալ երիտասարդի մը երեւոյթը կուտար իրեն։

Իր հայրն այս տանը մէջ քսան տարի իբր նաւավար աշխատած էր, ու ինքն ալ տարիուկէսէ ի վեր, հօրը տեղ կ'աշխատէր հիմա ։

Ձաւկի մը պէս կը սիրէին զինքը ։ Պզտիկուց ի վեր կէս մը այս տան մէջ մեծցած էր։ Կը յիշէր, հիմա թիավարելով իր հանըմին դէմը, կը յիշէր իրենց տղայութիւնը ։ Հանըմին հետ միասին վարպետ տուտուի գացած ըլլալնին, շատ աղէկ միտքն էր մսավաճառին քովի տունը, ուրկէ ինքը ցորեկէն վերջ կը փախէր միշտ ծովեզերքը, յոյն ընկերներու հետ փուցուն եւ խայտառակ խաղալու համար ։

Դառնութեամբ, ցաւելով, ինքզինքը յանդիմանելով կ'ըսէր թէ մարդ եղած չէր ինք, ու այսպէս նաւավար մնացած էր հօրը պէս ։

Կը խօսէր, մինչդեռ ալիքները մեղմիկ կը փայփայէին նաւակին կողերը, ու կը հեռանային եզերքէն հոսանքին մէջ. օդը իրիկուան զովութեան տեղ ընդհակառակն տաք ու հեղձուցիչ կը դառնար ։

Տիկին չէր պատասխաներ նաւավարին պատմած մանկութեան յիշատակներուն, բայց ինքն ալ կը յիշէր այդ օրերը, ու կ'ուշնկնդրէր առանց ընդմիջելու. ինքն ուրիշ խորհուրդներու մէջ մշտաշրջիկ, ակնարկն երկինքի եզերքէն մէջ թափառիկ, չէր տեսներ իր դէմը թիավարող տղան որ իրենց մանկութեան մօտութիւնը յիշեցնելով կարծես հիմակուան հեռաւորութեան դէմ լռելեայն գանգատ մը կ'ուղղէր ։

Դ.

Ծովը կապոյտ սաւանի մը պէս առանց ծալքի կը տարածուէր կը մնար ու տաք զեփիւռ մը՝ անտեսանելի հրդեհի մը ջեռուցած մթնոլորտին պէս երեսի կը զարնէր։ Հեռուէն Պէօյիւքտէրէի ծովեզերքը մթնշաղին մէջ նոր վառուող ճրագներն ու լապտերները լուսաւոր բիծերու կը նմանէին ։

Սուլթանիէէի բացերն են հիմա. ոչ նաւավարը եւ ոչ Տիրուհին ուշադրութիւն կ'ընէին քիչ քիչ երկինքը ծածկող մթին ամպերուն որոնց խայտաբղէտ փայլը ծովուն անշարժութեան մէջ կը ցոլանար ։ Սովորականէն շատ հեռու գացած էին արդէն ու կը հեռանային դեռ ալեաց կամաց ընթացքին հետ ։

Հաւասարապէս բացն էին երկու եզերքէն եւ ծովուն վրայ մռայլ քօղ մը կ'իջնէր, հետզհետէ մշուշէ վարագոյրի մը մէջ ամփոփելով զիրենք ։ Երիտասարդ կինն իր նաւավարէն զատ մէկը չէր տեսներ ալ ու սոխպեալ կը դիտէր հիմա անոր առոյգ եւ հուժկու իրանն, որ ամէն կռնակի վրայ ծռելուն, թափանցիկ պիւբիւճիւկ շապիկէն ցոյց կուտար թաւ կուրծքի մը ելեւէջն եւ շապիկին լայն թեզանեաց մէջէն մկանուտ թեւերը ։

Տիրուհի իր նաւավարը կը դիտէր այս ծովին ու օդին ջերմութեանը մէջ. այս կէս լոյս ու կէս խաւարին մէջ. այս եղական միայնութեան ու առանձնութեան մէջ։ Դեռ պատանի մըն էր, վերին շըրթունքը հազիւ թէ մրոտած, նուրբ աղուամազ մը դեռ նոր կը սկսէր անոր արեւակէզ այտերուն վրայ. մերկ ոտքերն յենարանին դրած էր անծածկոյթ ազդերը ցոյց տալով։ Թարմ, կորովի ու անծանակ բան մը կար այս տղուն վրայ որ երիտասարդ կինը կը խռովէր :

— Քանի՞ տարու ես, Սահակ :

— Ի՞նչ գիտնամ, հանըմ, տասնըեօթը, պէլքի տասնըութ կամ :

Ու մանկամարդ կինը ակամայ կը բաղդատէր այս տղուն տարիքն իր քսանըերկու տարիներուն հետ եւ բոլորովին յարմար կը գտնէր իրարու :

— Նայինք քեզ ե՞րբ պիտի նշանենք :

Մօր մը ձեւերը կ'առնէր՝ աւելի ազատութեամբ խօսելու համար, եւ վերջապէս ծովուն այս առանձնութեանը մէջ համարձակութիւնը կ'աւելնար ։ Հաճոյք գաղտնի ու անբացատրելի բան մը զգար խօսելով այս նշանտուքին վրայ, նոր նշանածին, գրեթէ կնոջը վրայ։ Սահակին կինը Պէօյիւքտէրէցի աղջիկ պիտի ըլլար, երջանիկ կին մը այս հակու թեւերուն մէջ որոնց վրայ կը գլէր :

Ու այս խօսքերով, պատանիին շփոթութիւնն ու կարմրութիւնը կը վայելէր թերատոքող հարցումներով կը ջանար նոր անփորձ պարզամտութիւնը շահիլ ու որքան աւելի շփոթ ու խռովեալ նէր նաւավարն, իր բացատրութիւնն աւելի դիւրահասկնալի, բառերն բացայայտ կը դառնային՝ տեսնելով վախ չկար այս տղուն հասկացողութենէն, որուն զգայնութիւնը ժայռի մը ամուր ու հանդարտ կ'երեւէր ։

Եւ նորատի կինն աւելի կը յառաջ պըպտելով այս պատանի սիրտն ու տաքրքիր բժիշկի մը պէս փնտռելով Թունդ հանելիք ջիղը :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

(2 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՍՐԱՀԻ ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Այս տարի, ճեմարանի աւանդական Ծնունդի հանդիպումը, մասնաւոր նշանակութիւն եւ շուք ստացաւ, Համազգայինի «Վասպուրական» սրահի պաշտօնական բացումով ։

Ներկայ էր համակիրներու ստուար բազմութիւն մը որ հաւաքուած էր տօնական բարեմաղթութիւններու համար ։ Համազգայինի Պէյրութի մասնաճիւղին կողմէ ճեմարանի ուսուցիչներէն ընկեր Ե. Բամպուքեան կատարեց հաւաքոյթի բացումը եւ առաջին առիթով խօսք տրուաւ Ն. Փալանճեան ճեմարանի տնօրէն ընկեր Ս. Վրացեանին որ նախ, Նոր Տարուան եւ Ծնունդի սրտագին բարեմաղթութիւններ ըրաւ. ապա, յայտարարեց, թէ պաշտօնապէս բացումը կը կատարուի նաեւ «Վասպուրական» նորակառոյց սրահին։ Ընկեր Ս. Վրացեան ամփոփ տեղեկութիւններ տուաւ այս մասին յայտնելով, որ Լ. Շանթի Մ. Նահանգներ գտնուած միջոցին համաձայնութիւն մը գոյացած էր Համավասպուրականի Կեդր. Վարչութեան հետ, ճեմարանի շրջափակէն ներս կառուցուելիք նոր սրահը կոչելու Վասպուրական անունով ։

Այս նպատակին համար, Մ. Նահանգներու Վասպուրականցի հայրենակիցները եւ Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը միասնաբար յատկացուցած էին տասը հազար տոլար։ Վերջերս, Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեան Կեդր. վարչութիւնը 1500 տոլար եւս տրամադրած է, սրահի բարեզարդման համար։ «Ահաւասիկ, ըսաւ ընկեր Վրացեան, այդ խոստումն է որ կ'իրագործուի ։ Անշուշտ, Վասպուրական անունը նուիրական է ամէն Հայու համար, եւ մենք ուրախ ենք այսօր որ այս գեղեցիկ սրահը կը մկրտուի պատմական այդ անունով»։ Այս յայտարարութիւնը ներկաներու կողմէ ընդունուեցաւ բուռն ծափերով ։

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ մը, բացման այս հանդէսին ներկայ էր նաեւ Համավասպուրականի հիմնադիրներէն ամերիկահայ ընկեր Ա. Թէրլէմէզեան որ յուզումով եւ խանդավառութեամբ ողջունեց սրահի բացման այս բարեպատեհ դէպքը եւ աւելցուց թէ Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնը եւ Վասպուրականցիները ուրախ են որ առիթ ընծայեցին մշակութային այսպիսի կեդրոնի մը հաստատման, որուն շնորհիւ նոր սերունդը պիտի հաղորդուի հայկական արժէքներու գեղեցկութեամբ ու սիրով ։

Խօսք առաւ նաեւ Վասպուրականի վաստակաւոր զաւակ՝ ընկեր Կոմս, իր խոր հաւատքը յայտնելով հայ ժողովուրդի ապագային հանդէպ եւ թելադրեց երիտասարդութեան հաւատարիմ մնալ մեր աւանդութիւններուն եւ մեր սրբազան դատին ։

Հանդէսին ներկայ էր նաեւ վաստակաւոր կրթական մշակ եւ գրագէտ ընկեր Ե. Տարօնեան որ ինչպէս ծանօթ է, երեք տարիէ ի վեր հիւանդ կը տառապի ։ Իր քանի մը խօսքերը խոր յուզումով ունկնդրուեցան ներկաներուն կողմէ ։

Վերջին խօսքը տրուեցաւ ընկեր Կարօ Սասունիի որ շնորհաւորեց տօնական օրերը եւ երիտասարդութեան թելադրեց անխորտակ հաւատք ունենալ մեր հայրենիքի ազատագրութեան դատին եւ նոր տարին դիմաւորել այդ անահանջ հաւատքով ։

Հանդէսի գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին ընկեր Ց. Կիւլօյեան՝ արտասանութեամբ, Տիկին Զ. Շանթ եւ օրիորդներ Ց. Ցովսէփեան եւ Ա. Գօյաճեան մեներգներով։ Ցայտունութիւն մը եղաւ Վասպուրականցիներու Սիփան հայկական պարի խումբը որ արժանացաւ ներկաներու խանդավառ գնահատանքին։ Ներկաները Համազգայինի Պէյրութի մասնաճիւղի վարչութեան տիկիններու կողմէ հիւրասիրուեցան գինիով ու կարկանդակով։ Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտին մէջ, եղան ինքնաբուխ նուիրատուութիւններ՝ ի նպաստ Վասպուրական սրահի բարեզարդման ։ Նուիրատուութեանց գումարը հասաւ շուրջ հազար լ. ոսկիի։ Աւելցնենք նաեւ, որ Համազգայինի Թատերասէրներու Միութիւնը յանձն առած է սրահի բեմին յարդարումը ։

ԼՐԱՏՈՒ

վերջապէս Ազու Սիմպելի պաշտպանութիւնը պիտի արժէ 68էն 82 միլիոն տոլար՝ եթէ գործադրուի Ֆրանսական ծրագիրը եւ 43էն 58 միլիոն, եթէ ընդունուի Իտալականը։ 300էն 500 միլիոն Նոր Ֆրանքի դրամագլուխ մը պէտք պիտի ըլլայ ծախսել ։

Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի հայթայթէ տասը միլիոն տոլար ։ Բազմաթիւ ուրիշ երկիրներ ձեռնարկած են ազգային հանգանակութեան եւ խոստացած կարեւոր տնտեսական օժանդակութիւն։ Այսուհանդերձ խոստացուած գումարներուն ամբողջութիւնը դեռ շատ վար է անհրաժեշտ գումարէն։

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի կազմակերպած Մանուկներու Օրուան հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար ութին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Ծնողքներ եւ համակիրներ փութացած էին քաջալերելու մեր փոքրիկները եւ իրենք ալ խանդավառուելու անոնց արտասանութիւններով ու երգերով, որոնք իրարու յաջորդեցին, մէկը միւսէն յաջող՝ մաքուր առոգանութեամբ, ինչ որ ցոյց կու տար թէ Կապոյտ Խաչի աշխատանքը ի զուր չէ անցած։ Վեց տարեկան Սեդա Մէրճանեանէն մինչեւ վերին դասարանի աշակերտ Վանիկ Նազարեան, որ արտասանեց Ահարոնեանի «Մասիս»ը, հարազատ եւ զգայուն, գնահատութեան արժանի էին բոլորը ։ Յաջող կերպով արտասանեցին նոյնպէս Հելէն Թութէլեան, Արմենուշ Արպոյեան, Զապէլ Արպոյեան, Սայրենի Մէրճանեան, եւ փոքրիկներ Լեւոն եւ Կարօ Տէրտէրեան, Յովհ. Ադամեան, Դանիէլ Տալեան ։

Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը, Պարոնեանի «Արեւելեան Ատամնաբոյժ»ը։ Դերակատարները շատ բնական եւ յաջող կերպով կատարեցին իրենց դերերը, քրքջալից խնդացնելով ներկաները։ Տեղի ունեցաւ տրամախօսութիւն մը, Կաղանդ Պապան։ Տիգրան Պապանեան Կաղանդ Պապայի դերով, իսկ Փերուզ Ադամեան, Անդրանիկ Մէրճանեան եւ Կարօ Տէրտէրեան յաջող էին իրենց դերերուն մէջ ։ Կաղանդ Պապան նուէրներ բաժնեց բոլոր փոքրիկներուն։ Գեղարուեստական բաժինէն ետքը Կ. Խաչուհիները կաթով եւ խմորեղէններով հիւրասիրեցին բոլոր ներկաները, մինչ հայկական պարերն ու երգերը սրահը կը թնդացնէին։ Նախկին աշակերտ Սերժ Թահթալեան հայկական իր պարերով զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց, ուրախացնելով թէ մանուկները թէ մեծերը, որոնք սրտաբուխ նուէրներով իրենց գոհունակութիւնը եւ գնահատանքը յայտնեցին Կ. Խաչուհիներու տարած աշխատանքին։ Ուսուցչուհին տեղեկութիւններ տուաւ դպրոցին վիճակին մասին, պարզեց դժուարութիւնները՝ օտար երկրի մը մէջ մայրենի լեզուն սորվեցնելու։ Շեշտեց անմխիթար վիճակը հայերէնի դասընթացքներուն, որոնց աշակերտներուն թիւը տարուէ տարի կը պակսի ծնողքներու անտարբերութեան պատճառով։ Օրինակ տուաւ ներկայ Ֆրանսուհի մը, որ իր զաւակը բերաւ յանձնեց մեզի, ըսելով թէ կ'ուզէ որ իր զաւակը սորվի իր հօրը լեզուն եւ ճանչնայ իր ազգը, մինչդեռ շատ հայ մայրեր անտարբեր են մայրենի լեզուին հանդէպ, առարկելով թէ հայերէնը օգուտ կամ շահ չպատճառեր իրենց զաւակներուն ապագային համար։ Կարծէք թէ, ըսաւ, լեզուն վաճառականի ապրանք ըլլար, փոխարժէք ստանալու համար։ Յորդորեց ներկաները, որ, քանի ուշ չէ, փութան օգտուիլ գոյութիւն ունեցող հայերէնի դասընթացքներէն եւ իրենց զաւակները բերեն ամէն Հինգշաբթի ։

Մինչեւ ուշ առեն խանդավառ մթնոլորտի մէջ շարունակուեցաւ հանդէսը ։

ԽԱՉՈՒՀԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ առթիւ քրիստոնեայ աշխարհի բոլոր բարենպատակ միութիւնները գործի անցնելով, կ'ուզէին ուրախացնել բոլոր անոնք որոնք զուրկ էին այդ օրերու ուրախութիւնէն ։ Այս Միութիւններու կարգին էին նաեւ Ֆ. Կ. Խաչի բոլոր մասնաճիւղերը, որոնք կ'ուզէին ուրախացնել հայ մանուկները ։

Այս առթիւ Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղն ալ նախաձեռնած էր խնջոյքի մը որ տեղի ունեցաւ Յունուար ութին, Կիրակի կէսօրէ վերջ «Ահարոնեան» սրահին մէջ։ Ներկայ էին ամէն անոնք որոնց սրտին կը խօսէր այս կանացի մեծ կազմակերպութեան խօսքն ու գործը։

Խնջոյքի բացման խօսքը կատարեց Միութեան ատենապետուհի Տիկին Փերուզ Կօշկակարեան, որ ներկայացուց Կ. Խաչի նիւթական եւ բարոյական աշխատանքները.— Կապոյտ Խաչը ոչ միայն կը հոգայ հիւանդը եւ անկարը, այլեւ զօրավիգ կը կանգնի ազգապահպանման գործին մէջ, պահելով դպրոցներ եւ սաներ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ։

Ամերիկայի մեր կեդրոնը ունի իր սեփական կայանը, ուր ամբողջ երկու ամիս հայ երախան կ'ապրի հայկական շունչով, եւ կը խօսի հայերէն ։

Սեղանապետի պաշտօնը վարեց ընկեր Յ. Կօշկակարեան, որուն հրաւէրով ներկաները ստեղծեցին հայկական տաք մթնոլորտ մը։ Սեղանները կը թնդային ազգային երգերով։ Ուրախալի էր երիտասարդներու ներկայութիւնը ։

Այս հաճելի ժամերու ընթացքին խօսք տրուեցաւ ընկեր Ե. Գասեանի որ աւուր պատշաճի խօսքերէ վերջ յայտնեց ըսելով.— Որքան նիւթապաշտութիւնը կը ծաւալի, այնքան աւելի կը հեռանանք ազգապահպանման գործէն։ Անցեալին շատ աւելի նեղ օրերու մէջ կ'ապրէինք, եւ սակայն տէր էինք մեր ազգային պարտականութիւններուն, այսօր ճոխ սեղաններու շուրջ կը մոռնանք ամէն ինչ, պէտք է որ անդրադառնանք, մենք մեծերս, եւ փրկենք նոր սերունդը ։

Ընկեր Ե. Գասեանի խօսքերէ վերջ եղան սրտաբուխ նուիրատուութիւններ ։ Խնջոյքը վերջացաւ ներկաներու ուրախ տրամադրութեամբ ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Այս աշխարհի մէջ մարդ միշտ գերի է։ Երբ հարուստ է՝ իր հարստութեան գերին է։ Երբ աղքատ է, ուրիշներու հարստութեան գերին է ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Իսկ երբ Օլիմպիա թագուհու հետ խօսում էի իմ աւանի մասին, հանգուցեալը իր շատ բարեմտութեամբ հանդերձ, չէր ըմբռնում ինձ, իմ նպատակս ու պահանջում էր, որ հեռու մնամ աւելորդ հոգսերից, որ լինեմ այնպէս, ինչպէս բիւզանդ[illegible]ն կայսրը, որ բնաւ չի մտածում բե[illegible]եր ու քաղաքներ կառուցելու մասին, այլ միայն շքեղ հանդէսների... Օլիմպիան հասու չէր մեր աշխարհի վիճակին, նաեւ իմ վիճակիս ։ Իսկ դու, Փառանձեմ, յիշո՞ւմ ես, հասկացար ինձ եւ... խրախոյս եղար ինձ ...

Փառանձեմը յիշում էր եւ այդ. սակայն ինչո՞ւ էր թագաւորը յիշեցնում անցածը, — մտածում էր նա եւ ներքին անհանգստութիւնից ակամայ տրորում էր փոքրիկ սպիտակ ձեռքերը, սպասելով նրա բուն ասելիքին ։

Եւ Արշակը երկար սպասել չտուեց ։

— Այժմ կ'ուզէի, Փառանձեմ, որ օգնես իմ Աւանը կառուցելու,— շարունակեց թագաւորը եւ անսպասելի, բայց քնքշաբար իր մազմազոտ աջով բռնեց Փառանձեմի ձեռքը, ինչպէս սեւ մի թռչուն բռնի ճերմակ աղաւնի ։

Փառանձեմը շառագունեց, բայց չհամարձակուե՞ց, թէ անպատշաճ համարեց ձեռքը խլել, ինչպէս անցեալ անգամ, եւ միայն ասաց.

— Իսկ ինչո՞վ կարող եմ օգնել, արքայ, ես մի տկար կին։

— Քո համակրանքով, Փառանձեմ, քո ... սիրով։

Փառանձեմը գլուխն իջեցրեց. երկար թարթիչները ստուեր գցեցին այտերին, եւ նա լռեց ։ Իսկ թագաւորը շարունակեց.

— Գիտես, անշուշտ, Փառանձեմ, որ իմ սգոյ քառասունքը լրանում է շուտով եւ... աւանդական կարգ է թագաւորաց՝ վերստին զոյգ կազմել ...

Թագաւորի խօսքի շարունակութիւնը Փառանձեմը չլսեց. Նրա մարմնով մի սարսուռ անցաւ. Նա ըմբռնեց Արշակի զրոյցի իմաստը եւ զղջաց գալու համար ։ Իսկ թագաւորը շարունակում էր։

Նա ասում էր, որ այդպէս է պահանջում Հայոց Աշխարհի շահը եւ ինքը, որպէս Թագաւոր Հայոց, պարտ է ենթարկուել կարգին աւանդական... Հուսկ ուրեմն նա չի կամենում հեռու արքունիքներում եւ իշխանական ոստաններում փնտռել Հայոց գահի թագուհի ...

Արշակն այս ասաց անհարթ ու լռեց մէկէն. Նա դժգոհ մնաց, որ չկարողացաւ ասելիքը յայտնել այնպէս, ինչպէս կ'ուզէր եւ ինչպէս պէտք էր։ Իսկ Փառանձեմն աւելի սեղմուեց եւ ոչ միայն աչքերը, գլուխն եւս խոնարհեց. այժմ նա հազիւ էր լսում թագաւորի մնացած խօսքերը, որ արտասանում էր նա՝ ձայնին զարմանալի մեղմութիւն ու քնքշութիւն հաղորդած ։

— Ցաւում, Փառանձեմ, չես մերժի... քո դժբախտ արքայի թագուհին լինելու ։

Փառանձեմն անել կացութեան մէջ ըզգաց իրեն. ինչպէս խօսել թագաւորի հետ, որ իրեն դժբախտ է անուանում, որ ... ու կատարուեց անսպասելի մի բան։ Փառանձեմը, ինքն էլ չիմացաւ ինչպէս, բազմոցից սահելով ծունկի եկաւ թագաւորի առաջ ։

— Ներիր ինձ, արքայ,— ասաց կերկեր,— երբեք չէի ցանկանայ դժբախտացնել քեզ ...

Արշակը ձգուեց զարմանքից.

Ի՞նչպէս ...

— Ինձ արքայ, նզովել է Աստուած. ուստի չէի ցանկանայ, որ կապուելով ինձ հետ, դժբախտանաս եւ ինքդ — Փառանձեմի ձայնը բեկուեց աւելի :— Կախարդը գուշակել է, որ ես դժբախտ եմ լինելու կեանքում... ու այդ իսկ պատճառով, ինձ հասած աղէտից յետոյ, ուխտել եմ հեռանալ մենաստան ...

— Այդ ինչ խօսեր են, Փառանձեմ,— Արշակը տեղից ելնելով, բռնեց Փառանձեմի թեւերը, բարձրացրեց զգուշութեամբ, ինչպէս փխրուն իրն են բարձրացնում որ չվնասուի, եւ կրկին նստեցրեց բազմոցին։ — Աւելորդ ցնկութիւն, Փառանձեմ։ Ինչո՞ւ աստուածային գեղեցկութիւնդ մաշես մենաստանում ։

— Ինչո՞ւ,— կրկնեց Փառանձեմը մեքենաբար։ — Վասնզի, արքայ, այդ իսկ գեղեցկութիւնը, ասել է ինձ վհուկը, լինելու է իմ դժբախտութիւնս։ Նա այդպէս էլ ասաց, «գեղեցկութիւնդ դառնալու է դժբախտութիւնդ», ու տուեց խաբէ մի խորհուրդ՝ զոյգ չկազմել բնաւ ։ Սակայն ես գանց առա նրա խօսքը... եւ դու, արքայ, վկայ եղար, թէ գեղեցկութիւնս ինչ դժբախտութիւն բերեց ինձ եւ իմ Գնէլին ։

— Ոչ, Փառանձեմ։ Դժբախտութիւնը անցաւ մոռացիր եւ գուշակութիւնը չար վհուկի։ Դու ծնուած չես մենաստանում մաշուելու համար ։

Արշակը լռեց մի վայրկեան եւ այս անգամ, Փառանձեմի ձեռքը բռնելով, շարունակեց մեղմաձայն ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ներքնասենեակը։ Զեկուցում պատգամաւորի։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորի։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3·30ին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ։

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի։

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն։

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Քեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան, Պ. Ս. Պէշկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մուրադխան, Պ. Գ. Թիւքէլեան, Պ. Սիսակ, եւայլն)։

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Արենոյշները։

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Թառիստ Գօրոյր։

Դաշնակահար՝ Աբիկ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած տարեկան թատերական ներկայացումը՝

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 26ին
կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ
ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 9ԻՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը։ ՕՐԱԿԱՐԳ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 18ին, հայկական ձայնաւոր պատարագ Նոթր-Տամ տ'Էսփէրանս եկեղեցիին մէջ, 4 Րիւ տիւ Քոմանտան – Լամի, Փարիզ (11), մեթրօ Պրեկէ – Սապէն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՏՕՆԱԾԱԹ – ՀԱՆԴԷՍ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի աշակերտութեան։ Ղեկավարութեամբ դպրոցին ուսուցիչ Պ. Թրազօյի։

22 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, ողբամախօսութիւններ եւ այլ հաճոյալի անակնկալներ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր։ Մուտքը ազատ է։

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 26 Յունուար, Հինգշաբթի ժամը 18ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին (Հոմ Արմէնիէն) շուրջ մեր Ընկերակցութեան եւ հետեւեալ մարմիններու հետ գոյացած համաձայնութիւններուն տեղեկատուութիւն եւ վաւերացում —

Ա) Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու տնօրէնութիւն։

Բ) Օտար տարագիրներու տեղաւորման ընկերակցութիւն։

Գ) Գաղթականներու Ընկերային Օգնութեան Կազմակերպութիւն։

Դ) Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն։

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն։

Դիւան վարչութեան
(ԿՆԻՔ)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ռիւ Տիւնուառի սրահը,

STUDIO CREQUI, 24, RUE DUNOIR

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ա. ՄԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մանուկներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր մը, հայկական պարեր եւ թիթեռնիկներու երգախաղը պարը։

Պիտի երգէ Օր. Անժէլ Կարապետեան Լիոնի երաժշտանոցէն։

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սալ Քանքոնալ (Պորտօ – Գամպէթ)։

Ճոխ յայտագիր։

« ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՋՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ »
(Տրամախօսութիւն)
« ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆ
(Մանկական ուրախ երգախաղ)
«ԴԵՂՁԿՈՒՀԻՆ եւ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՂՋԻԿԸ»
(Դիմախօսութիւն)
«ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՈՒԳԱՅ »
(Տրամախօսութիւն)
«ՀԻՒԱՆԴ ՊՈՒՊՐԻԿԸ »
(Տրամախօսութիւն)

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւայլն։

Փոքրերուն պիտի բաժնուին նուէրներ եւ մրգեղէններ։

Մուտքը ազատ է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

VENDREDI 20 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9007 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4808

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Յունուար 8ի հանրաքուէին յաջող արդիւնքը նոր հեռանկարներ բացած էր Ալժերիոյ հարցին մօտալուտ կարգադրութեան համար։

Արձագանգը չուշացաւ ։

« Ալժերիոյ Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը», իբրեւ բանբերը Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին, երկուշաբթի օրուան իր զեկոյցով մեծ յոյսեր կուտայ այդ մասին ։

Տարակոյս չկայ որ կողմերը յոգնած են արդէն եւ երկուստեք տրամադրութիւն կը տեսնուի վերջ տալու պատերազմական վիճակի մը, որ չափէն աւելի երկարեցաւ, առանց վճռական եզրակացութեան մը յանգելու ։

Ֆէրհատ Ապպասի զեկոյցը այս անգամ աւելի հաշտարար բնոյթ ունի ։

Բոլորին աչքերը ներկայիս ուղղուած են Զօրավար տը Կոլի, որ շնորհիւ նոր հանրաքուէին, անսահման իրաւասութիւններ ունի ալժերական խնդիրը կարգադրելու համար ։

Ափրիկեան գաղթավայրերը իր օրով եւ իր հեռատեսութեան շնորհիւ է, որ ինքնորոշման իրաւունք ստացան եւ անկախութեան տիրացան ։

Հիմնուած մօտաւոր անցեալի այս փորձառութեան վրայ, Հանրապետութեան նախագահը պիտի յաջողի անշուշտ յանդիլ պատուաւոր կարգադրութեան մը, որ գոհացնէ շահակից բոլոր կողմերը ։

Ֆրանսայի հանրային կարծիքը եւ միջազգային մամուլը լաւատես են ։

Մըլէօնի բանակցութիւնները ժամանակին որոշ յոյսեր արթնցուցած էին։ Սակայն կարգ մը նախապայմաններ անընդունելի նկատուելով, կարելի չէր եղած արդիւնքի մը յանգիլ ։

Անկէ ի վեր արիւնը շարունակեց հոսիլ։ Սակայն հնարաւոր չեղաւ վէնքով ապահովել խաղաղութիւնը ։

Աւելի քան վեց տարուան կռիւները ցոյց տուին, որ ռազմաճակատին վրայ չէր հարցը լուծող բանալին ։

Խաղաղ բանակցութիւններու ճամբան լաւագոյնը կը թուի ։

Զօրավարը առաջին օրէն իսկ կողմնակից էր «քաջերու հաշտութիւն»ը կնքելու ալժերացի պատերազմիկներուն հետ, որոնք, կ'ըսէր, կը կռուին ազատութեան համար։ Իբրեւ զինուորական, կը գնահատէր ապստամբները, որոնք զէնք էին բարձրացուցած Ֆրանսայի դէմ, յանուն գաղափարի ։

Մըլէօնի ձախողութիւնը աւելի եւս ծանրացուցած էր կացութիւնը, այն իմաստով որ Ալժերիոյ Ազատագրական ճակատի վարիչները կրկնապատկած էին իրենց ճիգերը, միջազգային դիւանագիտական սեղանին վրայ դնելու համար իրենց խնդիրը ։

Հակառակ ՄԱԿի առջեւ իրենց կրած ձախողութեանց, Ալժերիոյ ազգայնականները շարունակեցին իրենց ձեռնարկները։ Բացի արաբական երկիրներէն եւ Ափրիկէի նորազատ ազգերէն, որոնք նիւթապէս ու բարոյապէս կ'աջակցին Ալժերիոյ պատերազմիկներուն, ազգայնական վարիչները վերջերս դիմեցին նաեւ Խորհրդային Միութեան եւ կարմիր Չինաստանին, զինուորական օգնութիւն խնդրելով անոնցմէ ։

Նոյն ինկողը օձին կը փաթթուի ։

Յուսահատ՝ գոհացում ստանալէ, անոնք ծայրայեղ միջոցներու կը դիմեն, իրենց ծրագրի յաջողութեան համար ։

Բոլշեւիկներու միջամտութիւնը հիւսիսային Ափրիկէի գործերուն՝ ծանրակշիռ հետեւանքներ կ'ունենայ միջազգային գետնի վրայ ։

Ամէնէն առաջ Ալժերիոյ բնիկները, ինչպէս նաեւ հարեւան Թունուզն ու Մարոքը պիտի տուժեն՝ առաւ եւ չինացի զինուորներու ներկայութենէն։ Յետոյ պիտի վտանգուի նաեւ Ատլանտեան Ուխտը, որուն համար հիւսիսային Ափրիկէն կարեւոր խարիսխ մըն է՝ Եւրոպայի — եւ Ամերիկայի — պաշտպանութեան համար, ընդդէմ բոլշեւիկեան վտանգին։

Ամբողջ աշխարհ անկեղծ կը սպասէ, որ օր առաջ կարգադրուի Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը, կողմերուն համար պատուաւոր ձեւով ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

« Կ'ՈՒԶԵՆՔ ՈՐ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ՄԵՆՔ ԿԱՌԱՎԱՐԵՆՔ »

Ծննդեան տօնին առթիւ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ, աւանդական ձեւով, Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանին մէջ։ Այս առթիւ պատրիարքը, գրական լեզուն մէկ կողմ ձգած, խօսեցաւ «հայ համայնքին» գործերուն մասին, աղատօրէն, համարձակօրէն, կ'արձանագրենք գնահատութեամբ ։

— Գործնելու բան չունիմ իմ անձիս վերաբերմամբ, բայց կը պարծիմ հաւաքականութեան հաշւոյն եւ մխիթարութիւն կը գտնեմ ընդհանուր կերպով բոլոր աշխատութիւնները տեսնելով ։

Յետոյ. Ներկայացնելով համայնքին գործերը կրօնական, դաստիարակչական, մշակութային եւ ընկերային դասաւորութեամբ, ըսաւ թէ իրական կրօնքը ամբողջական կեանքն է։ Եւ շարունակեց .

— Համայնքային մարմին մը ունէինք ժամանակին, հիմա չունինք, (ԽՄԲ.— Ակնարկութիւն Ազգ. Սահմանադրութեան մնացորդացին)։ Գիտէք, սակայն, թէ մեր ձեռքերը ծալած նստած չենք։ (ԽՄԲ.— Լաւ է, լաւ, պէտք է աշխատիլ՝ նոյնիսկ եթէ յոյս չներշնչէ որեւէ պահանջ)։ Մեր գլխաւոր նպատակն է կառավարութեան հասկցնել թէ մենք տուն մը ունինք զոր պիտի կառավարենք մեր միջոցներով եւ աւանդութիւններով։ Կ'ուզենք որ մեր տունը մենք կառավարենք, որովհետեւ կ'ուզենք ժանձրոյթ մը պակաս տալ այն մարդոց, որոնք կը կառավարեն ամբողջ երկիրը ։ Մեր վերջին յուշագրին մէջ այդ ոգիով արտայայտուած ենք եւ մեծ յոյս ունինք որ այդ ոգին պիտի ըմբռնուի եւ գնահատուի ։

Պատրիարքը յետոյ անդրադարձաւ Ս. Խաչ դպրեվանքին եւ ըսաւ թէ Ընծայարանին տղաքը այլեւս ինքնագիտակից դարձած են եւ հետեւաբար լաւ գիտեն թէ ո՛ւր է իրենց ճամբան ։

— Եթէ կարենանք որակաւոր քանի մը մշակ հասցնել, մեր նպատակին հասած կ'ըլլանք ։

Կը մաղթեմ որ 1961ը մեզ ողջմտութեան մէջ պահէ եւ մենք առանց յուսահատելու քալենք ձեռք ձեռքի ։

ԽՄԲ.— Կը խորհինք թէ հայ ժողովուրդը, Եւրոպայի, մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ, հետաքրքրութիւն ի յայտ կը բերէ Պատրիարքին մտահոգութեանց մասին։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՑԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՏԱԳՆԱՊԸ ԹԵՐԹԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Նկարագրեցինք վէճը, որ ծագած է թրքական թերթերու տէրերուն եւ լրագրողներուն միջեւ ։

Պոլսոյ ինը մեծ օրաթերթերը որոշած էին դադրեցնել իրենց հրատարակութիւնը երեք օր՝ իբրեւ բողոք մամլոյ նոր օրէնքին դէմ։ Իսկ նոյն օրաթերթերուն խմբագիրները եւ աշխատաւորները, նըպաստաւորուած ըլլալով նոյն օրէնքէն, ցոյց մը կազմակերպած էին բողոքելու համար օրաթերթերու փակումին դէմ ։

Լրագրողները, իրենց կարգին, հրատարակեցին Պասըն թերթը։

Երբ երեք օրուան պոյքոթը վերջ գտաւ, տրամաբանական կը թուէր որ փակուի վէճը ։

Բայց ահա Ենի Սապահ վէճը կը դնէ նոր ընթացքի մը մէջ։Խմբագրատան դուռը փակած է իր աշխատաւորներուն առջեւ, յիսուն հոգի՝ խմբագիր, լրաբեր, մարզական եւ լուսանկարչական բաժնի աշխատակիցներ ։

Թերթին տէրը, Քըլըճօղլու, կը հրաւիրէ խմբագիրներէն մին՝ առաջարկելով ստորագրել յայտարարութիւն մը։ Կը մերժուի անշուշտ։ Այն ատեն, կը յայտարարէ թէ խմբագրատան մէջ «ընդհանուր մաքրութեան ձեռնարկուած» ըլլալով՝ ազատ կը թողու յիսուն հոգի, որ գործ փնտռեն այլուր։

Լրագրողները կը հաւաքուին սենտիքային կեդրոնը։ 3 ժամ զաղտնի խորհրդակցութիւն ։

Մինչ այդ, Պոլիս կը հասնի Ահմէտ Եըլտըզ, որ կը համարուի մամլոյ նոր օրէնքին հեղինակը։ Խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Տիւնեա, Աքշամ, Միլլիյէթ թերթերուն տէրերը ։

Ետք խորհրդակցութեան՝ յայտարարութիւն մը, թէ թիւրիմացութիւն է պատահած, ուստի թերթերը վերստին լոյս պիտի տեսնեն «եղբայրութեան եւ հասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ» ։ Բայց եւ այնպէս լրագրողները ատորագրութիւն հաւաքելով որոշած են շարունակել Պասըն թերթը, իսկ ինը թերթերու տէրերը իրենց միջեւ համաձայնութեան եկած թէ գործէ արձակուած խմբագիր մը գործ պիտի չկարենայ գտնել ուրիշ թերթի խմբագրութեան մէջ ։

Կուսակալը եւ Սահմանադիր ժողովի կարգ մը անդամները միջամտեցին եւ ի վերջոյ խորհրդակցութիւն մը եւս կատարուեցաւ ինը թերթերու տէրերուն եւ սենտիքային ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Խորհրդակցութիւնը որոշման մը չյանգեցաւ։ Լրագրողներու սենտիքան զեկոյցով մը կը հաղորդէր թէ հարկ չեն տեսներ նոր խորհրդակցութեան մը մասնակցելու, որովհետեւ «գործատէրերը կ'ուզեն նոր բանակցութիւններ կատարել օրէնքին շուրջ, զոր մշակած եւ հրատարակած է Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն։ Ընդհակառակն լրագրողներու սենտիքան պիտի պաշտպանէ այդ օրէնքը իբրեւ դասակարգային իրաւունք։ Ոչ մէկ զիջում։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ նըպատակաւոր կերպով զրոյց մը տարածուած է թէ մտային աշխատաւորներու վերջին շարժումին նպատակն է դասակարգային պայքար մը ստեղծել՝ զանազան տարբերու պիտակներուն տակ։ Սենտիքան կը յայտարարէ թէ իր պայքարը ոչ մէկ խմբակի դէմ է, այլ միայն կը ձգտի պաշտպանել իր իրաւունքները »։

Իր կարգին, յանուն Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին՝ Ահմէտ Եըլտըզ կը յայտարարէ Սէօզճիւ պարբերաթերթին մէջ .

— Ցաւալի է որ թրքական մամուլին ամէնէն կարեւոր դէմքերը մասնակցած են այս շարժումին, առանց խորապէս ուսումնասիրելու նոր օրէնքը ։ Մեզի բաւ որ եթէ ետ առնենք այս օրէնքը, գործերը կը շտկուին։ Անկարելի բան ։ Վճռական է կոմիտէին դիրքը։ Ահաւասիկ յեղափոխութեան կարգախօսը .— «Յեղափոխութեան մէջ՝ կանգ առնելը հիւանդութիւն է, , փաթիմածը՝ մահուան վըտանգի նշան, ետ դառնալը՝ անձնասպանութիւն»։

(Շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԱԶԻՏ ԵՒ ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ քանի մը ժամ տարբերութեամբ պատասխանեցին Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդին հըրապարակած զեկոյցին։ Տը Կոլի նախագահութեան տակ գումարուած նախարարաց խորհուրդէն ետք, Թեռնուար մամուլին կը կարդար զեկոյց մը որ շատ բան կ'ուզէր ըսել առանց որոշ բան մը ըսելու։ Բառերը՝ կշռուած պէտք չունին որեւէ մեկնաբանութեան, շեշտեց տեղեկատուութեանց նախարարը։ Անդրադառնալով Ալժերիոյ, զեկոյցը կ'ըսէ .—«Վերջապէս ըմբոստութեան արտաքին կազմակերպութեան կողմը, նկատեց (խորհուրդ) թէ աւելի նպաստաւոր պայմաններու արտայայտութիւնը կայ խաղաղասէր շփումներու հաւանականութեան համար» ։Այս յայտարարութեան պատասխանելով « ԱՀԱԿ.ի տեղեկատուութեանց նախարարը», Եազիտ, յայտնեց թէ Ֆրանսա պէտք է այլեւս խօսքէն գործի անցնի, իսկ Ֆերաթ Ապպաս Գահիրէի մէջ աւելի կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ, Յայտնելով հանդերձ ԱՀԱԿի պատրաստակամութիւնը բանակցութիւններու համար՝, կրկին շեշտեց թէ ինքնորոշման ազատ խորհրդակցութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն բանակին մեկնումէն ետք։ Անգամ մը եւս անդրադարձաւ ապագայ Ալժերիոյ քաղաքացիներուն, յիշեցնելով թէ անոնք որ ընտրեն ալժերական հպատակութիւնը ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի ունենան, բայց անոնք որ պիտի նախընտրեն պահել իրենց նախկին քաղաքացիութիւնը իբրեւ օտար պիտի նկատուին։ Ֆերաթ Ապպաս չի հաւատար թէ բանակցութիւններ տեղի ունենան ի մօտոյ եւ իր ճամբան կը շարունակէ դէպ ի Ինտոնեզիա ։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԻ երեք ղեկավարներ որոնք ձերբակալուած էին Պեն Պելլայի հետ, փորձած են փախչիլ Ֆրէնի բանտէն։ Երկուքը բռնուած են բայց երրորդը յաջողած է հետքը կորսնցնել տալ։

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ կառավարութիւնը հաստատեց Լումումպայի Քաթանկա փոխադրուիլը։ Նախկին վարչապետը Թիզվիլի բանտէն շղթայակապ եւ ծածկի տակ Էլիզապէթվիլ փոխադրուած է, իբրեւ աւելի ապահով վայր, գաղտնի կը պահուի բանտարկութեան նոր վայրը ։ Ամերիկացիները շատ մտահոգ են Քոնկոյի խառնակ վիճակէն որ երթալով կը ծանրանայ։

ԽՈՐՀՐԴ. ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆՑ գըրասենեակը ի վերջոյ հրապարակեց այն տեղեկագիրը զոր Խրուշչեւ Յունուար 6ին ներկայացուցած էր Մոսկուայի համայնավար «Ինտելիկենցիային»։ Այս երկար զեկուցումը կը վերաբերէր 81 համայնավար կուսակցութեանց ժողովին եւ կը հըրապարակուէր ճիշդ այն պահուն երբ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը կը սկսէր քննել այդ հարցը։ Խրուշչեւ անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ «ժողովուրդները վերջնականապէս պիտի ալլեն դրամատիրական վարչակարգը »։ Կ'անդրադառնայ Ալժերիոյ պատերազմին՝ «պատերազմներու ամէնէն արդարը» եւ կը շեշտէ խաղաղ համակեցութեան անհրաժեշտութիւնը ։

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ոսկիներուն հաշիւը ,— Հայոց Պատրիարքարանին յանձնուած դրամին մասին է հարցը ,— ուզած է քըննել Եվքաֆի վարչութիւնը։ Արդարեւ, Եվքաֆը դիմած է բոլոր թաղականութեանց՝ պահանջելով իրեն ներկայացնել թէ Պատրիարքարանը որքան յատկացում կատարած է Կիւլպէնկեանի տրամադրած ոսկեդրամէն ։

ՁԻՒՆ տեղաց Պոլսոյ մէջ։ Երկարատեւ աշունէ մը ետք, յանկարծ սկսաւ ձմեռը։ Պոլսոյ օդերեւութաբանական կայանին տեղեկութեանց համաձայն Յունուար եւ Փետրուար ամիսները աւելի ցուրտ պիտի ըլլան քան անցեալ տարի ։

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՐ ՄԸ ՎԱՍՆ ՈՉԻՆՉԻ
Un amour pour rien (1)

Ժան տ'Օրմէսոնի երրորդ գիրքն է այս, որ հեղինակին կ'ապահովէ գրական անուն մը: Հոգեբանական վերլուծումներով պատմուած իրական կեանքի պատառ մըն է նիւթը: Մեր օրերու քաղքենի դասակարգէն երիտասարդ մը սանձարձակ կեանք մը կը վարէ «ազատախոհ» աղջիկներու հետ, որոնք սէրը, ամուսնութիւնն ու սեռային յարաբերութիւնները կը զատեն իրարմէ ու հաճոյքի փնտռտուքի մը մէջ կ'ապրին միայն ներկան:

Եւ սակայն սէրը կը յայտնուի յանկարծ ու երիտասարդը՝ շարունակելով հանդերձ իր ցայգաթիթեռի երջանիկ գոյութիւնը, կը սկսի տառապիլ: Ազատ աղջիկներէն մէկն է իր սիրոյ առարկան, զոր վայելած է արդէն իր սովորական թեթեւութեամբ եւ որ հեռացած է իրմէ ուրիշներու կապուելու համար:

Դէպքերը տեղի կ'ունենան Հռոմի, Փարիզի եւ Լօզանի մէջ: Ի վերջոյ երիտասարդը յուսախաբութիւնը կ'ունենայ հաստատելու որ իր սիրած աղջիկը չի կրնար իրը ըլլալ, որովհետեւ դժբախտ սէր մը զինք կը մղէ ուրիշի մը գիրկը:

Կը փոխուի՞, կը հասուննա՞յ այս դէպքերէն ետք: Հեղինակը որոշ կերպով չըսեր:

Պատկեր մըն է որ գծագրուած է գրական շնորհքի ու տաղանդի տէր գրողի մը կողմէ: Իսկական իրապաշտութիւնն է այս: Նիւթը հեռու է զգայացունց ըլլալէ, բայց հեղինակը հերոսին ապրած իւրաքանչիւր վայրկեանը բաբախուն կերպով կրցած է տալ ու վերլուծել բաւական խորքով:

Ֆրանսական վիպագրութիւնը առենէ մը ի վեր դիմագիծ փոխած է յանուն լաւ ըմբռնուած իրապաշտութեան մը: Դասական ու ակադեմական գեղաշնորհ լեզուն, որ սեփականութիւնն էր անցեալի վիպագրողներուն այսօր իր տեղը տուած է շատ աւելի ճկուն, ապրող, շնչող ու «ժողովրդական» լեզուի մը, որ ամէն հեղինակի գրչին տակ նոր կարելիութիւններու դուռ կը բանայ:

Հրատարակուած հազարաւոր վէպերու լաւագոյնները, որոնք ընդհանուր ուշադրութեան կ'արժանանան, ընդհանրապէս շատ աւելի արուեստ կը պարունակեն քան նախորդ սերունդին կողմէ նուիրականացած գլուխ գործոցները: Դիտելի է որ այս վերջինները աստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց հմայքը, որովհետեւ նոր Ֆրանսական վէպը նախորդներուն առաւելութիւնները ունենալով հանդերձ շատ աւելի մարդկային է եւ ուղղակի կը խօսի այսօրուան սերունդներուն:

«Սէր մը վասն ոչինչի» վէպը հակառակ իր նիւթին պարզութեան եւ առօրեայ բնոյթին, արուեստով կը ներկայացնէ երիտասարդ մը, որ ապրիլ, խորհիլ, զգալ, տրամաբանել ու կեանքի հազարումէկ երեւոյթները հետաքրքրութեամբ զննել գիտէ: Մեր օրերու երիտասարդն է ան, որ խելայեղ աճապարանքով մը կ'ուզէ վայելել իր երիտասարդութիւնը եւ կը ջանայ պայքարիլ այն ազդակներուն դէմ, որոնք իր երջանկութեան արգելք կը հանդիսանան: Այդ ազդակները դէպքեր կամ դիպուածներ չեն, ինչպէս սովորութիւն էր նախորդ շրջանի վիպագրութեան մէջ, այլ հոգեբանական պահեր ու ենթակայական, ըզգացական աշխարհի փոփոխութիւններ են, որոնք ամէն մարդու կեանքին մէջ կը պատահին: Կը բաւէ պատրաստ ըլլալ եւ տեսնել երբ կը յայտնուին:

Այս վէպը իր հոգեբանական խորքով արդիական նկարչութիւն է: Հին ճաշակներուն համար սակայն սովորական նորավէպ մը կրնայ նկատուիլ:

ՏՈՂԱՆՑՔԸ
La Parade (2)

Ժան-Լուի Քիւրթիսի այս վէպը երկու անջատ պատմութիւններու միացումն է: Վերնագիրը «Տողանցքը» թարգմանեցի, բայց կրնայի նաեւ «ինքնապաշտպանութիւն» թարգմանել ֆրանսերէն «փառատ» բառին երկրորդ իմաստին համաձայն: Վէպին ընթերցումը երկու վերնագիրներն ալ կ'արդարացնէ: Չեմ գիտեր որ հեղինակը մէկ իմաստով թէ երկու իմաստով ալ գործածած է իր վերնագիրը: Ամէն պարագայի երկուքն ալ յարմար են:

Երկու տունը մնացած քոյրեր Պէտանի մէջ իրենց կեանքը կ'անցընեն «միւսները» դիտելով ու շաղակրատելով: Բախտը կ'ունենան անարժէք հող մը շատ սուղ ծախելու եւ քիչ մը փոխելու իրենց կենցաղը, բայց միշտ կը շաղակրատեն, կը դիտեն միւսները եւ կը բամբասեն անմեղ կերպով: Վէպին կարեւոր մէկ մասն է այս:

Անդին սանուհի մը կայ, որ միայնակը կը պայքարի ի գին իր երջանկութեան: Իր դէմ կը ցցուին մեծ վտանգներ, բայց կը յաջողի ինքզինքը պաշտպանել եւ տիրանալ հարուստի մը տղուն: Երկու պատմութիւնները կրնային անջատ կերպով գրուած ըլլալ, բայց իրարու ագուցուած են ճարտարութեամբ:

Տունը մնացած օրիորդներուն անվերջ շաղակրատութիւնը շատ երկար է, մինչ սանուհիին արկածները թատերական ընթացք ունին:

Հեղինակը արուեստագէտ գրողի որոշ շնորհ ու տաղանդ ցոյց կուտայ, բայց գործը կարծես թէ բռնազբօսիկ շինութիւն մըն է եւ կարելի եղածին չափ շատ էջ լեցնելու վնասակար փափաքով մը տկարացած է:

Շաղակրատութիւններուն որոշ մէկ մասը սիրուն մանրամասնութիւններով զարդարուած է: Երկու տունը մնացած օրիորդներուն անհատականութիւնները շատ հաճելի ձեւով երեւան բերուած են, բայց ընդհանուր առմամբ իբրեւ վէպ գրաւիչ չէ գործը:

Հեղինակը 1947ի կոնքուռեան պսակաւոր է «Լէ Ֆօռէ տը լա Նիւի» գործով եւ յարգ հրատարակած է տասնեակ մը գործեր:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Jean d'Ormesson : Julliard 1960, Paris.
2) Jean Louis Curtis : Julliard 1960, Paris.

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՃԱՐԸ

Ա.

Ակադեմիկոս Վիկտոր Համբարձումեան «Սով. Հայաստան» ամսագրին 10 – 11 միացեալ թիւին մէջ «ժողովուրդի բարօրութեան համար» յօդուածով կը դրուատէ Հայաստանի արձանագրած գիտական եւ մտաւոր յաջողութիւնները, որոնց թւումը յաւելեալ փաստ մը կը կազմէ հայ ժողովուրդի բնատուր ձիրքերուն, աշխատանքի կորովին եւ մանաւանդ հայրենիք կառուցանելու տենչին:

Կուտանք հիմնական մասերը արեւմտահայերէնով.—

Հայաստանի մէջ կը գործեն մօտ 70 գիտահետազօտական հիմնարկութիւններ, երեսունը՝ գիտութիւններու ակադեմիայի շրջագիծին մէջ:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի օրերուն Երեւանի մէջ հիմը դրուեցաւ մեր ակադեմիային, որ ունէր ընդամէնը 206 գիտնական, քսանը Ակադեմիայի իսկական անդամ, գիտութեան երկու տոքթէօր եւ 56 թեկնածու: Այսօր Ակադեմիայի հիմնարկութիւններուն մէջ կ'աշխատին 78 ակադեմիկոս եւ թղթակից անդամ, իսկ մասնագէտներուն թիւը կը հասնի մօտ հազարի, հարիւրը ունին գիտութեան տոքթէօրի աստիճան, իսկ թեկնածուի աստիճան ունին մօտ չորս հարիւր հոգի:

Գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն համար կառուցուած են ու կը շարունակուին շինուիլ նոր շէնքեր:

Յարմարութիւններով օժտուած շէնքեր ունին Բիւրականի աստղադիտարանը, բնագիտութեան, բուսաբանութեան, բնախօսութեան, ծննդաբանութեան հիմնարկութիւնները, կենսաբանութեան բաժինը: Վերջերս հիմնուեցաւ Ակադեմիայի նախագահութեան եւ կեդրոնական գրադարանի շէնքը: Շուտով կ'աւարտին նուրբ գործարաններու բնախօսութեան, ուսողութեան եւ մեքենաներու, երկրաբանութեան հիմնարկութիւններու շէնքերը: Երեւանի գեղատեսիլ մէկ վայրին մէջ, Հրազդանի ափին, շինուած է գիտնականներուն համար բնակելի նոր շէնք մը՝ 130 յարկաբաժիններով:

Գիտութիւններու Ակադեմիան ստեղծուելէն ետք, զգալի կերպով զարգացան կարգ մը գիտութիւններ, ինչպէս բնախօսութիւնը, ուսողութիւնը, ելեկտրական թեքնիք գիտութիւնը եւայլն: Լայն աշխատանքներ կը տարուին ուսումնասիրելու համար հայրենի հողի ընդերքը, նաեւ զարգացնելու համար անգործարանաւոր եւ գործարանաւոր բնախօսութիւնը, յատկապէս նուրբ գործարանաւոր համադրութեան եւ գայլախազներու (սիլիքաթ) բնախօսութիւնը: Նպաստաւոր պայմաններ ստեղծուած են կենսաբանական գիտութիւններու զարգացման համար: Բազմակողմանի ձեւով կ'ուսումնասիրուի Հայաստանի կենդանական եւ բուսական աշխարհը:

Ակադեմիան ամբողջացած է նոր գիտահետազօտական հիմնարկութիւններով, որոնց թիւին՝ ելեկտրական թէքնիք, հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութիւնները: Բացուած են տասնեակ մը նոր բաժանումներ եւ տարրալուծարաններ, յատկապէս բնախօսութեան եւ երկրաբանութեան հիմնարկութիւններուն եւ Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ: Բոլոր հիմնարկութիւններն ալ օժտուած են ժամանակակից սարքաւորումով:

Ակադեմիայի շրջագիծին մէջ կը գործեն բնախօսական – ուսողական, թէքնիք, կենսաբանական, ընկերային եւ բժշկական գիտութիւններու բաժանումները:

Ուշագրաւ են բնախօսութեան հիմնարկութեան աշխատանքները: Կը զբաղին տիեզերական ճառագայթներու ուսումնասիրութեամբ ու այդ նպատակով ալ գիտական կայան մը հաստատուած է Արագածի լանջերէն մէկուն վրայ, Նոր Ամբերդ կոչուած վայրին մէջ: Կը գտնուի 3200 մեթր բարձրութեան վրայ եւ կը նկատուի այդ տեսակ կայաններուն աշխարհի ամէնէն մեծը:

Հիմնարկութեան մէջ պատրաստուած եւ արդէն շինելու սկսած են Խ. Միութեան ամէնէն մեծ օղակային ելեկտրոն արագացուցիչը:

Մեծ արդիւնքներու հասած են տիեզերական ճառագայթներու օգնութեամբ տարրական մասնիկները եւ նուկլոնները հետազօտելու գործին մէջ, ըստ որում կ'օգտագործուին հարիւրաւոր միլիառ ելեկտրոն-վոլթ (վոլթ) ունեցող փրոթոններ:

Բիւրականի աստղադիտարանը կը շարունակէ հետազօտական եւ տեսական աշխատանքները շարժական աստղերու զանազան տեսակներու բնաշրջումին մէջ: Աստղադիտարանը ունի յարմար սարքաւորում եւ աշխարհի ամէնէն մեծ շողախաւ հեռադիտակներէն մին: Հայ գիտնականները կ'ուսումնասիրեն նաեւ երկրագունդի կեղեւին մէջ պահուող օգտակար հանածոներու տեղաբաշխման օրինաչափութիւնները, բարձր մասնիկ միացութիւններու եւ օժանդակ նիւթերու, ինչպէս նաեւ էներժիներու գրութեան զարգացման եւ բոլորը ի մի հաւաքելու գիտական հիմունքը:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Դ.

Նաւավարը չէր պատասխաներ, ձիւնաթոյր ու մեծածաւալ վարտիքին անհամար ծալքերովն ու փսթերովը լեցնելով իր նստարանը, հեռուն՝ եզերքներուն նայելով միշտ զոր չէր տեսներ մշուշին մէջ ու ակնարկը փախցնելով իր տիրուհւոյն հետախոյզ ու խոժոռ աչքերէն:

Կը հասկնա՞ր թէ չէր հասկնար այս լեզուն:

Ե.

Յանկարծ ծառոց խարշափիւնի պէս խշրտուք մը ելաւ: Ծովուն վրայ տեղ տեղ փոքրիկ պղպջակներ կազմուեցան, ծովուն երեսը մութ երանգներով զատուեցաւ: Հեռուէն մղուած զօրաւոր շունչ մը փարատեց այս մշուշէ որսկապանն որ տիրուհին ու ծառան կը շրջապատէր: Ուշատէօէի բարձունքին վրայ երկինքը փայլատակեց, դեղին ու շլացուցիչ լոյսով մը ողողելով ծովն ու ցամաքը եւ ամպրոպայայտ որոտում մը սաստկութեամբ ճայթեցաւ:

— Հանըմ, պօռա կայ, փախինք, փախինք:

Ծովուն մակարդակը զով կ'առնէր, կ'ուռէր՝ երկար ու անծայր կոհակ մը ձեւացնելով:

Ետ դարձան: Նաւավարը փութացնելով իր թիավարութիւնը երկնից մթութեան ու ծովուն սպառնալեաց առջեւ զորս քաջ կը ճանչնար:

Հիմա կը շարժէին, կը տատանէին դեռ չփեռեքտուող այն կոհակին վրայ, բարձրանալով ու խոնարհելով անոր կամքին հետ:

Հարաւի հովը կուգար կը հասնէր ուժգին — հալածական ու հալածող հով մը իր բոլոր սաստկութեան մէջ:

Նաւակը Գէյքօզի բացերուն կը մօտենար, ու ծովն իր կոհակաձեւ երերման մէջ չկրնալով դիմադրել փոթորիկին շունչին, հազարաւոր ալիքներով կը պատռուէր, կը ճեղքուէր, սպիտակ փրփուրներու մէջ:

Սահակ իր բոլոր ուժը կուտար՝ ջիղերուն բոլոր տոկունութեամբը, մարմնոյն բոլոր առուգութեամբը կռուելով:

Դիւրաբեկ մակոյկը ալեաց վրայ կ'ոստոստէր եւ փոթորիկը կոհակէն կը մղէր զայն անընդհատ շունչով մը որ երիտասարդ կնոջ ուսը ու մէջքը կ'ընդգրկէր, եւ մազերն՝ իրենց գեղեցիկ ու ամփոփ շուկուածքը կորսնցուցած՝ հողմածուփ կը շարժէին:

Հիմա գիշերը կը շրջապատէր զիրենք, ահարկու երաժշտութեամբ մը տօնելով իրենց միայնութիւնը, ու ծովուն մէջ խեղդամահ կորսուելու վտանգովը անոնց միութեան հարկը չեշտելով:

Փոքրիկ մակոյկը ջուր կ'առնէր ալ: Այրին թողած էր ղեկին մետաքսահիւս չուանները եւ փոթորիկը միայն կը վարէր ու կ'ուղղէր զիրենք: Հանըմը չէր խօսեր, բայց կը տեսնէր մահն. այս հեղուկ դաշտին մէջ խեղդուիլը՝ մօտ, շատ մօտ, իր քովիկը, եւ կը վախնար:

Իւ տժգոյն դէմքն այտերուն կարմրութիւնը կորսնցուցած, աւելի հրապուրիչ էր, մինչդեռ հողմն իր անզաղտնապահ ու որոնող շունչովն անոր շրջազգեստը կը խառնէր շարունակ՝ հեշտալի առագաստ մը պէս լեցնելով զայն:

Անկարող էր ուշադրութիւն ընելու հիմա իր զգեստից խառնակութեան ու նաւավարին ցոյց կուտար իր սրունքն ամբողջ, մինչեւ ծունկերը, զորս սեւ փիլտէքօսէ գուլպան իր պարոյթովը կ'ընդգրկէր մինչեւ ծնրակապն ու անկէ անդին եւ որուն վրայ նուրբ ու ձիւնասպիտակ վուշ ճերմակեղէններուն դրասանգները կը խաղային իբրեւ տեսակ մը փրփուր զոր շրջազգեստն իր զաղտնածածուկ ու երանաւէտ փոթերուն մէջ պահած ըլլար:

Զ.

Մրրիկն իր բոլոր զայրոյթին ու կատաղութեանը հասած էր ալ. ծովը հեղեղտէ լեռնաձեւ ալիքներով չորս կողմէն կը պաշարէր փոքրիկ մակոյկը զոր իր աղի ջուրերովը լեցուցած էր:

Մութին մէջ անհրեւոյթ դարձող ցամաքն՝ իրարու յաջորդող փայլակներուն ցոլացման մէջ կը տեսնուէր հանդարտ ու անքոյթ: Տուներն ու ապարանքներն իրենց կարմիր ու զուարթ լոյսերը վառած էին ու ալեաց մէջ կորսուող մակոյկին, անիրականնելի երազի մը պէս հեռուէն կը դիտէր ցամաքին այս հաստատ ու ապահով երջանկութիւնը:

Սահակ կը շարունակէր իր գերմարդկային ճիգերը, վտանգը կը կրկնապատկէր անոր ճարտարութիւնը: Բոլոր ջանքը կը կայանար նաւակին կողը չընծայելու ալեաց յարձակման, ու խաւարին մէջ ճերմակ փրփուրներու կոհակաց գալուստը տեսնելով՝ ձախ թիակովն իր ուղղութիւնը կը պահէր: Այս տալու մէջ չէր փրկութիւնն, այլ անխոհեմ դիրքով չընդդիմանալու փոթորիկին զայրոյթին, եւ այսպէս հալածական ու հնազանդ մղուէին ալեաց կատարներուն ու խորութեանց մէջ:

Երիտասարդ կինը նաւակին մէջ սարսափէն նուաղած, ընկողմանեալ կը մնար, իր արդուզարդին գրգռիչ ու շնորհալի անկարգութեանը մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(3 Շար.)

1960Ի ՍՈՒՏ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ամէն օր եւ օրական 24 ժամ ամբողջ աշխարհի հեռագիր եւ հեռաձայնի թելեւ խողովակները, ինչպէս նաեւ անթելի, ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի հաղորդիչները թերթերու խմբագրութեանց անդադար լուրեր կը հասցնեն, որ ամէն օր տպագրուած էջերէն բազմապատիկ աւելի էջեր պիտի լեցնէին ։

Այս պայմաններուն մէջ, թերթերու խմբագրութիւնները պարտաւոր են խիստ քննութենէ անցընել լուրերը, եւ որքան շատ ըլլան լուրերը, այնքան աւելի խիստ քննութենէ պէտք է անցընել զանոնք ։

Սակայն, հակառակ այս բոլոր զգուշութեանց, երբեմն համաշխարհային մամուլը զոհ կ'երթայ խաբեբաներու եւ սուտ լուրեր կը շրջին միջազգային մամուլին մէջ, յետագային հերքուելու համար ։

Անցած տարին յատկապէս շատ հարուստ եղաւ յերիւրանքներով, որոնք յաճախ մեծ յուզում պատճառեցին միջազգային հանրային կարծիքին, հակառակ մէկ քանիին անհաւատալի ըլլալուն ։

Այսպէս Սեպտեմբեր ամսուն, Պելժիոյ Գոնկոյէն Թապաւորին նշանտուքի յայտարարութենէն քիչ առաջ, սկսաւ շրջան ընել զրոյց մը, որուն համաձայն Գոնկոյէն ժառանգիր էր վանական զառնալ եւ տրապականներու Ուխտին միանալ, որուն անդամները լռակեաց են ցմահ ։

Քանի մը օր առաջ, ամբողջ աշխարհ յուզուեցաւ կարդալով Պարսկաստանի Շահին, Թագուհիին եւ նորածին զաւկին սպանութեան լուրը ։ Ետքէն հաստատուեցաւ, թէ այս սուտ լուրը տրուած էր Անգարայէն, ուր Պարսկաստանի դեսպանատան դրօշակը սխալմամբ կէս պարզըուած էր ։ Այս աննշան դէպքը, արեւելեան երեւակայութեան օժանդակութեամբ, կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ Միջին Արեւելքի մէջ եւ անմիջապէս Թրքական եւ իրաքեան թերթերը, յաւելուածներ հրատարակելով, հասարակութեան տեղեկացուցին Շահին եւ ընտանիքին մահը ։

Սակայն տարակոյս չկայ որ միջազգային սատիոոութեան մրցանիշը կոտրեց Խրուշչեւի տապալման լուրը, որ կայծակի արագութեամբ հաղորդուեցաւ Վիէննայէն, անցեալ Նոյեմբեր չորսին ։

Ոչ ոք կրցաւ ճշդել իրական աղբիւրը այս աներեւակայելի ստախօսութեան, որ լուրջ իրարանցում պատճառեց ամբողջ աշխարհի տնտեսական շրջանակներուն ։

Սակայն, տարօրինակ ի՛նչ մեքենականութեամբ շրջաբերութեան կը դրուին սուտ լուրերը, որ յաճախ ճշմարտանըման ոչինչ ունին իրենց մէջ։ Մասնաւորաբար Խրուշչեւի դէմ երբ թէ նիւթուած պետական հարուածի պարագային, որեւէ անկանոնութիւն չէր պատահած Խ. Միութեան հետ հեռահաղորդակցութեան մէջ եւ ամէն մարդ կրնար որեւէ ատեն հաստատել, թէ Մոսկուայի հետ հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները խզուած չէին ։

Միակ բացատրութիւնը այն է, թէ այժմու հանրային կարծիքը միջազգային շատ մը խնդիրներու մէջ պառակտուած ըլլալով՝ մէջտ ալ կան բաւական թիւով միամիտներ, որոնք պատրաստ են իրենց տեսակէտները պաշտպանող որեւէ լուրի կառչելու եւ զայն տարածայնելու, առանց անոնց ճշմարտութիւնը հաստատելու ։

Ամէն պարագայի մէջ, անցեալ տարուան սուտերը նոյնիսկ միամիտներուն մտքի մակարդակի բարձրացում մը ցոյց կուտան։ Արդարեւ, ի վերջոյ, այս բոլոր լուրերը կը խօսէին պատահարներու մասին, որ զէթ տեսականօրէն կրնային պատահիլ։ Մինչդեռ առենօք սուտ լուրերը կը խօսէին «Լոխ Նեսի հրէշներուն կամ տարբեր մոլորակներէ եկած «անջրպետականներու» եւ նման արտառոց այլ բաներու մասին որոնք այսօր այլեւս չեն յուզեր ամէնէն միամիտ ընթերցողն անգամ ։

« Իսկապէս սուտ » լուրերուն մէջ պէտք է յիշատակել նաեւ ուրիշ մը, որ ճիշդ ելաւ, բայց կարելի է ըսել «սխալմամբ»։

Իրապէս, միջազգային մամուլը քուէ համարէն շատ առաջ յայտարարեց ամերիկեան նախագահական ընտրութեանց մէջ Գ. Քեննէտիի «փառաւոր յաղթանակը»։ Ինչպէս ծանօթ է, յետագային, Քեննէտիի ստացած քուէներու առաւելութիւնը հեռզհետէ սկսաւ պակսիլ, երբ հասան երկրագործական շրջաններու ընտրութեանց արդիւնքները եւ, ի վերջոյ, դեմոկրատներու թեկնածու Քեննէտի իր մրցակիցը՝ Նիքսընը պարտութեան մատնեց քուէներու միայն 1 առ հարիւր առաւելութեամբ ։

Եթէ Նիքսըն ի վերջոյ կարենար հարիւր հազար քուէ աւելի շահիլ — ինչ որ բացարձակապէս կարելի բան մըն էր, — Գ. Քեննէտիի ընտրութեան լուրը պիտի ըլլար ոչ միայն անցեալ տարուան, այլեւ մեր ամբողջ դարուն ամէնէն մեծ սուտը։ Սակայն Նիքսընի չար բախտէն, ամերիկացի «մարգարէ»ները, հակառակ սովորութեան, այս անգամ ճշմարտախօս դուրս եկան ... ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի կ'ունենան զամբիւղագնդակ (պասքէթ – պոլ) խաղացող երիտասարդներու համամիութենական մրցումները, մասնակցութեամբ Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ, Վրաստանի, Ազրբէյջանի, Հայաստանի եւ Լենինկրատի մանչ եւ աղջիկ խումբերուն ։

Հայոց ներկայացուցիչներն են՝ Հայաստանի ախոյեան հռչակուած Երեւանի պատանիներու եւ աղջիկներու խումբերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ծառապատումը կը շարունակուի։ Կանաչապատուած շրջանները այս տարի պիտի հասնին 1900 հեկտարի, քառասուն առ հարիւրը պտղատու։ Օգտակար եւ հազուագիւտ փայտի տեսակներ շատ կան, այսպէս, Ղափանի շրջանին մէջ, Ցաւ գետի եզերքներուն կը գտնուի արեւելեան սօսիի տեսակ մը, որուն նմանը գոյութիւն ունի միայն Ատրպէյճանի Լենքօրանի շրջանին մէջ։ Իր փայտին քիմիական բաղադրութեան համար կ'օգտագործուի քոնեակի արտադրութեան մէջ ։ Կաղնիի եւ նշդարի անտառներ կը զբաւեն Մեղրիի լեռնաշղթան։ Անոնց վերին եւ միջին գօտիները գրեթէ կոյս են եւ 200 տարուան հնութիւն ունեցող ծառեր կան։

Երկրաբաններուն շնորհիւ տարիներու ընթացքին ձեռք բերուած են փաստացի տուեալներ կազմելու համար «Հայաստանի երկրաբանութիւնը» բազմահատոր աշխատասիրութիւնը ։ Երկրաբանութեան հիմնարկութեան ցանցին մէջ կը գործէ բնահողի տարրալուծարանը, ուր կը մշակուի շինարարութեան համար կենսական խնդիրներ ։

Գիտական լուրջ նուաճումներ ձեռք բերուած են ելեկտրականութեան բնագաւառէն ներս։ Առաւել կարեւոր են այն հետազօտութեան արդիւնքները, որոնք կապ ունին բարձր լեռնային պայմաններուն մէջ ելեկտրական հաղորդալարերու շուրջ յառաջ եկած այսպէս կոչուած «պսակի» երեւոյթին հետ ։ Մշակուած են սարքաւորումներ հետազօտելու համար տարբեր բարձրութեան վրայ «պսակի» պատճառով տեղի ունեցած ելեկտրական ուժի կորուստը։ Կառուցուած են նաեւ ելեկտրական հոսանքներու բաշխումները ճշդող վերին աստիճանի ճշգրիտ հաշուարկներ ։

Գործարանական բնախօսութեան հիմնարկութիւնը մշակած է քացախային ալտեհիդ ձեռք ձգելու նոր եղանակ մը, որ շարք մը առաւելութիւններ ունի ։

Նուրբ գործարանական բնախօսութեան հիմնարկութիւնը յաջողած է պատրաստել պեղաhանtներ, որոնք յաջողութեամբ կը գործածուին երկրին հիւանդանոցներուն մէջ ։

Մեր գիտնականները օգնած են նաեւ Հայաստանի գիւղատնտեսներուն։ Մշակելի հողերու արդիւնաւորութիւնը քիմիական պարարտացումով բարձրացնել, ուսումնասիրել եւ խնամել հացահատիկի մշակումը Հայաստանի լեռնային եւ նախալեռնային շրջաններու մէջ։ Այդ հետազօտութիւններու հիման վրայ կազմուած են աշնանացան եւ գարնանացան ցորենները պարարտացնելու միջոցները, կազմուած է նոյնպէս Հայաստանի հողագործական քարտէսը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ գործադրելու քիմիական պարարտացումը տուեալ շրջանի հողի եւ կլիմայի պայմաններուն մէջ։

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԿՆԱՆՔ

Ժողովրդավար բոլոր երկիրներու մէջ, կան ծաղրաբաններ (շանսոնիէ), որոնք, ազատօրէն, կը քննադատեն ոչ միայն իրենց երկրին պետական կարգն ու սարքը, օրուան կառավարութեան ղեկավարները, այլ եւ իրենց յօրինած երգերով՝ ծիծաղի ընդմէջէն ծաղրանքի սուր սլաքներ կ'արձակեն յաճախ նաեւ բովանդակ աշխարհի վրայ տեղի ունեցող անցուդարձերուն դէմ ։

Որեւէ երկրի մէջ ուր ծաղրաբանին համար կայ արտայայտութեան ազատութիւն, ատիկա ապացոյցն է այդ երկրին մէջ տիրող խօսքի ու կարծիքի լայն ազատութեան ։

Սթալինի բացարձակ տիրապետութեան օրով, Խորհրդային Միութեան մէջ ռուս ծաղրաբանները դատապարտուած էին լռութեան։ Կապանք դրուած էր անոնց բերնին ։

Մենատէրին մահէն ետք, երբ յաջորդը՝ Խրուշչեւ, խօսքի եւ կարծիքի «ազատութիւն»ը վերահաստատել ձեւացնելով, հրամայեց որ ռուս ծաղրաբաններու հանրային բեմը վերահաստատուի եւ աւելին՝ հրահանգեց անոնց, որ իրենց առաջին քննադատութիւններով իսկ թիրախ դարձնեն նոյնինքն երկրին ղեկավարները։

Այս ազատութենէն օգտուելով, ռուս ծաղրաբաններ, երկար ժամանակաշրջանի մը լռութենէ ետք, անզուսպ հեղեղի մը նման յորդելով, սկսան իրենց սլաքները արձակել, քննադատութիւններու տարափ մը տեղացնել ոչ միայն «Կարմիր աւազանի»ին դէմ, այլ աւելի առաջ երթալով, սկսան նոյնիսկ խծբծել համայնավար «արբազան» գաղափարաբանութիւնն ալ ։

Ստորեւ, արձակ թարգմանութեամբ նմոյշ մը անոնց վերջին սրամիտ պատմուածքներէն ։—

« Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համաժողովին վերջին կարգախօսքն էր՝ « Համայնավարութիւնը հորիզոնին վրայ է ... »։

« Տեսնենք, թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս բացատրութիւնը ,

« Լաւ է խորհուրդ հարցնել։ Դիմեցինք բազմաթիւ անձնաւորութիւններու, որոնք իրենց կարգին հարցուցին թէ՝ ի՞նչ կը նշանակէր այդ ։

« Դժուարին դրութեան մը մատնուած էինք։ Բարեբախտաբար, կը ճանչնայինք վարժի ուսուցիչ մը, որուն հարցուցինք այս մասին ։

« Ուսուցիչը գնաց ու բերաւ իր բառարանը, բացաւ զայն, եւ կանգ առնելով « հորիզոն» բառին առջեւ, կարդաց ։—

« Հորիզոն՝ անծայր ու անսահման գիծ մը, որուն քանի մօտենաս այնքան կը հեռանայ ...»։

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Օգնիր ինձ, Փառանձեմ եւ գթա ... քանզի ես մենակ եմ եւ զգում եմ կարիքը մի չեղմ հոգու։ Ու այդ հոգին դու ես ։ Քո ներկայութեամբ ես ...

Այս խօսքերով Արշակը կրկին ելաւ աթոռից եւ կամեցաւ կարծես այժմ ինքը ծունկի գալ Փառանձեմի առաջ, բայց սա անսպասելի վեր թռաւ տեղից եւ, զոյգ ձեռքերով երեսը ծածկած, դուրս նետուեց սրահից ...

Սենեկապետ Եգնիկը, որ սպասողական ու լարուած նստել էր միջանցքում, նկատելով դուրս եկող Փառանձեմին, զարմացած ոտքի կանգնեց եւ աչքերը թարթելով նայեց նրա յետեւից։ Փառանձեմը գնում էր առանց շուրջը նայելու եւ այնպէս փութկոտ, որ Եգնիկը չիմացաւ՝ ուղեկցի՞ նրան, թէ ... Սակայն երեւոյթն այնքան օտարոտի էր, որ նա շարժուել իսկ չկարողացաւ, միայն նայեց նրա յետեւից այնքան, մինչեւ նա աներեւութացաւ ։

×

Երբ Փառանձեմը թափով մտաւ իր յարկաբաժնի առաջին սենեակը, տեսաւ հայրը նոր եկել հանւում է նաժիշտի օգնութեամբ ։ Որքան էլ ջանաց թաքցնել յուզումը՝ անկարելի եղաւ, հայրը իսկոյն նկատեց նրա արտակարգ տեսքը ։

— Որտեղի՞ց, դստրիկ, եւ ինչո՞ւ այդպէս այլայլուած ։

Փառանձեմը չէր կարող իսկոյն պատասխանել. նա հեւում էր եւ ձեռքը ինքնաբեր դնում մերթ սրտին, մերթ կամենում էր կարծես ծածկել թաքցնել երեսը։ Բայց երբ հայրը կրկնեց հարցումը՝ նա ասաց միայն ։

— Արքայի մօտից ։

Զարմանք ...

— Արքայի՞ ... — Անդոքը ուշադիր նայեց դստեր, ասես նրա տեսքից մի բան կռահելու համար ու կրկնեց ակամա, — Արքայի՞ ...

— Այո, հայր. փոքր առաջ արքայի սենեկապետը եկաւ քեզ հրաւիրելու. այստեղ չէիր։ Ես այդպէս էլ ասացի։ Սակայն ... նա գնալով՝ նորից վերադարձաւ եւ այս անգամ արդէն հրաւիրեց ինձ ։

— Արքայի՞ մօտ, — չհամբերեց զարմացած Անդոքը։

— Այո, հայր ։

Փառանձեմը չիմացաւ ինչ պատասխաներ։ Եւ Անդոք իշխանը, դստեր յապաղումը տեսնելով, առաջարկեց անցնել կից սենեակը։ Անցան ։

— Այժմ խօսիր, Փառանձեմ ։ Ի՞նչ ասաց արքան։

— Արքան, արքան ... — կմկմաց Փառանձեմը կրծքի ելեւէջով ու հայեացքը թաքցնելով ։— Արքան, հայր ... չեմ իշխում ասել, — եւ այս անգամ Փառանձեմը ձեռքը դրաւ աչքերին։

— Խօսիր, դստրիկս ։

— Ոչ, հայր, դժուարին է ... Արքան խնդրեց ինձ ...

— Խօսիր, խօսիր, — Անդոքը հետաքրքիր բռնեց դստեր թեւը։— Խօսիր, համարձակ ։

— Արքան, հայր, — սկսեց Փառանձեմը այս անգամ ճիգով, — խնդրեց ինձ ... լինել ... լինել թագուհի ...

Խօսքը հազիւ աւարտած՝ նա նորից ձեռքը դրաւ աչքերին եւ սկսեց լալ ։

— Թագուհի՞ ... եւ դու լալիս ես, դստրիկ ։

Իշխանի ձայնի մէջ կար եւ զարմանք եւ հետաքրքրութիւն, ուստի եւ աւելի մօտեցաւ դստեր ու, ձեռքը նրա ուսին դնելով, հարցրեց ․

— Եւ դու ի՞նչ պատասխանեցիր ։

— Ես մերժեցի, հայր ։

Նոր զարմանք. իշխանի սեւ յօնքերն առես ճակատը թռան ։

— Մերժեցի՞ր ...

— Այո ... Գնէլից յետոյ կարելի՞ է միթէ՞ ...

— Եւ այդպէս էլ ասացի՞ր ...

— Ոչ, հայր։ Ասացի որ ես անիծուած եմ, որ ես ... եւ Փառանձեմը պատմեց, ինչ ասել էր վհուկի դուշակութեան մասին եւ ապա որոշումի մասին, թէ, Գնէլի մահից յետոյ հեռանալու է․ աշխարհից եւ մտնելու է մենաստան ։

— Անմիտ, աւելորդ խօսքեր, — մռայլուեց իշխանը ։ — վհուկները խարդախ են. գուշակութիւնները նոցա սուտ ու պատիր ։

— Ես նոյնպէս, հայր, խօսքերը նոցա համարում էի պատիր. սակայն գուշակութիւնը կատարուեց. Գնէլը սպանուեց։

— Դա եղաւ, աւաղ եւ անցաւ, Փառանձեմ ։ Դու չունես իրաւունք աշխարհը թողնելու եւ մենաստան մտնելու։ Այդպէս է ցանկանում հայրդ՝ Սիւնեաց Անդոք իշխանը ։

— Սակայն, հայր ...

Իշխանը սեւեռուն ու դժգոհ նայեց դստեր ։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Միւս կողմէ, Պոլսոյ Թրքական մամուլին թէմփսիլճներու սենտիքան, գործի լծուելով, յիսուն առ հարիւր յաւելումի պահանջ դրաւ Տիւնեա Թերթին աշխատաւորներուն համար։ Երբ Տիւնեա Թերթին տէրը լսեց այս լուրը, յայտարարեց աշխատաւորներուն. — « Ես այն մարդն եմ որ տապալած է Մենտերէսը։ Կը կարծէք թէ չե՞մ կրնար գլուխ ելլել ձեր սենտիքային հետ ։ Պիտի չկանչեմ ձեր ներկայացուցիչները, տեսնեմ թէ ի՛նչ պիտի ընէք »։

Պէտք է ըսել թէ Թերթերու տէրերուն դիրքը ակարացած է այն ընդհանուր շարժումով, որ ծաւալեցաւ Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ, ուր զանազան ցոյցեր կատարուեցան։ Մասնաւորաբար ուսանողութիւնը հեռագրով իր համաձայնութիւնը կը յայտնէ լրագրողներուն, աւելցնելով.

— « Անոնք որ գլուխ կը շարժէին օրուան տիքթաթէօրներուն՝ դիրք գրաւած են այսօրուան յեղաշրջութեան հեղինակներուն դէմ ։ Թերթի տէրերը Թող կատարեն իրենց պարտականութիւնը՝ իբրեւ ընկերային դաստիարակութեան տարր, եւ ոչ թէ սատամօքսի սիրոյն »։

Յունուար 14ին լոյս տեսան ինը մեծ օրաթերթերը, որ փակուած էին ինքնակամ։ Հրատարակած էին հաւաքական յայտարարութիւն մը, որ կը բացատրէ իրենց շարժումին դրդապատճառը՝ մերժելով կատարուած մեղադրանքները ։ Թէ՛, վերջապէս, իրենց աշխատաւորներուն իրաւունքներուն դէմ չեն, այլ օրէնքին տանը տրամադրութիւնները պատճառ դարձած են որ բողոքի շարժում մը կատարեն ։

Վէճը մոխիրի տակ Թաղուեցաւ, մինչեւ հրահրումի պատրաստ ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 18ին, հայկական ձայնաւոր պատարագ Նօթր-Տամ տ'էսփէրանս եկեղեցիին մէջ, 4 Րիւ տիւ Քոմանտան – Լամի, Փարիզ (11), մեթրօ Գրեկէ – Սապէն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գէրպէրեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՄԱՆՆԻԿ ԳԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալ վրպիտուհիին յիշատակը յարգողները ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները ողբացեալ ԱՆՆԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ (ծնեալ Նալպանտեան) մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Ս. Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ։ Ողբացեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ — Այրի Տիկին Լիտա Զօպանեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յետ պատարագի իր ամուսնոյն՝

ՅԱԿՈԲ ԶՕՊԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

×

Տէր եւ Տիկին Եղիա Մաքասեան եւ զաւակները՝ Մաննիկ եւ Խաչիկ կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Գօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՆՆԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սվաճեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մեծ հօր՝

ԽԱՉԻԿ ՄԱՔԱՍԵԱՆԻ

մահուան 19րդ տարեդարձին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Բերոն հիւանդանոցի քանի մը հայ հիւանդները շնորհակալութիւն կը յայտնեն շրջանի Կապոյտ Խաչուհիներուն, Ս. Ծնունդի եւ Տաղաւարի տօներուն առթիւ իրենց մխիթարական այցելութիւններուն, սրտապնդիչ խօսքերուն եւ նուէրներուն համար, ու այս առթիւ պարտք կը համարեն դիտել տալ, թէ Կապոյտ Խաչը երբեք չէ ցլացած իր օգնութիւնը բերելու հայ հիւանդներուն եւ անտէր կարօտեալներուն ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած թատերական ներկայացում մը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 5

Կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ ։

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի։

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդներուն ։

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ։

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Քեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան, Պ. Ս. Պէչկէօթիւրեան, գերասան Կ. Մութաֆեան, Պ. Գ. Թիւթէլեան, Պ. Սիսակ, եւայլն)։

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաններուն կը մասնակցին Հայ Արինէրն ու Արենոյշները։

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ Քառխտ Գարօյր ։

Դաշնակահար՝ Աբիկ ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3·30ին, Սալ Քանթոնալ (Պորտօ – Պասթիտ) ։

Ճոխ յայտագիր ։

« ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՁՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ »

(Տրամախօսութիւն)

« ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆ »

(Մանկական ուրախ երգախաղ)

«ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ եւ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՂՋԻԿԸ»

(Դիմախօսութիւն)

«ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՈՒԳԱՅ »

(Տրամախօսութիւն)

«ՀԻՒԱՆԴ ՊՈՒՊՐԻԿԸ »

(Տրամախօսութիւն)

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօսութիւն եւայլն ։

Փոքրերուն պիտի բաժնուին նուէրներ եւ մրգեղէններ ։

Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ ԲՈԼՈՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրացը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստացիներուն, ուր որ ալ ըլլան եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնըւին, որ ներկայանան եւ մեծամասնութեամբ քուէարկեն նոր վարչութեան ընտրութիւնը։ Կիրակի 22 Յունուար, ժամը 15ին ԻՍԻԻ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ ։

Այս Միութիւնը որ կը կրէ մեր մեծ ազգային հերոս ՄՈՒՐԱՏի անունը եւ այդ անունը անմահացնելու համար կազմակերպուած է, բոլոր Սեբաստացիներու սրտին կը խօսի ։

Անհրաժեշտ պէտք է ամէն Սեբաստացի այդ օրը գայ եւ իր պարտականութիւն, կատարէ նոր վարչութիւն մը ընտրելով ։

Մեր պարտականութիւնը եւ յարգանքը կատարած պիտի ըլլանք Մխիթար Աբբայի, Վարուժանի եւ հերոս Մուրատի հանդէպ ։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄՈՒՐԱՏ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի ։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ Տիւնուառի սրահը,

STUDIO CREQUI, 24, RUE DUNOIR

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։

Մանուկներու կողմէ պիտի ըլլան խմբերգներ եւ արտասանութիւններ, կենդանի պատկեր մը, հայկական պարեր եւ Թիթեռնիկներու երգախառն պարը ։

Պիտի երգէ Օր. Անժէլ Կարապետեան Լիոնի երաժշտանոցէն ։

Հայկական ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ իր նուէրները պիտի բաժնէ ներկայ բոլոր պզտիկներուն ։

Մուտքը ազատ է ։

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։ Մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի աշակերտութեան։ Ղեկավարութեամբ դպրոցին ուսուցիչ Պ. Թրագօչի։

22 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, արտամախօսութիւններ եւ այլ հաճոյալի անակնկալներ ։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ ։

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը անխտիր ։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանին ներքնասենեակը ։ Զեկուցում պատգամաւորի ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորի։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՇԱՒԻԼ — Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին ։

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը։ ՕՐԱԿԱՐԳ.— Պարահանդէսի պատրաստութիւն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS

3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS

PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամենէն ուշը ժամը 19·30ին ։ Հակառակ պարագայ յին պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — SAMEDI 21 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9008 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4809

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈԼԽՈԶՆԵՐՈՒ ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն 44 տարի վերջ բոլշեւիկեան մեթոտները արմատ չեն ձգած տակաւին Խ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ :

« Բանուորներու եւ գիւղացիներու դիկտատորութիւնը», որ հիմը կը կազմէ մարքս – լենինեան վարդապետութեան, չէ յաջողած իր առաքելութեան մէջ: Չէ կրցած բարւոքել վիճակը բանուորներուն եւ գիւղացիներուն, որոնք ենթարկուած բռնի աշխատանքի՝ կը քաշկռտեն թշուառ կեանք մը :

Այս երկու դասակարգերն ալ կը տառապին հիմնական ցաւէ մը, որ անբուժելի է համայնավար վարչաձեւին տակ, — ազատութեան պակասը: Ոչ բանուորը ազատ է աշխատելու իր նախասիրած ճիւղին մէջ, ոչ ալ գիւղացին կրնայ իր հաշւոյն մշակել հողը: Երկուքն ալ ստրուկ են, պարզ մեքենայ, աշխատանքի գործիք՝ պետութեան ձեռքը:

Բոլշեւիկեան վարչակարգը տարիներու անյաջող փորձերէն վերջ, դրամական բացառիկ վարձատրութեան եւ լենինեան լքանշանի խայծերով ուզեց հրապուրել բանուորները: Ստախանովի մը օրինակը արտակարգ քարոզութեան նիւթ դարձուց՝ չարաչար ,— իրենց բառով հարուածային — աշխատանքի լծելու համար ճարտարարուեստի բանուորները :

Գալով երկրագործութեան, Սովխոզներու եւ կոլխոզներու դրութիւնը ներմուծեց ագարակներու մէջ, հաւաքական աշխատանքի շնորհիւ լաւագոյն արդիւնաբերութիւնը ձեռք բերելու յոյսով :

Տարիներու փորձերը ցոյց տուին, որ այս դրութիւնը լաւագոյնը չէր :

Մարդիկ անձնասէր են ամէն բանէ առաջ: Կ'ուզեն լիուլի վայելել իրենց աշխատանքի պտուղը :

Հաւաքական արդիւնաբերութեան մէջ ամէն մարդ կ'ուզէր, որ հարեւանը իրմէ աւելի աշխատի : Չէ՞ որ վերջ ի վերջոյ պետութիւնն է, որ պիտի օգտուէր գիւղացիի աշխատանքէն: Ինչո՞ւ հապա կըտոր ըլլալ՝ չոր հացի մը փոխարէն:

Կոլխոզներու սնանկութեան փաստը հրապարակաւ մէջտեղ դրաւ Խրուշչեւ քանի մը օր առաջ՝ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նստաշրջանի ընթացքին :

Կրեմլինի մենատէրը իրեն յատուկ յախուռն ոճով անարգութեան սիւնին գամեց զանազան երկիրներու, մասնաւորաբար Ուկրայնիոյ, Ղազաքստանի, Ատրպէյճանի եւ այլ երկիրներու երկրագործական նախարարները, առանց մոռնալու մեր մինուճարը:

Զլարանեցաւ նոյնիսկ հրամայելու, որ համայնավար պատասխանատու վարիչ մը մէկ ամիս կով կթէ ախոռի մը մէջ ..., թերացած ըլլալով հսկող պաշտօնին մէջ:

Մասնաւորաբար խիստ լեզուով արտայայտուեցաւ իր հայրենակիցին՝ Ուկրայնայի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար Բոդգորնիի դէմ, որ իր տեղեկագրին մէջ կը յայտնէր թէ 10,5 միլիոն հեկտար հող մշակուած եւ ամէն մէկ հեկտարէ 17,5 կենդինար ցորեն էր ստացուած :

Խրուշչեւ յանկարծ ձայնը բարձրացնելով պոռաց անոր երեսին. « Ընկեր Բոդգորնի, վստահ եմ որ ձեր վիճակագրութիւնը բերքին կէսը միայն կը ներկայացնէ, միւս կէսը գողցուած է կոլխոզներու մէջ»:

Այսինքն հաւաքական արդիւնաբերութիւնը գողութեան կը մղէ գիւղացիները, վկայութեամբն իսկ խորհրդային վարչապետին:

Ահա՛ թէ ինչպէս սնանկացած են սովխոզներն ու կոլխոզները :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉ ԸՍԱԾ Է ՖԵՐԱԹ ԱԲԲԱՍ , 12 ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ, Կ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆԻՍՏԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ, ՔԵՆՆԷՏԻ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ 35ՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ , ԼՈՒՄՈՒՄԲԱ 50 ՄԻԼԻՈՆ ԿԱՐԺԷ

—o—

ՖՐԱՆՍԱ

Փարիզ – Թունուզ անուղղակի խօսակցութիւնները չարունակուեցան առանց ճշգրիտ պատկեր մը տալու կացութենէն : Ֆերաթ Աբբաս կը մնայ իր դիրքին վրայ եւ անգամ մը եւս կը պնդէ բանակի հեռացման վրայ որեւէ հանրաքուէէ առաջ, կը կրկնէ Ալժերիոյ բնակիչներու ապագային համար նախապէս թուած պայմանները եւ կը մեկնի Ինտոնեզիա: Զախակողմեան մամուլին համար, տը Կոլ փախուստի ճամբաներ կը փնտռէ եւ չուզեր բանակցիլ: Ամէն պարագայի մէջ Աբբասի նախապայմանը բանակին վերաբերեալ բաւական ծանր է եւ դժուար թէ Ֆրանսա տեղի տայ: Ֆերաթ Աբբասի ոճը խիստ է, կը յայտնէ թէ ձախողութեան պարագային, աւելի պիտի սաստկացնեն կռիւները:

Թունուզէն կը հերքեն, յայտնելով թէ Ֆերաթ Աբբաս նման յայտարարութիւն չէ ըրած Պէյկա գործակալութեան, բայց պելժիական գործակալութիւնն ալ կը հերքէ Թունուզի հերքումը :

Փարիզի մէջ ժողովրդավար 12 կազմակերպութիւններ որոնց կարգին՝ ընկերվարական կուսակցութիւնը, քրիստոնեայ աշխատաւորներու դաշնակցութիւնը, արմատականները, ձախ-կոլիստները, Մարդկային Իրաւանց Լիկան, եւն. եւն. , հանդիսաւոր յայտարարութեամբ մը կ'ուզեն որ ամէն ապահովութիւն տրուի Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն: Այս յայտարարութեամբ Ֆրանսական «Ձախ»ը կ'ուզէ հաստատել թէ ինք որ կողմնակից է բանակցութեանց չի մոռնար Ալժերիոյ Եւրոպացիներու արդար իրաւունքները:

ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստը վերջացուց իր աշխատանքները: Փակումէն առաջ, Սուսլով, 81 կուսակցութեանց ժողովին զեկուցումը կարդաց, բայց հաւանական չէ որ այդ տեղեկագիրը հրատարակուի: Ըստ սովորութեան, ժողովականները ձեռնարկեցին նոր դիւանի ընտրութեան: Զգայացունց ոչ մէկ փոփոխութիւն ղեկավար կազմին մէջ, պարզապէս երկու նորեր կը մտնեն իբրեւ փոխանդամ : Ասոնք են՝ Կուիչին եւ Վորոնոֆ : Այս նշանակումներով «Նախագահութիւնը» կ'ունենայ 14 լրիւ իրաւասութեամբ անդամ եւ 9 փոխ – անդամ :

Կեդրոնական կոմիտէի այս լիակատար նիստը մէկ գլխաւոր կէտի վրայ հրաւիրեց բոլորին ուշադրութիւնը — Խորհրդային երկրագործութեան ծանր տագնապը: Արդարեւ առաջին առթիւ ուշադրաւ է ձեռք առնուած միջոցներուն չարաչար մախումը: Բոլորը համաձայնեցան այս կացութեան պատասխանատուութիւնը թողուլ ղեկավարներուն վրայ որոնք հարկ եղած «ճեռնհասութիւնը » ցոյց չեն տուած: Պէտք չէ անտեսել, սակայն, թէ գիւղացին ալ, իր կարգին որոշ պատասխանատուութիւն ունի ինչ որ բնական է: Ի՞նչպէս կարելի է խանդավառել անհատ մը հաւաքական արդիւնքով մը, հոս է հաւանաբար խորհրդային վարչակարգին ձախողանքներու գլխաւորը, չէ կրցած յաղթել անհատականութեան, մանաւանդ մարդի մը մէջ որուն աշխատանքին բնոյթըն իսկ մարդիկը կը մղէ անհատականութեան :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Կաթողիկէ նախագահ մը իր պաշտօնական Աստուածաշունչին վրայ կ'երդնու — « Հաւատարմօրէն կատարելու Մ. Նահանգներու նախագահի իր պաշտօնը եւ իրեն ներած բոլոր միջոցներով պահպանելու, պաշտպանելու Մ. Նահանգներու Սահմանադրութիւնը »:

Առաւօտեան ժամը 11.30ին, ընկալեալ սովորութեան մը համաձայն նորընտիր նախագահը Սպիտակ Տուն գնաց եւ Այզընհաուըրի հետ միասին, նոյն կառքով մեկնեցաւ Քափիթոլ : Հոն, Գերագ. Ատեանի նախագահ՝ Էրլ Ուարընի, նախկին նախագահներ Թրումընի եւ Հուվըրի, ինչպէս նաեւ ծերակուտականներու, երեսփոխաններու եւ նահանգապետներու առջեւ կատարեց իր երդումը : Արարողութենէն ետք արտասանեց Քոնկրէսին ուղղուած իր առաջին ճառը, հուսկ ուրեմըն տեղի ունեցաւ պաշտօնական շքերթը, հազարաւոր հոգիներու ներկայութեան :

Շաբաթ, ժամը 9ին, կը սկսի նոր նախագահին գործունէութեան շրջանը :

Մ. Նահանգներու նորընտիր փոխ – արտաքին նախարարը՝ Պաուըլս, Արտաքին հարցերու ծերակոյտի յանձնախումբին յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգները պիտի պաշտպանեն Ֆորմոզան «որեւէ գինով եւ առանց նկատի ունենալու վտանգը» : Նոյնպէս դիտել տուաւ թէ դէմ է Համայնավար Չինաստանի ճանաչումին : Մաօ Ցէ Թունկի յայտարարութեան առթիւ թէ Ֆորմոզա մաս կը կազմէ մայր երկրին (համայնավար Չինաստանի), Պաուըլս դիտել տուաւ — «Պարզ է թէ չենք ընդունիր այս տեսակէտը»:

ՔՈՆԿՕ

Իբր հետեւանք Լումումպայի Քաթանկա փոխադրութեան, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Քոնկոյի կեդրոնատեղին գգուշացուց Քոնկոյի ճերմակները « փոխադաձութեան » վտանգէն, որ կրնայ տեղի ունենալ ջղագրգռուած Լումումպայի կողմնակիցներուն կողմէ : Ամէնէն աւելի վտանգի տակ են նախկին վարչապետի կողմնակիցներուն հակակշռին տակ գտնուող Արեւելեան Նահանգի եւ Քիվուի Եւրոպացիները: Առաջինին մէջ կ'ապրին շուրջ 3000, իսկ երկրորդին մէջ՝ մօտ երկու հազար ճերմակներ: Արդէն իսկ անհատ Եւրոպացիներ ապտակներ ստացած են եւ շատեր նոյնիսկ ենթարկուած են խոշտանգումներու: Եւրոպացիներէն շատեր ապաստանած են «Կապոյտ Սաղաւարտներու» զօրանոցները :

Միւս կողմէ, ՄԱԿի Խորհրդային պատուիրակը՝ Վալերիան Զորին Համըրշոլտի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին Լումումպայի ազատ արձակումը պահանջեց: Այս վերջինոյն ձերբակալութիւնը, ըստ Խորհրդային պատուիրակին մարտահրաւէր մըն է ուղղուած ՄԱԿի հեղինակութեան դէմ եւ հակօրինական քայլ մը :

Կարգ մը ուրիշ լուրերու համաձայն Լումումպա բաւական ստոյգ նստած է Զոմպէի: Արդարեւ, կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Քաթանկայի վարչապետը՝ Զոմպէ յիսուն միլիոն Հին Ֆրանք տուած է Ցոպութուի եւ Քազավուպուի, որպէսզի այս վերջինները յանձնեն իր «Թիւ 1 թշնամին», Լումումպան: Մոպութու եւ Քազավուպու առիթէն օգտուած են, որպէսզի Զոմպէի դրամով վճարեն իրենց զինուորներուն ամսականները :

ԱՆԳԼԻԱ

Մաքմիլըն հաղորդեց թէ Թագուհին տոքթ. Արթըր Մայքըլ Ռամզէն նշանակած է իբրեւ յաջորդ Տոքթ. Ֆիշըրի Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսի աթոռին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՈՅԻ երբեմնի մօտիկ գործակիցը Միլովան Ճիլաս, որ բանտարկութեան դատապարտուած էր իր գրած «Նոր դասակարգը» գիրքին համար, «պայմանական» ազատութիւն ստացաւ, առջի օր : Կառավարութիւնը պայման դրած է որ չզբաղի քաղաքական գործունէութեամբ եւ երկու շաբաթը անգամ մը ոստիկանութեան ներկայանայ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ եւ Դաշնակցային Գերմանիոյ միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի չհաստատուին, յայտարարեց Արեւմտեան Գերմանիոյ Պետական նախարարը՝ Քարշթընս :

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ, հայազգի ծանօթ բեմադիրը հրաժարած է «Կզէյոպատրա » ժապաւէնի պատրաստութենէն : Ֆոքս ընկերութեան տնօրէնը՝ Սքուրաս այս յայտարարութիւնը ըրած է «մեծ ցաւով»: Անծանօթ կը մնան դրդապատճառները:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ ալժերական ըմբոստութեան պարագլուխը՝ Ֆերաթ Աբբաս ջերմ ընդունելութեան արժանացած է նախագահ Սոքարնոյի կողմէ: «ԱՀԱԿ»ի «վարչապետը» այս առթիւ յայտարարած է — Թէեւ աշխարհագրութիւնը մեզ կը հեռացնէ բայց մեր կրօնքը եւ նպատակները նոյնն են :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Տէ Սէ 8» օդանաւ մը ջախջախուած է: Հրաշքով գտնուած են 42 հոգի, չորս հրկիզուած դիակներ ալ գտած են օդանաւին մէջ: Այս ծանր արկածը կը խանգարէ Քեննէտիի ի պատիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնները :

60 ուրիշ ճամբորդներ կը փնտռուին :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախարարը Ամերիկա կը հասնի Յունուար 26ին: Մաղթելի կը նըկատուի որ տեսնուի Քեննէտիի հետ :

ԹԻՒՐՔՄԵՆԻՍՏԱՆԻ երկրագործական նախարարը պաշտօնանկ եղած է :

ԸՆԿ. ՄԻՀՐԱՆ ՀԵՐԱՐՏԵԱՆ

Պէյրութէն հեռագիր մը կը գուժէ թէ յանկարծամահ եղած է ընկեր Միհրան Հերարտեան :

Ողբացեալ ընկերը, մօտ 70 տարեկան, ծնած է Ուրֆա: Նախնական եւ միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ, յետոյ նուիրուած՝ ուսուցչութեան: Նախ քան առաջին աշխարհամարտը, կը մտնէ Պոլսոյ սպայից վարժարանը: Թրքական բանակին մէջ բարձրացած էր հարիւրապետի աստիճանին :

Ուրֆայի հերոսամարտէն առաջ կը գտնուէր իր ծննդավայրը, ուր կը նուիրուէր կազմակերպչական աշխատանքներու (Պատանեկան Միութեան, եւայլն):

Ժամանակ մը վարած է Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանին տեսչութիւնը, յետոյ երկար ատեն նուիրուած կուսակցական աշխատանքներու՝ Հալէպի եւ Պէյրութի մէջ:

Շրջան մը վարեց Համազգային ընդհ. քարտուղարութիւնը :

Մեր ցաւակցութիւնները ընտանեկան պարագաներուն եւ կուսակցական կազմին:

Անկլիքան եկեղեցւոյ նոր պետը, 52 տարեկան է եւ Եորքի Արքեպիսկոպոս: Ծանօթ է իբրեւ զարգացած դէմք եւ ճարտար հռետոր, ինչպէս իր նախորդը հաւատացող մըն է եկեղեցիներու միութեան, Չափաւոր բայց յանդուգն հրապարակաւ յայտնած է թէ կողմնակից է ծնունդներու հսկողութեան: Քէնթըրպըրիի հարիւրերորդ արքեպիսկոպոսն է :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ"

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, 1961
Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Եթէ տարեգիրքերը սովորական բովանդակութիւն մը ունենային միայն, պիտի դադրէին հետաքրքրական ըլլալէ եւ տարիներ անցնելէ ետք պիտի կորսնցնէին իրենց շահեկանութիւնը: Այս պարագան անշուշտ կը վերաբերի նաեւ Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքէ»ին, որուն ութերորդ հատորը հրապարակի վրայ է, եւ որ մեր գրական աւանդութիւններուն մէջ, ժողովրդական հրատարակութեան իր տեղը գրաւած է արդէն: Բոլոր բաժինները լեցուն են հետաքրքրական նիւթերով, որովհետեւ հեղինակը ջանք չի խնայեր գոհացնելու իր բոլոր ընթերցողները եւ ընթերցողներուն յայտնած տպաւորութիւններէն մինչեւ միջազգային բաժինը շահեկանութիւն մը կը ներկայացնեն:

Բայց այս բոլորը թեթեւ պիտի կշռէին, եթէ հեղինակը անտիպ նամակներ ու գրութիւններ չգտնէր, ինչպէս ամէն տարի, արդիւնք՝ անխոնջ աշխատանքի, պրպտումի եւ գործին հանդէպ զգացած խանդավառութեան ու ջերմ հաւատքին:

Այսպէս 1961ի «Ամէնուն Տարեգիրքը» ուրեմն լայն տեղ յատկացուցած է երգիծաբան Յ. Պարոնեանի քեռորդիին, Մաղաքիա Սանտալճեանի անտիպ նամակներուն, որոնք շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակեն երգիծաբանին կեանքին եւ ունեցած աշխարհայեացքին շուրջ: Արամ Անտոնեանի եւ Հրանտ Ասատուրի նօթագրութիւններն ալ կ՚ամբողջացնեն այդ բաժինը: (Փակագծի մէջ արձանագրենք որ Նուպարեան Մատենադարանը սկսած է արդէն իր դերին մէջ մտնել, եւ բոլոր անոնք, որոնք բանասիրական եւ մատենագրական աշխատանքներու կը նուիրուին, պիտի կրնան օգտուիլ հոն գոյութիւն ունեցող վաւերագիրներէն եւ անտիպ բազմաթիւ գրականութենէն եւ պատմական նիւթերէն):

Մաղաքիա Սանտալճեանի նամակներն ուղղուած են Հր. Ասատուրին, որ ժամանակին ծրագրած էր Յ. Պարոնեանին նուիրել ուսումնասիրութիւն մը: «Կէտ մը զոր հարկ է ի յայտ բերել, կը գրէր Մաղաքիա Սանտալճեան, այն է թէ Պարոնեանի առեւտրական գործերով զբաղելուն պատճառն էր իւր գրական աշխատութեանց համար պլացուած քաջալերութիւնը: Եթէ այս աշխատութիւնք ըստ բաւականին փոխարինուած լինէին, Պարոնեան պիտի չզրէր բնաւ եւ ուրիշ գործեր, զորս բնաւ չէր սիրեր: Ցոյժ բեղմնաւոր մտքի տէր էր եւ շատ շուտ կը գրէր, եւ կը պաշտէր գրականութիւնը» (2/14 Յուլիս 1891):

Երկրորդ նամակէն. «իւր վրայ անէկդոտներ չգիտեմ, բայց կրնամ ըսել թէ իւր ամբողջ կեանքը «անէկդոտ» էր արդէն. այնքան շահեկան եւ սրտագրաւ էր իւր մտերմութիւնը, այնքան զուարճալի էր իւր խօսակցութիւնը, եւ հետաքրքրաշարժ իւր կենցաղավարութիւնը: Կատարեալ իմաստասէր մըն էր նաեւ;

... Կրնանք ըսել թէ նիւթապաշտական դպրոցին կը վերաբերէր: Օր մը, մինչ բարձր շէնքի մը պատուհանին առջեւ կեցած կը խօսակցէինք, մեր առջեւ պարզուող գեղեցիկ բուրաստանները եւ բարձրաբերձ մասերը ցուցնելով ինձ, Պարոնեան կը հարցնէր ... « Հոգւոյ անմահութեան պէս բան մը կը տեսնե՞ս կոր անոնց մէջէն »: Ցոռետես էր յոյժ »:

Երրորդ նամակէն: Իր ծագումին մասին աչաւասիկ վաւերական տեղեկութիւն մը: « Իրաւ է որ Պարոնեանի նախահայրն եղած է Մարգար Պարոն, Ակնայ եւ ոչ թէ Անիի գաղթականներէն: Ա. Պոլսեցի Հայք մեծ մասամբ Ակնայ գաղթականներէն սերած են »:

Տարեգիրքին մէջ ունինք նաեւ Յ. Պարոնեանէն անտիպ նամակներ, այս անգամ ուղղուած իր քեռորդիին՝ Մ. Սանտալճեանին:

1887 Նոյեմբեր 21 թուականը կը կրէ նամակ մը, երբ Յ. Պարոնեան կը հրատարակէր «Թիկարօ»ը: Ի՞նչ կ՚ըսէր այդ նամակին մէջ... « Բաժանորդաց թիւն 300ի յանգեցաւ (դուրս հանելով չվճարող բաժանորդները) եւ օր ըստ օրէ կ՚աւելնայ առայժմ. 50 հատ ձեռքէ կը վաճառուի, 350 հատ, որ ըսել է 700 մէճիտիէ: Երկու հարիւր հանելով իբր տպագրութիւն, թուղթի եւ ցրուիչի ծախք, կը մնայ հինգ հարիւր մէճիտ: Տարակոյս չկայ թէ ամիսը հինգ օր աշխատութեան արդիւնք է այս, եթէ 25 օրերն ալ այլեւայլ հրատարակութեանց աշխատելով կարենամ այսպէս արդիւնաւորել, անշուշտ լաւ գործ մը պիտի ըլլայ: Այս նպատակաւ է որ որոշած եմ միայն գրականութեամբ աշխատիլ, որովհետեւ ուրիշ գործ չկայ, եւ հետզհետէ պիտի հրատարակեմ վէպեր ու կատակերգութիւններ, տեսնենք ինչպէս պիտի ըլլայ »:

Գրական տարեգրութիւններուն ու բարքերուն համար նորութիւն մըն է բանաստեղծ Մերուժան Պարսամեանի անտիպ մէկ գրութիւնը, որուն մէջ «Մարդկային» եւ «Մարմնեղութիւն» քերթուածներուն հեղինակը կը խօսի թէ ինչո՞ւ որոշած էր գործածել «Մասիս Ցովհաննէսեան գրական ծածկանունը, պատմելով թէ ժամանակի խմբագիրներն ու ծանօթ գրագէտները, ինչպէս Գ. Զօհրապ, Արամ Անտոնեան, Տիգրան Արփիարեան եւ ուրիշներ անունի հմայքէն տարուած էին, քան գրական ստեղծագործութեան մը ներկայացուցած իրական արժէքէն: Մերուժան Պարսամեանի անտիպ այդ գրութեան խորագիրն էր «Անունի Հմայքը»: Եւ ըսել որ գրական այդ ճարկանքին գաղտնիքը գաղտնիք մնաց ամբողջ երկու տարի:

Տարեգիրքին մէջ կայ նաեւ «Ջարդերը Հայաստանի մէջ» խորագրով, 1916ին Պոմպէյի մէջ արաբերէն գրուած եւ 1917-ին ալ ֆրանսերէնի թարգմանուած գրութիւն մը: Հեղինակը Ֆայէզ էլ Ղասէյ ականատեսի բոլոր տեսածներն ու տպաւորութիւնները օրը օրին արձանագրած է, իսկ հայերէնի թարգմանած է տարեգիրքին հեղինակը: Այս մէկն ալ կ՚աւելնայ տարագրութեան պատմութեան ցնցող դէպքերուն վրայ, թէեւ մինչեւ հիմա անծանօթ մնացած էր:

Վերջին նորութիւնը «Ամէնուն Տարեգիրքի»ին նիւթերու ընդհանուր ցանկն է 1954 – 1961, ութը տարուանը միասին, պակաս մը որ միշտ զգալի էր եւ այսօր կ՚ունենանք, շնորհիւ հեղինակին որ որեւէ դժուարութեան առջեւ կանգ չառներ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆՃԱՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծ զարկ տրուած է հասարակական գիտութիւններուն: Մեր պատմաբանները հրապարակած են ստուար աշխատութիւններ՝ նուիրուած հայ ժողովուրդի այլ եւ այլ շրջաններու պատմութեան: Նախապատրաստուելու վրայ են եւ յառաջիկայ տարիներուն կը հրատարակուին հայ ժողովուրդի բազմահատոր պատմութիւնը եւ Հայաստանի պատմական Աթլասը:

Հնագիտական պատմութիւնը ուսումնասիրելու եւ լուսաբանելու համար մեծ նշանակութիւն ունին Հայաստանի մէջ կատարուող հնագիտական պեղումները: Կարմիր – Բլուրի, Արին Բերդի, Գառնիի, Դուինի պեղումներուն ընթացքին յայտնաբերուած են այնպիսի յուշարձաններ, որոնց ուսումնասիրութիւնը կարեւորութիւն կուտայ պարզելու մեր պատմութեան եւ տնտեսութեան հետ աղերս ունեցող շարք մը հարցեր, ինչպէս նաեւ նոր պատկերացում հեռաւոր անցեալի մասին: Պեղումները կը շարունակուին ըստ հաստատուած ծրագրի:

Կարեւոր ուսումնասիրութիւններ կը կատարուին գրականութեան եւ արուեստի բնագաւառներուն մէջ: Հրատարակուած են արժէքաւոր մենագրութիւններ՝ նուիրուած հայ գրականութեան պատմութեան եւ յայտնի գրողներու ստեղծագործութեան:

Հայ լեզուաբանները ուսումնասիրած են եւ դեռ կը շարունակեն ուսումնասիրել մեր «ոսկեդարեան»ը: Հրատարակուած են կարգ մը լուրջ ուսումնասիրութիւններ բարբառագիտութեան գծով: Լոյս ընծայած են մենագրութիւններ՝ նուիրուած լեզուաբանութեան տարբեր հարցերուն: Աշխատանքներ կը տարուին Հայոց լեզուի բացատրական նոր բառարան մը պատրաստելու համար: Լեզուագիտութեան հիմնարկութիւնը ձեռնարկած է արդի հայերէնի գիտական քերականութեան մշակումին եւ Հայոց լեզուի ակադեմական բառարան կազմելու համար:

Կարելի չէ չխօսիլ հայ ճարտարապետներու եւ թուաբանագէտներու ստեղծած ելեկտրոն հաշուիչ մեքենաներու մասին՝ յաւելեալ փաստ հայ մտքի կենսունակութեան:

Ելեկտրոն հաշուիչ մեքենան, կամ ինչպէս մենք կ՚ըսենք «ելեկտրոն ուղեղը», յետ պատերազմեան շրջանի գիտական մտքի մեծ յաջողութիւններէն մէկն է: Կարելի է դասել մարդկային հանճարի այնպիսի գիւտերու շարքին, ինչպէս են հիւլէական ուժի գիւտը կամ արուեստական արբանեակի ստեղծումը: Մեր մասնագէտները յաջողած են շինել արագ գործող երկու հաշուիչ մեքենայ: Ասոնցմէ ամէն մէկը վայրկեանի մը մէջ կը կատարէ քանի մը հազար թուաբանական գործողութիւններ (բազմանիշ թիւերու գումարում, բազմապատկում, բաժանում), փոխարինելով այս ձեւով տասնեակ հազարաւոր մարդոց աշխատանքը:

Քանի մը տարիներ առաջ շինուած նոյն ձեւի մեքենաներ շատ խոշոր էին եւ անյարմար սովորական սրահներու համար: Երեւանի մէջ շինուածները աւելի փոքր են եւ կրնան դրուիլ որեւէ հասարակ սրահի մը մէջ:

Երբեմնի մութ, յետամնաց ցարական կայսրութեան ծայրագաւառ այսօր յառաջադէմ երկիր մը վերածուած է, շնորհիւ հայ ժողովուրդին աշխատունակ կամքին եւ բնատուր ձիրքերուն:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

550 ՀՈԳԻԷՆ ՄՆԱՑԱԾ Է 75 ՀՈԳԻ
Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻՆ
ՄԵԾ ԶՈՀԵՐ ՏՈՒԱԾ ԸԼԼԱԼՈՎ

Վերջերս, Նիւ Եորքի մեր ընկերներէն բժիշկ Ս. Սահակեան ամերիկեան պետութեան կողմէ բժիշկներու եւ հիւանդապահուհիներու գլուխն անցած, գացած է Ինտոնեզիա, ուր հայ համայնքը ընդունելութիւն մը բրած է ի պատիւ Տոքթ. Սահակեանի: Սոյն ընդունելութեան ընթացքին Ինտոնեզիոյ հայ գաղութի կեդրոնական վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացուած է եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ տրուած Ինտոնեզիոյ հայ գաղութի մասին: Ստորեւ կուտանք կարեւոր մասերը.

Նախ յիշեմ որ ինչպէս պատմութիւնը կը տեղեկացնէ, Հայերը գրեթէ 17րդ դարէց, սկսել են գաղթել այս կողմերը եւ պիտի ասեմ որ մեր նախնիքները մեծ անուն ու համբաւ են ունեցել թէ տեղական իշխանութեանց եւ թէ վաճառականական ասպարէզներում:

Երախտագիտական ջերմ զգացումներով կը ցանկամ մատնանիշ անել մեր նախնիքների ազգասիրական եւ եկեղեցասիրական վեհ ոգին, որովհետեւ նրանք ե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Զ.

Ումուր Եէրիի ծոցը կը մտնէր մակոյկը հիմա: Այս սեղմուած եզերքներուն մէջ ծովն աւելի կը բարձրանար, կ՚ուռէր ըսպառնալից ու մահագոյժ կը դառնար: Նաւավարն կը զգար կորուստն անխուսափելի: Ալիքները կիսովին թրջած էին զինքն ու իր տիրուհին: Ալի համ մը, այդ ջուրերէն ելլող դառնութիւն մը կը լեցնէր իր շնչասպառ կուրծքը, խեղդամահ կորսուելուն սկզբնաւորութեանը պէս այս ջուրէ ղերեզմանին մէջ:

Իր ուղղութ[illegible]ը պահելու ստիպուած՝ ալեաց կը նայէ[illegible] դեռ ու միջոց մը փայլակին լուսովը տեսաւ նաւակը մօտեցած եզերքին զոր փրփուրներու սպիտակութիւնը՝ ձիւնապատ դաշտի մը նման բոլոր երկայնութեամբը կը գրաւէր:

Ալ անկարելի էր չփշրուիլ այդ ծովուն ու ցամաքին մաքառմանը մէջ: Անկարելի՝ եւ դառնալ բացը նետուելու համար: Այն ատեն աղաղակ մը փրթաւ իր կուրծքէն, օգնութիւն կոչելու ձայն մը, աղիողորմ եւ յուսահատ զոչիւն մը զոր ծովն իբրեւ թէ անակնկալ աջակցութիւն մը արգիլելու դիտմամբ իր մռնչիւնովը ծածկեց:

Ցամաքէն տասը դրկաչափ բացն էին, ծովն օրօրոցի պէս առաջ ու ետ կը մղէր զիրենք եւ իր խուլ նուագներովը քնացնել կ՚ուզէր այս դատապարտեալները:

Այս մահուան տարուբերին մէջ ալիք մը անհնարին մոլեգնութեամբ զրկեց բարձրացուց մակոյկն իր լայն կուրծքին վրայ: մանրերկրորդ մը վարանեցաւ կարծես որոշում տալու համար, յետոյ անհաւատալի զօրութեամբ ցամաք նետեց զայն, հոն հաւաքուած աւազներուն վրայ, ու ետ քաշուեցաւ:

Այս ալիքն որ իր անօրինակ ուժգնութեամբը ստոյգ կորուստ մը պարտէր բերել, իրենց փրկութիւնն եղաւ. չափազանց սաստկութիւնը խորտակելու տեղ ազատեց զիրենք եւ իր նպատակին ներհակ արդիւնք մը արտադրեց: Այս պարագային մէջ ծովու վարմունքը մարդոց վարմունքին համաձայն դտնուեցաւ:

Նաւավարը դուրս նետուեցաւ ու ամէն բանէ առաջ իր պրկուած ու ուժաթափ մատներովն ալ աւելի դէպի ցամաք քաշեց թեթեւ մակոյկն ու յետոյ տիրուհին դուրս հանել ջանաց:

Մթութեան մէջ կ՚որոշէր անոր վախէն դալկացած դէմքն ու մարմնոյն բոլոր ըղձալլելի գծագրութիւնը զոր թրջուած շրջազգեստը բոլորովին յայտնի կ՚ընէր:

Այն ատեն բռնեց այդ լեցուն ու հրաշագեղ մարմինն, իր գրկին մէջ, իր ուսերուն վրայ առաւ՝ առանց թեւերուն մէջ կարենալ ամփոփելու այդ հարուստ իրանը, առոյգ բարձունքը: Մանկամարդ կինն այս հպումով, այս ջերմութեամբ սթափեցաւ: Զզարմացաւ սակայն ինքզինքն այս բազկաց մէջ տեսնելով, կիսովին փարատուող նուագմանը մէջ, երազի մը, երջանիկ ու փափաքուած երազի մը տպաւորութիւնն ունեցաւ: Իրր թէ Պէօյիւքտէրէի իրենց ապարանքին մէջ իր քաղցրաբոյր ննջասենեակին անուրջներովը ու երիտասարդ կնոջ իղձերով խռովուած ու բորբոքուած ըլլար այս վայրկեանիս, ուզեց որ այդ երազը չուտով չվերջանայ, ու երկարի:

Ու այս պատրանաց անձնատուր, հոգուն դալարեաց վրայ ուր գրկելով տարած էր զինքն իր նաւավարը, Նաեմատուեր ու խոնաւ երկնքին տակ, փոթորիկին յօրինած սարօրինակ ու տխրանեան եզանակներովն, ամպրոպին ահարկու ձայներուն մէջ, չզարթնուլ ձեւացուց, անպաշտպան թողլով վարդագոյն դարձող այտերն ու նուագելու պատրաստ քնարի մը պէս բոլորովին դողդոջուն այս մարմինը, մինչեւ որ, այս երազն որ այնքան կը նմանէր իրականութեան, շարունակուէր ու ամբողջանար:

Է.

Քարափին վրայ ուր նորատի կինն ոտք կոխեց արցունքներ, համբոյրներ ու աղօթքներ իրարու խառնուեցան:

— Ազատեցար, ազատեցար:

— Եկուր զգեստներդ փոխէ, խխում ես, Տիրուհի:

Ուրախութենէն վերջը հարցումներ տասնեակներով, ո՞ւր բռնուեցաք, ինչպէս փախաք, ո՞ր կողմն ելաք: Այս ցնծութեան ու ուրախութեան մէջ Նաւավարը մոռցուած կը մնար իր մակոյկին մէջ. վերջապէս անոր ալ կարգն եկաւ. Տիրուհին իր ազատարարը ցոյց տուաւ.

— Ես ինքզինքս կորուսած էի բոլորովին, բան մը չեմ յիշեր, Սահակին հարցուցէք:

Շնորհակալութիւնները, գովեստները չպլացան. Տիրուհիի հայրն ոսկի մը պարգեւ տուաւ:

— Աս տան զաւակն ես, ըսին ամէնքը միաբերան:

Անկէ վերջը բնական էր որ նաւավարն աւելի անձնուէր ըլլար իր հանըմին որ երբեմն իրեն տիրուհին էր:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՈՀՐԱՊ

(4 Շար.)

ղան տեղիս մեր Ազգային Ֆոնդերի հիմնադիրները, որոնց արդիւնքը մենք ներկայիս ուղղակի կամ անուղղակի վայելում ենք :

Պատմութիւնը չերկարացնելու համար՝ կը սկսեմ 1924 Թուականից :

Այդ օրերում, ամբողջ Ինտոնեզիայում ապրում էին գրեթէ 550 հոգի, որից մօտաւորապէս 350ը Սուրաբայա էին հաստատուած :

Մենք ունէինք Մանուկ եւ Յարութիւն դպրոցը — օտար շէնքում — երեք դասարաններով, ուրանդ մօտ քառասուն աշակերտ – աշակերտուհիներ սովորում էին Մայրենի լեզուն, Կրօն եւ Հայոց պատմութիւն : Հաճոյքով եւ պարծանքով պիտի յիշեմ, որ այդ նոյն դպրոցի շնորհիւն է որ այսօր տարբեր վայրերում ցրուած մեր նոյն երախաներն իրանց ծնողների հետ հայ լեզուով են նամակներ գրում ու կարդում :

Ունէինք նաեւ աչքի զարնող մեր Մարզական Ակումբը եւ հռչակաւոր « գոլֆի դաշտը» : Զնայած որ փոքրամասնութիւն էինք կազմում, նամանաւանդ «հոքէի» խաղում, երբ տարիներ տեղիս անպարտելի խումբն էինք : Յետոյ ամէն տարի կ'ունենայինք մեր կանոնաւոր, առանձին մրցանակները (աթլեթիք – սփոր) մի ամբողջ օրուան ծրագրով :

Նոյն ժամանակ ունէինք Հայ Կանանց Բարեգործական Միութիւնը, որը բաւական նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւն է բերել մեր համայնքի կարօտեալների նկատմամբ :

Ունէինք մեր Թատերասիրաց Միութիւնը եւ մեր բեմը, որի վրայ ներկայացուել են աչքի ընկնող թատերախաղեր — « Կործանուածը», «Զար Ոլին», «Աշխարհի Դատաստանը», «Պատուի համար» եւայլն, եւայլն :

Եւ ապա 1927ը Թուականին կառուցուեց մեր Ս. Գէորգ եկեղեցին, որն եղաւ մեր ձեռնարկութեանց գլուխ գործոցը, որովհետեւ իսկոյն եւ եթ մեր անձնական բակում կառուցուեցին Մանուկ եւ Յարութիւն դպրոցը երեք դասարաններով, մեր երիցատունն ամէն յարմարութեամբ, Եզգարեան կոչուած Ազգային սրահը եւ նրան կից՝ Դուրեան Գրադարան – ընթերցարանը եւ մեր բեմը :

Եկեղեցին կառուցուեց տեղական Ազգային Ֆոնդերի գումարներից, իսկ միւս շէնքերը նուիրուեցին ազգին, մեր համայնքի յարգելի եւ բարենպաստ տարբեր անդամների եւ կամ ընտանիքների կողմից :

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմին, այսինքն՝ ճափոնական տիրապետութեան եւ սրան յաջորդող տեղական յեղափոխութեան սոսկալի օրերին, մենք Ջաւա – Հայերս մեծ զոհեր ենք տուել թէ ֆիզիքական եւ թէ նիւթական տեսակէտից : Համեմատութեամբ աւելի խոշոր եւ ծանր քան թէ մեզ շրջապատող միւս օտար համայնքները :

Այս պարագան այն անակնկալ եւ ողբալի հետեւանքն ունեցաւ որ մենք ուղղակի անտէրութեան մատնուեցինք, մեր ընտանիքներն քայքայուեցին, մեր հարազատներն ու երախաները ցիր ու ցան եղան տարբեր կողմեր, մեր Միութիւնների գործունէութիւնները դադարեցին եւ, աւաղ, այսօր մնացել ենք միայն 75 հոգի, մեծամասնութիւնն առաջացած տարիքով, այնպէս որ որեւէ Ազգային շարժում կատարելը մի անհնարին իրականութիւն է դարձել :

Սակայն, այս բոլորի հանդէպ զարմեալ որպէս ասացուածքը կը չեշտէ, թէ «Հայը չի մեռնիր», «Հայը չի կարող կորչել», ուրեմն մենք էլ ամէն ջանք եւ միջոց գործ ենք դնում — այս հեռու ընկած վայրում — մեր էութիւնը դեռ եւս պահելու ու կը պահպանենք, հաւատարիմ մնալով մեր Ազգին եւ Հայ Եկեղեցուն :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

Տիկին Արշալոյս Խանտանեան, որ ծանօթ է Յառաջի ընթերցողներուն հայկական հնագիտական ժառանգութեանց մասին իր ուսումնասիրութիւններով, անցեալ աշնան Մոսկուա գացած էր, մասնակցելու արեւելագիտական համաժողովին : Ժողովին աշխատանքները աւարտելէ ետք, խումբ մը օտար արեւելագէտներու հետ, նաեւ Օր. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեան, կը մեկնին Հայաստան, ուր կը մնան երկու օր միայն :

Տիկին Խանտանեան իր ճամբորդական տպաւորութիւնները հրատարակեց արդէն Յառաջի մէջ (25 Սեպտ. 1960) :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի մասնաժողովը հրաւիրած էր տիկինը որ դասախօսութիւն մը տայ իր գիտական հետաքրքրութիւններուն ու տպաւորութիւններուն մասին : Դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ Շաբաթ օր, Բարեգործականի շէնքին մէջ :

Բազմութիւնը սպասուածէն շատ աւելի էր : Դասախօսութիւնը այնքան հետաքրքրութիւն շարժած էր որ սրահը անյարմար թուեցաւ :

Յանուն Բարեգործականի մասնաժողովին, Գ. Գառնիկ Կէնճեան կատարեց բացումը եւ ներկայացուց Տիկինը, միակ հայ կինը, որ իր ժամանակը նուիրած է հնագիտութեան, մասնաւորաբար հայ հնագիտութեան :

Յետոյ խօսքը տուաւ Տիկին Խանտանեանի, որ վճիտ ու գրական լեզուով մը նկարագրեց իր ճամբորդութիւնը : Իր լեզուին մէջ կը թրթռար որքան յուզումը, զոր կը զգայ առաջին անգամ հայրենի հողին վրայ ոտք դնողը, որքան հիացումը, որ կ'ունենայ պատմական մեծարժէք գեղարուեստական ժառանգութեանց դէմ յանդիման գտնուող Հայը :

Դասախօսութենէն ետք ցուցադրուեցան բազմաթիւ գունաւոր պատկերներ : Առաջին անգամ էր որ ցոյց կը տրուէին բազմաթիւ հնութիւններ, այնքան կենդանի :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ եօթը ամիս առաջ, ի ներկայութեան բոլոր անդամներուն, առաւել՝ համակիրներուն, 125 հոգի :

Օրակարգի գլխաւոր հարցը.— Հայ Մարզական Միութեան լուծումը եւ ֆրանսական նոր մարզական միութեան մէջ ձուլուելու հարցը :

Ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ եւ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մերժեց եւ որոշուեցաւ նոր թափով եւ նոր եռանդով գործել հայ անուան տակ, իր հիմնադիրներուն գծած ուղղութեամբ, պահելով միշտ մեր ազգային դիմագիծը :

Ահաւասիկ նոր վարչութեան անդամները եւ իր կազմը —

Պատուոյ նախագահներ.— Գ. Գ. Ճերանեան, Սէմէրճեան, Արապեան, Տալաքիւփէեան :

Նախագահ.— Հարոնեան : Պատուիրակ – նախագահ.— Թապոյեան : Փոխնախագահներ.— Քէմէճեան եւ Քազուրեան : Ընդհանուր քարտուղար.— Դաւիթեան : Օգնական – քարտուղար.— Թարեան : Գանձապահ.— Միքայէլեան : Օգնական – գանձապահ.— Զորզոպեան, Տէր Սարգիսեան :

Հայ Մարզականը այս եղանակին համար ունի հինգ ֆութպոլի խումբեր, մաս կը կազմէ Լիկ Լիոնէզի եւ Տրոմ Արտէշի ախոյենական խաղերուն :

Հայ մարզականին յաջողութիւններուն առթիւ « Լը Տօֆինէ» եւ «Լը Փրոկրէ» թերթերը գովեստով կը խօսին մեր մասին յաճախ հրատարակելով մեր տղոց խմբանկարները :

Վալանս գաղութին մարզիկները եւ վարչականները հպարտ են, որ իրենց վաստակէն խնայելով կը հոգան ծախքերը :

Հայ Մարզականը միշտ պիտի ջանայ վառ պահել մարզական ոգին եւ բարձր՝ հայկական դրօշը, միշտ չէզոք գետնի վրայ :

ՀԱՐՈՆԵԱՆ

Խմորադէմ մարդ մը դեղարան ներկայանալով կ'ըսէ .— Սա շիշին մէջ «լօտանոմ» լեցուցէք :

— Պարոն, առանց դեղագրի անկարելի է :

— Պարոն, ինծի նայեցէք, անձնասպան ըլլալու դէմք ունի՞մ :

— Եթէ ես ձեր դէմքը ունենայի, վայրկեան մը իսկ չէի սպասեր, անձնասպան ըլլալու համար :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է գրագէտ Նշան Պէշիկթաշլեան եւ արժանացած գաղութին ջերմ ընդունելութեան : Այցելած է Ազգային խմբագրատունը եւ տեսակցութիւններ ունեցած տեղւոյն մատուորականներուն հետ : Յունուար 11ին, ամերիկեան համալսարանի սրահը ողջոյնի հանդէս մը տեղի ունեցած է իրեն ի պատիւ : Խօսած են Անդրանիկ Ծառուկեան, Ժագ Յակոբեան, հուսկ՝ Նշան Պէշիկթաշլեան :

ՏԱՄՈՒՐԻ (Լիբանան) ճամբուն վրայ ինքնաշարժի ծանր արկածի մը զոհ գացած են չորս երիտասարդ Հայեր՝ Յակոբ Կասարճեան, Յակոբ Գօզոսեան, Կարապետ Պէզճեան եւ Տիգրան աղա :

ՊԷՅՐՈՒԹ կը գտնուի Լիբանահայ երիտասարդ գրագէտը՝ Վահէ Քաչա, որ երկար տարիներէ ի վեր Փարիզ հաստատուած է : Պէյրութի «Միջազգային Գրատունը» յայս առթիւ ընդունելութիւն մը սարքած է Վահէ Քաչայի ի պատիւ, որ արժանացած է մեծ գնահատանքի :

ԳՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ մէջ վերջերս տեղի ունեցաւ Մխիթարեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը որուն նախագահած են Գերպ. Մանուէլ Թաթօ եւ Հայրապետակ. Պատուիրակ Բարգէն Եպիսկ. Ապատեան : Խօսք առած են վարժարանի երկրորդական բաժնի տեսուչ Տոքթ. Քելլի, Գերպ. Մանուէլ Թաթօ եւ վարժարանի տեսուչ Հ. Խաչատուր Վարդ. Վրթանէսեան : Վարժարանը կը բոլորէ իր հիմնարկութեան հինգերորդ տարեշրջանը, ունի 163 աշակերտներ, որոնց 127ը նախակրթարանին մէջ : Ուսուցչութիւնը կազմուած է 32 հոգիէ : Բարգէն Եպիս. Ապատեան իր փակման խօսքին մէջ, ծանրացած է յատկապէս Մխիթարեաններու կատարած դերին վրայ, հայ կրթութեան եւ մշակոյթի տարածման համար :

Խենթին մէկը, յիմարանոցի պարտէզին մէջ նստած է աթոռի մը վրայ :

Երկրորդ խենթ մը անոր մօտենալով կը հարցնէ .

— Ո՞ւր կ'երթաս :

— Փարիզ, կը պատասխանէ առաջին խենթը :

— Փարի՞զ : Ապո՛ւշ, Փարիզը միւս կողմն է, կը յարէ երկրորդը :

— Այո՛, այո՛, իրաւունք ունիս, կը գոչէ առաջին խենթը եւ աթոռը հակառակ կողմը կը դարձնէ :

×

Զինավաճառը.— Տիկին, այս գէնքով մինչեւ յիսուն մեթր կրնաք քաշել :

Տիկինը.— Այդչափ հեռու գործ չունիմ, ամուսնոյս համար պիտի գործածեմ :

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Վանիր քեզնից այդ տխուր մտքերը, Փառանձեմ, ու եղիր խելամիտ : Քո ամուսնութիւնը Գնէլի հետ, այո, երազ դժբախտ : Ցաւում ենք ամէնքս քեզ հետ : Բայց այժմ, Փառանձեմ, քեզ համար բացւում են երջանկութեան դռներ, եւ դու հրաժարւո՞ւմ ես մտնել ներս :

— Հայր, տակաւին մխում է սրտիս վէրքը եւ աշխարհն այլեւս հրապոյր չունի ինձ համար :

— Մխիթարուիր այնով, որ դառնալու ես թագուհի : Հայոց թագուհի, Փառանձեմ : Մտածի՛ր... Այսպիսի բախտ չի վիճակւում ամէնքին, այլ միայն ընտրեալներին : Քո վհուկը եղել է սոսր խաբեբայ : Նախանձել է գեղեցկութեանդ եւ կամեցել է թունաւորել միտքդ :

— Ոչ, հայր, ոչ, — գլուխն օրօրեց Փառանձեմը :— Այդ վհուկը խաբեբայ չէր, նա շոյեց գլուխս եւ ցաւելով ասաց, որ ես պիտի բարձրանամ եւ ընկնեմ :

— Թող այդ, Փառանձեմ : Արքայի խօսքը մերժե՛լ՝ նշանակում է անարգել նրան :

— Ինչու, հայր, Ես չէի ցանկանայ անարգել արքային. ոչ, ես միայն խղճում եմ նորան, որ կորցրեց թագուհուն եւ մնաց միայնակ :

— Առաւել եւս պէտք չէ մերժես, եթէ խղճում ես :

— Սակայն միթէ՞, հայր, վիրաւորած չեմ լինի իմ Գնէլին ...

— Երբեք, Փառանձեմ : Եթէ մերժես թագաւորին՝ նշանակում է մերժում ես եւ իմ հայրական խորհուրդը եւ իմ ցանկութիւնը քեզ երջանիկ տեսնելու : Լսիր, զաւակս ...

Պատասխանի փոխարէն Փառանձեմը նորից ձեռքերով ծածկեց երեսը եւ ընկաւ բազմոցի վրայ, ու փոքր անց հայրը լսեց նրա հեկեկանքը ... Անդոկ իշխանը արցունք չէր սիրում, նա անմիջապէս մօտեցաւ դստեր, շոյեց նրա ուսերը եւ խնդրեց, որ դադրեցնի լացը :

— Թող, Փառանձեմ : Սիրտը յաճախ վատ խորհրդատու՛ է : Լսիր բանականութեանդ : Արքան կարող էր թագուհի ընտրել ամէն ազգի արքաներից, սակայն նախապատիւ է համարել քեզ ...

Փառանձեմը, հայեացքը մի կէտի, չէր պատասխանում : Նա չէր ձեւանում աշխարհից ձեռնթափ : Գնէլի մահից յետոյ աշխարհը իրօք թւում էր նրան չար, անհրապոյր, մարդկանց հասարակութիւնը՝ տհաճ : Եւ այդ ամէնից յետոյ ամուսնանալ — ոչ Գնէլի պայծառ տեսքից յետոյ հաճելի չէին նրան Արշակի թուխ, մազմզոտ դէմքը, ձեռքերը ... Բայց այս ամէնը ասել չէր կարող, ու լռում էր : Իսկ հայրը չգիտեր ինչ անել :

— Ասա, վերջապէս Փառանձեմ, յարգո՞ւմ ես ծնողիդ, թէ ոչ : Եթէ յարգում ես՝ պէտք է կատարես իմ կամքը, այլապէս ... անարգանքը մեծ է, թէ արքայի համար, թէ մեզ համար ... Պատասխանիր, Փառանձեմ, կամենո՞ւմ ես անարգել մեզ, թէ ...

Հարցումը նորից կտրուկ էր, ուստի եւ Փառանձեմը չէր կարող լռել :

— Միայն պատուել, հայր :

— Ուրեմն եւ պիտի համաձայնես թագաւորի առաջարկութեան :

Փառանձեմը լսեց գլխահակ, լսեց առժամ, ապա ասաց .

— Եթէ դու այդպէս ես ցանկանում, հայր ... Բայց չէ՞ ես մերժել եմ արդէն :

— Այդ թող ինձ, դստրիկ ...

×

Մինչ Անդոկ իշխանի յարկաբաժնում տեղի էր ունենում այս լարուած խօսակցութիւնը, — Արշակ թագաւորը վշտացած երթեւեկում էր նոյն սրահում, նոյն գունազարդ գորգի վրայ երբեմն կարճ, թուխ մօրուքի մազերը ձգելով :

Փառանձեմի մերժումն անակնկալ էր նրա համար. նա բնաւ չէր սպասում, ուստի ոչ միայն զարմացած էր, այլեւ ընկճուած : Քանի քառասունքը մօտենում էր իր վախճանին՝ ոչ միայն ուրիշները, նա ինքն եւս (սուգի օրերին որեւէ տեղ չգնալով, պալատից անգամ չելնելով եւ միայն պետական ընթացիկ գործերով զբաղուելով) ազատ ժամերին շարունակ խորհել էր, թէ քառասունքից յետոյ պարտաւոր է նորից ամուսնանալ : Մտածելով նոր թագուհու մասին՝ նրա առջեւ երեւացել էր միշտ Փառանձեմը ... եւ քանի անգամ կամեցել էր խօսել այդ մասին Անդոկ իշխանի հետ, բայց եւ միշտ յետաձգել էր, պահը յարմար չնկատելով :

Այո, նա կամեցել էր խօսել ... եւ չէր կասկածում, որ Անդոկ իշխանը կը տար իր համաձայնութիւնը : Իսկ Փառանձեմը ... Ի՞նչ կ'ասեր Փառանձեմը ... Արշակը չէր կասկածում նաեւ նրա համաձայնութեան վրայ. մտահոգում էր միայն այն, թէ ինչպէս խօսեր Փառանձեմի հետ : Չէ՞ որ Գնէլի յիշատակը տակաւին թարմ էր :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Սարգիս Տէրտէրեան, Փոնթ էվէք, (նախկին մատակարար Խարբերթի զեր – մանական որբանոցին), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ծիվաճիրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Տէր – տէրեան եւ զաւակները (Տիթրոյթ, Ամե – րիկա), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Քէչիչեան եւ զաւակները (Փոնթ – էվէք), Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Խօքսիւզեան եւ զաւակը (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Նազա – րէթեան եւ զաւակները (Լանսէ), ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՋԱՊԷԼ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վարդերէսեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 14ին, 88 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 17ին Փոնթ էվէք:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Թիւ Տիւնուարի սրահը,

STUDIO CREQUI, 24, RUE DUNOIR

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պէրպէրեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի՝

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալ գրագիտու – հիին յիշատակը յարգողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահը: ՕՐԱԿԱՐԳ.— Գարտհանդէսի պատրաս – տութիւն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՏՕՆԱԾԱՌ – ՀԱՆԴԷՍ
«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»ՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ: Մասնակցութեամբ Ազգային դպրոցի աշակերտութեան: Ղե – կավարութեամբ դպրոցին ուսուցիչ Գ. Թրազօշի:

22 Յունուար, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, եր – րամախօսութիւններ եւ այլ հաճոյալի ա – նակնկալներ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ առանձին յայտարարութեամբ:

Կը հրաւիրուի Տէսինահայութիւնը ան – խտիր: Մուտքը ազատ է:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԳՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Ֆ. Կ. Խաչի Գորտոյի մասնաճիւղը կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Կիրակի կէ – սօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3-30ին, Սալ Քան – քոնալ (Գորտօ – Գասթիտ):

Ճոխ յայտագիր:

« ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՁՈՒՏՈՂ ՏՂԱՆ »
(Տրամախօսութիւն)
« ԼԷՊԼԷՊԻՃԻՆ
(Մանկական ուրախ երգախաղ)
«ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՆ եւ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԱՂՋԻԿԸ»
(Դիմախօսութիւն)
«ԿԱՂԱՆԴԸ ԿՈՒԳԱՅ »
(Տրամախօսութիւն)
«ՀԻՒԱՆԴ ՊՈՒՊՐԻԿԸ »
(Տրամախօսութիւն)

Խմբերգ, արտասանութիւն, մենախօ – սութիւն եւայլն:

Փոքրերուն պիտի բաժնուին նուէրներ եւ մրգեղէններ:

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ

ԱՏԱՓԱԶԱՐ
"ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ" ՔԱՂԱՔԻՆ

Խմբագրեցին՝ Ա. Պիպէռեան եւ Վ. Ե – ղիշէեան:

Հայաշունչ քաղաքի մը հետաքրքրա – շարժ պատմութիւնը:

750 էջ, պատկերազարդ, մաքուր տպա – գրութիւն:

Գին 20 Ն. Ֆ. (կամ 4 տոլար)

Ստանալու համար դիմել՝

Հ. Ակոնայեան՝

32, Rue de la Paix à Antony (Seine)

Հ. Հօզտանեան՝

15, Rue Gérando, Paris 9e

Տ. Փափազեան՝

86, Rue d'Aubagne, Marseille.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Գօմոնի Կապ. Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:

Ի նպաստ դպրոցին եւ կարօտ հիւանդ – ներուն:

Շաբաթ, 21 Յունուար, ժամը 21ին, Գօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ
(ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ)

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ.— (Քեմանչիստ Համօ, Օր. Վարդենի Կէչիճեան, Պ. Ս. Պէշկէօթիւրեան, դերասան Կ. Մութաֆ – եան, Պ. Գ. Թիւթէլեան, Պ. Սիսակ, եւայլն):

Պարերու եւ խրախճանքի տեսարաննե – րուն կը մասնակցին Հայ Արիներն ու Ա – րենոյշները:

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախում – բը կը ղեկավարէ Թառիստ Պարոյր:

Դաշնակահար՝ Աբիկ:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ
ԲՈԼՈՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Մուրատ Ուսումնասիրացը կոչ կ'ընէ բոլոր Սեբաստացիներուն, ուր որ ալ ըլ – լան եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ գտնը – ւին, որ ներկայանան եւ մեծամասնու – թեամբ քուէարկեն նոր վարչութեան ընտ – րութիւնը: Կիրակի 22 Յունուար, ժամը 15ին ԻՍԻՒ ԽՐԻՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑԸ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20-30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում պատ – գամաւորի: Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21 – ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէնե – րը.—

ՀԱՄԱԶԱՍՊ, այս Շաբաթ իրիկուն ժա – մը 9ին:

ԹԱԹՈՒԼ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3-30ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 22 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9009 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4810

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Կ'ապրինք տարօրինակ դարու մը մէջ, որ ուշագրաւ է մանաւանդ իր հակասութեանց համար։

Անկեղծութեան պակա՞ս։ Զարտուղութի՞ւն։ Նենգութի՞ւն։

Ինչ ալ ըլլայ շարժառիթը, իրականութիւն է, որ կայ հակասութիւն խօսքի եւ գործի միջեւ։ Հակասութիւն՝ գաղափարական եւ բարոյական բարձր սկզբունքներու քարոզութեան եւ ամէնէն անարդար ու անմարդկային արարքներու գործադրութեան միջեւ՝ նոյն մարդոց կամ հաւաքականութեանց կողմէ։

Հակասութիւնը նկատելի է ու ընդհանրացած՝ մանաւանդ քաղաքական կեանքի մէջ։

Խաղաղութի՞ւն թէ պատերազմ։

Երկընտրանքի մասին խօսք իսկ կարելի չէ ընել։

Ո՞վ է այն յանդուգն դիւանագէտը կամ պետութեան վարիչը, որ պիտի ջատագովէր պատերազմը։

Խաղաղութի՛ւն։ Հրաշագործ բառ։ Բաղձալի իտէալ՝ որուն կը ձգտին մարդիկ։

Եւ ամէն կողմէ ամէն օր, ամէն վայրկեան կը լսուին խաղաղութեան սրտառուչ կոչեր բոլոր այն մարդոց կողմէ, որոնք յաւակնութիւնն ունին վարելու այս անիրաւ աշխարհին ճակատագիրը։

Եւ աւելի բարձր կը հնչեն ձայները անոնց, որոնք ամէնէն աւելի տենդոտ կերպով կը պատրաստուին պատերազմի։

Կը խօսին խաղաղութեան մասին, սակայն կը պատրաստուին պատերազմի։

Ահա՛ թէ ինչպէս գործը կը հակասէ խօսքին։

Տարիներէ ի վեր դիւանագիտական կանաչ սեղաններու վրայ դրուած է զինաթափութեան կամ ապազինման, սպառազինութեանց կրճատման հրատապ հարցը։ Շաբաթներով եւ ամիսներով ծրագիրներ կը մշակեն, թեր ու դէմ առաջարկներ կը ներկայացնեն, առանց որեւէ արդիւնքի յանգելու։

Վիճաբանութիւնները կ'երկարին անվերջ։ Մէկուն առաջարկին կամ ծրագրին դէմ ուրիշ մը հակառաջարկ եւ նոր ծրագիր կը ներկայացնէ։ Երրորդը իր վեթոյի իրաւունքը շահագործելով կ'ուզէ խուսափիլ հակակշիռի պարտադրութենէն, — միակ միջոցը իրական ապազինման։

Ամիսներն ու տարիները կը սահին։ Զինարշաւը կը շարունակուի անարգել։ Դասական ու հիւլէական զէնքերու գործարանները լիկ-մնջիկ կ'աշխատին, առանց խանգարուելու։ Մարդկութիւնը կ'օրօրուի սին յոյսերով ու փայլուն խոստումներով։

« Խաղաղութեան կողմնակիցներ» գործի կը լծուին ամէն կողմ, ստորագրութիւն հաւաքելու եւ հոգեշահ բանաձեւեր վաւերացնել տալու համար։

Ոչ միայն հակասութիւն, այլ հեգնա՞նք եւ խաբէութի՞ւն աշխատանքը անոնց, որոնք գիտակցաբա՞ր թէ բարեմտօրէն լծուած են այլին ռազմատենչ իշխանութեան մը։

« Եթէ խաղաղութիւն կ'ուզես, վառօդդ չոր պահէ» կ'ըսէ ժողովրդական իմաստութիւնը։

Բոլորն ալ ի մտի ունին այս սկզբունքը։

Ինչո՞ւ կեղծել, ինչո՞ւ խաբել ուրեմն՝ ապազինման ժողովներ գումարելով, երբ բոլորն ալ կը սպառազինուին տենդագին եւ պիտի շարունակեն նորանոր զէնքեր հնարել։

Երբ մանաւանդ բոլորն ալ գիտեն թէ իրաւունքը զօրաւորինն է։

Վա՜յ տկարին։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱԶՄԵՑԻՆ, ԳԻՏԻ ՉԿԱԶՄԵՆ...

Իրական կատակերգութիւն, որովհետեւ մէկ օրէն միւսը կը փոխուին որոշումները։ Գրուեցաւ թէ կառավարութիւնը արտօնած է քաղաքական քարոզութիւնները եւ նոր կուսակցութեանց կազմութիւնը, բայց ահա առաջին կազմուած կուսակցութիւնը կը բաժնուի երկուքի, ու միւս կողմէ ներքին գործավարը կը յայտարարէ թէ «Աստծուն օրը քաղաքական քարոզութիւն եւ ճառ չըլլար»։ Եւ նոր որոշում. — Այսուհետեւ միայն ընտրութեան նախօրեակին է որ պիտի արտօնուին կուսակցական քարոզութիւնը եւ հաւաքոյթները։ Ընտրութիւններէն ետքը պիտի սահմանափակուի կուսակցութեանց գործունէութիւնը։

Կը հարցուի ներքին նախարարին թէ, մէկ ամիս ետքը ուրեմն պիտի չարտօնուի՞ նոր կուսակցութիւն հիմնել, քանի որ կառավարական յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ նորակազմ կուսակցութիւնները պէտք է մէկ ամսուան ընթացքին յանձնեն իրենց կանոնագիրը, կամ թէ ե՞րբ ազատ պիտի ձգուի քաղաքական գործունէութիւնը, առանց որեւէ պայմանի։

Նախարարը կը պատասխանէ թէ թոյլ պիտի չտրուի որ կուսակցական ճառերով եղբայրը եղբօրը դէմ հանուի, ինչպէս կ'ըլլար անցեալին մէջ։ Թուրքիոյ մէջ ցարդ կազմուած է 44 կուսակցութիւն։ Այսօր եղաւ 45, բայց քանի՞ հատը դիմացան։

«ՓԱԹՐՈ՛Ն, ԵՐԲԵՔ ԱՆՕԹԻ ՄՆԱՑԻ՞Ր ԴՈՒՆ»

Պոլսոյ բանուորական սենտիքաներու Միութիւնը միթինկ մը կազմակերպեց Էմին Էօնիւ Ուս. կեդրոնին մէջ։ Ներկայ էին երկու հազար բանուորներ։ Հաւաքոյթին մէջ բանուորները զանազան վերտառութիւններ կը կրէին. — «Անգործութիւնը թշուառութեան մայրն է»։ «Անգործութեան դէմ ապահովագրութեան կը կարօտինք»։ — «Փաթրոն, երբեք անօթի մնացի՞ր դուն», եւն.։

Խօսք առին բանուորներ, որոնք կը պատկանէին զանազան ասպարէզներու։ Խստիւ քննադատեցին գործատէրերը։ Պահանջեցին հաւաքական պայմանագրութիւն եւ գործադուլի իրաւունք։ Շեշտեցին թէ գործատէրերը քմահաճ կերպով կը փակեն իրենց հաստատութիւնները եւ ոչ վարձատրութիւն, ոչ ալ հատուցում կը վճարեն իրենց բանուորներուն, երբ գործէ կը հանեն։ Վերջերս պետական հաստատութիւններն ալ սկսած են գործաւոր արձակել, ինչ որ գէշ օրինակ կրնայ դառնալ անհատական ձեռնարկներու։

Բանուորները պահանջեցին նաեւ, որ ծերութիւնը, հիւանդութիւնը եւ անգործութիւնը ապահովագրութեան ենթարկուին։ Վերջին ամսուան ընթացքին 4000 բանուոր անգործ կը մնային։

ԱՌԻՔ, ԿԵՐԻՔ

Անգարայէն կը հաղորդուի թէ, Ելմտական նախարարին պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, անցեալ Մայիս 27էն ի վեր Ամերիկա 279 միլիոն տոլար տնտեսական օժանդակութիւն ըրած է Թուրքիոյ։ Այս յատկացումին մէջ կ'իյնան Էրէյլիի երկաթի եւ պողպատի հանքերուն երկրորդ զետեղումներուն, Մուշ-Դատուան երկաթուղիին շինութեան եւ ցորենի համաձայնութեան ծախքերը։

Ամերիկա 43.6 միլիոն տոլարի նոր օժանդակութիւն մը եւս պիտի կատարէ՝ ներածման 6րդ քոթային մատակարարութեան համար։

Ելմտական նախարարը յայտնեց նաեւ թէ յառաջիկային պիտի սկսին բանակցութիւնները արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ, որ խոստացած է հարիւր միլիոն մարք օժանդակութիւն մը ընծայել Թուրքիոյ։

× Անգարայէն կը հեռագրեն. — Ամերիկա, իր պիւտճէն հաւասարակշռելու եւ ոսկիի բացը գոցելու նպատակով՝ առած է այնպիսի որոշումներ, որոնք կ'անդրադառնան նաեւ Ամերիկայէն օժանդակութիւն ստացող երկիրներու, ինչպէս Թուրքիոյ տնտեսական եւ առեւտրական գործունէութեանց։

Այս որոշումներուն համաձայն, Թուրքիա պիտի չկարենայ ստացած օժանդակութիւնը գործածել ներածում կատարելու համար 19 երկիրներէ։

Թրքական կառավարութիւնը վերջերս յուշագիր մը յանձնեց Ամերիկեան կառավարութեան, ցոյց տալու համար նման սեղմումի մը անպատեհութիւնները, նկատելով որ այդ 19 երկիրներէն կատարուած ներածումը կը կազմէ Թուրքիոյ ընդհանուր ներածումին երեսուն առ հարիւրը։ Ամերիկա այդ արգելքով կը պահանջէ որ բոլոր ներածումները կատարուին Ամերիկայէն, ինչ որ կրնայ պատճառ դառնալ ապրանքի սղութեան։

Ամերիկացիները դեռ չեն պատասխանած Թրքական յուշագրին։

« ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

« Հարստութեան յայտարարութեան » մասին տրուած որոշումը որոշ վախեր պատճառած է Թուրքիոյ մէջ, յիշեցնելով տխրահռչակ «Ունեւորութեան տուրքը»։

Այս առթիւ, Պոլսոյ Տէֆթէրտարը, Քըզըլքայա, մամլոյ ասուլիս մը կազմակերպեց եւ տուրքերու մէջ կատարուած վերջին փոփոխութեանց մասին ընդարձակ բացատրութիւններ տուաւ, փարատելու համար վախերը։

— «Հարստութեան յայտարարութիւնը» ոչ մէկ կապ ունի «Ունեւորութեան տուրքին» հետ, որ տեղ գրաւած է մօտիկ անցեալին մէջ։ Յայտարարութեան նպատակը միայն եկամուտի տուրքը ազդու դարձնել է։

Քըզըլքայա ըսաւ նաեւ թէ կարգ մը շրջանակներու մէջ ժխտական փրոփականտ կը կատարուի «հարստութեան յայտարարութեան» որոշման մասին։ Այդ մեկնութիւնները «սխալ եւ անհիմն են» ըսաւ։ Աւելցուց թէ «հարստութեան յայտարարութեան» դրութիւնը վաղուց հաստատուած է արեւմտեան պետութեանց կողմէ՝ հակակշռի նպատակով։

× Միւս կողմէ կը տեղեկացուի թէ Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով, բարձրացած է ոսկիին գինը։ Այս բարձրացումը կը վերագրուի եկամուտի նոր տուրքին հաստատման։ Իսկ լումայափոխները կ'ըսեն թէ ոսկիին բարձրացումը ծնունդ առած է հարստութեան յայտարարութեան օրէնքէն, եւ այսպէս անվստահութեան մթնոլորտ մը կը տիրէ հրապարակին վրայ։

Ոսկիին գինները (17 Յունուար) — Ճումհուրիյէթ՝ 115 ոսկի թղթադրամ, (երեք ամիս առաջ 102 էր)։ Ռեշատ՝ 143 ոսկի (առաջ 135)։ Անգլիական՝ 132 (առաջ 122)։ Կոլտեն՝ 106 (առաջ 93)։ Ձոյլ ոսկի՝ 17 (առաջ 15,5)։

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԷՆ

Թուրքիոյ գերիշխանութեան ներկայացուցիչները, անոնք որ սահմանադրութիւն մը պիտի տան երկրին, կ'աշխատին արդէն։

Ի՞նչպէս։

Օրակարգի վրայ է ժողովին ներքին կանոնագիրը, որու մէկ յօդուածին համաձայն՝ «ազգին ներկայացուցիչները» պարտաւոր են յայտարարել իրենց հարստութիւնը։ Հռետորները կը քննադատեն յայտարարութեան թուղթերուն խմբագրութեան ձեւը։ Դատական նախարարը, որ ներկայ էր, կը ջղայնանայ եւ կը սաստէ.

— Եասը Ատայի անկեալները չէին բողոքած հարստութիւնը յայտնելու այս պահանջին դէմ։

Այս սաստին առթիւ բողոքներ բարձրացան ամէն կողմէ։ Այս բողոքները աւելի ջղայնացուցին նախարարը, որ ըսաւ.

— Տակաւին սկիզբն ենք։ Ձեր նստած տեղերէն շատ աղմուկ մի հանէք։

« Ազգին ներկայացուցիչները» նախարարին աչքին կը թուին երախաներ, զորս պէտք է լռեցնել սաստելով, կամ խամաճիկներ, զորս պէտք է խաղցնել հրամայելով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆՆԷՏԻ նախագահական իր առաջին ճառին մէջ պարզեց Միացեալ Նահանգներու յետագայ քաղաքականութիւնը։ Շեշտեց թէ Ամերիկա պիտի շարունակէ ամէն բան ընել մարդուն ազատութեան համար, որովհետեւ իր հիմնարկութենէն ի վեր իր գլխաւոր սկզբունքն է. — Մարդկային ազատութիւնը։ Երիտասարդ նախագահին ճառը լաւ տպաւորութիւն գործեց արեւմտեան եւ արեւելեան շրջանակներու վրայ։

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ կ'ուզեն ռազմափորձեր կատարել Անգլիոյ մէջ։ Այս առթիւ Լոնտոնի մամուլը կը գրէ թէ փոխանակ փանցերները Անգլիա բերելու, աւելի լաւ է որ անգլիական զօրքը պարպէ Գերմանիան որպէսզի իրենց դաշտերը գործածեն ռազմափորձերու համար եւ ստիպուած չըլլան «ներգաղթել»։

ԵԼԻԶԱԲԷԹ Թագուհին եւ իշխան Ֆիլիփ շրջապտոյտ մը սկսան որ վեց շաբաթ պիտի տեւէ։ Առաջին հանգրուաններն են. — Հնդկաստան եւ Փաքիստան։ Վերադարձի ճամբուն պիտի հանդիպին նաեւ Թեհրան։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն նոր գործակալութեան մը կազմութիւնը որուն անունն է Նովոսթի (լուրեր)։ Առաւելաբար պիտի հայթայթէ օտար լեզուով յօդուածներ, յատկապէս Փարիզ հրատարակուող «Էթիւտ Սովիէթիք»ի եւ Լոնտոնի «Սովիէթ Ուիւքլի»ի։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ վայրագ ջարդ մը կատարած է առջի օր Մետէայի մօտ։ Սպաննած են չորս հիւանդապահուհիներ, երկու բժիշկ վիրաւոր եւ մորթած են մէկ քահանայ։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ Չինաստանը Խորհրդ. Միութենէն ետք կը մտնէ երկրագործական ծանր տագնապ մը։

« ԻԶՎԵՍՏԻԱ»ի երեք էջերու վրայ գետեղուած է Խրուշչեւի Յունուար 17ի ճառին առաջին մասը՝ խճողուած վիճակագրութիւններով։ Խորհրդային վարչապետը շեշտելէ [?] ետք թէ կար ժամանակ մը երբ պէտք էր ամէն ինչ զոհել ծանր ճարտարարուեստին, կը գտնէ, թէ այսօր, պէտք է ուժ տալ առտնին սպառումի արտադրութիւններուն եւ երկրագործութեան։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ինքնավար կուսակցութիւնը զոր կը գլխաւորէ Էտուար Տէփրէօ իր համագումարը պիտի ունենայ յառաջիկայ Մարտ 24, 25, 26ին։ Տէփրէօ կը նախատեսէ տը Կոլի յաջորդութիւնը եւ կը գտնէ թէ Ձախը ի վիճակի է այդ ժառանգութիւնը ստանձնելու։

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ, Ֆերհաթ Աբբաս յայտարարեց թէ Ֆրանսան բնաջնջման պատերազմ մը կը մղէ ալժերացի ժողովուրդին դէմ եւ 1954էն ի վեր մէկ միլիոն հոգի սպաննուած է։ Աբբաս փափաք յայտնած է որ Պանտունկի նոր ժողով մը գումարուի ազդեցութիւն բանեցնելու համար Ֆրանսայի վրայ։

ՄԱԼԻՆ պաշտօնապէս կը պահանջէ ֆրանսական զօրքի պարպումը։ Ֆրանսա զինուորական կայաններ ունէր Պամաքօ, Կաօ, Թեսալի եւ Քաթի ըստ 1960 Յունիս 22ի համաձայնութեան։

ՀԱՆՐԻ ՄՈՆՏՈՐ

Henri Mondor

Թագին վրայ, որ ձեռակերտն է հելլենացի բանաստեղծուհիին(*), — աննմա՜ն, ներբողեան, — գոհար մը կայ պսպղուն, ցոլցլուն, փողփողուն, աղբի՛ւր համօրէն ճառագայթներու ։

Բա՛ռ մըն է միայն, այդ գոհարը ։

Բառ մը որ կը ծնի ուրիշ բառեր, կը կազմէ մտածման եւ յուզման ծաղիկներ, կը հիւսէ ներբողեան մը ամբողջ, կը կնքէ Ֆրանսական իմացականութեան գերբէշխանութեան աւպետին ջատագովականը ։

Այդ բառը՝ միւլթիփլ ։

Եւ հիմա բառը դնենք իր տեղը.

— Միւլթիփլ Հանրի Մօնտոր ։

Բայց ես, այժմ, ի՞նչպէս գտնեմ, իմ լեզուիս մէջ, որ կուգայ դարերու խորէն, բախելով հզօր կայսրութեանց ժայռերուն, յառաջ խոյանալով բարբարոս ժողովուրդներու կիրճերէն, յղկելով իր ադամանդը ժամանակին յեսանին վրայ, այժմ ես ի՞նչպէս գտնեմ համազօրն հայերէն ։

Բազմադիմի՞ ։

Օ՛, ատիկա պիտի յիշեցնէր Պրոտէոսը, որու անունը Հելլենուհին եա կուտայ ։ Հինները կը սքանչանային դիցաբանական հարուստ այդ դէմքին վրայ, բազմաշնորհ եւ ամենագէտ ։ Զայն երգած են Հոմերոս ու Վիրգիլիոս ։ Արդարեւ, Մշակական – քին հեղինակը կ'երգէ (Դ. 446).

Scis, Proteu, scis ipse.

Եւ սակայն կապոյտ Պրոտէոսը, որ պիտէ, ի հարկին կարող է ծառի ձեւ առնել կամ ջուրի, վարագի ձեւ առնել կամ ատտուածի, կը նսեմանայ չփոթութեան մը մէջ՝ զոր կը առեղծէ Լուկիանոսի հեբոսը, Պերեգրինոս, յարափոփոխ եւ անկայուն ։

Աւելի բախտաւոր է տարազը, զոր կուտան քրիստոնէութեան վարդապետները՝ երրորդութիւն բառին մէջ դնելով երեք աստուածային ընութիւն, իւրաքանչիւրը առանձին էութիւն՝ բայց նոյն, հաւասարազօր երրորդութիւն՝ ի մի դոյութիւն ։

Այսպէս, Հանրի Մոնտոր կը բազմանայ մինչեւ երեք անձնաւորութիւն՝ տաղանդով հաւասարարժէք, ինչպէս դիտել կուտայ Փօլ Վալերի « ի ձեռին ունենալով երեք սրածայր գործիքներ, — նշտրակը, գրիչը, մատիտը »։

Պէտք է ընդունիլ, սակայն, թէ Ֆրանսական հանճարին աղշիմին է որ Հանրի Մոնտորի մետալին կուտայ այս հրաշալի այլակերպութիւնները եւ բազմայնութեան անօրինակ փառքը ։

Հինները, բնազանցութեան հարկատու, այդ հրաշքին մէջ կը դնէին Ներշնչման նպաստը, ընդհակառակն այժմ հոսանք մը, եթէ ոչ սերունդ մը, զոր կը ներկայացնեն Վալերի, Տիւհամէլ, Մոնտոր եւ այլ տիտաններ, աշխատանքի՛ն միայն կ'ընծայեն ամէն վաստակ որ արժանի կը դառնայ յաւերժութեան ։

Աշխատանքն է որ մարդը կը բարձրացնէ աստուածութեան ։

Աշխատանքը, — առ՛աւելք աշխատանք ։

Ու մինչ Վալերի կը խոստովանի թէ ներշնչումը կը նուաստացնէ, իսկ աշխատանքը կը բարձրացնէ, կամ Մոնտոր կը գրէ թէ «աշխատիլը նուազ կը ձանձրացնէ քան զուարճանալը», Տիւհամէլ կը վկայէ.

— Դուք, Հանրի Մոնտոր, անհաւասարելի էիք ձեր աշխատասիրութեամբ ։

ՎԻՐԱԲՈՅԺԸ

Մեր անունները, իրարու շատ մօտիկ՝ բառ գրչութեան, քննութեան կը հրաւիրէին մեզ գրեթէ միշտ նո՛յն օրը, — Փրոֆ. Կ. Աղաջանեանը եւ ես ։ Այն օրը ես ինկայ ժիւրիի նախագահին առջեւ, ձախին՝ Աղաջանեան ։ Նախագահը զբաղած էր ։ Ականջս տուի հարցումին, որ ուղղուած էր Աղաջանեանի.

— Ըսէք թէ ի՛նչ գիտէք ստուգի խիրդին մասին ։

Ա՜խ, ինչո՞ւ ինծի չինկաւ այդ հարցումը ։ Մտիկ կ'ընէի նախանձով ։ Փրոֆ. Աղաջանեան կը սիրէր ատիթ տեղծել՝ ներկայացնելու համար իր անցեալը ։ «Վարշաւայի համալսարանը ... նախկին դասախօս ջղային հիւանդութեանց ...» ։ Տարեց փրոֆէսէօրը, այժմ դարձեալ ունանդ, յոգնած, քիչ մը ծիւրած ։ Դիմացը՝ երիտասարդ փրոֆէսէօր մը, կապոյտ աչքերով, վայելչակազմ, ճառագայթալից, կռնակը պատուհանին տըւած, մտիկ կ'ընէր ու կը գնէր ։

Հանրի Մոնտորն էր ։

Ո՜րքան բարի էր, ու բարեացակամ՝ ուսանողներու հանդէպ ։ Ուսանողութիւնը կը սիրէր զինք, աւելի ճիշդ՝ կը հիանար վրան ։ Մանրավէպեր հիւսուած էին արդէն իր մասին ։

Կը պատմէին թէ ժիւրին Մոնտորի կը ներկայացնէ հիւանդ մը, պահանջելով կատարել ախտաճանաչութիւնը, յետոյ վիրաբուժական գործողութիւնը ։ Մոնտոր կատարած է արդէն ախտաճանաչութիւնը ։ Ժիւրիին նախագահը կ'առարկէ, Մոնտոր կը պնդէ ։ Տեղի կ'ունենայ վիրաբուժական գործողութիւնը, որ կը հաստատէ Մոնտորի ախտաճանաչութիւնը ։ Անմիջապէս կը հրաժարի ժիւրիին նախագահը, տեղը կը նշանակուի ուրիշ փրոֆէսէօր մը ։

Իր կենսագիրներուն մօտ չգտայ այս մանրավէպը ։ Բայց վկայութի՛ւն մը կը կապէ արդեօք սա առածը, զոր ինք է բասաձեւած. « Վիրաբուժութեան մէջ՝ բանալը, տեսնելու համար, շա՜տ հեռու է հաւասարելէ նախատեսելուն՝ նախ քան բանալը »։

Կամ իր անհաւասարելի ախտաճանաչութիւնը չի՞ հաստատուիր միթէ այն վիճաբանութեամբ, զոր կատարեցին Մոնտոր եւ Լըրիշ, ճակատ ճակատի կանգնած, երբ այսպէս դէմ դէմի ելան ֆրանսական վիրաբուժութեան երկու մեծ դպրոցները՝ ճշդելու համար ծունկի թրոմբոզին ախտածնութեան եղանակը ։ Ընդդիմախօսը, Փրոֆ. Լըրիշ, ի վերջոյ խոստովանեցաւ իր պարտութիւնը, ընդունելով թէ Մոնտոր, «ըստ ութապլ տուն լա փոլեմիք», այն վիրաբոյժն է, որու առջեւ «յետս ընկճանայ մա՛ռը» ։

Մեր օրերու բժշկական գրականութիւնը լեցուն է վկայութիւններով, որոնք կը հաստատեն ոչ միայն իր թափանցող մտքին խորաչափութիւնը, այլ եւ մատներուն ճարտարութիւնը ։ Ան Ֆոնթէն, ցոյց տալու համար կազմախօսական նըպաստը վիրաբուժութեան, ինչպէս եւ... երաժշտութեան մէջ, կը նկարագրէ Պախի, Ֆիշըրի, Լիցի եւ Մոնտորի մատները, իսկ Ժորժ Տիւհամէլ, խօսելով մատներն իբրեւ վիրաբուժական գործիք վարելու կամ նշդրակ շարժելու արուեստին մասին, կ'ըսէ թէ Մոնտոր կը հետեւի «Անաթօլ Ֆրանսի ոճին», այսինքն բիւրեղային ձեւով, յստակ, անսայթաք ։

ԳՐՈՂԸ

Ֆրանսական բժշկութեան պատմութեան մէջ աւանդութիւն դարձած է գրիչը գործածել ոչ միայն դեղագիրներ պատրաստելու, այլ եւ տալու համար գըրական գործեր ։

Այդ աւանդութեան լաւագոյն ներկայացուցիչն է Հանրի Մոնտոր, բժիշկ-գրագէտ ։

Իր ուսումնասիրութեանց առարկայ դարձած են Ֆրանսական գրականութեան պարտէզին ամէնէն փշոտ, ամէնէն անմատչելի տունկերը, — Մալարմէ, Վալերի, Ռեմպօ, Ժիտ, Ալէն, Գլօտէլ ։ Անուն է շինած իբրեւ առաջին կարգի մալարմէագէտ ։

Այս դէմքերուն կեանքին ու գործին մէջ հարցեր կան, որոնք տեղի տուած են երկար վէճերու ։ Հետաքրքրուած է բոլոր այդ վէճերով ։

Մանրավէպը, թէ Մալարմէ, ամբողջովին աւարտելէ ետք իր մէկ քերթուածը, ուզեր է մթութիւն տալ քերթուածին՝ իբրեւ լրացուցիչ աշխատանք, յերիւրանք կը համարի Մոնտոր ։ Ընդհակառակն, Տոքթ. Կիւթման կը գրէ թէ Մալարմէ, նամակով մը որ ուղղուած է Թէոտոր Օպանէլի, կը հաստատէ իր այդ թեքնիքը ։ Պատերազմէն առաջ, «Էէ Նուվէլ Լիթէռէր»ի մէկ աշխատակիցը կը վկայէր թէ Մալարմէ, կարդացուած դամբանական մը հրատարակութեան տալէ առաջ, կ'ուզէր մթութիւն խառնել գրութեան ։

Մոնտոր, որ պաշտամունքի կը հասցնէ իր հետաքրքրութիւնը Մալարմէի մասին, — հաւաքած է ամէն գրութիւն կամ առարկայ որ կուգայ Մալարմէէն, — վերապահութիւն կը յայտնէ Թեմպոյի մասին՝ յառաջապահութիւնը միշտ տալով Մալարմէի ։

Աւելի քան երկու տասնեակի կը հասնին իր ուսումնասիրութիւնները այս կալուածին մէջ ։

ԳԾԱԳՐՈՂԸ

Երբ, շատ խոր հիացում կը պատճառեն իր գծագրութիւնները, — վարդ կամ խեցի ։ Ի՜նչ համբերութիւն, մանրամասնութիւն տալու ։ Մոգական ի՜նչ մատիտ է որ շամանդաղի կը վերածէ ինչ որ կը մտնէ առարկաներու ծիրին մէջ ։ Վարդ մը գծելու համար, Լա Հէյի մէջ, տասներկու ժամ մատիտը վար չի դներ ձեռքէն ։ Ու ժժմակներ ու խխունջներ, որոնց վրայ մատիտը բաներ է ինչպէս Աստուած փորձէ ցանէր թիթեռնիկի մը թեւին վրայ ։

Վալերի ճիշդ է ըսեր. «Երեք սրածայր գործիքներ, — նշտրակը, գրիչը, մատիտը», ահա արուեստագէտը ։ Բայց Ան Ֆոնթէն պիտի հարցնէր. — Հապա մատնե՞րը ։

ԿԵԱՆՔԸ

Հանրի Մոնտոր ծնած է 1885 Մայիս 20ին, Սէն – Սերնէն գիւղին մէջ ։ Հայրը գիւղին ուսուցիչն ։

Սըրջնակարգ կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրին մէջ (Սէն – Սերնէն, յետոյ Օրիյաք), ու կ'անցնի Փարիզ (1903), կը մտնէ բժշկական համալսարան ։ 38 տարեկան էր՝ երբ արդէն վիրաբուժութեան դասախօս էր նոյն համալսարանին մէջ ։

Ճամբորդած է Եւրոպայի մեծագոյն ու պատմական քաղաքները, ուր որ թանգարան մը կայ կամ մատենադարան մը ։ Հաւաքած է ձեռագիր, հին հրատարակութիւն, ամէն առարկայ որու իր սիրած անձին ձեռքն է դպած ։

Այսօր, անդամ Ֆրանսական Ակադեմիային, անդամ Ֆրանսական վիրաբուժական ակադեմիային, անդամ Ֆրանսական բժշկական ակադեմիային, առաջնակարգ վիրաբոյժ եւ գրագէտ, այսօր փառքն է Ֆրանսայի ։

Ահա թէ ի՛նչպէս ընդունեցաւ զինք Ֆըրանսական Ակադեմիային ներս՝ իր բժիշկ եւ գրագէտ ընկերը, Ժորժ Տիւհամէլ.

— Կեանքը շատ քիչ բան մերժած է ձեզի ։ Նոյնիսկ ձեզի ընծայեց ուրախութիւնը, որ ձեր գիտցածէն բաժին հանէք եւ ուսուցանէք ։ Վարիչն էք մեծահռչակ ամպիոնի մը ։ Ձեր անունը տուիք հիւանդութեան մը, պատիւ մը որու արժանացած չեն բազմաթիւ մեծանուն բժիշկներ ։ Այսուհետեւ «Մոնտորի հիւանդութիւն» պիտի կոչուի հիւանդութիւն մը, զոր դուք ծանօթացուցած էք, ինչպէս «Փոթի հիւանդութիւն» կը կոչուի այլ հիւանդութիւն մը, ինչպէս «Տիւփիւյթրէնի հիւանդութիւն» կը կոչուի մէկ այլ հիւանդութիւն ։ Ուսանողներ ունեցաք, աւելին՝ ունեցաք նաեւ աշակերտներ ։ Ակադեմիան, որ այսօր կը պատուէ ձեր գրական աշխատանքները, կը ճանչնայ եւ կ'ողջունէ ձեր գիտական արժանիքները, — դուք, Պարոն, առաջին վիրաբոյժն էք որ անգամ կ'ընդունուիք այս հաստատութեան »։

Վերջերս, իր աշակերտներէն մին, Լիւսիէն Լէժէ, ընտրուեցաւ փրոֆէսէօր վիրաբուժութեան Փարիզի բժշկական համալսարանին ։ Իր դասընթացքին բացման ճառին մէջ, որու ներկայ էր Փրոֆ. Հանրի Մոնտոր, յուզումով ու մեծարանքով ներկայացուց իր ուսուցչին վիրաբուժական եւ անհատական նկարագիրը ։

— « Կը գործէի ձեր հովանիին տակ, առանց երբեք խորհելու բաժնուիլ ձեզմէ ։ Բայց երբ ինծի առաջարկուեցաւ աշխատիլ այլուր, դուք առանց նուազագոյն պատնութեան՝ որ կը հեռանամ, յորդորեցիք զիս որ երթամ թռչիմ իմ սեփական թեւերովս ։

Այս ժամէն սկսեալ՝ կը գրաւեմ այս հռչակաւոր ամպիոնը ։ Եւ ատիկա ձեզի կը պարտիմ ։

Հպարտութեան եւ ուրախութեան այս ժամը ձե՛ր ժամն է, Պարոն »։

Այսպէս է որ կը բազմանայ Հանրի Մոնտոր ։ Եւ այսպէս կը մեծնան ու կը բազմանան մեծ ժողովուրդին զաւակները ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՆՈՒԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

—o—

Մէկը միւսին ետեւէն, կարծես մէկը միւսին կարօտով, թողուցին այս աշխարհը եւ յաւիտենութեան խորհրդաւոր զուռը փակուեցաւ Պէրպէրեան ընտանիքին վրայ ։ Միայն մէկը մնացած է դուռը, մեկնողներուն սուգը պահելու համար թերեւս ։

Քանի մը անգամ հանդիպեցանք իրարու ։ Շատ տարիներ առաջ, Շուպրայի թաղը, բարեկամ ընտանիքի մը տանը ։ Պարմանուհիի մը պէս հագուած էր ։ Ծաղկազեղ չրջազգեստ մը, գոյնզգոյն քարերով մանեակ մը, ձեռքի խոշոր պայուսակ մը՝ որուն մէջ գիրք մը կար ։ Ուրիշ նիւթի շուրջ չխօսեցանք ։ Բանաստեղծութեան հրաթեւ վիշապը միայն գըրաւած էր մեր հոգիները ։

— Գիտէ՞ք, ըսաւ ; կարդացած եմ ձեր ֆրանսերէն քերթուածները ։ Պայուսակէն հանեց «Վճիտ Աչքերը» եւ խնդրեց որ կարդայի իրեն ցուցանիշ դրուած էջերը ։

Կարդացի. եւ այնուհետեւ տարիները սահեցան ։

1946ին Աղեքսանդրիայէն եկած էր Գահիրէ ։ Ես կը պատրաստուէի Երեւան մեկնելու ներկայ գտնուելու համար հայ գըրողներու համագումարին ։ Խնդրեց ինծմէ որ խօսէի իր մասին Ա. Իսահակեանին, որպէսզի տեղ մը տային իրեն Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ ։

ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒԱԿԱՆԸ

(ԱԻՍԱՆԴԱՎԷՊ)

—o—

Լայն ու սպիտակ պարեգօտը հագին, ձեռքի համրիչի խոշոր սեւ հատիկները գլորելով՝ շրջում էր հայրենի քաղաքում ալեզարդ Հաթամ Թայը ։

Շրջում էր նա եւ ուշադրութեամբ դիտում չորս բոլորը՝ մեծին ու փոքրին, ականջը սրած՝ լսում նրանց խօսքն ու վէճը, լացն ու ծիծաղը ։

Ու մի օր էլ լսեց այդ մարդկանց կարծիքը եւ իր մասին.

— Արար – աշխարհում ամենալաւ մարդը մեր Հաթամ Թայն է, բարի եւ առատաձեռն, մի խօսքով՝ ամենապատուականը ։

Շուռ եկաւ ալեզարդ Հաթամ Թայը եւ կիսատխուր ժպտալով՝ ասաց.

— Ծանօթ եւ անծանօթ բարեկամներ, սխալւում էք, արար – աշխարհի ամենապատուական մարդը ես չեմ ...

— Հապա ո՞վ կարող է լինել, հարցրին մարդիկ նրան ։

Մի պահ լռեց Հաթամ Թայը եւ զննող հայեացք նետելով իր ծանօթ ու անծանօթ բարեկամներին, այսպէս պատմեց.

— Մի օր առաւօտեան ես իմ տանը քառասուն ուղտ մորթել տուի եւ մեծ հաց – կերույթի սեղան բաց արի ։ Շատերն եկան, միասին նստեցինք, կերանք, խմեցինք նաեւ օշարակ ու գինի ։ Իմ սեղանակիցներին ճամբու դնելուց յետոյ, ես գընացի դաշտը զբօսնելու ։ Այնտեղ տեսայ, որ մի աղքատ մարդ փուշ ու մացառ է հաւաքում՝ արիւն – քրտինք թափելով ։

Այո՛, փուշ ու մացառ էր հաւաքում այդ աղքատ մարդը, որպէսզի ծախի ու նրա գնով հաց առնի իր եւ ընտանիքի համար ։ Տեսնելով այդ՝ ես նրան ասացի. « Իմ խեղճ բարեկամ, ինչո՞ւ ես տանջւում այդքան, ձեռքդ ու ոտքդ արիւնոտում, գնա Հաթամ Թայի տուն, ուր նաեւ կնոջդ ու երեխաներիդ, որովհետեւ այսօր էլ բաց է նրա մեծ սեղանը ։ Կերէք, որքան կարող էք, ամէն բան կայ այնտեղ» ։ Իսկ նա, այդ աղքատ ու քրտնաջան մարդը, դարձաւ ու այսպէս պատասխանեց ինձ ։

— Սրտանց շնորհակալ եմ, բարի անծանօթ, ով կարող է իր ճակատի քրտինքով հաց վաստակել՝ նա կարիք չունի Հաթամ Թայի ծաչին, ինչքան էլ համով եւ առատ լինի այն ։

Թւաց, թէ Հաթամ Թայն աւարտեց իր խօսքը ։ Ոչ ։ Նա շարունակեց .

— Եւ նա, այդ մարդը, չթողեց իր տաժանելի աշխատանքը եւ չգնաց մասնակցելու Հաթամ Թայի առատ սեղանին ։ Հաւատացէք, իմ ծանօթ եւ անծանօթ բարեկամներ, որ այդ աղքատ, ինքնաշէն եւ միայն իր աշխատանքին ապաւինած անձը աւելի պատուական մարդ է, քան թէ ես ։

Վերջացնելով իր զրոյցը, ալեզարդ Հաթամ Թայը թեքեց գլուխը եւ անցաւ գնաց մտախոհ ։

Մ. ՎԵՍՓԵՐ

1) Henri Mondor, par Anne Fontaine. Editions Grasset, Paris 1960.

— Ի՞նչ պիտի ընէ հիմա էդ պառաւ աղջիկը ;

Այսպէս արտայայտուեցաւ Վարպետը՝ որուն խօսքը անշուշտ որ վերադարձիս չհաղորդեցի Մաննիկին · ընդհակառակն՝ յուսադրեցի զինք :

Տարբեր պիտի ըլլար իր ճակատագիրը, եթէ երթար հայրենի աշխարհին մէջ ապրելու ստարութեան երկինքին տակ անցուցած տարիները։ Ի՞նչ կ'ընէր Փարիզի մէջ « էդ պառաւ աղջիկը» : Կ'ապրէր անցեալով : Կ'ոգեկոչէր իր մանկութեան յուզիչ դրուագները, իր լոյսերը, երազները՝ որոնք միշտ զինք կ'անցընէին «Արեւոտ ճամբէն» , թէեւ չէին ցրուեր եր - կինքի մռայլ ամպերը եւ «պառաւ աղ - ջըկան» հոգիին մէջ անընդհատ անձրեւ , արտասուաթոր անձրեւ կը տեղար ;

Հիմա որ անձրեւը Գաննէօի գերեզման-նոցին մէջ իր ջուխթակի չորրորդ ·լարին վրայ կը հեծեծէ յիշատակի · տղերգով մը, հայ մտաւորականներու փոսին նոր ննջեցեալը կ'արթննայ եւ կը հարցնէ մեզի թէ իրապէս կը ճանչնա՞նք զինք :

« Արձակ երգերէն հոտ ան աւելի հզօր քուրջ մը տուաւ իր ստեղծագործու - թեանց : Կրեց պատմուածքներ՝ որոնցմէ մէկ քանին մեր վերջին տասնամեակներու գրականութեան մէջ իրենց արժանի տեղը պիտի գրաւեն միշտ : Բայց ինչ որ Մաննիկ Պէրպէրեանը պիտի յիշեցնէ անմո - ռանալի կերպով, այն տպաւորապաշտ պատկերներն են, ստուերով եւ դողդո - ջուն լոյսով ներդաշնակուած, որոնցմով ան իր ներաշխարհէն վարանոտ գոյներով տեսլացած աշխարհ մը կը ներկայացնէ մեզի : Աշխարհ մը՝ ուր արթուն երազ մը կը հսկէ եւ ուր լռուած բոլոր ձայներէն, քաղուած բոլոր ծաղիկներէն հեծեծագին եւ մահաբոյր արձագանգ մը կ'երկարի անվախճանօրէն :

Բացայատուկ արձակով մը կը գրէր ան : Մտահոգութիւնը ունէր իր գրիչը չար - ժելու գեղեցիկ յղկումով , բառերը շա - րադասելու իրենց լուսաւոր գիծին վրայ :

Եթէ երկարաշունչ երկեր չտուաւ, մեծ վէպ մը՝ ուր ծրարած ըլլար իր հոգիէն, իր կեանքէն շատ բան, կարելի չէ ժխտել արժէքը իր բերքին՝ որով անկորընչելի բան մը չահած է անշուշտ մեր գրական անդաստանը :

Հիմա որ իջած է Մաննիկին ալ վրայ , մութ վարագոյրը, մեր պարտքը չէ՞ հա - տորի մը մէջ ամփոփել իր բոլոր գըր - ուածքները : Երգ, պատմուածք եւ յու - շեր, որպէսզի «Արեւոտ ճամբէն» անցնի - լը տեսնենք միշտ «դեղադանդոտ մաղե - րով» այն աղջկան՝ որ օրօրոցէն հագե - ւած՝ գեղեցկութեան տեսիլքներու հան - գէպ սարսռագին յուզումով համակուե - ցաւ մինչեւ գերեզման :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՂԻՇԷ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆ

ԺԹ. դարու վերջը եւ Ի. դարու սկիզբը հրապարակ եկան հայ նկարիչներ, որոնք, տարբեր բնագաւառներու մէջ աշխատե - լով հանդերձ, ազգային ինքնատիպ դրոշմ մը ստեղծեցին նկարչութեան մէջ :

Ասոնց մէջ իր բնանկարներով, դիմա - նկարներով եւ յղացման ինքնատպու - թեամբ աչքի զարկաւ Եղիշէ Թադեւոս - եան : Նկարիչը ծնած է 1870ին, Վաղար - շապատ : Նախնական կրթութիւնը իր ծը - ննդավայրին մէջ ստանալէ ետք, կը մեկնի Մոսկուա՝ Լազարեան ճեմարան , իսկ 1885 – 1894ին, կը յաճախէ Մոս - կուայի գեղարուեստից , ճարտարապե - տութեան եւ քանդակագործութեան ու - սումնարանը : Այդ օրերուն սերտ կապեր կը հաստատէ ռուս նկարիչ Պոլենովի հետ եւ կը կրէ անոր ազդեցութիւնը :

Ուսանողութեան տարիներուն, ան գե - ղանկարիչի հասուն վարպետութեամբ կը կերտէ Ռոզինա Սուրէնեանցի դիմանկա - րը, երեւան հանելով գոյներու նուրբ ճա - շակ, հոգեբանութեան մէջ թափանցելու ունակութիւն :

1894 – 95ին կ'ապրի Հայաստան, մեծ մասամբ Էջմիածին, ուր կը ստեղծէ «Խա - չի երկրպագութիւնը » : Նոյն թուականին գծուած է նաեւ «Կոմիտասը Էջմիածնի լճափին» քնարական շունչով ողողուն նկարը :

Այնուհետեւ Թադեւոսեան, թէ Մոս - կուայի, թէ Թիֆլիսի մէջ կը ցուցադրէ իր գործերը : Նկարիչին տաղանդը հա - ւասարապէս կը փայլի կերպարուեստի մէկ քանի տեսակներուն մէջ, բայց ան յատուկ սիրով կ'աշխատի բնանկարներու վրայ :

« Մեր փողոցը Վաղարշապատում » , « Արագածի հովիտը», քանի մը «Արա - րատ»ները, Պաղեստին եւ Իտալիա կա - տարած ճամբորդութիւններու ընթացքին գծած-բազմաթիւ մեծ եւ փոքր բնանկար - ները կը վկայեն արուեստագէտին նուրբ, բանաստեղծական ներաշխարհը :

Նուրբ գեղանկարիչ եւ հմուտ գոյներու վարպետ նկարիչը հիւթեղ եւ յագեցնող գոյներ կ'օգտագործէ իր բնակարներուն համար եւ կը յաջողի հանել զգացողա - կան արտայայտութեան :

Այս նոյն գիւտերը կ'օգտագործէ նաեւ իր դիմանկարներուն մէջ : Եթէ նոյնիսկ Թադեւոսեան ուրիշ գործեր չունենար , միայն իր «Կոմիտասը» (1933) բաւական պիտի ըլլար որպէսզի իր անունը մտնէ կերպարուեստի պատմութեան մէջ : Մե - ծադիր դիմանկար մը, ուր հայ մեծա - նուն երաժիշտը պատկերացած է սպի - տակ կապան հագած , ամբողջ հասա - կով, յենած ծիրանիին, մայրամուտի բը - նութեան գեղեցիկ ֆոնի վրայ : Արեւի վերջին ճառագայթները բոսոր ներկած են հեռաւոր լեռները, սլացիկ բարտիներու կատարները եւ Կոմիտասի պայծառ դէմ - քը : Երաժիշտը միտքով հնչիւններու աշ - խարհին մէջ փոխադրուած է, մրմնջա - լով, կարծես ձայնակցելով մօտակայ աղ - բիւրը ջուր առնելու եկած աղջիկներու թախծոտ երգին : Թանձր եւ թափանցիկ կանաչը արեւի լուսաւոր շողերուն հետ հակադրուելով , կարծես կը հաստատէ կոմիտասեան երգերու կենսաբեր ոգին : Ամէն պաստառի վրայ չէ, որ այդ տեսակ կենդանի դէմք մը տեսնես : Եւ իսկապէս մարդկային նուրբ զգացումներն են, որ կրկնակի հմայք, գեղարուեստական ինք - նատպութիւն կուտան Թադեւոսեանի ար - ուեստին :

Թադեւոսեանի լաւագոյն գործերէն են Յովհ. Թումանեանի, Յակոբ Յակոբեա - նի, իր կնոջ եւ շարք մը ուրիշներու դի - մանկարները՝ բոլորն ալ հայ կերպար - ուեստի զարդեր :

Մեծ վաստակ ունի նաեւ թատերական ձեւաւորումներու ասպարէզին մէջ : Մոսկուայի մօտերը գտնուող գեղատեսիլ Աբրամցեւոյի մէջ, ռուս եւ այլ ազգի ան - ուանի արուեստագէտներուն հետ, բազ - մաթիւ բնանկարներէն եւ դիմանկարնե - րէն զատ թատերական ձեւաւորումներ յղացած է :

Վերջին տարիներուն հաստատուած է Թիֆլիս : Հոն, երկար ժամանակ գեղա - նկարչութիւն դասաւանդելով, իր ար - ուեստին գաղտնիքները սորվեցուցած է հայ, ռուս, վրացի եւ ադրպէջանցի երի - տասարդներու : Ցետագային ասոնցմէ շա - տերը ծանօթ նկարիչներ դարձան : Թա - դեւոսեանի անունը վառ պիտի մնայ հայ կերպարուեստի պատմութեան մէջ :

ՓՐՈՖ. ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Փրոֆ. Սիրարփի Տէր Ներսէսեանը ծը - նուել է 1896 թուականի Սեպտեմբերի 5ին, Կոստանդնուպոլսում : Նախնական կրթու - թիւնն ստացել է Եսայեան վարժարա - նում, իսկ 1908 – 1916 թուականներին յաճախել է Կոստանդնուպոլսի անգլիա - կան վարժարանը :

Համաշխարհային Առաջին պատերազ - մին Ս. Տէր Ներսէսեանը հեռանում է Կոստանդնուպոլսից եւ գնում Զուիցերիա ու սովորում Ժընեւի համալսարանում 1916 – 1918 թուականներին : 1919 թուա - կանին նա մտնում է Փարիզի Սորպոնի համալսարանը եւ ստանում հետեւեալ տիպլոմները · լիցենցիատ գրականութեանց (1920 թ.) , տիպլոմ պատմութեան բարձրա - գոյն ուսմանց (1921 թ.), տիպլոմ բարձ - րագոյն ուսմանց դպրոցի (1925 թ.) եւ Տոքթ. դպրութեանց (1936 թ.) : Ցար - գելի Փրոֆէսօրը 1927 – 1929 թուական - ներին դասախօսութիւններ է կարդացել Սորպոնի համալսարանում բիւզանդական արուեստի մասին :

Պրոֆ. Ս. Տէր Ներսէսեանը 1930 թը - ւականին հաստատւում է Ամերիկայի Մ. Նահանգներում : 1930 – 1946 թուական - ներին նա դասախօսել է Վեսլէյ գոլէ - ճում, որտեղ 1938 – 1946 թուականներին միաժամանակ եղել է Գեղարուեստի պատմութեան բաժնի վարիչ : 1946 թուականից Ուաշինկթընի Հարուըրդի համալսարանի բիւզանդական արուեստի Փրոֆէսօրն է :

Փրոֆ. Ս. Տէր Ներսէսեանի գըչին են պատկանում հայ արուեստի եւ հայ ման - րանկարչութեան վերաբերեալ մի շարք ուսումնասիրութիւններ, որոնցից են հե - տեւեալները :—

« Բարաղամի եւ Յովասափի վէպի նը - կարազարդումը», Փարիզ, 1837 թ., եր - կու հատոր (Փրանսերէն) :

«Վենետիկի Մխիթարեան հայրերի մա - տենադարանի ԺԲ., ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերի հայերէն նկարազարդ ձեռագրերը», Փա - րիզ, 1936 – 1937 թ. թ., երկու հատոր (Փրանսերէն) :

« Հայաստան եւ բիւզանդական կայս - րութիւնը», Քեմպրիճ, 1946 թ. (անգլե - րէն) :

«Չեստէր – Փիտտի հաւաքածոյ : Ցու - ցակ հայերէն ձեռագրերի», Դուբլին , 1958 թ., երկու հատոր (անգլերէն) :

Ցարգելի Փրոֆէսօրը միաժամանակ սորագրել է բազմաթիւ արժէքաւոր յօդ - ուածներ հայ եւ օտար պարբերական մա - մուլի մէջ հայ արուեստի մասին : Այդ յօդուածներից են «Էջմիածնի Տաճարի սկզբնական մանրանկարների թուականը» (անգլերէն), «Է. դարի նկարների մի ա - պոլոգիա» (Վրթանէս Քերթողի «Յաղագս պատկերամարտից» գրութեան ուսումնա - սիրութիւնը) (Փրանսերէն), «Դժոխքի ա - ւերման մասին ճառերի հայերէն թարգ - մանութիւնը » (անգլերէն) :

Ցարգելի Փրոֆէսօրը գտնւում է իր ուժերի հասունութեան եւ ստեղծագոր - ծական թափի մէջ :

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ»

ԱՐԱՐԱՏԻՆ

—o—

Երկնասլաց ու քերծի,
Նըրբակապոյտ ծածկած մէգ ,
Դու, երկշռակ լուսաթեւ ,
Նիւթեղէն չես դու երբեք :
Հայոց արծուի աշխարհի
Հոգին ես դու անարատ ,
Հուրը յար թող երաների
Մէջ ճակատիդ, Արարա՛տ :
Եւ անբռղ մեր սրտում
Եռայ անմար ու աշատ ,
Դու, պսակաւած մշտաբեռւն ,
Լուսակատար Արարատ ...

Զեմ տեսել քեզ, բայց որպէս
Անուշ ցնորք իմ հոգուն
Պայծառ ես դու, երակէգ ,
Հրապարակ ու կանգուն —
Արդար դրոշ Հայութեան,
Սիրոյ սեղան հրաւատ ,
Դո՛ւ, իմ երկրի յարութեան
Անխաբ վկայ, Արարա՛տ ·
Որքան մնաց մեզ կընուն ,
Որքան խաւարն իրենց խոր ,
Տիրանուտ՞ը մեր հոգուն
Դո՛ւն, պահպա՛ն զօրաւոր ...

Որպէս երազ լուսեղէն
Զիւնապայծառ ու շողուն՝
Դո՛ւ, անխորտակ ապաւէն
Հրաճարակ մեր հոգուն,
Կանգնի՛ր , անխախտ ժողովուրդ ,
Եւ հաւատա՛, եւ տոկա՛ ·
Կայ քո վշտում վեհ խորհուրդ
Եւ խաչուածին մահ չկայ ·
Պարզուի՛ր պայծառ դէպի վեր ,
Ցոլա՛ հրով անարատ ,
Երկրիս մոլխիր ու աւեր ,
Դու, անմահ սիրտ, Արարա՛տ ...

1915 ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ուստի եւ, երկար խորհելուց յետոյ , նա բարւոք համարեց խօսել նախ Անդոք իշխանի հետ, ու կանչեց նրան ... Երբ իմացաւ բացակայում է՝ ցաւեց ։ Բայց եւ այնպէս, չկամենալով արդէն հասուն - նացած միտքը նորից թողնել, նա հրաւի - րեց Փառանձեմին, մտածելով, որ նրա համաձայնութիւնն առնելուց յետոյ դիւ - րին կը լինէր խօսել նաեւ հօր հետ : Ու Արշակը համոզուած էր, որ Փառանձեմը դոհունակութեամբ կ'ընդունէր իր խօսքը ... Այժմ սակայն զարմացած էր նրա վարմունքից · եւ , զարմացած լինելով հանդերձ, մտածում էր՝ այժմ խօսի՞ արդեօք Անդոք իշխանի հետ, թէ ոչ : Նա գտնում էր, որ պէտք էր խօսել եւ ասել իշխանին, թէ ինքը կամենում էր միայն երջանկացնել նրա Փառանձեմին, վասնզի նա արժանի է, որ իր դժբախտութիւնից յետոյ լինի երջանիկ ...

Արշակն այս մտածումների մէջ էր, երբ սենեկապետ Եղնիկը, ներս մտնելով , յայտարարեց ·

— Սիւնեաց տէրը՝ իշխան Անդոք :

— Հրաւիրիր :

— Ներիր, արքայ , անժամանակ այ - ցըս , — ներս գալով սկսեց Անդոք իշխա - նը փոքր ինչ յուզուած, բայց մեղաւոր ձայնով ։ – Հաճել էիր, արքայ , կանչել Փառանձեմին եւ խօսել հետը · Նա սա - կայն , առանց երկար խորհելու, յիշելով իր թարմ կորուստը, չի ընդառաջել քո արքայական կամքին :

— Ճշմարիտ է, իշխան : Ես թերեւս խոհեմ չեղայ եւ միտքս չյայտնեցի պատ - շաճ խօսքերով, զուցէ եւ վիրաւորեցի նորա զգացմունքները նուիրական :

— Ոչ, արքայ, իմ Փառանձեմը շտապել է իր պատասխանով · Նա սխալուել է պարզապէս : Ես զրուցեցի հետը, որ ար - քային չի կարելի թողնել սուգի մէջ եւ միայնակ եւ ... եւ ...

— Եւ նա,— չհամբերեց Արշակը,— հա - մաձայնե՞ց ...

Անդոքն սկսել էր հեռուից, բայց երբ թագաւորն ընդմիջեց անհամբեր եւ հար - ցում արաւ ուղղակի, իշխանը չէր կարող չպատասխանել ·

— Համաձայնեց ...

Արշակն այլեւս չլսեց իշխանի խօսքի շարունակութիւնը · առաջ եկաւ թափով եւ գրկեց Անդոքին ·

— Շնորհակալութիւն, իշխան, հոգա - ցողութեանդ, անոր համար հայրական , — ասաց թեթեւ շիկնելով :

— Ես անշուշտ մխալուեցի , որ նախ չխօսեցի քեզ հետ ...

×

Աւանդական կարգ էր, այո, որ թագա - ւորն իրաւունք չունէր այրի մնալու, ուս - տի քառասունքից մի շաբաթ յետոյ եղաւ նրա ամուսնութիւնը Փառանձեմի հետ : Պսակի կարգը կատարեց պալատական քահանան, որին չգիտես ինչու, կոչում էին Մրջիւնիկ :

Հանդէսին եկել էին բոլոր պալատա - կանները իրենց կանանցով, որ զարմա - ցած էին, թէ ինչո՞ւ արքան կին չէր ա - ռել որեւէ թագաւորական անից ... Եկել էին եւ հոգեւոր հայրեր, բացի Ներսէս կաթողիկոսից, որ հիւա՞նդ էր, թէ ձե - ւացել էր այդպէս՝ ոչ ոք չգիտէր :

Փառանձեմը , ամուսնանալով հան - դերձ, զարմեալ չէր հաշտւում իր վիճա - կի հետ · Արշակի մազմազոտ դէմքը, ձեռ - քերը հաճելի չէին նրան երկար ժամա - նակ : Իսկ երբ, ամուսնութիւնից մի քա - նի ամիս անց, զգաց իր յղիութիւնը, նա աղօթում էր, որ երեխան հօր նման թուխ ու մազոտ չլինի : Որքան էլ այդպէս, բայց խղճում էր Արշակին, որ մենակ է, որ մերձաւորներ ու բարեկամներ չունի · ու խղճալով սկսեց սիրել նրան ...

Մեր այս միջանկեալը շատ կ'երկարի , եթէ յիշատակենք բոլոր անցքերը եւ ա - մէնը նկարագրենք մանրամասն : Ցիշենք միայն մի քանի կարեւոր դէպքեր, թե - բեւս ամենակարեւորը դրանցից, եւ շա - րունակենք մեր ընդհատուած պատմու - թիւնը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿ. ՄԻՀՐԱՆ ՀԵՐԱՐՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ այրիին եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 150 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հանգանակութեան առթիւ

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան՝ «Սողոմոն Թեհլիրեան» սրահին Օժանդակ մարմինը հրապարակաւ կը յայտնէ Ալֆորվիլի եւ շրջակայքի Հայութեան թէ կատարուած հանգանակութեան ընդհ. գումարն է եղած 4408 Ն. Ֆ.: Այս գումարը պիտի յանձնուի Փարիզի Կեդր. Յանձնախումբին, «Սողոմոն Թեհլիրեան» սրահին անհրաժեշտ բարեզարդումն ու կահաւորումը կատարելու համար :

Այս առթիւ մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք «Յառաջ»ի խմբագրութեան որ քանիցս իր սիւնակները մեզի տրամադրելով արձագանգ հանդիսացաւ այս նուիրական գործին յաջողութեան, նոյնիսկ խմբագրական մը նուիրելով, մաղթելով որ միւս գաղութներուն մէջ եւս վարակիչ դառնայ այս «օրինակելի ձեռնարկ»ը :

Շնորհակալութիւններ նաեւ հանգանակիչ մարմնի բոլոր անդամներուն որոնք մեր հրաւէրին սիրով պատասխանելով ստանձնեցին պատասխանատուութիւնը մեր ազգային հերոս «Սողոմոն Թեհլիրեան» սրահին ի նպաստ հանգանակութիւն մը կատարելու :

Վերջապէս մեր գնահատականը կ'ուղղենք մասնաւորաբար Ալֆորվիլի եւ շրջակայքի Հայութեան անխտիր որ հակառակ տնտեսական տագնապին, խանդավառութեամբ ողջունեց այս ձեռնարկը տալով իր սրտաբուխ նուէրները յաւերժացնելու համար Սողոմոն Թեհլիրեանի յիշատակը: Անշուշտ կան տակաւին ընտանիքներ որոնք մեր յիշողութենէն վրիպած ըլլալով չեն արձանագրուած մայր տոմարին մէջ, բայց եւ այնպէս սիրով կ'ընդունինք իրենց նուէրները որեւէ առիթով :

Նուիրատուներու ցանկը մաս առ մաս յետագային :

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան՝ «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին Օժանդակ մարմին, քարտուղար Գ. ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ :
Նախագահ՝ ՅԱՐ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, 16 Յունուար 1961

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Միքայէլեանէ քառասուն Ն. Ֆ. ի նպաստ իր դպրոցին՝ իրենց զաւկին Ալժերիայէն ողջ առողջ վերադառնալուն ուրախ առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն .—

Գ. Գ. Կ. Ծըրնկլըրեան 250 Ն. Ֆ., Ալեանաքեան 150, Տիկին Մուրատեան հարիւր, Գ. Ն. Հայթայեան յիսուն, Տիկ. Վ. Նուպար երեսուն, Օր. Տ. Անդրանիկեան քսան, Գ. Մենծիկեան (Մարսէյլ), Տիկին Եարմաեան, Գ. Գ. Գրիգորեան, Գայտարեան, Հարրութլեան, Լեւոն Դերձակեան, Տէր եւ Տիկին Զաքարեան, Գ.Գ. Վահան Քէշիշեան (Իսի լէ Մուլինօ), Գ. Ծըրճըրեան, Քէլէսեան, Ակոնայեան, Գարէն Հաստատութիւն, Գ. Մալեան 10ական Ն. Ֆ., Գ. Քոչեան ութ Ն. Ֆ., Գ. Գրիգոր Օզինեան (Իսի լէ Մուլինօ) 10 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Տօղրամաճեան (Լիվրի Կարկան) 10, Տիկին Արմինէ Կօճիկեան (Իսի լէ Մուլինօ) 10 Ն. Ֆ.:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Հանգուցեալ Մարիցա Օպոզեանի մահուան առթիւ Վիէնէն Տիկին Եղիսաբէթ Այանեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վարոս Գայթանճեան իրենց սիրեցեալ բարեկամին Գ. Անդրանիկ Օպոզեանի մօր մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ.: Նոյն առթիւ Գ. Արսէն Թէրզեանէ քսան Ն. Ֆ.:

Հանգուցեալ Պօղոս Թադէոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ գումարները նուիրուած են .— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Գ. Գ. Մանուկ Գէրպէրեանէ քսան, Խաչիկ Գեւորգեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Տէր Յակոբեանէ երեսուն, Գ. Ալեքսան Ալեքսանեան շինութեան կը նուիրէ քսան, Օմն քսան Ն. Ֆ. :

×

Լիոնի Աղք. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. — Հանգուցեալ Պօղոս Թադէոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ .— Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թադէոսեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Տէր Յակոբեանէ քսան Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը :

Պիտի խօսի Պուքրէշի թեմական երկարամեայ պատգամաւոր՝

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթն է՝ «Ռումանիոյ գաղութին այժմու վիճակը»:

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 5 Մարտ, 1961, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի:
28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք :
Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MARDI 24 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9010 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4811

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ ԴԻՄԱԿԱԶԵՐԾ

Համայնավարական վարչաձեւի գլխաւոր չէնքերէն մէկն է քարոզչութիւնը — պրոպականտ —, դրաւոր եւ բանաւոր:

Գրաւոր քարոզչութեանց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ վիճակագրութիւնը ։

Չկայ ճարտարարուեստի, երկրագործութեան եւ շինարարութեան ճիւղ մը, որուն մասին վիճակագրութիւններ չհրատարակուին ամէն առթիւ: Մանաւանդ, երբ հնգամեայ կամ եօթնամեայ «պլան»ներու գործադրութեան մասին հաշիւ կը ներկայացնեն պատկան պաշտօնատուներ:

Բոլոր վիճակագրութիւններն ալ կը չէշտեն «պլան»ներու «գերակատարութիւն»ը, ստախանովեան, «հարուածային» կարգով ։

Այս անգամ հաշիւը սխալ դուրս եկաւ:

Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին վերջին լիակատար նստաշրջանը Մոսկուայի մէջ դիմակազերծ ըրաւ բոլոր կեղծարարները ։ Այսինքն Խորհրդային Միութեան 16 հանրապետութեանց պատասխանատու վարիչները, որոնց ներկայացուցած տեղեկագիրները երկրագործութեան զանազան ճիւղերուն մասին՝ բոլորովին կեղծուած էին եւ չէին համապատասխաներ բուն իրականութեան, որ շատ տխուր է, ինչպէս հաստատեց Խրուշչեւ՝ իր բազմաթիւ քննադատական միջամտութիւններով ։

Հակառակ ցարդ ներկայացուած փայլուն վիճակագրութեանց, կեդրոնական կոմիտէի ժողովներուն մէջ անհերքելի փաստերովապացուցուեցաւ, որ բացի կարգ մը «ստախանովեան կոլխոզ»ներէն, որոնք ամէն անգամ պրոպականտի նիւթ կը ծառայեն՝ աչք շլացնելու համար, գիւղացիները ամէն տեղ թերակատարած են — եւ ոչ թէ գերակատարած — իրենցմէ պահանջուած աշխատանքները:

Խորհրդային վարչաձեւին «գնահատելի» պարգեւներէն մէկն ալ այն է եղած, որ զօղութիւնը ընդհանրացեր է նաեւ երկրագործներուն մօտ: Անօթի եւ թըշուառ գիւղացին ստիպուեր է գողնալ, որպէսզի իր ընտանիքին անդամներն ու ընտանի կենդանիները անսուաղութենէ չմեռնին ։

Տարիներով քարոզչութիւններ կատարուեցան Ղազախստանի «խամ ու խոպան» հողերուն համար: Հայաստանի թերթերն ալ վերէն տրուած հրամանին հետեւելով, մեծաշուխով յօդուածներ հրատարակեցին, հրաւիրելով հայ երիտասարդները, որ երթան «նվաճելու» այդ հողերը մշակելու օտարին հողը:

Հակառակ փքուռոյց վիճակագրութեանց, երկրագործութիւնը շատ ետ է մնացած Խորհրդային Միութեան մէջ ։ Մինչ Ֆրանսայի մէջ մէկ հեկտար հողը 26 կենդինար ցորեն կ՚արտադրէ, Ղազախստանի եւ Ռեւսոռուսիոյ մէջ միջին արտադրութիւնն է 8,4 կենդինար ։

Փորձը ցոյց է տուած, որ հոն ուր գիւղացիները սեփական փոքրիկ հողեր ունին, բերքը առատ է: Կոլխոզներն են աղքատը բոլոր չարեաց ։

Մոսկուայի ժողովը կոչուած է քիչ մը ջուր խառնելու բոլշեւիկեան բարկ գինիին մէջ:

Խրուշչեւ խոհեմութեան խորհուրդ տըւած է տաքգլուխներուն, որոնք կը պահանջէին արագացնել անհատական հողերն ալ: Ու թելադրած է աւելի լաւ վարձատրել գիւղացիները, քաջալերելու համար զանոնք: Որովհետեւ, շեշտած է, «կարելի չէ կոմունիզմ կառուցանել միայն բարոյական աղդակներով »: Այսինքն «ոչ միայն բանիւ, այլ հացիւ կեցցէ» գիւղացին ըսել ուզած է, շրջելով Ցիսուսի ծանօթ խօսքը ։

Անանկացած է բոլշեւիկեան գաղափարաբանութիւնը: Մոսկուա պիտի սորվուի ուշ կամ կանուխ, դարձ մը կատարել դէպի «բուրժուական մեթոտ»ները ։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

« ԵԱՍԸ ԱՏԱՑԻ ... ՎԱՐԴԸ »

Կը շարունակուին վիճաբանութիւնները Թուրքիոյ Սահմանադիր ժողովին մէջ, բիւզանդական բովանդակութեամբ ։

Երկրորդ նիստին ընթացքին, երկար հակաճառութիւններ կատարուեցան ներքին կանոնագրի մէկ յօդուածին մասին, որ պատիժ կը սահմանէ այն ժողովականներուն դէմ, որոնք դժուարութիւն կը յարուցանեն աւելորդ վիճաբանութիւններու մէջ՝ իրենց գաղափարներով եւ վարմունքով: Յօդուածին այս շնաշխարհիկ խմբագրութիւնը պատճառ դարձաւ որ ելեկտրականանայ մթնոլորտը ։ Հալք կուսակցութեան ներկայացուցիչը խնդրոյ առարկայ յօդուածին տուաւ «Եասը Ատայի վարդը» անունը:

Ուրիշ մը «ճախճախուտի վարդ» կոչեց: Երրորդ մը աւելցուց.— Մենք հոս եկանք որպէսզի ճախճախուտները չորցնելով վարդաստանի մը վերածենք ։

Իստական նախարարը փորձեց պաշտպանել յօդուածը երկար ճառով մը, որ ընդմիջուեցաւ դժգոհութեան աղաղակներով եւ զանազան ցոյցերով ։

Նախարարը, իբրեւ պաշտպանութիւն, ըսաւ թէ երբեք պիտի չգործադրուի այդ յօդուածը:

Սոյսալ պատասխանեց.— «Ուրեմն ի՞նչ գործ ունի յօդուած մը՝ որ պիտի չգործադրուի »:

Ի վերջոյ բարեփոխուեցաւ յօդուածը, ջնջելով այն տրամադրութիւնը որ կ՚արտօնէր սրահէն դուրս հանել վիճաբանութիւնները երկարող «ազգին ներկայացուցիչը »:

ՑՈՅՑԵՐԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ցոյցերը, զորս կատարեցին յաջորդաբար ուսանողները, լրագրողները, բանուորները, ի վերջոյ կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւեցին... Նաւրէստին հոճային մօմին պէս՝ որ եթէ վառած մնար...։

Կառավարութիւնը որոշեց արգիլել ցոյցերը:

Պոլսոյ Պաշարման Վիճակի Հրամանատարութիւնը կը յայտարարէ.—

1.— Գաղափարը կամ բաղձանքները ապօրինի ճամբով ընդունիլ տալու ձեւ, նարկ, ցոյց կամ նմանօրինակ որեւէ արարք պիտի չգործուի ։

2.— Այդօրինակ բաղձանքները օրինաւոր ձեւով պիտի ներկայացուին շահագրգռուող վարչական իշխանութեանց ։

« ԳՕՏԻՆԵՐԸ ՍԵՂՄԵՑԷՔ »

Ելմտական Նախարարութիւնը հրապարակ հանեց «խնայողութեան պարտամուրհակներ», Մարտ 1էն սկսեալ Թուրքիոյ բնակչութիւնը ենթարկելու համար «հաւաքական պարտադիր խնայողութեան»:

Եկամուտի տուրքի ենթակայ ամէն մարդ իր հասոյթին մէկ մասը պարտաւոր է յատկացնել այս պարտաթուղթերուն ։ Պարզ խօսքով՝ ամէն մարդ, վաճառական, պաշտօնեայ, արհեստաւոր, սպայ, բժիշկ, լրագրող, բոլորը պարտաւոր են գնել խնայողութեան պարտաթուղթեր ։

Ըստ նոր օրէնքին, ամէն ոք, որ թոշակ կամ աշխատավարձք կը ստանայ եւ ենթակայ է եկամուտի տուրքի, ամսագլուխն՝ երբ թոշակը կամ վարձքը կը ստանայ, ստացած դրամին մէկ մասը (երեք առ հարիւրը) ստիպուած է յատկացնելու պարտամուրհակ գնելու: Հինգ հարիւր ոսկիէն վար թոշակ ստացողներուն պարտամուրհակ պիտի չտրուի: Այս պարտամուրհակները նուազագոյն տասը ոսկինոց պիտի ըլլան: Հինգ տարիէն առաջ դրամի վերածելը արգիլուած է: Պարտամուրհակներուն տոկոսի համեմատութիւնը նուազագոյն 4 առ հարիւր է, առաւելագոյնը՝ եօթը առ հարիւր ։

Այս որոշումը տրուած է, կը յայտարարէ Ելմտական Նախարարը, որպէսզի առաջքը առնուի գիներու բարձրացումին եւ տեղի չտրուի Թրքական դրամին էնֆլասիոնին:

× « Խնայողութեան պարտամուրհակներու», առաւել «հարստութիւնը յայտարարելու » օրէնքները այնպիսի տագնապ մը ստեղծած են Թուրքիոյ մէջ, որ վաճառականները Անգարա վազած են Պոլիսէն եւ Իզմիրէն, խորհրդակցելու համար Անգարայի վաճառականներուն հետ ։ Թուրքիոյ Առեւտրական եւ Ճարտարարուեստական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է ժողով մը, որուն ներկայ եղած է Ազգ. Միաբանականութեան Կոմիտէին պատասխանատու մէկ անդամը, գնդապետ Սամի Քիւչիւք, ինչպէս նաեւ Ելմտական Նախարարութեան պաշտօնատարները ։

Ժողովը նախ տեղի ունեցած է դռնփակ: Այս գաղտնի խորհրդակցութեան առարկայ դարձած է տուրքի նոր օրէնքներուն ստեղծած կացութիւնը ։

Վաճառականները կը յայտնէին թէ վերջին օրէնքները մեծ հարկատուութեան ենթարկած են զիրենք: Մասնաւորաբար պահանջեցին որ հարստութեան յայտարարագիրը յետաձգուի գէթ մէկ տարիով: Գնդապետ Քիւչիւք պատասխանեց թէ հարցը պիտի ներկայացնէ Ազգ. Միաբանականութեան Կոմիտէին: Այսպէս կամ այնպէս կառավարական շրջանակներէն կը լսուի մէկ խօսք միայն.— Խնայողութի՜ւն ։

Սովորական դարձած է յանկերգը.— Սեղմել գօտիները ազգովին, իրագործելու համար երկրին վերականգնումը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐ

ՄՕՐԻՍ ՇՈՒՄԱՆ ԿԸ ԽՕՍԻ , ԱՊԱ ԿԸ ՀԵՐՔԷ, ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՒ ՉԻՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

Մինչ Ալժերիոյ մէջ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին, Թիզի-Ուզուի մէջ, 2 ռումբեր պատճառ կ՚ըլլան 7 հոգիի մահուան եւ 27 ուրիշներու վիրաւորման, Մօրիս Շումանն կը յայտարարէ թէ մօտ օրէն կառավարութիւնը շփումներ պիտի ունենայ «Ա. Հ. Ա. Կ.»ի (Ալժերական Հանրապետութեան Առժամեան Կառավարութիւն) հետ, ու եթէ քաջալերական ըլլայ, Հանրապետութեան Նախագահը երեք շաբթուան զինադուլ պիտի հռչակէ ։

Մօրիս Շուման, որ նախագահն է Ազգ. ժողովի Արտաքին Հարցերու յանձնախումբին, իր յայտարարութենէն առաջ տեսակցած էր Զօրավար տը Կոլի հետ ։ Լա Ռօշ Սիւր Եոնի ժողովրդական Շարժումին համագումարին առջեւ իր տուած տեղեկութիւնները բաւական յուզում պատճառեցին եւ երկուշաբթի առաւօտ Մօրիս Շուման կը հերքէր իրեն վերագրուած յայտարարութիւնները ։

Շուման յիշած էր նաեւ թէ ոչ միայն պէտք է երաշխաւորել համայնքներու իրաւունքները նոր Ալժերիոյ մէջ, այլեւ, պէտք է այնպէս ընել, որ Ալժերիա ազատ ընտրութեամբ միանայ Ֆրանսայի եւ Արեւմուտքի: «Այս ճակատամարտը դըժուար պիտի ըլլայ, որովհետեւ խորհրդային նոր գաղթատիրութիւնը եւ Չինաստան ոչինչ պիտի խնայեն ձախողեցնելու համար»:

Միջազգային դէտերու կարծիքով, «Ա. Հ. Ա. Կ.» ստիպուած է բանակցիլ, եթէ չուզեր կորսնցնել իր արդէն իսկ խնդրոյ առարկայ վարկը ։

Զինադուլը որուն մասին կ՚ըսուի թէ Շուման խօսած է, վտանգաւոր է սակայն երկու կողմերուն համար: Ֆրանսական բանակը միայն ինքնապաշտպանութեան պիտի անցնի իսկ եթէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի «ռազմիկները» չհնազանդին «Ա.Հ.Ա.Կ.»ը ցոյց պիտի տայ իր տկարութիւնը:

Մինչ այդ, Փարիզ յառաջ կը տանի Ալժերիոյ իր ծրագիրները: Պաշտօնաթերթը հրատարակեց հինգ որոշումներ Ալժերիոյ վերաբերեալ ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Խրուշչեւի արտասանած վերջին ճառը՝ կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին ցոյց կուտայ թէ խորհրդային վարչապետը խիստ միջոցներու պիտի դիմէ մղում տալու համար երկրագործութեան: «Համայնավարութեան պատիւը խնդրոյ առարկայ դարձած է, յայտարարած է Խորհրդային վարչապետը, անընդունելի իրողութիւններ մէջտեղ ելան »: Ըստ Խրուշչեւի բարձր պաշտօնատարներ «աշխատանքի ընկերվարական հերոս» անուանուած են, երբ իրականութեան մէջ թերացած են իրենց պարտականութիւններուն մէջ:

Միւս կողմէ մատնանշած է ոմանց ըմպելիներու չարիքները, շահագիտութիւնը, անձնասիրութիւնը եւ աշխատանքի հանդէպ անհոգութիւնը, որոնց դէմ պէտք է պայքարիլ ։ Գաղտնի թորանոցներ կը գործեն Խ. Միութեան մէջ ։

Որպէսզի կարգն ու կանոնը վերահաստատուի «զօրաւոր. բռունցք» ունեցող գործատէր մը պէտք է եւ Խրուշչեւ որոշած է յաջորդաբար այցելել Ուկրայնիոյ, Հիւսիսային Կովկասի, Վրաստանի, Սիպերիոյ և Ղազախստանի կոյս հողերը ։ «Այնպէս պիտի ընեմ որ այս ճամբորդութիւնները մղում տան երկրագործութեան »:

Փեքինի կառավարութիւնը իր կարգին, յայտարարութեամբ մը կը մատնանշէ երկրագործութեան իր տագնապը, որ ոչ միայն արդիւնք է «բնութեան աղէտներուն», այլեւ մարդոց ու յատկապէս ղեկավարներու անհոգութեան եւ մինչեւ իսկ չարամիտ արարքներուն:

Խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Խ. Միութեան միջեւ յարաբերութիւններու բարելաւում մը նշմարելի է ։ Խրուշչեւ շնորհաւորած է Քեննէտին ու այս վերջինը իր կարգին շնորհակալութիւն յայտնած է: Միւս կողմէ, խորհրդային վարչապետը սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին հետ եւ յայտնած թէ կը փափաքի տեսնուիլ Քեննէտիի հետ: Խորհրդային թերթերը դադրեցուցած են Ամերիկայի դէմ իրենց յարձակումները, բայց չեն խուսափած մատնանշելու համայնավար Չինաստանի երկրագործական տագնապը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք թէ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Կիրակի օր ՍԷՆ – Ժօզէֆ հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր, մեռած է Հրաչեայ Տէր – Ներսէսեան ։

Շուրջ 80 տարեկան, ողբացեալը բնիկ Պոլսեցի, երիտասարդ տարիքէն նուիրուած էր Տիպ ու Տառին ։

Վերջերս Փարիզի մէջ կատարուեցաւ իր յոբելեանը որ վերջին յարգանք մը եղաւ իրեն հանդէպ ։

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ՈՐՊԷՍԶԻ ԳԼԽԱՀԱԿ ՉՄՆԱՆՔ

Երկար տասնամեակներէ ի վեր, հայ դատը կը հետապնդենք: Մեծ գումարներ ծախսուած են եւ կը ծախսուին դեռ:

Չենք կրնար ըսել, թէ ապարդիւն անցած են թափուած ջանքերը, մանաւանդ առաջ: Այսօր ալ, քաղաքական շրջանակները ծանօթ են հայ դատին, սակայն տիրող քաղաքական ու միջազգային պայմանները կը խափանեն անոր բնական զարգացումն ու տարածումը:

Փոխուած են պայմանները եւ մենք կոչուած ենք նոր միջոցներու դիմել: Հայ Դատը միայն մէկ երես չունի, այլ մէկէ աւելի երեսներ, որոնցմէ մէկը՝ հայ ժողովուրդին ու իր մշակոյթին ծանօթացումն է, միջազգային շրջանակներու մէջ:

Անշուշտ, այս ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարուած են, անցեալին մէջ: Այսօր իսկ, տարիներէ ի վեր, հայը ճանչցնելու տեսակէտէն, մեծ դեր կը կատարեն մեր գրագէտները, արուեստագէտները եւ գիտունները, թէեւ առանց մշակուած ծրագրի մը, յաճախ, պատահօրէն:

Սակայն, կը կարծենք որ անհրաժեշտ է եւ առենն է, որ մտածենք հայ դատի աւելի լայն չափով կազմակերպուած պայքարի մասին:

Այս առթիւ, ողջունելի է, վերջերս, Փարիզի մէջ, կատարուած ձեռնարկ մը:

MINIATURES ARMÉNIENNES.

Քանի մը օր առաջ, (Դեկտեմբեր 13 – 14), հրատարակեցինք բացատրական յօդուած մը՝ հայկական Մանրանկարչութեան մասին: Փարիզի «Սէրքըլ տ'Ար» հրատարակչականը վերջերս գեղեցիկ հատոր մը հրատարակած է հայկական մանրանկարչութեան եւ ծաղկագրութեան նուիրուած: Հատորը, որ մեծադիր 183 էջերէ կը բաղկանայ, զարդարուած է հարիւր գունաւոր զանազան վերարտադրութիւններով, բացատրութիւններով եւ ճաշակաւոր դասաւորումով:

Հաւաքածոյին բացատրութիւններուն հեղինակը՝ Լիտիա Ա. Տուրնովա՝ Երեւանի Գեղարուեստից Թանգարանին տնօրէնուհին է. իսկ յառաջաբանը գրողը՝ գնահատուած մասնագէտ՝ Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, որ հայկական մանրանկարչութիւնը ներկայացուցած է: Նկարներու դասաւորումը ըրած է Շարլ Ֆէլա՝ «Սէրքըլ տ'Ար» հրատարակչականին տնօրէնը: Ֆրանսերէն այս հատորը ինքնատիպ է եւ խուսափած նախընթաց հրատարակութիւններու հետեւելէ: Յօդուածագիր Կ. Մ. Ալէմշահ այս տեղեկութիւնները միայն կուտայ, յարակից այլ շահեկան բացատրութիւններով:

Երբ ստանանք այս թանկագին հատորը, անշուշտ պիտի անդրադառնանք, լայնօրէն:

Պարզ գրքի մը հրատարակութիւնը չէ սոսկ, այլ արուեստով պատկերացումը հայ ժողովուրդին, անոր արուեստագէտ զաւակներուն ստեղծագործ աշխատանքին ու գործերուն, Զ. դարէն մինչեւ ԺԷ. դար:

Քանի՞ ժողովուրդ կրնանք գտնել, որ Զ. դարէն ասդին, նման ստեղծումներ ըրած ըլլայ, հակառակ իր կրած անհուն տառապանքներուն: Հայը ճանչցուած է, աշխատասէր, հալածական, գաղթական ու ջարդուող ժողովուրդ մը: Սխալ չէ այս դժբախտ իրողութիւնը: Սակայն, օտարներուն համար, այդ բոլորը շատ ալ նշանակութիւն չունի, մանաւանդ պատերազմէն ետք, միլիոնաւորներու ջարդն ու գաղթը տեսնելէ ետք: Կը խղճան, գթութեան զգացում կ'ունենան, թերեւս, պատահօրէն կ'օգնեն ալ, եւ խնդիրը կը փակուի:

Ցաւէն ու վիշտէն աւելի կարեւորը՝ արժէքն է. այն անհերքելի ապացուցումը, թէ Հայը միայն տարագրուած ու ջարդուած չէ, այլ, կրկնապէս, տասնապատիկ անգամ արժէքաւոր ժողովուրդ մըն է, անոր համար որ, հակառակ իր ազգային ողբերգութեան, ստեղծագործած է: Հրաշքներ գործած է, ճշմարտօրէն հրաշքներ, որոնք կրնան զարմացնել այսօրուան քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութիւնը:

Եւ աս՛ ոչ թէ միայն այսօր, այլ հին օրերէն ի վեր:

Այս օրերուն, Գահիրէի մէջ լոյս կը տեսնէ ուրիշ կարեւոր գործ մը.— Նկարիչ Օննիկ Աւետիսեանի «Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ» հատորը, բաժնուած՝ երկու մասերու.— Ա. Անցեալի արուեստը՝ մինչեւ 18րդ դար եւ Բ. 19րդ դարէն մինչեւ մեր օրերը: Հատորը ունի հինգ հարիւր էջ եւ պիտի բովանդակէ շուրջ հինգ հարիւր վերարտադրութիւններ, քանը գունաւոր: Այս թանկագին գործին մէջ, ներկայացուած են աւելի քան 160 արուեստագէտներ, որոնցմէ հարիւր հոգիին նկարները կան, իրենց կարեւոր գործերով:

Այս կերպով, միայն այս երկու հատորները կարդալով, օտարները պիտի գան հիանալու եւ, հետեւաբար, գնահատելու հայ ժողովուրդը, իր ստեղծած թանկագին արժէքներուն համար:

Արդարեւ, ապշեցուցիչ չէ՞ որ Հայը, Ասիոյ մէկ անկիւնը նետուած, ունեցեր է գիր ու գրականութիւն, որ ոչ միայն իր կեանքն ու հոգին կը ներկայացնէ, այլեւ իր շրջապատի ժողովուրդներուն ալ: Ունեցած է գրագէտներ, բանաստեղծներ ու գիտուններ, քաղաքական մեծ դէմքերու կարգին:

Եւ, ունեցած է ազգային ճարտարապետութիւն, որ հիացումի առարկայ է, այսօր իսկ, իր ինքնատպութեան համար: Եւ վերջապէս պարզ այլ խոր երաժշտութիւն՝ իբրեւ պայծառ արտայայտութիւնը տառապող, աշխատող ու երազող ժողովուրդի մը:

Այս բոլորին արուեստով ցուցադրութիւնը, կասկած չկայ որ պիտի շահագրգռէ օտար շրջանակները, անոնց համակրանքը շահելով Հայուն հանդէպ: Ազգային արժէքներ են ասոնք, որոնք մերն են, թէեւ մեզի համար իսկ կը մնան մշուշին մէջ:

Սակայն, այս արժէքներուն ցուցադրութեամբ, օտարներէն աւելի՝ մենք նկատի ունինք մեր երիտասարդութիւնը. նորահաս սերունդները, այսօրուան ու վաղուան:

Այս երիտասարդութիւնը, որ որեւէ ժամանակէ աւելի, այսօր դպրոցական է եւ ծանօթ միջազգային արժէքներուն, առիթը պիտի ունենայ ճանչնալու իր ժողովուրդը: Անիկա, ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը, լսած է իր հայրերէն՝ Հայուն վիշտն ու տառապանքը: Ի պատիւ իրեն, պէտք է ըսել, որ զգացած է ան իր ժողովուրդին անօրինակ ճակատագիրը եւ նոյնիսկ լեցուած վրէժով անոնց հանդէպ, որոնք պարտադրած են զայն:

Սակայն, կը հաւատանք որ եթէ անցեալի վկայութիւնները տրուին իրեն, հայ երիտասարդութիւնը բոլորովին պիտի փոխուի: Անիկա շատ մը շրջաններու մէջ, գլխահակ է այսօր. նկուն՝ ազգային վշտի ու հալածանքի ծանրութեան տակ: Սակայն, վաղը, երբ համոզուի թէ ինք զաւակն է ժողովուրդի մը, որ փայլուն ու ստեղծագործ անցեալ մը ունեցած է, կրնայ արդար հպարտութեամբ լեցուիլ: Կրնայ բարձր բռնել իր ճակատը՝ եւ պատիւ համարել՝ իր հայկական ծնունդը:

Մեր երիտասարդութիւնը այլեւս կը թօթափէ թափառական կամ գաղթական Հայու հոգեբանութիւնը, եւ ինքզինք, արդարօրէն, հարազատ ժառանգորդը կը նկատէ անցեալի մեծ դէմքերուն. իր ըստեղծագործ նախնիքներուն:

Այս կերպով, վստահ ենք թէ նման հրատարակութիւններ մեծապէս կը նպաստեն վաղուան Հայութեան ճակատագրի լուսաւորման:

Ազգապահպանման պայքա՛ր կը մղենք: Ամէն տեղ նոյն մտահոգութիւնը ունինք, Ամերիկայէն մինչեւ Ֆրանսա, Եգիպտոսէն մինչեւ Միջին Արեւելք: Ի՞նչպէս գընահատանքի խօսք չըսենք նման թանկագին ձեռնարկներու համար, որոնք նոր ու ամուր պատնէշ կը կերտեն ապազգայնացման դէմ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԲԺԻՇԿԸ.— Պարոն, *կրիփ* եղած էք, ուղղակի տուն գացէք եւ տաք թէյի մէջ *ռոմ* լեցնելով խմեցէք:

ՀԻՒԱՆԴԸ.— Խնդրեմ, պարոն բժիշկ, այդ ձեր ըսածը դեղագրի վրայ գրելով տուէք որ կինս ալ կարդայ, կինս թոյլ չի տար որ ոգելից ըմպելի խմեմ:

×

— Ի՞նչ բանի կը պարտիս քու այս խոր ծերութիւնդ:

— Երբ եօթանասուն տարեկան եղայ, տակաւին ինքնաշարժ չկար, անկէ վերջ՝ տունէն դուրս չելայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ա.

1920ական թուականներուն, Հայաստանի մէջ կը ստեղծագործէին ծանօթ նկարիչներ՝ Մ. Աղաջանեան, Հ. Կոջոյեան, Ե. Թադեւոսեան, Ս. Առաքելեան եւ Մ. Սարեան: Այդ եւ յետագայ տարիներուն՝ գեղանկարչութեան մէջ, կը տիրապետէր բնանկարը, եւ մասամբ դիմանկարը: Այդ տարիներու գործերէն առաւելաբար աչքի կը զարնեն Մ. Սարեանի եւ Ս. Առաքելեանի ստեղծագործութիւնները: 1923 – 25ին կատարուած Սարեանի բնանկարները՝ «Հայաստան», «Լեռներ», «Լուսին», «[illegible] բնանկար», եւայլն, աչքի կ'իյնան իրենց կոթողային եւ զարդանկար բնոյթով: Սարեանի բնանկարները որոշ վայրերու պատկերները չեն, բայց կը ներկայացնեն Հայաստանը, աւելի ճիշդ, երկրի բնութեան համադրութիւնը: Տարբեր նկարագիր ունին Առաքելեանի բնանկարները, որոնք կը պատկերացնեն Երեւանի անկիւնները ու ծայրամասերը տարբեր եղանակներով եւ նուրբ զգացումով: Աղաջանեանի դիմանկարներէն ամէնէն յաջողներն են իր երկու ինքնանկարները եւ «Սեդրակ քեռին»: Տարբեր են Թադեւոսեանի դիմանկարները, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց յօրինման կառուցումով («Սատեանի դիմանկարը»): Հ. Կոջոյեանի վաղ տարիներու ստեղծագործութեան մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէին գրչանկարները (կրաֆիք): Կոջոյեանի յաջող գործերէն է «Սասունցի Դաւիթ» ջրանկարը, իսկ գրչանկարչական գործերէն՝ «Հազարան պլպուլի» նկարազարդումները:

Այնուհետեւ, կամաց – կամաց, գեղանկարչութեան մէջ նիւթերու ընդլայնման փորձեր կը կատարուին: Մէկ քանի նկարիչներ կը նկարեն Շիրակի Ջրանցքը, Զորագէսը եւ այլ շինարարական կառուցումներ: Գ. Գիւրջեանէն ետք, 1928ին Հայաստան ներգաղթած Փ. Թերլէմէզեան եւս կը նկարէ շարք մը ճարտարապետական բնանկարներ Զորագէսէն, Ալավերտիէն: Նկարիչ Առաքելեան հայ գիւղի կենցաղէն կը ստեղծէ քանի մը նկարներ՝ «Աղբիւրի մօտ», «Կալում», եւայլն:

1925ին կը սկսի զարգանալ նաեւ քանդակագործութիւնը: Քանդակագործ Ա. Սարգսեան 1925 – 26 թուականներուն կը քանդակէ հայ մշակոյթի ականաւոր գործիչներու շարք մը դիմանկարները՝ Մ. Աբեղեան, Հ. Աճառեան, Թ. Թորամանեան, Վ. Թոթովենց եւ ուրիշներ:

Այդ տարիներուն աւելի բազմազան էին Ս. Ստեփանեանի եւ Ա. Ուրարտուի ստեղծագործութիւնները: Առաջինը ունի նաեւ զարդանկար քանդակագործութիւններ, ստեղծած է խորաքանդակներ կառավարական տան եւ Օփերայի եւ բեմապարի շէնքերուն համար:

Մինչեւ երկրորդ համաշխարհային պա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Ը.

Ցեռոյ փոթորիկին յիշատակը միայն մնաց. Տիկինը մէյ մըն ալ իրիկունները չելաւ ծովուն վրայ շրջագայելու: Ի զուր նաւավարը ամէն ապահովութիւն տուաւ իրեն. հեռու պիտի չերթային, ոչ, ծովեզերքը միայն, մակոյկը դիմացկուն ու վստահելի էր: Հանըմը իր որոշման վրայ հաստատ մնաց: Այն գիշերուընէ ի վեր նաւավարին երեսը տեսնել չէր ուզեր կարծես. կը զգուշանար անոր հանդիպելէ եւ երբ պարտաւորէր խօսք մը ուղղել իրեն, ցամաք ու հրամայական շեշտ մը ունէր միշտ:

Զայրոյթ մը կար հիմա իր սրտին մէջ անճանաչելի եղած ըլլալուն համար այս պատանի ստրուկէն: Այդ վայրկեանն որուն ախտաբորբոք անհամբերութեամբ մը սպասած էր առեն մը, ամօթ ու արատ մը կը թուէր այժմ իր յղփացեալ սրտին: Իրեն հաւասարներէն շատերու աղերսներն արհամարհած էր ու կը զարմանար այս ռամիկ տղուն յաջողութեան համար:

Փոթորիկն իր գլխուն վրայ եւ իր հոգւոյն մէջ զոռացեր ու անցեր էր. ու մոռնալ կ'ուզէր ալ այդ վրդովեալ գիշերը, մինչդեռ նաւավարն ընդհակառակն յիշել ու յիշեցնել կը ջանար այդ երանաւէտ ու արհաւրալից վայրկեանները: Իր տիրուհւոյն շուրջը կը դառնար շարունակ՝ կենդանի յանդիմանութեան մը պէս անտանելի դառնալով: Չէր կրնար երբեք պատմել իր երջանկութիւնն ու բաղդը, չէր համարձակէր իր տիրուհւոյն խօսիլ անոր նուաղման միջոցին պատահածներուն վրայ. եւ իր սրտին ու մտքին մէջ ամփոփուած այդ երջանիկ նուաղումը՝ իրականութենէ աւելի երազի մը նման երեւակայական բան մը կ'ըլլար, բայց ոչ առանց խորապէս վրդովելու իր նոր արթնցող երիտասարդի հոգին:

Վայրկեաններ կուգար ուր ժամերով լուռ նստելէ վերջն իր խոհանոցի քովի փոքրիկ խուցի մէջ, ու աչքերովը պատկերացնելէ վերջն իր անհաւատալի երազին բոլոր մանրամասնութիւններն, անդիմադրելի բան մը կը մղէր զինքն իր հանըմին երեսն ի վեր ըսելու իր սիրատոչոր իղձերն ու տառապանքը: Վերջապէս այդ ձիւնաթոյր ու ջերմիկ մարմինն ինքն էր փրկած ծովուն անդունդներէն եւ իրենը պէտք էր լինէր ամէն բանէ առաջ:

Լրին, առանձնակեաց ու վայրենի կը դառնար հետզհետէ: Գործ չէր կար տանը մէջ իրեն համար, մակոյկը չէին նստեր, եւ աւելի իրեն վարձք մը տալու համար վար դրած էին զինքը, քան թէ իրական ծառայութեան մը ակնկալութեամբ: Կը զգար զայս ու կը տրտմէր. այս ողորմութիւնը ծանր կուգար իր սրտին: Շատոնց պիտի խոյս տար այս տունէն եթէ իր հանըմին տեսքէն կարօտ մնալը դժնդակ ու մահացու զրկում մը չթուէր իրեն: Իրաւ է որ անվտանգ ազատեր էին փոթորիկէն, բայց մահուան այնքան մօտ դէպքերը պակասութեան մը արդիւնք համարուած էր տանը մէջ ու նաւավարն աչքէ ինկած կը զգար ինքզինքը: Յանցաւորի մը պէս զայն մեղքնալնուն համար միայն չէին պատժեր: Անշուք ու անտեսանելի մնալու կը ջանար ալ, երբեք մտքէն չանցաւ որ ապերախտութիւն մ'էր տնեցոց զինքն այսպէս լքանելն. հիմա անօգուտ, բայց ատենօք անձնուէր եղող շան մը պէս չէին վռնտեր զինքը, բայց չէին ալ ուզեր ...

Այս ցաւը՝ փոթորիկին սարսափին եւ անոր պարգեւած երանութեան ու անհամար իղձերուն յաջորդելով՝ խանգարեց իր տկար իմացականութիւնը:

— Վրան մէրաք եկաւ, կ'ըսէին զինքը մեղքնալով, մինչդեռ երիտասարդ այրին իր անտարբեր ու խուսափող վարմունքը կ'աւելցնէր: Խօսքը եղած ատեն, այդ վիճակին ծանրացումէն վախ կը յայտնէր միշտ: Միւսներուն՝ չափազանց կը թուէր այդ յոռետեսութիւնը, իր վախին վրայ կատակ կ'ընէին, կը զուարճանային:

— Ձեզմէ յանկարծ ճիտդ փաթթուի

— Մըսէք, դող կ'ելլամ:

Կը խնդային:

Դէպքերն իր վախին արդարացի ըլլալը հաստատեցին: Նաւավարին մտային վիճակը հետզհետէ ծանրացաւ: Ինչպէս [...] մունքը խախտած շէնքի մը մէջ զանազան մասերն իրարու վրայ կը գետեղուին խառն ի խուռն, միեւնոյն բանը կը պատահէր գաղափարներուն ու զգացումներուն մէջ զորս ի հիմանց դղրդեր էին: Բժիշկ կանչեցին, քառորդի մը չափ խօսեցաւ հետը զանազան նիւթերու վրայ, բայց միշտ փոթորկին վրայ էին նաւավարի տուած պատասխանները: Բժիշկը խելագարութիւնը հաստատեց եւ առանց վարանելու պատճառը ցոյց տուաւ. փոթորկին գիշերն երկիւղէն խանգարում մը յառաջ եկած էր խեղճ տղուն մտքին մէջ:

— Բայց վախնալիք [...] մը չկայ, կ'աւելցնէ բժիշկը, աւելի ապշութեան տեսակն է:

— Չէ, չէ, տօքթոր, տան մէջ վտանգաւոր է, այնպէս չէ՞, կը պնդէր այրին.

Վերջապէս ճամբու դրին, մօրը տունը ղրկեցին ապուշը: Կեանքը ազատած էր, բայց իր հոգին արդէն կորսուած էր փոթորկին մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(5 եւ վերջ)

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Լիսէի շրջանաւարտները, իբրեւ վարժապետ, դրկուեցան Անատոլուի խեղճուկ գիւղերը : «Միլլիյէթ»ի մէջ Չեթին Ալթան կը հրատարակէ նամակ մը, զոր ստացած է այդ կարգի վարժապետէ մը, Ատըյամանի մէկ գիւղէն .—

Մեր գիւղը կատարեալ կրնայ նկատուիլ բաղդատմամբ այն գիւղերուն, որոնք քաղաքէն երկու ժամ հեռու կը գտնուին : Ջմեռը ամէն կապ կը խզուի : Մարդ Թուրքերէն չի գիտեր : Այսուհանդերձ, կատարեալ տանջանքի մէջ կը պաշտօնավարեմ : Երբ նոր եկած էի, ուզեցի ընել կարգ մը բաներ, որոնք պարտականութիւնս են : 42 աշակերտներէն միայն 14ը կը յաճախէր վարժարան : Ուզեցի ապահովել 42ին ալ ներկայութիւնը : Դպրոցին ոչ մէկ պատուհանը ապակի ունէր : Ապակի հայթայթել ուզեցի : Տղաքը կը նստէին պեթոնի քարի վրայ : Ոչ թէ գրասեղան, այլ փոքրիկ աթոռակներ հայթայթել ուզեցի : Ահա այսքան : Չըլլայ աշակերտուհիներու հացին, որուն նկատմամբ շատ զգայուն է միջավայրը : Սակայն այսքանն իսկ բաւեց որ գիւղը ոտքի կանգնէր : Գիշերները սկսան հրճիլ, հայհոյել, ցատկոտել սենեակիս ձեղունին վրայ : Առջի գիշեր դուրս նետուեցայ, հրձակայքը խուզարկեցի : Երբ ներս մըտայ, նախ մէկ երկու քար նետեցին ատոտայլին, յետոյ ապակիս կոտրեցին : Ծիշդ 9 իրիկուն է զանոնք մտիկ կ՚ընեմ : Կարգ մը գիշերներ այնքան կը սպառի համբերութիւնս, որ զէնքի մը կը վերցնեմ եւ միասին կը գիշերենք : Գործին զարմանալի կողմը այն է թէ ամբողջ գիւղը կը զարմանայ պատահածներուն եւ կը բարկանայ : Եթէ գիտնայի թէ այսպէս պիտի ըլլար, տարբեր ձեւով կը վարուէի : 16 տարի առաջ կառուցուեր է դըպրոցը : Երկու անգամ փլցուեր, թալանուեր է : Ինչպէս կը տեսնուի տոմարի արձանագրութիւններէն, զրեթէ քաղաքի վարժարանի մը յատուկ ամբողջ սարքաւորումը կայ եղեր (նոյնիսկ երկրաչափական գործիքներ) : Դարձեալ ըստ տոմարներուն, ոչ մէկ աշակերտ կրկներ է դասարանը : Յետոյ հասկցայ թէ ինչու :

4րդ դասարանի աշակերտ մը պարզ գումարում մը իսկ չի գիտեր ընել եւ 5րդ դասարանի աշակերտը չի կրնար գրել կարդալ : Ինծմէ առաջ պաշտօնավարող ուսուցիչները, որոնք գիւղին փափաքին համաձայն չարժած են, մէկուկէս — երկու ամիս քաղաքէն չեն վերադառնար, եւ վերադարձին ալ՝ իրենց ժամանակը որսորդութեամբ կ՚անցընեն եղեր :

Ամէն տան մէջ այլազան զէնքեր գոյութիւն ունին : Նոյնիսկ այդ զէնքերը կախուած կը մնան այցելութեան եկող ոստիկան զօրաց գլխուն վերեւ : Հետեւաբար, ամէն հաւանականութեան դէմ զէնք մը պիտի հայթայթեմ : Ասիկա բնաւ դժուար չէ այստեղ :

Աշակերտուհիները պէտք չէ դպրոց ընդունիլ, բացակայութեան հաշիւը պէտք չէ յարգել, եւ ամէնէն կարեւորը՝ բացակայողներն ալ «շատ լաւ» աստիճանով դասարան անցընել (ի հարկին տոմարներու մէջ խեղաթիւրում կատարելով, ըստ ծնողքներու պահանջին) :

Գիւղացիին հետ չաւրուելու համար, պէտք է իւրացնել անոր քաղաքական համոզումները : (Մենդերէս այստեղ ալ մարգարէ է, յաճախակի կը յիշուի անոր անունը քիւրտերէն կրօնական շարականներու մէջ) :

Ոչինչ տեսնել, ոչինչ լսել դպրոցի եւ պետական ապրանքի կեղծումներու մասին :

Ժամանումիս առաջին օրը գիւղացին խրատած էր զիս թէ «ամէն բանի յարմարիլը լաւ բան է» : Այլեւս պիտի յարգեմ այդ յորդորը : Շրջակայ գիւղերէն մէկուն մէջ ընկեր մը պաշտօնականութեան փոխադրեր է հարցը : Քաղաք տարեր են այն գիւղացին որուն դէմ դանգատեր է : Բայց տղուն վիճակը աւելի ողբերգական է հիմա : Ան պատրաստ է հրաժարելու եւ պարզ զինուոր ըլլալու, բայց այդ կարելիութիւնն ալ վերցուած է : Հիմա մեղքը կը քաշէ ....

Վերջապէս, սա ալ ըսեմ.— Կը հասկընամ թէ այստեղ որեւէ օգուտ պիտի չունենամ : Համոզուած եմ թէ ամսական ստանալով պետութեան դրամը չորթած կ՚ըլլամ : Տարի մը համար մարդ կը բապաննեն այստեղ : Եթէ այս տեսակ մէկուն դէմ զանգատիմ, մարդ չի կրնար կանխատեսել թէ ի՞նչ կրնայ գալ գըլխուս՝ երկու տարուան ընթացքին :

տեղայ, հայ նկարիչներու գործերը առաւելապէս եղած են բնանկարներ եւ դիմանկարներ :

Կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան Մ. Սարեանի ստեղծագործութեան մէջ : Երեսունական թուականներուն՝ Սարեանի կտած փոքրիկ բնանկարները Հայաստանի զանազան վայրերէն, կը տարբերին նկարիչին յատուկ հիանալի յատկութիւններով եւ, ամէնէն առաջ, գեղունակ, արտայայտելու խիստ վարպետ եւ լակոնական ոճով :

Այդ թուականներուն տիրող նկարիչներն են միշտ Սարեան, Թադեւոսեան, Ալաջալեան եւ Հ. Կոջոյեան : Այս վերջինոյն ուշանկարչական յաջող գործերէն է Ե. Չարենցի «Գիրք ճանապարհի»ի նկարազարդումները :

1930ական թուականներուն նկատելի յաջողութիւններ կան նաեւ քանդակագործութեան մէջ : Ա. Սարգսեան կը ստեղծէ խմբավար Ա. Մելիք—Փաշայեանի, երգահան Ն. Տիգրանեանի, դերասանուհի Յասմիկի դիմաքանդակները, իսկ Ուրարտու՝ Յով. Թումանեանի հերոսներուն կերպարները՝ բանաստեղծական Անուշին, փառաւէր եւ հպարտ Ալմաստին, հերոս Սասունցի Դաւիթին :

Պատերազմի տարիներուն, հայ քանդակագործներու եւ նկարիչներու գործերը սահմանափակուած են օրուան դէպքերուն հետ կապ ունեցող եւ առաւելապէս քարոզչական բնոյթ կրող ստեղծագործութիւններու մէջ :

Ս. ուհանդերձ, յատկանշական են Մ. Սարեանի այդ շրջանի կարգ մը գործերը : Ակադեմիկոս Ս. Մալխասեանի դիմանկարը, ծիրանիին ցամքած մաղադաթէ դէմքը, կը զուգակցուի առոյգ, պարզորոշ ոճին հետ, որ կը փայլփլի գիտնականին աչքերուն մէջ : Յաջող է նաեւ Արամ Խաչատուրեանի դիմանկարը, երգահանը կարծես թէ ստեղծագործելու վրայ է, արտաքնապէս կեդրոնացած է, իսկ ներքնապէս յուզուած է :

Թ. ԴՐԱՄՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

ԽՍԻ.— Խրիմեան դպրոցի ամանորի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 15ին, դպրոցի սրահին մէջ : Կատարեալ մեղուանոց մը : Փպտուն մանուկներ, ուրախ եւ զուարթ, սպասելով որ Կաղանդ Պապան բան բերէ իրենց :

Ուսուցիչ Պ. Ս. Բաչեան, շնորհաւորելով Նոր տարին, գնահատեց աշակերտներու աշխատասիրութիւնը, ծնողքները հըրաւիրեց որ միշտ հետեւին իրենց զաւակներուն շարժումներուն եւ օգնեն դպրոցին : Աշակերտներուն կողմէ հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Կապոյտ Խաչի քայլերգով : Հետզհետէ եղան յաջող արտասանութիւններ, խմբերգներ, մենախօսութիւններ : Ներկայացուեցաւ « Այցելութիւն մը դէպի Մասիս», Ցիսուսի ծընունդը, ընծաներ, ու տօլանցք աւետիսներու : Միջնարարին եկաւ հայկական Կաղանդ Պապան, բեռնաւորուած, օրհնելով երեխաները եւ ժողովուրդը : Դպրոցական 28 աշակերտներու գեղեցիկ գիրքեր նուիրեց : Հոգաբարձութիւնը իր կողմէ առատ մրգեղէն ու սիմիթ բաժնեց վաթսուն երեխաներու, ինչպէս նաեւ ծընողքներուն :

Ի տես հոգաբարձութեան այս մեծ զոհողութեան, ծնողքներն ալ դպրոց մը պահելու դժուարութեանց գիտակից, հետեւեալ նուիրատուութիւնները ըրին :

Ահաւասիկ ցանկը .—

Ալեքսանեան, Գալիքեան յիսունական Ն. Ֆ., Տօնիկեան, Թորիկեան երեսունական, Սերոբեան Պարգեւ, Նիկողոսեան, Ֆարատեան, Ն. Փոլատեան, Ե. Սերոբեան քսանական Ն. Ֆ., Գրիգորեան Հըրաչ 15, Ս. Ծերունեան, Գալէնտէրեան, Ծնտոյեան, Դարբինեան, Սամուէլջեան, Ղուկասեան, Ատանալեան, Ա. Ասլանեան, Դաւիթեան, Միքայէլեան, Պապիկեան, Ս. Ասլանեան, Դանիէլեան, Ցարութիւնեան, Յովհաննէս, Զատրճեան, Ասլանեան, Շէրպէթճեան, Շահինեան, Յովսէփեան, Կիւրինեան, Ալեքսանեան, Մէթէրեան, Ընթատեան, Խորէնեան, Սէրխօշեան, Մանուկեան, Պէնկեան, Շիրվանեան եւ Տարաքճեան տասնական Ն. Ֆ. :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԸ

■

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Մարսէյլի արուարձաններէն մէկն է Սէն Ժեռոմը, քաղաքէն քանի մը քիլոմեթր հեռու, Շաթօ Կոմպէռ տանող հանրակառքի գիծին վըրայ : Այս փոքրիկ գաղութը կազմուած է 1914ի Եղեռնէն ազատած, եւ 1923էն ի վեր Ֆրանսա դաղթած բեկորներէ :

Տարիներու տքնաջան աշխատանքով, յաճախ անհուն զրկանքներով, բայց Հայու աննկուն կամքով, ամէն ոք, համեմատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ կըրցած է տուն տեղ ըլլալ, ընտանեկան օճախը վերաշինել, ապրուստը ապահովել, ապրիլ խաղաղ ու երջանիկ կեանք մը : Իր տնտեսական վիճակը հիմնուելէ անմիջապէս ետքը, ինչպէս ամէն տեղ, Սէն Ժեռոմի այս փոքրիկ գաղութն ալ սկսեր է խորհիլ իր ազգային — հոգեկան կարիքներուն վրայ եւ Հայու շինարար բնազդէն մղուած՝ միահամուռ ջանքերով կանգներ է Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկեղեցին, որ Փրատոյի Մայր Տաճարէն ետքը, Մարսէյլի արուարձաններուն ամէնէն դեղեցիկն է : Եկեղեցիին ճիշդ ետեւը շինուած է ընդարձակ սրահ մը որ հանդէսներու, հաւաքոյթներու եւ միեւնոյն ատեն փոքրիկներու իբրեւ դպրոց կը ծառայէ : Այս սրահին վրայ վերջերս շինուեցաւ երեցատուն մը, բնակութեան լաւագոյն յարմարութիւններով, որուն համար երկու միլիոնէն աւելի ծախք եղած է : Այս հիմնարկութիւնները լաւագոյն երաշխիքն են հայ ժողովուրդին շինարար, ստեղծագործ եւ զոհաբերող բարձր ոգիին եւ պատիւ կը բերեն Սէն Ժեռոմի այս պըզտիկ գաղութին : Թաղականութիւնը, որուն ժրաջան անդամները ընդհանուրէն սիրուած եւ յարգուած անձնաւորութիւններէ կը բաղկանայ, տարիներէ ի վեր կը վարէ ազգային գործերը վարչական կատարեալ հմտութիւնով, անշահախնդիր ոգիով, համերաշխօրէն եւ հիանալի նուիրումով, որուն համար արժանի է երախտագիտութեան եւ գնահատութեան :

Քանի մը ամիսներէ ի վեր գաղութը ունեցաւ իր արժանավայել հովիւը՝ յանձին Եղիշէ Խաչակիր քհնյ. Փանոսեանի, Հալէպէն ժամանած : Տէր Հայրը՝ Անթիլիասի աստուածաբանական ճեմարանը աւարտած ըլլալով՝ օժտուած է եկեղեցական խոր հմտութիւններով եւ ազգային բարձր դաստիարակութեամբ : Կրօնական եւ տոհմային վեհ զգացումներէ ներշնչուած կիրակնօրեայ իր քարոզները մէյ մէկ գոհարներ են, որոնք կուղան օտարութեան մէջ մարմրող հայ հոգիները խանդավառել եւ ընկճուած սիրտերու մէջ ցեղին կրակը վառել : Ազգապահպանումի, հայ ապրելու, մեր հոգեկան արժանիքները գուրգուրանքով պահել պահպանելու եւ մանաւանդ այլասերման դէմ պայքարելու պատգամներ են անոնք : Սէն Ժեռոմի մեր հայրենակիցներէն շատեր ներողամիտ թող ըլլան, եթէ համեստօրէն դիտել տանք թէ որքան տգեղ եւ ցաւալի բան է կիրակի առաւօտները կանուխ երթալ պառերու թոհ ու բոհին մէջ նարտով, թղթախաղով ժամավաճառ ըլլալ՝ երբ ճիշդ այդ պահուն եւ քանի մը քայլ հեռու, իրենց զոհողութիւններով շինուած «ազգային եկեղեցիին մէջ, մեր նախահայրերու ոսկեղենիկ լեզուով կրօնական արարողութիւններ կը կատարուին : Կիրակի օրերու ձեր հաճոյքի պահերէն քանի մը ժամ զոհեցէք, սիրելի բարեկամներ, եւ ձեր փոքրիկներուն թաթիկներէն բռնած եկեղեցի գացէք, ոչ թէ կրօնական պարզ հաւատքի մը մղումով՝ եթէ կ՚ուզէք, այլ այն համոզումով որ, օտարութեան մէջ, մեր Հայու դիմագիծը պահելու համար ուրիշ կռուան չմնաց մեզի, եթէ ոչ մեր ազգային եկեղեցին, ուր մենք ու մեր զաւակները պիտի լսենք անմահ Սահակ Մեսրոպներու մեծաքանչ լեզուն, Նարեկացիներու աղօթքներն ու Շնորհալիներու հրաշափառ շարականները :

X Ամսոյս 15ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, դպրոցի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մանկապարտէզի ամանորի հանդէսը՝ նախագահութեամբ Տէր Հօր եւ ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Թորոսեանի : Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր : Թաղականութեան ատենապետ Պ. Պետրոսեան քանի մը հակիրճ բառերով իրենց գոհունակութեան հաշուեկշիռը տալով՝ յայտնեց ներկաներուն թէ 1946էն ետք կազմըւած քանի մը Միութիւններ, ինչպէս Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերը, Նոր Սերունդի եւ Ֆրանսահայ երիտասարդներու կազմակերպութիւնները, որոնք թեւ եւ թիկունք էին Թաղականութեան, ներկայիս գոյութիւն չունին, բայց Կապոյտ Խաչէն որ կը կազմ : Հետեւաբար ազգային բոլոր գործերը ծանրացած են իրենց վրայ : Կոչ ըրաւ ներկաներուն, որպէսզի ձեռք ձեռքի տալով աշխատին աշակերտներու թիւը 35էն վաթսունի բարձրացնել, որպէսզի յառաջիկայ տարի ալ աւելի փառաւոր հանդէսներ ունենանք : Տիկին Թորոսեանի ճկուն ղեկավարութեամբ օրուան յարմար խմբերգէ մը ետք փոքրիկներէն իւրաքանչիւրը մաքուր առոգանութեամբ ամանորի պատշաճ արտասանութիւններ ըրին ստեղծելով ուրախութեան մթնոլորտ մը : Ցակոբեան երկու քոյրերը 6 — 8 տարեկան, Հայաստանցի իրենց հօր թառին ընկերակցութեամբ պարեցին հայկական պարեր խանդավառութեան եւ ծափերու տարափին տակ : Տէր Հայրը՝ իր ողջոյնի խօսքին մէջ, յայտնի յուզումով մը իր հիացումն ու գոհունակութիւնը յայտնեց այս գեղեցիկ հանդէսը կազմակերպող ժրաջան մշակներուն : « Կը համբուրեմ եւ երախտապարտութեամբ ճակտիս կը դնեմ անոնց ձեռքերը, ըսաւ Տէր Հայրը, որոնք նուիրուած են այս նըւիրական գործին » : Խօսքը տիկիններուն ուղղելով՝ «յիշեցէ՛ք որ տարագրութեան ճամբաներուն երկայնքին, ձեր նահատակ քոյրերը անապատի աւազներուն վրայ Ա. Բ. Գ.ը սորվեցուցին իրենց դժբախտ զաւակներուն, որպէսզի դուք ալ ձեր զաւակներուն փոխանցէք այդ սրբազան աւանդը : Հպարտ եղէք որ, թէեւ քանակով փոքր, բայց մշակոյթով մեծ ազգի մը արժանաւոր զաւակներն էք, ինչպէս ես հպարտ եմ այս պատուական ցեղին համեստ մէկ մշակը ըլլալուս» : Այս խանդավառ խօսքերէն ետք՝ Թաղականութիւնը, իր խոստումին համաձայն, գեղեցիկ անակնկալ մը ըրաւ, ձեռնարկելով ի նըպաստ դպրոցին հանգանակութեան մը, որուն մասնակցեցան բոլոր ներկաները եւ քանի մը վայրկեաններու մէջ հաւաքուեցաւ քսա...սուն հազար Ֆրանքի գումար մը :

Վստահ ենք թէ Սէն Ժեռոմի այս պատուական ժողովուրդը, ինչպէս անցեալին մէջ, սակէց ետքն ալ, ազգապահպանման գործնական ոգիով տոգորուած, իր ազգային հաստատութիւնները ոչ միայն կանգուն պահել պիտի ջանայ, այլ եւ նախանձախնդիր պիտի ըլլայ, որպէսզի Մարսէյլի առաջնակարգ եւ տիպար հայ գաղութը դառնայ :

Լ. ԿԱԶԷԼԵԱՆ

ՀԵՐՔՈՒՄ

■

Թեհրանի Թեմը միացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ ունի իր ընտրեալ առաջնորդը, հետեւաբար անընդունելի է եւ ոչ ցանկալի, որ Ս. Էջմիածնի 1961 Թուի օրացոյցի «Առաջնորդութիւնք » բաժնի մէջ, Թեհրանի թեմի հոգեւոր հովուի եւ գործակալ ճահանայի պաշտօնում *նշուած է իմ անունս, առանց իմ գիտութեան :*

Նման երկուութիւնը մեր թեմում շատ վնասակար է եւ ոչ ցանկալի եկեղեցու միասնականութեան համար : Ուստի պարտք եմ համարում նման անցանկալի եւ վնասակար պաշտօնը մերժել եւ հրաժարուել, համարելով այդ թիւրիմացութեան արդիւնք :

ՅՈՎՀ. ԱՒ. ՔՀՆՅ. ՀԱՃԵԱՆ

20 Դեկտ. 1960 թ. , Թեհրան

ԿԻՆԸ.— Նորէն պատուհանին վարի յարկի աղջիկը կը դիտես :

ԱՐՑԸ.— Չէ՞ որ կ՚ըսեն թէ երջանիկ ըլլալու համար մարդ իրմէ վարին նայելու է :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եագուպեանէ 20 Ն. Ֆ.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Ովսաննա Եօզսիւզեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրեցեալ մօր եւ ազգականին մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը հիւանդանոց այցելութեան առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Պ. Ա. Գալֆկեանէ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի։— Ողբ. Գրիգոր Կէչուտեանի յուղարկաւորութեան առիթով՝ Պ. Քրիչա Ցարութիւնեանէ տասը Ն. Ֆ., (10 ալ Ազգասխնամին), Պ. Պ. Արմենակ Թորոսեանէ, Ֆրանսուա Պարտիւշէնէ 10ական, Պօղոս Օհանեանէ 15 (Ազգասախընամին)։ Իսկ Ողբացեալ Վահան Համբարձումեանի յուղարկաւորութեան առիթով Պ. Պ. Զ. Համբարձումեանէ 10, Խաչատուր Զաքօեանէ հինգ (10 ալ Փարիզի Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին)։ Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիէն։

ՏՕՆԱԾԱՌ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան տօնածառը, այս Կիրակի, Սերխլը Կաթոլիքի *սրահը, ժամը 15ին։*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մանուկներու կողմէ — Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ Օր. Աճպըջեանի։ *Կաղանդ Պապան իր նուէրներով։*

Կը հրաւիրուին մանուկները, ծնողները, երիտասարդները։

Մուտքը ազատ է։

ՃԱՇԱՐԱՆ

Լ Ի Լ Ա
24, Rue St-Lazare
PARIS - 9e

Ընտիր ճաշեր, մատչելի գիներով
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ

«ՏԷՕՆԷՐ»

ԾԱԽՈՒ Է ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառով ծախու է նպարավաճառի խանութ մը, ապրանքով կամ առանց ապրանքի, որ ունի խոհանոց մը եւ հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը վրան։ Վարը՝ երկու մթերանոց եւ մէկ կառատուն։ Գրել Ցառաջին որ կը փոխանցէ կամ հեռաձայնել՝

49.51-58 A Décines (Isère).

Օր. ԱՆԱՀԻՏ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
Պ. ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
Ամուսնացած

Փարիզ *Հալէպ*

Ամուսնութիւնը կատարուեցաւ 1961, *Յունուար 12ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, կնքահայրութեամբ* Բժ. Կարօ Մանկեանի, *ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ։*

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒՈՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար։ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով։

Նուէրներ եւ անակնկալներ ամէն գնողի։

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ և դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա։

**ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON**

246, RUE VENDOME - TEL.	MO 11.84
28, RUE VILLEROY	MO 32 10
65, RUE ROBERT	LA 07-72

ԵՒ ԻՆՉ ՊԷՍ ՄԻՇՏ

*Արմաւ, «պամիա», «եաւլանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ» տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (*քարավան եւ մոքա), *համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով։ Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, բարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տերեւ եւայլն։*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կու տան ամէնէն նրբաճաշակներուն։ Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն)։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Քաֆէի վերնայարկը։

Պիտի խօսի Պուքրէշի Թեմական երկարամեայ պատգամաւոր՝

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթն է՝ «Ռումանիոյ գաղութին այժմու վիճակը»։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած թատերական ներկայացում մը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 5

Կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին

Դպրոցասէրի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթը՝ Մարտ 26ին։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Ռեժան։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ.— պատգամաւորի զեկուցում։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկուցում Շրջ. ժողովի։

ՆՈՒԷՐ

Օր. Արմենուհի 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անիէնի մասնաճիւղին, իր սիրելի ծնողքին յիշատակին։

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29. *ԺԱՄԸ* 17էն 24

AMBASSADEURS
3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions *ԽԱՂԵՐ* **Bar-Buffet**

ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌՔ ՆՈՐ

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

— 1960 —

... « Մեծ ժողովուրդները իրենց մնայուն պատմութիւնը միայն սուրով, հուրով եւ արիւնով չեն գրեր, այլ եւ գրիչով, վրձինով եւ արուեստով՝ իրենց մշակոյթով։ Անոնցմէ է հայ ժողովուրդը »։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ
Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում։
ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ
ՅԱՌԱՋ
32, Rue de Trévise, 32
PARIS (IXe)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 18էն 24

Salons Lutetia
43, Bd. Raspail

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ORCHESTRE SYMPHONIQUE
DES CONCERTS CHOUTEAU
(60 musiciens)

1961, եղանակի առաջին նուագահանդէսը
Ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
Երկուշաբթի, 30 Յունուար, ժամը 21ին,
SALLE GAVEAU
Մասնակցութեամբ անուանի դաշնակահար
PIERRE ROUÈCHEի
Յայտագրին մէջ դասական եւ հայկական երաժշտութիւն
Մուտք 2·50էն 12 Ն. Ֆ.
Տոմսերու համար դիմել գրասենեակ Հ. Բալըեանի կամ Ա. Պաքքըլեանի,
14, Rue Petit Tél. : BOT. 99-22

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ-ՀԷԼՎԱ
LE BOSPHORE
ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ԼԱՐԴԷԼԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin/Marseille (2me)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — MERCREDI 25 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9011 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4812

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛ՒՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Միջազգային մամուլն ու հանրային կարծիքը գոհ են Քենետիի բացման ճառէն :

Դեմոկրատ նախագահը յստակ ոճով մը ներկայացուց քաղաքական ուղեգիծը, որուն պիտի հետեւի իր քառամեայ պաշտօնավարութեան ընթացքին :

Մասնաւորաբար շեշտը դրաւ ազատութեան գաղափարին վրայ, յայտարարելով ի լուր աշխարհի .— «Այսօր կը տօնենք յաղթանակը ոչ թէ կուսակցութեան մը՝ այլ տօնը ազատութեան ... որուն համար ձեր եւ բարձրեալն Աստուծոյ առջեւ ըրի նոյն այն հանդիսաւոր երդումը, զոր մեր նախահայրերը ըրած էին աւելի քան 175 տարի առաջ» :

Քենետի կը խոստանայ հաւատարիմ մնալ ԺԸ. դարու ամերիկեան յեղափոխութեան գաղափարականին, որուն անշէջ ջահը փոխանցուած է սերունդէ սերունդ, հասնելով մինչեւ մեր օրերը :

Ազատութիւնը աստուածատուր շնորհ մըն է՝ տրուած մարդուն : Պետութիւնները իրաւունք չունին տարրական ազատութենէ զրկելու մարդկութիւնը :

«Բարի թէ չար կամեցող բոլոր ազգերը թող գիտնան, որ ամէն գնով, ամէն բեռ ու դժուարութիւն կրելով պիտի աջակցենք բոլոր բարեկամներու, կամ պիտի ընդդիմանանք բոլոր թշնամիներու, ապահովելու համար յարատեւութիւնն ու յաղթանակն ազատութեան» :

Ուրեմն ազատութեան նշանաբանով հրապարակ կու գայ Միացեալ Նահանգներու նոր նախագահը, որ ողջունելով նորագոյն պետութիւնները, կը մաղթէ որ անոնք գիտնան յարգել իրենց ազատութեան եւ ուժգնօրէն պաշտպանեն զայն, որպէսզի գաղութատիրութենէն ձերբազատուելէ վերջ չիյնան աւելի անագորոյն բռնապետութեան մը լուծին տակ :

Ակնարկութիւնը շատ թափանցիկ է :

Քենետի այս կէտին մէջ կ'ուզէ շարունակել քաղաքականութիւնը իր նախորդին, որ 1959ին ամերիկ. Քոնկրէսին միաձայնութեամբ քուէարկել տուած էր բանաձեւ մը, Յուլիսի երրորդ շաբաթը հռչակելով «Ստրուկ ազգերու շաբաթ» :

«Ստրուկ ազգեր»ու ցանկին վրայ էին այն բոլոր ժողովուրդները, որոնք ենթարկուած են համայնավարական լուծին՝ Խորհրդային Միութեան սահմաններուն եւ արբանեակ երկիրներու մէջ :

Նորընտիր նախագահը կը խոստանայ օգնել «բոլոր այն մարդոց, որոնք գիւղերու եւ խրճիթներու մէջ կը պայքարին քանդելու համար զանգուածները կաշկանդող շղթաները» : Աշխարհի կէսը այս վիճակին մէջ կը գտնուի : Ամերիկա այս աջակցութիւնը պիտի ընէ ոչ թէ մրցելու համար համայնավարներուն հետ, այլ յանուն արդարութեան :

Հիմնուած Մընրոյի ծանօթ վարդապետութեան վրայ, թոյլ պիտի չտայ, որ օտար տարրեր մուտք գործեն ամերիկեան կիսագունդին մէջ. Ուրեմն առաջին առթիւ Քուպայի մէջ պիտի չհանդուրժէ բոլշեւիկեան տիրապետութեան հաստատուելուն :

Գալով հակառակորդ ճակատին, Քենետի հանդիսաւոր առաջարկութիւն մը կ'ուղղէ անոր, չմոռնալով որ զօրաւոր է Ամերիկա եւ պիտի շարունակէ զօրանալ, որովհետեւ իր տկարութիւնը կրնայ փորձութեան ենթարկել դիմացինը :

Եւ սակայն վտանգաւոր է զինարշաւը : Անհրաժեշտ է փութով լուրջ եւ յստակ առաջարկներ ներկայացնել՝ հակակշիռի ենթարկելու համար ռազմագիտութիւնը :

Հրաւէր կ'ուղղէ գիտութեան նուաճումները օգտագործելու ո՛չ թէ քանդիչ նպատակներու, այլ անջրպետի առեղծը հետազօտելու, անապատները շէնցնելու, հիւանդութիւնները բուժելու, ովկէանոսի խորութիւնները քննելու, առեւտուրն ու արուեստները քաջալերելու :

Կոչ կ'ընէ ստեղծելու «նոր աշխարհ մը, ուր տիրապետէ օրէնքը, ուր զօրաւորներն ըլլան արդար եւ տկարները՝ ապահով եւ ուր խաղաղութիւնն երաշխաւորուի ընդմիշտ» : Անհրաժեշտ կը նկատէ գործակցութիւնը ազգերու միջեւ, նոյնիսկ համաշխարհային զինակցութիւն մը՝ պայքարելու համար բռնակալութեան, աղքատութեան, հիւանդութեան եւ նոյնինքն պատերազմին դէմ, որոնք մարդուս հասարակաց թշնամիներն են :

Խաղաղ բնակցութիւնը լաւագոյն միջոցն է ապահովելու համար մարդկութեան բարօրութիւնը : «Բանակցինք՝ ոչ թէ անոր համար որ կը վախնանք, այլ չվախնանք բանակցելէ :

«Աշխարհի երկար պատմութեան մէջ քանի մը սերունդներ միայն առաքելութիւնն են ստանձնած պաշտպանելու ազատութիւնը այն պահերուն՝ երբ անիկա ամէնէն աւելի վտանգուած էր : Ես չեմ խուսափիր այս պատասխանատուութենէն», կ'եզրակացնէ :

Մաղթե՛նք որ խօսքերը գործի վերածուին, վերջապէ՛ս :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿՈՄՈՒԼՔԱ ԴԻՐՔԸ ԿԸ ՓՈԽԷ

Լեհաստան համայնավար երկիրներէն միակն էր ուր քիչ թէ շատ կրօնական գործունէութիւնը արտօնուած էր : Ծանօթ է որ 1956ի ապստամբական շարժումները պատճառ դարձած էին որ համաձայնութիւն մը ստորագրուի Կոմուլքայի եւ կարդինալ Վիշինսքիի միջեւ : Երկուքն ալ բանտէն արձակուած էին եւ կ'ուզէին խաղաղ յարաբերութիւններ ստեղծել : Մարքսիզմ - լենինիզմի դասընթացքները կը ջնջուէին դպրոցներէն, իսկ կրօնքի ուսումը կ'արտօնուէր : Կը բաւէր որ ծնողքները գրաւոր դիմէին դպրոցին տեսչութեան :

Եւ այդ ձեւով տղոց 90 առ հարիւրը սկսաւ կանոնաւոր հետեւիլ կրօնական դասերուն : Կային անշուշտ «ուղղափառ» համայնավարներ որ դժգոհ էին այս կարգադրութենէն մանաւանդ մարքսիզմ-լենինիզմի դասընթացքներու ջնջումէն : Մինչեւ այսօր միջին ճամբայ մը գտնուած էր, յանձնախումբ մը կազմուած քահանաներէ եւ համայնավար բարձր պաշտօնեաներէ որ կը լուծէր առկախ հարցերը : Այսօր ամէն ինչ կը փոխուի : Կոմուլքա անցի օր նոր ծրագիր մը ներկայացուց, ուր կը շեշտուի թէ բանուորական կուսակցութեան գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկը պէտք է ըլլայ հսկել «երիտասարդութեան քաղաքական եւ գաղափարական պատրաստութեան եւ դաստիարակութեան» : Այս պատճառով կրօնքի ուսուցումը կ'արգիլուի լեհական դպրոցներուն մէջ : Լեհ կառավարութեան համար կրօնքը անհատական հարց է, բայց փափաքելի է որ «ծնողքներու, հաւատացեալներու եւ անհաւատներու ի շահ, տղաքը դպրոցէն դուրս սորվին կրօնքը» :

Ամէն պարագայի մէջ, Լեհաստան արբանեակ այն երկիրն է ուր Մոսկուա ամէնէն շատ դժուարութիւն ունեցած է եւ կ'ունենայ միշտ իր կամքը պարտադրելու : Այս դժուարութեանց գլխաւոր պատճառը Լեհերուն խոր հաւատացեալ ըլլալն է :

Այս կարգադրութիւնը, ըստ միջազգային դէտերու կապ ունի 81 համայնավար կուսակցութիւններու վերջին ժողովին հետ : Կոմուլքա կ'ուզէ աւելի մօտէն հետեւիլ Մոսկուայի հրամայականներուն բայց հարց է թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ լեհ ժողովուրդին հակազդեցութիւնը :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

Լումումպայի Քաթանկա փոխադրուիլը, Էլիզապէթվիլի օդակայանին մէջ կերած ծեծը ջղագրգռութեան ալիք մը ստեղծած են նախկին վարչապետին կողմնակիցներուն մօտ, ու, ինչպէս կը նախատեսուէր չուշացաւ հակազդեցութիւնը : Քիվուի, Էքուաթորի եւ կարգ մը շրջաններու մէջ Պելժերը խոշտանգումներու ենթարկուեցան ու մինչեւ իսկ տեղի ունեցան սպանութիւններ : Սթանլեվիլի մէջ 12 Պելժեր որ իբրեւ պատանդ կը պահուէին ազատ արձակուեցան փրկագին մը վճարելով : ՄԱԿը միջոցներ ձեռք առաւ տեղափոխելու վտանգաւոր շրջաններու մէջ բնակող Եւրոպացիները : Կարգ մը լուրերու համաձայն զինուորական դաշնակցութիւն մը պիտի կազմուի Լէօփոլտվիլի (Քոնկօ), Էլիզապէթվիլի (Քաթանկա) եւ Պաքուանկայի (Հարաւային Քասայ) կառավարութիւններուն միջեւ :

Պրիւսէլ արգիլեց պելժ կամաւորներու Քաթանկա մեկնումը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՆ է որ ամէնէն մեծ օժանդակութիւնը կ'ընծայէ Ափրիկէի : Իրմէ ետք, կարգով կու գան Խորհրդ. Միութիւնը, Անգլիա եւ Միաց. Նահանգները : Թերաճ երկիրներու Ֆրանսա 870 միլիոն տոլար կու տայ որուն մեծ մասը Ափրիկէի : Ամերիկայի բաժինը 276.6 միլիոն տոլար է միայն :

ՋՕՐ. ՍԱԼԱՆԻ շրջանակներուն մէջ, կը հերքեն այն զրոյցը որուն համաձայն Յունուար 24ին, Մատրիտի մէջ «Ֆրանսական Ալժերիոյ կառավարութիւն մը» պիտի կազմուէր Յունուար 24ին, Ալժէրի ապստամբութեան տարեդարձին առթիւ :

ՔՐՈՒՓ ընկերութեան ընդհանուր տնօրէնը Վարշաւա մեկնած է : Նախապէս տեսակցած էր Ատընաուըրի հետ : Դիտողներու կարծիքով Ատընաուըր կ'ուզէ բարելաւել Լեհ - գերման առեւտրական յարաբերութիւնները :

ԼԱՈՍԻ թնճուկը խառնաշփոթ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Իշխան Պուն - Ումի կարծիքով չէզոք դէտերէ կազմուած յանձնախումբ մը պէտք է կազմուի Լաոսի համար, ՄԱԿի կողմէ : Դէմ է միջազգային բնոյթ ունեցող յանձնախումբերու ներկայութեան, ցորչափ ի վիճակի չեն վերջ դնելու համայնավար օժանդակութեան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց Օլկա Իվինսքայայի ձերբակալութիւնը : Ընկերուհին էր գրագէտ Փասթերնաքի : Ըստ Մոսկուայի՝ ամբաստանեալը յարաբերութիւններ հաստատած էր օտարներու հետ եւ տարադրամի քրաֆիք ըրած էր : Դատապարտուած է աքսորի : Արեւմտեան շրջանակները ձերբակալութեան մէջ քաղաքական շարժառիթներ կը տեսնեն : Ամբաստանեալը ամէն բան «խոստովանած է» :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Նասըր յայտարարեց, թէ Ափրիկէ այլեւս բաժնուած պէտք չէ ըլլայ արաբական եւ սեւ մասերու : Ամբողջութիւն մըն է որ պիտի յաղթէ գաղութատիրութեան ու պիտի տնտեսապէս զարգանայ շնորհիւ իր բոլոր բնակիչներուն միութեան :

ԷՐԻՔ ՕԼԼԸՆՀԱՈՒԸՐ, Արեւմտեան Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան ղեկավարը Լոնտոն հասած է, ուր պիտի մնայ մէկ շաբաթ :

ՀՈՒՖՈՒԷԹ - ՊՈՒԱՆԻԻ, բանադնացը «համաձայնութեան երկիրներուն» (Քոթ տ'Իվուար, Նիժերիա, Վերին Վոլթա եւ Տահոմէ) Փարիզի մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով տեսակցած է Զօր. տը Կոլի հետ : Խօսակցութեան նիւթ դարձած է համագործակցութիւնը Ֆրանսայի հետ : Կ'ուզեն դուրս մնալ Հասարակապետութենէն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 24ին Զօր. տը Կոլ պաշտօնական բացումը պիտի կատարէ Օռլիի նոր օդակայանին որ կոչուած է արեւմտեան Եւրոպայի մեծագոյն օդակայանը դառնալու :

ՆԱՍԸՐ հեռագրեց Համըրշոլտի հաղորդելով թէ Փետրուար մէկէն սկսեալ ան պիտի կանչէ Քոնկոյի իր ուժերը :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ նաւի մը վրայ ըմբոստութիւն ծագած է եւ 70 ճամբորդներ ձեռք առած են հրամանատարութիւնը : Նախագահ Սալազար կը կարծէ թէ ապստամբական շարժում մըն է :

ԸՆԿ. ՄԻՀՐԱՆ ՀԵՐԱՐԴԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Յունուար 20ին, ցուրտ հողին յանձնուեցաւ մարմինը հաւատաւոր Դաշնակցականի մը եւ հանրանուէր գործիչի մը :

Կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ս. Նշան Մայր եկեղեցին, հակառակ անձրեւոտ ու սառնաշունչ օդին, լեցուած էր սգակիր ընկերներու, համակիրներու եւ ազգայիններու ստուար բազմութեամբ մը՝ յարգանքի վերջին տուրքը մատուցանելու ընկեր Միհրան Հերարդեանի, որ մահացած էր օր մը առաջ, սրտի տագնապի հետեւանքով : Ներկաներուն մէջ աչքի կը զարնէին յատկապէս պետական երեք հայ երեսփոխանները :

Եկեղեցիին մէջ, յետ կրօնական արարողութեանց, յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ Լիբանանի Թեմի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, որ մասնաւորաբար ընդգծեց ընկ. Հերարդեանի հանրային — ազգային ճակատներու վրայ կատարած մեծ դերը եւ ազգային ժողովականի բացառիկ արժանիքները, որոնց գնահատութիւնն էր արդէն ազգային յուղարկաւորութիւնը, որով պատուուեցաւ մեր սիրելի ընկերը :

Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, Դպրեվանքի տեսուչ հայր Գարեգին Սարգիսեան կարդաց ցաւակցական գիր մը :

Այնուհետեւ ինքնաշարժներու թափօրով մը ընկերոջ մարմինը ճամբայ հանուեցաւ դէպի Ֆրըն Շըպպէքի ազգային գերեզմանատունը, ուր իմաստալից դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Կարօ Գէորգեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնին եւ բոլոր մարմիններուն ու ընկերներուն :

Ընկեր Գէորգեան վեր առաւ հանգուցեալ ընկերոջ փոթորկալի կեանքին զանազան դրուագները՝ Ուրֆայէն մինչեւ Պոլիս եւ անկէ դարձեալ Ուրֆա, Հալէպ, Պէյրութ ու այլուր, ազգային, կուսակցական եւ կրթական ճակատներու առաջաւոր դիրքերուն վրայ, անձնուէր գործիչի իր կոչումին խոր գիտակցութեամբ :

Գերեզմանատան մատուռին մէջ, ուր ընկերոջ դագաղը ծածկուած էր իր պաշտելի եռագոյնով, ընկեր Գէորգեան, իր ընկերներուն անունով դրուատեց ընկեր Հերարդեանի պարտաճանաչութիւնը, բծախնդրութիւնը եւ անխոնջ ջանասիրութիւնը հայ կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, ուր պարտականութիւնը կը կանչէր զինք, ուր հայ ժողովուրդը անսակարկ նուիրում եւ անձնազոհութիւն կը պահանջէր իրմէ :

Այնուհետեւ, ընկերոջ մարմինը ձեռամբարձ առաջնորդուեցաւ իր վերջին հանգստարանը, ընկերներու եւ բարեկամներու երկիւղած յարգանքով :

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին շրջանի բոլոր կուսակցական մարմինները, քոյր միութիւններ եւ անհատներ :

ՀԵՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրեցինք, լոյս տեսաւ Ընկ. Ս. Վրացեանի «Կեանքի Ուղիներով» երկրորդ հատորը: Կու տանք նոր գլուխ մը ատ, իբրեւ նախաճաշակ:

Ձեմ յիշում, ո՞ր տարին էր, եւ այդ կարեւոր էլ չէ: Գաղաչյան դեռ ողջ էր — Լեւոն Թադէոսեանը, որ վարիչ էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիւան – թանգարանի, Մոնմորանսիում:

Յաճախ հաւաքւում էինք Գաղաչյանի մօտ, ինչպէս ասում էր Դրօն, հոգեշարժ զրոյցի համար՝ թէյի սեղանի շուրջ: Խօսում էինք օրուայ, կամ անցեալ հարցերի մասին:

Մի օր էլ խօսք բացուեց հերոսութեան մասին. ի՞նչ է հերոսութիւնը, ո՞վ է իրաւ հերոսը: Եւ որոշուեց, որ ներկաներից ամէն մէկը իր կեանքից հերոսական մի դէպք պատմէ:

Ռուբէնը պատմեց մի դէպք Սասունի իր անձնական կեանքից: Պատմութիւնն էր մի այցելութեան քիւրտ ցեղապետի. մանրամասնութիւնները մոռքիցս ելել են, բայց իսկապէս հերոսութիւն էր: Մահուան եւ կեանքի հարց:

Նժդեհը, որ այդ միջոցին Փարիզում էր, Թուրքիայի իր ապրումներից մի դրուագ պատմեց՝ շատ հերոսական, եթէ միայն երեւակայական չէր:

Արտաշամ Գիւլխանդանեանը պատմեց իր մասնակցութեան մասին Նախաշիճէի ահարեկման: Դուրս էր գալիս, որ հերոսը միայն Դրօն չէր:

Ուրիշներ էլ պատմութիւններ արին աւելի կամ պակաս հերոսական: Հերթը հասաւ ինձ: Որքան էլ ամօթ է խոստովանուել, բայց պէտք է ասեմ, որ ես իմ կեանքում ոչ մէկ հերոսական գործ չէի գտնում, ոչ Սասունում էի եղել, ոչ Թուրքիայից սպառնալիքներ էի ստացել բոլշեւիկների դէմ, ոչ Նախաշիճէի գործին էի մասնակցել, ոչ իսկ մի ճանճ էի սպաննել — ես ինչ կարող էի պատմել:

Սուտ չխօսեմ, երբ դեռ փոքր էի, հերոսանալու բուռն փափաք ունէի, եւ հերոսի իմ իտէալը շուկայի ոստիկան Իվանն էր: Ես նախանձով դիտում էի նրա հերոսական շարժումները:

Բարձրահասակ, երկար, ցից բեխերով, ոստիկանական համազգեստով, շաշխական սուրը մէկ կողքին, ատրճանակը միւս կողքին՝ նա աջակողմեան պէս հպարտ պտըտում էր մեր հրապարակում եւ խրոխտ ձայնով կամ զիլ սուլոցով հրամաններ էր արձակում: Եւ մարդիկ սարսափում էին նրանից: Չէք կարող ըմբռնել, թէ ես ինչքան նախանձում էի ոստիկան Իվանին, բայց բախտը ինձ չժպտաց. ես ոստիկան չդարձայ:

Այնուհետեւ մի նոր տենդ համակեց հոգիս. ուզում էի ազատել Սասունը: Այս կը լինէր իրական հերոսութիւն: Նզովեալ ճակատագիրը այդ բախտից էլ զրկեց ինձ: Սասունը ուրիշներ ազատեցին:

Եւ որքան տարիները անցնում էին, այնքան հերոսութիւնը փախչում էր ինձանից, մինչեւ որ համոզուեցի, որ հերոս ու հերոսութիւն գոյութիւն չունեն աշխարհի երեսին: Խելք ու քաջութիւն՝ դատարկ բաներ են. կարեւորը բախտն է: Բախտ ունե՞ս, հերոս ես:

Մի աննշան դէպք բոլորովին սպաննեց իմ մէջ հերոսութեան գաղափարը:

Վանի ազատագրութիւնից յետոյ, 1915ի ամառը, Նիկոլ Աղբալեանի հետ գնացել էինք մեր կամաւորական խումբերի այցելութեան: Մեր խումբերը, Արարատեան ջոկատ անունով, Վարդանի ընդհանուր հրամանատարութեան տակ, գտնւում էին լճի հարաւակողմը:

Բանակը նոր էր գրաւել Սորփը, եւ զօրամասերը սրարշաւ հետապնդում էին թշնամուն: Մենք, թիկունքային հերոսները, հետեւում էինք զօրքին: Աջ ու ձախ մեզ հանդիպում էին վիրաւոր կամ դասալիք զինուորներ, որոնց մէջ պատահում էին եւ մեր կամաւորները:

Սորփի վերելքին, ճանապարհի վրայ, հեռուից նկատեցինք մի թնդանօթ եւ վըրան կուչ եկած մի մարդ: Մօտեցանք: Թուրքերի լքած լեռնային թնդանօթի վըրայ նստած էր Թիֆլիսի մեր «Մի Բաժակ Թէյ» սրճարանի մնայուն յաճախորդ սպասաւորներից մէկը: Ես էի ուղարկել նրան ճակատ: Հարց ու փորձից երեւաց, որ, թէ, հիւանդացել է եւ խմբապետի արտօնութեամբ գնում է Վան:

— Զտարիտ դասալիք, նկատեց Աղբալեանը: Հարիւր տոկոսով դասալիք:

— Պարոն Նիկոլ, հոգուդ մատաղ, ես դասալիք չեմ, հիւանդ եմ, աղաչական ձայնով պաշտպանուեց վախեցած ուսանող կամաւորը, որ, գիտակցում էր, անշուշտ, թէ ինչ ծանր յանցանք էր գործել լքելով զօրամասը կռուի ժամանակ:

Մեր խօսակցութեան միջոցին վրայ հասան մի քանի ռուս զինուորականներ: Ճակատի հրամանատարն էր իր համհարզներով: Մեր հիւանդ կամաւորը սըրանց որ տեսաւ, ընդոստ թռաւ տեղից եւ զինուորական բարեւի կեցաւ:

— Դոբրովօ լեց — կամաւո՞ր ես, հարցրեց հրամանատարը:

— Այո, ձերդ գերազանցութիւն.

— Այս թնդանօթը դո՞ւ ես գրաւել թշնամուց:

— Տակ տոչնօ — այո, ձերդ գերազանցութիւն:

— Մալադեց, դոբրովոլեց — կեցցես կամաւոր, գովեց հրամանատարը: Քաջութեան մէդալ նրան, հրամայեց համհարզին եւ անցաւ առաջ:

— Տեսա՞ր ինչ պատահեց, զարմացաւ Աղբալեանը: Ես գիտցած հիմա հերոսութիւն պիտի ծախի Թիֆլիսի սրճարաններում: Ահա քեզ հերոսութիւն...

Եւ, իսկապէս, այնուհետեւ հերոս ուսանողը ամէն տեղ երեւում էր արծաթէ մէդալը կրծքին՝ Գէորգեան ժապաւէնից կախուած եւ ի հիացումն սպասարկու օրիորդների՝ պատմելով թնդանօթի գրաւման իր քաջագործութիւնը...

Իմ մէջ այդ դէպքը բոլորովին սպանեց հերոսապաշտութեան զգացումը: Հիմա ի՞նչ պատմէի հերոսութեան մասին իմ կեանքից: Գաղաչյան սպնդում էր եւ կարելի չէր ազատուել:

Հերթը քոնն է, պատմիր, տեսնենք:

Ես պատմեցի մի դէպք, որ անվիճելի կերպով հերոսական կարելի էր համարել: Գէթ ինձ այդպէս էր թւում: Հիմա էլ երբեմն պատմում եմ այդ հերոսական դէպքը, բայց խնդրում եմ լուրջ չառնէք ու չհաւատաք կամ գոնէ վերապահութեամբ ընդունեցէք:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յետպատերազմեան առաջնահերթ տարիներու ընթացքին՝ զգալի կերպով աճեցան նկարիչներու շարքերը, ինչպէս թըւական տեսակէտէն, այնպէս ալ որակով: Երէց եւ միջին սերունդի նկարիչներուն եւ քանդակագործներուն հետ միասին՝ մէջտեղ եկան նաեւ երիտասարդ շընորհալի նկարիչներ խոստմնալից նկարիչներ են Ս. Գալստեան, Ա. Գարպայեան, Գ. Խանջեան, Հ. Զարդարեան եւ Ս. Մուրատեան:

Յետպատերազմեան տարիներուն չեչտուած հետաքրքրութիւնը ի յայտ կուգայ դիմանկարներու նկատմամբ: Այս շրջանին եւս առաջնակարգ տեղ կը գրաւեն Սարեանի դիմանկարները ժամանակակիցներու, յատկապէս մշակոյթի վարպետներու: Այն փոքրաթիւ նկարիչներէն, որոնք բացառաբար նուիրուած են դիմանկարներուն, հարկ է նշել Ե. Սափայեանի եւ Ա. Զիլինկարեանի անունները: Առաջինին դիմանկարները աչքի կը զարնեն իրենց գեղանկարչութեամբ, միւսին դիմանկարները իրենց համոզիչ նմանութեամբ:

Սարեան չազդուեցաւ իր տարիքի ծանրութենէն: Իր նկարները միշտ թարմ են, իսկ նաթիւր մորթերը աւելի կատարեալ: Եթէ իր բնանկարները զուսպ են գոյնի տեսակէտէն, անոր նաթիւր մորթերը աչքի կը զարնեն գոյներու շռայլութեամբ:

Վերջին տարիներուն Գ. Գիւրջեան նըկարած է շարք մը բնանկարներ: Անոնք են «Գարունը Հայաստանում», «Բերքահաւաք», «Ազատ Գետը», «Այրիվանքի դաշտերում», «Հայաստան» եւ այլ բնանկարներ: Գիւրջեանի նկարներուն մէջ բնորոշ են Հայաստանի լեռնային շրջաններու բնութեան առաւել բնորոշ գիծերը, նաեւ հեռաւոր տարածութիւններ պատկերելու իր ձիրքերը:

Թադեւոսեանի բնարական ոճը կը շարունակէ Ե. Եսայեան, յատկապէս զարնան նուիրուած բնանկարներուն մէջ ծաղկող ծառերու մոթիֆներով:

Գրչանկարչութեան մէջ ծանօթ անուններ են Ս. Պետրոսեան (փայտագրութիւն) եւ Վ. Այվազեան: Ինքնատիպ են Ս. Ցովսէփեանի սեւ – սպիտակ վիմագրութիւնները: Գիրքի գրչանկարչութեան մէջ՝ Ր. Խանչեանի կողմէ Յ. Թումանեանի «Անուշ», «Գիքոր», «Լոռեցի Սաքօ» աշխատանքները, Վ. Միրաքեանի «Լալվարի Որսը» եւ յատկապէս Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» համար կատարուած նկարազարդումները, որոնց մէջ ուշադրութիւն կը գրաւեն անոր նըկարչական եւ յօրինումի վարպետութիւնը: Միւս նկարիչներէն՝ հետաքրքրական են Յ. Գարօնեանի ստեղծագործութիւններուն համար Ա. Բեքարեանի կատարած երգիծական նկարազարդումները:

Գեղանկարչութենէն եւ գրչանկարչութենէն ետ չի մնար քանդակագործութիւնը: Յետպատերազմեան տարիներու քանդակագործութեան մէջ ամէնէն ուշագրաւը այն է, որ Հայաստանի մէջ կանգնեցուած են կարեւոր թիւով մեծ եւ փոքր յուշարձաններ: Ստեղծուածներուն մէջ ամէնէն աւելի յաջողներն են Ս. Ստեփանեանի «Խ. Աբովեանը», եւ Ա. Փոչարի «Սայունցի Դաւիթը»:

Ջիուն վրայ նստած հեծեալին սըլնթաց թափը աչքի կը զարնէ իր արտայայտութեամբ: Դոչարին քանդակը բոլոր անկիւններէն կը դիտուի մեծ հետաքրքրութեամբ: Յաջող է նաեւ անոր ուրուագիծը երկնային փոնին վրայ: Վերջին քանի մը տարիներուս գետեղուած են բազմաթիւ փոքր յուշարձան – կիսանդրիներ Ա. Սարգսեանի, Ս. Մանասեանի, Ա. Իսկանդարեանի, Ա. Շահինեանի, Դ. Ջուրաբեանի կողմէ պատրաստուած.

Հայ արուեստագէտները վարկ դուած են նաեւ բեմայարդարումի կերպարուեստին եւ կիրառական արուեստին: Բեմի պատկերներու պատրաստութեան մէջ մեծ դեր կատարած է, մինչեւ Բ. Համաշխարհային պատերազմ, Մ. Արուտչեան: Ներկայիս, հրապարակի վրայ են նորեր Կ. Սիմոնեան, Ա. Ճաքարեան, Ա. Սիրոյեան եւ թատրոնի երիտասարդ նկարիչներ Ս. Արուտչեանեան եւ Ճ. Ցակոբեան:

Իսկ կիրառական արուեստին մէջ, յատկապէս խեցեգործութեան՝ Հ. Սիմոնեան, Ի. Ճանվերդեան, Հ. Բղէեան եւ Հ. Տէր Ղեւոնդեան:

Գորգերու համար գեղեցիկ նախշեր յօրինած է՝ Հ. Քէշիշեան, օգտուելով ձեռագիրներու հնագարեան զարդանկարներէն:

Թ. ԴԻՐԱՄՓԵԱՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ՉԵՆ
ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՀԱՊԱՆ ԱՐԾԻՒԸ

Օրերից մի օր, երբ անցնում էի Լեռնաւանով, յիշեցի, որ այդ գիւղացի վաղեմի մի ընկեր ունեմ: Սահակի հետ — այսպէս էր ընկերոջս անունը — ծանօթացել էի ուսանողական տարիներին, երբ – ասպարզական մի երեկոյթի ժամանակ: Զարմանալի երիտասարդ էր. ապրում ու սովորում էր քաղաքում, բայց երազում էր գիւղը:

— Ա՛խ, գի՛ւղ, գի՛ւղ, քո հող ու ջրին մատաղ, բա որ ուսումս աւարտեմ, մի օր քաղաքում կը մնա՞մ,— թառանչանքով ասում էր նա ու այնպէս կարօտով յիշում մեղաւքս կանաչով ծածկուած սարերը, ձորում որոտացող գետը, լեռնային մաքուր օդը, ծաղիկների բուրմունքը: Եւ ես, մեր բաժանման օրը խոստացայ անպայման հիւր լինել նրան:

Այդ օրուանից, Սահակից ոչ մի լուր չունէի: Նրա ծանօթներից լսել էի, որ հիմնարկութիւնն աւարտելուց յետոյ, աշխատանքի էր նշանակուել շրջաններից մէկում, բայց ո՞րտեղ,— նրանք էլ հաստատ չգիտէին:

Կարո՞ղ էք պատկերացնել ուրախութիւնս, երբ կատարածուն յայտնեց, որ ընկերս գիւղումն է եւ կոլտնտեսութիւնում աշխատում է որպէս այգեգործ – գիւղատնտես:

— Որ տեսնէք ինչ բաղ է գցել իր նոր տան առաջ, մուխներդ կը մոլորուի, – ասաց կատարածուն եւ ինձ նեղ փողոցով առաջնորդեց Սահակի տունը.

Շատյլ աշուն էր: Այգիների մէջ թաղուած գիւղի օդը յագեցած էր խնձորի անուշ բուրմունքով: Իմ բախտից ընկերս տանն էր:

— Վա՜յ, դու Լեռնաւանում, ընդառաջ վազելով գոչեց նա. չլինի՞ ճանապարհդ մոլորել ես:

— Ճանապարհս չէ, բայց այգիդ տեսնելով մուխս մոլորուեց, ասացի ես, կըշելով տարիքստ կատարածուի խօսքերը:

Թէեւ նախաճաշից յետոյ, Սահակը առաջարկեց ինձ իր հետ գնալ այգիները: Սիրով համաձայնեցի:

Հրաշք այգիներ էին դրանք, որոնց նըմանը չէի տեսել ամբողջ Եղէգնաձորում: Դեռ այգեկութը չէր սկսուել: Մատաղահաս ծառերը կարծես անքում էին մեծ – մեծ ու հոտաւէտ պտուղների ծանրութիւնից:

— Ցանքի համար անպէտք ճանաչուած հողեր էին, սկսեց բացատրել Սահակը այգի մտնելով, մեր կոլտնտեսութեան նախագահ Ցոնանը դէմ չգնաց, երբ գիւղ գալով խնդրեցի այգեգործութեան յատկացնել ոչ մի օգուտ չբերող այս հողերը:

Առաջին ծիլը տնկեցինք այն տարին, երբ հօրեղբայրս, կոլտնտեսութեան աւագ հովիւ Տիգրանը, գիւղ բերեց վիրաւոր արծուին:

Իմ հարցական հայեացքը զուարթացրեց նրան:

— Ի՞նչ է, դու չգիտե՞ս մեր Պահապան Արծուի մասին:

— Արծի՞ւ, այն էլ պահապա՞ն, խնդացի ես:

— Հա, հա, ձեռքերը շփեց նա. ուրեմն չե՞ս լսել: Այ քեզ նորութիւն: Մեր նախրապահ Սաղաթէլի ասած՝ ամբողջ Եղէգնաձորը գիտէ Պահապան Արծուի մասին:

Ջգանկացայ ջուր լցնել նրա ոգեւորութեան վրայ: Պահապան Արծիւ... Մաքիս մէջ ծիծաղեցի ընկերոջս վրայ, բայց նըրան չվիրաւորելու համար, այնու ամենայնիւ խնդրեցի պատմել:

— Արի, ման գալով դաշտ դուրս գանք, հիմա ուր որ է հօրեղբայրս կ՚երեւայ, ո՞վ գիտէ, գուցէ...

Այդ ասելով նա ժպտաց:

— Գուցէ ի՞նչ:

— Յետոյ, յետոյ, իսկ այժմ լսիր արծուի մասին: Ինչպէս գիտես, մանկութիւնից որբ եմ մնացել: Աչքս բաց եմ արել ու բարի հօրեղբօրս եմ տեսել, Նրա յարկի տակ մեծացել: Երբ ինձ յաջողուեց աշխատանքի նշանակուել մեր գիւղում, նա շատ ուրախացաւ: Գիտէր անհանգիստ բնաւորութիւնս եւ խորհուրդ տուեց ձեռք չքաշել գետը այգիներ դարձնելու մտքից: Այսպէս մեզ ու գործկան աշուն էր: Գիւղի երիտասարդները սարի պէս ինձ թիկունք կանգնեցին. իրենց ձեռքով հաւաքեցին քարերը, ծառատնկման համար փոսեր փորեցին: Տնկիները Լոռուց բերեցինք: Հօրեղբայրս, ամէն օր, հօտը փարախները քշելիս, գալիս էր երիտասարդներիս աշխատանքը տեսնելու եւ բախտաւանքի խօսք էր ասում: Մի օր էլ, երբ պատրաստւում էինք ծառատնկման, ինձ մօտեցաւ եւ ցոյց տուեց եամփէջի տակ պահած արծիւը:

— Պատյ մասրենու թփի տակ, վիրաւոր է, ասաց նա:

Իմ հարցին, թէ ի՞նչ է անելու վիրաւոր արծուին, պատասխանեց, որ առողջացնելուց յետոյ բաց է թողնելու: Այդպէս էլ արեց: Ուղիղ մէկ տարի արծուին պահեց մեր տանը: Դարմանին երկաթէ վանդակ պատրաստեց: Հմուտ բժշկի նման բուժեց նրա վիրաւոր զոյգ թեւերը. Քանի քանի անգամ տեսել եմ, թէ ինչպէս հօրեղբայրս գեղաջրով լուացել արծուի սպիացող վէրքերը: Հաւատալու բա՞ն էր: Թռչունների գառող ու հզօր ... քան դիմադրութիւն ցոյց չէր տալիս ... Գլուխը մի կողմ թեքելով, փակում աչքերը եւ չէր շարժւում:

ՆՈՐ – ԱՅՐ

(1 Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՒԵՏԵԱՆ

(ԳՐԻՇԱ)

—o—

Արեւելահայ Թատրոնի գործիչներու շարքին մէջ՝ Գրիգոր Աւետեան միակ դերասանն է եղած, որ ոչ միայն իր տաղանդով եւ իր արուեստով սիրելի է դարձած ինչպէս արեւելահայ նոյնպէս եւ Պոլսահայ հասարակութեան, այլ եւ գործօն մասնակցութիւնն ալ բերած է Թրքահայ Թատրոնի աշխատանքներուն :

Բազմաթիւ անուանի դերասաններ, Արեւելահայ Թատրոնի ականաւոր գործիչներ՝ Աբէլեան, Զարիֆեան, Արմէնեան, Սեւումեան, Շահխաթունի եւ տակաւին ուրիշներ, իրենց Թատերական շրջապտոյտներով եկած ու անցած են Թրքահայ Թատրոնէն, սակայն բոլորն ալ, իրենց փայլուն արուեստին ցոլքը բերած են միայն պոլսահայ Թատրոնի գործին ու անցած :

Գրիգոր Աւետեան, սակայն, ոչ միայն փայլած է Թրքահայութեան մէջ իբրեւ նրբաճաշակ ու զուսպ կատակերգակ մը, այլ եւ երկար ատեն մաս կազմած է Պոլսահայ Դրամաթիք Թատերախումբի վարչական կազմին, մեծապէս օգտակար դառնալով գործին :

Ծագումով պարսկահայ, Գրիգոր Աւետեան, ծնած է Թաւրիզի մէջ, 1860 Յունուար ութին :

Փոքր տարիքին կ'անցնի Կովկաս եւ իր նախնական ուսումը կը ստանայ Շուշիի մասնաւոր եւ Բագուի ռէալական դպրոցներուն մէջ :

Ինը տարեկանին կը սկսի յաճախել Թատրոն եւ սովորութիւն կը դարձնէ իրեն իր տեսածներն ու լսածները նմանողաբար կրկնել իրենց տանը մէջ, մեծ ուրախութիւն պատճառելով իր Թատերասէր հօրկանը :

1886ին, երբ ուսանող էր Շուշիի ռէալական վարժարանը, կը սկսի հետաքրքրուիլ եւ նոյնիսկ մասնակցիլ այն ներկայացումներուն, որոնք կը կազմակերպուէին աշակերտութեան կողմէ, ուսուցիչին մասնաւոր արտօնութեամբ ու քաջալերութեամբ. Գրիգոր Աւետեան կը խանդի այդ շարժումին, կը նուիրուի անոր ոգի ի բռին, եւ առաջին անգամ ըլլալով Ս. Պէշիկթաշլեանի «Սամուէլ» ողբերգութիւնը արեւելահայերէնի վերածելով կը ներկայացնէ վարժարանի բեմին վրայ :

Այդքանով չի գոհանար : Դպրոցէն դուրս ալ հանգիստ չի մնար : Բեմն ու դերասանութիւնը ամբողջովին կը կլանեն զինքը :

Պաշտօնապէս, առաջին անգամ բեմ կը բարձրանայ 1887ին, Բագուի Թագիեւի Թատրոնը, իր անդրանիկ դերուսոյց Սաֆրազեանի խումբին հետ :

Երիտասարդ Գրիգորը այնուհետեւ կ'ապրի երանութեան օրեր : Կախարդական ու հմայիչ շրջանակը ուրկէ ներս կը մտնէ, զինքը կը լեցնեն ոգեպարար ըղձայնութեամբ մը : Ծակաւ կը բիւրեղանայ իր արդէն արուեստագէտ հոգին ու կ'որոշէ ամբողջովին նուիրուիլ բեմին, երբ կը պատահի ճակատագրական դէպքը

Իր սիրասուն հայրը, նոյնքան Թատերասէր որքան իր զաւակը, որ անհուն հրճուանքով կը դիտէր իր զաւկին նոր սէրը եւ ամէն ջանք կը Թափէր սատար հանդիսանալու եւ խրախուսելու զայն այդ ուղղութեամբ, կը մահանայ :

Աւետեան ընտանիքին խնամակալ կը կարգուի Գրիգորի հօրեղբայրը, խստամբեր նկարագրով անձ մը, որ ճիշդ հակառակը իր եղբօր, կ'ատէ Թատրոնն ու բեմը : Անիկա խստութեամբ կը յանձնարարէ իր եղբօրորդիին անմիջապէս եւ առանց որեւէ առարկութեան, հեռանալ իր «խենթութիւն»ներէն, «կատարեալ մարդ» դառնալ եւ հետեւիլ... առեւտուրի :

Աւետեան, որուն հոգին խորը անջնջելի կերպով վառած էր արդէն արուեստի հուրը, կ'ընդվզի այս անարդար ու տմարդի որոշումին դէմ, եւ ուրիշ միջոց չգտնելով, խոյս կուտայ տունէն :

Եւ այդ օրէն սկսեալ, Գրիգոր Աւետեանի առջեւ կը ցցուի Թշուառութեան եւ քաղցի ահաւոր ուրուականը :

Սակայն, երիտասարդ ու անվհատ արուեստագէտը, արհամարհելով ամէն խոչընդոտ, սառոյլեան համբերատարութեամբ մը կը տոկայ ամէն բանի, կը բոլորէ անօթութեան եւ անօթեւանութեան շրջաններ, սակայն բոպէ մը իսկ չի լքեր իր ասպարէզը :

Զանազան Թատերախումբերու հետ կը ճամբորդէ հայաբնակ վայրեր եւ կը մասնակցի բազմաթիւ ներկայացումներու :

Երեսունեւհինգ երկար տարիներ կը շրջագայի Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը, Անդրկովկասեան երկիրները, Պարսկաստան, Պուլկարիա, Թուրքիա եւ իրաւամբ կը հանէ փայլուն համբաւ մը, ստանալով առաջնակարգ կատակերգակ դերասանի կոչում :

Տաղանդաւոր դերասանը եղած է նաեւ մտաւորական բեղուն միտք մը :

Աշխատակցած է «Արձագանգ»ի, «Մըշակ»ի, «Նոր Դար»ի եւ «Յուշարար»ի, բոլորն ալ Թիֆլիզի մտաւորական, գեղարուեստական եւ հասարակական կեանքը ներկայացնող հրատարակութիւններ :

Հրատարակած է երկու հաւաքածոներ, որոնց մէջ ամփոփած է իր Թարգմանած Թատերական գործերը (Վոտըվիլներ ու դրամներ) : Այդ Թարգմանութիւններուն Թիւը կը հասնի եօթանասունի :

Հեզահամբոյր, բարեհոգի եւ հանդարտաբարոյ անձնաւորութիւն մըն է եղած Գրիգոր Աւետեան : Մեծերուն հետ մեծ, փոքրերուն հետ փոքր, ոչ «գառներն է արհամարհած» եւ ոչ ալ «գայլերէն է վախցած» : Ամբողջ իր բեմական գործունէութեան ընթացքին, իր ժողովուրդի Թատրոնին լիապէս ծառայելէ զատ, Գրիգոր Աւետեան իր խոհուն եւ շրջահայեաց դատողութեամբ, բազմաթիւ առիթներով հանդիսացած է նաեւ խաղաղարար հրեշտակը բազմաթիւ դերասանական անհասկացողութիւններու եւ կռիւներու :

Իր այս առաքինութեան համար, Գրիգոր Աւետեան իր բոլոր ընկերներուն եւ բովանդակ ժողովուրդին սիրելին է դարձած, որոնք իրենց սէրը աւելի ցայտուն կերպով արտայայտած ըլլալու համար, իր Գրիգոր անունը փաղաքշական աղաւաղումով մը փոխած են Գրիշայի ...

1912 Նոյեմբեր 25ին Բագուի հայ ժողովուրդը եւ Թատերական շրջանակները մեծ շուքով տօնած են իրենց տաղանդաւոր կատակերգակին եւ իրենց սիրելի Գրիշային Թատերական գործունէութեան 25ամեակը :

1913ին, Յովհաննէս Աբէլեանի հետ կ'ուղեւորի Պարսկաստան : Թեհրանի մէջ, Շահը կը հրաւիրէ զիրենք պալատ եւ կ'առաջարկէ որ պալատան դահլիճներէն մէկուն մէջ ներկայացում մը տան ատրպէյճանեան լեզուով : Գրիգոր Աւետեան մէկ շաբաթուան ընթացքին կը յաջողի բեմ մը սարքել պալատի սրահներէն մէկուն մէջ, ուր եւ տեղի կ'ունենայ ներկայացումը :

Պարսկաստանի վեհապետը չափազանց գոհ կը մնայ հայ արուեստագէտներէն եւ Գրիգոր Աւետեանի կը նուիրէ Էմիր (գերութեան) ոսկեայ շքանշանը :

Գրիգոր Աւետեանի խաղացանկը եղած է ճոխ եւ բազմապիսի : Առանձնէ կարելի է յիշատակել Մանուկ Աղա (Մեծապատիւ Մուրացկաններ), Մաստակեան (Ամուսիններ — Սունդուկեանի), Գիքօ (Պէպօ), Իէր — Նուխիմ (Միրա Էֆրոս), Սկանաբել (Ակամայ բժիշկը), Քրլոն Քրլոնիտես (Ծո՞ Երթաս), Սրգոն (Թարթիւֆ), Լէյզէր (Սատանա), Սկանարել (Տոն Ժուան), Պոլոնիուս (Համլէթ), Սպլիծատուր (Նամուս), Ռուժէ (Գնդապետ Պըրիտօ) եւ ուրիշներ :

Այս բոլորին մէջ, սակայն, Գրիգոր Աւետեանի բեմական ստեղծագործութիւններու գլուխ – գործոցը կը մնայ Վիքթորիէն Սարտուի «Հայրենիք»ին զանգակահար ժոնասի տիպարը :

Ականատեսի իմ կարծիքս այն է թէ՝ Գրիգոր Աւետեան իր այս դերի մեկնաբանութեամբ կրնար մրցիլ Եւրոպական որ եւ է բեմի որ եւ է անուանի դերասանին հետ :

Ռուսական յեղափոխութեան փոթորկալի շրջանին, Գրիգոր Աւետեան, բազմաթիւ ուրիշներու հետ, հեռացաւ իր հայրենիքէն եւ երկար տարիներ ապրեցաւ ու գործեց արտասահմանեան հայ բեմերու վրայ :

Բախտաւորութիւնը ունեցաւ, սակայն, վերադառնալ հայրենիք, ուր եւս երկար տարիներ ծառայեց մայրենի բեմին, Երեւանի Սունդուկեան Թատրոնի բեմին վրայ, շրջապատուած միշտ իր բեմի ընկերներուն եւ ժողովուրդին յարգանքովն ու հիացումովը :

Հայաստանի մէջ ստացաւ ժողովրդական վաստակաւոր դերասանի պատուաբեր կոչումը, որ արդար վարձատրութիւնը եղաւ իր երկար տարիներու անշահախնդիր եւ անվերապահ Թատերական գործունէութեան :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Բրիտ. կառավարութիւնը շատ ընտանեկան բնոյթ ստացած է վերջերս : Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, թէ ներկայ կառավարութիւնը Մաքմիլընի ընտանիքի վարչութիւն մը դարձած է :

Վերջերս, Մաքմիլըն իր դահլիճը վերակազմեց եւ երկու ազգականները նախարար նշանակեց. բրիտ. մամուլը բաւական կծու եւ հեգնական ակնարկութիւններ ըրաւ եւ այս առթիւ նշեց, թէ Մաքմիլընի ընտանիքէն ուրիշ անդամներ ալ բարձր պաշտօններ ունին կառավարութեան մէջ :

Ինչպէս յայտնի է, Մաքմիլըն, օդուժի նախարար Աւորտի հրաժարումէն ետք, նախարար նշանակեց իր փեսան՝ Ճուլիըն Էյմըրին, իսկ իր քեռորդին՝ Տիւընշայրի դուքսն ալ՝ Բրիտ. Հասարակապետութեան յարաբերութեանց փոխ նախարար :

Այս երկու նախարարներէն զատ, ներկայիս բրիտ. կառավարութեան մէջ կան Մաքմիլընի կամ կնոջ Լէյտի Տորոթի Մաքմիլընի հեռաւոր ազգականները.

Արտաքին գործոց փոխ նախարար Տէյվիտ Օրմզպայ Կոր, որ Մաքմիլընի տղուն աներձագն է :

Ընդհանուր դատախազ Սըր Ռեճինըլտ Մանինկըմ Պուլըր, Լէյտի Տորոթի Մաքմիլընի ազգականն է :

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Լորտ Ճոն Հոփ, Լէյտի Տորոթիի ազգականը :

Լորտ Պալնիէլ, Լէյտի Տորոթիի ազգականը :

Լորտ Լամթըն, Լէյտի Տորոթիի ազգականը :

Սկովտիոյ հարցերու նախկին նախարար Լորտ Սթիւըրթ օֆ Ֆինտհորն, Մաքմիլընի աներձագը :

Սըր Կոնֆրի Նիքոլսըն, երեսփոխան, որ միայն Լէյտի Տորոթիի ազգականը ըլլալուն համար ընտրուած էր :

Բայց Մաքմիլընի ազգականները հաւանաբար մաս կազմեն նաեւ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան :

Միացեալ Նահանգներու նորընտիր նախագահ Ճոն Քէննէտի, Լէյտի Տորոթիի ազգականն է :

Իրողութիւն է, որ Մաքմիլընի կառավարութեան մէջ այսօր աւելի շատ ազգականներ պիտի գտնուէին, եթէ ոմանք զանազան հարցերու շուրջ անոր հետ տարակարծիք ըլլալու սխալը գործած չըլլային :

Մաքմիլըն իր կառավարութենէն հեռացուց իր կնոջ զարմիկը՝ Սալըզպըրիի մարքիզը, որովհետեւ Կիպրոսի հարցին հանդէպ կառավարութեան վարած քաղաքականութեան շուրջ տարակարծութիւն ունեցաւ անոր հետ :

Մարքիզը հրաժարեցաւ : Շատ լաւ գիտէր, թէ ով որ գիրքի վրայ մնալ կ'ուզէ, պէտք է հետեւի ղեկավարին հրահանգներուն :

Սակայն Մաքմիլըն, երբ կառավարութենէն, ազգական մը հեռացնէ, անոր տեղ երեք հոգի կը նշանակէ : Սովորաբար այս գործելակերպին կը հետեւի :

Բրիտանական կարգ մը թերթեր կ'ըսեն, թէ միայն հարաւային ամերիկեան երկիրներու մէջ նման «ընտանեկան» կառավարութիւններ կան :

Անգլիացի լրագրողներ կը գրեն, թէ Սըր Աւսթին Չէմպըրլէն կը խուսափէր իր, կամ իր կնոջ ազգականները կառավարութեան անդամ նշանակելէ :

Սակայն Մաքմիլընի առած բոլոր քայլերը այնքան օրինական են, որ ոչ ոք կրնայ որեւէ ամբաստանութիւն ընել անոր դէմ :

Մեծն Բրիտանիա այսօր կը կառավարուի «երջանիկ» ընտանիքի մը կողմէ եւ Անգլիացիք գոհ ըլլալ կը Թուին : Այլապէս ալ արդէն ծանօթ է, թէ այս ժողովուրդը որքան կը սիրէ ամէն բան, որ «ընտանեկան» է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ամուսնութիւնից մի տարի յետոյ Փառանձեմն ունեցաւ մի արու զաւակ, որին եւ կոչեցին Պապ : Գահաժառանգի ծնունդը եղաւ ամառը եւ այնքան ուրախացրեց Արշակին, որ նա առաւել մեծ եռանդով ձեռնամուխ եղաւ Աւանի կառուցման աշխատանքներին, որ Թուլացել էր եւ մասամբ մոռացութեան էր տուել Գնէլի սպանութեան եւ Օլիմպիա Թագուհու մահուան տխուր պատճառով : Բացի այն, որ Արշակը, հազարապետի միջոցով, արքունի բոլոր շէներից, յատուկ հրամանով, արհեստաւորներ ու գործաւորներ էր հանել Աւանի կառուցման համար եւ միեւնոյն ժամանակ պատրաստւում էր սուրհանդակների միջոցով յիշեցնել նախարարներին իրենց խոստումը՝ «սատար լինել կառուցման իրենց մարդերով ու ծառաներով»:

Լիայոյս էր, Թէ այս անգամ չեն հրաժարուի իրենց խոստումից եւ ամէն ինչ ընթանայ ցանկացածի համաձայն :

Մերժումի դէպքում, որքան էլ դրան դէմ էին սպարապետն ու հազարապետը, Արշակը մտադիր էր խստօրէն պատժել նրանց, բայց մինչեւ կը պարզէր մի բան — բռնկեց պարսից պատերազմը Բիւզանդիոնի դէմ :

Սա արդէն աւելի քան խանգարեց Աւանի գործը, եւ նրա շինարարութիւնը գըրեթէ կանգ առաւ, մանաւանդ որ Արշակը լսել էր, Թէ Շապուհը կայսրից պահանջում է Միջագետքը, պահանջում է հրաժարուել Հայաստանին օգնելու պայմանից :

Այս պարագայ, ՝ բնականաբար այնքան անհանգստացրեց Արշակին, որ նա ըստիպուեց զօրաժողով անել եւ սպասել, հարկը պահանջած դէպքում, իր սահմանները պաշտպանելու : Եւ պարս – բիւզանդական այս պատերազմը տեւեց տարիներ, ոմանց ասելով տասը, միւսների ասելով 12 – 13 տարի, այնքան երկար, որ իրար յաջորդեց այդ կռիւների մէջ ընկան բիւզանդական երկու — Կոստանդ եւ Յուլիանոս կայսրները, եւ այդ ամբողջ ժամանակ Պարսից Ներխուժման վտանգը կանգնած էր Հայոց Աշխարհի գլխին, ուստի եւ Աւանով զբաղուելու համար չկար ոչ ժամանակ եւ ոչ միջոց :

Այս խառը դէպքերի եւ հոգսերի միջոցին, երբ Արշակը գտնւում էր մայրաքաղաքից հեռու, Կավաշում մեռաւ ծերունի Թագաւորահայրը՝ նզովելով աշխարհը եւ իր Թշնամիներին :

Ծանր էր Արշակ Թագաւորի վիճակը : Հայաստանը գտնւում էր երկու հզօր [illegible] Թշնամու միջեւ ու յաճախ դառնում էր կռուող կողմերի ոտի կոխան : Այս պայմաններում ի՞նչ կարող էր անել Հայոց Թագաւորը. կանգնէ՞ր կռուողներից մէկի կողմը, Թէ՞ ասեր.

«Դուք կռուեցէք իմ հողի վրայ՝ ես կը մնամ չէզոք»... Երկու դէպքումն էլ նա զգում էր, որ Հայոց Աշխարհը ոչինչ չէր շահի, ուստի եւ նա վերադառ՝ համարեց առերեւոյթ պահպանել չէզոքութիւնը քանի նրանք հեռու էին իր սահմաններից ... Բայց : Հակուած լինելով Բիւզանդիոնի կողմը, ծածուկ պարենաւորում էր բիւզանդական բանակը եւ իր զօրքը պահում պատրաստ՝ իր սահմանների վրայ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հռաչեայ Տէր – Ներսէս – եան, ընտանիքը եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 22ին, 79 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՏՕՆԱԾԱՌ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան տօնածառը, այս Կիրակի, Սերժը Կաքոլիէի սրահը, ժամը 15ին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մանուկներու կողմէ.— Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընկավարութեամբ Օր. Աէպը – յըֆեանի։ Կաղանդ Պապան իր նուէրնե – րով։

Կը հրաւիրուին մանուկները, ծնողքները, երիտասարդները։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Զորեքշաբթի ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը։

Գիտի խօսի Գուքբէչի թեմական երկարամեայ պատգամաւոր՝

ԲԺԻՇԿ ՎԱՀԷ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Նիւթն է՝ «Ռումանիոյ գաղութին այժմու վիճակը»։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Վարդուհի Շիրինեան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ., իր եղբօր Գ. Ներսէս Տակուեանի ապաքինման առթիւ։

×

Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ, Ազգային մեծ բարերար ողբ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի հիմնարկութիւնը, Հայ – բարեգործական՝ պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի տրամադրութեան տակ դրած է 6370 Ն.Ֆ.ի գումարը, բաժնուելու համար, 1960 – 1961 տարեշրջանի, Ֆրանսայի հայկական բոլոր դասընթացքներուն։ Դիւան

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է ներկայիս Փարիզաբնակ Տիկին Հայկանուշ Ոսկերիչեանէ, ձեռամբ Գ. Յակոբ Ոսկերիչեանի հինգ հարիւր Ն. Ֆ., ի նպաստ նորակառոյց եկեղեցւոյ բարեզարդութեան։ Յիշեալ բարեսէր տիկինը չի մոռնար երբեք իր նախկին բնակավայրը, Լիոն, եւ ըստ իր բարի եւ ազնիւ սովորութեան ամէն տարի կը ղրկէ որոշ գումար մը, Լիոնի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյն։

КАРДАЦЕ'Ք

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»Ը

Խորհրդաւոր մասոնական աշակերտ, ընկեր եւ վարպետի ծէսերուն արարողութիւնները ու ճշգրիտ սկզբունքները։ Պատրաստուած Սկովտիոյ էտինպուրկի բարձր օթեակէն վկայուած Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ։

5 Ն. Ֆ., կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն .— Հեղինակին.—

14, Rue Albert Sarraut, Goussainville
Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris
» PALOUYAN, 43. Rue Richer »
» BARSAMIAN,46, Rue Richer »

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի կողմէ։

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Մասնակցութեամբ՝

ANDRÉ FRANÇOIS
նուագախումբի

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝
ՍԷԹՕ ՔՈՒԼԱԿՍԸԶԵԱՆ
(Փարիզի պետական երաժշտանոցէն)

Կը հրաւիրուին կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները։

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Սրահի ջերմութիւնն ապահովուած է։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

LIVREUR

մը, երիտասարդ եւ աշխոյժ, զինուորական պարտականութենէ ազատուած։

Դիմել —

17 bis, Rue René Anjolvy, Gentilly
ALE. 24-65

ԾԱԽՈՒ Է

ԼԻՈՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Նպարավաճառի եւ մսավաճառի խանութ մը ծախու է կամ վարձու, յարմար պայմաններով։

Դիմել՝

BAHADOURIAN
246, Rue Vendôme, Lyon

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ.— պատգամաւորի ընտրութիւն։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկուցում Շրջ. ժողովի։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Արեւաշատ Կիւղէն Ասլանեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Գ. Սիմոն Սարգիս Ասլանեանը, որ Փարիզ կամ շրջակայքը կը բնակի եւ որմէ մինչեւ 1948 նամակ կը ստանային Հայաստանի իր պարագաները։ Արհեստով դերձակ, այլ անունով Սիմոն Սարգիսեան ալ կը կոչուի, ունի երկու մանչեր Ռուբէն եւ Արմենակ։ Ճինք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Ռիւ Ժան Կուժօն Փարիզ (8)։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ — JEUDI 26 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9012 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4813

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

26 Յունուար 1957։

Ահա՛ թուական մը, որ յիշատակելի պիտի մնայ Յառաջի տարեգրութեանց մէջ։

Այդ չարաշուք օրն էր, որ մեզմէ յաւէտ կը բաժնուէր Շաւարշ Միսաքեան, խոր սուգի մատնելով իր հարազատներուն հետ նաեւ այն հազարաւոր ընթերցողները, որոնք տասնեակ տարիներով իր խօսքն էին կարդացած՝ հաւատարմօրէն, խանդավառութեամբ ու խանդաղատանքով։

Չորս տարիէ ի վեր չի լսուիր այլեւս իր խօսքը այս սիւնակէն, սակայն հոգիով մեզի հետ է ան, ամէն օր, ամէն ժամ։ Իր անունը կը փայլի միշտ իր ձեռնասուն Յառաջի ճակատը, ուսկից կարծես լոյս կը հակէ անոր վրայ։

Իր հոգին կը հրճուի անտարակոյս անդենականին մէջ, տեսնելով որ կը շարունակուի գործը, զոր հիմնած էր հայ ժողովուրդին համար բախտորոշ վայրկեանի մը, անոր ծառայելու անհուն հայրենասիրութեամբ։

Գոհ է մանաւանդ անոր համար, որ Յառաջ հաւատարիմ կը մնայ գաղափարական այն ուղղութեան, զոր ինքն էր գծած։ Կը պահէ «գիծ»ը, որ իրն էր եղած։ «Գիծ», որ Յառաջը հասցուցած էր անշահախնդիր, անկողմնակալ, անբասիր թերթի ամենաբարձր մակարդակին։

Դրուած ամուր եւ բարոյապէս մաքուր հիմքերու վրայ, Յառաջ քաջաբար դիմադրեց ցնցումին, շնորհիւ իր բարեկամներու աջակցութեան եւ հաւատարիմ ընթերցողներու քաջալերութեան։

Երեսունէ տասնեակ տարիներէ ի վեր Յառաջ կը շարունակէ իր առաքելութիւնը Ֆրանսահայ գաղութին մէջ, արձագանգ դառնալով անոր ճիգերուն ազգապահպանման ճամբուն վրայ եւ կատարելով իրեն վիճակուած առաջնորդի դերը։

Պայմանները այսօրուընէ շատ տարբեր էին 1925ին, երբ լոյս աշխարհ կուգար անիկա։ Տարագիր, գաղթական Հայեր, անտեղեակ տեղական լեզուին, բարքերուն ու օրէնքներուն, Յառաջի օժանդակութեան շնորհիւ հետզհետէ կը դառնէին իրենց ճամբան եւ կը վարժուէին նոր միջավայրի կեանքին։

Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ ցիրուցան նախկին որբեր եւ գործարանի մէջ աշխատող երիտասարդ բանուորներ, որոնք շատ քիչ դպրոցի երես էին տեսած, իրենց մայրենի լեզուն կը զարգացնէին շնորհիւ Յառաջի, որ դպրոց մը եղաւ անոնց համար։

Այս դասակարգերու մէջէն է, որ յայտնաբերուեցան «Յառաջ»ի Սանը։

Չայննր Գաւառէնը մեզի ծանօթացուցին այս երկրի զանազան անկիւնները ապաստանած բեկորներու ձեռնարկները։

Կը փնտռուինէրը անհուն ծառայութիւն մատուցին «Մըրկաւ զատուած», մեծ փոթորիկին հետեւանքով իրարու հետք կորսնցուցած հարազատները գտնելու համար։

Իբրեւ ախոյեան Հայկական Դատին, Յառաջ ամէն առթիւ պաշտպան կանգնեցաւ մեր քաղաքական պահանջներուն եւ ազգային իրաւունքներուն։ Զարկեց անիրաւութիւններն ու արդարութիւն պահանջեց աշխարհի մեծերէն հայ տառապած ժողովուրդին համար։

Քննադատեց մեր երկրին պարտադրուած օտար ու խորթ վարչաձեւը։ Պաշտպանեց Հայոց լեզուին եւ ուղղագրութեան աղճատումը, հայ մտքին կաշկանդումը, հայ մտաւորականութեան աքսորն ու ջարդը, մարդկային տարրական ազատութեանց բարձումը, հայրենիքի դուռներուն փակումը։ Բայց միաժամանակ ջնահատանքով արձանագրեց երկրի մեր հայրենակիցներու ճիգերը՝ շինարարական մարզին մէջ։

Իր մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, ոգեկոչելով Շաւարշ Միսաքեանի կատարած հայրենասիրական մեծ գործը, անգամ մը եւս կը կրկնենք մեր ուխտը՝ անշեղ հետեւելու իր գծած ճամբուն, — միակ միջոցը յաւերժացնելու իր յիշատակը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՆԱՒՈՒՆ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

«ՃԱՄԲՈՐԴՆԵՐԸ ՈՂՋ – ԱՌՈՂՋ ԵՆ» Կ'ԸՍԷ Ի. ԴԱՐՈՒ «ԾՈՎԱՀԷՆԸ»

Քանի մը տողով գրած էինք թէ անսովոր դէպք մը պատահած էր փորթուկալեան նաւու մը վրայ։ Երկ. օր Լա Կուառիա նաւահանգիստէն Սանթա – Մարիա նաւը կը մեկնէր ուրիշ ճամբորդներու կարգին 69 ճամբորդներ որոնք ոչինչ ունէին կասկածելի։ Բայց նոյն գիշերը, Քիւրասոյի բացերը 69 ճամբորդները զինուած «ծովահէններու» կը վերածուին եւ ձեռք կ'առնեն նաւուն հրամանատարութիւնը։ Երկուշաբթի նաւը կը հասնի Սանթա – Լուչիա կղզին ուր վեց վիրաւորներ ցամաք կը հանուին, ճամբորդութիւնը կը շարունակուի, բայց անհաղանգը տրուած է եւ Լիզպոնայի կառավարութիւնը կը խնդրէ բոլոր նաւատորմերէն որ հետապնդեն Սանթա – Մարիան եւ անմիջապէս գրաւեն։

Փորթուկալ նաւուն պատմութիւնը շահեկան է զանազան տեսակէտներէ։ Ամենք ամմիջապէս ծովահէններ անուանեցին նախկին հարիւրապետը եւ իր ընկերները որոնք բռնագրաւած էին նաւը։ Բառը ճիշդ է եթէ նկատի առնուի ծովահէն բառին իրական իմաստը — «Բռնութեան արարքներ ընողներ ծովուն բացը, առանց ճանչցուած իշխանութեան եւ քաղաքակրթուած պետութիւններու օրէնսդրութենէն դուրս»։ Դիտուած այս անկիւնէն Էնրիքօ Կալվաօ անշուշտ ծովահէն մըն է։ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու ծովահէններուն չի նմանիր, Կալվաօ, որ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ եւ որուն նպատակակէտն է տապալել Սալազարի դահլիճը։ Ի՞նչ է այս վարչաձեւը որուն դէմ ըմբոստական շարժում մը կը սկսի Ատլանտեանի բացը։

1928էն ի վեր կը ղեկավարուի Անթոնիօ Սալազարի կողմէ որ 1933ին Փորթուկալը վերածեց «ընկերակցական եւ միատարական» հանրապետութեան մը։ Սալազար բացարձակ տէրը երկրին, 71 տարեկան է։

1958ին իր թեկնածութիւնը դրաւ իր հակառակորդը՝ Զօրավար Տելկատօ որ, պարտուած, ստիպուեցաւ փախչիլ։ Այսօրուան «ծովահէնը» Կալվաօ Տելկատոյի մարդոցմէն է։ Որոշած է չյանձնուիլ եւ նոյնիսկ սպառնացած է — եթէ պատերազմական նաւ մը փորձէր նաւս գրաւել, կ'ընկղմեմ Սանթա – Մարիան իր 500 ճամբորդներով։

Հաւանական է որ Կալվաօ եւ իր 69 ընկերները ցամաք ելլեն որեւէ տեղ եւ հոն հաստատեն Սալազարի հակառակորդ աքսորուած կառավարութիւնը։

Այս ամբողջը կը ձգտի առայժմ ցոյց տալ թէ Սալազարի վարչաձեւը թշնամիներ ունի եւ ամէն մարդ գոհ չէ իրմէ։

15 ՕԳՈՍՏ. 1887 — Ծ. — 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1957

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամէն կողմերը կը ձիւնէ եւ բացի քանի մը քաղաքներէ ջերմաչափը զերոյէն վար իջած է։ Ատաբազարի շրջակայքը զօրաւոր ձիւնամրրիկ կը տեղայ, իսկ Տարտանէլի եւ Սեւ Ծովու վրայ բազմաթիւ նաւեր ցամաք խրած կամ զօրաւոր փոթորիկի հանդիպած են։ Տիգրանէի եւ Պուրսայի ճօտերը սովահար գայլեր հօտերու եւ բանուորներու վրայ յարձակած են։ Թաւրճալար գիւղին մէջ երեք հոգի սառած – մեռած են

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դատարանները անգործութեան դատապարտուած են հինգ հարիւր ատենադպիրներու գործադուլին պատճառով։ Ամսականի յաւելում եւ աշխատանքի աւելի լաւ պայմաններ կը պահանջեն։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Ուկրայնիոյ մայրաքաղաքը ժամանած է։ Քիեւի մէջ պիտի մասնակցի տեղւոյն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի լիակատար նիստին։ Այս առթիւ կը յիշուի որ Խորհրդային վարչապետը խստօրէն քննադատած էր Ուկրայնիոյ համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը եւ վարչապետը։

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵ – Նէնէտք, Մարոք իր կարգին որոշեց ետ կանչել Քոնկօ գտնուող իր զօրամասերը։

ԸՍԱԸ ԱՏԱՑԻ դատախազը մահապատիժ պահանջեց Մենտերէսի եւ երեք նախկին դեմոկրատ երեսփոխաններու դէմ։

ՊԵԼԺԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Վինեյ ցասումով արտայայտուեցաւ Քիվուի (Քոնկօ) մէջ պելժ քաղաքացիներու դէմ եղած խոշտանգումներուն համար։ Պօլժիա ՄԱԿի դիմած է որպէսզի անհրաժեշտ արջոցներ ձեռք առնուին։ Սթանլեվիլի մէջ հինգ հարիւր Եւրոպացիներ մընացած են միայն։

ԽԱԶԱԽՍՏԱՆԻ վարչապետ նշանակուեցաւ՝ Սալքին Տուլինով։ Նախապէս առաջին քարտուղարն էր Սեմիփալաթինսքի շրջանի համայնավար կուսակցութեան։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հակառակ կարգ մը նախատեսութիւններու, Յունուար 24ի տարեդարձը խաղաղ անցաւ Ալժերիոյ մէջ։ Միայն Ալժէի եւ Օրանի մէջ խումբ մը երիտասարդներ խաղաղ ցոյց մը կատարեցին, ապահովութեան ուժերը սակայն ցրուեցին անմիջապէս, առանց որեւէ միջադէպի։

Հոս ու հոն ծաղկեպսակներ զետեղուեցան որոնք անմիջապէս վերցուեցան ոստիկաններու կողմէ։

Ֆրանսական Ալժերիոյ կողմնակիցներու գաղտնի կազմակերպութիւնը թռուցիկներով մէկ վայրկեանի լռութիւն պահանջած էր, Յունուար 24ի դէպքերուն առթիւ սպաննուածներուն ի յիշատակ։

Ալժէի Սէնթ Օկիւսթէնի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Յունուար 24ին սպաննուած երիտասարդ սպայի մը յիշատակին։

Թունուզի մէջ «Ա. Հ. Ա. Կ.»ի Տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մոհամմէտ Եազիտ յայտարարեց թէ «մեր մարտիկները պատերազմի սիրոյն պատերազմ չեն ըներ։ Մեր մայրերը եւ քոյրերը Ֆրանսացի մայրերուն եւ քոյրերուն նման խաղաղութեան վերահաստատումը կ'ուզեն, Ալժերիոյ մէջ»։ Ըստ Եազիտի խաղաղութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն բանակցութիւններով։ «Պէտք չէ որ յուսախաբ ըլլանք»։ Այս առթիւ ընդունեցաւ որ Լավիժերիի դէպքը կազմակերպուած էր իրենց կողմէ, սակայն մերժեց ընդունիլ անպաշտպան կիներու սպանութեան պատասխանատուութիւնը, քանի որ կը ճամբորդէին բանակի կառքերով։ Տեղական թերթերը դիտել կուտան սակայն որ դէպքին զոհ գացած անպաշտպան կիները սպաննուած են սուիններու հարուածներով, ինչ որ կը ջրէ Եազիտի «անմեղ» ըլլալու հաւակնութիւնը։

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՅՈՒՇԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ

1941 ՅՈՒԼԻՍ 31.— Հայկական տպագրութեան մասին գրուած կարգ մը ճըշդումներու առթիւ, Իրազեկ հատուած մը կը յիշէ «Ազդր Հայաստանեայց» ոտանաւորէն, որ տպուած է Մատրաս (Հնդկաստան), Շմաւոնեան տպարանին մէջ, հեղինակութեամբ Յար. քհնյ. Սագինեանի, 1790–1791ին, (Վէմ, Գ. տարի, Թիւ 2): Ահա քանի մը տող այդ ոտանաւորէն.

— Եկայք, որդեակք, այսքան ցաւն է ինձ բաւական,
Արիացէք, գտջիք ժառանգ ձեր սեպհական:
Հարցումն արէք՝ ես ձեզ տեսմ բան խրատական,
Թէ զինչ լինի՝ հնար որդւոյդ փրկութեան:
Ի ձէնջ բարձէք բնութիւնըն ձեր զոռոզական,
Խոնարհեսջիք և տքնեսջիք ուսումնական:
Ընթեռնըլով ի հին գրուածըս պատմական,
Գտջիք զպատճառ ազգակործոյս մեր աւերման:
Արդ դուք բարձէք անձանց ձերոց ախտ ծուլութեան,
Արիացէք մտէք հանդէսըս քաջութեան:

Վերջին վեց տողերը ո՛րքան կը համապատասխանեն մեր այսօրուան իրականութեան: Քանի՜ գրող-բրոց պիտի գտնէիք որ թօթափելով զոռոզութիւնը, խոնարհելով, տքնելով, պատմութիւն կարդալով՝ ուզէին գտնել «զպատճառ ազգակործոյս մեր աւերման», եւ անոր համեմատ ճամբայ իյնային վազուան համար: Աշխարհ կը դղրդէ, բայց մեր մէջ նորէն եւ նորէն քարացած տգիտութիւն, կոյր կապած նախապաշարումներ: Եւ յամառութիւն, յամառութիւն: «Այդպէս չէ, այսպէս է, ես գիտեմ...»:

Ցաճախ չկրթուող գիւղացին շատ աւելի խելացի է քան ամենապէտ քաղաքացին: Կարծեմ սքանչելի Մուրատն է ըսած, առիթով մը.— Լեհրան Քիւրտը աւելի խելօք է քան Հայոց կաթողիկոսը:

... Տէրտէրը իր ոտանաւորին շարունակութեան մէջ իբրեւ տիպար կը ցուցնէ Անգլիացիները.— «Հայեցարուք զխումբ ազգացն անգլիականն», որոնք «ի բնէ ձրկնորաք էին», արթնցան եւ վայելեցին «ազատութեան քաղցրութիւնը»:

Ուստի ջանիւ իմաստութեան հետեւեցան,
Եւ զծուլութիւն յինքեանց բողին միանգամայն:

Բայց միեւնոյն ատեն խօսիւ կը դատապարտէ այլասերումը, օտարամոլութիւնը.

Արդ տեսանեմք յԱզգէս մերմէ որ բազումք կան,
Զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս այլասերման:
Ոմանք Պարսից զկերպն առեալ որպէս բնական,
Ոմանք վարուք Անգլիացւոց կերպ փոխեցան,
Որք բնակեալք կան ի կողմունըս հնդկական:
Թողում յիշել եւ այլ բազումք որք ցրուեալք կան,
Ազգի ազգի կերպս փոխելով, զոն այլազան:

Ելի՛ր Յարութիւն քահանայ, արթնայի՛ր եւ տեսնէ՛ր պատկերը այն բազմութեանց, որոնք «զմերն թողեալ՝ յարին ի վարս այլասերման», 1920էն ի վեր, ի սփիւռս աշխարհի:

1941 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 4.— Ժիրայրը իր վերջին նամակով կը գրէ թէ Սիմոնը (Վրացեան) ծանր հիւանդ է: «Վերջին լուրս՝ Մայիսին: Գրած, հարցուցած եմ, բայց նորութիւն չունիմ: Ունեցածը ծանր տեսակի յօդացաւ մըն է»:

Ուրեմն այս է պատճառը, որ իր անունը չերեւար Հայրենիքի մէջ, Յունուարէն մինչեւ Յունիս 25, (թէեւ շատ պակաս թիւեր կան): Այս հիւանդութեան առթիւ, միտքս կուգան բոլոր այն «վաստակեալք եւ բեռնաւորք» որ անդարձ հեռացան 1940էն ի վեր, եւ անոնք որ դեռ կը հեւան, ցիրուցան՝ աշխարհի զանազան ափերուն վրայ: Քանի որ բացորոշ է թէ պատերազմը երկար պիտի տեւէ, ո՞վ կրնայ, առանց դողալու, նախատեսել թէ ի՛նչ մնացած պիտի ըլլայ մինչեւ խաղաղութեան վերահաստատումը: Թէեւ մահը կապ չունի տարիքի հետ, բայց ի՛նչ խօսք որ ամէնէն աւելի կը սպառնայ տարեցներուն: Եւ արդէն ունինք վաստակաւոր սերունդ մը, «լի ամօք», առանց կուսակցական խտրութեան: Կրնայի ըսել՝ ամէն տեսակէ մէկ-մէկ մարդ, որոնց յաջորդը ի զո՜ւր կը փնտռես:

Պայմանները որքան փոխուած ըլլան, գործեր, ասպարէզներ կան, որոնց համար մարդ պէտք է պատրաստուած ըլլայ, որպէսզի անմիջապէս գրաւէ պարապին տեղը: Այս պարագան ճիշդ է մասնաւորաբար կուսակցական-քաղաքական կեանքի համար:

Սեպուհը գնաց, Արշակը գնաց, Արմէնը գնաց,— երբ ողջ էին, ամէնքս ալ խոշորացոյցով կը դիտէինք անոնց թերութիւնները: Բայց փաստ է որ անոնք, ինչպէս ուրիշներ, կազմուած, տոկուն ուժեր, արժէքներ էին, որոնց տեղը բաց կը մնայ: Ահա տեսէք, ամբողջ Ամերիկայի մէջ Վարդգէս Ահարոնեանը միայն կ'երեւայ, իբրեւ գործիչ: Ամատունին յոգնած, անկիւն մը քաշուած է Քալիֆորնիոյ մէջ: Արմենակը իր պատեանին մէջ ամփոփուած: Օզանեանը գրասենեակէն դուրս չի կրնար ելլել իր աշխատանքին բերումով: Իսրբինեանը 1921էն ի վեր կապուած է Հայրենիքին:

Աւելի փայլուն չէ պատկերը այստեղ, Սուրիա կամ Եգիպտոս: Բոլոր անոնք որ կը գործեն դեռ, մնացորդներն են անդրանիկ եւ միջին սերունդներուն: Օր պիտի գայ որ Թանկագին աւանդը յանձնելիք ձեռքերն ալ ճրագով պիտի փնտռենք: Ի վերջոյ ի՞նչ հասաւ սա լպրծուն պողոտաներուն վրայ, իբրեւ հանրային-քաղաքական արժէք: Պակաս չեն ընդունակ տարրեր, բայց պակաս էր ձականը,— նկարագիր: Եւ ընդունակն ու միջակը իրենց գլուխն առին գացին, լուծուելու համար անծայրածիր լաբիւրինթոսին մէջ:

1942 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2.— Նարդունին նոր տուն մը փոխադրուած ըլլալով, գացի տեսայ: Ինք տունը չէր: «Գիրքերը փոխադրելով զբաղած է», ըսաւ բանիրուն զարմուհին, Բարուհին:— Ի՞նչպէս կը փոխադրէ:— Պայուսակով:

Նախկին տունը վեց յարկ էր, ցից սանդուխներով: Նորը հինգ յարկ է, եւ աւելի լայն, հանգստաւէտ սանդուխներով: Ուրեմն շաբաթներով եւ օրը քանի մը անգամ կ'ելլէ կ'իջնէ մէկ տունէն միւսը: Մէկ թաղէն միւսը, մէկը միւսէն հեռու: Եւ այս բեռնակրութիւնը մասնաւորաբար անոր համար որ չվնասուին գիրքերը, (թէեւ պատերազմի մէջ ենք, բայց փոխադրութեան միջոցներ չեն պակսիր):

Աչքէ անցուցի սենեակները: Եօթը սենեակներէն երեքը Նարդունին գրաւած եւ գիրքերուն մեծ մասը տեղաւորած է արդէն: Պատերը ամբողջ գիրքով լեցուն, դեռ գիրքեր ասդին, ուրիշ դարակներ անդին: Եւ ի՛նչ գիրքեր: Իսկական մատենադարան գրագէտի եւ գիտունի: Հատորներ հաստափոր, ուրիշներ բարակուկ, անհամար դէզեր որ հմտութիւն եւ պըրպըտում կը հոտին: Եւ դեռ կը գնէ գիրքեր որ քանի մը հազար կ'արժեն:

Ու կը մտածեմ,— քանի՜ հոգի ունինք այսպէս, նոր սերունդին մէջ, իր տարեկիցներուն մէջ, որոնք աջ-ձախ ինկան աշնան տերեւներու պէս: Ապրուստի հո՞գ,— բայց Նարդունին ալ, որ միշտ կը խուսէր խմբագրութենէ ու պատրաստուեցաւ բժշկութեան համար, ստիպուեցաւ տարիներով թարգմանութիւն ընել եւ փորձ կարդալ Յառաջի մէջ, ուրիշ խօսքով՝ բանուորութիւն ընել:

1942 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19.— Սէնթ Սքոլաս գիւղն եմ, Ալանսոնի շրջան, Նորմանտիա: Առաջին անգամ է որ Ֆրանսական գիւղ մը կը տեսնեմ, այդ շրջանին մէջ: Կառախումբ Մոնփառնասէն, երեք ժամ վերջը՝ կայարան, Սէնթ Կօպիւրժ: Մէկ ժամ՝ օթոքառ: Շէն գիւղեր ամէն կողմ, կանանչ արտեր, խնձորով, տանձով եւ սերկեւիլով բեռնաւոր ծառեր: Արջառ եւ ոչխար, ձի եւ հաւ, սագ, հնդկահաւ, ցիրուցան: Մէկուն միտքէն չանցնիր ժողվել, կողնալ ծառերէն թափած խնձորները ու տանձերը: Տուները այնքան կանոնաւոր, գեղեցիկ են որ գիւղի տպաւորութիւն չես կրեր, այլ կը թուի թէ մեծ քաղաքի մը թաղերն են որ կը տեսնես, մինչդեռ իւրաքանչիւր տունի քով կամ քիչ հեռուն ագարակ մը կայ, կաթնատունով, ախոռով, հողագործական մեքենաներով:

Ի՞նչ բարի ժողովուրդ: Հայու գիւղ մըտած, հանդիպողը բարեւ կուտայ (Արեւելքի մէջ ալ այդպէս չէ՞ր): Առաջին անգամ դիմացս ելաւ կին մը՝ չորս-հինգ կով առջեւը ձգած, եւ բարեւեց: Եւ օրն ի բուն այսպէս, քալեն թէ հեծելանիւ կամ կառք նստած ըլլան: Տասը տարեկան տղան անգամ սորված է բարեւ տալ անծանօթ այցելուին: Եւ ի՛նչ ապահովութիւն: Ամբողջ տարածութիւններ հարուստ բուսականութեամբ, ագարակներ 10–15 հեկտար, տուներ՝ պարտէզներու մէջ, դուռները հազիւ կղպուած, կահ-կարասիներու, անկողիններու ճոխութիւն՝ տուներու մէջ: Եւ ճամբաներ, խճուղիներ, որոնք երկրի մը համար այն են ինչ որ երակները մարմնին համար: Երիտասարդներ մելամաղձիկ, մանուկներ բարի, կիներ, որ գիւղէ գիւղ կաթ կը հասցնեն հեծելանիւով: Նորմանտական ոչխարներ, որոնք խոտ ճարակած ատեն՝ երբ մօտենաս, ապշահար երեսդ կը նային,— «դուն հոս ի՞նչ գործ ունիս, օտարակա՛ն»: Եկեղեցի մը՝ ջուրի պէս վճիտ արձաններով:

Բարեկամս, որու մօտ հիւր եմ, ագարակը տունով-տեղով վարձած է 3500 ֆրանքի, երկու-երեք ամսուան համար: Չորս միլիոն կ'արժէ ամբողջ կալուածը: Եւ ո՛րքան այս կարգի հարստութիւններ, երեսի վրայ ձգուած:

Իսկապէս որ մեռած է Ֆրանսական գիւղը:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՐՊԱՐՈՒԵՍՏԸ

Բ.

1909ի ամառը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կովկասեան Ռայոնական ժողով ունեցանք Բաքւում: Բազմաթիւ հրատապ հարցեր կային օրակարգի վրայ: Նոր էին ստացւում Ատանայի ջարդի մանրամասնութիւնները. Պարսկաստանի յեղափոխութիւնը, որին մերոնք մասնակցում էին Ռոստոմի եւ Եփրեմի ղեկավարութեամբ. ցարիզմի հալածանքը Դաշնակցութեան դէմ, եւայլն:

Ժողովը տեղի ունեցաւ Բալախանիում, խիստ գաղտնի: Տրուեցին «խիստ յեղափոխական» որոշումներ, որոնք եթէ ընկնէին ոստիկանութեան ձեռքը, ժողովի բոլոր անդամները Սիբիր տաժանակիր աշխատանքի կը դատապարտուէին:

Վերջին նիստում ընտրուեց երեք հոգինոց մի յանձնախումբ — Արք. Գիւլխանդանեան, Լեւոն Թաղէոսեան (Պապաշա) եւ տողերիս գրողը — որի վրայ պարտք դրուեց վաւերացնել արձանագրութիւնները եւ որոշումները ուղարկել մարմիններին:

Յաջորդ օրն իսկ անցանք գործի՝ Պապաշայի Բալախանիի գրասենեակում: Մինչեւ ճաշ աշխատեցինք միասին ճաշից յետոյ Աբրամն ու ես տարածուեցինք յատակի վրայ հանգստանալու, կողք-կողքի Ռայոնական ժողովի արձանագրութիւնների կապոցը իմ բարձի տակ: Պապաշան աշխատում էր գրասեղանի մօտ:

Չէի քնել, բայց արթուն էլ չէի: Մէկ էլ ականջիս հասան աղմուկ եւ իրարանցում: Սենեակը լցուեց ոստիկաններով, ու Աբրամը անապարանքով անհետացաւ յետին դռնից: Ես մնացի ոստիկանների մէջ:

Մինչ ոստիկանապետը հարցեր էր տալիս Պապաշային, ես արագ ոտքի ելայ, առի բարձիս տակի կապոցը, դրի թեւիս տակ եւ հանդարտ ուղղուեցի դէպի դուռը, իբրեւ թէ հասարակութեան պաշտօնեայ լինէի: Շէմքի վրայ կանգնած ոստիկանը յետ-յետ քաշուեց եւ ինձ ճանապարհ տուեց: Դուրսը անհանգիստ կեցած էին բանուոր ընկերներ: Մէկը յափշտակեց ձեռքիս արձանագրութիւնների կապոցը եւ արագ անհետացաւ:

Մէկ ուրիշը նետեց ինձ մի կառք եւ շտապով սուրաց Նաւթարդիւնաբերողների Խորհրդի հիւանդանոցը, ուր կառավարիչ էր Բժ. Յակոբ Զաւրեանը: Անմիջապէս հագուստս հանեցին եւ դրին ինձ անկողին, ծանր հիւանդների բաժնում...

— Մալադեց.— գովեց ինձ Բժ. Զաւրեանը: Սարսափելի է մտածել, թէ ինչ կը պատահէր, եթէ այդ թղթերը բռնուէին:

Ամբողջ օրը գալիս էին մօտս ընկերները հիւանդատեսի եւ հիացում յայտնում իմ հերոսութեան մասին: Խոստովանում եմ, որ ես էլ հիացած էի իմ պաղարիւնութեամբ եւ քաջագործութեամբ: Դեռ Սորփի հերոսին չէի պատահել:

Երբ պատմութիւնս վերջացրի ամէնքը

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՀԱՊԱՆ ԱՐԾԻՒԸ

Առաջին օրերին մօտ չէր գնում վանդակ դցած մսի պատառներին: Յետոյ սկսեց մաքրագործել միսը: Շատակեր էր եւ կարող էր մի ամբողջ նապաստակ խփշտել: Իսկ հօրեղբայրս առանց որսի տուն չէր գալիս:

Անցաւ ձմեռը, անցաւ գարունը: Բոլորս այնպէս սիրեցինք այդ արծուին, որ ասել չեմ կարող: Ամառն էլ անցաւ եւ երբ եկաւ աշունը, հօրեղբայրս կատարեց խոստումը: Գիւղացիները բոլորը հաւաքուել էին տեսնելու արծուին ազատութիւն տալու հանդէսը: Հօրեղբայրս նրան դուրս բերեց վանդակից եւ բաց թողեց: Նա բաց արեց թեւերը, մի քիչ արձակեց ու սուրաց դէպի կապոյտ երկինքը: Մինչեւ այսօր էլ չեմ մոռանում: Կոլտնտեսութեան հիմնադիր նախագահ Յոհանը, հայեացքը չկտրելով դէպի լեռները սուրացող արծուից, ափսոսանք յայտնեց, որ հօրեղբայրս նրան բաց թողեց:

— Կը տանէինք քաղաք ու կը նուիրէինք կենդանաբանական այգուն, ասաց նա եւ աւելացրեց.— Եղել եմ այնտեղ, նրանց ունեցած արծիւներն ուր, սա ուր....

— Արծիւը մարդուս լաւութիւնը չի մոռանայ, որպէս պատասխան հնչեց նախրապան Սաղաթէլի խօսքը:

Արծուից լաւութի՛ւն... Զլինի՞ ցնդել է ծերուկը...

Բոլորս նրա խօսքի վրայ ծիծաղեցինք: Միայն հօրեղբայրս անտարբեր մնաց: Նա լուռ էր եւ տխուր: Զգում էր, որ մեծ ցաւ էր նրա համար արծուից բաժանումը:

— Վայ, Սաղաթէլ, վայ... ծափ էր տալիս ու հռհռում Յոհանը, վայ, դու կրակ չունես, հա... Այ ժողովուրդ, լսե՞լ էք, որ արծիւը մարդուն լաւութիւն անի...

Եւ այդ պահին կատարուեց անսպասելին:

Յանկարծ, կանաչ ... կատարին կուտակուած ամպերի միջից դուրս սողաց արծիւը: Եկաւ, եկաւ ու շատ մեծ բարձրութիւն վերցնելով, սկսեց սաւառնել մեր տան վրայ: Հրաշք էր: Բոլորս նայում էինք դէպի երկինք, ուր հանդիսաւոր եւ վեհ սաւառնում էր արծիւը եւ մենք լսում էինք նրա յաղթական կանչերը:

— Դէհ, ծիծաղէք, ինձ չէի՞ք հաւատում: Արծիւը հրաժեշտ է տալիս իր բարերարին: Նրան երբեք չի մոռանայ, դեռ վտանգից էլ կը փրկի, ասաց Սաղաթէլը, փառաւոր մօրուքը սղալելով:

Նրա խօսքերը լսելուց յետոյ հօրեղբայրս հանեց փափախն ու սկսեց օդի մէջ թափահարել: Արծիւը տեսա՞ւ, թէ չէ,— մեզ անյայտ մնաց: Ահեղ մի կանչով նորից սուրաց՝ ամպերով պատած սարի կողմը:

— Դու ինչ որ հէքեաթ ես պատմում, ասացի ես, այլեւս չկարողանալով զսպել սիրտս լցուած ծիծաղը:

— Ընը, ուրեմն դարձեալ չե՞ս հաւատում: Դէ, լաւ, հիմա դու նրան քո աչքերով կը տեսնես, ասաց Սահակը, առանց վիրաւորանքի:

— Ի՞նչ եմ տեսնելու, հարցրի ես լաւ չհասկանալով:

— Պահապան Արծուին:

— Ինչ էլ անուն էք տուել,— Պահապան Արծիւ... Նորից փոթկացի ես:

— Վա՜հ, ինչ անհաւատն ես եղել... Նա իսկական Պահապան Արծիւ է: Այդ անունը տուել է հովիւ հօրեղբայրս: Մեր ոչխարի հօտերին կարո՞ղ է գայլ մօտենալ, բուրդը քամուն կը տայ:

Չգիտէի ինչպէս ընդունել ընկերոջս խօսածները: Իսկ նա շատ լուրջ էր խօսում:

ՆՈՐ–ԱՅՐ

(2 Շար.)

ԴԱՐՁԵԱԼ ՓԱՍԹԵՐՆԱՔԻ ՄԱՍԻՆ

Ռուս մեծ գրող Պորիս Փասթերնաքի մահէն ութ ամիս ետք, ներկայիս դարձեալ կը խօսուի իր մասին: Ինչպէս յայտնի է, ժամանակակից մեծ գրողը մեռաւ նեղթէ չհրատարկուած, վերէն եկած ճնշումի մը տակ «մերժելէ» ետք իրեն յատկացուած 1958ի Նոպէլի գրականութեան մրցանակը, իր «Տոքթոր Ժիվակօ» վէպին համար:

Խորհրդային իշխանութիւնները ներկայիս ձերբակալած, դռնփակ դատավարութեամբ մը դատած եւ ութ տարի բանտարկութեան դատապարտած են Օլկա Իվինսքայա անուն ռուս բանաստեղծուհի մը, որ երկար ատեն եղած էր Պորիս Փասթերնաքի ընկերուհին, անոր մեծ սէրը, ծառայելով միեւնոյն ժամանակ մեծ գրողին վէպին՝ «Տոքթոր Ժիվակօ»ի հերոսուհի Լարային իբր տիպար: Օլկա Իվինսքայայի հետ միեւնոյն ժամանակ դատուած ու երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է նաեւ իր աղջիկը: Երկու կիները ներկայիս արդէն փոխադրուած են իրենց արգելավայրը, Մոսկուայէն հեռու անկիւն մը:

Սակայն, խորհրդային «արդարութիւնը» գաղտնի պահած էր երկու կիներու դատապարտութիւնը եւ որեւէ կերպով չէր հրապարակած անոնց վերագրուած մեղադրանքները:

Խորհրդային մտաւորական շրջանակները, ինչպէս նաեւ բովանդակ աշխարհի մտաւորականութիւնը, ի լուր այս գայթակղալից դատապարտութեան, որոշած են բուռն բողոքի ձայն բարձրացնել, պահանջելով խորհրդային իշխանութիւններէն բեկանել՝ երկու անմեղ կիներու հանդէպ արձակուած այս անարդար վճիռը:

Խորհրդային իշխանութիւնները, սակայն, տեղեկանալով որ արեւմտեան աշխարհի մտաւորական եւ քաղաքական մեծամեծ դէմքեր որոշած են միջամտել պահանջելու համար երկու կիներուն ազատ արձակումը, կանխելու համար հանրային կարծիքին վրայ այս միջամտութիւններուն յառաջացնելիք ազդեցութիւնը, իրենց կողմէ սկսած են տարբեր դիմագիծ մը տալ դէպքին, աշխատելով միեւնոյն ատեն յանցանքներու ծանր բեռ մը դնել Օլկա Իվինսքայայի ուսին:

Անոնք կը մեղադրեն Օլկա Իվինսքայան, պնդելով թէ՝ այս վերջինը յանցաւոր է այն մեղքով՝ որ զանազան մարդիկ չարաչար աշխատցնելով կատարել տուած է թարգմանութիւններ չնչին վարձատրութիւններով, եւ ապա այդ թարգմանութիւնները պետական հրատարակչականներուն ծախած է եռապատիկ գինով: Ցարարերութիւններ հաստատած է օտարներու հետ եւ անոնց հետ կատարած՝ տարադրամի արգիլուած գործողութիւններ:

Ըստ խորհրդային իշխանութիւններուն, այսպիսի «մեղքեր» խորհրդային պատժական օրինագիրքին տրամադրութեամբ արժանի են ծանր պատիժի:

Ո՞վ է Օլկա Իվինսքայան, եւ ի՞նչ դեր խաղացած է ռուս մեծ գրողին՝ Պորիս Փասթերնաքի կեանքին մէջ:

Փասթերնաք Օլկա Իվինսքայան ճանչցած է 1945ին: Իրենց առաջին հանդիպումին իսկ, անոնք սիրած են զիրար եւ այնուհետեւ անքակտելի կապերով կապուած են իրարու:

Հետզհետէ մտերմութիւնը աճած է երկուքին միջեւ, եւ սակայն, Փասթերնաք որ ամուսնացած էր եւ ունէր վեցամեայ զաւակ մը, չի լքեր իր ընտանիքը: Այսուհանդերձ, այդ թուականէն սկսեալ, Օլկա Իվինսքայա կը բաժնէ Փասթերնաքի կեանքը, կ'ըլլայ անոր անբաժան ընկերը եւ անոր գրականութեան հաւատարիմ գործակիցը:

Վրայ կը հասնին մեծ գրողին չհրաշագրկումին օրերը: Սթալինի իշխանութեան օրով, Փասթերնաք կ'ենթարկուի հալածանքի, վասնզի մեծ գրողը մազաչափ չի շեղիր իր սկզբունքներէն եւ բացարձակապէս կը մերժէ մենատէրին գովքը հիւսել իր գրականութեամբ: Օլկա Իվինսքայա այս դժուարին ու դժնդակ օրերուն ալ չի լքեր Փասթերնաքը ու կը մնայ անոր կեանքին ու գործին անբաժան ընկերը:

Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէին որոշումով, կ'արգիլուին Փասթերնաքի գործերուն հրատարակութիւնները, ու այնուհետեւ, գրողը իր ապրուստը ճարելու համար կը ստիպուի կատարել գրական թարգմանութիւններ, ապահովելու համար պատառ մը հաց:

Փասթերնաք, իր անկաշառ ու ազատ մտածողի եւ մանաւանդ Սթալինի անձին գովքը հիւսելու իր յամառ մերժումին համար կը նկատուի վարչաձեւին թիւ մէկ թշնամին: Չեն համարձակիր ուղղակի հարուածել զինքը, թերեւս վախնալով անոր ժողովրդեան խաւերուն մէջ վայելած անսահման համակրանքէն, եւ սակայն կը դիմեն սադայէլական միջոցի մը: Կ'ուզեն հարուածել զինքը Օլկա Իվինսքայայի անձով: Եւ օր մը, 1948ի գիշեր մը, Օլկա Իվինսքայան կը ձերբակալուի իր բնակարանին մէջ:

Խեղճ կինը ամբողջ մէկ տարի կը պահուի խիստ հսկողութեան տակ, ենթարկուելով չարունակական հարցաքննութիւններու: Կ'ենթարկեն զինքը նաեւ ահաւոր տանջանքներու եւ կ'ուզեն իրմէն կորզել այնպիսի խոստովանութիւններ, որոնք պիտի կրնային ամբաստանել Փասթերնաքը խորհրդային պետութեան հանդէպ ոճրապարտ մեղքերով:

Մեծահոգի ու քաջասիրտ կինը կը տոկայ բոլոր չարչարանքներուն: Կը նախընտրէ կրել ֆիզիքական ահաւոր տանջանքները, քան զրպարտել այն անձը որ իր մտասեւեռման առարկան էր ու իր գոյութեան իմաստը: Ի վերջոյ, խորհրդային գաղտնի ոստիկանական մեքենան, անկարող ընկճելու Օլկա Իվինսքայայի ուժեղ անհատականութիւնը, ճարահատ կը հրաժարի իր ձեռնարկած ստղրանքներէն: Այսուհանդերձ, առանց յատուկ որեւէ դատի ու դատաստանի — բան մը որ սովորութիւն էր Սթալինի օրով — կ'աքսորեն Օլկա Իվինսքայան Ուրալի շրջանը, ուր խեղճ կինը կը մնայ չորս տարի, աշխատանքի ճամբարի մը մէջ, չափազանց ծանր պայմաններու տակ:

Սթալինի մահէն ետք, 1953ին, հազարաւոր ուրիշ անմեղներու հետ, Օլկա Իվինսքայա եւս ազատ արձակուելով իր արգելարանէն, կը վերադառնայ Մոսկուա, ուր վերստին կը սկսի բաժնել մեծ գրողին կեանքը:

Այդ շրջանին է որ Փասթերնաք կը սկսի պատրաստել իր մեծ վէպը՝ «Տոքթ. Ժիվակօ»ն, իբր իր հերոսուհիին տիպար առնելով Օլկա Իվինսքայան:

Օլկա Իվինսքայայի ազատ արձակումէն ետք, Փասթերնաք միշտ մտահոգ է եղած: Համոզուած էր ան, որ օր մը չէ օր մը, նոյնիսկ իր մահէն ետք ալ, իշխանութիւնները հանգիստ պիտի չձգէին իր սիրած կինը, չափազանց սուղ արժեցնելով անոր յամառութիւնը:

Այս առնչութեամբ է ահա, որ մեծանուն գրողը, իր ողջութեան իսկ, իր բաղմաթիւ արեւմուտքի բարեկամներուն ըսած էր.

— «Ինչպէս ատկէ առաջ ըրին, վստահ եմ որ դարձեալ, Օլկա Իվինսքայայի՝ իմ միակ սիրոյս միջոցաւ, օր մը չէ օր մը պիտի ուզեն վնաս հասցնել ինծի: Եթէ երբեւիցէ, իմ մահուընէս ետք, ուզեն դարձեալ յարձակիլ Օլկայի վրայ, կը խնդրեմ ձեզմէ որ ահազանգ հնչեցնէք միջազգային հանրային կարծիքին մէջ, աղաղակէք բարձրաձայն, առանց զբաղելու ուրիշ բանով...»:

Մեծ գրողին մարգարէութիւնը իրականացած է այսօր: Օլկա Իվինսքայա, որ իր կարգին քնքոյշ բանաստեղծուհի մը եւ ծանօթ գրագիտուհի մըն է, կը գտնուի բանտի մը չորս պատերուն ետեւ:

Իր միակ յանցանքն է իր սէրը եւ մեծ մարդու մը յիշատակին հաւատարիմ մնացած ըլլալը:

Իցիւ թէ, արեւմտեան աշխարհի հանրածանօթ դէմքերու միջամտութիւնը իր ազդեցութիւնը ունենայ եւ Օլկա Իվինսքայան կարողանայ ազատուիլ խորհրդային «արդարութեան» ճիրաններէն:

համաձայնուեցին, որ իսկապէս հերոսութիւն էր իմ արածը: Պիւլխանդանեանը, իբրեւ դէպքին մասնակից, հաստատեց պատմածս: Պալաչեան էլ, իբրեւ ականատես վկայ, միացաւ նրան, երեւի, հաստատելու համար ռուսական առածը՝ «ստում ես խօսում ականատեսի պէս» ...

Մի քանի օր վերջը, երբ ես թղթատում էի արխիւի թղթերը, Պալաչեան մօտեցաւ սեղանիս՝ խորհրդաւոր ժպիտը դէմքին:

— Կիտե՞ս ինչ, ասաց նա. ես այն օրը չուզեցի ասել, անյարմար էր ուրիշների ներկայութեամբ, բայց պէտք է մի փոքրիկ սրբագրութիւն մտցնեմ քո պատմութեան մէջ:

— Ի՞նչ սրբագրութիւն, հետաքրքրուեցի ես:

— Այն ոստիկանապետը, որ եկել էր խուզարկութեան, մեր մարդն էր, մենք նրան ամէն ամիս յիսուն ռուբլի կաշառք էինք տալիս, որ աչք դոցէ մեր գործերի վրայ: Այդ էր պատճառը, որ քեզ ազատ թողին, որ դուրս դաս ...

Իր այս յայտարարութեամբ Պալաչեան մահացու հարուած հասցրեց իմ հերոսապաշտութեան վերջին մնացորդներին: Էլ ինչ հերոսութիւն, ի սէր Աստծոյ ...

Եթէ սխալմամբ կամ պարծենկոտութեամբ փորձեմ պատմել ձեզ իմ հերոսութեան մասին, մի հաւատաք, կ'աղաչեմ: Հերոսութիւն գոյութիւն չունի: Հազար անգամ իրաւունք ունի Քաջ Նազարը.

— Ի՞նչ խելք, ի՞նչ քաջութիւն, բախտի բան է ...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԿԱՓ, (Յառաջ) — Այս տարի եւս Ամանորի եւ Ծննդեան զոյգ տօները մեծ փայլով եւ խանդավառութեամբ տեղի ունեցան Կափի մէջ: Հակառակ կարգ մը դժուարութիւններու, «Կափի Ազգ. Միութիւն»ը կազմակերպած էր սիրուն հանդէս մը, ուր բոլոր հրաւիրեալները, հաճելի ժամեր անցուցին հայկական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ:

Բացման հակիրճ եւ գեղեցիկ ճառերէ ամիջապէս ետք, փոքրիկները հայերէն եւ ֆրանսերէն զուարճիկ արտասանութիւններ ըրին, որոնց յաջող կերպով յաջորդեցին քանի մը կարճ զաւեշտներ, խմբերգներ եւ պար մը, որ սրահին ոգեւորութիւնը գագաթնակէտին հասցուց: Ապա զաւալթիս բոլոր պզտիկները առանց բացառութեան ստացան իրենց գեղեցիկ նուէրները, զորս «Կաղանդ Պապան» անձամբ բերած էր բաշխելու:

Պ. Յ. Անթանոսեան խօսնակի պաշտօնը անթերի կերպով կատարեց սրամտութիւններով եւ կատակներով: Տիկին Մ. Չէնկինեանի ջանքերով մէջտեղ եկած պարն ու խմբերգները գնահատանքի արժանի էին: Պ. Յ. Առաքելեան այս տարի ալ գիտցած էր պզտիկները գոհացնել իր ընտրած գեղեցիկ նուէրներով: Իսկ պարոններ Ա. Սիմաւոնեան եւ Յ. Լիւլէհեան բուռն ծափեր խլեցին իրենց «Նիկողոս աղա» եւ «Պետրոս առաքեալ» դերերուն մէջ:

Կը սիրենք յուսալ թէ Կափի մեր ազնուսէր հայրենակիցները, ինչպէս միշտ, ուրիշ առիթներու ալ պիտի գան գնահատել Միութեանս այս անխոնջ ջանքերը ու քաջալերել զանոնք իրենց ազգօգուտ նպատակին մէջ:

Յ. Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ի դէպ. այս պատերազմին էր, որ Արշակը իր աներոջը՝ Անդոք իշխանին, որպէս փորձ մարդու, նշանակեց Տիգրանակերտի կառավարիչ՝ Հայաստանի հարաւային սահմանները ներխուժումից պաշտպանելու, եւ Անդոքը, չէզոքութիւն պահպանելու համար, մերժեց Շապուհին ապաստան տալ Հայոց քաղաքում, երբ նա մեծաքանակ զօրքով գնում էր Բիւզանդիոյի դէմ ...

Բայց յետոյ քինախնդիր Շապուհը, իր յաղթական դարձին, աւերեց Հայոց հին մայրաքաղաքը, կողոպտելով նրա գանձերը: Սակայն անպատիժ չմնաց: — Տարիներ անց Անդոքը իր վրէժն առաւ նրանից՝ պարսից մայրաքաղաք Տիզբոնը մտնելով եւ Շապուհի պալատը քանդելով:

Այս ի միջի այլոց:

Հայաստանին հարեւան այս երկու մեծ պետութիւնների պատերազմը, որ տեւեց տարիներ, մեծ հոգսեր պատճառեց Հայոց Աշխարհին: Երկար կը լինէր մանր պատմել այդ պատերազմը, որին ակամայ պիտի մասնակցէին Հայերը ... Որպէսզի Հայոց երկիրը չդառնայ կռուող կողմերի ռազմաբեմ — Արշակը կարողացաւ միայն աւերիչ պատերազմը հեռու պահել իր երկրից, բիւզանդական կայսեր համոզելով, որ Հայոց լեռներն ու կիրճերը նպաստաւոր չեն լինի բիւզանդական զօրքերի ռազմական գործողութիւնների համար: Եւ պատերազմը եղաւ Միջագետքում, Հայոց հարաւային սահմանների մօտ:

Բայց դրանով չէր վերանում ներխուժման վտանգը, եւ Արշակը այս բոլոր դէպքերի մէջ չէր մոռանում իր Աւանը. այժմ նա աւելի էր զգում ամուր բերդերի կարիքը, չէր մոռանում նախարարների բերդերը եւ յաճախ մտածում էր, թէ երբ պիտի անցնեն խանգարիչ հանգամանքները, որպէսզի կարողանայ վերսկսել իր Աւանի եւ իր բերդի շինութիւնը:

Եւ նա դրանով զբաղուելու հնար ունեցաւ միայն այն ժամանակ, երբ վերջացաւ տարիներ տեւող պատերազմը: Արշակը Աւանի շինութեան ձեռնամուխ եղաւ արտակարգ մոլուցքով... Ի՞նչն էր պատճառը. ոմանք պնդում էին դարձեալ, թէ փառասիրութիւնը. բայց ոչ, աւելի շուտ այն, որ այժմ աւելի, քան երբեւէ զգում էր, թէ պարսից սահմանի վրայ, նրանց խուժման ճանապարհի վրայ պէտք է ունենալ բազմամարդ բնակավայր, մի ամրակուռ բերդ, որ գոնէ առժամեայ արգելք լինի պարսկական վտանգի ... (?)

Քանի արտաքին վտանգ չկար եւ քանի խաղաղ էին հարեւանները՝ Արշակը կամենում էր աւարտել Աւանը եւ ամրացնել այն հաստաբեստ պարիսպներով... Ու կանչելով Վարազ իշխանին՝ հրամայեց վերսկսել քաղաքի ընդհատուած շինարարութիւնը:

— Այս պատերազմին, իշխան, բարեբախտաբար տուժեցինք սակաւ: Բայց քինախնդիր Շապուհը դժգոհ է, որ մենք չօգնեցինք իրեն (յիմարը կարող է օգնել միայն իր թշնամուն), ուստի եւ կը ցանկանայ անշուշտ վրէժխնդիր լինել: Իսկ Բիւզանդիայից օգնութիւն չենք կարող ակն ունել, որքան էլ նա ձեւանայ բարեկամ. Բարեկամութիւնը երբեք տեւական չի լինում... Պէտք է կառուցենք մեր բերդը ...

— Հրամանդ, արքայ. սակայն վարպե՞տ, գործաւո՞ր ...

Եւ Արշակը նորից կարգադրեց արդէն ծերացած հազարապետ Գնունուն՝ արքունի շէներից մարդաժողով անել՝ Աւան ուղարկելու: Բայց լաւ իմանալով, որ դա չի լրացնի կարիքը՝ նա միաժամանակ հրահանգեց, որ հազարապետ Գնունի յատուկ գրութեամբ յիշեցնի նախարարներին իրենց հին խոստումը՝ Աւանին գործաւորներ տալու. ըստ որում այդ յիշեցումը գրուեց այնպէս, որ անտեսւում էր նրանց տարիներ առաջ յղած մերժողական գրութիւնը ...

Արքունի շէները, բնականաբար, լռելեայն ենթարկուեցին, հրամանի ուժով այդ տեղերից տարան այնքան մարդ, որքան ցանկացան: Բայց, անցան շաբաթներ նախարարների մեծ մասից չեկաւ ոչ մարդ, ոչ պատասխան:

Արշակը զայրացաւ եւ յիշեցրեց երկրորդ անգամ:

Դարձեալ նոյնը, ոչ մարդ, ոչ պատասխան:

Այդ ժամանակ Արշակի բարկութիւնը բորբոքուեց: Նա զայրանում էր արդէն ոչ միայն նախարարների դէմ, այլեւ իր դէմ, որ այսքան ժամանակ չի կարողանում գտնել մի զօրաւոր միջոց խոստմնազանցներին կարգի հրաւիրելու կամ ընկճելու, ուստի եւ նորից կամեցաւ գործադրել այն, ինչ մտադրել էր տարիներ առաջ — Անմիջապէս զօրք ուղարկել նախարարների յամառութիւնը պատժելու, բայց Դաւիթ Գնունին, Վասակ սպարապետը եւ Փառանձեմը ընդդիմացան դարձեալ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Գրիգոր Այանեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին, քաղաքիս Ֆրանսական մատուռին մէջ Շափէլ տը լ'Օքէ տը Վիլ, *պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ողբացեալ կնոջ, մօր եւ ազգականին՝*

ՄԱՐԻԱՄ ԱՅԱՆԵԱՆի
(Ծնեալ Խանգատայեան)
մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Այրի Տիկին Գաղտասարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՄԻՇԷԼ ԳԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆի
մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիոյ ճակատը) :

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Գօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողները :

×

Տիկին Հաճի Բերրոն Տէյիրմէնճեան (Կարնեցի) հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ ի յիշատակ Զօր. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի կողմէ :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մասնակցութեամբ՝

ANDRÉ FRANÇOIS

նուագախումբի

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝
ՍԷԹՕ ՔՈՒԼԱԿՍԸԶԵԱՆ
(Փարիզի պետական երաժշտանոցէն)

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները :

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Սրահի ջերմութիւնն ապահովուած է :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 26 Յունուար, Հինգշաբթի ժամը 18ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին (Հօմ Արմէնիէն) *շուրջ մեր Ընկերակցութեան եւ հետեւեալ մարմիններու հետ գոյացած համաձայնութիւններուն տեղեկատուութիւն եւ վաւերացում .—*

Ա) Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան Տարագիրներու տնօրէնութիւն ;

Բ) Օտար տարագիրներու տեղաւորման ընկերակցութիւն :

Գ) Գաղթականներու Ընկերային Օգնութեան Կազմակերպութիւն :

Դ) Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն :

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն :

Դիւան վարչութեան
(ԿՆԻՔ)

30-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, 5 Մարտ, 1961, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

28պիս, Րիւ Սէն Տոմինիք :

Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը :

ՏՕՆԱԾԱՌ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան տօնածառը, այս Կիրակի, Սերքլը Կաթոլիքի *սրահը, ժամը 15ին :*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մանուկներու կողմէ.— Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ Օր. Աճպը–յըճեանի: *Կաղանդ Պապան իր նուէրներով :*

Կը հրաւիրուին մանուկները, ծնողները, երիտասարդները :

Մուտքը ազատ է :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Օհանջանեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Շատ կարեւոր օրակարգ.— պատգամաւորի ընտրութիւն :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Արբիեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Զեկուցում Շրջ. ժողովի :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
VENDREDI 27 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9013 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4814

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՋԱՆԻ՞Կ ԵՐԿԻՐ

Յեղափոխութենէն ինը ամիս վերջ խաղաղութիւն մէջ է Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլ, որ տակաւին չէ գտած իր ճամբան :

Մայիս 27ի յեղաշրջումը տեղի ունեցած էր առանց արիւնահեղութեան : Սակայն շարժման պարագլուխ երիտասարդ զինուորականները չկրցան ցարդ կազմել զօրաւոր իշխանութիւն մը, որ կարգ — կանոն մտցնէր երկրին մէջ :

Յաջորդական մաքրագործումները որոշ չափով պայծառացուցին մթնոլորտը, հրապարակէն քշելով ծայրայեղ տարրերը, որոնք արգիլք հըլլային ծանրագլուխ Կիւրսէլի ծրագիրներուն :

Անցեալ Մայիսէն ի վեր պատահած դէպքերը ցոյց կուտան սակայն թէ զրեթէ անիշխանական վիճակ մը կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ: Զգալի է պակասը երկաթեայ ձեռքի մը, որ տիրաբար ղեկավարէր երկիրը :

Վերջին տասնամեակին ուրիշ յեղափոխութիւններ ալ տեղի ունեցան Միջին Արեւելքի մէջ: Վարիչները այնտեղ կրցան կարճ ժամանակի մէջ ոչ միայն ապահովել իրենց դիրքը, այլեւ յաջողեցան հաստատել կարգապահ վարչաձեւ մը:

Անտարակոյս արտաքին ազդեցութիւններ մեծ դեր կը խաղան Թուրքիոյ մէջ, որ իբրեւ յաւիտենական մուրացիկ ափը կ'երկարէ միշտ օտար հզօր պետութեանց՝ իր դատարկ գանձը լեցնելու համար :

Կիւրսէլ կը վախնայ զինուորական տիկտատորութիւն հաստատելէ եւ շարունակ կը ջատագովէ ժողովրդավարական կարգերը :

Ներքին ճակատին վրայ ալ որոշ փոփոխութիւն առաջ եկած է տասնեւհինգ տարիէ ի վեր, երբ Հալէպի մենատիրութեան հակազդելու համար հրապարակ ելլալ դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

Այժմ Թուրքերը մէկ ծայրայեղութենէ միւսը կ'անցնին :

Արտաքին աշխարհին ցոյց տալու համար, որ շատ առաջ են զացած ժողովրդավարութեան ճամբուն մէջ, վերջերս կեանքի կոչեցին Սահմանադիր ժողով մը, որպէսզի նոր Սահմանադրութիւն մը մշակէ : Միւս կողմէ արտօնեցին նոր կուսակցութեանց կազմութիւնը :

Այս վերջին որոշումը արդէն իսկ դուռ բացած է անիշխանութեան: Առաջին կանուխ արթնցողը կը ծրագրէ կազմել նոր կուսակցութիւն մը, զիրք, փառք, եւ ինչո՞ւ չէ, մանաւանդ հարստութիւն ապահովելու յետին մտքով :

Սահմանադիր ժողովի 272 անդամներէն 22ը Հալք կուսակցութեան անդամներն են, «Միլլիյէթ» եւ «Հուրիյէթ» ունին 23ական ներկայացուցիչ :

Կը տեսնուի որ տասը տարուան բացակայութիւնը չէ տկարացուցած Հալքին ու անոր մարմնաւորած մտայնութիւնը : Իսմէթն ու իր մեթոտները սկսած են կրկին գլուխ ցցել :

Վկայ՝ տուրքի վերաբերեալ վերջին օրէնքները, որոնք որոշ չափով կը յիշեցնեն Ինէօնիւի չարաբաստիկ «Վարլըք Վէ. կիսին» :

Դանդաղեան տակառ մըն է Թուրքիոյ ելմտական գանձը, որ երբեք չի լեցուիր :

Ծառա՞նց մաքրուած են Հայոց «Լըքեալ գոյքերը : Հեռք չէ մնացած այլեւս «Վարլըք վէրկիսի»էն :

Կիւրսէլ իշխանութեան գլուխ եկած օրէն Թուրքերու «հայրենասիրութեան » կոչ ըրաւ՝ դրամ եւ թանկարժէք առարկաներ մուրալու համար :

Շատեր փութացին իրենց հայրենասիրութեան ապացոյցը տալ: Գանուեցաւ . Հայ կրօնաւորմըն ալ, որ իր ոսկի շղթան եւ խաչը նուիրեց . . . :

Կամովին տրուած նուէրները բաւական չըլլալով, այժմ օրէնքի ուժով պարտադիր կը դարձնեն ունեւորութեան յայտարարութիւնը, ըստ այնմ տուրք նշանակելու համար :

Մեծ իրարանցում առաջ եկած է արդէն առեւտրական հրապարակին վրայ, ուր անսովոր տագնապ կը տիրէ տարիներէ ի վեր :

Օտարներն են դարձեալ, որ իրարու հետ մրցումի են ելած՝ օգնելու համար սնանկութեան անդունդը հասած Թուրքիոյ :

Երջանի՞կ երկիր :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ.— ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ.— ԶՕՐ. ՇԱԼ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ.— ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ.— ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ճ. Ֆ. ՔԵՆՆԷՏԻԻ ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ.— ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՈՒ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ Կ'ԱՐՁԱԿԷ

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի վերջին ժողովը որ գումարուեցաւ Յունուար 15ին եւ 16ին քուէարկեց մանաւոր բանաձեւ մը որ չհրապարակուեցաւ : Այդ բանաձեւը անունները կը հրատարակէ անոնց, որոնք կը դատապարտեն կուսակցութեան ղեկավարութիւնը Նախապէս ճշդուած քաղաքականութեան «սահմանափակ» կիրարկման համար : Գլխաւորաբար խնդրոյ առարկայ են նախկին երեսփոխան՝ Մարսէլ Սերվէն եւ Քաղաքական Բիւրոյի անդամ՝ Լօրան Քազանովա : Այս վերջիններն գլխաւոր պաշտօնն էր չփումներ ունենալ կուսակցութեան մտաւորականներուն եւ «խաղաղութեան շարժումին» հետ : Առողջական պատճառներով Քազանովա վերջերս սահմանափակած էր իր գործունէութիւնը : Կուսակցութեան վերին շարքերուն տրուեցաւ երկրորդ բանաձեւ մը որուն բնոյթը նոյնն է բայց հինգ ուրիշ « յանցաւորներու » անունները կը կրէ : Մնաց որ ներկայիս շարքերը պէտք է արտայայտուին բանաձեւին մէկ երրորդ բնագրին վրայ որ ուղղակի չի դատապարտեր վերոյիշեալ անձերը այլ պարզապէս արձագանգ կը հանդիսանայ «կեդրոն. կոմիտէի կարգ մը անդամներու » ընդվզած դիրքին եւ կը շեշտէ թէ Թորէզի եւ անոր համախոհներու քաղաքականութիւնը ճիշդ է :Բրականին մէջտեսակ մը « Հանրաքուէ » է ի նպաստ կուսակցութեան ղեկավարութեան ։

Տարակարծութիւնները հին են եւ կապ չունին Յունուար ութի հանրաքուէի պայքարին հետ : Իրականին մէջ, տագնապը շատ աւելի խոր է : Կը վերաբերի Ալժերիոյ պատերազմին հանդէպ կուսակցութեան բռնած քաղաքական դիրքին, բանուորական միջազգայնութեան հարցերուն եւ քաղքենիութեան ներքին հակասութիւններուն :

Համայնավար ղեկավարութեան դիրքը Զօր. տը Կոլի հանդէպ սուրթ տուած է նաեւ զանազան փոփոխակներու, մանաւանդ երբ 1959 Սեպտեմբեր 16ին հռչակուեցաւ ինքնորոշման քաղաքականութիւնը: Այդ փոփոխակներն են որ որոշ չափով կ'արդարացնեն Սերվէնի եւ իր բարեկամներուն տարակուսութիւնները :

Անոնք կը գտնեն որ կուսակցութեան Բիւրոն կամ շատ կրաւորական դիրք բռնած է կամ ընդհակառակն՝ շատ անդիջող եղած է :

Օրինակի համար, 1960 Յունուարի դէպքերու վաղորդայնին Մարսէլ Սերվէն Ֆրանս Նուվէլի մէջ անդրադառնալով «ուլթրաներու եւ ֆաշիստներու խլրտումներուն » կը գրէր.— «Այս ամբողջը չի նշանակեր թէ պէտք չէ նկատի առնենք բարձր քաղքենիութեան երկու կողմերու միջեւ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները», քիչ ետք Մօրիս Թորէզ կեդրոնական կոմիտէին առջեւ կը յայտարարէր.— «Համայնավարները պէտք է իրենց աչքին առջեւ ունենային որ գոյութիւն ունէր ֆաշական ամբողջական յեղաշրջումի մը մեծ վտանգը բայց կար նաեւ ուրիշ վտանգ մը զոր երբեք պէտք չէ անտեսել, այն՝ զոր կառավարութիւնը ինք իսկ կը ներկայացնէ ։ Եւ այս վըտանգն է որ մեզի համար գլխաւորը դարձած է, որովհետեւ առաջինը դադրած է անմիջական ըլլալէ »:

Երկար ատեն, ներքին անհամաձայնութիւնը երեւան չելաւ և սուրթ տուաւ միայն ժամանակի միջոցներու , ինչպէս անցեալ Յուլիսին Քրիժէլ — Վալըիմոնի հեռացումը կեդր. կոմիտէի շարաթաթերթ՝ Ֆրանս Նուվէլի խմբագրութենէն:

Վերջապէս մէջտեղ ելաւ, Յունուար 15ի կեդրոնական կոմիտէի նիստին : Սերվէն, Քազանովա եւ իրենց բարեկամները կը պաշտպանէին իրենց տեսակէտը երբ հակայարձակողականի արժանացան Մօրիս Թորէզի կողմէ : Նկատելի էր նաեւ որ առաջին անգամն ըլլալով Մօրիս Թորէզի փակման նիստի ճառը չհրատարակուեցաւ :

Ներքին տագնապը կապ ունի մանաւանդ «մտաւորականներուն» հետ. Հոկտեմբեր 27ին կուսակցութիւնը մերժած էր իր շարքերը տրամադրել ուսանողներու ցոյցին՝ Ալժերիոյ խաղաղութեան ի նպաստ : Այս մերժումը բաւական դժգոհութիւններ պատճառած է եւ կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ Փրոֆ. Ժորժ Բ նման մէկը մտադիր է կուսակցութենէն հեռանալու : Ցաւալ է թէ Ալժերիոյ նկատմամբ կուսակցութեան բոլոր անդամներուն կարծիքը նոյնը չէ , ոչ ալ տը Կոլի հանդէպ : Սերվէն եւ Քազանովա կը մտածեն թէ պէտք չէ բոլորովին անտեսել Նախագահին վայելած ժողովրդականութիւնը եւ զգուշ ըլլալ : Յունուար 15ի նիստին, Վալտէք—Ռոշէ իր տեղեկագրին մէջ հաստատեց կուսակցութեան «ուղիղ գիծը» եւ դատապարտեց «ձախ մտաւորական միջավայրներու թերինները »:

Համայնավարները անշուշտ հերքեցին թէ որեւէ լուրջ տագնապ կայ ղեկավարութեան մէջ ընդունելով սակայն թէ «կուսակցութիւնը անկեղծ վիճաբանութիւններ կ'ունենայ ինչպէս բոլոր ժողովրդավար կազմակերպութիւնները » բայց ի վերջոյ Քաղաքական Բիւրօն պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց Յունուար 26ին, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց « . . . այս ոգիով է որ կեդրոնական կոմիտէն գնահատեց (ԽՄԲ.— Անշուշտ այս բառը չի գործածեր իբրեւ իսկական գնահատութիւն) տարակարծութիւնները որոնք ժԵ. համագումարի ճշդած քաղաքականութեան դէմ դրին ընկերներ Սերվէն եւ Քազոնովան: Կ. Կոմիտէն անհրաժեշտ գտաւ անոնց բառերը »: Մնացեալը յայտնի կ'ըլլայ յետագային:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Չորեքշաբթի օրուան նիստը . մասնաւորաբար ելմտական եւ տնտեսական հարցերով զբաղեցաւ, Նախարար Վիլֆրիտ Պօմկարթնէր յայտարարեց թէ իր քաղաքականութիւնը միակ ընդունելի քաղաքականութիւնն է եւ աւելի լաւ է գիներուն վրայ հսկել քան աշխատավարձքերը բարձրացնել :

ԶՕՐ. ՇԱԼ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Ալժերիոյ նախկին հրամանատարը Զօր. Շալ դիմում ըրաւ որ ժամանակէն առաջ հանգստեան կոչուի : Զօրավարը համաձայն չէ կառավարութեան ալժերական քաղաքականութիւնը :

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ

Ալժէի մէջ, Ժողովրդական Շարժումի պարագլուխ՝ փաստաբան Փոփիի սպաննուած գտնուեցաւ իր գրասենեակը :Փոփի դանակի ութ հարուած ստացած էր, ծանօթ էր իր ազատական գաղափարներուն համար եւ այդ պատճառով Ժողովրդական Շարժումէն հեռացուած էր եւ անջատ շարժում մը հիմնած էր Ալժէի մէջ, նոյն անունով :

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ Կ'ԸՍԷ . . .

Ֆերհաթ Ապպաս Ճաքարթայի մէջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին շեշտեց թէ Յունուար ութէն ի վեր պաշտօնական կամ անպաշտօն ոչ մէկ չփում տեղի ունեցած է Ֆրանսական կառավարութեան հետ, դիտել տուաւ.— «Պատրաստ ենք երկար պատերազմ մղելու, որովհետեւ, մեզի կը թուի թէ Ֆրանսացիները տրամադիր չեն, կամ պատրաստ չեն անկախութիւն շնորհելու»:

Ըստ Ֆերհաթ Ապպասի, Ֆրանսացիներուն կ'իյնայ ձեռք առնել նախաձեռնութիւնը վերջ դնելու համար պատերազմին :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՔԵՆՆԷՏԻ ԿԸ ԽՕՍԻ

Մ. Նահանգներու Նոր Նախագահը՝ Ճոն Քեննէտի մամուլի իր առաջին ասուլիսը տուաւ կարեւոր լուր մը հաղորդելով : Յուլիս մէկին, Խուսերուն կողմէ վար առնուած էր Պէ 47 ամերիկեան օդանաւին վրայ ինկած երկու ամերիկացի օդանաւորդները ազատ արձակուած են ու Մ. Նահանգներ կը վերադառնան : Քեննէտիի համար «առաջին խոչընդոտը» Արեւելք-Արեւմուտք յարաբերութիւններու բարելաւման ի նպաստ , վերցած է : Միւս կողմէ յայտարարեց, թէ արգիլած է «Իւ 2» քննիչ օդանաւերու թռիչքներուն Խ. Միութեան սահմաններէն ներս :

Նախագահը դիտել տուաւ նաեւ թէ Հայաստանի վրայ , 1958 Սեպտեմբերին կորսուած ամերիկեան օդանաւին 11 օդանաւորդներու խնդրով կը զբաղի , Մոսկուայի Ամերիկեան դեսպանը : Վերջերս , Խորհրդային «Օկոնիոք» շաբաթաթերթը, Յունուար 15ի թիւով հաղորդած էր թէ 11 օդանաւորդները ողջ են : Բայց կ'ըսուի նաեւ թէ Խրուշչեւ ամերիկեան դեսպանին հետ իր ունեցած վերջին խօսակցութեան ընթացքին, շեշտած է թէ թերթերուն գրածը իրականութեան չի համապատասխաներ :

Անդրադառնալով միջազգային կարեւոր խնդիրներուն, Քեննէտի կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրաւ :

Մ. Նահանգներուն համար կանխահասն է Քուպայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու վերահաստատման մասին մտածել : Տոլարը պիտի շարժեցըրուի : Այս ուղղութեամբ Քոնկրէսին պիտի ներկայացնէ յատուկ ծրագիր մը : Մ. Նահանգները պիտի օգնեն Քոնկոյի : Անհրաժեշտ քանակութեամբ ուտեստեղէն պիտի ղրկուի : Մ. Նահանգները առաջարկեցին, որ Արեւելք — Արեւմուտք ապազինման խօսակցութիւնները որոնք պիտի սկսէին Փետրուար 7ին , Ժընեւ, յետաձգուին մինչեւ Մարտի կէսերը, որպէսզի ամերիկեան կառավարական նոր կազմը աւելի լրջօրէն կարենայ պատրաստել իր ծրագիրը : Քեննէտի մտահոգ է Լաոսի կացութեամբ : Դիւանագիտական չփումները ցոյց պիտի տան թէ հնարաւո՞ր է վերահաստատել Միջազգային Հսկիչ Յանձնախումբը :

ՀԵՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողները անշուշտ ինքնաբերաբար նշմարած են այս յօդուածին երէկուան Բ. մասին տպագրական սխալ խորագիրը (Հայաստանի կերպարուեստը)։

Գապաշյան զարմանալի մարդ էր։ Ի՞նչ պէտք ունէր մեռցնելու իմ մէջ այդ պատրանքը… յանուն ճշմարտութեան ։ Մա՞րդն է կարեւորը. թէ՞ ճշմարտութիւնը …

Թէեւ հերոսութեան հետ կապ չունի, բայց մի դէպք էլ պատմեմ Գապաշյայի կեանքից ։

Ֆրանսայում ազգային վիճակահանութիւն մտնելուց յետոյ, Փարիզի բոլոր անկիւնները իրենց բախտը կապեցին այդ վիճակահանութեան հետ ։

Ամսական տասը ֆրանք վճարելով երեսուն օր կարելի էր ապրել այն յոյսով, թէ յանկարծ, հարիւր հազար կը շահես։ Եւ մարդիկ ինչ օդային ամրոցներ չէին կառուցանում … —

Մարդկային բնութեան տարօրինակութիւններից մէկը ։ Դերասան Զարիֆեանը Հարաւ. Ամերիկայում շահած իր ամբողջ դրամը վատնել էր վիճակահանութեան տոմսերի վրայ։ Երբ ես նրան հանդիպեցի Բուէնոս Այրէսում, գրեթէ անօթի էր եւ ինձ ցոյց տուեց, իր սեղանի վրայ դարսած, մի քանի հազար փեսոյի արժէքով հին տոմսեր, որոնք ոչինչ չէին շահել ։ Բայց դեռ չէր յուսահատւում եւ սրանից-նրանից պարտք առնելով՝ նոր տոմսեր էր գնում մէկ անգամից հարստանալու երազով ։

Գապաշյան էլ հաւատում էր, թէ վիճակահանութիւնից մեծ գումար պիտի շահի, կէսը Դաշնակցութեան, կէսը զաւակներին նուիրելու համար։ Բաժնեկիցների մի խումբ էր կազմել, տասը հոգի, եւ ամէն ամիս հարիւր ֆրանքնոց մի տոմս էր գընում, իւրաքանչիւրից տասը ֆրանք գանձելով։ Պէտք է շահէր մէկ միլիոն ֆըրանք, ամէն մէկ հարիւր հազար։ Չեմ յիշում, որ մի բան շահած լինէր, բայց ընկերութիւնը շարունակում էր ամէն ամիս տասը ֆրանք մուծելով ֆրանսական պետութեան գանձարանը ։

Գապաշյան իւրաքանչիւր ամիս վիճակահանութեան տոմս գնելուց առաջ վերաքննում էր անդամների ցանկը եւ դուրս էր ձգում այս կամ այն անբախտին, որի պատճառով տոմսը չէր շահում ։ Ու մի օր դիմեց ինձ .

— Ես կարծում եմ Աբրամն է մեր մէջ անբախտը, նրան ջնջեցի ցանկից. ուզո՞ւմ ես քեզ գնեմ տեղը։

— Խնդրեմ, համաձայնուեցի ես եւ վըճարեցի տասը ֆրանք ։

Գապաշյան հանեց գրպանից անդամների ցանկը, գիծ քաշեց Աբրամ Գիւլխանդանեանի անունի վրայ եւ աւելացրեց իմ անունը։ Այս տասը ֆրանքը յանձնեց ընկերութեան գանձապահ Օր. Ֆլորային, որ տուեց ինձ ստացական։ Իմ անունը բախտ պիտի բերէր ընկերութեան անդամներին …

Քիչ վերջ Գապաշյան հարցրեց ինձ .

— Ասա նայինք, ի՞նչ պիտի անես, եթէ մեր տոմսակը շահի մէկ միլիոն ։

— Ամէնից առաջ, պատասխանեցի ես, պիտի խզեմ յարաբերութիւնս բոլոր դաշնակցական ընկերների հետ, որպէսզի ըստիպուած չլինեմ նրանց դրամ տալու ։ Յետոյ՝ պիտի հրաժարուեմ Դաշնակցութիւնից, որպէսզի նրան էլ դրամ չտամ։ Եւ վերջապէս, պիտի հեռանամ այնպիսի երկիր, ուր ոչ մի հայ չլինի՝ ազգային հանգանակութիւններին չմասնակցելու համար …

Գապաշյան ապշած նայում էր դէմքիս ակնոցների տակից։ Ապա, առանց մի խօսք արտասանելու, գրպանից հանեց վիճակահանութեան անդամների ցանկը եւ մատիտով հաստ գիծ քաշեց անունիս վրայ ։

— Գապաշյա, ի՞նչ ես անում, ես կատակ էի անում, խնդրեցի ես ։

— Կատա՞կ … բաներ կան, որ կատակով էլ կարելի չէ ասել, ցասումով պատասխանեց Գապաշյան։ Եւ որքան խնդրեցի, մնաց անդրդուելի, չհամաձայնուեց անունս նորից մտցնել ցանկին մէջ։

Տարօրինակ մարդ էր Գապաշյան։ Ով գիտէ, գուցէ այժմ ես միլիոնատէր դարձած կը լինէի, եթէ այդ յիմար կատակը արած չլինէի ։

Անտեղի էր Գապաշյայի վախը. ես Դաշնակցութիւնից չէի հեռանայ։ Ո՞ւր պիտի երթայի, եթէ Դաշնակցութիւնից հեռանայի ։ Այն ժամանակ դեռ Վազգէն Կաթողիկոս էլ չկար, որ ինձ էջմիածին հըրաւիրէր …

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄԻՀՐԱՆ ՀԵՐԱՐԴԵԱՆ

(ԳԷՐԳԷՐԵԱՆ)

Ինչ պարապութիւն է որ կը ստեղծուի օրէ օր։ Մեր երէցները, հայրենի հողով, ջուրով, օդով սնած, գաղափարական անկաշառ սկզբունքներով եւ իտէալներով համակուած, ահա կ'երթան իրարու ետեւէ, առանց իրենց նպատակակէտին հասնելու, կարծես իրարու հետ ժամադրըուած ։

Կ'երթան, իրենց ետին ձգելով հաւաքականութիւն մը թերխաշ ու տարտղնըւած աշխարհի չորս ծագերուն, ստարացման նետին ճիրաններուն ենթակայ ։ Ան եւս է Միհրան Հերարդեանն ալ ։

Բնիկ Ուրֆացի, համեստ սափրիչի մը զաւակն էր։ Ծնած 1890ական թուականներուն։ Գէրգէրեան մականունը ինքն էր հայացուցած՝ վարսայարդարի իմաստով։ Վարպետ Արիսի ընտանիքը թրծուած էր ըմբոստ ոգիով։ Եղբայրը, ստահակի մը սպանութեամբ դատապարտուած, հեռացած էր ծննդավայրէն ։

Արիս հայրը քաղաքին ճարտար ատամնաբոյժն ու վիրաբոյժն էր, յարգուած բոլորէն ։

Միհրանի մանկութիւնը անցած է փոթորկալից։ Եղբօրը գործած ոճիրին հետեւանքով, դիմագրաւած է այդ սպանութեան բոլոր անպատեհութիւնները եւ ճակատած փոխ վրէժի սպառնալիքներուն, խրոխտ ու արթնամիտ ։

Ան իր նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը առած է Եդեսիոյ ազգային վարժարանին մէջ եւ անմիջապէս պաշտօնի կոչուած նոյն հաստատութեան կողմէ։ Այդ օրերուն, վարժարանին կրթական մակարդակը ցած ըլլալով՝ ինքնաշխատութեամբ՝ գիտելիքներու պաշարը աւելցուցած ։ Մեծապէս օգտուած է Ս. Սարգիս վանքի մատենադարանէն, մասնաւորաբար աշխատած է Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան վրայ (փճացած 1915ին)։

Կը յիշեմ մեր դասարանէն թէ ինչ ոգեւորութեամբ մեր մանուկ հոգիներուն մէջ կ'արթնցնէր ցեղին սէրը, ու կը պատկերացնէր անոր անցեալ փառքերու շարքը շարժանկարի մը ճշգրտութեամբ ։ Առաջին ուսուցիչն էր, որ մեզի սորվեցուց հայաշունչ երգեր ։ Լաւ ձայն ունէր եւ Ուրֆայի Մայր եկեղեցւոյ լաւագոյն երգողներէն էր։ Ամէն կիրակի առաւօտ իր ձայնը կը թնդացնէր այդ դարաւոր հաստատութեան պատերը, երթալ մխրճուելու համար հաւատացեալներու հոգիներէն ներս ալիք առ ալիք, յուզելով բոլորը, հրապուրելով ու կապելով Աստուծոյ տան ու հոգեպարար շարականներուն ։ Մեծ էր անոր հմայքը աշակերտութեան մէջ, իսկական ղեկավար եւ առաջնորդ ճանչցուած ։

1909ին, Օսմ. Սահմանադրութեան հետեւանքով պարտաւորիչ դարձած էր զինուորութիւնը բոլոր քաղաքացիներուն համար անխտիր։ Միհրան, պատասխանելով կոչին, կը մտնէ զինուորական վարժարան։ Այնտեղ գտած է միջոցը իր կրթական մակարդակին բարձրացման եւ մարտական ծպտումներուն յաղուրդ տալու համար։ Այնտեղ կը յաջողի թնդանօթաձիգ սպայի աստիճանը շահիլ լաւագոյն նիշերով ։

1915ի սարսափի օրերուն արձակուրդով եկած էր իր սիրելի ծննդավայրը հարիւրապետի աստիճանով։ Ի տես այս խրոխտ ու խանդավառ Հայորդիին՝ մեր պատանի հոգիները հպարտութեամբ կը լեցուէին։

Նախճիրին ահ ու դողովը ահարեկուած էր ամբողջ հայաշխարհը, ինչպէս եւ Ուրֆան ։

Միհրան առանց ժամանակ կորսնցնելու՝ հաւաքեց քանի մը աշխոյժ պատանիներ, կազմակերպեց ու դասաւորեց անոնց աշխատանքը՝ լրտեսելու համար Թուրք ոստիկանութեան խուզարկութիւններն ու կառավարութեան յանձնուելիք զէնքերու փրկութեան գործը ։

Այդ դաժան օրերուն՝ Միհրանի ցուցմունքները մեծ օգտակարութիւն ունեցան կենսական այդ գործին մէջ։ Իր պայմանի տեսակցութիւնները Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի հետ անկասկած ունեցան անփոխարինելի արժէք, իբրեւ փորձառու զինուորական եւ թրքական հոգեբանութեան ծանօթ սպայ։ Իր հարիւրապետի համազգեստով ազատօրէն կը թափառէր, կը տեսնէր ամէն զինուորական եւ քաղաքական շարժում ։ Անցած էր աքսորի ճամբաներէն, ականատես արենակիցներուն թշուառութիւնը ։ Ուրֆայի հայութիւնը, ինչպէս ամբողջ թրքահայութիւնը, ահ ու դողի մէջ էր։ Արեւելեան նահանգներէն Ուրֆա կը հասնէին աքսորի եւ սպանդանոցի ճամբան բռնած կարաւանները։ Եդեսիոյ հայութիւնը, ի տես այս սիրտ բզկտող տեսարանին, օգնութեան կը փութար թշուառներուն, ամէն տուն պատսպարան դարձած էր աքսորեալներուն։

Միհրան կը թելադրէր ու կը քաջալերէր ինքնօգնութեան գործը։

Այդ օրերուն էր որ դուշակեցինք Միհրանին Դաշնակցական ըլլալը։ Գաղտնի հասակէն՝ նուիրուած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հայ ժողովուրդի արդար դատին։ Իր տուած դաստիարակութիւնը, մեր մատաղ հասակին մէջ կը հաստատէր գերազանց հայրենասէրի դրոշմները։

1919ին, Ուրֆացիներու վերադարձը դէպի ծննդավայր։ Ահա Միհրանը դարձեալ հրապարակ կ'ելլէր։

Ան դարձաւ Հ. Յ. Դ. վերակազմողը։ Այդ դաժան օրերուն, մոռցած իր եւ հայ խլեակներու տնտեսական վիճակը, իբրեւ փորձառու զինուորական եւ սրատես քաղաքական միտք, լծուեցաւ ժողովուրդը զինելու կենսական գործին։ Դժբախտաբար իրականութիւն դարձաւ ինչ որ կը նախատեսէր ։

1919ին վերջերը, անգլիական զօրաուժերը իրենց տեղը կուտային Ֆրանսական բանակին ։

1920ին, տարեմուտին, պատահեցան Թուրքեւֆրանսական կռիւները, ինչպէս ամբողջ Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ մէջ ։

Միհրան Հերարդեան դարձաւ հայ հաւաքականութեան փրկութեան ախոյեանը, կռուի գլխաւոր ղեկավարն ու ազգային ներկայացուցիչը Թուրքերուն մօտ (Միլլէթ վէքիլին)։ Կազմակերպեց պաշտպանողական դիրքեր, կռուող միաւորներ եւ թռուցիկ խումբեր ։

Այդ կռիւներու ընթացքին հայկական թաղը դարձաւ Ֆրանսական ուժերու օժանդակ մը եւ ռազմական ահաւոր կըռուան մը՝ առանց ցուցական ելոյթներու, Թուրքերուն ցոյց տալով չէզոքութիւն, ի պահանջել հարկին հարուածելով ու փըշրելով թրքական անակնկալ, քօղարկուած յարձակումները։

Այս վտանգաւոր օրերուն, ամէն վտանգ անտեսելով եւ արհամարհելով, յանձն բանակցութեան կ'երթար Թուրք մեծամեծներուն մօտ, թէեւ ոչ ոք վստահ էր մեր դարաւոր թշնամիին բարի կամեցողութեան, միշտ աչքի առջեւ ունենալով անոնց նենգամիտ դաւադրութիւնները։

Մ. Հերարդեան, յանուն հինգ – վեց

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՀԱՊԱՆ ԱՐԾԻՒԸ

Այգիները մնացին յետեւում եւ մենք դուրս եկանք բաց դաշտ, ուր շնչում էր մեղմ, դուրեկան հովիկը։ Նրա սոյլը բերում էր խնձորի բուրմունքը։ Շուտով կիրճից դուրս եկաւ ոչխարի հօտը։ Մոռացած Սահակի պատմածը, ես հիացմունքով նայում էի՝ կարծես վերջ չունեցող նրբագեղ, սպիտակ ոչխարի հօտին, որի կողքին քայլում էր աժդահար հովիւը։

—Հօտին մի մօտենայ, դամփո շները քեզ չեն խնայի, զգուշացրեց ընկերս։

— Այ թէ հարուստ է Լենինեանի կոլտնտեսութիւնը։ Ով գիտէ քանի հազար ոչխար լինէր այդ հօտում

— Գիւղից վերեւ բար[illegible]ացրու եւ նայիր, յանկարծ խնդալից ձայնով կանչեց Սահակը ։

Գլուխս բարձրացրի եւ ով զարմանք, ես տեսայ սպիտակ գետի նման հոսող ոչխարի հօտի վրայ, կապոյտ երկնքում սաւառնող արծուին։ Արեւմուտք թեքուող աշնան արեւի ճառագայթներով պարուրուած արծուի ստուերը կարծես սահում էր հօտի վրայով ։

— Միշտ այդպէս է մինչեւ վերջին ոչխարը կիրճից դուրս չգայ եւ հօտը չմօտենայ փարախներին, արծիւը չի հեռանայ երկնքից, բացատրեց գիւղատնտեսը։

Եւ դա ճշմարտութիւն էր։ Հէնց որ հօտի առաջի ոչխարները մօտեցան փարախներին, արծիւը թեւին տուեց ու լեռները սուրաց ։

Ծանօթացայ հովիւ Տիգրանի հետ ։ Նա վիթխարահասակ, լայնալանջ, յիսունն անց մի մարդ էր ։ Ուսերին գցած ունէր ծիլ – ծիլ այծենակապիչ, մէջքին կապել էր արծաթապատ արշինանոց դաշոյն ։

Գլխին դրած սրածայր փափախի տակից դուրս էին եկել ալեխառն մազափնջերը։ Այս մարդն ուղղակի հարազատ պէս ընդունեց ինձ ։

— Մի զարմանայ, ծիծաղեց նա զարմանքս նկատելով, արծիւն էլ սիրտ ունի. եւ, ինչպէս տեսնում ես, գիտի մարդու բարութիւնը չմոռանալ։ Տուն գնացէք, ոչխարը տեղաւորեմ ու գամ։ Բա իմ Սահակի ընկերը լինէք ու չիմանաք Պահապան Արծուի մասին։ Կը գամ էնպէս բաներ կը պատմեմ, որ հօր յաւիտեան նըրան չմոռանաք, ասաց նա ու դամփո շների ուղեկցութեամբ գնաց հեռացող հօտի յետեւից ։

Մենք գիւղ վերադարձանք ։

×

Կապոյտ երեկոն էր իջնում գիւղի վըրայ, երբ Սահակի տան դուռը բաց արեց հօրեղբայրը։ Նա մաքուր սափրուել էր եւ իմ աչքին իր տարիքից անհամեմատ երիտասարդ երեւաց ։ Սեւ հագուստը, որ կիպ նստել էր զօրեղ մարմնի վրայ, նրան տալիս էր բարեկիրթ մարդու տեսք ։ Հագուստը ինչպէս է փոխում մարդը, մտածում էի ես ։

Սիրալիր բարեւելուց յետոյ նստեց կողքիս։ Հարցուփորձ էր անում քաղաքի կեանքից, երբ դուռը բացուեց ու ներս մտաւ հովուի հակապատկեր, կարճահասակ, ժամանակից շուտ ծերացած մի մարդ։ Կոլտնտեսութեան հիմնադիր նախագահ Ցունանն էր։ Շատ չանցած՝ դաների մէջ երեւաց մի ուրիշը։ Այնքան բան էր պատմել Սահակը նախագահ Սաղաթէլի մասին, որ անմիջապէս ճանաչեցի նրան փառահեղ մօրուքից ։

— Այ, շատ ապրես, որ ընկերոջդ չես մոռանում, ուրախաձայն ասաց նա, իր մեծ, արեւավառ ու կոշտ ձեռքերով թոթուելով ձեռքս ։

Տանտիրուհին սկսեց սեղանի պատրաստութիւն տեսնել։ Նախագահ Ցունանը ուրախ կատակում էր նախրապահին հետ։

— Է, գիւղատնտես եղբայր, ընկերոջդ պատմե՞լ ես մեր Պահապան Արծուի մասին, հարցրեց նախագահը, յանկարծ դառնալով տանտիրոջ կողմը։

— Ինչպէս չէ, պատմել եմ, իր աչքերով էլ նրան տեսաւ, բայց որ չի հաւատում, դրա՞ն ինչ կ'ասէք ։

Նախագահը ինձ նայեց ։

— Իսկապէս չէ՞ք հաւատում, տարկուսանքով հարցրեց նա ու մի ձեռքով սղալեց երկար մօրուքը։ Ախր ամբողջ Եղէգնաձորը գիտի մեր Արծուի մասին։ Գուցէ դու, յարգելիս, չհաւատաս նաեւ, որ իմ կապոյտ ձին կովերու կ'թելու ժամանակը գիտի ու սարում եղած ամէներին, տներով խփելով, կովերին քըշում է դաշտակալանը ու հետն էլ խըրջում, որ կթուորուհիները դուրս գան իրենց գործին։

— Դա խելքի մօտ է, ասացի ես քթի տակ ծիծաղելով ։

— Հապա իմ ձի՞ն, իմ Նախշո՞ւնը։ Թէ նա չլինէր, ասա, նախագահ ջան, հիմա ես քանի՞ տարուայ մեռել կը լինէի ։

— Փաստ է, նախրապահի խօսքը հաստատեց նախագահը եւ պատմեց ինչպէս Սաղաթէլի կեանքը, շատ տարիներ առաջ, փրկել էր նրա Նախշուն ձին.

—Դրան էլ եմ հաւատում, ձին ազնիւ է, ասացի ես ։

— Ա՛յ, ա՛յ, ա՛յ, հապա ինչո՞ւ չես ուզում հաւատալ Պահապան Արծուի մասին, հարցրեց նախագահը զարմանալով իմ յամառութեան վրայ ։

ՆՈՐ – ԱՅՐ

(3 Շար.)

հազար հայ խլեակներու փրկութեան, պատրաստ էր իր անձը զոհել: Եւ իր իրատես քաղաքականութեամբ՝ ազատեց Ուրֆայի հայ հաւաքականութիւնը ահաւոր սպանդէն, որ անխուսափելի կը նըկատուէր բոլորին կողմէ :

Ու հրամանատար Սամլըք պարտուեցաւ Միհրանին կամքին առջեւ, չկրցաւ Հայոյն անմեղ արիւնը լակել երկրորդ անգամ :

Հայաքաղաք Եղեսիան պարպուած էր իր հարազատ, շինարար ու առաքինի ժողովուրդէն: Թուրքն էր նստած դարաւոր տուներուն աւերակներուն վրայ :

Հայոց աշխարհի բնիկ տէրերը ապաստանած էին Սուրիոյ, Լիբանանի, Եւրոպայի եւ դոյլ Ամերիկաներուն մէջ: Միհրան հետեւեցաւ իր ժողովուրդին, լծուեցաւ ազգային ու կուսակցական գործերու, հասաւ ամէն տեղ, ամոքեց, սրտապնդեց բոլորը, կազմակերպեց ներքին կեանքը Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պարսկաստանի մէջ, ստեղծեց կուռ ազգային կազմակերպութիւն, դպրոցներով ու դաւանական ժողովներով: Պահ մը վարեց Ալեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանին տեսչութիւնը: Իր մեծագոյն գոհունակութիւնը եղաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան փրկութիւնը :

1952ին, ինչ մեծ ոգեւորութեամբ ու վստահութեամբ կը խօսէր ազգային այս հաստատութիւնը վստահելի եւ անձնուէր կաթողիկոսով մը օժտելու երազին մասին, որ իրականացաւ ի հեճուկս գոյնզգոյն պառակտիչներուն, որոնք ազատութեան եւ հայրենիքի զգացումէն պարպըւած՝ հոգեպէս եւ բարոյապէս դարձած են հասարակ անբաններ :

Միհրան Հերարդեան չվազեց փառքի եւ տիտղոսներու ետեւէ : Ոչ ալ անոնց արժէք տալով սնքացաւ: Աշխատեցաւ միշտ շուքին մէջ նուիրումով, անձնականութեան ուրացումով : Ան հոգին ու սիրտը դրաւ Հայոց սրբազան բուրվառին մէջ : Ան սիրուեցաւ բոլորէն, անգամ հակառակորդներէն :

Հայ ազգն ու հայրենիքը անոր մէջ դարձած էին հաւատք եւ համակ պաշտամունք :

Միհրան Հերարդեան տարիներ վարեց Պէյրութի մէջ Համազգային Մշակութային Միութեան քարտուղարութիւնը ձեռնհասութեամբ ու բծախնդրութեամբ :

Սիրելի ու մեծարելի ընկեր, ուսուցիչ եւ հայրենակից, յիշատակդ անթառամ : Քու ձայնդ պիտի տարածուի գաղթաշխարհի լայնքին ու երկայնքին՝ ձայնակցուած սալերով, իբրեւ պատգամ ցեղին փրկութեան եւ հայրենիքի վերջնական ազատագրման,— իբրեւ յաւերժական մեղեդի :

Վարձքդ կատար, անփոխարինելի ընկեր, եւ տառապակէզ հոգիիդ խաղաղութիւն :

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՔԵՆՆԷՏԻԻ ՍՏԱՑԱԾ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ Ճոզէֆ Օլսոփ ստորագրած է յօդուած մը, ուրմէ կը քաղենք հետեւեալը :

Մ. Նահանգներու նոր նախագահին պաշտօնի գլուխ անցնելու պահուն տեղի ունեցած աւանդական արարողութիւններն ու խրախճանքները գրաւեցին թերթերու առաջին էջերը : Սակայն ապագայ պատմագիրները, երբ գրեն ուղէն անցնող շաբաթներու ընթացքին պատահած դէպքերուն մասին, ապահովաբար շատ աւելի ընդարձակ տողեր պիտի նուիրեն անցեալները Մանիլայի ամերիկեան դեսպանատան մէջ գումարուած ժողովին, քան Քեննէտիի երդման արարողութեանց :

Եւ ըսել, որ արտասովոր ոչինչ կար այս ժողովին մէջ: Ատենէ մը ի վեր սովորութիւն դարձած է արդարեւ, որ Մայրցամաքին եւ Հարաւ – Արեւելեան Ասիոյ երկիրներուն ամերիկեան դեսպանատանց երկրորդական պաշտօնեաները խորհրդակցական պարբերական ժողովներու հրաւիրուին՝ քննելու համար աշխարհի այդ մասին քաղաքական կացութիւնը: Վերջին ժողովին ամէնէն ուշագրաւ կէտը այն էր, որ բոլոր ժողովականներն ալ միաձայնութեամբ համակարծիք էին հետեւեալ խնդրին շուրջ.— Եթէ Լաոսի մէջ համայնավար յարձակումը յաջողութեամբ պսակուի, հետեւանքները կրնան ճակատագրական ըլլալ: Ճակատագրական՝ աշխարհի այդ մասին մէջ գտնուող բոլոր երկիրներուն համար, սկսեալ «չէզոքավար» արեւելեան Ինտոնեզիայէն մինչեւ արեւմտեան Թայլանտ ու ամբողջովին արեւմտեան օժանդակութենէն կախում ունեցող Քորէան ու Ազգայնական Չինաստանը: Անկասկած, որքան անհաստատ է տուեալ երկրի մը քաղաքական ներքին կացութիւնը, այնքան աւելի մեծ պիտի ըլլայ իրեն սպառնացող վտանգը, բայց, ամերիկացի մասնագէտներուն կարծիքը միահամուռ է այս մասին: Լաոսի մէջ համայնավար յաղթանակ մը հիմքէն պիտի խախտէ ասիական այդ բոլոր երկիրները, առանց խնայելու նոյնիսկ Ջանգ Քայ Չէքի Ֆորմոզիան պետութեան:

Մանիլայի ժողովին առեն, մասնագէտները տեսակ մը քաղաքական երկրաշարժ կը նախատեսէին Ասիոյ մէջ՝ համայնավար յաղթանակի մը պարագային : Այսօր նախատեսութեանց շրջանը անցած է եւ եթէ այսպէս շարունակուի, յանկարծ մենք մեզի պիտի գտնենք բիրտ իրականութեան առջեւ: «Ալուրը գրեթէ եփած մնացած է»:

Մէկդի դնելով Լաոսեան աշխարհագրութեան դժուար կէտերը, կացութիւնը կարելի է ամփոփել քանի մը բառով .— համայնավար ուժերը, բացայայտ օժանդակութիւն ստանալով Խորհրդային Միութենէն (օդանաւով առատ ռազմամթերք կը ստանան Ռուսիայէն), վերջերս յարձակողականի անցան: Արագ կերպով գրաւեցին կեդրոնական Լաոսի ռազմագիտական կարեւոր արժէք ներկայացնող շրջանը, ուրկէ կը սպառնան փոքր երկրին արքայական մայրաքաղաքին՝ Լուանկ Փրապանգի :

Լաոսի կառավարութիւնը փորձեց ինքնապաշտպանութիւն կազմակերպել : Ամերիկեան օժանդակութիւնը, որուն մասին այնքան փող – թմբուկ զարնուեցաւ, ծիծաղելի կերպով սահմանափակուեցաւ միայն չորս օդանաւ ուղարկելով, որոնք ռազմամթերք կը ջանան հասցնել օրինական կառավարութեան: Առաջին Աշխարհամարտին ընթացքին Փարիզի թաքսիներուն զօրակոչի ենթարկուելով Մառնի ճակատը ուղարկուելէն ի վեր, զինուորական ոչ մէկ շարժման շուրջ այսքան աղմուկ բարձրացաւ, որքան վերոյիշեալ ամերիկեան չորս օդանաւերուն շուրջ : Եւ, ըստ երեւոյթին, այդ օդանաւերուն գործունէութիւնը շատ հեռու է «Մառնի թաքսիներուն ձեռք բերած դրական արդիւնքէն: Այնպէս կը թուի թէ Լաոսի կեդրոնական օրինական կառավարութեան ինքնապաշտպանական հակայարձակողականը ոչինչի յանգած է, գոնէ առայժմ : Մինչ այդ, համայնավարները, երկրորդ յարձակողականով մը, գրաւած են ուրիշ փոքր բայց կարեւոր նոր դիրքեր :

Ասոր հետեւանքով, ուղղակի սպառնալիքի տակ է նաեւ Լաոսի վարչական մայրաքաղաքը՝ Վիէնթիան:

Մէկդի դնելով հրաշքի մը միջամտութիւնը, Լաոսի կացութիւնը կրնայ փըրկուիլ միայն եթէ դրացի Թայլանտը իր բանակը օգնութեան հասցնէ Լաոսի օրինական կառավարութեան : Թայլանտ այս քայլը պիտի չառնէ անկասկած, բացի այն պարագային ուր Մ. Նահանգներն ալ իրենց բացայայտ մասնակցութիւնը բերեն ռազմական այս միջամտութեան :

Մէկ խօսքով, Քեննէտիի գրասեղանին վրայ, Այզընհաուըրէն իրեն ժառանգութիւն մնացած թղթածրարներուն ամէնէն վրան կը գտնուի Լաոսի թղթածրարը, որուն մասին Քեննէտի պէտք է որոշում մը տայ. որոշում՝ որուն քաղաքական կշիռը առանց չափազանցութեան կարելի է բաղդատել Թրումընի օրով Քորէայի մէջ ամերիկեան միջամտութեան որոշումին հետ: Այն տարբերութեամբ, որ Քորէայի առեն Թրումընի համար շատ աւելի դիւրին էր որոշում մը տալը, քան այսօր՝ Քեննէտիի համար՝ Լաոսի մասին :

Այս բաղդատութիւնը չափազանցութիւն չէ: Քորէայի մէջ Թրումըն անմիջապէս պատասխանեց համայնավար յարձակման, քանի որ վստահ էր թէ Քորէայի մէջ համայնավար յաղթանակ մը քաղաքական երկրաշարժի մը պատճառ պիտի դառնար ամբողջ Ասիոյ մէջ եւ այն ժամանակ Ասիոյ քաղաքական ընդհանուր վիճակը շատ աւելի լաւ էր քան այսօր : Երբ Թրումըն իր որոշումը տուաւ, կրնար կռթնիլ դրական շատ մը ազդակներու վրայ — Հարաւային Քորէական կարեւոր բանակի մը գոյութենէն մինչեւ հիւլէական զէնքերու մենաշնորհին վրայ : Քեննէտի, Լաոսի մասին որոշում մը տուած առեն, դրական այս ազդակներէն զըրկուած պիտի ըլլայ :

Եւ դեռ այս՝ Քեննէտիի ստացած քաղաքական ժառանգութեան մէկ մասնիկն է միայն :

Շ. Ս.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ինչպէս ծանուցուած է, յառաջիկայ երկուշաբթի երեկոյ տեղի կ'ունենայ Շուէթօ նուագախումբի համերգը, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Յայտագիրը բացառաբար կազմուած է արժէքաւոր գործերէ : Դասական բաժնին մէջ, Մոցարթի քոնչերթօյէն զատ, պիտի գործադրուի նաեւ Հանրի Ռապոյի « Գիշերային թափօրը » առնուած Ֆաուստի դրուագներէն:

Իր մեղապարտ հոգին փրկելու համար Ֆաուստ դատապարտուած է յաւիտեան ճամբորդել խաւար գիշերներուն : Ամառնային երեկոյ մը մութ անտառին խորը կը նշմարէ լոյս մը, որ հետզհետէ կը մօտենայ քաղցրահնչուն երգով մը : Ձիէն վար կ'իջնէ, եւ կը տեսնէ թէ հաւատացեալներու թափօր մըն է որ կը յառաջանայ, ջահերով եւ խաչերով: Անոնց հաւատքին ի տես, եւ չկարենալով ինքն ալ մասնակցիլ, դառնօրէն կուլայ, եւ վերստին հեծնելով ձիուն վրայ, կը մեկնի անորոշ ուղղութեամբ անհետանալով :

Հայկական բաժնին մէջ՝ Սպենդիարեանի ծանօթ Երեւանի Էքիւտները, ինչպէս նաեւ ղեկավարին գործերէն Նոյեմբերյան անտառը եւ Կովկասյան Ռափսոդին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ պաշտօնական ամսաթերթ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի : 15րդ տարի, թիւ մէկ, Ֆրանսերէն եւ հայերէն, պատկերազարդ: Տարեկան բաժնեգին տասը Ն. Ֆ.: Հասցէ.— Փափազեան, 25 Րիւ Միշել Պուտէ, Շաւիլ (Սէն է Ուազ):

— Ուրախ եմ որ նշանածս շատ լաւ տանտիկին մը պիտի ըլլայ, ամէն անգամ որ կ'այցելեմ, կը տեսնեմ որ հօրը գուլպան կարկտելու վրայ է :

— Մի խաբուիր, բարեկամս, ճիշդ այդ բանը ինծի ալ պատահեցաւ, երբ նշանածիս կ'այցելէի: Վերջը հասկցայ թէ միեւնոյն գուլպան է որ ձեռք կ'առնէ եղեր իմ այցելութեանս օրերուն :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՍՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Հարկ չկայ, արքայ: Դա կ'ուրախացնի Շապուհին: Պէտք է լեզու գտնել եւ ամէնը անել համոզելով :

— Ոչ, հարկ է լինել խիստ, որ օտարներն [illegible] ըմբռնեն Հայոց Աշխարհի չափը, — [illegible] Արշակը: — Ով ոչ լսիցէ ունկամբ, լսիցէ թիկամբ :

Պնդեց, բայց վիճեց :

Բարի, չեմ [illegible] գործ, բայց կ'անեմ այն, ինչի արժանի են :

Հազարապետը հարցական նայեց Թագաւորին :

— Չուզեցին մարդիկ տալ կամաւ, կտան ակամայ, — ասաց նա: Այո, մարդիկ այժմ կը գան նոցա կամքին հակառակ ...

Դա թուաց առեղծուածի պէս բան, Հազարապետն ու թագուհին ցանկացան հարցնել, թէ ի՞նչ է նշանակում այդ, բայց Արշակն անցաւ իր առանձնարանը եւ նոյն օրը երեկոյեան, կանչելով արքայադպիր Եզրին, թելադրեց հետեւեալը .

« Արշակ Թագաւորը ողջունում է Հայոց Աշխարհի մեծին ու փոքրին եւ յայտնում ի լուր ամէնքի, որ իր թագաւորութեան Գ. տարում հիմք է դրել մի Աւանի Կողի հովտում, եւ արդ կոչ է ուղղում ամէնքին՝ Հայոց Աշխարհի ժողովրդեան, որ այն ծառաները, ովքեր կամենում են լինել ազատ՝ թող գան Նոր Աւանը :

« Եւ ով կը գայ Նոր Աւանը եւ կը կամենայ շէնացնել այն՝ նա կ'ունենայ բընակութիւն եւ օթեւան. նա կը ստանայ նաեւ իրաւունք՝ ապրել առանց հարկի ու տուրքի :

« Արքունի Աւանը կարող է գալ ամէն ոք. ով դժգոհ է տիրոջից եւ ով կամենում է լինել ազատ: Ով հալածւում է եւ չի գտնում ապահով ապաստան՝ թող գայ Աւանը արքունի, եւ նա կ'ազատուի դատից ու դատաստանից : Նմանապէս նա, ով պարտք ունի մէկին եւ չի կարող վճարել՝ թող գայ Դաստակերտը արքունի եւ ապահով լինի, որ նորա վրայ չի լինի դատ ու դատաստան :

Արշակ Բ. Թագաւոր Հայոց » :

Երբ սա պատրաստ եղաւ՝ Արշակը հըրամայեց բազմացնել այն եւ, արքայական կնիքով դրոշմած, ուղարկել մօտիկ նախարարներին: Ու մի քանի օր յետոյ հրովարտակը, արագընթաց սուրհանդակների միջոցով, ուղարկուեց Այրարատ նահանգի բոլոր գաւառները ... Ի դէպ – սուրհանդակներին հրահանգուած էր՝ հրովարտակը կարդալ բոլոր եկեղեցիներում ու հրապարակներում, ժողովրդի խմբուած ժամերին :

Ուղարկելով այս հրովարտակները Արշակը մերթ հրճւում էր, թէ մարդիկ՝ նախարարների ծառաները, լսելով արքայական խոստումները, կը լքեն տէրերին եւ կը գան իր Աւանը եւ ինքը այդպիսով կը պատժի նախարարների յամառութիւնը. նրանք կը զղջան եւ ներողամտութիւն կը հայցեն... Մերթ էլ նրա ինքնագոհութիւնը տեղի էր տալիս կասկածի, մի խոր կասկածի, որ ակամայ մտայլում էր նըրան.— իսկ եթէ գալ չկամենա՞յ եւ ոչ մի ծառայ, ոչ մի անազատ ... կամ արգիլե՞ն տէրերը ... Այն ժամանա՞կ... ի՞նչ պէտք է անել այն ժամանակ :

Ու ամսից աւելի Արշակը կասկածների մէջ էր շարունակ, եւ դա թերեւս տեւէր երկար, եթէ շուտով մայրաքաղաք չգար կառուցւող Աւանի շահապ Վարազ Գընունին: Եկաւ նա գրեթէ տագնապած :

— Արքա, ես ծանր կացութեան մէջ եմ. չունեմ ոչ կացարան եւ ոչ սնունդ, մանաւանդ սնունդ... ի՞նչպէս անել ...

Արշակը, նայելով նրա յուզուած մօրուքին, հետաքրքրուեց, թէ ի՞նչ է պատահել արդեօք... Նա կռահում էր ինչ որ աղէտ, բայց շահապի պատմածից պարզըւեց, որ խմբերով փախստականներ են գալիս Աւան, եւ այնքան, որ ինքը հնար չունի, նրանց բնակեցնելու եւ կերակրելու ... ի՞նչ պէտք է անել ...

— Այլեւս մի մտահոգիր, իշխան, արքունի համբարները բաց են առջեւդ. տար, կերակրիր, վրաններ զարկիր եւ կառուցիր ...

Արշակի կասկածները չքացան, այժմ նա ցնծութեան մէջ էր. հիմա կ'արագանայ Աւանի կառուցումը, հիմա կը ջախջախուեն նախարարների հպարտութեան եղջիւրները եւ կը գան նոքա ներողամտութիւն հայցելու ...

Բայց աշխարհում ոչ մի ուրախութիւն յաւիտենական չէ: Երկար չտեւեց եւ Արշակի ուրախութիւնը : Զանցաւ մի քանի ամիս՝ եւ ահա մի օր արքայադպիր Եզրը, այծի մօրուքը դողացնելով, Արշակին բերեց մի ոլորած մագաղաթ :

— Նախարարներից նամակ, արքայ :

— Նախարարների՞ց... — Արշակին թըւաց, որ այդ անշուշտ զղջումի նամակ է եւ գլխով նշան արաւ դպիրին, որ ընթերցի :

— Ինձ, արքայ, դժուարին է ... ընթերցել, — ասաց դպիրը շփոթուած :

Արշակը զարմացած նայեց Եզրի երեսը:

— Տկա՞ր ես միթէ :

Դպիրը տատանուեց անհամարձակ .

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Գ. Խաչուր Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մ. Ճերմակեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Տիոնեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 25ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

181, Rue Legendre, Paris (17e)
8, Rue d'Alsace, Asnières (Seine)

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ճերմակեանի եւ ընտանիքին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Աղապէեան ընտանիքը, կը նուիրէ 150 Ն. Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէօտանվիլլիէի օդափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Սաթենիկ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան (Պուա Քոլոմպ) կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Գրիգոր Պարոնվարդեանի մահուան առթիւ:

Գ. Կարապետ Գարաճեան (Իսի լէ Մուլինօ) կը նուիրէ երեսուն Ն.Ֆ., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան, իր կնոջ ապաքինման առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալժերիոյ ճակատը):

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս — Պետրոս եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտասարդին յիշատակը յարգողները:

×

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ԲԱԳՐԱՏԻԴԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 12ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԾԱԽՈՒ Է

Վիրոֆլէի մէջ, Էնվալիտէն — Վէրսայլ շոգեկառքի գծին վրայ, Շավիլ — Վէլիզի կայարանին ճիշդ դիմացը, յարկաբաժին մը՝ երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, կեդրոնական ջեռուցում, երրորդ յարկ, շատ լաւ վիճակի մէջ: Հեռաձայնել 926 57 — 84, ճաշի ժամերուն:

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ
ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ (Միքրոսիյոն)

Թիւ 1 եւ թիւ 2 բոլորովին նոր երգեր 9 երգերով եւ 4 նուագով (կէս ժամ տեւողութեամբ իւրաքանչիւրը):

Բոլոր երգերը տպագրուած կը գտնէք պահարանին մէջ:

Փարիզի մէջ կարելի է գտնել միայն Հ. Բալուեանի մօտ, 43 Րիւ Րիշէ, (Փարիզ 9):

Մատչելի գիներով 10 Ն. Ֆ. միայն տօներու առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
LIVREUR

մը, երիտասարդ եւ աշխոյժ, զինուորական պարտականութենէ ազատուած:

Դիմել.—

17 bis, Rue René Anjolvy, Gentilly
ALE. 24-65

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՏՕՆԱԾԱՌ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան տօնածառը, այս Կիրակի, Սերքլը Կոթոլիքի սրահը, ժամը 15ին:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Մանուկներու կողմէ.— Երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ Օր. Աֆպըլըքեանի: Կաղանդ Պապան իր նուէրներով:

Կը հրաւիրուին մանուկները, ծնողները, բարեկամները:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՊԱՏՄԱԳԻՐՔ
ԱՍՏԱՓԱԶԱՐ
"ԱՍՏՈՒԱԾԱՐԵԱԼ" ՔԱՂԱՔԻՆ

Խմբագրեցին՝ Ա. Պիպէռեան եւ Վ. Եդիշէեան:

Հայաշունչ քաղաքի մը հետաքրքրաշարժ պատմութիւնը:

750 էջ, պատկերազարդ, մաքուր տպագրութիւն:

Գին 20 Ն. Ֆ. (կամ 4 տոլար)

Ստանալու համար դիմել՝

Հ. Ակոնայեան՝
32, Rue de la Paix à Antony (Seine)
Հ. Հոգտանեան՝
15, Rue Gérando, Paris 9e
Տ. Փափազեան՝
86, Rue d'Aubagne, Marseille.

ԾԱԽՈՒ Է ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մեկնումի պատճառով ծախու է նպարավաճառի խանութ մը, ապրանքով կամ առանց ապրանքի, որ ունի խոհանոց մը եւ հինգ սենեակնոց յարկաբաժին մը վրան: Վարը՝ երկու մթերանոց եւ մէկ կառատուն: Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ կամ հեռաձայնել՝

49.51-58 A Décines (Isère).

ՆՈՐ ՏԱՐԻՈՅ
ՈՒՐԱԽ ՕՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋ ՏԱՐԻՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Նուէրներ եւ անակնկալներ ամէն գնողի:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ և դէպի արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, RUE VENDOME - TEL.	MO 11.84
20, RUE VILLEROY	MO 32 10
65, RUE ROBERT	LA 07.72

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ» տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սադըղ», պաստեղ, Շիրակ օղի (41 — 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՔ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, ուրկէ առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբի կողմէ:

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մասնակցութեամբ՝

ANDRÉ FRANÇOIS
Նուագախումբի

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝
ՍԷԹՕ ՔՈՒԼԱՔՍԸԶԵԱՆ
(Փարիզի պետական երաժշտանոցէն)

Կը հրաւիրուին Նեղր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները:

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Սրահի ջերմութիւնն ապահովուած է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեկան գեղարուեստական ցերեկոյթը՝ Մարտ 26ին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը (60էն վար) նորածինով մը զբաղելու համար: Տեղոյն վրայ բնակութեան կարելիութիւնով: Դիմել.—

Robert Henri
Salon de Coiffure
13, Rue Jean Poulmarch, LES LILAS
Tél. : VIL. 36-47

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Թէնի Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Օհանջանեան սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Շատ կարեւոր օրակարգ.— պատգամաւորի ընտրութիւն:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Արփեան դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Զեկուցում Շրջ. ժողովի:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ազրիէլ - Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Աշակերտներուն կողմէ կազմակերպուած թատերական ներկայացում մը՝

ԿԻՐԱԿԻ ՄԱՐՏ 5

Կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29, ԺԱՄԸ 17էն 24

AMBASSADEURS
3, Ave. Gabriel, 3

ԵՐԳ ՈՒ ՊԱՐ
ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Attractions ԽԱՂԵՐ **Bar-Buffet**

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
SAMEDI 28 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9014 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4815

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՐԿՆՈՒԻ

Ալֆոնս տը Լամարթին միայն բանաստեղծութիւն չէ գրած: Պահ մը զբաղած է նաեւ քաղաքականութեամբ: Երկրորդ Հանրապետութեան օրերուն վարած է նախարարի պաշտօն: Նոյնիսկ հեղինակած է Թուրքիոյ պատմութիւն մը, ութ հատորնոց, լոյս տեսած 1854 – 55ին :

Բանաստեղծ քաղաքագէտը նոյնպէս գրքոյկի մը մէջ ամփոփած է իր տեսութիւնները, ճառերն ու յօդուածները «Արեւելեան Խնդրին» մասին :

Անոր յառաջաբանին մէջ, որ կը կրէ 1840 Սեպտ. 24 թուականը, Լամարթին գրած է :

« 1770էն ի վեր Օսմանեան կայսրութեան անկումը աչքերեւ է բոլոր փորձառու մարդոց աչքին: Ի՞նչպէս ինկաւ այս կայսրութիւնը : Այնպէս՝ ինչպէս բոլոր կայսրութիւնները: Այսինքն՝ երբ դադրած է իրենց մէջ ապրելու սկզբունքը : Օսմանեան զինուորական աստուածպետութիւնը գոյատեւելու համար կը կարօտէր երկու տարրերու, — մոլեռանդութիւն եւ աշխարհակալութիւն : Թուրքերուն նման ազգ մը, որ ո՛չ երկրագործութիւն եւ ոչ առեւտուր կ'ուզէր ընել, ո՛չ ալ՝ ինքզինքը կառավարել, պիտի կործանէր ա՛յն օրը, երբ այլեւս ո՛չ եռանդ պիտի ունենար տարածելու իր վարդապետութիւնները, ոչ ալ՝ ժողովուրդներ իրեն ենթարկելու եւ իրեն համար աշխատցնելու՝ կեղեքելով զանոնք: Այդ օրը չուտով հասաւ »:

Լամարթին կը բացատրէ յետոյ, որ մինչ Եւրոպա կը զօրանար, Թուրքիա կը շարունակէր տկարանալ: Հսկայ տարածութեամբ երկիրներ կառավարելու չափ Թուրք բնակչութիւն չկար : Մակարոյծ խռներ կը բունէին հոն՝ ուր Օսմանի մահիկը կը տիրապետէր: Քրիստոնեաներու թիւը Թուրքերէն աւելի էր Օսմ. կայսրութեան մէջ:

Ֆրանսացի բանաստեղծը 120 տարի առաջ կը գուշակէր օսմանեան կայսրութեան կործանումը:

Այդ տողերը գրած օրերուն Եգիպտոսի փաշա ալպանացի Մէհէմմէտ Ալիհ որդին Իպրահիմ փաշայի բանակները Եգիպտոսէն մեկնելով գրաւեր էին Պաղեստինն ու Սուրիան, — Աքքիան, Դամասկոսն ու Հալէպը, յետոյ անցնելով Տաւրոսեան լեռները, Գոնիայի մէջ ջախջախիչ պարտութեան մատնած էին Րէշիտ փաշայի բանակը :

Գոնիայի անկումով բացուած էր Պոլսոյ ճամբան: Սուլթան Մահմուտ, յուսահատ, դիմեց Ռուսիոյ օգնութեան : Երեք օրուան մէջ Ռուսերը Սեւաստապոլէն Վոսփոր հասան՝ նաւատորմիղով եւ բանակով մը :

Ֆրանսայի միջամտութեամբ, Քէօթահիայի մէջ դաշնագիր կնքուեցաւ Բարձրագոյն Դրան եւ Իպրահիմ փաշայի միջեւ: Ռուսիան եւ Ֆրանսա փրկեցին Սուլթան Մահմուտը: Իպրահիմ փաշա պարպեց Անատոլուն եւ քաշուեցաւ Սուրիա : Ռուսիա Հիւնքեար Իսքէլէսիի դաշնագրով որոշ իրաւունքներ ապահովեց եւ հեռացաւ Պոլիսէն :

Մծրինի մէջ 1838ին նոր ճակատամարտ մը մղեցին Թուրքերը Մէհմէտ Ալի փաշայի բանակին դէմ եւ ճզմուեցան : Քափուտան փաշան դաւադրօրէն Աղեքսանդրիա տարաւ օսմանեան նաւատորմը եւ դայն յանձնեց ապստամբներուն :

Սուլթան Մահմուտ մեռաւ յուսահատ վիճակի մէջ: Իր որդին՝ պատանի Աբտիւլ Մէճիտ գահ բարձրանալով ուզեց բարեկարգել կայսրութիւնը՝ թանզիմաթի շնորհիւ :

Մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը վերջնական կործանումէ փրկեց Թուրքիան, որուն մահավճիռը արձակած էր

Լամարթին 1840ին :

Ճակատագրական պահու մը ցարական Ռուսիա օգնութեան էր հասած Սուլթան Մահմուտին: Ութսուն տարի վերջ բոլշեւիկեան Ռուսիան ձեռք պիտի երկարէր Մուսթաֆա Քեմալին՝ անդունդէն դուրս հանելու եւ ողջնցնելու համար մահամերձ Թուրքիան :

Իսկ այսօր, երբ տնտեսապէս քայքայուած եւ սնանկութեան դուռն են հասած, դարձեալ բարեկամ ու թշնամի մեծ պետութիւններն են, որ օգնութեան կը հասնին Թուրքերուն: Այս ճակատին վրայ նոյն քաղաքականութեան կը հետեւին բոլշեւիկներն ու հաղատ աշխարհի վարիչ պետութիւնները:

Պատմութիւնը կը կրկնուի :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ.— ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— ԱԼԺԵՐԻԱ.— ՍԱՆԹԱ - ՄԱՐԻԱ ԴԷՊԻ ԱՖՐԻԿԷ Կ'ԵՐԹԱՅ.— ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԵՒ ՔՈՆԿՕՅԻ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ եւ Կիրակի, Ռամպուլէի դղեակին մէջ, Մաքմիլընի եւ տը Կոլի միջեւ խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան: Երկու պետական դէմքերու փափաքին համաձայն, խօսակցութիւնները գաղտնի բնոյթ պիտի ունենան :

Այս առթիւ Հանրապետութեան Նախագահը պիտի շեշտէ եւրոպական միութեան անհրաժեշտութիւնը: Տը Կոլ պիտի յայտարարէ անշուշտ Մաքմիլընի թէ Ֆրանսա կ'ուզէ միշտ ազատախոհ ըլլալ իր զինակիցներուն հանդէպ :

Վերջերս շրջանակին մէջ Ֆրանսայի հանդիպած դժուարութիւնները պատճառ են որ տը Կոլ աւելի ճկուն գտնուի, Անգլիոյ հետ իր տնտեսական կապերուն մէջ: Տը Կոլի սրտին կը խօսի Եւրոպայի միութիւնը, սակայն իրագործել կ'ուզէ «Հայրենիքներու Եւրոպան» ու անհաւանական չէ որ այս մասին ալ խօսի Անգլիոյ վարչապետին հետ :

Ոչ մէկ տարակոյս որ Անգլիա կ'ուզէ գործակցիլ Եւրոպայի հետ, պայմանաւ որ յարգուին Համաքրակապետութեան հետ իր շահերը :

Ամէն պարագայի մէջ այս հանդիպումը շատ աւելի կարեւոր է քան մամուլին թողած տպաւորութիւնը :

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Մօրիս Շումանի նախագահութեամբ Փալէ Պուրպոն հաւաքուած էր արտաքին հարցերու յանձնախումբը, լսելու համար արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի զեկուցումը, միջազգային հարցերու շուրջ :

Արտաքին նախարարին համար բացառիկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Հասարակաց Շուկան: Անհրաժեշտ է մղում տալ իրագործելու համար Դեկտեմբեր 21ի Պրիւքսէլի մէջ տրուած որոշումները, յատկապէս երկրագործական : Այս առթիւ չծածկեց գոյութիւն ունեցած խոչընդոտները, որոնք, սակայն անյաղթելի չի նկատէր:

Խօսելով եւրոպական հարցերուն մասին պարզեց Ամերիկայի ծրագիրը՝ Ատլանտեան Ուխտը հիւլէական զէնքերով օժտել: Ինչ կը վերաբերի հիւլէական հրթիռներու «գլուխներուն», Մ. Նահանգները ուրիշ ելք չեն տեսներ այս միջոցին եթէ ոչ իրենց վերապահել «Հիւլէբանալին»: Ներկայացնելէ ետք Քոնկոյի եւ Լաոսի դժնդակ կացութիւնները, յոյս յայտնեց թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ քաղաքական լուծում մը գտնել, առանց որ հարցերը միջազգային բնոյթ առնեն: Ցատկապէս ձաղկեց ՄԱԿի Քոնկոյի քաղաքականութիւնը :

ԱԼԺԵՐԻԱ

Մահմետականները ջղագրգիռ տրամադրութիւններ ցոյց կուտան եւ զանազան միջադէպեր պատահեցան, այս վերջին քանի մը օրերու ընթացքին :

Միթիճայի, Պուժիի, Օրանի, Պու-Արֆայի եւ Կոնստանդինի մահմետական թաղերուն մէջ ամբոխը փորձած է զանազան ձեւի ցոյցեր կատարել, բայց ապահովութեան ուժերը միջամտած եւ ստիպած են ցուցարարները որ ցրուին : Միայն Մուզայավիլի մէջ մահմետական մը ծանրօրէն վիրաւորուած է :

Ֆերաթ Ապպաս «Ալժերիա այցելութեան հրաւիրեց » Ինտոնեզիոյ Նախագահը՝ Սուքարնօ: Միւս կողմէ, իր մեկնումին առիթով խօսած ճառի մը ընթացքին, անգամ մը եւս շեշտեց, թէ «Ալժերիոյ անկախութեան համար մղուող պայքարը, ազգային պատերազմ մըն է եւ ոչ թէ կրօնական կամ ցեղային »:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ՍԱՆԹԱ ՄԱՐԻԱ

Կալվաօ, Սալազարի թշնամի «ծովահէնը» կը շարունակէ իր անորոշ ուղղութեամբ տարօրինակ ճամբորդութիւնը : Ամերիկեան ընդծովեայ մը գտած է հետքը, բայց Կալվաօ միշտ կը սպառնայ եւ կը մերժէ տեղի տալ: Պատրաստ է սակայն ժողով մը գումարելու նաւուն վրայ վճռելու համար ճամբորդներու ճակատագիրը :

Կը թուի թէ Կալվաօ կ'ուզէ ցամաք ելլել փորթուկալեան հողամասի մը վրայ ուր պիտի հաստատէ իր «դահլիճը»: Աֆրիկէի մէջ Փորթուկալ հետեւեալ գաղթավայրերը ունի.— Քափ Վէռ, Փորթուկալեան Կինէ, Անկոլա, Մոզամպիք : Ուաշինկթընի համար Կալվաօյի ըրածը քիչ մը տարօրինակ բայց հերոսական է մինչ Մոսկուա կը յայտարարէ թէ Սալազարը պէտք է կախել :

ՔՈՆԿՕ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ՄՏԱՀՈԳ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը շատ մտահոգ է Մարոքի, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան եւ Ինտոնեզիոյ պահանջներէն: Ծանօթ է որ այս վերջինները կ'ուզեն ետ քաշել Քոնկոյի իրենց ուժերը : Համըրշոլտ կը պատասխանէ թէ, նման քայլ մը կը վտանգէ համաշխարհային խաղաղութիւնը :

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼԻ կենդանաբանական պարտէզը, ընձուղտներու եւ կապիկներու մէջտեղ դրուած կլոր սեղանի մը շուրջ հաւաքուած են 250 քաղաքագէտներ եւ ցեղապետներ Քասավուպուի հրաւէրին վրայ: Ներկայիս Չոմպէ եւ Քասավուպու միացած են Լումումպայի դէմ որ աւելի վտանգաւոր է բանտարկուելէն ի վեր : Միւս կողմէ ՄԱԿը մերժեց ընթացք տալ Չոմպէի պահանջին՝ քաշել ՄԱԿի մարոքցի զինուորները: Ղանա բողոքեց Լումումպայի Քաթանկա տեղափոխութեան դէմ: Քիվուի մէջ Եւրոպացիները կը շարունակուին խոշտանգուիլ :

ԼԵՆԻՆԻ շքանշանով պարգեւատրուեցաւ Խորհրդային ծանօթ գրագէտ՝ Իլիա Էհրընպուրկ, իր 70ամեակին առթիւ :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՅՐ ՊՕՂՈՍ ԱՐԻՍ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 24ին Պէյրութի Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը, վախճանած է Հայր Պօղոս Ծ. Վ. Արիս, յետ երկարատեւ հիւանդութեան :

Ողբացեալը մինչեւ իր մահը ժրաջան եւ սիրուած քաղաքապետն էր Պուրճ - Համուտի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է տեղւոյն Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ, ապա մարմինը փոխադրուած է Զմմառի միաբանական դամբարանը :

Ծնած Հալէպ 1888ին, Հայր Արիս քահանայ ձեռնադրուած էր 1912ին, իբրեւ ժողովրդապետ պաշտօնավարած է Հալէպ եւ Պէյրութ: Եղած է հիմնադիրն ու վարիչը Էշրէֆիէի Հայ Կաթողիկէ որբանոցին: Պուրճ - Համուտ քաղաքին հիմնադիրը եղած է 1931ին եւ դարձած անոր քաղաքապետը 1952ին: Զմմառի վանքին մեծաւոր եղած է 1953էն 1957: Պարգեւատրուած էր լիբանանեան Մայրիի շքանշանով, 1960ին :

Բազմավաստակ հոգեւորական մըն էր եւ իր մահը խոր սուգի մատնած է Լիբանահայութիւնը որուն ծառայած է իր ամբողջ կեանքը, մեծ նուիրումով :

ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Այտընի մէջ բացուեցաւ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէի դէմ եւ «ժողովուրդը յեղափոխութեան մղած» ըլլալու յանցանքով ամբաստանուած չորս անձերու դատը, բոլորն ալ նախկին դեմոկրատներ: Դատապարտեալները՝ ձերբակալուած էին անցեալ Դեկտեմբերին: Յեղափոխական կառավարութիւնը տապալելու մտօք զինուորական կազմակերպութիւն մը ստեղծել փորձած են, ինչպէս նաեւ նպատակ ունեցած են սպաննելու Զօր. Կիւրսէլը: Դատապարտեալները ենթակայ են նուազագոյն քսան տարուան բանտարկութեան :

Միւս կողմէ, Անգարայի զինուորական ատեանը, որ այս միջոցիս դոնփակ կը դատէ «քրտական հարցով» ամբաստանուած 48 անձեր, ազատ արձակեց երեք հոգի: Ուրիշ զինուորական ատեան մը, միշտ Անգարայի մէջ, քննել սկսաւ երկու լրտեսներու խնդիրը, առաջինը՝ Հիլմի Սիմար կ'ամբաստանուի լրտեսութեամբ ի նպաստ Խ. Միութեան, երկրորդը՝ Օքքես, ի նպաստ Սուրիոյ :

× « Հարստութեան յայտարարագիր » տալու որոշումը, որ տագնապ ստեղծած էր Թուրք առեւտրականներու մօտ, տարի մը յետաձգուեցաւ :

× Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը նոր տուրք մը հաստատած է, «կոյուղիի տուրք»:

× Թուրք պետութեան նախագահը պիտի ընտրուի եօթը տարուան համար, համաձայն Սահմանադրութեան խմբագրական յանձնախումբին ծրագրին :

× Բաժնուած էին երէկ, այսօր միացան : Թրքական երրորդ կուսակցութենէն ծընած չորրորդ կուսակցութիւնը դարձեալ միացաւ, — իրական կատակերգութիւն :

× Ցուրտի ալիքը Պոլսէն կը հեռանայ: Պոլսոյ մէջ զերոյէն 23 աստիճան վար իջնելէ ետք, Էրզրումի եւ Կարսի վրայով կ'ուղղուի Կասպից ծով: Տիւզճէի մէջ ձիւնը նստած է երկու մեթր :

× Թուրքիոյ նոր պիւտճէն ութ միլիար 665 միլիոն ոսկի է, յայտարարեց Նըմըտական Նախարարը, Քեմալ Քուրտաշ : Ազգ. պաշտպանութեան պիւտճէն՝ 134 միլիոն 634·805 ոսկի: Պետական պաշտօնեաներու ամսականները 35 առ հարիւր աւելցուած են, որբեւայրիներու ամսականները 25 առ հարիւր :

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պուքրէշի մէջ իր ծննդեան 60ամեակը բոլորեց ռումանացի բազմավաստակ գիտնական՝ Փրոֆ. Վլատ Պընըցեանու։

Անուանի գիտնականը երկար տարիներու իր բեղուն ստեղծագործութիւններուն մէկ մասը նուիրած է հայագիտութեան։

Ծնած է Տիմիշորա (Ռումանիա), 1900 Օգոստոս 22ին։ Աւարտելէ ետք Չերնովիցի համալսարանը, իր մասնագիտութիւնը կատարելագործելու կ'երթայ Փարիզ, Լոնտոն եւ Տըպլին (1924 – 1932)։ Ապա, 1933ին, ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կը կատարէ դէպի Ալպանիա։ Իրաւաբանական գիտութիւններու տոքթէօրի աստիճան ստացած է 1923ին, իսկ 1931ին՝ բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօրի։ Աւարտած է Փարիզի Արեւելեան լեզուներու վարժարանը՝ 1928ին, ինչպէս նաեւ Փարիզի բարձրագոյն ուսմանց վարժարանը՝ 1932ին, ներկայացնելով «Յունարէն դերբայներով կազմուած դարձուածքներուն հայերէն թարգմանութիւնը»։

Ռումանացի փրոֆէսէօրը հմուտ է հնդեւրոպական համեմատական լեզուաբանութեան, ուսումնասիրած է բազմաթիւ հին ու նոր լեզուներ՝ սանսկրիտ, հայերէն, հին պարսկերէն, յունարէն, լատիներէն, կելտական լեզուներէն Կալլէսի բարբառը եւ իրլանտերէնը, հոլանտերէն, ալպաներէն, կարգ մը սլաւ լեզուներ, ինչպէս նաեւ եւրոպական նոր լեզուներ։

Վերադառնալով Ռումանիա, 1930 – 38 կը դասախօսէ Չերնովիցի համալսարանի ամպիոնէն հնդեւրոպական համեմատական լեզուաբանութիւն, դասական հայերէն, սանսկրիտ, հնդեւրոպական լեզուներու գրականութիւն, հին պարսկերէն, գերման լեզուներու համեմատական հնչաբանութիւն եւ ձեւաբանութիւն։ Եղած է միաժամանակ նոյն համալսարանի գրադարանապետը, եւ տնօրէնը՝ իր իսկ նախաձեռնութեամբ 1938ին Չերնովիցի մէջ հիմնուած հանրային գրադարանին։

Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք կը նշանակուի Պուքրէշի համալսարանի դասախօս, բանասիրական ճիւղին։ Հոն կը դասաւանդէ հնդեւրոպական լեզուներու համեմատական հնչաբանութիւն, ձեւաբանութիւն, շարահիւսութիւն, օսկերէն, ումբրերէն եւ հին պարսկերէն, 1948 – 1953 Գիտութիւններու Ակադեմիայի Պատմութեան Հիմնարկութեան մէջ կը դասախօսէ դասական հայերէն, հայ ժողովուրդի պատմութիւն։ 1954էն ի վեր մինչեւ այսօր կը դասախօսէ Պուքրէշի Մանկավարժական Հիմնարկութեան մօտ լատիներէն եւ սլաւերէն։ 1958ին ստանձնեց նաեւ Ռումանիոյ գիտութիւններու ակադեմիայի հնդեւրոպական լեզուաբանութեան ճիւղի վարիչի պաշտօնը։

Փրոֆ. Պընըցեանու անսպառ եռանդի եւ մեծ նախաձեռնութեան տէր գիտնական է։ Այլապէս կարեւոր են իր ծառայութիւնները բանասիրական հանդէսներու հիմնադրման, ինչպէս նաեւ գիտական ընկերութիւններու ստեղծումի գործին մէջ։ Գիտական արժէքաւոր ձեռնարկ մըն է իր հիմնած եւ տարիներ շարունակ (1938 – 1947) խմբագրած «Րըվիւ տէ զ'էթիւտ էնտօ – էօրոփէէն» ֆրանսերէն եռամսեայ պարբերականը, որուն աշխատակցած են նաեւ եւրոպացի ծանօթ գիտնականներ։ Այդ պարբերականին աշխատակցած է նոյնպէս Փրոֆ. Նիկողայոս Ադոնց։

1956ին, Փրոֆէսէօրին նախաձեռնութեամբ Պուքրէշի մէջ հիմը դրուեցաւ պատմա-բանասիրական գիտութիւններու ընկերութեան ռումանացի արեւելագէտներու ճիւղին՝ 15 խմբակներով։ Դարձեալ ինքն է որ հիմնած է նոյն ճիւղի օրկան «Սթիւտիա է Աքթա Օրիէնթալիա» հանդէսը, որուն առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1958ին։

Պատկառելի թիւ մը կը կազմեն Փրոֆ. Պընըցեանուի գիտական գործերը։ Հրատարակած է բազմաթիւ մենագրութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք լոյս տեսած են այլեւայլ լեզուներով։

Ռումանացի պատմագէտին առաջին գործերուն մէջ կան ուսումնասիրութիւններ՝ նուիրուած ռումանական մատենագիտութեան եւ ձեռագրագիտութեան, հետազօտութիւններ լատիներէնի, իրլանտերէնի եւ Կալլէսի բարբառին վերաբերեալ։

Մէկ քանի ուսումնասիրութիւններ նուիրուած են հին յունական անուններու։ Հրատարակած է նոյնպէս Սուչավա քաղաքին պատմական վայրերու ուղեցոյցը, Հայոց լեզուին եւ պատմութեան վերաբերեալ գործեր, «Երեւոյթներ Ալպանիայէն» ստուար հատորը, պատրաստած է հնդիկ բանաստեղծ Ռապինտրանաթ Թակորի կեանքին նուիրուած ծաւալուն աշխատութիւն մը։

Փրոֆէսէօրը երկար տարիներ շարունակ ուսումնասիրած է հին եւ նոր հայերէնները, մեր ժողովուրդին պատմութիւնը եւ գրականութիւնը։ Աշակերտած եւ աշխատակցած է ծանօթ հայագէտներ Ա. Մէյէի, Ն. Եորգայի, Ֆ. Մաքլերի, Լ. Մարիէսի։

Փրոֆէսէօրին գրիչին կը պատկանին կարգ մը արժէքաւոր հայագիտական աշխատութիւններ, որոնցմէ ամէնէն կարեւորը անտարակոյս ֆրանսերէնով գրուած՝ «Յունարէն դերբայներով կազմուած դարձուածքներուն հայերէն թարգմանութիւնը»։ Այս աշխատութեան մէջ հեղինակը հմուտ կերպով ուսումնասիրած է յունարէն դերբայներով կազմուած դարձուածքներուն հայերէն հին թարգմանութիւնները։ Ուսումնասիրած է Ե. դարու հայ դասական ինքնուրոյն, ինչպէս նաեւ թարգմանական գրականութեան կարեւորագոյն յուշարձանները՝ Յ. Ոսկեբերանի Մատթէոսի մեկնութիւնը, Եզնիկը, Ագաթանգեղոսը, Փաւստոս Բիւզանդը եւ յատկապէս Ղուկասի աւետարանը, մէկ խօսքով այն բոլոր հին բնագիրները, որոնք լեցուն են յունարէնի յատուկ դարձուածքներով։

Աւելի փոքր աշխատութիւն մըն է «Դերբայի արտայայտչական հնարաւորութիւնները հայերէն դասական լեզուին մէջ»։ Հոս հեղինակը քննութեան առած է գրաբարի մէջ դերբային արտայայտութեան կարելիութիւնները։

Իբրեւ բազմակողմանի հայագէտ զբաղած է նաեւ դարեր շարունակ Ռումանացիներուն հետ կողք – կողքի ապրած Ռումանահայերու պատմութեամբ։ «Հայերը ռումանական պատմութեան եւ կեանքին մէջ», հակիրճ պատմութիւնն է ռումանահայ գաղութին։

Ուշագրաւ գործեր են իր «Հայերը Բեհիսթունի արձանագրութիւններուն մէջ», «Հայկական ամէնէն հին յիշատակութիւնը Հայաստանի մէջ բնակութիւն հաստատած Պուլկարներու մասին», «Հայ Արշակունիներու ծագման հարցը» եւ ուրիշներ։ Յօդուածներով անդրադարձած է Խ. Աբովեանի եւ Մ. Նալպանտեանի գործերուն։

Իր նախաձեռնութեամբ հիմնուած արեւելագիտական բաժանումի 15 խմբակներէն երկուքը կը զբաղին հայագիտութեամբ. Մէկը՝ դասական, իսկ միւսն ալ արդի հայերէն։

Ստեղծագործական աշխատանքներու առընթեր, միշտ օգտակար կը հանդիսանայ ռումանահայ գաղութին իր հրապարակային դասախօսութիւններով, յօդուածներով եւ գործօն օժանդակութեամբը։

Փրոֆէսէօրին փափաքն է՝ Ռումանիոյ, Լեհաստանի եւ Չեխոսլովաքիոյ հայագէտներու գործակցութեամբ հրատարակել Եւրոպայի հայագիտական հանդէս մը, որու շուրջ համախմբուին արտասահմանի հայագէտները։

Յարգելի փրոֆէսէօրին վաթսունամեակին առթիւ ի սրտէ կը մաղթենք նորանոր յաջողութիւններ իր գիտական աշխատանքներուն մէջ։

Ս. ՔՈԼԱՆՋԵԱՆ

ԻՆԹԵՐՓՈԼ՝

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Քսաներորդ դարու սկիզբները, ապրանքներու, դրամագլուխի եւ մարդոց մեծ տեղաշարժ մը սկսաւ։ Անխուսափելի կերպով ոճիրը դադրեցաւ զուտ տեղական բնոյթ ունենալէ։ Առաջին Աշխարհամարտէն ետք, ծայր տուաւ լուրջ հոսանք մը ոճիրներու, որոնց արդիւնքը այն եղաւ, որ ազգային ոստիկանական ուժերը այլեւս անկարող դարձան դիմագրաւելու վտանգը։

Այսպէս, 1923ին, ոճրագործութեանց դէմ պայքարելու համար, ստեղծուեցաւ Միջազգային Ոստիկանական Կազմակերպութիւն մը, որ ժամանակի ընթացքին դարձաւ եւ եղաւ այսօրուան հռչակաւոր Ինթերփոլը (Ինթերնաշընըլ Փոլիս)։

Ինթերփոլի կեդրոնը Փարիզ հաստատուած է։ Անոր կը մասնակցին 63 երկիրներ։ Ընդհանուր Ժողովը կազմակերպութեան գերագոյն իշխանութիւնն է եւ կը գումարուի տարին անգամ մը։ Ժողովին մէջ, պաշտօնական լեզուները անգլերէնը, ֆրանսերէնը եւ սպաներէնն են։

Գործադիր յանձնախումբը կրնայ բաղդատուիլ երեսփոխանական ժողովէ ընտրուած կառավարութեան մը հետ։ Կը բաղկանայ Ընդհանուր Ժողովի նախագահէն, երկու փոխ – նախագահներէ եւ ուրիշ վեց ներկայացուցիչներէ։ Ընդհանուր համաձայնութեամբ, վեց ներկայացուցիչներէն երեքը կ'ընտրուին եւրոպական երկիրներէ, երկուքը՝ ափրիկեան եւ ասիական երկիրներէ եւ մէկը՝ ամերիկեան ցամաքամասէն։ Գործադիր յանձնախումբը տարին երկու անգամ նիստ կը գումարէ, մէկը՝ Ընդհանուր Ժողովի նստաշրջանէն քանի մը ամիս առաջ, իսկ միւսը՝ նոյն շրջանին։

Նախագահը կ'ընտրուի չորս տարուան համար, մինչ փոխ – նախագահները՝ երեք տարուան են։ Ընդհանուր քարտուղարը կ'ընտրուի Ընդհանուր Ժողովին կողմէ, Գործադիր յանձնախումբի ներկայացուցած թեկնածուներուն մէջէն. պաշտօնավարութեան շրջանը հինգ տարի է։

Ինթերփոլի գործունէութեան մէջ կը մտնեն ոստիկանական տեղեկութեանց փոխանակութիւն, կասկածելի անհատներու ինքնութեան ճշդում եւ ձերբակալութիւն՝ փնտռուող անձերու, որոնց դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է։ Յաճախ տեղեկութիւնները կը հաղորդուին երկրի մը ոստիկանութեան միջոցով ուրիշ երկրի մը ոստիկանութեան եւ կամ ընդհանուր քարտուղարութեան։ Այս տեղեկութիւնները սովորաբար կը վերաբերին անձի մը կամ բազմաթիւ անձերու գաղտնի գործունէութեան։ Երբեմն այս տեղեկութիւնները կը հաղորդուին մատնադրոշմներու կամ լուսանկարներու ձեւով։ Այդ տեղեկութիւնները ընդհանուր քարտուղարութիւնը կ'առնէ, կը համադրէ եւ կը դասաւորէ։

Ընդհանուր առմամբ, Ինթերփոլի գործունէութիւնը դեղծարարութեան, թմրեցուցիչներու առեւտուրի, ապօրէն փոխանակութեանց եւ կիներու առեւտուրի դէմ պայքարին մէջ է։

Ինթերփոլ ամէն ամիս կը ստանայ բազմահազար դիմումներ։ 1960 Ապրիլին, շրջաբերականներ հանուեցան 33 անձերու դէմ։ Մէկուն դէմ՝ սպանութեան համար էր, եօթնին՝ լուրջ գողութեանց, տասներկուքին՝ խաբեբայութեանց, մէկուն՝ կեղծարարութեան, երկուքին՝ թմրեցուցիչներու առեւտուրի եւ տասնին՝ ինքնութեան ճշդումի համար։

Միջին հաշուով ամսական յիսուն շրջաբերականներ կը ղրկուին։

1960 Մայիսին, Ինթերփոլի ընդհանուր քարտուղարութիւնը ունէր մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար անհատական քարտեր (130 հազար անձերու համար), 3[illegible] հազար մատնադրոշմներու քարտեր եւ չորս հազար լուսանկարներ եւայլն։

Ինթերփոլի կանոնագիրը կ'արգիլէ որ եւ է միջամտութիւն քաղաքական, կրօնական կամ ցեղային խնդիրներու։ Անոր նպատակն է, ընդհանրապէս, ոճիրները կանխել եւ զանազան երկիրներու ոստիկանական իշխանութեանց միջեւ փոխադարձ գործակցութիւնը քաջալերել։ Ինթերփոլի յաջողութիւնները արժանացած են միջազգային մեծ կազմակերպութեանց գնահատանքին։

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Անհաւատալի կարգ մը յատկանշական պարագաներ (տրուած բոլոր անունները երեւակայական են)։ 1958 Մայիս 9ին, Միացեալ Նահանգներու Թմրեցուցիչներու Գրասենեակը Ինթերփոլի ընդհանուր քարտուղարութեան տեղեկագրեց, թէ ամերիկացի մը շփման մէջ էր թմրեցուցիչներու առեւտուրի միջազգային մեծ խմբակի մը մէկ անդամին հետ, որուն կինը ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէր աշխարհի չորս կողմը։ Թմրեցուցիչներու Գրասենեակը կը խնդրէր, որ տիկին Գ...

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՀԱՊԱՆ ԱՐԾԻՒԸ

— Մեր Պահապան Արծուի բարեկամութիւնը շատ աւելի ուժեղ է, — մտածկոտ ասաց մեզ այդ լուռ նստած հովիւը։ Ինչպէս արդէն Սահակից լսել էք, Արծիւը ազատութիւն ստանալուց յետոյ չմոռացաւ ինձ։ Նա նոյնիսկ եայլատեղին էլ հասաւ։ Պատահում էր, որ օրուայ մէջ մի երկուանգամ գալիս ու պտըտւում էր հօտի վրայ։ Մի օր էլ, մի երկու ժեռ քարի տակ նստած հաց էինք ուտում տղաների հետ, երբ իր ժամանակին երեւաց արծիւը. Վաղուց մօտիկից չէի տեսել նրան ու ճիշդն ասած, կարօտում էի։ Անսպասուածը կարծես միտքս հասկացաւ։ Պտըտուեց, պտըտուեց ու մէկ էլ իջաւ էդ ժեռ քարին։ Կտուցը բաց՝ վերեւից ինձ է նայում, ես էլ ներքեւից նրան։ Էնքան, որ շատ իրար նայեցինք ու կարօտս առայ, հովիւներից մէկը խորհուրդ տուեց, որ մօտենամ։ Մի մեծ կտոր միս ձեռքս բռնած, վեր կացայ նստած տեղից։ Քարը բարձրանալը ի՞նչ է ինձ համար, — բոպէական հասայ նրան։ Հէնց որ գլուխս տեսաւ, թեւերը բաց արեց։ Զլինի՝ ուզում է թռչել, անցաւ մտքովս։ Չէ, տեսայ թեւերը ցած թողեց ու գլուխը մի կողմի վրայ թեքեց, կարծես առեկխօսը լինէր, որ միսը կողքին դնեմ ու էլ իրեն չմօտենամ։ Միսը քարի վրայ դրեցի ու իջայ։ Էլի իրար էինք նայում, իսկ մեր հովիւները զարմանքից քար են կտրել։ Ոչ մէկը մի ծպտուն չի հանում։ Մէկ էլ արծիւս թռաւ գնաց։

Ինձ խորհուրդ տուող օգնականս քարի վրայ բարձրացաւ եւ յայտնեց, որ միսը հետն է տարել։ Բա, էդպէս բան…

— Օրը ամպամած էր, մի փոքր լռութիւնից յետոյ շարունակեց հովիւը, մանր անձեւ էր գալիս։ Տեսնեմ նորից երեւաց արծիւս։ Էս անգամ աւելի բարձր քարի վրայ նստել ու ներքեւ չի նայում։ Մենք էլ մեզ համար կրակ արած, տաքանում ենք։ Արծիւը մի կէս ժամի չափ նստեց քարի վրայ, համա տեսնում եմ, հայեացքը հօտից չի կտրում։ Մէկ էլ ծղրտաց ու վեր բարձրացաւ։ Պտըտուած է փըռուած հօտի վրայ։ Յանկարծ, երկնքից կայծակի նման, որ հօտի մէջ չիջա՞ւ, թուքս պամաքեց։ Բարձրացան, օդի մէջ ֆռֆռացին նրանից պոկուած փետուրները։ — «Տղերք արծուին հասէք, ոչխարի մէջ գայլ է ընկել», կանչեցի ես ու հրացանը ձեռքս վազեցի, իմ յետեւից էլ տղաները։ Իսկ արծիւը երկինք էր բարձրանում ու իջնում, էնպիսի կանչ էր հանում, որ ասել չեմ կարող։ Ոչխարները դէս ու դէն էին փախչում։ Էն ժամանակ հասայ, երբ ոչխարների միջից դուրս պրծաւ մոխրագոյն գայլը, արծիւն էլ կտուցը դրաւ գլխի մէջ թաղած ու թեւերը լայն փռած։ Հրացանս բարձրացրի, որ կրակեմ, վախեցայ արծուին կպնի գնդակը։ Հրաժարուեցի էդ մտքից ու գնդակի արեան հետքերով ձորը իջայ, տղաներն էլ իմ յետեւից։ Ձորը իջնեմ եւ ի՞նչ տեսնեմ։ Գայլը փռուած է քարի տակ, բերանը հազիւ բաց ու խուփ է անում, իսկ արծիւն անընդհատ կտցահարում է նրա արիւնլուիկ գլուխը։ Ինձ որ նկատեց, թեւերը հազիւ թափահարեց, բարձրացաւ ու նստեց մօտիկ քարին։ Բա, էդպէս բան։ Գայլը վերջին շունչը դեռ չէր փչել, երբ տղերքով տիկ հանեցինք մորթը, պատմութիւնն աւարտեց նա ուրախ ժպիտով։

— Պահապան Արծուի ահից ոչ մի գազան մեր կոլտնտեսութեան անասուններին՝ մօտ չի գալիս, ասաց Նախագահ Յունանը, իսկ մինչեւ նրա լոյս ընկնելը ամէն տարի մեծ աւերածութիւն էին կատարում գայլերը։

Ի՞նչ կարող էի ասել։ Այլեւս ի՞նչ... չհաւատալ։ Ոտքերիս տակ գցուած Պահապան Արծուի սպանած գայլի մորթին, որ, նոր տուն ու տեղ լինելու առթին, եղբօր տղային նուիրել էր հովիւը...

Առաւօտեան, երբ Սահակի հետ նստած գնում էինք հարեւան գիւղը, ... նահային արօտատեղիներից անցնելիս ... տեսանք հօտի վրայ, բարձր ու կապոյտ երկնքում սաւառնող արծուին։

ՆՈՐ – ԱՅՐ

(4 եւ վերջ)

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

—o—

ՄԻԼԱՆՕ, (Յատուկ) — Յունուար 15ին, նախագահութեամբ Հայկ. Տան վարչութեան, տեղի ունեցաւ «Հայրենի Սէր» հանդիսութիւնը, պատուոյ նախագահութեամբ հիւրաբար քաղաքս գտնուող Նընորոգ Եպիսկոպոսի։

Բացման խօսքէն յետոյ, զոր արտասանեց հոգեւոր հովիւը, Օր. Սօնա Մինասեան արուեստի խոր ըմբռնումով երգեց Ալ. Սպենդիարեանի «Երեւանեան պէչերներ»ն ու Բարսեղ Կանաչեանի «Ալվարդի երգը», ապա, հանդիսականներուն փափաքին ընթացք տալով՝ երգեց նաեւ Ալան Յովհաննէսի «Այծը», արժանանալով ջերմ ծափահարութեանց։

Տիկին Ալին Ալէքսանեան կարդաց Աւ. Իսահակեանի «Ժողովրդի երգը» բանաստեղծութիւնը, իսկ Նուպար Կողապալեան՝ Յ. Թումանեանի «Սասունցի Դաւիթ»էն հատուած մը, որոնց յաջորդեց, յայտագրէն դուրս, Բագրատ Եղիազարեանի ընթերցումը իր մէկ հայրենակարօտ գրութեան։

Հանդէսին գեղարուեստական մասը փակուեցաւ Կոմիտաս վարդապետի «Հայաստան, երկիր դրախտավայր»ով, զոր երգեց Երուանդ Երէցեան։

Բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս Վենետիկի Մխիթարեան Ուխտի ծանօթ միաբաններէն Հ. Վահան Վրդ. Յովհաննէսեան, նոր վերադարձած Հայաստանէն, որ մէկուկէս ժամ տեւող մանրակրկիտ բանախօսութեամբ մը հանգամանօրէն անդրադարձաւ մեր հայրենիքի նուաճումներուն, չմոռնալով նշել նաեւ բացասական կէտերը, խորհրդածելով, մեկնաբանելով եւ եզրակացնելով։

Ինչ որ առաւելաբար խօսեցաւ ներկաներուն սրտին՝ այդ բանաստեղծ վարդապետին անկեղծ չեշտն էր, որ, անտարակոյս, յայտարարն է խորունկ սիրոյ մը՝ դէպի հայ հայրենիքն ու հայ ազգը։

Մեր հայրենիքի նուաճումներուն — շինարարական, ճարտարարուեստական, մշակութային, եւն. եւն. — առաւելապէս գործ՝ վերջին եօթը տարիներուն՝ ամէն ոք ծանօթ է, քանի որ տրամադրելի մամուլը պարբերաբար արձանագրած կ'ըլլայ անոնց։

Յարգելի բանախօսը իր անվերապահ հիացումը յայտնեց ի դէպ այն հսկայ աշխատանքին՝ զոր հայ ժողովուրդը գլուխ հանած է, դիմագրաւելով ամէն կարգի եւ տեսակի զրկանք ու նեղութիւն, այսպէս — սով անգամ մը եւս յայտնաբերելով ապրելու եւ տեւելու այն անյողդողդ կամքն ու վճռականութիւնը՝ որոնք դարէ դար մեր ցեղին բարոյական նկարագրի ստորոգելիները կը կազմեն։

Բացասական մասերու. անհասանելի անոնցմէ մի քանին — նախ՝ ռուսախօսութեան անհարկի մարմաջը, ապա՝ բնակավայրի զգալի անբաւարարութիւնն ու զբօսաշրջման չեշտուած համեստութիւնը, թերիներ՝ որոնք դրեթէ գոյութիւն չունին Վրաստանի մէջ։

Երեւանը խիստ գեղեցիկ քաղաք մըն է, կառուցուած՝ տուֆեայ վարդագոյն քարով, մասամբ կրկնելով մեր եկեղեցական ճարտարապետութեան հիմնական գծերը, որ անոր կուտայ միօրինակութեան չեշտ մը։

Այցելած է Ս. Էջմիածինը, ինչպէս տեսարժան բոլոր վայրերը. մի առ մի կը յիշէ մեր երբեմնի չքնաղ վանքերը, մատուռներն ու եկեղեցիները, որոնց ներկայ աւերակ վիճակը տխրութեամբ կը համակէ բանախօս հօր ձայնը։

Միլանահայութիւնը ոգեւորիչ օր մը ապրեցաւ Յունուար 15ին, որովհետեւ ինչ որ լսեց՝ հայրենիքի ձայնն էր, այն հայրենիքին՝ որուն գոյութեանը համար, անցեալին, Հայութիւնն ամբողջ իր գաղափարապաշտ զաւակներուն արիւնը առատօրէն թափեց, որպէսզի ըլլար այսօրուան Հայաստանը, յաւերժական Նայիրին։

Շնորհք Սրբազանի փակման խօսքով, որ առաւելապէս ծանրացաւ հոգեկան եւ բարոյական արժէքներու վրայ՝ վերջ գտաւ մեր հայրենիքին նուիրուած հանդիսութիւնը։

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ»

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) — Ֆ. Կապոյտ Խաչի կազմակերպած «Մանուկներու Օրը» տեղի ունեցաւ Յունուար 22ին, Րիւ Տիւնուայի սրահը, խուռն բազմութեամբ, խանդավառ, ուրախ, զուարթ եւ շատ մտերիմ տրամադրութեան մէջ։

Մխիթեան ժրաջան քարտուղարուհին, Տիկին Գայթանճեան, հանդէսին բացումը կատարեց հետեւեալ խօսքերով.— «Սիրելի հայրենակիցներ, այս օր անգամ մը եւս հաւաքուած ենք հոծ բազմութեամբ, այս սրահին մէջ, տօնելու համար աւանդական «Մանուկներու Օրը»։ Ինչո՞ւ կը տօնենք այս օրը,— որպէսզի օտարամոլութեան ովկիանոսին մէջ տատանող հայ մանուկը վայելէ հայ Կաղանդ Պապուն իր բարիքներով։ Եւ գէթ տարին անգամ մը առիթ ունենայ արտայայտուելու մեր Մեծասքանչ լեզուով եւ յայտնաբերելու իր հայկական շնորհները, գոհունակութիւն եւ երջանկութիւն պատճառելով հայ ծնողքին, որ ոչինչ կը խնայէ իր զաւկին մայրենի լեզուով գեղգեղանքը լսելու, այս օտար երկինքին տակ։

Ո՞վ են սակայն կազմակերպիչները այս հայաշունչ հանդէսին, խումբ մը հայ տիկիններ, որոնք Կապոյտ Խաչի դրօշին տակ, կը գուրգուրան նոր սերունդին վրայ։ Հաւատացէք որ դիւրին գործ չէ, Լիոնի չորս ծայրերէն հաւաքել երախաներ, անոնց սորվեցնել արտասանութիւն, երգ եւ պար, ստեղծելով հաճելի մթնոլորտ մը երախաներուն համար։

Բայց Խաչուհին ընկրկիլ չի գիտեր երբեք, և անկարելին կարելի կ'ընէ համբերութեամբ եւ յարատեւութեամբ։ Եւ միթէ այսքանը բա՞ւ է գնահատելու Խաչուհիին գործը։ Ոչ, Նոր Տարւոյ եւ Ծնունդի առթիւ, երբ ամէն մարդ իր ընտանեկան հոգերով ծանրաբեռնուած է, Խաչուհիին մտասեւեռումը իր ընտանիքին անդամները չեն միայն։ Ի՞նչպէս անտեսէ իր ցեղին հարազատ զաւակները, որոնք Հիւս. Ափրիկէի մէջ, ընտանեկան ջերմ գուրգուրանքէ զրկուած, տխուր կաղանդներ կը տօնեն։ Ի՞նչպէս անտեսէ իր քոյրերը եւ եղբայրները, որոնք հանգստեան տուներու, հիւանդանոցներու եւ բուժարաններու մէջ իրենց կողովը կը փնտռեն։ Եւ Խաչուհին Դեկտեմբեր ամիսը պրպտումով անցուց, փնտռեց, գտաւ հայ դժբախտները, այցելեց հիւանդանոց, Թոքախտանոց, ծերանոց եւ 21 ծրարներ ղրկեց հայ զինուորներու, ինչպէս նաեւ 12 ողջ հաւ բաժնեց անտէր մամիկներու եւ կարիքաւոր ընտանիքներու։ Լիոնահայութիւնը զօրավիգ կանգնած է միշտ Կապոյտ Խաչի կողքին։ Հայ ժողովուրդը երբեք չանտեսեր գութի ձեռնարկները»։

Վերջացնելով իր խօսքը, յարգելի տիկինը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր ներկաներուն, որոնք եկած էին քաջալերելու իրենց այս ձեռնարկը, մասնաւորաբար տիկին Ա. Սիսլեանի, որ Կրընոպլէն եկած էր յատկապէս՝ մասնակցելու այս հանդէսին։ Ետքը կարդաց քանի մը նամակներ հիւանդանոցներէ եւ զինուորներու կողմէ գրուած, որոնք շնորհակալութիւն կը յայտնէին Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին եւ անցաւ յայտագրի գործադրութեան։

Նախ կենդանի պատկեր մը, «Յիսուսի Ծնունդը»։ Խորհրդաւոր լռութեան մէջ փոքրիկները կ'երգեն «Լուռ գիշեր, սուրբ գիշեր»։ Ետքը Կ. Խաչի քայլերգը եւ Գ. Մ. Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիք» խմբերգը։

Բեմ կը բարձրանան արտասանող փոքրիկներ, որոնք բոլորն ալ իրենց շնորհները ցոյց տուին, մեծասքանչին թոթովումներով։ Դաշնակի վրայ կը նուագեն փոքրիկներ Անոյշ Եաղուպեան եւ Վարդուհի Պալտասարեան։ Հայկական շուրջ պարով, «Ես աղջիկ իմ Հայաստանի» խմբերգով կը փակուի հանդէսին այս առաջին մասը։

Տասը վայրկեան դադարի ընթացքին, Գ. Եաղուպեան գնահատելով Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը, սրտաբուխ կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ.։ Կը յաջորդեն ուրիշներ ու կը գոյանայ 430 Ն. Ֆ.։ (Ցանկը առանձին)։

Հանդէսին Բ. մասը սկսաւ Օր. Ա. Կարապետեանի քնքոյշ եւ զգայուն երգով, «Հազար ծիծաղապաթ»։ Եւ ահա բեմ կը հրաւիրուի Օրուան բանախօսը, Տիկին Սիսլեան, որուն խօսքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

«Այս օրուան հանդէսը յուզիչ է իր հետապնդած նպատակով։ Եկած էք քաջալերելու եւ ապացոյցը տալու ձեր համակրութեան, հանդէպ Կապոյտ Խաչին։ Ինչո՞ւ սակայն այս «Մանուկներու Օր»ը, զոր կը տօնենք մասնաւոր խանդով։ Որովհետեւ մանուկը կեանքի գարունն է, իր ծիլ ու ծաղիկով եւ բողբոջներով։ Անոնք ամէն տեղ ի պատուի են, որովհետեւ Ազգի մը ապագան կը ներկայացնեն։ Ահա թէ ինչու հայ կինը իր հոգածութեան առարկայ դարձուցած է հայ մանուկը եւ կ'ուզէ ներշնչել մանուկներուն՝ ազգային ոգի եւ ազգային գիտակցութիւն։

Հայ կինը եղած է գուրգուրոտ մայր մը եւ հաւատարիմ ընկեր մը իր ամուսնոյն։ Աշխատասէր եւ գործունեայ, նուիրուած է նաեւ ազգապահպանման գործին։ Ապացոյց Կապոյտ Խաչի 32 տարիներու գոյութիւնը։ Այդ վաստակը պատիւ կը բերէ հայ կնոջ»։

Յարգելի տիկինը օրինակներ տուաւ մեր անցեալ պատմութենէն, պատկերացուց հայ կնոջ կատարած դերը հին — հին ժամանակներէն սկսեալ, պանծացուց մեր փառաւոր մշակոյթը եւ ցեղային առաքինութիւնները, ծաղկեց բոլոր նահանջականութիւնները, յուսահատներու տրամադրութիւնները։ Ի վերջոյ Ա. Զօպանեանի «Գեղօն»ը յիշեցնելով՝ եզրակացուց.— «Մեզի հետ ապրած բազմաթիւ հին ժողովուրդներ շատոնց կորսուած են, սակայն մենք կ'ապրինք անհաշուելի ժամանակներէ ի վեր, որպէս «գետ մը անհուն, հինաւուրց լեռներու անմատոյց բարձունքներէն ծնած, յորդահոս ու երգեցիկ»։ Այժմ օրուան կարգախօսն է.— Կուրծք տանք, այս օտարութեան մէջ, բոլոր դժուարութիւններուն, յարատեւ կամք ունենանք եւ մանաւանդ հաւատք՝ մեր լուսաշող ապագային մասին, մինչեւ որ օր մը բոլորս դառնանք մեր սիրելի հայրենիքին ազատ քաղաքացիներ» (բուռն ծափեր)։

Լարուած ուշադրութեամբ եւ հիացումով դիտեցինք «Ծաղիկներու պարը» երեք թիթեռնիկներով, «Գարուն է եկեր, գարուն» երգախառն պարը, «Լէփօ-լէլէ» եւ «Ամպի տակից» Անոյշէն տեսարան մը։ Պարերը, որոնք պատրաստուած էին Խաչուհիներու եւ Տիկին Գայթանճեանի ջանքերով, շատ յաջող անցան։ Մեր փոքրիկներն ու պարմանուհիները շատ շնորհալի էին իրենց նազանքներով եւ ճոխ տարազներով։

Հանդէսի վերջին մասին՝ Հայկական Կաղանդ Պապան եկաւ եւ սրահին բոլոր պզտիկներուն բաժնեց հարիւր քանէ աւելի քաղցրեղէնի ծրարներ եւ յարմար նուէրներ։

Գոհ էին բոլորը մեծ ու պզտիկ, որովհետեւ, անկեղծ ըլլալու համար, մանկական հանդէսէ աւելի գեղարուեստական ցերեկոյթ մըն էր, որ պատիւ բերաւ կազմակերպիչներուն։

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

իր ճամբորդութեան ամբողջ տեւողութեան, մօտէն հետապնդուիլ։ Մայիս 23ին, հրշիջական մը զրկուեցաւ բոլոր Ազգային Կեդրոնական Գրասենեակներուն եւ յիշեալ տիկինը չարունակ հետապնդուեցաւ Հռոմի, Փարիզի, Թոքիոյի, Աթէնքի, Նոր Տելհիի, Քարաչիի եւ Սեյլոնի ոստիկանութեան կողմէ։ Այդ Կեդրոնական Գրասենեակները գործակալները հաղորդեցին, թէ տիկին Ք. կասկածելի ոչինչ ըրած էր։

Միւս կողմէ, տիկնոջ ամուսինը, Գ. Ք. 1959 Յունուարին Միացեալ Նահանգներէն պիտի մեկնէր՝ շրջապտոյտ մը կատարելու համար Եւրոպա, բայց, ճամբորդութիւնը յետաձգուեցաւ եւ, 1959 Հոկտեմբեր 15ին, բրիտանական Ազգային Կեդրոնական Գրասենեակը Ինթերփոլի հաղորդեց, թէ տէր եւ տիկին Ք. Անգլիա ժամանած են, ընկերակցութեամբ Շիքակոյի ոստիկանութեան նախկին սպայի մը, որ ոստիկանութենէն հեռացուած էր, այդ քաղաքի կանկսթըրներու խումբի մը հետ գործակցած ըլլալուն համար։

Դարձեալ լուր տրուեցաւ անդամ երկիրներուն (Սպանիա, Փորթուկալ, Զուիցերիա եւ Իտալիա), ուրկէ պիտի անցնէր զոյգը։ Այս անգամ, Հռոմի Ազգային Գրասենեակը հաղորդեց, թէ զոյգը Իտալիա բնակութեան ընթացքին չփման մէջ մտած էր Ռոպերթի անունով ընտանիքի մը հետ։ Միացեալ Նահանգներու Թմրեցուցիչներու Գրասենեակը պատասխանեց, թէ Ռոպերթի եղբայրները ժամանակին, Շիքակոյի մէջ, առեւտուր ըրած էին Գ. Ք.ի հետ եւ շատ հաւանաբար կը գործակցէին Թմրեցուցիչներու ծանօթ առեւտրականի մը հետ, որ 1948ին արտաքսուած էր Միացեալ Նահանգներէն։

(Թարգմ. Վէն) Գ. ՆԱՐՓԱԹԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼՈՆՏՈՆԱԲՆԱԿ ՆԿԱՐԻՉ Գ. ՄԿՐՏԻՉ ԳԻՒՏԵԱՆ հրաւիրուած է մասնակցելու միջազգային նկարիչներու մեծ ցուցահանդէսին, որ Դեկտեմբերի սկիզբը բացուած է Լոնտոնի կեդրոնը՝ «Օհանա Կալըրի»ի մէջ։ Մեր հայրենակիցը այնտեղ կը ցուցադրէ իր «Արեւածաղիկ» մեծածաւալ նկարը։ Այս վեցերորդ տարին է, որ Գ. Գիւտեան կը ցուցադրէ անուանի սրահներու մէջ, միշտ հայերէն ստորագրութեամբ։ Ցուցահանդէսը կը փակուի Յունուար 29ին։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առանց խորհելու խօսողը՝ առանց նշան առնելու կրակող մարդուն կը նմանի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Ոչ, արքայ։ Գրուած է ... յոյժ անվայել։

Այդ ժամանակ Արշակը, նամակն առնելով, սկսեց կարդալ ինքը։

Նա կարդում էր եւ նրա թուխ ու թաւ յօնքերը մերթ բարձրանում էին, մերթ սեղմւում յօնքամիջոցում, իսկ երբ վերջացրեց՝ քմծիծաղը ծածածեց նրա դէմքը։

— Բողոքում են... դժգոհում... եւ թող բողոքեն ու դժգոհեն որքան կամենան...

Իսկ նամակում ահա ինչ էր գրուած։

«Հայոց նախարարները ողջունում են Արշակ թագաւորին։

«Տէր արքայ.

«Քո հրաւէրը, որ շինականք ու ծառայք գան հիմնած Արշակաւան քաղաքը՝ ազատ, արտօնեալ ապրելու, ժողովրդեան մէջ յարուցել է մեծ դայթակղութիւն, եւ ահա ամէն անբարեյոյս՝ գող, պարտապանց, ապրատու եւ պարտապան, ամուսնաթող եւ պոռնիկ, միով բանիւ՝ ամէն արատի մարդիկ փախչում ապաստանում են Արշակաւան, ոմանք ընտանեօք լքելով գործը եւ պարտքը իւրեանց.

«Արդ, մենք՝ նախարարներս ստորագրողք, յանուն արդարութեան եւ օրէնքի, յանուն կարգի եւ իրաւունքի՝ բողոքում ենք հրաւէրիդ դէմ, հրաւէր, որ խրախուսում է յանցագործութիւնը եւ խախտում մեր աշխարհի կարգը աւանդական։

«Վերացրու, արքայ, հրաւէրը քո. փակիր գայթակղութեան դուռը եւ մի հարկադրիր մեզ՝ լինել ծառայ ստամբակ եւ անբարիշտ։

«Արծրունեաց տէր՝ Մերուժան

«Տարօնի Մամիկոնէից տէր՝ Վահան

«Արշարունիքի եւ Շիրակի տէր՝ Կամսարական Ներսեհ

«Բասէնից իշխան՝ Մանեճ

«Վահեւունեաց տէր՝ Վահէ»։

Այնուհետեւ ստորագրել էին աւելի փոքր նախարարներ

Արշակը կարդաց նորից եւ երբ հազարապետ Գնունին ներս եկաւ՝ նամակը մեկնեց նրան, կամենալով իմանալ նրա կարծիքը։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Գ. Ժաք Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեանի, Լիոն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա֊ցած է, Լիոն ղրկուած նուիրատուներէ, Տիկին Թագուհի Բագումեանի միջոցաւ, հետեւեալ գումարները .—

Գ. Գ. Ր. Աւետիսեան հարիւր Ն. Ֆ., Կատայեան, Քէօլոյեան, Ներսէսեան, Թովմասեան, Տիկին Փափազեան 50ական Ն. Ֆ.։ Գ. Գ. Մարկոսեան, Տ. Փափազ֊եան, երեսունական, Ա. Ասադեան, Ք. Դաւիթեան քսանական, Ա. Թաթոսեան, Յով. Միքայէլեան, Մեսրոբեան, Գ. Գէ֊տիճեան, Գահաթուրեան, Բարսեղեան, Գալեօզեան, Ալթունեան տասնական Ն. Ֆ.։ Գումար 530 Ն. Ֆ.։

×

Սէն Ժերոյի Թաղ. Խորհուրդը շնոր֊հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նը֊ւէրները ողբացեալ Յովսէփ Միսճեանի մահուան առթիւ։

Գ. Գ. Վազգէն Նահապետեանէ 10 Ն.Ֆ., Ներոն Մելիմէճեանէ հինգ Ն. Ֆ., Թա֊ղիս եկեղեցւոյ։ Սարգիս Անարոնեանէ, Գօղոս Գարսամեանէ, Յարութիւն Խաչա֊տուրեանէ տասնական Ն. Ֆ., իսկ Ներոն Մելիմէճեանէ հինգ, Կարապետ Ճանիկ֊եանէ հինգ Ն. Ֆ., Թաղիս դպրոցին : Շնորհակալութեամբ ստացուած է նաեւ Գ. Գարսամ Գարսամեանէ Ս. Ծնունդի առթիւ եկեղեցւոյս պայծառութեան հա֊մար տասը Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Պաղտասարեան եւ զաւակ֊ները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստ֊եան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (ինկած Ալ֊ժերիոյ ճակատը)։

Այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ :

Կը հրաւիրուին տարաբախտ երիտա֊սարդին յիշատակը յարգողները :

ԾԱԽՈՒ Է

Վիրոֆլէի մէջ, էնվալիտէն – Վէրսայլ շոգեկառքի գծին վրայ, Շաւիլ – Վէլիզի կայարանին ճիշդ դիմացը, յարկաբաժին մը՝ երեք սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, կեդրոնական ջեռուցում, երրորդ յարկ, շատ լաւ վիճակի մէջ։ Հեռաձայնել 926 57 – 84, ճաշի ժամերուն :

ԾԱԽՈՒ Է
ԼԻՈՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

Նպարավաճառի եւ մսավաճառի խա֊նութ մը ծախու է կամ վարձու, յարմար պայմաններով :

Դիմել՝

BAHADOURIAN
246, Rue Vendôme, Lyon

ՏՕՆԱԾԱՌ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան տօնածառը, այս Կիրակի, Սերժըլը Կաքոլիքի սրահը, ժամը 15ին։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Մանուկներու կողմէ .— Երգ, արտա֊սանութիւն, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ղեկավարութեամբ Օր. Աժպը֊յըֆեանի։ Կաղանդ Պապան իր նուէրնե֊րով :

Կը հրաւիրուին մանուկները, ծնողք֊ները, երիտասարդները։

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը կ'ա֊ռաջնորդուի պետական ուսումնա կան ծը֊րագրով ։Եթէ ցարդ չէ կրցած բանալ Լի֊սէի բարձրագոյն կարգի դասարանները պատճառն այն է որ ցարդ չէ ունեցած բաւականաչափ ուսանողուհիներ այդ դա֊սարաններուն համար :

Վարչութիւնը որոշած է ամէն ջանք ի գործ դնել որպէսզի ամբողջապէս իրա֊գործուի լիսէի ծրագիրը իր վարժարանին մէջ, ուսուցչական համապատասխան կազմով :

Հետեւաբար կոչ կ'ընէ բոլոր այն ծը֊նողքներուն, որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները ղրկել լիսէի երկրորդ դասա֊րանը (Սէքոնտ Մոտէրն) այժմէն իսկ դիմեն վարժարանի տնօրէնութեան ար֊ձանագրելու 1961 – 1962 տարեշրջանին համար։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ս. Խաչատուրեանի մահ֊ուան առթիւ Գ. Գերճ Զաքըճեան կը նը֊ւիրէ հարիւր Ն. Ֆ., Փարիզի Աղքատա֊խնամին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐԸ

Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առա֊ւօտները Փարիզի ժամով ժամը 9էն մին֊չեւ 9·30 կարճ ալիք 25 եւ 30 մեթր :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը (60էն վար) նորածինով մը զբաղելու համար : Տեղոյն վրայ բնակութեան կարելիութիւնով : Դի֊մել .—

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե֊րունդի «Վարդգէս» խումբի կողմէ :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մին֊չեւ առաւօտ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մասնակցութեամբ՝

ANDRÉ FRANÇOIS
նուագախումբի

Ջութակի վրայ կը նուագէ՝
ՍԷԹՕ ՔՈՒԼԱԿՍԸԶԵԱՆ
(Փարիզի պետական երաժշտանոցէն)

Կը հրաւիրուին Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր քոյր կազմակերպութիւնները :

Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Սրահի ջերմութիւնն ապահովուած է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի տարեկան գեղարուեստա֊կան ցերեկոյթը՝ Մարտ 26ին :

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի ըն֊կերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժա֊մը 20·30ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Շատ կարեւոր օրակարգ .— պատգա֊մաւորի ընտրութիւն :

ԻՍԻ .— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմ֊եան դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Ընտրու֊թիւն Շրջ. ժողովի :

ՓԱՐԻԶ .— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր – Սերոբ եւ Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերա֊կան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Բո֊լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա֊ւորիչ է : Կարեւոր օրակարգ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ
DIMANCHE 29 JANVIER 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9015 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4816

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴՊՐՈՑԱՍԻՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալ մարմինը, որ տարիներէ ի վեր իր գուրգուրոտ խնամքին առարկայ է դարձուցած մեր աղջիկներու հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած միակ կրթական հիմնարկութիւնը, դպրոցական նոր տարեշրջանէն սկսեալ ընդարձակած է իր գործունէութեան դաշտը:

Նախաձեռնած է կազմակերպելու պարբերական դասախօսութիւններ՝ մանաւանդ աշակերտուհիներու ընդհանուր զարգացման զարկ տալու համար:

Առաջին դասախօսութիւնը կատարած էր վաղեմի ուսուցիչ Գ. Փօղոս Գէորգեան, որուն շօշափած նիւթը ժամանակին հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ:

Անցեալ Կիրակի դասախօսելու հրաւիրուած էր Տիկին Արշալոյս Խանտանեան, որ 1960ի Օգոստոսին Վրաստան եւ Հայաստան այցելած էր (երկու օրով) խումբ մը հայ եւ օտար արեւելագէտներու հետ, որոնք իբրեւ պէս մասնակցեր էին Մոսկուայի արեւելագէտներու համագումարին:

Խնամակալ Մարմնին կողմէ Տիկին Մ. Տամլամեան բացատրեց, որ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ կանոնաւորաբար ամէն ամիս սարքելու համար դասախօսութիւն մը կամ հանդէս մը: Եւ թէ արդէն իսկ վարժարանի բարեկամները մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան ձեռնարկին հանդէպ՝ անձամբ ներկայ ըլլալով:

Դասախօսութեանց գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ, ըսաւ, աշակերտուհիներուն լաւագոյնս ճանչցնել հայ մշակոյթը, սիրցնել անոնց իրենց ազգը, մանաւանդ ձերբազատել զանոնք ստորադասութեան բարդոյթէն, որ կրնայ առաջ գալ իրենց մէջ, միջավայրի եւ պայմաններու բերումով:

Տիկին Խանտանեան, որ հետեւած է Լուվրի վարժարանի դասընթացքներուն եւ կը շարունակէ ուսումնասիրել հայկական հին արուեստն ու ճարտարապետութիւնը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի հնագիտական պեղումները, շատ խնամուած, դրական գեղեցիկ ոճով եւ հայրենասիրական ջերմ զգացումով խմբագրուած դասախօսութիւն մը կարդաց, մեծ խանդավառութիւն առթելով: Մոգական լապտերով ներկայացուց բազմաթիւ գունաւոր նկարներ:

Բուն նիւթին անցնելէ առաջ աշակերտուհիներուն ուղղեց սրտաբուխ յորդորական մը:

Շնորհաւորութեան արժանի է խնամակալ մարմինը՝ իր այս նոր ձեռնարկին համար:

Սրահը նեղ կուգար Կիրակի օրուան դասախօսութեան ներկայ երկսեռ հասարակութեան: Խնամակալ մարմինը կը ծրագրէ մեծ սրահով մը օժտել վարժարանը եւ կը փնտռէ բարերար մը, որ յանձն առնէ ծախքերը:

Այցելուները մեծ գոհունակութեամբ նկատեցին, որ ննջասենեակները նոր մահճակալներով, սրահը նոր աթոռներով, դասարաններն ալ նոր գրասեղաններով օժտուած էին: Աչքի կը զարնէր մաքրութիւնը:

Տեսչուհին եւ ուսուցչական կազմը ամէն ճիգ կը թափեն՝ աշակերտուհիներու կրթութեան ու զարգացման համար:

Սակայն շատ աշխատանքի կը կարօտի՝ մայրենի լեզուի ուսուցումը ցանկալի մակարդակի հասցնելու համար:

Գուրգուրանք այս դպրոցին վրայ, ուր կը պատրաստուին ապագայ հայ մայրերը:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆԻ ԵՒ ՌԸՍՔԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ.— ՍԱՆԹԱ ՄԱՌԻԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ.— ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍՆԵՐ

Ատլայ Սթիվընսըն, Մ. Նահանգներու ՄԱԿի նոր պատուիրակը, մամուլի իր առաջին ասուլիսին, Նիւ Եորք, յայտնեց, թէ նախագահ Քենետի գոհ պիտի ըլլար եթէ Խրուշչեւի հանդիպէր, յառաջիկայ Մարտին: ՄԱԿի յաջորդ ընդհանուր ժողովին առթիւ: Գրեթէ նոյն պահուն, Ուաշինկթընի մէջ Մ. Նահանգներու արտաքին նոր նախարարը՝ Տին Ռըսք, դիտել կուտար, թէ Քենետիի կառավարութեան փափաքն էր հեռեւիլ դիւանագիտութեան աւանդական սովորութիւններուն, չէր անտեսեր վերին ժողովի մը գումարման կարելիութիւնները:

Ռըսք կը ճշդէր մանաւանդ թէ Ատլայ Սթիվընսըն իր անձնական կարծիքը յայտնած էր երբ կ՚ըսէր թէ Քենետի կրնայ տեսնուիլ Խրուշչեւի հետ, այդ յայտարարութիւնը պաշտօնական ոչ մէկ հանգամանք ունէր:

Սթիվընսըն, սակայն, կարգ մը ուրիշ յայտարարութիւններ ալ ըրած էր.— «Ամերիկեան քաղաքականութեան նպատակներէն մէկն է, բնականոն յարաբերութիւններ հաստատել այն երկիրներուն հետ, որոնց հետ համաձայն չենք»: Իր այս խօսքը կը վերաբերէր նաեւ Համայնավար Չինաստանի:

Սթիվընսըն փափաք յայտնեց նաեւ որ «մէկ կողմ դրուին քարոզչութիւնը եւ նախատինքները», եւ շեշտեց պաղ պատերազմին վերջ տալու անհրաժեշտութիւնը: Մ. Նահանգները ՄԱԿը պիտի օգտագործեն ոչ թէ ճգնաժամը շարունակելու, այլ, վերջացնելու համար:

Միեւնոյն ատեն, Սթիվընսըն համոզուած է թէ Խ. Միութիւնը իր կարգին խաղաղութիւն եւ յարաբերութիւններու բարելաւում կ՚ուզէ: Փաստը՝ ամերիկացի երկու օդանաւորդներու ազատ արձակման պարագան է:

Ալժերիոյ հարցին առընչութեամբ Սթիվընսըն դիտել տուաւ թէ Մ. Նահանգները միշտ զգուշաւոր կեցած են ու պիտի շարունակեն կենալ արդար եւ խաղաղ լուծումին, ինքնորոշման սկզբունքին վրայ:

Ցաւելով որ կարգ մը երկիրներ կ՚ուղեն նոր քաշել Քոնկոյի իրենց ուժերը, յայտնեց որ Քոնկոցիները, առանց արտաքին միջամտութեան պիտի յաջողին լուծել իրենց ներքին տարակարծութիւնները:

բական աշխարհէն ներս: Միեւնոյն ատեն, միջազգային դէտերը այն կարծիքն ունին, թէ Թունուզ պիտի աշխատի հաշտարար եւ մեղմ որոշում մը բանաձեւել, Ալժերիոյ հարցին համար:

Մարոք, իր կարգին կ՚աշխատի զօրացնել իր դիրքը: Իշխան Մուլէյ Հասան Գամաքոյէն եւ Աքքրա եւ Քոնաքրի պիտի այցելէ: Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան հետ համախորհուրդ, Մարոք պիտի աշխատի զօրացնել «կարծրերու առանցքը»:

ԻՐԱՔ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱ

Թունուզ որոշեց մասնակցիլ Արաբական Լիկայի խորհրդաժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ Պաղտատ: Սատոք Մոքատտիմ, Թունուզի արտաքին նախարարը յատուկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իրաքի ղեկավար՝ զօրավար Քասըմի հետ: Ժամանակէ մը ի վեր Իրաք կը փորձէ ղեկավար դեր մը խաղալ Արաբական աշխարհի մէջ, եւ այս առընչութեամբ պէտք ունի Նասըրի քաղաքականութենէն խրտչող՝ Պուրկիպայի նման պետական դէմքի մը օժանդակութեան:

Արդարեւ, Թունուզ երեք տարիէ ի վեր չէր մասնակցեր Արաբական լիկայի աշխատանքներուն, այն պատրուակութեամբ թէ այս վերջինը Նասըրի ազդեցութեան տակ ինկած էր: Հաւանական է որ երկուշաբթի օր, երբ Արաբական Լիկայի ժողովը սկսի, Թունուզ եւ ուրիշներ փորձեն «չափաւորներու առանցք» մը կազմել, արա-

ԲԱՑ ԾՈՎ

ՍԱՆԹԱ ՄԱՌԻԱ

Փորթուկալեան նաւուն արկածալից ճամբորդութիւնը կը շարունակուի: Ըստ ամերիկեան նաւատորմի յայտարարութեան «ծովահէններու» պետը՝ Կալվաօ ընդունած է ցամաք հանել, Ափրիկէ կամ Հարաւային Ամերիկա, նաւուն վրայ հաւաքուած ճամբորդները: Միեւնոյն ատեն «իբրեւ քաղաքական ըմբոստ» պահանջած է ամէն երաշխաւորութիւն որպէսզի շարունակէ իր պայքարը Փորթուկալի ազատագրութեան համար:

Շաբաթ առաւօտ ամերիկեան ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը ծովային ապայակոյտը յարաբերութեան մէջ մտած էր Կալվաոյի հետ, սակայն ոչ մէկ մանրամասնութիւն կուտար այդ մասին: Կը կարծուի թէ Սանթա-Մառիա շէզոք նաւահանգիստ մը պիտի հասնի յանձնելու համար ճամբորդները, բայց յայտնի չէ թէ ինք ինչ պիտի ընէ, այնուհետեւ: Եթէ ձգեն, կրնայ շարունակել իր պտոյտը հակառակ պարագային կրնայ ինք ալ ցամաք ելլել եւ «ազատ Փորթուկալի» դաշինք մը կազմել:

Լիզպոնայի պաշտօնական շրջանակները յայտնեցին թէ Կալվաոյի 69 ընկերներուն մեծ մասը Սպանացիներ են, ինչ որ անշուշտ կը նսեմացնէ «ըմբոստութեան» արժէքը: Այս յայտարարութեան ի պատասխան, «Հանրապետական Սպանիոյ կառավարութիւնը» որ կը գործէ արտասահմանի մէջ, հաղորդեց թէ կրնայ ըլլալ, որովհետեւ «Հանրապետական Սպանիոյ» նպատակն է պայքարիլ մինչեւ Իբերական թերակղզիին ազատագրումը:

Ցամաքահանման հաւանական նաւահանգիստներէն կը նկատուի Պրազիլ, ուր քանի մը օրէն իշխանութեան գլուխ կուգայ Եանիօ Քուատրոս Փորթուկալ «ըմբոստ-ծովահէնին» բարեկամը:

Վերջին լուրերուն համաձայն կը թուի թէ Կալվաո ցարդ ոչ մէկ համաձայնութեան եկած է: Արդարեւ շաբաթ ցերեկին ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ Կալվաո ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի Ս.-Մառիայի ճամբորդները ցամաք հանել եւ թէ մերժողական պատասխան տուած է ամերիկեան ծովային ապայակոյտին: Կը թուի թէ Կալվաո տակաւին պէտք եղած երաշխիքները չէ ստացած:

ՖՐԱՆՍԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Միտքերը բոլորովին հանդարտած չեն համայնավար շարքերէն ներս: Սերվէն եւ Քազանովա հակառակ քաղաքական Բիւրոյի ըրած յայտարարութեան կը մերժեն փոխել «իրենց քաղաքական դատողութիւնը»:

Կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, սակայն, որոշած է հրատարակել, ցարդ գաղտնի պահուած, Թորէզի փակման ճառը որ պիտի հրատարակուի Ֆրանս-Նուվէլ շաբաթաթերթին մէջ:

Հայաստանի Աղջիկները

Հուրն են սիրոյ, սեւի սիրում աղջիկները
Հայաստանի,
Սրտիս վրայ քայլող գարուն՝ աղջիկները
Հայաստանի,
Իմ սիրտն ի՞նչ է, ա՜խ, թէ ուզեն՝
բերդեր կ՚առնեն մի՛ հայեացքով,
Անառիկ բերդ ու սիրոյ սիւն աղջիկները
Հայաստանի:

Մէկը մէկից պարզ ու քնքուշ, մէկը
մէկից խօսքով քաղցր,
Եա կը բերեն ալեւորին, օձ կը քնքեն
աչքով քաղցր,
Մէկը աստղիկ, մէկը լուսնեակ, մէկն
արեւի տեսքով քաղցր,
Իմ Հայաստանն են զարդարում
աղջիկները Հայաստանի:

Ու չգիտեմ՝ որի՞ն սիրեմ, որին թողնեմ,
անյագ սրտով,
Ամէնքին է սրտիս աչքը արեւի պէս կրակ
սրտով,
Երբ հուր ծովի պէս են քաշում՝ ո՞նց
դիմանամ վտակ սրտով,—
Ինչ աստղերից ցած են բերում աղջիկները
Հայաստանի:

Իմ Սեւանը չի ցամաքի, երբ սեւածով
աչքերը կան,
Լոյս բամպակի Մասիս դիզող բամպակի՝
յոյս ձեռքերը կան,
Վարդ-շուրթերին, բուրմունքի պէս,
Կոմիտասի երգերը կան,
Քարից անգամ լոյս են քամում
աղջիկները Հայաստանի:

Առանց նրանց երգս պաղ էր՝ արեւ բացին
իմ երգի մէջ,
Նրանց սիրոյ ձեռագործն է ծիածանը
երկնքի մէջ, —
Բայց քաջ կ՚ասեմ մէկի՛ն սիրես, լաւի՛ն
սիրես ու լա՛ւ սիրես,
Որ քեզ սիրեն բոլո՛ր սիրուն աղջիկները
Հայաստանի…

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ նիստ առաջարկեցին Քազապլանքայի վեցերը՝ Սէյլան, Ղանա, Կինէ, Մալի, Մարոք, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն եւ Եուկոսլաւիա, քննելու համար Քոնկոյի վատթարացող կացութիւնը:

ՌՈՒՎԱՐՕԼ շաբաթաթերթը գրաւուեցաւ անցեալ օր: Խմբագրութիւնը նոր թիւ մը հրատարակեց կարգ մը փոփոխութիւններով խմբագրականին մէջ, բայց այդ թիւն ալ գրաւուեցաւ ինչ որ կարծել կուտայ թէ առաջին հրատարակութիւնը խմբագրականին համար չէ որ գրաւուած էր:

ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի լիակատար նիստին, որուն կը մասնակցէր Խրուշչեւ, առաջին քարտուղարը Փօթկորնի, ինչպէս նաեւ միւս խօսք առնողները ընդունեցան թէ Խրուշչեւի բոլոր քննադատութիւնները երկրագործական մարզին համար «հիմնաւոր եւ արդար են»:

ՓԱՐԻԶԻ «Լը Մոնտ»ը Յունուար 20ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէր թէ սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Մոսկուայի մետրոպոլիտը՝ Նիքոլա: Յունուար 28ի թիւով, «Լը Մոնտ» կը հաղորդէ թէ այդ լուրը սխալ էր եւ Նիքոլա մետրոպոլիտը ողջ-առողջ է: Իրականին մէջ վախճանողը պատրիարքական եկեղեցւոյ քահանան է Նիքոլա-Քոլչինսքի եւ շփոթութիւն ծագած է:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մշակութային համաձայնագիր մը ստորագրեց Իրաքի հետ: 1961ին 1870 իրաքցի ուսանողներ խորհրդային վարժարաններ պիտի յաճախեն:

ՔԱՆ ՔԱՆ ՔԱՆԻ ՔԱՆ

(ՆԱՄԱԿ ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ)

Մ. Ճ. (Սավինեի).— Վերջին յօդուածիս վարի յարկը՝ նամակատուփ ձգեր էի ձեր հարցումին պատասխանը, թէ «ին-չո՞ւ չի գրուիր անպիտանի, թէեւ կը գրուի պիտանի»։

Գրեթէ նոյն հարցումն է որ կը կրկնէք, այսօր, գրելով թէ որքան, ինչքան, այնքան բառերուն մէջ ինչո՞ւ կը կրճատուի ինի տառը, զոր կը պահէ քանի բառը։

Այս անգամ, սակայն, պատասխանը քիչ մը գիտական։

Լեզուաբանութեան մէջ ափոփոփ կը կոչուի օրէնք մը, որ... մահմետական կը դարձնէ բառերը, այսինքն կը թլփատէ, կը ծայրատէ, վերջին տառը կը թոցնէ։ Օրինակ, ափոփոփի ենթարկուած են գրաբար բազմաթիւ բառեր, որոնք կը վերջանան նու տառէն առաջ այլ բաղաձայնով մը, ինչպէս՝ կարճ, արմունկն, հիմն, ծունկն,— այս բառերը կ'աշխարհաբարանան ծայրատումով ու կը գրուին կարճ, արմունկ, հիմ, ծունկ։

Նոյն ձեւով, Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, բանաստեղծները կը թլփատեն անքոռ բառը՝ կտրելով նետելով ծայրանդամ քքը, ոտք շահելու համար, (եւ այլ տառեր՝ «աչքի յանգ» կազմելու համար)։

Այս օրէնքին հակառակ, փարակոժ կը կոչուի այլ օրէնք մը, որու ենթակայ բառերը աւելորդ տառ մը կը կապեն իրենց պոչին։ Ֆրանսերէնի մէջ՝ ավէք բառին հին ձեւը։

Երրորդ օրէնք մը եւս կայ, փրոթէզ անունով ծանօթ, որ ճիշդ փարակոժին հակառակ՝ տառ մը կ'աւելցնէ բառերուն սկիզբը,— ինչպէս՝ պարտ - հպարտ, նօթի - անօթի, Ֆրանսերէն՝ էսփրի, (արմատը լատիներէն՝ առանց նախադիր ձայնաւորի)։

Այստեղ փակագիծ մը.—

Նոյն ձեւով՝ աղումներ եւ աճումներ կը կատարուին բառերու ծոցին մէջ։ Երբ արմատական որեւէ կապ չունեցող տառ մը կ'աւելնայ բառերու ծոցին մէջ, գործողութիւնը կը կոչուի էփանթէզ, իսկ ընդհակառակն երբ տառ մը կը յապաւուի՝ կը կոչուի սենքոփ (եթէ յապաւեալ տառը ձայնաւոր է) կամ էքթլիփս (եթէ յապաւեալ տառը բաղաձայն է)։

Օրինակ էփանթէզի.— Ֆրանսերէնի մէջ՝ յաւելածոյ է փոռնտ - բառին էոը, կամ նոմպր բառին պէն։ Հայերէնի մէջ՝ յաւելածոյ է մենք բառին նուն, կամ կանչ բառին երկրորդ նուն։

Օրինակ սենքոփի.— Ֆրանսերէնի մէջ՝ կէթէ (զուարթութիւն) կորսնցուցած է բառամէջի է տառը, առոր ի նշան՝ գըլխարկ կը դրուի Ի տառին վրայ։ Հայերէնի մէջ՝ Ա ձայնաւորը ինկած է ցորեն, ատեն բառերուն մէջ։ Ինչպէս եւ բազմաթիւ բայերու անցեալ անկատար եղանակին մէջ՝ կիսաձայնաւոր Ց տառին կորուստը, — ողբայր = ողբար, կարդայր = կարդար։

Իսկ էքթլիփսի օրինակ է թատերգութիւն բառը, ինկած է Ր տառը, (աւելորդ է ուրեմն գրել թատրերգութիւն, բարբարոս բառ)։

Գանք մեր բառին.—

Հայ լեզուի մէջ՝ ունինք քան արմատական բառը, որ կուտայ քանի, քանզի, քանիցս, քանիօն, ինչքան, որքան, այնքան եւ շատ ուրիշ քան– քաններ, որոնց կարգին՝ քանակ, քանակութիւն։

Արդ, այս քան բառը, արմատական եւ սկզբնական ձեւ, որ կ'աճի առջեւէն ու ետեւէն, ոչ փրոթէզ է որ կը չինէ՝ երբ կ'ըլլայ այնքան, ոչ փարակոժ է որ կը չինէ՝ երբ կ'ըլլայ քանի (որովհետեւ ի-մաստը կը տարբերի)։ Կամ, եթէ կ'ուզէք, ընդունեցէք այդպէս։ Բայց երբեք ափոփոփ չէ քան բառը, ու սխալ է քանի բառաձեւին զաւակ համարել քանը կամ որքանը։

×

Ձեզքս այսքան խմորտելէ ետք, դեռ տաչտէն չհանած, կը խորհիմ թէ կ'արժէ երկարել քերականական ծանօթութեանց այս մաքարանին, (զոր զգման կ'անուանէք բառագէտ ... խոհարարը), ի պէտս երկու կամ երեք ընթերցողներու,— այդքան մնա՞ց դեռ։

Կ'ուզեմ խօսիլ քան բառին կենցաղավարութեան մասին։

Քան, ընդհանրապէս ամուրի, կը շրջի հայ լեզուին մէջ՝ մէկ տունէն միւսը, առնուազն երեք տուն,— մակբայ, շաղկապ, նախադրութիւն։ Հին քերականագէտ մը պատկերաւոր բացատրութեամբ՝ «միմեանց ազգակից եւ պաշտօնակից», որովհետեւ տեղ կայ շաղկապ է, տեղ կայ՝ մակբայ, «յամբ գհոլովելեաց», մերթ բաղադրեալ, յետոյ ինք եւս հոլովական.—

1.— Քան ենթակայ չէ հոլովի, բայց կը հրաւիրէ հոլովման, այսինքն պարելու «ընդ հոլովելեաց».—

Ա.— Հայցական.— «Ցիշատակ իմ քան զմեղր քաղցր է, քանզի եւ ժառանգութիւն իմ քան զխորիսխ մեղու»։

Սիրաքի Իմաստութենէն քաղուած այս վկայութիւնը կը տարբերի այլ օրինակի մը մէջ. «Հոգի իմ գերքան զմեղր քաղցր, եւ ժառանգութիւն իմ ի վեր քան զմեղր եւ զխորիսխ» (Գլ. ԻԴ. 27, Ֆրանսերէն չարակարգութեան մէջ՝ 19)։

Բ.— Տրական.— «Հնազանդել պարտ է Աստուծոյ առաւել քան մարդկան» (Գործ. Ե. 29)։

Գ.— Բացառական.— «Յուժադուժ եւս էր տեսլեամբ (Զօհր. տեսանելով) քան զմօրն թանձրութեամբ» (Զօհր. թանձրութեան) (Բ. Մակ. Դ. 40)։

Դ.— Պատմական.— «Բուեն հարեալ քան զիմոց գործոց՝ զգոյդ չնորհաց» (Նար. ԼԱ. 2)։

2.— Քան կը սիրէ զուգորդութիւնը։ Ունի բաղադրեալ ձեւեր, որոնք կը կոչուին՝ ըստ տունին ուր կը դործէ.—

Ա.— «Բացառացական շաղկապ» կամ «ընդդիմակ» (քան թէ)։

Բ.— «Պատճառաբանական շաղկապ» կամ «փաստաբանական» (քանզի)։

Գ.— «Ընտրական մակբայ» (որքան)։

Դ.— «Առաւելական մակբայ» (եւս քան զեւս)։

Ե.— «Դասական մակբայ» (մի քան զմի)։

Զ.— «Քանակական մակբայ» (այսքան)։

Է.— «Ժամանակական նախադրութիւն» (նախ քան)։

Եւ դեռ աւելի քան տասնեակ մը ձեւեր ու զասաւորութիւններ, որոնք կը կոչուին «վերբերական», «համեմատական» կամ «տարբաղդատ», եւայլն։

3.— Քան ունի բազմաթիւ նշանակութիւններ.—

Ա.— Նախընտրական.— «Լաւ է բնակել առ անկեան ի տամալոջ քան ընդ կնոջ բամբասողի ի տան միում» (Առակ, ԻԵ. 24)։ Այլ օրինակի մը մէջ՝ «լաւ է բնակել յանապատի քան ընդ կնոջ անզգամի»։

Բ.— Դեռ.— «Լուր ինձ քան զկարգալս իմ առ քեզ» (Նար. Բ. 2)։

Գ.— Գերադրական.— Շրջիցիս միրկագոյն քան զանդատուտան»(Առակ. ԻԳ. 31)։

Դ.— Ամենէն կարեւորը, որ վրիպած է շատերու ուշադրութենէն։ Կը նշանակէ ինչպէս, որպէս.—

«Հայեսցիս, զոտ'ծ, քան ի պատաբաղն բոլորապատուաց» (Նար. Ա. 1)։

Սխալ թարգմանած են Նարեկացիի այս խօսքը՝ Քասիմ (Պոլիս), Թորգոմ պատրիարք (Երուսաղէմ), Գարեգին պատրիարք (Պոլիս), Խերանեան (Երեւան)։ Զորոն ալ կը խառօրին՝ որովհետեւ կը հետեւին ակօս բացող առաջին եղան, Նալեան պատրիարքին, յետոյ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան վարդապետին, որոնք «առաւել» կը թարգմանեն քանը, փոխանակ թարգմանելու «պէս», «ինչպէս», «որպէս»։

Թող չկարծուի թէ աննշան բան մըն է եղածը։ Ո՛չ, ամբողջ քրիստոնէական վարդապետութիւնն է որ կը սարսի քան բառին տրուած այդ նշանակութեամբ։ Նալեան պատրիարք զգացեր է այդ ցընցումը, ինչպէս թերեւս ուրիշներ՝ իրմէ առաջ, եւ ելեր է բացատրել «զեղուած» բառէն չփոթելով։

Ժամանակին երկար գրած եմ, այստեղ, այն պայքարին մասին՝ զոր Պօղոս վարած է Մովսէսի դէմ,— երկու հզօր դէմքեր։ Առաջինը կոթնած է Եհովայի, երկրորդը՝ Քրիստոսի։ Առաջինը՝ խստակրօն աւանդութեան, երկրորդը՝ բարեխառն արդիականութեան։ Առաջինը ցեղապաշտ է, շրջապատը փճացնելու կողմնակից՝ տիրելու համար հրապարակին, երկրորդը՝ ախոյեան համակեցութեան, ձուլելու եւ ձուլուելու կողմնակից՝ տիրելու համար ներքնապէս։

Պօղոս կը յայտարարէ թէ ի զօրու չէ այլեւս Մովսէսի եւ Եհովայի միջեւ կընքուած դաշինքը։ Ձեղեալ կը համարի Հին Օրէնքը կամ Հին Ուխտը, ու կը հաչակէ Նոր Օրէնք՝ յանուն Քրիստոսի, տարբեր ձեւ ու նշանակութիւն տալով թլփատութեան եւ այլ ծէսերու, նոյնիսկ պատարագին։

Ելլել Նարեկացիի բերանը դնել պայքարի խօսք մը, մանաւանդ Միջի՞ն Դարուն, խնդրելու համար Աստուծմէն, որպէսզի դիտէ հոտոտէ առաւել քան Հին Օրէնքի պատարագը՝ իր ընծայաբերութիւնը, այսինքն՝ ո՛չ երբեք Եհովայի Օրէնքը, այլ առաւելապէս Քրիստոսի Օրէնքը, կամ «Հին Օրէնքի թանձրածուխ ողջակէզէն աւելի՝ իր պատարագին նայի եւ հոտոտէ զայն», կը նշանակէ հայ օրըերգուն կոխել հանել Մովսէսի դէմ՝ յանուն Քրիստոսի։

Նարեկացիի մօտ պօղոսականութիւն կա՛յ, բայց մովսիսականութիւն՝ աւելի չատ։

Նարեկացի կ'ըսէ. «Բոլորապատուց պատարագը հոտոտած չափով հոտոտէ...»։ Նարեկացի քոնֆորմիստ է, ընդվզումի եւ քննադատութեան անընդունակ։

Թէ քան կը նշանակէ չափ՝ ահաւասիկ այլ օրինակ մը, «Եթէ ունիցիք զհաւատ քան զհատ մանանխոյ» (Մատ. ժէ. 19)։ Այստեղ եւս կը թարգմանուի ոչ թէ «մանանեխի հատիկէն աւելի», այլ «մանանեխի հատիկի չափ»։

4.— Քան ունի աղուոր ոճական ձեւեր ալ.— «Փոքր մեւս եւս քան որչափ»։

5.— Քան չեչտ չ'առներ։ Նոյնիսկ առջեւէն աճած ձեւը, որքան, կը մերժէ չեչտել հարցական ոլորակը, զոր ոմանք կը դնեն իր ողնասիւնին վրայ։ Ուրեմն գրեցէք ո՞րքան եւ ոչ երբեք որքա՞ն։ Բացառութիւն դիտել կուտայ թէ Շնորհալի ունի նման խորթութիւն մը.

Խաւարն որքա՞ն յիս զօրացին։

Եւ այս խորթութիւնը կ'արդարացնէ «քերթողական ազատութեամբ»։ Առանց բան չկայ։ Քան ոչ չեչտ կ'առնէ, ոչ ալ ոլորակ։ Փաստ որ Շնորհալիի Վենետիկեան տպագրութեան մէջ կայ.

Խաւարն ո՞ր քան յիս զօրացին

Անկեալն յերկնից Արուսեկին։

Բաւ է օրէնքի վերածել ընդօրինակողներու սխալները։ Ուղղել նախ՝ որքան գրելով միացեալ։

6.— Քան, երբ կ'աճի ի տառով ու կը դառնայ քանի, չեչտ ալ կ'առնէ, ոլորակ ալ կ'առնէ, նոյնիսկ բոլոր հոլովաձեւերը՝ պարելու համար քանի, քանեաց, քանեաւ, քանեաց.

Որոշ ամաց քանեաց կեցեալ

Խաղաղական կեանս ստացեալ։

Բաւ համարելով այսքան քան – քան կը խոստանամ օր մըն ալ գրել բէ[...] տադրական վէրքերուն մասին։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ց. Գ.— Տօնական օրերու պարագայ[...] կան յողուածաշարքիս վերջինը, Բակ[...] Թագաւոր, գալ Շաբաթ օրուան [...]

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՐԵՔ ԽՆՁՈՐՆԵՐԸ

(ՄՏԱՑԱԾԻՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Ահա քանի մը ատեն է որ, Պենտեկոստէի նախընթաց կիրակի գիշերը, կ'երազէի որ՝ ոտքի կեցած էի հայելիիս առջեւ, եւ հիացումով կը դիտէի այն նոր զգեստները զորս իմ սիրեցեալ ծնողքներս կարել տուած էին տօնական օրերուն համար։

Ինչպէս գիտէք, այս հագուստ – կապուստը կը բաղկանար նուրբ կաշիէ շինուած կօշիկներէ՝ զարդարուած արծաթեայ մեծ օղակներով, բամպակէ նըրբին գուլպաներէ, սեւ ատուէ ներքնազգեստներէ եւ հաստատեայ բաճկոնէ մը՝ երիզաւորուած ոսկեայ թելերով։ Բաճկոնակը կտրուած էր հօրս հարսանիքին հագած բաճկոնակին կերպասէն։

Մազերս գանգուր էին եւ բրնօ [...]ոշխով օծուած։ Յօպոյներս ինչպէս թեւերներ կ'անջատուէին գլուխէս։ Ես սակայն, չէի յաջողիր զգեստաւորուիլ, վասն զի այդ բազմատեսակ հագուստի կտորները անընդհատ կը շփոթեցնէին զիս եւ երբ անոնցմէ մէկը կը յաջողէի անցընել վրաս, միւսը կ'իյնար գետին։

Ցոյժ նեղուած վիճակի մէջ էի ...

Ցանկարծ, գեղադէմ երիտասարդ մը ներս մտաւ եւ բարեւեց զիս շատ սիրալիր կերպով։

— Բարի եկաք, ըսի, ուրախ [...] ձեզ տեսնելուս։

— Կը ճանչնաք զիս ուրեմն, պատասխանեց ժպտերես։

— Ինչո՞ւ պիտի չճանչնա՞մ ձեզ, իմ կարգիս ժպտելով պատասխանեցի։ Դուք Հերմէսն էք, եւ ես [...] տեսած եմ ձեր դէմքը։

— Նոյնինքն, ըսաւ ան։ Քու մօտդ կուգամ [...] [...]աւ Նինջերու կողմէ [...] [...]րուած առաքելութեամբ մը։ [...]տեսնե՞ս սա երեք խնձորները ...

Եւ արդ[...] ինծի ցոյց տուաւ երեք խնձորներ, որքան խոշոր, այնքան գեղեցիկ որոնք հազիւ կը սեղմէին իր [...]։

Մէկը՝ կարմիր էր, միւսը դեղին, իսկ երրորդը՝ կանաչ։

Կը նմանէին թանկագին քարերու, որոնց կարծես այդ ձեւը առուած էին։

Ուզեցի շօշափել զանոնք, բայց ձեռքը ետ քաշելով, ըսաւ.

— Նախ գիտցիր, որ քեզի համար չեն ասոնք։ Իուն պէտք է զանոնք տաս քաղաքին երեք ամէնէն գեղանի երիտասարդներուն, անոնք պիտի ամուսնանան, ըստ իրենց ճակատագրին եւ այն կինը որ պիտի ընտրեն, իրենց խղճերուն կատարելապէս գոհացում պիտի տայ։ Առ խնձորները եւ բարի յաջողութիւն ....

Հեռացաւ ինծմէ, ինծի տալով խնձորները, որոնք հիմա աւելի խոշորցած երեւցան աչքիս։

Զանոնք դէպի լոյսին դարձնելով, նըշմարեցի որ թափանցիկ էին։

Ձեռքիս մէջ, խնձորները հետզհետէ երկարեցան, լայնցան եւ դարձան մէկ մէկ երիտասարդ աղջիկներ, յոյժ գեղանի, բարձրահասակ՝ պուպրիկներու նման եւ որոնց շրջազգեստները ունէին իւրաքանչիւր խնձորին գոյնը։

Գեղուհիները յուշիկ սահեցան մատներուս արանքէն ...

Ուզեցի բռնել զանոնք, անոնցմէ գոնէ մէկ [...] ինծի պահելու համար, եւ սակայն, անոնք արդէն օդին մէջ կը թեւածէին, ինծմէ հեռու։ Ի՞նչ կրնայի ընել ...

Հարմանքէս սաչմռկած, մնացած էի՝ [...] քերս երկարած։ Կը [...]այէի մատներուս [...]այ, իբրեւ հետաքրքրական առարկայ [...]ը։

Ցանկարծ, տեսայ որ մատներուս ծայրը կը պարէր երեք աղջիկներէն ամէնէն գեղեցիկը։ Անիկա աւելի փոքր էր միւսներէն, եւ սակայն անհամեմատ զուարթ էր ու չնորհալի։ Անիկա, միւսներուն նըման չէր թեւածեր օդին մէջ, մնացած էր մատներուս վրայ ու կը պարէր, կայտառօրէն մէկ մատէս միւսը, մեծ հիացում պատճառելով ինծի։

Շատ հաւնեցայ իրեն, այնքան որ [...] վեցի բռնել զինքը։

Կարծեցի որ պիտի յաջողիմ, եւ [...] յանկարծ, սարսափելի հարուած մը [...]ցայ գլխուս։ Նուաղած՝ ինկայ գետի[...]։

Երբ արթնցայ, հազիւ ժամանակ [...]ցայ հագուիլ եւ եկեղեցի երթալ։

Սրբազան արարողութեան ընթացքին եւ ապա մեծհայրիկիս եւ մեծ մայրի[...] սեղանին վրայ ճաշի ընթացքին, փոր[...]ցի վերյիշել ինչ որ տեսած էի։

Կէսօրէն ետք գացի քանի մը բարեկամներ տեսնելու, որոնց պարտական էի [...] ցելութիւն մը եւ մանաւանդ կ'ուզէի [...] նոնց ցոյց տալ նոր հագուստներս, գլ[...] խարկս անութիս տակ եւ սուրս կողքի[...]։

Զզուսայ գիրենք։ Ըսին որ պարտէզ գացած եւ ես որոշեցի երթալ ու գի[...] գտնել հոն, հաճելի օր մը անցընելու [...]մար։

Կը յառաջանայի այն ճամբայէն որ [...] բաւամբ կ'անուանէին «Գէչ Պատը», [...] դի այնքան ալ ապահով վայր մը չէր [...] քալէի դանդաղօրէն, մտածելով միշ[...] րեք դիցուհիներուն վրայ, մանաւանդ [...] պէս այն չքնաղ յաւերժահարսին [...] որ պարած էր մատներուս ծայրը։

ՎՈԼՖԿԱՆԿ ԿԷ[...]

(1 Շար.)

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Հրաչեայ Տէր-Ներսէսեանի ծննդեան ութսունամեակին առթիւ, գրագէտներ եւ մտաւորականներ ծրագրած էին յարգանքի ցոյց մը ընել, որ տեղի ունեցաւ երկուքի ցոյց մը ընել, որ տեղի ունեցաւ երկու ամիս առաջ Ազգային Տան մէջ, նախագահութեամբ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի: Բացումը կատարեց Շ. Նարդունի եւ ուր խօսք առին նաեւ Գ. Գ. Ցովհ. Գօղոսեան եւ Մ. Գարսամեան: Ցարգանքի յանձնախումբին գործօն գանձապետն էր Գ. Ալիքսան Օհանեան:

Այսօր դժբախտաբար մեր բարեկամին ցաւալի մահը կ'իմանանք: Նոյն օրը հանգուցեալին շնորհակալութեան արտայայտութիւնը կը մտնէր արդէն գգացած ծանր յուզումը:

Հրաչեայ Տէր-Ներսէսեան ըլլալով մէկը հայ տպագրութեան արուեստին նուիրեալներէն, երկար տարիներէ ի վեր, կ'արժէ ծանօթացնել իր գործունէութիւնը քանի մը մարզերու մէջ:

Մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ, տպագրութիւնն արուեստը առաջնակարգ դեր կատարած է, սկսած 1512 թուականէն մինչեւ այսօր: Մեղապարտ Յակոբ կը կոչուի այն անձը, որ Վենետիկի մէջ հայ տպագրութեան սկիզբը դրաւ, եւ իրարու եւեւէ լոյս ընծայեց հինգ գիրքեր, Պարզատումար, Պատարագատետր, Ուրբաթագիրք, Տաղարան եւ Աղթարք: Այդ անձը իրաւամբ կը կոչուի հայ տպագրութեան նահապետը: Այդ թուականէն ի վեր աշխարհի ամէն կողմը հայ մամուլը կը գործէ, հետզհետէ կատարելագործուելով: Ինչպէս միշտ, հայ ժողովուրդը եւ իր բոլոր արժանաւոր ներկայացուցիչները պատկառելի վաստակ մը արձանագրած են այդ մարզին մէջ: Ծանօթ է երախտագիտական այն աննախընթաց եւ գեղեցիկ ցոյցը, զոր ազգովին երեւան հանեցինք 1912ին, հայ գրերու գիւտին 1500ամեակին եւ տպագրութեան 400ամեակին առթիւ, հայկական մեծ տարագրութենէն եւ աղէտէն առաջ:

Հրաչեայ Տէր-Ներսէսեան արժանաւոր վաստակաւորներէն մէկն էր, որուն գործունէութիւնը տարածուած է տպագրական, հրատարակչական եւ լրագրական սահմաններու մէջ:

Հայ գիրին ու գիրքին, տիպ ու տառին հանդէպ զգացած սէրը միշտ համազօր եղած է անձնուիրութեան, որոնց միացուցած է նաեւ հանրային ուրիշ գործունէութիւններ: Ինչպէս օրինակ զինադադարէն ետք դաղթականներու եւ որբերու գնահրումը միջազգային-աշխատանքի պարասնեակներուն մօտ:

Մասնաւորաբար հրատարակչական գործերը առեւտրական ձեռնարկներ ըլլալէ աւելի, հանրային եւ մշակութային բարեսիրութեան նպատակը բերած են: Կ'արժէ յիշել անոնցմէ մէկ քանին: Այդ շարքէն են Մաղաքեան Պատրիարք Օրմանեանի Ազգապատում երեք ընդարձակ հատորները վեց հազար կրկին սիւնակներով, Ա. հատորը 1912ին, Բ.ը 1914ին եւ Գ.ը, հեղինակին վախճանումէն ետքը, տպուած է Երուսաղէմ, Սրբոց Յակոբեանց տպարանին մէջ 1927ին, Բաբգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեանի խմբագրութեամբ: 1912ին դարձեալ Պոլիս լոյս տեսած է նոյն հեղինակին Հայոց եկեղեցին, պատմութիւնը, վարդապետութիւնը, վարչութիւնը, բարեկարգութիւնը, արարողութիւնը, գրականութիւնը եւ ներկայ կացութիւնը: Տէր-Ներսէսեանի տպագրութեան արդիւնք են նմանապէս Օրմանեանի Համապատումը, ինչպէս նաեւ Ցիշատակագիրքը, երկու պրակներով: Կը յիշուի նաեւ Տիպ ու Տառ խորագրով գեղարուեստական գործ մը, 180 պատկերներով զարդարուած, խմբագրութեամբ Թէոդիկի, հայ տառերու գիւտին հազար հինգ հարիւրամեակի եւ հայ տպագրութեան չորս դարեան կրկնակ յոբելեաններու առթիւ լոյս ընծայուած: Հրաչեայ Տէր-Ներսէսեանին չեչտուած գործունէութիւնն էր նաեւ լրագրականը: Տասնեակ մը տարիներ տէր եւ տնօրէնը ըլլալով, նախապէս «Բանբեր» եւ վերջը «Վերջին Լուր» օրաթերթին, որոնք իրենց չէզոք եւ անկողմնակալ բովանդակութեամբ եւ ծանօթ աշխատակիցներով, սիրելի եւ փնտռուած թերթերը կը դառնան Պոլսահայութեան: Պոլսէն ետք Փարիզի մէջ կը հիմնէր «Մասիս» տպարանը, որ ժամագրավայրը կը դառնար մտաւորականութեան եւ ուր լոյս կը տեսնէն «Յառաջ» օրաթերթը, «Լը Փուայէ», հայերէն եւ Ֆրանսերէն բաժիններով պարբերականը եւ «Կավռօշ» երգիծաթերթը:

Իբրեւ առեւտրական, մանաւանդ իբրեւ բարեկամ, Հրաչեայ Տէր Ներսէսեան անձ մըն էր, անկեղծ, ճշդապահ, ուղղամիտ, որուն խօսքին կարելի էր վստահիլ եւ որուն հետ կարելի էր գործել:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԲՐԻՏԱՆԻԿՈՍ"

Անցեալ շաբթու Ֆրանսայի Ազգային Թատրոնը (Քոմէտի-Ֆրանսէզ) ներկայացուց Ռասինի դասական մէկ գործը՝ «Բրիտանիկոս»ը:

Ռասինի այս երկը, հրապարակ գալէն ի վեր (1669) բազմահարիւր անգամներ խաղացուած է Ֆրանսական բեմերու վրայ: Անոր այս անգամուան բեմադրութիւնը, ուրեմն, արուեստի անկիւնէն դիտուած, մասնաւոր շահագրգռութեան որեւէ շարժառիթ պիտի չունենար, եթէ չըլլար, սակայն, բացառիկ հանգամանք մը:

«Բրիտանիկոս»ը Ֆրանսական դասական թատերագրութեան մէջ համարուած է փորձաքար մը, մանաւանդ այս ողբերգութեան մէջ գոյութիւն ունեցող Ներոնի դերին մեկնաբանութեան տեսակէտէն:

Տեսակ մը «մաղէ կամուրջ» է Ներոնի տիպարը: Եթէ այդ դերին մեկնաբան դերասանը կարողացաւ առանց սայթաքելու անցնիլ «մաղէ կամուրջ»ը, անձնիւրը մեծ բանակալին բարդ ու կնճռոտ տիպարին ցուցադրութիւնը, անցած կը համարուի «մաղէ կամուրջը»:

Գարազան նոյնն է այս անգամուան «Բրիտանիկոս»ի Ներոնին ալ նկատմամբ:

Ինչպէս գիտենք, Քոմէտի-Ֆրանսէզի դերասանական կազմին կարող ու կարեւոր մէկ անդամն է Ռոպեռ Հիրշ, որ ականաւոր դերասան մըն է ու ճարտար մեկնաբանող մը ցարդ՝ միայն Քուրթըլինի, Լապիշի եւ Ֆէտոյի տիպարներուն:

Այս անգամ, Ռոպեռ Հիրշ «յանդուգն» քայլ մը առած է, ներս մտնելով դասական ողբերգութեան կալուածէն եւ ընտանձնելով «Բրիտանիկոս»ի մէջ Ներոնի դերը:

Այս լուրը երբ առաջին անգամ իմացուեցաւ մամուլին մէջ, կարծիքները բաժնուեցան երկուքի: Ըսողներ եղան որ Ռոպեռ Հիրշ իր այս ձեռնարկին մէջ պիտի հանդիպէր ձախողութեան, վասն զի իր թատերական սեռը ըլլալով թեթեւ վոտըվիլներու եւ քոմէտիներու սեռը, մեծանուն դերասանը պիտի վտանգէր իր համբաւը, չկարենալով անցնիլ թեթեւ քոմէտիներու եւ «Բրիտանիկոս»ի նման ծանր ողբերգութեան մը միջեւ ձգուած «մաղէ կամուրջը»: Եւ օրինակ կը բերէին ժանՄարէն, որ ասկէ առաջ ստանձնելով Ներոնի դերը, չարաչար պարտութեան էր մատնուած: Եւ կ'աւելցնէին նաեւ թէ՝ Ֆրանսական թատերական տարեգրութեանց մէջ միայն մէկ անձ յաջողած է արդիւնաւոր մեծ յաջողութեամբ շաղկապել դասականին, «Թայֆուն»ի Տօքթ. Տօկերամոյէն ետք նոյնքան եւ աւելի յաջողութեամբ մեկնաբանելով «Բրիտանիկոս»ի Ներոնը եւ յիշատակած էին մեծ դերասան Տը Մաքսի անունը: Միւս կողմը, սակայն, կը պնդէր թէ, Ռոպեռ Հիրշ ըլլալով բազմակողմանի տաղանդով օժտուած դերասան մը, շատ դիւրաւ պիտի կրնար Լապիշի եւ Ռասինի միջեւ այս անգամ հաստատել անխորտակելի կամուրջ մը:

Եւ փաստը ցոյց տուաւ որ այս վերջիններն էին իրաւունք ունէին:

×

Կայսրուհի Ագրիպինան, Ներոնի մայրը, իշխանութիւնը յանձնած է իր որդւոյն, իրաւազրկելով սակայն գահին իսկական ժառանգորդը՝ Բրիտանիկոսը, որ կաթնեղբայրն է Ներոնին, իր այս ձեռնարկով, Ագրիպինան կը խորհի իշխանութեան ղեկը ունենալ իր ձեռքը, օգտուելով Ներոնի վրայ ունեցած իր ազդեցութիւններէն:

Երիտասարդ կայսրը, սակայն, որուն հոգիին խորը ի ծնէ բոյն է դրած չար դեւը, տակաւ կը սկսի ձանձրանալ իր մօր բռնակալ տիրապետութենէն: Կ'որոշէ ընդ միշտ թօթափել այդ լուծը:

Եւ պայքարը կը սկսի մայր եւ որդիի միջեւ: Ագրիպինան յետ քայլ ընելով, կը խորհի սիրաշահիլ Բրիտանիկոսը եւ անոր իսկ օգնութեամբ վերագտնել իր տիրակալութեան թափը:

Ներոն արթուն կը հսկէ: Իր հաւատարիմ խորհրդատուին Նարսիսի խորհուրդներով, նախ կ'առեւանգէ Բրիտանիկոսի խօսեցեալը՝ Ժիւնիան, երիտասարդ իշխանը իր սիրոյն մէջ իսկ հարուածելու եւ այդ միջոցաւ զայն յուսալքութեան մատնելու մտադրութեամբ: Թողունք որ ինք ալ տարփանք մը կը զգայ երիտասարդուհիին հանդէպ:

Ագրիպինան, ի տես այս բարբարոս արարքին, կ'որոշէ առնել վճռական քայլեր: Բովանդակ արքունիքին ներկայութեան կը յանդիմանէ կայսրը, զայն կ'անուանէ «ապերախտ զաւակ» եւ կը հրաւիրէ զգաստութեան:

Երկու եղբայրները նոյնպէս դէմ առ դէմ, կ'ունենան չափազանց փոթորկայոյզ խօսակցութիւն մը, որուն ընթացքին բարի ու առաքինի Բրիտանիկոսը, մըղուած Ժիւնիայի հանդէպ տածած իր անարատ ու մաքուր սէրէն, իր իսկ ձեռքով կը ստորագրէ իր մահավճիռը:

Արդարեւ, միշտ Նարսիսի խորհուրդով, Ներոն չի վարանիր համաձայնիլ իր կաթնեղբօր մահուան գաղափարին:

Ու իբրեւ զղջում, կը յայտարարէ հաշտուած ըլլալ Բրիտանիկոսի հետ, անսալով իր մօր խորհուրդներուն, եւ այդ առթիւ սարքուած կոչունքի մը ընթացքին, կը թունաւորէ Բրիտանիկոսը:

Այս է ահա «Բրիտանիկոս»ի ամբողջական կառոյցը:

Ինչպէս տեսանք, խաղը ամբողջութեամբ կը դառնայ Ներոնի շուրջ, որ դասական նկարագիրներու ահաւոր խառնարան մըն է: Անիկա մերթ դաժան է՝ իբրեւ կատաղի վագր, մերթ սիրատարփ է՝ ինչպէս անփորձ պատանի մը, մերթ որդիական բոլոր առաքինութիւնները ոտնատակ ընող սինլքոր մըն է եւ մերթ ալ հլու ու հնազանդ զաւակ մը՝ անսացող իր մօրկանը բոլոր խորհուրդներուն...

Այս բարդ ու կնճռոտ տիպարին մեկնաբանողը՝ Ռոպեռ Հիրշ ներկայացուց զայն դասական այնպիսի խոր արուեստով մը, ուրկէ ի սպառ անհետացած էին արդիական ըմբռնումներու բոլոր նշոյլները:

Ներկայացումէն ետք, տեղի ունեցած գրական հաւաքոյթի մը մէջ, Ֆրանսական թատերական մտաւորականներ, մեծամասնութեամբ յայտարարեցին թէ, երեք դար առաջ յղացուած «Բրիտանիկոս»ի հեղինակը Ռասին, կը թուի իր Ներոնին իբր նախատիպար ունեցած ըլլալ մեր օրերու մեծ դերասանը՝ Ռոպեռ Հիրշ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Ի՞նչ ես խորհում, տէր հազարապետ, — հարցրեց, երբ Գնունին աւարտեց ընթերցումը: — Եթէ նախարար. երեք փախչողները գողեր եւ յանցագործներ են՝ տէրերը պիտի ուրախանա՞ն թէ տխրեն...

— Անհերեւ է, արքայ, — ասաց [...]րունին, — դա՛ պիտի լինեն անշուշտ, որ ազատուում են նոցանից, ուստի եւ ընծաներ ու շնորհակալիք պիտի յղեն քեզ եւ ոչ թէ գիր դժգոհութեան:

— Այո, — ասաց [...]չակը եւ սկսեց ծիծաղել այնպէս, որ հազարապետը երբեք լսել թագաւորից: Այդ ծիծաղը նրան թըւաց ոչ միայն յաղթանակի ծիծաղ, այլեւ չարախինդ ու վրէժխնդիր ծիծաղ...

Այս ամէնը կատարուեց այն ժամանակ, երբ թագաժառանգ Պապը 15 տարեկան էր, իսկ երբ նա դարձաւ 16 տարեկան պատանի՝ Անդոգ իշխանը նրան տարաւ Բիւզանդիոն, որպէս գի, ինչպէս ինքն էր ասում, սանանյ թագաժառանգին վայել կրթութիւն:

Տարաւ ասելով թէ Պապը ի՞նչ կարող է սովորել պարսկամիտ Հայր-Մարդպետից կամ պալատի քահանայ Մրջիւնիկից, որ խպառ անիրազեկ է Յունաց կարեւոր դպրութեանց. Մի քանի պալատականներ իրենց հեծեալ թիկնապահներով ուղեկից եղան թագաժառանգին մինչեւ Եփրատ: Վերադարձին նրանք պատմեցին, որ այդ կողմերի նախարարական կալուածներով անցնելիս [...] նկատեցին տէրերի դժգոհ տրամադրութիւն:

— Նախարարք մեր երթին նայում էին դժկամ, — պատմում էր Եղր դպիրը: — Իմանալով ով է անցնում՝ ոչ եկան ընդառաջ, ոչ ուղեկից եղան [...] մի կարճ տարածութիւն: Բացառութ[...]ան Ձիւնական եւ Հաւնունի իշխանն[...]

Արշակը կարեւորութիւն չ[...]ց դրան, դժգոհ թող այդպէս էլ մնան[...] Նա ուրախ էր, որ որդին մեկնեց տերերական մայրաքաղաքում ուսանելու: Միւս կողմից՝ հայրական սիրտը գոհ էր, որ գահը ժառանգ ունի, ուստի եւ խորհում էր, որ պէտք է ջանայ ամէն կերպ որդուն փոխանցել մի բարեկարգ ու ապահով երկիր... Եւ ուրախ էր, որ Աւանի կառուցումն այժմ կ'ընթանայ արագ եւ մի երկու տարիներով, որ եկել ու գալիս են ամէն կողմից:

Արուց կը մտնենայ իր աւարտին: Ուրախ էր նաեւ, որ իր Աւանը, տակաւին չաւարտած, լցուում է: Արշակն ուրախ էր մանաւանդ, որ իր Աւանը օրըստօրէ ձեւ ու մարմին է առնում մեծ թափով:

— Այս Աւանի, այս բերդի կառուցումը, Փառանձեմ, — ասաց Արշակը մի օր, — մեզ կը բերի ներքին եւ արտաքին ապահովութիւն, որից յետոյ ես կը միացնեմ նախարարներին ներհակ եւ Հայոց Աշխարհը կ'ամրանայ յաւէտ:

Այս դէպքերն էին ահա, որ անցել դարձել էին մինչեւ նախարարների միաժողովը՝ Կամսարականի ապարանքում:

Այժմ հետեւենք իշխան Կամսարականին՝ տեսնելու, թէ ո՞ւր է գնում եւ ի՞նչ է անում...

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Գառնի...

Ձով պաղպաջուն կէսօր էր. զգացուում էր թարմ, կազդուրիչ օդ, որը չգիտես լեռներից էր իջնում, Ազատ գետի հոսանքն էր բերում իր հետ, թէ դա երկնի ջինջ կապոյտից էր, որ տարածուում էր վեր խոյացած, տեղ-տեղ սեպացած լեռների գլխին, որպէս մի նուրբ, թափանցիկ վրանատարիք:

Արեւմտի սարալանջին, այնտեղ, ուր պարսպաւոր վանքն էր իր յարակից շէնքերով, պարսպից դուրս, վանքից վեր կանաչների մէջ, երեւում էին սեւազգեստ մարդիկ, որ մենաւոր կամ զոյգ զոյգ շըրջում էին գլուխները կախ ու դանդաղ, սաես աղօթք էին մրմնջում բնութեան գրկում: Դրանք վանքի միաբանութեան երիտասարդ անդամներն էին, որ դուրս էին եկել գարնան նորելուկ բանջարներ քաղելու:

— Ես քաղում եմ ոչ ինձ համար, այլ հայր Բառնապասի համար, որ սիրում է բանջարը վայելել յուղիչ ձեւով, — ասում էր մի բարակ ու երկար աբեղայ իր կարճ ու կլոր նորամօրուս ընկերոջը:

— Իսկ ես, աբեղայ եղբայր, մատռնապետ հօր համար. նա եւս սիրում է բանջար, եւ հրամայել է քաղել առատաբար... Ահաւասիկ. գտայ...

Այս ասելով՝ կարճ աբեղան, պարեգօտի փէշերը բարձրացնելով, կռացաւ մառի թփի մօտ եւ բըրիչով հանեց բանջարը իր արմատով. ու այն ժամանակ ահա, երբ նա բոյսը դցում էր պարկը, նկատեց, որ ձորից ճանապարհի դառիվարով բարձրանում է մի մեծ ասպախումբ՝ տեգերով, նիզակներով զինուած:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Քաղէի վերնայարկը ։
Կը խօսի գրագէտ ՉԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ ։
Նիւթն է՝ «Գիտակցութեան Ծնունդը» ։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը (60էն վար) նորածինով մը զբաղելու համար ։ Տեղոյն վրայ բնակութեան կարելիութիւնով ։ Դիմել.—

Robert Henri
Salon de Coiffure
13, Rue Jean Poulmarch, LES LILAS
Tél. : VIL. 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պանթէօ – Քաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբ. Տիկին Օռէք Փափազեանի մահուան առթիւ Մարսէյլի Աղքատախնամին կը նուիրեն Բիւ Թէրիի հայ կօշկակարներու արհեստակիցները հարիւր Ն. Ֆ., Գ. Միշէլ Ասլանեան նոյնպէս Աղքատախնամին 10 Ն. Ֆ., գումար 110 Ն. Ֆ. ։

ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌՔ ՆՈՐ
ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

— 1960 —

... « Մեծ ժողովուրդները իրենց մնայուն պատմութիւնը միայն սուրով, հուրով եւ արիւնով չեն գրեր, այլ եւ գրիչով, վրձինով եւ արուեստով՝ իրենց մշակոյթով ։ Անոնցմէ է հայ ժողովուրդը » ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ
Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպում ։
ԳԻՆ 120 Ն. Ֆ.

ԴԻՄԵԼ

ՅԱՌԱՋ
32, Rue de Trévise, 32
PARIS (IX·)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ 1500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ի նպաստ Առնուվիլի եկեղեցիին

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

(5 արար – 4 պատկեր)

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ հովանաւորութեամբ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 15ին

SALLE DE LA CHIMIE
28 BIS, RUE ST. DOMINIQUE METRO : INVALIDES

Կը մասնակցի Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պ ԼՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 18էն 24

Salons Lutetia
43, Bd. Raspail
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին Էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19·30ին ։ Հակառակ պարագային պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չիստանձներ ։

ՃՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
SICOMEX

Ֆրանսական Կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած Հաստատութիւն ։

SICOMEX
20, Rue Royale, PARIS 8·
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ

որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ճրարներ ղրկելու ։

1.— Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը ճոխ է եւ որակը ընտիր ։

ԻՏԱԼԻԱՑԷՆ ուղղակի ներածում, Քարտիկաշ եւ զուտ բուրդէ վերնազգեստներ՝ վերջին նորաձեւութիւն ։

ԱՆԳԼԻԱՑԷՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ ։ Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ, փիրքենեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ։

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքերը, արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ առաքումի ծախքերը ։

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ ։
Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ ։

2.— Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան ։

ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2-4 շաբաթէն ։

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ ։

ORCHESTRE SYMPHONIQUE
DES CONCERTS CHOUTEAU

(60 musiciens)

1961, եղանակի առաջին նուագահանդէսը
Ղեկավարութեամբ
ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, 30 Յունուար, ժամը 21ին,
SALLE GAVEAU

Մասնակցութեամբ անուանի դաշնակահար
PIERRE ROUÉCHE

Ծայտագրին մէջ դասական եւ հայկական երաժշտութիւն

Մուտք 2·50էն 12 Ն. Ֆ.

Տոմսերու համար դիմել գրասենեակ Հ. Բալուեանին կամ Ա. Պարթեւեանին,
14, Rue Petit Tél. : BOT. 99-22

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ։
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք ։ Նուագագոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն ։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10·
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
31
ՅՈՒՆՈՒԱՐ

MARDI
31 JANVIER
1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9016 37EME ANNEE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4817

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութեանց, ինչպէս նաեւ կառավարութեանց համար քրոնիկ հիւանդութիւն մը դարձած են պարբերական տագնապները։

Զօրս տասնեակ տարիներու փորձը ցոյց տուաւ ատոր բազմաթիւ ապացոյցները։

Ինչպէս համայնավար կուսակցութեան, նոյնպէս բոլշեւիկեան կառավարութեան ունէ պատասխանատու վարիչ, որ ամենազօր է այսօր, ապահով չէ վաղորդային մասին։

Երբե՛ք Տարպեան ժայռը այնքան մօտիկ չէր եղած Կապիտոլին։

Սկսելով Լենինի օրերէն, ժուրճն ու մանգաղը ահագին աւերներ են գործած, ջախջախելով եւ հնձելով գլուխները բոլոր այն առաջնակարգ տեսաբաններուն եւ առաջնորդներուն, որոնք շատ ճկուն չեն եղած՝ սորկօրէն հպատակելու համար դիկտատորներու «ուքազներուն»։

Ի՞նչ եղերական ճակատագիր ունեցան Լենինի առաջին օրերու ականաւոր ընկերներն ու գործակիցները, — Թրոցկի, Զինովիեւ, Ռատէկ, Կամէնեւ եւ միւսները։

Համբանք չունին «հանճարափայլ»ին օրով տարտարոս ղրկուած բոլշեւիկ ղեկավարները։

Աւանդութիւնը կը շարունակուի քառասուն տարիէ ի վեր, առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ։

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը կազմուեցաւ 1920ի Դեկտեմբերին, ընկերվարական կուսակցութեան Թուրի համագումարին մէջ, ուր մեծ հերձուած էր առաջ եկած։

Ճշմարիտ ընկերվարական գաղափարականին հաւատարիմ զանգուածները բաժնուեցան միւսներէն, որոնք Մարսէլ Քաշէնի եւ Լիւտովիք Ֆրոսարի գլխաւորութեամբ կազմեցին Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը։

Քաշէն եւ Ֆրոսար 1920ի ամառը ընկերվարական կուսակցութեան կողմէ գացեր էին Մոսկուա, ուկից իրենց հետ կը բերէին ծանօթ 14 կէտերը։ Թուրի մէջ զանոնք ընդունողները յարեցան համայնավար կուսակցութեան։ Մարսէլ Քաշէն դարձաւ օրուան հերոսը — եւ պահեց իր դիրքերը մինչեւ մահը։ Ֆրոսար նշանակուեցաւ ընդհանուր քարտուղար։ Սակայն տարիներ վերջ զզուանքով լքեց համայնավար կուսակցութիւնը եւ վերադարձաւ ընկերվարական գաղափարականին։

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը չէր կրնար բացառութիւն կազմել քրոնիկ հիւանդութենէն։ Քանիցս տագնապներու ենթարկուեցաւ եւ ցնցումներ կրեց։

Առաջին օրերու իր տեսաբանները՝ Բորիս Սուվարին եւ Լորիօ, որոնք կը հրատարակէին «Պիւլըթէն Քոմունիսթ»շաբաթաթերթը, ոչ միայն հեռացան շարքերէն, այլ եւ սկսան պայքար մղել — ու կը շարունակեն մղել — համայնավարութեան դէմ։

Մտքերու մէջ թարմ են տակաւին Սէն Տընիի քաղաքապետ Տորիոյի չահատակութիւնները։ Տարիներով համայնավար կուսակցութեան ճարտասան բեմբասացն ու քարոզիչ ըլլալէ եւ ամէն պատիւ վայելելէ վերջ, դարձած էր բոլշեւիզմի ամէնէն ոխերիմ թշնամին եւ ինկած ... մինչեւ Գերմաններու գիրկը։

Անտրէ Մարթի, անձնական նաւային ապայ մը, որ Սեւ Ծովի մէջ ապստամբութեան դրօշ էր բարձրացուցած, բոլշեւիկեան քարոզչութեան համար երկինքէն ինկած դրամագլուխ դարձաւ եւ շահագործուեցաւ տասնեակ տարիներով։ Կուսակցութեան մէջ ամէնէն բարձր դիրքերու հասնել, երեսփոխան եւ վարիչ դէմք ըլլալէ վերջ, օրին մէկը խայտառակաբար դուրս նետուեցաւ քուրջի պէս։

Ուրիշ տագնապներ ցնցեցին ֆրանսական կոմկուսը, որուն զոհերուն թիւը կարելի քանակի մը կը հասնի։

Երկու շաբաթէ ի վեր նոր տագնապ մը ծայր տուած է կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Երկու առաջնակարգ դէմքեր՝ Մարսէլ Սէրվէն եւ Լօրան Քազանովա ծառացած են ամենազօր Մօրիս Թորէզի եւ Քաղաքական Բիւրոյին դէմ (տեսնել Յառաջ, 27 Յունուար)։

Կուսակցութեան մենատէրը շարքերու հանրաքուէին կը դիմէ այժմ՝ ամրապնդելու համար իր դիրքը, որ նոր ցնցումի կ'ենթարկուի։

Հետզհետէ կը բացուին շարքայիններու աչքերը։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ ԼՈՆՏՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ, ԲԱՑՑ ՈՉ ՄԷԿ ՅԵԿՈՅՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱՒ·— ՄԻՒՆԻԽԻ ԺՈՂՈՎԸ·— ՇՓՈ՞ՒՄՆԵՐ «ԱՀԱԿ»Ի ՀԵՏ· — ԽՐԸՆԳՈՒՐԿ ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸՍԷ

ՖՐԱՆՍԱ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ – ՏԸ ԿՈԼ

Ինչպէս կը նախատեսուէր Մաքմիլընի եւ տը Կոլի խօսակցութիւնները բոլորովին գաղտնի մնացին եւ տեսակցութեան վաղորդայնին ոչ մէկ զեկոյց հրապարակուեցաւ։ Հաւանական է անշուշտ որ երկու ղեկավարները իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին անդրադառնալով որ Սպիտակ Տան բանբերը ճշդած է թէ Սթիվընսըն իր «անձնական կարծիքը» յայտնած է, երբ յայտարարած է թէ Քենետի կ'ուզէ տեսնուիլ Խրուշչեւի հետ։ Պարզ է որ տը Կոլ եւ Մաքմիլըն լաւ աչքով չէին կրնար նայիլ նման գըլուխ գլխի հանդիպումի մը։ Այդ տեսակէտէն Անգլիա եւ Ֆրանսա հանգստացան իսկ Ուաշինկթընի մէջ առերուած են Սթիվընսընի «ականջէն քաշել» որովհետեւ դեմոկրատ նախկին թեկնածուն մոռնալով իր նոր հանգամանքը կը շարունակէ իրեն շատ սիրելի հին սովորութիւն մը՝ յայտարարութիւններ ընել։ Այս առթիւ Քենետի սկսած է զգացնել որ պէտք չէ մոռցուի եւ անտեսուի որ «պօս»ը (տէրը) ինք է։ Մաքմիլընի եւ տը Կոլի համար Խրուշչեւի հետ խօսելէ առաջ, Լոնտոն, Փարիզ եւ Ուաշինկթըն պէտք է իրարու հետ խօսին։

Մաքմիլըն եւ տը Կոլ խօսեցան նաեւ Քոնկոյի եւ ապահովութեան խորհուրդին յաջորդ նիստին մասին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ պետական երկու դէմքերը յայտնած են թէ համաձայն են որ այլեւս «անկարելի է համայնավար Չինաստանի գոյութիւնը անգիտանալ»։

Մաքմիլըն եւ Լէյտի Տորոթի Լոնտոն վերադարձած են Կիրակի իրիկուն։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

Երեք օրէ ի վեր, բազմաթիւ քաղաքապետներ եւ վարիչներ՝ Եւրոպայի չորս անկիւններէն Միւնիխ հաւաքուած են մասնակցելու համար Եւրոպայի քաղաքապետութեանց Խորհուրդի տարեկան ընդհանուր ժողովին։ Տասնըմէկ երկիրներ որոնց կարգին առաջին անգամ ըլլալով՝ Յունաստան ղրկած են իրենց պատուիրակները։

Ընդհանուր ժողովը կը զուգադիպէր յիշեալ մարմնին տասնամեակին։ Արդարեւ, 1950 Հոկտեմբեր մէկին, Ժընեւ-Ջուիցերիա հաւաքուած էին քանի մը առհլիրաներ եւ հիմը դրած էին քաղաքապետութեանց խորհուրդին, որ այսօր իր շուրջը հաւաքուած է եւրոպական քառասուն հազար քաղաքապետութիւններ։

Առընթեր, ընդհանուր ժողովին ուղղեց կարեւոր գիր մը, որ որոշ կէտերու մէջ պատասխան մըն է տը Կոլի «Հայրենիքներու Եւրոպային»։

Ըստ Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետին Եւրոպայի միութիւնը կարելի չէ իրագործել ազգային կառավարութիւններու որոշումներով։ Եւրոպան չիրականանար եւ գոյութիւն չունենար ցորչափ աւելի զօրաւոր չնկատուին եւրոպացի ժողովուրդները միացնող քան բաժնող կէտերը։

Շապան – Տելմաս, Ֆրանսայի Ազգային ժողովի նախագահը իր կարգին, գիր մը ուղղած է ուր կը չեշտէ — «Հիմա որ առաջին քայլը առնուած է, պէտք է որ պայքարինք հասնելու համար մեր նպատակակէտին՝ ապագայ Եւրոպայի ծերակոյտը, որ պէտք է համախմբէ պետութիւններու եւ տեղական իշխանութիւններու ներկայացուցիչները»։

ԹՈՒՆՈՒԶ

«ԱՀԱԿ»Ը ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Վերջին օրերուն շրջող զրոյցներու համաձայն, հաւանական կը նկատուի որ գաղտնի շփումներ կը կատարուին Ֆրանսայի եւ «Ահակ»ի (Ալժերական Հանրապետութեան ատժամեայ կառավարութիւն) միջեւ։ Թունուզի թերթերը որոնց մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնաթերթը եւ Աֆրիք – Աքսիօն կը գրեն թէ բանակցութեանց ժամը եկած է եւ ամէն յոյս կայ որ նախ առժամեայ, ապա վերջնական խաղաղութիւն հաստատուի Ալժերիոյ մէջ։ Անդին սակայն, Քուալա–Լումփուրի (Մալեզիա) մէջ, Ֆերհաթ Ապպաս խիստ լեզու մը կը գործածէ Ֆրանսայի հանդէպ եւ կը հերքէ թէ որեւէ բանակցութիւն կը կատարուի Ֆրանսայի եւր կառավարութեան միջեւ։ Ինչպէս կ'երեւայ կամ Ապպաս լուր չունի Թունուզ անցած – դարձածէն, կամ Թունուզ լուր չունի Ֆ. Ապպասի տրամադրութիւններէն։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՐԸՆԳՈՒՐԿ ՇԱՏ ԳՈՀ ՉԷ

Խրընդուրկ չէ մոռցած անցեալը, շըրնորհազրկումը, քննադատութիւնները եւ պատիժները։ Այսօր 70տարեկան է եւ այդ առթիւ Մոսկուա յոբելենական հանդիսութիւններ կը սարքէ, կը գովէ, կը ջատագովէ, կը բառաբանէ, կը չփացնէ, չքանչան կուտայ։ Թերթերը յօդուածներ կը հրատարակեն, ձայնասփիւռը Խրընդուրկ կը հռչակէ, բայց գրագէտը չէ մոռցած եւ այսօր ալ խօսքը զառն է, սիրտը՝ մաղձ։ Իր գլխաւոր թշնամիներէն էր Լիբերաթուռնայա Կազեթան որ իր նախորդխմբագրապետի օրով, Խրընդուրկի համար գրած էր թէ «ռուսական հաց կ'ուտէր եւ ոչ փարիզեան չալանակ», այսօր նոյն թերթը «մեր Խրընդուրկը» կը դրէ, բայց գրագէտը տրամադիր չէ հաւատալու, համոզուելու։ Կը նկատէ որ բոլոր ճառերուն, յօդուածներուն, զովեստներուն մէջ կը յիշուին իր գործերը մինչեւ տասը տարի առաջ, միայն, անկէ ե՞տք, բան չէ գրա՞ծ։ Դառնութեամբ կ'ըսէ — «Կարծէք թէ տասը տարի է մեռած եմ»։ Ոչ ոք խօսեցաւ իր վերջին գործերուն մասին Տէժէլ, Մարդիկ, Տարիները, Կեանքը եւ փորձեր՝ Սթանտալի եւ Չեխովի մասին։ Խրընդուրկի սիրտը այրած է «որոշ քննադատներ աւելի դիւրին կը գոնէն ծափահարել Խրընդուրկը երբ Փաշիստները կամ Ամերիկացիները կը քննադատէ քան երբ Սթանտալի կամ Չեխովի մասին կը խօսի։ Ոչ քննադատութեան, ոչ ալ տարեդարձներու համար կը գրենք, կը գրենք ընթերցողներու համար։ Անոնց կը խորհիմ որոնք ինծի զօրավիգ կանգնեցան կեանքիս դժուար պայմաններուն մէջ երբ ինծի չքանչան չէին տար։ Այսօր ինչ որ պէտք է յորինենք կեանքի համանուագն է եւ համանուագ մը միայն թմբուկով եւ փողով չի նուագուիր, կ'ուզեմ որ ամէն ոք գիս հասկնայ»։ Գրագէտը խօսեցաւ նաեւ հակահրէութեան մասին. «Ռուս գրագէտ մըն եմ բայց ցորչափ մէկ հատ հակահրեայ մնայ, ես միշտ պիտի ըսեմ Հրեայ եմ»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՏՈՒՐ, ՏՈՒՐ, ՄԻՇՏ ՏՈՒՐ

Քանիցս գրեցինք, թրքական թերթերէն քաղելով, թէ միլիոններ կը տրուին Թուրքիոյ, իբրեւ «օժանդակութիւն», Ամերիկայի, Գերմանիոյ եւ այլ պետութեանց կողմէ։ Միաժամանակ նորանոր տուրքեր կը դրուին,— վերջինը շէնքի եւ հողի այժեկալ տուրքը։

Այս նոր տուրքը, իր կարգին, նոր մըտատանջութեան մատնած է սեփականատէրերը։ Նախկին օրէնքին համաձայն, իբրեւ շէնքի տուրք կը գանձուէր շէնքին եկամուտին քսան առ հարիւրը։ Այսպէս, յիսուն հազար ոսկի եկամուտ բերող շէնք մը ամէն տարի ութ հազար ոսկի տուրք կը վճարէր։ Նոր օրէնքով, նոյն շէնքը այսուհետեւ պիտի վճարէ 24.000 ոսկի իբրեւ շէնքի տուրք։ Անկէ զատ՝ երկու հազար ոսկի աղքահաւաքութեան եւ լուսաւորութեան տուրք։ Իսկ մնացեալ մասը ենթակայ կը մնայ եկամուտի տուրքին։

× Եասը Ատայի զատերուն առնըչուած հետաքրքրութիւնը մարեցաւ՝ տնտեսական տագնապին եւ նոր տուրքերու առեղծած մտահոգութեան պատճառով։ Եմըտական նախարարութեան յայտարարութիւնները, թէ նոր օրէնքները կապ չունին ունեւորութեան տուրքին հետ (վարլըք վերկիսի), որեւէ ազդեցութիւն չըրին՝ փարատելու համար «տարածայնուած զրոյցները եւ տարածուած վախերը»։

× Գրած էինք թէ ամիսուկէս առաջ եւկոլատ չոգենաւ մը կրակ առած էր Վոսփորի մէջ։ Պարբերաբար պայթումներ տեղի կ'ունենային, ու գիշեր ու ցերեկ կ'այրէր նաւը։ Անցեալ Հինգշաբթի գիշեր սարսափելի պայթում մը եւս տեղի ունեցաւ, ահուղողի մատնելով մասնաւորաբար Պէյքոզի բնակչութիւնը։ Անգամ մը եւս հսկայ խարոյկի մը վերածուեցաւ քարիւղաբարձ չոգենաւը, բոցերը բարձրացան մինչեւ երեք հարիւր մեթր, արեւածագի տպաւորութիւն թողլով։

× Ատանայէն կը հեռագրեն թէ քաղաքէն 42 քիլոմեթր հեռու, Ճիհան գետին ափը, Զոթլու գիւղին բնակչութիւնը նաւի բեկորներ երեւան հանած է, եւ այս առթիւ գիւղացիներուն ուրախութիւն պատճառած որ գտած են Նոյեան Տապանը։— Մեր քթին տակ է եղեր Նոյեան Տապանը, ոչ թէ լերան մը վրայ, կ'ըսեն Թուրք գիւղացիները։

Մասնագէտներու կարծիքով, Եաւուզ Սուլթան Սէլիմի մէկ նաւն է, որ դէպի Եգիպտոս արշաւանքի մը ընթացքին՝ օգտագործուած է զօրքը փոխադրելու համար մէկ ափէն միւսը։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին Տէր եւ Տիկ. Նիկողոս Դարայեան (Լոնտոն)։ Մեր բարեկամը, որ այնքան ծանօթ է Լոնտոնի առեւտրական հրապարակին վրայ, շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ Ֆրանսայի մէջ մինչեւ Մարսէյլ։

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլինի եւ Հռոմի նախկին դեսպան Ֆրանսուա Փոնսէ «Ֆիկարօ»ի մէջ վեր կը հանէ համայնավարութեան հիմնադիրին «մարգարէական յօդուածները»:

Ղրիմի պատերազմին ատեն Մարքս թղթակից էր Նիւ Եորքի ընկերվարական թերթին եւ նամակներու ձեւով կը գրէր քաղաքական տեսութիւններ: Մարքս կը զգուշացնէր Եւրոպան ռուս աշխարհակալութեան սպառնալիքին դէմ: Առաջին գրութեամբ իսկ կը հարցնէր. «Խնդիր է գիտնալ թէ ով պիտի տիրէ եւրոպական ցամաքին: Ռուսիոյ նպատակն է կցել Հունգարիան, Թուրքիան, Գերմանիոյ մէկ մասը: Ասիկա հետեւանք է ռուս ժողովուրդի խոր ձգտումին եւ ոչ թէ ցարական իրաւակարգին»:

Եւրոպա տագնապի մէջ էր, Նիքոլա Ա. կը մտածէր Թուրքերը հեռացնել Պոլսէն, Եւրոպայէն, Ս. Տեղերէն, ռուս տիրապետութիւնը հաստատել Պալքաններու մէջ:

Մարքսի համար պատերազմը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, երկու քաղաքակրթութեանց, երկու իրաւակարգերու միջեւ էր: Այդ պատերազմը պիտի շարունակուէր յետագային ալ, որովհետեւ հարցը «հաստատել չէ թէ որու պիտի մնայ Պոլիսը, խնդիր է թէ արեւմտեան մշակոյթը տեղի պիտի տա՞յ արեւելեան մշակոյթին, թէ հակամարտութիւնը պիտի շեշտուի՞ հետզհետէ աւելի քան երբեք սարսափելի ձեւեր առնելով»:

Մարքս երեւան կը հանէր համասլաւութեան ձգտումներ: Մոսկուա այսօր իրականացուցած է ինչ որ Լենինի վարպետը կը նախատեսէր եւ կը կոչուէր «ռուս ծաւալում» եւ կը կատարուի Մարքսի անունով, մարքսիզմի իրականացման համար: Գրաւած է Գերմանիոյ մէկ մասը, միացուցած է սլաւ երկիրները եւ տիրած է Հունգարիոյ, մօտեցած է Նեղուցներուն, Սեւ Ծովը դարձած է խորհրդային լիճ մը, ռազմակայան մը»:

«Սլաւ ցեղը,— կը գրէր Մարքս «Նիւ Եորք Տէյլի Թրիպիւն»ի մէջ դարեր բաժնուած ներքին հակամարտութիւններով, Արեւելք քշուած Գերմաններէն, մասամբ ենթարկուած Մաճառներու, Թուրքերու, միացած է արագօրէն 1850էն ետք, պաշտպանելու համար այս միութիւնը համագերման անակնկալ զարթնումին դէմ, բայց պիտի շարունակէ պատերազմ մը անողոք Լատին ցեղերու դէմ, գերման ցեղերու դէմ; Համասլաւութիւնը շարժում մըն է Եւրոպայի դէմ ուղղուած, պիտի ոչնչացնէ հազարամեայ պատմութեան մը պտուղները: Իր նպատակին չի կրնար հասնիլ առանց Եւրոպայի քարտէսէն ջնջելու Հունգարիան, Թուրքիան, Գերմանիոյ Արեւելքը: Ասոնք պահպանելու համար սարկացնելու է արեւմտեան Եւրոպան»:

Մարքս երեւան կը հանէր համասլաւութեան ծրագիրը եւ մեթոտները ծրագրին իրագործման համար: Ամէն միջոց, խորամանկութիւն, էնթրիկներ, կաշառում, արդարանալի են նպատակին հասնելու համար: Մոսկուա դիւանագիտական յուշագիրներ պիտի տայ, երբեմն պիտի ժպտի, երբեմն սպառնայ:

Մարքս կ'այպանէ Ֆրանսան եւ Անգլիան, որոնք դիւրութեամբ տեղի կու տան վախէն, ինչ որ տկարութեան նշան է եւ վատասրտութիւն է: «Ռուսին մեթոտն է սարսափ տարածել, միայն քաջութիւնը կրնայ զինք բռնել: Հակառակորդներու բարոյական տկարութիւնը յանդգնութիւն կու տայ աւազակներուն»:

«Ինչպէս կը տեսնուի,— կ'աւելցնէ Ֆրանսուա Փոնսէ,— յօդուածները, գրուած հարիւր տարի առաջ, այժմէական են, կը փաստեն որ Սթալինի եւ Խրուշչեւի քաղաքականութիւնը կը հետեւի ճշգրտօրէն Նիքոլա եւ Աղեքսանդր ցարերու ուղիին: Խորհրդային համայնավարութիւնը հոգեւոր ժառանգորդն է, հաւատարիմ շարունակողը ցարերու ծաւալականութեան: Այսօր չկայ Ս. Տեղերու պաշտպանութեան պատրուակը, անոր տեղ կը բռնէ Պերլինի կացութիւնը: Համասլաւութիւնը գրաւած է Պալքանները, Հունգարիան, բայց գոհ չէ, կը ձգտի Եւրոպայի տիրապետութեան»:

Մարքսի նամակները, գրուած Լոնտոնէն 1853 Մարտէն 1856 Ապրիլ, ամբողջապէս հրատարակուեցան 1897ին Մարքսի աղջկան կողմէ «Արեւելեան Հարցեր» վերնագրով: Գիրքը շրջաբերութենէ անհետացաւ անմիջապէս: Մոսկուա Մարքսի ամբողջական գործերուն մէջ հրատարակած չէ: Վերջերս զուիցերիացի մը, Փրոֆ. Մ. Ժ. Ա. Տէօրինկ, վերատպեց 1897ի հրատարակութիւնը, այդ առիթով է որ կը գրէ Անարէ Ֆրանսուա Փոնսէ դեսպանը:

Ռուսիա պարտուեցաւ Ղրիմի պատերազմին եւ 1856 Մարտի Փարիզի դաշնագրով առժամապէս տեղի տուաւ համասլաւ ծրագրին իրագործման, սպասելով նպաստաւոր օրերու:

Յօդուածագիր դեսպանը Մարքսի գրութեանց մէկ կողմը միայն նկատի առած է: Ուրիշ նամակով մը Մարքս ցոյց կու տար Ղրիմի պատերազմին անտեսական պատճառը, հարաւ Ռուսիոյ ճարտարարուեստական եւ երկրագործական զարգացումը, Նեղուցներու ազատ անցքին անհրաժեշտութիւնը:

Երկրորդ՝ համասլաւութիւնը հակազդեցութիւն մըն էր համագերմանութեան: Մարքս համակիր էր համագերմանութեան: Համայնավար մանիֆեստի հրատարակութեան ատեն կը գումարուէր Ֆրանքֆուրթի խորհրդարանը, ուր ներկայացուցիչներ կը յայտարարէին. «Գերմանիան մէկ ըլլալու է, գերմաներէն խօսող ժողովուրդները միանալու են եւ կազմելու՝ մեծ կայսրութիւն մը: Ամէն նահանգ ուր գերմաներէն կը խօսուի, կցուելու է գերման մեծ հայրենիքին»:

Ժողովին նախագահ Ֆոն Կակերն կը յայտարարէր. «Գերման իշխանութեան ենթակայ ամէն երկիր ուշ կամ կանուխ կայսրութեան պատկանելու է»: (19 Մայիս 1848):

Խորհրդարանը կողմնակից էր Տէօյչթումի: Կը քննադատէր Աւստրիան, որովհետեւ ուրացաւ գերման առաքելութիւնը եւ տեղի տուաւ սլաւականութեան: Բանաստեղծ Իւհլանի խումբը կը ներկայացնէր բանաձեւ մը: «Աւստրիա մնալու է գերմանականութեան մէջ»: Պիսմարք կը յայտարարէր. «Փրուսիա ձուլուելու չէ Գերմանիոյ մէջ, Փրուսիա կլանելու է ամբողջ Գերմանիան»: Խորհրդարանը կը քուէարկէր համագերման բանաձեւը:

Նիքոլա Ա. կ'առաջարկէր դարման մը գտնել «հիւանդ մարդ»ուն հիւանդութեան: 20 Փետրուար 1853ին անգլիացի Համիլթըն Սէյմուրի կ'ըսէր. «Եթէ Անգլիա հաւատացած է որ Օսմ. կայսրութիւնը կրնայ ապրիլ՝ կը սխալի, կը կրկնեմ, հիւանդ մարդը մեռնելու վրայ է: Նպատակ չունիմ Պոլիսը գրաւելու, բայց չեմ կրնար թոյլատրել որ Անգլիա հոն հաստատուի»:

Տարիներ վերջ, 1896ին Սալըզպրի ցաւ պիտի յայտնէր որ Նիքոլայի ծրագիրը չէր ընդունուած ժամանակին:

Մարքսի գրութեանց այժմէութիւնը, մատնանշուած դեսպանին յօդուածով, պարագայական է: Համայնավարութիւնը հաստատուած պիտի չըլլար Պալքաններու մէջ եւ արեւելեան Գերմանիոյ վրայ, եթէ Հիթլեր, բանդագուշող մը, գերման ցեղին գերակայութենէն ներշնչուած, օգտուէր անձնատուր եղող ռուս զանգուածներէն, Ուկրանիոյ անկախութիւնը յայտարարէր, եթէ արեւմտեան վարիչները տեղի չտային Սթալինի քաղաքականութեան, որուն տխուր հետեւանքները կը կրեն 15 տարիներէ ի վեր:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

"ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ԵՐԿՈՒ ՍՄԲԱՏՆԵՐ"

Իբրեւ նախաբան յետագայ տողերուն, յօժարութեամբ կը յայտարարեմ, որ ոչ թէ ամբողջ Հայկական Սփիւռքի, այլ նոյնիսկ, լիբանահայութեան շրջագիծին մէջ, ի վիճակի չեմ ներկայացնելու 1960ի գրական բերքը: Բայց ով ալ ըլլայ այդ աշխատանքը յանձն առնողը, նոյնքան յօժարութեամբ պիտի ընդունի, թէ մտաւորական արտադրութեանց մարզին մէջ, տարուան անակնկալը — բոլորովին աննախընթաց — Յակոբ Տէր Մելքոնեանի երկասիրութիւնն է, որ կը կրէ «Բագրատունի երկու Սմբատներ» խորագիրը:

Ընդգծուած որակիչը քիչ մը բացատրութեան կը կարօտի: Արդարեւ, հակառակ ուշիմ ժողովուրդ մը ըլլալու մեր համբաւին, չենք կրնար մենք մեզմէ թաքցնել այն տկար հետաքրքրութիւնը, զոր ցոյց կու տանք գրական գործերու հանդէպ. իսկ քիչ մը աւելի յամենալով այս ամբաստանութեան վրայ, եթէ ուզենք զայն համեմատական չափերով բաշխել ժողովուրդի խաւերուն վրայ, պիտի նկատենք, որ քանի բարձրանանք դասակարգային սանդուխին ի վեր, այս անբաւական հետաքրքրութիւնն ալ հետզհետէ այնքան կ'անօսրանայ, որ ի վերջոյ կը վերածուի անտարբերութեան եւ նոյն իսկ արհամարհանքի:

Արդ, երբոր այս ջլատիչ կացութեան մէջ, երբ գործերու հրապարակին վրայ կը հանդիպինք ծանօթ առեւտրականի մը, որ կրնայ իր դասակարգին վեթերանը համարուիլ, եւ որ ընթերցասիրութեան ու գրասիրութեան հանգրուանները գլելով՝ կը հասնի հեղինակելու արժանիքին, մենք գոհունակութեամբ գլխարկնիս կը հանենք անոր առջեւ:

Արդար ըլլալու համար, հարկ է ընդունիլ, որ գիրքի արուեստը գնահատելու պատրաստակամութիւնը նոր չէ այս ընտանիքին մէջ: Տէր Մելքոնեան եղբայրները տեւաբար գտնուած են առաջին շարքին մէջ այն ընտրեալ ազգայիններուն, որոնք իրենց քսակին հետ սիրտնին ալ լայնօրէն բացած են այս գաղութին մէջ կատարուած մշակութային շարժումներուն առիթով: Յակոբին կրտսեր եղբայրը՝ ողբացեալ Մելքոն ինքն ալ տարիներ շարունակ իր աշխատակցութիւնը բերաւ «Ակօս»ի պարբերաթերթին, պարզ ու անսեթեւեթ պատմուածքներով, որոնք, առօրեայ կեանքի յատկանշական միօրինակութեանը մէջ, ազնիւ տեսակի մտազբօսանք մը կազմեցին իրեն համար:

Բայց պատմուածքը համեմատաբար առանձնաշնորհեալ սեռ մըն է՝ սա ըմբռնումով, որ գրական այս կալուածին տէրն ու տնօրէնը նոյնինքն հեղինակն է, ընդածին իրաւունքով, եւ որ իր սեփական խիղճն ու ճաշակը գոհացնելէ զատ ուրիշ մտահոգութիւն չունի: Մինչդեռ այն սեռը, զոր Յ. Տէր Մելքոնեան ընտրած է, ոչ միայն ծանր պարտաւորութիւններ կը դնէ ընտրողին վրայ՝ հանդէպ պատմութեան, այլ նաեւ զինք նշաւակ կը դարձնէ իր ժամանակակիցներու սլաքներուն:

Իր ուսումնասիրութիւնը կը ձգտի իրարմէ տարանջատել երկու անձնաւորութիւններ, որոնք շարք մը յարանման պատճառներով, հին պատմիչներու անհոգութեան եւ նորերու դիւրահաւանութեան հետեւանքով՝ այնքան սերտօրէն իրարու հետ շփոթուած են, որ նկատուած են միեւնոյն անձը:— Երկուքին ալ անունը՝ Սմբատ, եւ տոհմանունը՝ Բագրատունի, երկուքին ալ ապրած ժամանակաշրջանը՝ նոյնը. երկուքն ալ գերատիճան պաշտօնատարներ, իւրաքանչիւրը՝ սահմանակից կայսրութեան մը ծառայութեան մէջ: Նոյնիսկ զանոնք զատորոշելու համար կիրարկուած մակդիրները — մէկը՝ Առիւծասպան, միւսը՝ Բազմայաղթ —, արժէքներու խորունկ տարբերութիւն մը չեն յայտնաբերեր:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԵՐԵՔ ԽՆՁՈՐՆԵՐԸ

(ՄՏԱՑԱԾԻՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Սաէպ կ[illegible]կարէի մտածեր, այն յոյսով որ ան բարի պիտի ըլլար վերստին գալ ու պարել անոնց վրայ:

Այսպէս խորհրդածելով կը շարունակէի ճամբաս. երբ պատին մէջ, ձախ կողմը, նշմարեցի փոքր դուռ մը, որ վստահ էի [illegible] առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնէի:

Թուխ եւ հին փայտէ մըն էր շինուած այդ դուռը որուն վրայ կային լայնեզր քանդակներ. Զափչտակութեամբ կը դիտէի զայն, բայց ինչ որ ամէնէն աւելի կը զարմացնէր զիս, այն էր որ դրան վրայ ոչ կղպանք կար, ոչ բանալիի ծակ, ոչ իսկ մղլակ մը: Այդ բանը ինծի ենթադրել տուաւ թէ այդ դուռը կը բացուէր միայն միւս [illegible]:

Չէի խաբուած: Երբ [illegible]եցայ դրան եւ սկսայ աւելի հետաքրքրութեամբ դիտել քանդակները, ներքնա[illegible] բացուեցաւ եւ տարօրինակ ու լայնածաւալ հագուստով մարդ մը երեւցաւ: Պատկառելի մօրուք մը շրջապատած էր անոր կզակը, ինչ որ ինծի կարծել տուաւ թէ ան Հրեայ մըն էր:

Կարծես կռահելով իմ մտածումս, մարդը խաչակնքեց, ապացուցանելու համար թէ լաւ կաթողիկէ մըն էր:

— Երիտասարդ, ուրկէ կուգաք եւ ի՞նչ կ'ընէք հոս, հարցուց ան խիստ սիրալիր շեշտով մը:

— Կը դիտէի այս դրան քանդակները, որոնք բացի գեղարուեստասէր անձերու հաւաքածոներէն, ուրիշ տեղ կարելի չէ հանդիպիլ, պատասխանեցի:

— Ուրախ եմ որ կը սիրէք այս աշխատութիւնները: Ներսէն, դուռը առաւել եւս գեղեցիկ է, աւելցուց մարդը: Մտէք, եթէ կը հաճիք:

Այնքան ալ ապահով չէի: Մարդուն տարօրինակ հագուստը, վայրին ամայութիւնը եւ յետոյ աննկարագրելի զգացում մը կը ճնշէին էութեանս վրայ:

Ներս չմտայ ստարկելով որ կը փափաքէի դուրսէն դիտել, բայց, գաղտագողի ակնարկներ նետելով, ընդնշմարեցի պարտէզը:

Բաց դրան ետեւը տեսայ ընդարձակ հրապարակ մը, որ ծածկուած էր կանոնաւոր չորսով տնկուած Թմբիի ծառերու իրար գրկած ճիւղերուն ստուերով: Օրուան ամէնէն տաք պահերուն ալ, այդ ծառերուն տակ հանգչող մարդիկ պիտի զգային անպայման բարեբար զովութիւն մը:

Դրան սեմին վրայ էի եւ սկսած էի դանդաղօրէն յառաջանալ, տարուած ծերունիէն: Արդէն ակնյայտնի ընդդիմութիւն մը ցոյց չէի տար անոր կամքին հանդէպ: Յաճախ լսած էի թէ՝ այսպիսի պարագաներու մէջ, իշխան մը կամ սուլթան մը երբեք իր մտքէն պիտի չանցընէր թէ վտանգ մը կը սպառնար իրեն: Եւ յետոյ, եթէ ծերունին վատ մտադրութիւն մը ունենար ինծի հանդէպ, արդեօք պիտի չկրնայի ինքզինքս պաշտպանել սուրովս որ կախուած էր կողքէս:

Այս բոլորը մտածելով, մեծ վստահութեամբ մը ներս մտայ:

Ծերունին հրեց դուռը, որ առանց աղմուկի գոցուեցաւ:

Յետոյ, սկսաւ ինծի ցոյց տալ դրան ներքին մասին վրայ եղած քանդակները, որոնք շինուած էին աւելի մեծ արուեստով մը, որոնց մասին ինծի տուաւ հարկ եղած բացատրութիւնները, մեծ հաճոյակատարութեամբ:

Այսպէս, առանց որեւէ կասկածի, հետզհետէ տարուելով, թողուցի որ ծերունին զիս առաջնորդէ դէպի ստուերոտ հրապարակը, տակաւ հրապուրուելով վայրէն եւ մերթ ընդ մերթ առիթը գտնելով՝ յայտնելու իմ հիացումս:

Բոլոր անկիւններէն, յղկուած ու փայլուն մետաղեայ բերաններէ դուրս կը ցայտէր ջուրը եւ կ'երթար լեցուելու հրապարակին մէջտեղը գտնուող մարմարեայ աւազանին մէջ: Զորս բոլորը կային հսկայ վանդակներ, որոնց մէջ զետեղուած էին զանազան կենդանիներ, մեծ ու պզտիկ, որոնք կը կատարէին ոստումներ: Աւելի փոքրիկ վանդակներու մէջ կային զանազան սիրուն թռչուններ:

Երբ իրենց մօտէն կ'անցնէինք, այս վերջինները սկսան դայլայլել: Անոնցմէ մէկ քանիները, ինծի այնպէս թուեցաւ որ սկսան բարձրաձայն կանչել: Մանաւանդ տարմահաւերը սկսան տարօրինակ կերպով պոռչտալ: Անոնցմէ մէկը կանչեց. «Փարիզ, Փարիզ...», իսկ ուրիշ մը «Նարկիզ, Նարկիզ...», այնքան յստակ, որքան դպրոցական աշակերտ մը կ'արտասանէ իր դասերը: Ինծի այնպէս թըւեցաւ թէ ծերունին ինծի կը նայէր մռայլ կերպով երբ թռչունները կը կանչէին, եւ սակայն ես չնկատել ձեւացուցի, թողունք որ արդէն ժամանակ ալ չունէի ուշադրութիւն դարձնելու, այնքան որ [illegible]բաւուած էի աչքերուս առջեւ պար[illegible] տեսարանով:

Հրապարակը կլոր էր: Այնպէս որ, երբ մեր շրջագայութիւնը աւարտեցա[illegible] [illegible]սած էինք դարձեալ մուտքի դրա[illegible] [illegible]: Խորհեցայ որ ծերունին զիս պիտի ճամբէր, եւ սակայն, աչքերս չէի կրնար հեռացնել ոսկեզօծ արդելավանդակէ մը, որ կը գտնուէր պարտէզին կեդրոնական մասին վրայ: Մեր շրջ[illegible]այութեան ընթացքին դիտած էի այդ արդելավանդակը, հակառակ որ ծերուկը միշտ ալ աշխատած էր որ ես հեռու մնամ անկէ:

ՎՈԼՖԿԱՆԿ ԿԷՕԹԷ

(2 Շար.)

կը հետեւի ուրեմն, թէ որքան դժուար է անկանոն պատմագրութեան մը քաոսին մէջ միաձուլուած այս զոյգը բաժնել եւ անոնց իւրաքանչիւրին վերընծայել իր տեղն ու գործը։ Այս դժնդակ աշխատանքին է, որ ձեռնարկած է Յ. Տէր Մելքոնեան, յիշատակուած Երկասիրութեան մէջ։ Բայց գիրքին ընթերցումը — նոյնիսկ փութկոտ — արդէն ցոյց կու տայ, որ հեղինակը, աղբիւրներու համբերատար որոնումով եւ հաւաքուած տեղեկութեանց մանրակրկիտ քննութեամբ՝ հասած է իր առաջադրած նպատակին։ Այսպիսի ճոխ ու լուսաւոր փաստերով զրահուած, անիկա կրնայ համարձակօրէն դիմագրաւել պատմութեան խառնաշփոթ ատեանը, քանի որ իր բանասիրութեան խիստ պատուէրները կատարած է առաւելագոյն չափով։ Այս բարեխիղճ վերաբերումին համար վկայելու պարտաւոր են մեր պատմա-բանասիրութեան ամէնէն կարկառուն դէմքերը, Ալպօյաճեանէն ու Օրմանեանէն սկսեալ մինչեւ Ադոնցն ու Աճառեանը, որոնց ամէնուն ալ գիւտերը այցելած ու խորհուրդը առած է։ Կրկնակ անձնուրացութիւն մըն ալ ինքը՝ Յակոբ Տէր Մելքոնեան. դէթ այս աշխատանքի պարագային։

Բայց, մեր տպաւորութեամբ, իր էութեան կարմիր թելերը, հեռու գիրքը վանելէ, իրարու գործունէութիւնը կը դիւրացնեն։ Արդարեւ, իր մէջ հրապարակի վրայ հասունցած ինքնակերտ մարդը իր ողջմտութեամբ յաճախ կու գայ փարատել ինքնուսոյց գրողին վարանումները։

Այս բծախնդիր կեցուածքը առաւելաբար զգալի կը դառնայ գործին աղբիւրները օգտագործելու հարցին մէջ։ Այսպէս է, որ անիկա իր ամբարած մէջբերումները կը կիրարկէ խիստ շրջահայեաց կերպով, նման այն բազմափորձ առեւտրականին, որ իր ձեռք բերած վարկերը գիտէ յաւելցնել շահաւէտ ու ապահով ձեռնարկներու։

Բուն նիւթին հետ տարընթաց, հեղինակը հակիրճ կերպով կը քննէ մեր պատմութեան մաս կազմող քաղաքական ու դաւանական հարցեր, որոնց մեկնաբանութեան մէջ երեւան կը բերէ հայրենասիրական ճշմարիտ ոգի, առանց քարոզչական ճամարտակութեանց։ Իսկ այս բովանդակութեան շնորհիւ է, որ գործը կը ներկայանայ իբրեւ ամփոփ յուշամատեան մը մեր հանրային կեանքին կապուած բազմաթիւ խնդիրներու, որոնք մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին բաւական այժմէութիւն ստացան։

Չմոռնանք զինք շնորհաւորել նաեւ իր ուղիղ ու վայելուչ հայերէնին համար։

Ուրախութեամբ ողջունելով հանդերձ այս բանասիրական երկը, մենք չենք մոռնար այն պարագան, որ ան հանրածանօթ գրիչի մը արգասիքը չէ, բայց ապահով ենք որ ապագային բանասէրներն անգամ պիտի կարենան զայն օգտագործել արդիւնաւէտ կերպով։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

—o—

ԽՄԲ.— Այս երկրորդ թղթակցութիւնը կու տանք թուական իր վկայութեանց համար։

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Թաղիս աւանդական Ամանորի դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ դպրոցին սրահին մէջ։

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ, ուսուցչուհի Տիկին Թորոսեանի ղեկավարութեամբ, աշակերտ-աշակերտուհիներու կողմէ, Նոր Տարւոյ պատշաճ խմբերգով։ Ապա Թաղական Խորհրդոյ ատենապետ Յ. Գէորգեան նախ շնորհաւորեց Նոր Տարին ներկայ եւ բացակայ բոլոր Թաղեցիներուն եւ մաղթեց որ 1961 տարին ըլլայ ազգային տեսակէտով բարեբաստիկ շրջան մը։ Թելադրեց նոր թափով եւ ոգեւորութեամբ բոլորուիլ Թաղիս դպրոցին եւ եկեղեցւոյ շուրջ, կրկնապատկել մեր աշակերտներու թիւը։

Աշակերտ-աշակերտուհիները սահուն առոգանութեամբ արտասանեցին հայրենասիրական եւ Նոր Տարւոյ պատշաճ ոտանաւորներ եւ երգեցին։ Երկու փոքրիկ քոյրեր կովկասեան պարով յաջողութեամբ կատարեցին Շամիրամի պարը կիթառի մասնակցութեամբ։

Թաղական Խորհուրդը իր ամբողջ կազմով, չափահաս օրիորդներու օգնութեամբ, պատուեցին ներկաները տաք թէյով, ըմպելիքով եւ պիսքիւիթով։

Թաղական Խորհրդոյ բարւոք գործունէութիւնը ամէն գնահատանքի արժանի է։ Միշտ կենսունակ եւ գործօն՝ միակ մարմինն է որ կը վայելէ բոլոր Թաղեցիներու անվերապահ վստահութիւնը, նաեւ նիւթական եւ բարոյական լայն օժանդակութիւնը։

Սէն-Ժերոմ, Մարսիլիոյ արուարձաններէն միակ շրջանն է, ուր 1945 թուականէն ի վեր դպրոցի դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան անվճար։

Ժամանակ մը Թաղիս աշակերտներուն թիւը բարձրացած էր մինչեւ 65-70, իսկ այժմ 35 է ընդհանուր թիւը, 25ը աղջիկ, տասը մանչ։ Դպրոցին պիւտճէն կը բարձրանայ 160-170 հազարի, որ կ'ապահովուի երկու հանդէսներէ, Նոր Տարւոյ առթիւ հրատարակուած Թաղիս օրացոյցներէն, եւ մահերու առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններէ։

Վերջին տարիներուն, Թաղական Խորհրդոյ մեծագոյն եւ յոյժ գնահատելի գործունէութիւնը եղած է երիցատան շինութիւնը եկեղեցւոյ կից, դպրոցին սրահին վրայ, որ արժեց 1.600.000 հին ֆրանք, մեծագոյն մասը կարճ ժամանակի մէջ Թաղեցիներու կողմէ սրտաբուխ նուիրատուութեամբ։ Երիցատունը, այժմ տրամադրուած է իբրեւ բնակարան Թաղիս հոգեւոր հովիւ Տէր Եղիշէ քահանայ Փանոսեանի, որ վերջին ամիսներս հասաւ Հալէպէն, Թաղիս հոգեւոր հովուութիւնը ստանձնելու։

Գ. Յ. Գէորգեան դպրոցին պիւտճէին բացը ապահովելու նպատակով, ըստ ընդունուած սովորութեան, նուիրատուութիւնը բացուած յայտարարեց, եւ տասն եւ հինգ վայրկեանի ընթացքին, քառասուն հազար հին ֆրանքի կոկիկ գումար մը ապահովուեցաւ։

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Նոր Տարւոյ առթիւ իր խօսքը ըսելու մեր Թաղեցին եւ Մարսիլիոյ Ազգ. Վարչութեան քարտուղար Գ. Կ. Ճանիկեանը, որ շնորհաւորեց Նոր Տարին, ջերմապէս գնահատեց Թաղ. Խորհրդոյ աշխատանքները, շեշտելով որ Թաղիս եկեղեցին օժտուած են երիտասարդ եւ կարող քահանայով մը։

Հանդէսին վերջաւորութեան բեմի վրայ երեւաց, խաղալիքներով եւ մրգեղէններով ծանրաբեռնուած Կաղանդ Պապան, որ բոլորը բաշխեց դպրոցի աշակերտներուն։

Գնահատանքի արժանի է նոյնպէս Ուսուցչուհի Տիկին Թորոսեան, մասնաւորապէս հանդէսի պատրաստութեան համար տքնաջան աշխատանքներով։

ԹԱՂԵՑԻ

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Եղանակի «Ֆրոմոսէն-Լիկի» 11րդ ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ Սերիէր-Սապլոն խումբին դէմ, Յունուար 22ին, մեր մարզադաշտին վրայ։

Ֆրանսացիները ինքնավստահութեամբ դաշտ իջան եւ անմիջապէս անցան յարձակողականի, բայց ի զուր։ Մեր կորովի միջնապահները, վերջապահները եւ բերդապահը վարպետ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին։ Միւս կողմէ, շնորհիւ մեր յառաջապահներու գեղեցիկ «փասերուն», մերոնք վեց նշանակէտեր նշանակեցին, ապշութեան մատնելով հանդիսականները։ Մեր տղաքը իրենց փայլուն մրցումներէն մէկը խաղացին, այդ օր։ Կանոնաւորութիւնը եւ կարգապահութիւնը կատարեալ էին։ Սոյն յաղթանակով հայկական Ա. խումբը երրորդ տեղը գրաւեց 12 խումբերուն մէջ։

Մեր անպարտելի Բ խումբը մրցումի ելաւ Ֆլավիաքի առաջին խումբին դէմ։ Լաւ խաղէ մը ետք, շահեցաւ մէկի դէմ երեքով։ Այս ձեւով կը պահէ դասաւորման առաջին տեղը։

Իսկ մեր կրտսերները յաղթեցին Լաւ Վուլթի, զերոյի դէմ մէկով, գրաւելով դասաւորման երկրորդ տեղը։

ՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՆՈՐԵՐԸ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Օր. Ալին Էթմէքճեան, Մարսէյլէն, 20 տարեկանին աւարտած է գիտութեանց համալսարանը եւ ստացած համապատասխան լիսանսը։ Այժմ գիտութեանց ուսուցիչ է լիսէի մէջ եւ կը պատրաստէ փրոֆեսորայի ակրեկասիոնը։

ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ՀԱՅԿ. ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

1.— Զաւակը գողը ամչցած է։

Գողնալը կը շփացնէ մանուկը։ Երեստալը՝ անհնազանդութեան, ծուլութեան եւ չարութեան կը մղէ զայն։

2.— Զաւակը չծնողը, ծունկը կը ծեծէ։

Զարաճճի զաւակ մը կրթելու համար, արդար է որ ծնողքը հեղինակութիւն եւ խստութիւն բանեցնէ, որպէսզի յետագային, անօրէն եւ ապերախտ զաւակի մը դէմ չգտնեն ինքզինքնին։

3.— Զաւակ մը որքան մեծնայ, տարտըն ալ հետը կը մեծնայ։

Զաւակի մը տարիքին հետ, կեանքի կարիքներն ալ կը բազմանան։

4.— Զաւակ չունեցողը մէկ տարտ ունի, ունեցողը՝ հազար տարտ։

Երախայի մը ծնունդը եւ կրթութիւնը հազար ու մէկ զոհողութիւններու կը կարօտին։

5.— Մանուկը իր մանկութիւնը կ'ընէ։

Գառնի մը խելքով որքան ալ բարձր ըլլայ, զգացումով մանուկ կը մնայ։ Զգացումը կատարելութեան հասցնողը, հասուն տարիքի փորձառութիւնները պիտի ըլլան։

6.— Զաւակս շատ ազիզ է, բայց կըրթութիւնը աւելի ազիզ է։

Երիտասարդի մը կեանքին արժէք տըւողը, անոր մտքի, հոգիի եւ նկարագրի բարձր եւ ազնիւ յատկութիւններն են։ Կրթութիւնն է, որ կը բանայ պատանիի մը մտքի պատուհանները եւ կը լուսաւորէ անոր հոգին։ Ուստի ծնողքը աշխատելու է, իրենց խնամքին յանձնուած պատանիներուն, լաւ հող տանելու կրթութեան, նկատի ունենալով կրթութեան կատարելիք մեծ դերը, անոր ապագայ կեանքին մէջ։

7.— Զաւկին արուն ու էգը չըլլար։

Բարի, ուսեալ եւ երախտագէտ զաւակ մը, մանչ եղած է թէ աղջիկ, փառք եւ պատիւ կը բերէ իր ծնողքին։

8.— Մանուկին կերածը հալալ է, հագածը հարամ։

Մանուկներ, ընդհանրապէս իրենց կերածը լաւ կ'իւրացնեն, բայց իրենց հագածին արժէքը չեն գիտեր։

9.— Զաւակ հասցուր, խելքդ կորսնցուր։

Խօսք չհասկցող, խօսքի չեկող, յարգել եւ ծառայել չգիտցող զաւակներ, խելքէ, մտքէ կը հանեն իրենց ծնողքը։

10.— Զաւակ կայ օրհնէք է, զաւակ կայ՝ անէծք։

Կան երիտասարդներ, որոնք իրենց աշխատանքի, ծառայութեան եւ զոհողութեան ոգիով, օրհնութեան աղբիւր կը դառնան իրենց ծնողաց եւ ամուսնական տան համար. կան նաեւ անառակ, անկիրթ եւ ապերախտ զաւակներ, որոնք անէծք եւ նախատինք կը բերեն իրենց ծնողաց եւ ընտանիքի անուան։

ԱՒԵՏԻՍ ԹԵՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Ահա՛ , որ տեսիլ, — շշնջաց նա ահաբեկ եւ կծկուեց թփի տակ։— Ասպատակ... Իսկ երկար [illegible] ան, երբ հերթին նայելով եկողներին, նոյնպէս կասցաւ եւ նոյնպէս խօսեց վախաշշուկ.

— [illegible] ապէս ասպատակ... Պէտք է հաղորդ[illegible] անահօրը։

Ու էլ [illegible] ղանելով ընկերոջ խորհրդին, կուզեկուզ նետուեց դէպի վանքը, որի բակում [illegible] պահին խմբուած էին մի քանի վարդապետներ ու աբեղաներ՝ բոլորը միատեսակ երկար, սեւ զգեստներով, բոլորը երկարամազ գլուխներին սեւ սուր գլխարկներ, որոնք թոյլ կտորից լինելով ծալծլուել էին այս այն կողմ։ Նկատելով հեւասպառ վազող աբեղային՝ նրանցից մէկը հարցրեց.

— Ո՞ւր, աբեղա։ Պատահե՞լ է ինչ...

— Արշաւանք, ասպատակ,— կրկնեց աբեղան եւ, առանց կանգ առնելու։ Նետուեց դէպի վանահօր խուցը։

— Վանահայր սուրբ, ասպատակ է գալիս,— ճչաց նա ծունկի գալով։

— Ասպատա՞կ,— վեր թռաւ ընթերցումով զբաղուած վանահայրը։

— Այո, զինավառ մարդոց մի խումբ։

— Բայց գուցէ զօ՞րք է հայրենի։

— Անյայտ է, վանահայր սուրբ...

Վանահայրը, որ յիսունը թեւակոխած մարդ էր՝ վայելուչ աղուպղպեղ մօրուքով, գլուխն օրօրեց.

— Զգոյշ, աբեղա։ Գնա ստուգիր եւ ճշտիւ լուր բեր ինձ, եւ այնպէս, որ ի զուր չտագնապենք վեհին...

Երբ աբեղան ամօթահար գնաց իր մեծի պատուէրը կատարելու՝ վանահայրը, անհանգիստ երթեւեկելով նեղ խցում, ըսպասեց աբեղային, որպէսզի ստուգուած լուր տանի կաթողիկոսին, որն այդ պահին գտնւում էր վանքից ու խուցերից ոչ հեռու մի շէնքի մէջ։ Ներսէսը, որ ըստ սովորութեան, գարունը բացւելուն պէս, շրջում էր վանքերը՝ նրանց միաբանութիւնների կեանքին ծանօթանալու, տասն օր առաջ եկել էր Գառնի իր երկու դպիրների՝ Փաւստոսի եւ Ապոստոսի հետ. եկել էր ոչ թէ հանգիստ առնելու կամ զով ապրելու, ինչպէս անում էր ամառը, այլ միաբանութեանը խրատելու. որովհետեւ նրան լուրեր էին հասել, թէ վանքի միաբանները իրենց պահում են ոչ արժանավայել, որի հետեւանքով շինականները խորշում էին թէ հոգեւորականներից եւ թէ վանքից։

Վերջերս հոգեւորների հարկահաւաքից եւ վատ վերաբերումից երկրում երեւացել էին դժգոհ մարդիկ, որ լքում էին վանքապատկան հողերը եւ հեռանում այլ շէներ կամ գնում անտառները եւ միանում այլ աղանդաւորներին, որ իրենց կոչում էին Մսաղեաններ ու բորբորիտներ... Գառնի վանքի շուրջն էլ լինում էր նոյնը. ուստի եւ Ներսէսը, որպէս հոգեւոր պետ, եկել էր պարզելու, թէ ինչեր են կատարւում գաւառում եւ միաբանութեանը ներշնչելու, ինչ անհրաժեշտ էր։ Ու արդէն իսկ մի քանի զրոյցներ ունեցել վանահօր եւ միաբանութեան հետ, թէ ինչպիսի կենցաղով պիտի ապրեն հոգեւոր հայրերը, որ ժողովուրդը տարբերութիւն չտեսնի նրանց կեանքի ու քարոզի մէջ։

Միեւնոյն ժամանակ նա խորհուրդ էր տուել վանահօրը, որ սա բանիբուն վարդապետներ ուղարկի փախած շինականներին խօսելու, վասն զի եղել էին դէպքեր, երբ ամբողջ մի շէն հեռացել էր եւ շատ գիւղեր այլեւս չէին կամենում լսել Քրիստոսի անունից խօսող վարդապետներին..

Այս ամէնը նկատի առնելով՝ քահանայապետը ներշնչում եւ հրահանգում էր վանահօրը, թէ վանականը պէտք է լինի «կարի բանիմաց ու խելացի, զի նոքա կոչուած են կառավարելու երկիրը եւ խելք-իմաստութիւն սովորեցնելու մարդկանց՝ շինականներից մինչեւ իշխանները, իշխաններից մինչեւ թագաւորը»...

Այսօր էլ նա իր զով օթեւանում ճերմակող գլուխը բաց, ճերմակած մօրուքը կրծքին զրուցում էր մի եպիսկոպոսի հետ, երբ ներս մտաւ վանահայրը եւ յայտնեց խոնարհումով.

— Ժամանել է մեծ իշխան Կամսարականը եւ վեհիդ տեսութիւնն է խնդրում։

Լսելով հարուստ կալուածների տէր, մեծազդեցիկ իշխանի գա[illegible]ը՝ Ներսէսը շտկուեց նստած տեղ[illegible]մ, տարակուսով նայեց վանահօրն ու զրուցակից եպիսկոպոսին։

— Ի՞նչը կարող է [illegible] Կամսարականին բերել ինձ մօտ,— զարմացաւ նա։

— Կամենում է գուցէ եկեղեցի կառուցել իր կալուածներում. եկել է հաւանաբար ցուցումներ խնդրելու,— ենթադրեց վանահայրը։

— Հազիւ, սրբազան հայր։ Հազիւ։ Նա բ[illegible]եպաշտ չէ այնքան,— գլուխը թեթեւակի տարուբերեց Ներսէսը։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Հայէր եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Հայէր,
Այրի Տիկին Մալվինա Խաչպալեան եւ զաւակը՝ Հայկ,
Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան,
Խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԷՕԺԷՆԻ ՀԱՍԷՐ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ
(Ծննդ. Նազարեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 26ին, Պոլիս։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Յունուար 28ին, Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Շիշլիի գերեզմանատունը։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Էսայեան եւ Ղազարոսեան ընտանիքներուն։

ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հայկ Գըրըղճեանէ (Վէրոնօն) 5000 Ֆրանք։

×

Տիկին Ազատուհի Մարտինկօզեան իր սիրելի ննջեցեալներուն յիշատակին 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

×

Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան իրենց մօր Գէնովարէ Սարեանի մահուան 4րդ տարելիցին առթիւ տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Անիէռ–Պուա Քոլոմպի Կապ. Խաչին եւ Ս. Թէհլիրեան սրահին։
(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը նկատի ունենալով Վարդանանց մեծ եւ փառաւոր ճակատամարտի կրօնական եւ ազգային տօնի պատմական հանգամանքը, այս տարի եւս պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնակատարէ, 9 Փետրուար, Հինգշաբթի օր ժամը 9.45ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ։

Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը։ Պիտի մատուցուի մասնաւոր Ս. պատարագ։

Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Յետ պատարագի դպրաց դասը պիտի երգէ յատուկ պատշաճի երգեր եւ պիտի ըլլան արտասանութիւններ։

Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն որ ներկայ ըլլան, յարգելու համար Սրբոց Վարդանանց յիշատակը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պէլվիլ Լիլայի դպրոցի աշակերտութիւնը իրենց ուսուցչին ղեկավարութեամբ, պիտի ներկայացնէ «Վարդանանցը» Մարտ 19ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ օրըրացեալ Հրանտ Կարմրուկեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ.Պ. Յակոբ Գափամաճեանէ երեսուն Ն. Ֆ., Յարութիւն Ալթունեանէ քսան եւ Օննիկ Յովհաննէսեանէ (քսան աղքատախնամին)։ Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցիէն։

× Տիլիճանէն (Հայաստան) Վաննցի Միհրան Տ. Սարգիսեան կը փնտռէ Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Մարինէ Մարգար–եանը։ Դիմել եկեղեցի։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պանեէօ–Բաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Մշակութային Տան մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին յաջորդ հաւաքոյթը՝ այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին՝ Բառէի վերնայարկը։

Կը խօսի գրագէտ ՉԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ։
Նիւթն է՝ «Գիտակցութեան Ծնունդը»։

ՃԱՇԱՐԱՆ

Լ Ի Լ Ա
24, Rue St-Lazare
PARIS - 9e
Ընտիր ճաշեր, մատչելի գիներով
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՇԱԲԱԹ
«ՏԷՕՆԷՐ»

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը (60էն վար) նարածինով մը զբաղելու համար։ Տեղոյն վրայ բնակութեան կարելիութիւնով։ Դիմել.—

Robert Henri
Salon de Coiffure
13, Rue Jean Poulmarch, LES LILAS
Tél. : VIL. 36-47

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Է

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

1961 Ի ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ
Բաղկացած 15 մասերէ

Մենք եւ մեր ընթերցողները, Գրական Աշխարհ, Հայ Կեանքը Երէկ եւ Այսօր, Արուեստի Աշխարհ, Հայաստան, Պատմութիւն Կիպրոսի, Մեր գաղութները՝ Կիպրոս, Սարէն Զորէն, Երգիծանք եւ Ծիծաղ, Անցքերը անցեալ տարեշրջանին, Մարզաշխարհ, Մահերգութիւն, Յաւելուած, նաեւ անցնող ութ տարիներուն (1954 – 1961) ընդհանուր նիւթերու ցանկը, մեծ խնամքով պատրաստուած։

670 էջ, մաքուր տպագրութիւն, ընտիր թուղթ, գին՝ 14 եւ 16,50 Ն. Ֆ.։

Դիմել ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ գրատուն։
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»Ը

Խորհրդաւոր մասնական աշակերտ, ընկեր եւ վարպետի ծէսերուն արարողութիւնները ու ճշգրիտ սկզբունքները։ Պատրաստուած Սկովտիոյ ծիսակարգի բարձր օթեակէն վկայուած Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ։

5 Ն. Ֆ., կը ծախուի հետեւեալ հասցէներուն.— Հեղինակին.—
14, Rue Albert Sarraut, Goussainville
Librairie H. SAMUEL, 51 Rue Monsieur-le-Prince, Paris
» PALOUYAN, 43. Rue Richer »
» BARSAMIAN, 46, Rue Richer »

Imprimerie Speciale du journal « Haratch »

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Surprise-Party aux Chandelles

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ–Բաշանի մասնաճիւղին կողմէ
Այս Կիրակի ժամը 16էն 23, Մշակոյթի Տան սրահը
17, Rue Bleue, PARIS (9e)
Գեղարուեստական բաժին, Հաճելի մթնոլորտ
Buffet

ՏԱՐԻ ՆՈՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌՔ ՆՈՐ

ՀՆԱԳՈՅՆ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԳՈՀԱՐ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
— 1960 —

... «Մեծ ժողովուրդները իրենց մնայուն պատմութիւնը միայն սուրով, հուրով եւ արիւնով չեն գրեր, այլ եւ գրիչով, վրձինով եւ արուեստով՝ իրենց մշակոյթով։ Անոնցմէ է հայ ժողովուրդը»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՈՒԱԾ՝ ՓԱՐԻԶ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ
Անտիպ եւ գունաւոր նկարներով
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Մեծադիր փառաւոր հատոր մը, 200 էջ, 100 արտատպուած։
Գին 120 Ն. Ֆ.
ԴԻՄԵԼ
ՅԱՌԱՋ
32, Rue de Trévise, 32
PARIS (IXe)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Կիրակի, Մարտ 5, ժամը 18էն 24

Salons Lutetia
43, Bd. Raspail

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՅԱՋՈՐԴՈՎ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Փետրուար 19

HOTEL GEORGE V

Ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, Պարի երկու նուագախումբ, խնամուած պիւֆէ, սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները գիմելով՝

U.G.A.B. 11, Square Alboni, Paris (16e). Tél. TRO. 03-18, C.C.P. Paris 8019-72

Մուտքի տոմս, 7.50 Ն. Ֆ.

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄՈՒՏՔ ԵՒ ՍԵՂԱՆ ԿԷՍ ԳԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 12, Կիրակի ժամը 16 – 24

LES AMBASSADEURS
3, Avenue Gabriel - Champs-Élysées

Կը մասնակցին երկու հռչակաւոր նուագախումբեր

PIERRE DIEUZEY - JAZZ NEW ORLEANS
PEPITO GOMEZ - TYPIQUE TANGOS

Գեղարուեստական բաժին — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

Կանխաւ ապահովել տոմսերը եւ սեղանները հեռաձայնելով Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին էլիզէ 67 – 03

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարձուած սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 19.30ին։ Հակառակ պարագային պարահանդէսի կազմակերպիչ յանձնախումբը որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձներ։

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ — ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ — ՇԱՐՈՑ
Սուսամ — (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ — ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)